Fulfulfe Burkina, Dewtere Laamɓo Amaana Keso

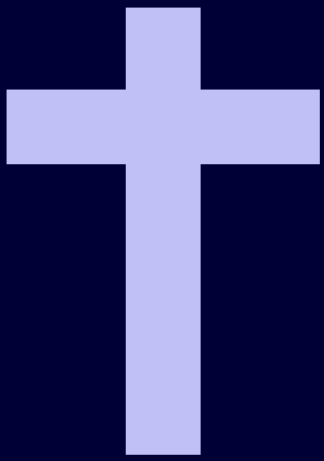

Fulfulde Burkina New Testament

Fulfulfe Burkina, Dewtere Laamɗo Amaana Keso
Fulfulde Burkina New Testament

copyright © 2012 SIM International

Language: Fulfulde Burkina (Fulfulde, Western Niger)

Dialect: Burkina

Translation by: SIM International

Fulfulfe Burkina, Dewtere Laamɗo Amaana Keso

This translation, published by SIM International, was published in 2012.
If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the SIM (Mission Protestante) , BP 1552, Ouagadougou 01, BURKINA FASO.
This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.
You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:
You must give Attribution to the work.
You do not sell this work for a profit.
You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.
Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.
This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:
You include the above copyright and source information.
You do not sell this work for a profit.
You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.
Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-10-02

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 25 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022
c32b76d2-ab0d-5ad5-a698-b4140754fcc2

Contents

Matta 1
Marku 48
Lukka 78
Yuhanna 126
Golle Nulaaɓe 162
Romankooɓe 208
1 Korintunkooɓe . . . 228
2 Korintunkooɓe . . . 247
Galaatiyankooɓe . . . 260
Efeesunkooɓe 267
Filipiyankooɓe 274
Koloosiyankooɓe . . . 279
1 Tesaloniyankooɓe . 284
2 Tesaloniyankooɓe . 288
1 Timote 291
2 Timote 297
Tiitu 301
Filemon 304
Ibraninkooɓe 305
Yaakuuba 320
1 Piyeer 325
2 Piyeer 331
1 Yuhanna 335
2 Yuhanna 340
3 Yuhanna 341
Yahuuda 342
Ɓangingol 344

Linjiila Iisaa mo Matta winndi

Haala maamiraaɓe Iisaa (Lukka 3.23-38)

1 Inan binndi kollooji inɗe maamiraaɓe Iisaa Almasiihu, dimaaɗo ley lenyol Daawda, taan Ibrahiima:

2 Ibrahiima rimi Isiyaaka.
Isiyaaka rimi Yaakuuba.
Yaakuuba rimi Yahuuda e minyiraaɓe muuɗum.
3 Yahuuda rimi Fares e Sera. Ɓeen ngoni ɓe o rimdi e Tamar.
Fares rimi Hesruuna.
Hesruuna rimi Aram.
4 Aram rimi Aminadaabu.
Aminadaabu rimi Naasuuna.
Naasuuna rimi Salmon.
5 Salmon rimi Bo'as, mo o rimdi e Rahabu.
Bo'as rimi Obet, mo o rimdi e Ruttu.
Obet rimi Yesa.
6 Yesa rimi Daawda kaananke oon.

Daawda rimi Suleymaana. Oon woni mo o rimdi e dee Uriyano.
7 Suleymaana rimi Robo'am.
Robo'am rimi Abiya.
Abiya rimi Asa.
8 Asa rimi Yosafat.
Yosafat rimi Yoram.
Yoram rimi Usiya.
9 Usiya rimi Yotam.
Yotam rimi Akas.
Akas rimi Hesekiya.
10 Hesekiya rimi Manasa.
Manasa rimi Amon.
Amon rimi Yosiya.
11 Yosiya rimi Yekoniya e minyiraaɓe muuɗum.
Ɗum hawrii e jamaanu mo Alhuudiyankooɓe njaalanoo, njaaraa Baabiila.

12 Caggal ɓe njaaraama Baabiila,
Yekoniya rimi Seyaltiyel.
Seyaltiyel rimi Sorobabel.
13 Sorobabel rimi Abiihudu.
Abiihudu rimi Eliyakim.
Eliyakim rimi Asoro.
14 Asoro rimi Sadok.
Sadok rimi Akim.
Akim rimi Eliyuda.
15 Eliyuda rimi Eliyasar.
Eliyasar rimi Mattan.
Mattan rimi Yaakuuba.
16 Yaakuuba rimi Yuusufi, jom suudu Mariyama.
Mariyama woni inna Iisaa bi'eteeɗo Almasiihu oon.

17 Ndelle ɗum hawrii e jamaanuuji sappo e nay illa Ibrahiima faa yottii Daawda. Illa e Daawda faa yottii nde Alhuudiyankooɓe konanoo njaaraa Baabiila ndeen fu, wo jamaanuuji sappo e nay hawrata. Woodi du, illa nde Alhuudiyankooɓe konanoo njaaraa Baabiila faa garol Almasiihu ndeen, wo jamaanuuji sappo e nay hawrata.

Haala rimeede Iisaa Almasiihu (Lukka 2.1-7)

18 Inan no Iisaa Almasiihu rimiraa: Mariyama inniiko oon wo kaɓɓanaaɗo Yuusufi. Ammaa fadde makko e suddeede, tawi o reedirii saabe baawɗe Ruuhu Ceniiɗo. 19 Yuusufi kaɓɓanɗo mo oon wo neɗɗo ponnditiiɗo, yiɗaa semtinde mo, anniyake fiirtude kaɓɓal ngaal e suuraare. 20 Nde o miilotonoo ɗum ndeen, maleyka Joomiraaɗo wari to makko ley koyɗol, wi'i mo:

—Yuusufi, taan Daawda, taa hulu ɓaŋude Mariyama, sabo ɓinngel ngel saawi ngeel e Ruuhu Ceniiɗo yuuri. 21 O riman ɓiɗɗo gorko. Inndiraa mo Iisaa, sabo wo kanko hisinta yimɓe makko e hakkeeji muɓɓen.*

* **1:21** Innde Iisaa ndeen, e ley Ibraninkoore wo Yoosuwa. Inde fiirta «Joomiraaɗo wo kisinoowo».

22 Ɗum fuu, ɗum waɗii faa haala
ka Laamɗo yottini annabaajo kaan
tabita nde wi'unoo:
23 «Surbaajo mo anndaa gorko reedan,
rima ɓiɗɗo gorko.
O inndirte Imanuwel.»†
Maanaa innde ndeen wo: «Laamɗo ina wondi e meeɗen».
24 Nde Yuusufi finunoo ndeen,
waɗi no maleyka Joomiraaɗo wi'iri
ɗum noon. O ɓaŋi Mariyama,
25 ammaa o wondaay e muuɗum
faa rimi ɓiɗɗo gorko. Yuusufi in-
ndiri ɓiɗɗo oon Iisaa.

2

No jom'en anndal ngardi faa ndaara Iisaa

1 Iisaa rimaama Baytilaama ley
leydi Yahuudiya e jamaanu laamu
Hirudus. Jom'en anndal yuuri let-
tugal, ngari Urusaliima. 2 Nde ɓe
ngarnoo ndeen, ɓe mbi'i:
—Toy kaananke Alhuudiyankooɓe
dimaaɗo joonin oon woni? Min
nji'ii hoodere makko ɓangii lettu-
gal, min ngarii sujidande mo.
3 Nde Hirudus kaananke oon
nannoo ɗum fu, huli, kam e
yimɓe Urusaliima fuu. 4 O noddi
hooreeɓe almaami'en e janngi-
nooɓe Tawreeta ɓeen fuu, o yami
ɗum'en toy Almasiihu oon jeyi
rimeede. 5 Ɓe njaabii mo, ɓe mbi'i:
—Baytilaama ley leydi Yahu-
udiya, sabo inan ko annabaajo
winndunoo:
6 «Aan, Baytilaama, leydi Yahu-
udiya,
tannyoral a wanaa wuro
famaro hakkunde gure
Yahuudiya mawɗe ɗeen.
Sabo ardotoodo yuuran e maaɗa,
garoowo faa dura yimɓe am,
Israa'iilankooɓe.»*
7 Ndeen Hirudus noddi jom'en
anndal ɓeen e cuncukka, yami ɓe
wakkati mo hoodere ndeen ɓangi.
Ɓe paamini mo. 8 Caggal ɗuum, o
neli ɓe Baytilaama. O wi'ii ɓe:
—Njehee, kumpitowoɗon
kabaaru cukalel ngeel faa tanny-
oron. Si on nji'ii ngel fu, ngaron
kumpiton kam faa miin du mi
yaha, mi sujidanowa ngel.
9 Nde ɓe nannoo ko kaananke
oon haali ɗuum ndeen, ɓe ndilli.
Hoodere nde ɓe njiinoo lettugal
ndeen ardii ɓe yaade. Nde ardii
ɓe faa nde yottii ɗo cukalel ngeel
woni ɗoon, de nde darii. 10 Ko
ɓe nji'i hoodere ndeen ɗuum, ɓe
ceyii seyo manngo sanne. 11 Ɓe
naati ley suudu nduun, ɓe nji'i
cukalel ngeel e inniigel Mariyama.
Ɓe kippii e leydi, ɓe cujidani ngel.
Ɓe njaltini gineeji maɓɓe, ɓe ted-
diniri ngel kaŋŋe e sii uurdi mbel-
ndi e ɗakke uurɗe bi'eteeɗe miiri.
12 Caggal ɗuum, Laamɗo gongini
ɓe ley koyɗol taa ɓe njeccoo to
Hirudus. Ndelle ɓe kootiri leydi
maɓɓe laawol gonngol.

No Yuusufi doggiri suuɗowii leydi Misira

13 Nde jom'en anndal ɓeen
ndillunoo fu, maleyka Joomiraaɗo
wari e Yuusufi ley koyɗol, wi'i ɗum:
—Umma, hooyu cukalel ngel e
inna muuɗum, ndoggaa njahaa
Misira. Keddoɗaa toon faa nde
mbi'oymaami ngartaa. Sabo
Hirudus filoto cukalel ngel faa
wara ngel.
14 Yuusufi ummii jemma, hooyi
cukalel ngeel e inniigel, de ɓe
ndilliri Misira. 15 O heddii toon
faa Hirudus maayi, faa haala ka
Laamɗo yottini annabaajo kaan
tabita nde wi'unoo:
«Mi noddii ɓiyam wurtoo ley
Misira.»†

No Hirudus wardi sukaaɓe Baytilaama

16 Nde Hirudus faamunoo
jom'en anndal ɓeen njambake
ɗum ndeen, tikki sanne. O yamiri

† **1:23** Esaaya 7.14. * **2:6** Mika 5.1. † **2:15** Hoseya 11.1.

cukaloy ngoroy Baytilaama e
ɗakkol muuɗum fuu mbaree, gilla
keccoy faa ngaɗukoy duuɓi ɗiɗi.
O waɗii ɗum fodde wakkatiiji ɗi
jom'en anndal ɓeen kokki mo ɗiin.
17 Noon haala ka annabi Yeremiya
haalnoo kaan tabitiri nde wi'unoo:
18 «Wullaango nanaama ley wuro
Rama,
bojji e uumaali ɗuuɗɗi:
Rahiina‡ ina woya cukaloy
muuɗum,
jaɓaay ɓerndem waaltinee,
sabo koy keddaaki.»§

No Yuusufi wartiri leydi Israa'iila

19 Caggal maayde Hirudus, ma-
leyka Joomiraaɗo wari e Yuusufi
to leydi Misira toon e ley koyɗol,
20 wi'i ɗum:
—Umma, hooyu cukalel ngel e
inna muuɗum, njeccoɗon leydi Is-
raa'iila, sabo yiɗunooɓe warude
suka oon ɓeen maayii.
21 Yuusufi ummii, hooyi cukalel
ngeel e inniigel, ɓe kooti leydi
Israa'iila. 22 Ammaa o nanii
Arkalaawu loomtii bammum
Hirudus, laamake leydi Yahu-
udiya, de o huli yahude toon. O
sappaa e ley koyɗol faa o yehi
leydi Galili. 23 O hoɗowi wuro
wi'eteengo Nasaraatu. Noon
ɗum laatorii faa ko annabaaɓe
mbi'unoo ɗuum tabita: «O wi'ete
Nasaraatuujo.»

3

No Yaayaa waajorii
(Marku 1.1-8, Lukka 3.1-18, Yuhanna 1.19-28)

1 E jamaanu oon, Yaayaa
lootoowo lootagal batisima ɓangi.
Imo gooyna ley ladde Yahuudiya,
imo wi'a:
2 —Tuubee, sabo laamu Laamɗo
ɓadake.
3 Oon woni mo annabi Esaaya
sappinoo, nde wi'unoo:
«Ɗaande ina yeewnoo ley ladde ina
wi'a:
Moyyinee laawol Joomiraaɗo,
ndartinee ɗati makko!»*
4 Yaayaa ina ɓornii kaddungal
canyiraangal leeɓi geeloodi, ina
haɓɓii kaɓɓorgol nguru. Nyaamdu
makko wo baɓɓatti e njuumndi
ladde. 5 Yimɓe yuuri Urusali-
ima e leydi Yahuudiya e seraaji
gooruwol Urdun fuu, ngari to
makko. 6 Iɓe kaalta hakkeeji
maɓɓe, de Yaayaa ina loota ɓe
lootagal batisima† ley gooruwol
Urdun.
7 Ko o yi'i Farisa'en e Saduki'en
heewɓe na ngara faa lootee loota-
gal batisima ɗuum, o wi'i ɗum'en:
—Onon ɓiɓɓe bolle! Moy sappani
on ndoggon tikkere Laamɗo wa-
roore? 8 Ngollee golleeji kawrooji e
tuubugol. 9 Taa kooloɗon on kisan
saabe wo on taaniraaɓe Ibrahiima.
Sabo miɗo wi'a on: Laamɗo ina
waawi waylitinde kaaye ɗe laatoo
ɓiɓɓe Ibrahiima! 10 Joonin, jamm-
bere yeptaama faa soppa ɗaɗi leɗɗe.
Ndelle, lekki fuu ki rimataa ɓiɓɓe
lobbuɓe, soppete, faɗɗee ley yiite.
11 Miin, ndiyam lootirammi on
batisima faa hollita on tuubii.
Ammaa garoowo caggal am oon,
kam ɓuri kam baawɗe. Mi fotaay
fay ɓortude ɗum paɗe muuɗum.
Oon lootirta on batisima Ruuhu
Ceniiɗo e yiite. 12 O segilake faa
o yaroo nyaamri makko faa laaɓa.
O hawrundura nyaamri makko
ley beembal, de nyaande ndeen o
wuldan ɗum yiite nge nyifataa.

No Iisaa lootiraa lootagal batisima
(Marku 1.9-11, Lukka 3.21-22)

13 Wakkati oon, Iisaa yuuri Galili,
wari gooruwol Urdun to Yaayaa,
faa Yaayaa loota ɗum lootagal

‡ **2:18** Rahiina woni jom suudu Yaakuuba mo yimɓe Israa'iila njogorii hono inna muɓɓen.
§ **2:18** Yeremiya 31.15. * **3:3** Esaaya 40.3. † **3:6** Ɗo wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee.

batisima. 14 Ammaa Yaayaa muuyi
salaade ɗum, wi'i mo:
—Aan haani lootude kam. De
noy ngardataa to am, miin, faa mi
loote?
15 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Accu ɗum laatoroo noon
joonin, sabo noon kaanɗen
hiɓɓinirde ko dartii fuu.
Ndeen o jaɓi. 16 Nde Iisaa
lootanoo, ina wurtoo ndiyam
ɗaam fu, wakkati oon pay kammu
omtii. O yi'i Ruuhu Laamɗo ina
jippoo hono wuugaandu, ina wara
dow makko. 17 Wakkati oon du,
daande yuuri dow kammu, wi'i:
—O woni Ɓiyam mo korsinmi, mo
ceyortoomi.

4

No Ibiliisa jarriborii Iisaa
(Marku 1.12-13, Lukka 4.1-13)

1 Wakkati oon, Ruuhu Laamɗo
yaari Iisaa ley ladde, faa Ibiliisa
jarriboo mo. 2 Iisaa waɗi balɗe
capanɗe nay ina suumii jemma e
nyalooma fuu. Caggal ɗuum, o
yolbi. 3 Ndeen, Jarribotoodo oon
ɓattitii mo, wi'i mo:
—Si a Ɓii Laamɗo, yamir kaaye
ɗe laatoo nyaamdu.
4 De Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Ina winndaa: «Wanaa e
nyaamdu tan neddo wuurdata. Ko
neddo wuurdata dey, wo e haala
fuu ka Laamɗo haali.»*
5 Caggal ɗuum, Ibiliisa yaari
mo Urusaliima ngalluure seniinde
ndeen, darni mo dow to ɓuri
toowde e suudu dewal mawndu,
6 wi'i mo:
—Si a Ɓii Laamɗo, fittu njippoɗaa
e leydi. Sabo ina winndaa: «Laamɗo
yamiran maleyka'en muuɗum
njaɓɓe e juuɗe muɓɓen taa koyngal
maa fiyoo e hayre.»†
7 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Ina winndaa katin: «Taa
ndaartinda Laamɗo, Joomiraaɗo
maa.»‡
8 Katin Ibiliisa yaari mo dow
waamnde toownde sanne, holli
mo laamuuji adunaaru fuu e darja
muɓɓen, 9 wi'i mo:
—Mi hokkete ɗum ɗo fuu si a
hippake, a sujidanii kam.
10 Iisaa wi'i mo:
—Woddam Seyɗaani! Sabo ina
winndaa: «Wo Laamɗo Joomiraaɗo
maa kaanɗaa sujidande, kam tan
kaanɗaa rewude.»§
11 Ndeen Ibiliisa seli mo.
Wakkati oon, maleyka'en ngari to
makko, ina ngollana mo.

No Iisaa fuddiri golle muuɗum
ley Galili
(Marku 1.14-15, Lukka 4.14-15)

12 Nde Iisaa nannoo Yaayaa ud-
daama ley kasu ndeen, o yeccii
leydi Galili. 13 Ammaa o jooɗaaki
Nasaraatu katin, de o hoɗowi Ka-
farnahum wuro ɗakkiingo maayo
ley leydi Jabulon, kam e Naftali.
14 Ɗum waɗii faa haala ka annabi
Esaaya haalnoo kaan tabita nde
wi'unoo:
15 «Leydi Jabulon e leydi Naftali
dow laawol jahoowol maayo
manngo,
caggal Urdun,
ley leydi Galili,
joonnde yimɓe ɓe nganaa Al-
huudiya'en,
16 yimɓe wonɓe e nimre
nji'ii annoora mawɗo.
Wuurɓe e ley leydi niɓɓundi nimre
maayde,
annoora yaynanii ɗum'en.»*
17 Gilla ndeen, Iisaa fuddi waa-
jaade ina wi'a:
—Tuubee, sabo laamu Laamɗo
ɓadake.

No Iisaa noddiri taalibaaɓe
arandeeɓe
(Marku 1.16-20, Lukka 5.1-11)

* **4:4** Fillitagol Tawreeta 8.3. † **4:6** Jabuura 91.11-12. ‡ **4:7** Fillitagol Tawreeta 6.16. § **4:10** Fillitagol Tawreeta 6.13. * **4:16** Esaaya 8.23-9.1.

18 Iisaa ina yaha hunnduko
maayo Galili, de yi'i sakiraaɓe ɗiɗo,
Simon bi'eteeɗo Piyeer e sakiike
mum Andire. Iɓe paɗɗa fiiliiji
maɓɓe ley maayo ngoon. Wo ɓe
nanngooɓe liyyi. 19 Iisaa wi'i ɓe:
—Njokkee kam, mi waɗan on
filotooɓe yimɓe.
20 Wakkati oon ɓe njoppi fiiliiji
maɓɓe ɗiin, ɓe njokki mo. 21 O yehi
yeeso, o yi'i katin sakiraaɓe ɗiɗo
woɓɓe, Yaakuuba e Yuhanna, ɓiɓɓe
Jebede. Kam'en e baaba muɓɓen
Jebede ina ngoni ley laana, ina
moyyintina fiiliiji muɓɓen. O noddi
ɗum'en. 22 Wakkati oon pay,
ɓe njoppi laana kaan, ɓe njoppi
baabiiɓe du, ɓe njokki mo.

No Iisaa waajorii e no selliniri yimɓe
(Lukka 6.17-19)

23 Iisaa yiiltii ley leydi Galili fuu.
Imo waajoo e ley cuuɗi maɓɓe
baajorɗi, imo gooyna Kabaaru
Lobbo haala laamu Laamɗo, imo
danna sii nyawuuji e male fuu.
24 Kabaaru makko sankitii ley leydi
Siiriya fuu. Yimɓe na ngadda
nyawɓe nyawuuji feere feere
e male fuu to makko. Woɓɓe
wo wonduɓe e ginnaaji, woɓɓe
jom'en dabidabiije, woɓɓe du wo
jom'en ɓalli-mbaatuɗi. O danni
ɗum'en. 25 Jamaa keewɗo sanne
jokki mo. Wo ɓe yuuruɓe Galili e
leydi mbi'eteendi Galluuje Sappo
e Urusaliima e Yahuudiya e caggal
gooruwol Urdun.

Waaju Dow Waamnde

(Suuraaji 5 – 6 – 7)

5

(Lukka 6.20-23)

1 Iisaa yi'i jamaa keewɗo oon de
yeeŋi dow waamnde, jooɗii. Taal-
ibaaɓe muuɗum ɓeen ɓattitii ɗum.
2 O fuɗɗi waajaade ɓe, o wi'i:
3 —Barke woodanii annditinɓe
yonkiiji muɓɓen ina lokkiɗi,
sabo kamɓe njeyi laamu
Laamɗo.
4 Barke woodanii suniiɓe,
sabo Laamɗo waaltinan ɓerɗe
muɓɓen.
5 Barke woodanii leeyinkiniiɓe,
sabo kamɓe ndonata adunaaru.
6 Barke woodanii filotooɓe fon-
nditaare hono no yolbuɓe e
ɗomɗuɓe pilortoo neema,
sabo ɓe kaaran, ɓe ɗomɗitan.
7 Barke woodanii yurmotooɓe,
sabo Laamɗo yurmoto ɓe.
8 Barke woodanii laaɓuɓe ɓerɗe,
sabo ɓe nji'an Laamɗo.
9 Barke woodanii waddooɓe jam,
sabo ɓe noddirte ɓiɓɓe
Laamɗo.
10 Barke woodanii torraaɓe saabe
fonnditaare,
sabo kamɓe njeyi laamu
Laamɗo.
11 Barke woodanii on si yimɓe
mbonkake on, torrii on, njowii
on sii bonanda fuu saabe am.
12 Ceyee, mbeltee, sabo mbar-
jaari mawndi ina doomi on
dow kammu. Sabo hono noon
annabaaɓe artiiɓe on ɓeen torri-
raa.

Haala lamɗam e annoora
(Marku 9.50, Lukka 14.34-35)

13 —Onon, wo on lamɗam
adunaaru ndu. Ammaa si lamɗam
selii lamsude, ɗume lamsinta ɗam
katin? Ɗam nafataa fay huunde!
Ɗam faɗɗete yaasin, yimɓe njaaɓa
ɗam.
14 Wo on annoora adunaaru.
Ngalluure nyiɓaande dow waam-
nde waawaa suuɗaade. 15 Fay
gooto huɓɓataa lampal, de hippa
ɗum kaakol. Ko waɗata dey, ɓilan
ngal, ngal yaynana gonɗo e suudu
nduun fuu. 16 Hono noon annoora
mooɗon haani yaynirde yeeso
yimɓe, faa nji'a golleeji lobbi ɗi
ngaɗoton, de njetta Baaba mooɗon
gonɗo dow kammuuli oon.

No Iisaa jannginiri haala Tawreeta

17 —Taa cikkee mi warii faa mi
itta jamirooje Tawreeta naa haala
annabaaɓe. Mi waraay faa mi
itta ɗum. Mi warii faa mi hiɓɓina
ɗum. 18 Goonga kaalanammi on:

sini kammu e leydi ina keddii,
fay toƀƀel maa masel tosataake
ley Tawreeta faa ɗum fuu ɗum
tabita. 19 Ɗum le, boofuɗo ko
ƀuri fuu famɗude e jamirooje
ɗeen, de janngini woƀƀe faa ngaɗa
noon, joomum laatoto ƀurɗo
famɗude e laamu Laamɗo. Ammaa
neɗɗo fuu jokkuɗo Tawreeta oon,
de janngini woƀƀe ngaɗa noon,
joomum laatoto mawɗo e laamu
Laamɗo. 20 Sabo miɗo haalana on:
si on ƀuraay janngino oƀe Tawreeta
e Farisa'en fonnditaare fu, on
naatataa e ley laamu Laamɗo.

Haala tikkere

21 —On nanii maamiraaƀe
meeɗen ƀeen mbi'anooma: «Taa
waɗu war-hoore, gaɗuɗo war-
hoore fuu ina haani sareede.»*
22 Miin kaa miɗo wi'a on: tikkanɗo
sakiike muuɗum fuu, ina haani
sareede. Bi'uɗo sakiike muuɗum
wo cuubaaɗo fu, ina jeyi darneede
yeeso sariya laamu. Katin du,
neɗɗo fuu biiɗo mo wo o jiiƀiiɗo,
ina haani naatude yiite jahan-
nama. 23 Ndelle, si a warii e
hirsirde faa ngaɗa sadaka, de
miccitiɗaa wakkati oon sakiike
maa ina joganii maa ko metti,
24 njoppaa sadaka maa oon ɗoon,
njahaa njaafundurowaa e sakiike
maa oon tafon, ndeen ngartaa
ngaɗaa sadaka maa oon.
25 Si a haƀii e goɗɗo, de
oɗon njaada sariya fu, karoɗaa
ndewritaa e joomum fadde
mooɗon yottaade, taa o watte e
juuɗe carotooɗo, de oon watte
e junngo doomoowo kasu, de
uddeɗaa e kasu. 26 Goonga
kaalanammi on: abada a wur-
tataako si a yoƀaay ko ndeweteɗaa
ɗuum faa laaƀi.

Haala jeenu

27 —On nanii wi'anooma: «Taa
waɗu jeenu!»† 28 Miin kaa miɗo
wi'a on: yeewruɗo debbo janano
muuyo fuu, jeenii e ley ƀernde
mum. 29 Ndelle, si yitere maa
nyaamre luttinte, ittu nde, paɗɗaa
nde to woɗɗi! Ceedaa e tergal
maa gootal ƀuri moyyande ma di-
ina ƀanndu maa nduun fuu faɗɗee
e jahannama. 30 Si junngo maa
nyaamo luttinte, tayu ngo, paɗɗaa
ngo to woɗɗi: ceedaa e tergal
maa gootal ƀuri moyyande ma di-
ina ƀanndu maa nduun fuu naata
jahannama.

Haala ceergal
(Matta 19.9, Marku 10.11-12, Lukka 16.18)

31 —Wi'anooma katin: «Ceeruɗo
deekum fuu, hokka ɗum talkuru
ceergal.»‡ 32 Miin kaa miɗo wi'a
on: neɗɗo fuu ceeruɗo deekum
de tawi o wanaa jeenoowo, si o
ƀaŋowaama, gorko ceeruɗo mo oon
waɗii mo jeenoowo. Neɗɗo fuu
ƀaŋuɗo debbo ceeraaɗo, kam du
jeenii.

Haala hunayeere

33 —On nanii katin, maamiraaƀe
meeɗen mbi'anooma: «Taa fiirtu
hunayeere maa, tabintinaa nde
yeeso Joomiraaɗo.»§ 34 Miin
kaa miɗo wi'a on: taa kunoɗon
fey. Taa kunoroɗon kammu,
sabo wo jooɗorgal Laamɗo.
35 Taa kunoroɗon leydi, sabo
wo njaaƀirdi koyɗe makko, naa
Urusaliima, sabo wo ngallu-
ure Kaananke mawɗo. 36 Taa
kunoroɗaa hoore maa, sabo a
waawaa rawninde naa ƀawlinde
fay leeƀol mayre gootol. 37 Mbi'aa
«ayyo» naa «a'aa» tan. Ko faltii
ɗuum fuu, wo to Bonɗo oon yuuri.

Haala yomnitagol
(Lukka 6.29-30)

38 —On nanii wi'anooma: «Yitere
yomnitorte yitere, nyiinde yomni-
torte nyiinde.»* 39 Miin kaa miɗo
wi'a on: taa njomnitee gaɗuɗo on
ko boni. Si goɗɗo feenyii ma gere

* **5:21** Wurtagol 20.13. † **5:27** Wurtagol 20.14. ‡ **5:31** Fillitagol Tawreeta 24.1. § **5:33** Limooje 30.3. * **5:38** Wurtagol 21.24, Lewinkooƀe 24.20.

nyaamo fu, acca ɗum feenya gere
nano oon du. 40 Si goɗɗo wul-
lake ma faa teeta forgo maa, accu
ɗum yaada e saaya maa jaangol du.
41 Si goɗɗo tilsinanii ma ronndaade
donngal yaadu kilomeetere, ron-
nda ngal yaadu kilooji ɗiɗi. 42 Si
goɗɗo ŋaarake ma, hokku ɗum. Si
goɗɗo wi'ii mbuyoɗaa ɗum fu, taa
salana ɗum.

Haala yiɗugol wayɓe
(Lukka 6.27-28, 32-36)

43 —On nanii wi'anooma:
«Njiɗaa gondo maa, mbanyaa
ganyo ma.» 44 Miin kaa miɗo wi'a
on: njiɗee wayɓe on, ndu'anoɗon
torrooɓe on. 45 Worrude hono
noon hollata wo on ɓiɓɓe Baaba
mooɗon gondo dow kammuuli.
Sabo no o fuɗinirta naange makko
dow bonɓe, noon du o fuɗinirta
nge dow moyyuɓe. No o tomnirta
dow fonnditiiɓe, noon du o tom-
nirta dow oonyiiɓe. 46 Si yiɗuɓe
on tan njiɗoton, mbarjaari ndiye
keɓoton? Fay nanngooɓe lampo
ɓeen du ina ngaɗira noon! 47 Si
sakiraaɓe mooɗon tan njowtoton,
ɗume senndi on e woɓɓe? Fay
heeferɓe ɓeen ina ngaɗira noon!
48 Ndelle, laatoɗon hiɓɓuɓe, hono
no Baaba mooɗon gondo dow
kammuuli oon hiɓɓiri ni.

6

No Iisaa waajorii haala wallude talkaaɓe

1 —Tinnee taa ngaɗiron golleeji
mooɗon lobbi faa yimɓe nji'a on.
Si on ngaɗii ɗum fu, on keɓataa
mbarjaari to Baaba mooɗon gondo
dow kammuuli oon.
2 Ndelle, si aɗa itta jakka, taa
feeka faa yimɓe nji'e. Wo hono
noon munaafiki'en ɓeen ngaɗata
ley cuuɗi baajorɗi e dow laabi
faa yimɓe mana ɗum'en. Goonga
kaalanammi on, ɓe keɓii mbarjaari
maɓɓe faa timmi. 3 Aan kaa, si aɗa
itta jakka fu, taa nano maa faama
ko nyaamo maa waɗata. 4 Ndeen
jakka maa oon laatoto ko suuɗii, de
Baabiraaɗo maa ji'oowo ko suuɗii
oon yoɓe.

Haala du'aare
(Lukka 11.2-4)

5 —Si oɗon ndu'oo, taa ngaɗon
no munaafiki'en ni. Kamɓe, iɓe
njiɗi daraade ley cuuɗi baajorɗi
e hakkunde to laabi kawrata, de
ɓe ngaɗa du'aare yalla yimɓe fuu
ina nji'a ɓe. Goonga kaalanammi
on, ɓe keɓii mbarjaari maɓɓe
faa timmi. 6 Onon kaa, nde
ndu'otoɗon fuu, naaton ley cuuɗi
mon, ommbon dammbugal, de
ŋaaroɗon Baaba mon e suuraare.
Ndeen, Baaba mon ji'oowo ko
suuɗii oon, yoɓan on.
7 Si oɗon ndu'oo, taa kebbinee
haalaaji ɓoli ɗi ngalaa nafaa hono
no yimɓe ɓe anndaa Laamɗo ɓeen
ngaɗata ni. Iɓe miilii Laamɗo
jaabanto ɓe si ɓe kebbinii haala.
8 Taa nyemmbitee ɓe, sabo Baaba
mooɗon ina anndi ko kaajaɗon
gilla on nyaagaaki ɗum. 9 Onon le,
inan no ndu'ortoɗon:

Baaba amin gondo dow kammuuli,
innde maa laatoo seniinde.
10 Laamu maa wara.
Muuyɗe maa ngaɗee dow leydi ɗo
hono no ngaɗirtee dow kam-
muuli ni.
11 Kokkaa min hannden nyaamdu
heyooru min.
12 Njaafonoɗaa min hakkeeji amin,
hono no min njaafortoo
waɗooɓe min hakkeeji ni.
13 Taa accu min njarribee,
ammaa hisin min e Bondo oon.
[Sabo laamu e baawɗe e teddeen-
gal ina ngoodani maa faa
abada. Aamiina.]*
14 Ndelle, si on njaafake waɗooɓe
on hakkeeji, Baaba mooɗon gondo
dow kammuuli oon du yaafoto
on. 15 Ammaa si on njaafataako
toonyiiɓe on, Baaba mooɗon oon
du yaafataako hakkeeji mooɗon.

* **6:13** Cakitte aaya 13 tawaaka e ɗereeji ɓurɗi fuu ɓooyude ɗiin.

Haala suumayeere

16 —Si on cuumake, taa njurminkinee hono munaafiki'en ɓeen: ɓe ɓalinto, yalla yimɓe fuu ina anndita ɓe suumiiɓe. Goonga kaalanammi on: ɓe keɓii mbarjaari maɓɓe faa timmi. 17 Aan kaa, si a suumake, mbujaa hoore maa, culmaa yeeso maa, 18 taa paamina yimɓe a cuumiiɗo. Baaba maaɗa gonɗo ley suuraare oon tan anndata. Woodi du Baaba maa ji'oowo ko ngaɗuɗaa e suuraare oon, yoɓete.

Haala jawdi dow kammu
(Lukka 12.33-34)

19 —Taa ndesanon ko'e mon jawdi adunaaru, ɗo mooyu e puundi mbonnata, ɗo wuyɓe kelata gampuuje de mbujja. 20 Ndesanon ko'e mon jawdi dow kammu, ɗo fay huunde bonnataa, wanaa mooyu wanaa puundi, ɗo wuyɓe kelataa gampuuje sakko mbujja. 21 Sabo ɗo jawdi maa woni fuu, ɗoon ɓernde maa du wonata.

Haala annoora e nimre
(Lukka 11.34-36)

22 —Gite ngoni lampal ɓanndu. Si gite maa ina mboodi, ɓanndu maa fuu heewan annoora. 23 Ammaa si ɗe mbooɗaa, ɓanndu maa fuu heewan nimre. Ndelle, si ko hokkata ɓanndu maa annoora ɗuum laatake nimre fu, nimre ndeen na tekki koy!

Haala filaade laamu Laamɗo
(Lukka 16.13, 12.22-31)

24 —Fay gooto waawaa gollande joomiraaɓe ɗiɗo, sabo joomum wanyan gooto, de yiɗa keddiiɗo oon, maa du nanngunduran e gooto, de yawa keddiiɗo oon. On mbaawaa gollande Laamɗo e jawdi fuu nde wootere.

25 Ɗum le, miɗo wi'a on: taa kaɓɓu-ko'u wona e mooɗon e dow nguurndam mon - ko nyaamoton e ko njaroton. Taa ɓalli mooɗon du kaɓɓu on ko'e e ko ɓornotoɗon. Sabo nguurndam ina ɓuri nyaamdu, ɓanndu du ina ɓuri koltal, naa wanaa? 26 Ndaaree pooli piirooji ɗi: ɗi aawataa, ɗi tayataa, ɗi ndesataa faa'e, ammaa Baaba mooɗon gonɗo dow kammuuli oon ina nyaamna ɗi. Onon le, wanaa oɗon ɓuri pooli teddude to woɗɗi? 27 Moy e mooɗon waawi ɓeydude balɗe muuɗum fay nyalooma gooto saabe ko haɓɓi ɗum hoore? 28 Ko waɗi de kolte na kaɓɓi on ko'e? Ndaaree pinndiiji ladde no ɗi mawnirta: ɗi ngollataa, ɗi mottataa. 29 Miɗo haalana on: fay Suleymaana e darja muuɗum fuu holtiraay hono gootel e majji ni. 30 Si Laamɗo ina holtinira noon huɗo taweteeko ley ladde hannden, faɗɗeteeko e yiite jaango, wanaa o holtinan on faa ɓura noon, onon famɗuɓe hoolaare! 31 Ndelle, taa ko'e mon kaɓɓoo faa mbi'on: «Ɗume nyaameten? Ɗume njareten? Ɗume ɓornotoɗen?» 32 Sabo kulle ɗee fuu wo ko yimɓe ɓe anndaa Laamɗo pilotoo. Si goonga, Baaba mon gonɗo dow kammuuli oon ina anndi ɗum fuu iɗum tilsani on. 33 Ndelle, piloɗon laamu Laamɗo tafon, kam e fonnditaare muuɗum. Ndeen ko heddii ɗuum fuu, on ɓeydante ɗum.

34 Ndelle, taa jaango haɓɓa on ko'e, sabo jaango du wardan e ko muuɗum. Nyannde fuu, donngal muuɗum ina heya ɗum.

7

Haala feloore
(Lukka 6.37-38, 41-42)

1 —Taa kiitee, on kiitataake. 2 Sabo no kiitortoɗon woɓɓe, noon onon du kiitorteɗon. Katin du ko etiranton woɓɓe, wo ɗuum etiranteɗon. 3 Ko waɗi de aɗa yi'a kuɗol ley yitere sakiike maa, de aan le, a taykataako leggal gonngal e ley yitere maa ndeen? 4 Noy mbaawruɗaa wi'ude sakiike maa: «Sakiike, accu mi ittane kuɗol gonngol e yitere maa ngol», de aan

le, wo leggal woni ley yitere maa
ndeen? 5 Munaafiki, ittu leggal
gonngal e yitere maa ngaal tafon.
Ndeen jiiɗe maa laaɓan, faa keɓaa
ittaa kuɗol gonngol e yitere sakiike
maa ngool.
6 Taa kokkee dawaaɗi ko senii,
sabo ɗi njeccoto, ɗi ŋata on. Taa
cankitee kaaye mooɗon dime
yeeso girooji, sabo ɗi njaaɓan ɗe.

No Laamɗo hokkirta ŋaariiɗo ɗum
(Lukka 11.9-13)

7 —Ŋaaree, on keɓan. Pilee, on
njiitan. Calminee, on omtante.
8 Sabo ŋaariiɗo fuu heɓan. Piliiɗo
fuu yiitan. Calminɗo fuu om-
tante. 9 Moy e mooɗon hokkata
ɓiyum hayre si ŋaarake ɗum bu-
uru? 10 Naa ŋaaroo ɗum liingu
de hokka ɗum mboddi? 11 No
mbonirɗon ni fuu, oɗon anndi no
kokkirton ɓiɓɓe mon kulle lobbe,
sakko Baaba mooɗon gonɗo dow
kammuuli oon. Imo hokka ŋaariiɗo
mo fuu ko moyyi. 12 Ndelle, ley
huunde fuu, ngaɗanee woɓɓe ko
njiɗɗon ɓe ngaɗana on. Sabo ɗum
pay woni ko Tawreeta Muusaa e
dewte annabaaɓe ɗeen njamiri.

Haala dammbugal paaɗungal
(Lukka 13.24)

13 —Naatiree dammbugal
paaɗungal! Sabo dammbugal
naatirgal halkere ina yaaji, laawol
muuɗum ngool ina hoyi, jokkooɓe
ngol ɓeen du ina keewi. 14 Ammaa
dammbugal naatirgal nguurndam
ngaal ina faaɗi, laawol muuɗum
ngool ina ɓillii, yiitooɓe ɗum du wo
seeɗa.

Haala lekki e ɓiɓɓe muuɗum
(Lukka 6.43-44)

15 —Tinnee e annabaaɓe
fewreeɓe. Si ɓe ngarii to mooɗon
fu, iɓe nga'i hono baali, de si
goonga, wo ɓe cuuli jolbuɗi.
16 Golle maɓɓe annditirton ɓe
hono no lekki annditirtee ɓiɓɓe
muuɗum ni. Cabiije ɓorataake
e ngi'eehi, yibbe du ɓorataake
e nyakkaɓere. 17 Lekki lobbi
fuu, wo ɓiɓɓe lobbuɓe rimata, de
lekki mbonki kaa, wo ɓiɓɓe bonɓe
rimata. 18 Lekki lobbi waawataa
rimude ɓiɓɓe bonɓe, wooɗi du
lekki mbonki waawataa rimude
ɓiɓɓe lobbuɓe. 19 Lekki fuu ki
rimataa ɓiɓɓe lobbuɓe soppete,
faɗɗee e yiite. 20 Ndelle, golle
maɓɓe annditirton ɓe.

No taalibaaɓe fewreeɓe carirtee
(Lukka 13.25-27)

21 —Wanaa wi'ooɓe kam
«Joomam, Joomam» ɓeen fuu
naatata e laamu Laamɗo. Ammaa
wo waɗooɓe muuyɗe Baaba am
gonɗo dow kammuuli oon, ɓeen
ngoni naatooɓe. 22 Nyannde
darngal, heewɓe mbi'an kam:
«Joomam, Joomam! Wanaa e innde
maa min mbaajorii naa? Wanaa e
innde maa min ndiiwri ginnaaji
naa? Wanaa e innde maa min
ngaɗiri kaayeefiiji keewɗi naa?»
23 Ndeen mbi'ammi ɓe: «Abada mi
anndaano on. Mboɗɗee kam, onon
waɗooɓe ko boni!»

Haala suudu joyyinaandu dow hayre
(Lukka 6.47-49)

24 —Ndelle, neɗɗo fuu ket-
tindiiɗo haalaaji am ɗi de jokki ɗi,
nanndan e jom hakkillo nyiɓuɗo
suudu muuɗum dow hayre.
25 Yuwoonde toɓi, gooruuji mbubbi,
keni mawɗi mbifi e mayru. Ɗum
fuu ndu saamaay, sabo ndu
joyyinaama dow hayre. 26 Ammaa
neɗɗo fuu kettindiiɗo haalaaji
am ɗi de jokkaay ɗi, ina nanndi
e mo walaa hakkillo, nyiɓuɗo
suudu muuɗum dow njaareendi.
27 Yuwoonde toɓi, gooruuji mbubbi,
keni mawɗi mbifi e mayru. Ndu
saami faa ndu halki ndu fuu.
28 Nde Iisaa tilinoo e haalaaji ɗiin
ndeen, jama'aaje ɗeen kaaynaama
sanne e waaju makko oon. 29 Sabo
o waajorake ɓe no jom baawɗe ni,
wanaa hono jannginooɓe maɓɓe
Tawreeta.

8

No Iisaa selliniri ceppindo
(Marku 1.40-45, Lukka 5.12-16)

1 Ko Iisaa jippii waamnde ndeen
ɗuum, jamaa keewɗo jokki ɗum.
2 Wakkati oon, gorko ceppindo
ɓattitii ɗum, hippii yeeso muuɗum,
wi'i:
—Joomam, si a muuyii fu, aɗa
waawi dannude kam faa mi laaɓa.
3 Iisaa foorti junngo mum,
meemi mo, wi'i:
—Mi muuyii, daɗu.
Wakkati oon pay, gorko oon daɗi
ceppam muuɗum, laaɓi. 4 Caggal
ɗuum, Iisaa wi'i mo:
—Tinna taa kaalanaa ɗum fay
gooto. Ammaa yahu holloy hoore
maa almaami, ngaɗaa sadaka mo
Muusaa yamiri oon, faa faamina
ɓe a daɗii.

No Iisaa selliniri golloowo hooreejo sordaasiiɓe
(Lukka 7.1-10)

5 Nde Iisaa naatannoo Kafar-
nahum ndeen, hooreejo sor-
daasiiɓe ɓattitii ɗum, ŋaarii ɗum
mballa, wi'i:
6 —Moodibbo, golloowo am ina
waalii ley suudu, sellaa faa junngo
e koyngal fuu ɓantataako. Imo tor-
rii sanne!
7 Iisaa wi'i mo:
—Mi waran, mi dannowa mo.
8 Ammaa hooreejo sordaasiiɓe
oon jaabii, wi'i:
—Moodibbo, miin, mi hewtaay
ko naataa ley suudu am. Ammaa si
a haalii haala ngoota tan, golloowo
am oon daɗan. 9 Miin e hoore
am, wo mi dawranaaɗo, de miɗo
dawrana sordaasiiɓe du. Si mi wi'ii
gooto maɓɓe yaha fu, yahan. Si mi
wi'ii goɗɗo wara, waran. Si mi wi'ii
maccuɗo am waɗa huunde, waɗan.
10 Nde Iisaa nannoo ɗum ndeen,
ɗum haaynii ɗum sanne, wi'i
jokkuɓe ɗum ɓeen:
—Goonga kaalanammi on, mi
yi'aay goondinal hono ngal sellude
e Israa'iilanke fay gooto. 11 Miɗo
haalana on, heewɓe yuuran lettugal
e gorgal, njooɗodoo e Ibrahiima e
Isiyaaka e Yaakuuba, ɓe nyaamda
ley laamu Laamɗo. 12 Ammaa
haannooɓe naatude laamu ɓeen,
paɗɗete ley nimre wonnde yaasin
ndeen. Toon bojji e ŋeryundurde
nyiiye ngoni.
13 Caggal ɗuum, Iisaa wi'i
hooreejo sordaasiiɓe oon:
—Hootu. Ɗum laatane hono no
ngoondinirɗaa ni.
Wakkati oon jaati, golloowo
hooreejo sordaasiiɓe oon daɗi.

No Iisaa selliniri nyawɓe heewɓe
(Marku 1.29-34, Lukka 4.38-41)

14 Iisaa yehi galle Piyeer, tawi
esoo Piyeer debbo ina fukkii wo
jontaaɗo. 15 Iisaa meemi junngo
makko, de o daɗi e jontere makko.
O ummii, o weerni Iisaa.
16 Nde hiirnoo fu, Iisaa wad-
danaa yimɓe heewɓe ɓe ginnaaji
ngoni e muɓɓen. Konngol makko
tan o riiwri ɗi, o danni nyawɓe
ɓeen fuu. 17 Ɗum laatorake noon
faa ko annabi Esaaya haalnoo
ɗuum tabita nde wi'unoo:
«O ittii tampiriiji meeɗen,
o ronndake nyawuuji
meeɗen.»*

No yimɓe mbiiri njokkan Iisaa
(Lukka 9.57-62)

18 Nde Iisaa yi'unoo jamaa
oon ina fiilii ɗum ndeen,
yamiri ɓe peyyita maayo ngoon.
19 Jannginoowo Tawreeta gooto
ɓattii, wi'i mo:
—Moodibbo, to njahataa fuu mi
jokkete.
20 Iisaa wi'i mo:
—Baagaaji† ina njogii gayɗe,
pooli du ina njogii cuuɗi, ammaa
Ɓii Neɗɗo walaa fay nokku ɗo
fukkina hoore muuɗum fowta.
21 Goɗɗo, jeyaaɗo e taalibaaɓe
ɓeen, wi'i mo:

* **8:17** Esaaya 53.4. † **8:20** Waagaaru ina wi'ee junkuuru du.

—Joomam, accu mi yaha mi
uwowa baaba am tafon.
22 O jaabii oon, o wi'i:
—Jokkam, accu maayɓe uwa
maayɓe muɓɓen.

No Iisaa darniri yuwoonde e hen-
ndu
(Marku 4.35-41, Lukka 8.22-25)

23 Ndeen Iisaa naati laana,
taalibaaɓe muuɗum njokki ɗum.
24 Wakkati gooto, yuwoonde um-
modii e henndu mawndu dow
maayo ngoon faa bempeyye ina
udda laana kaan. Tawi Iisaa kaa
ina ɗaanii. 25 Taalibaaɓe ɓeen ɓattii
mo, pindini mo, iɓe mbi'a:
—Joomii amin, dannu min!
Inani miɗen kalka!
26 O jaabii ɓe, o wi'i:
—Ko waɗi de kulɗon? Onon
famɗuɓe hoolaare!
Wakkati oon, o ummii, o sappani
henndu e bempeyye maayo ɗeen
e semmbe. Ɗum fuu ɗum deyyinii
siw! 27 Ɗum haaynii taalibaaɓe
ɓeen! Iɓe mbi'a:
—Gorko o wo moy de fay keni e
ndiyam ina ɗowtanoo ɗum?

No Iisaa selliniri worɓe ɗiɗo
wonduɓe e ginnaaji
(Marku 5.1-20, Lukka 8.26-39)

28 Nde Iisaa feyyitinnoo maayo
fu, heetti e leydi yimɓe Gadara.
Ɗoon worɓe ɗiɗo wonduɓe e gin-
naaji njalti ley caabeeje, kawri
e makko. Iɓe nyanngunoo faa
fay gooto suusaano rewude laawol
ngool. 29 Ɓe keddii iɓe nduka iɓe
mbi'a:
—Ɓii Laamɗo, ɗume njiɗɗaa
waɗude min? Yalla a warii ɗo faa
torraa min, gilla wakkati podaaɗo
oon yottaaki naa?
30 Coggal girooji manngal ina
dura ɗakkol ɗoon. 31 Ginnaaji ɗiin
ŋaarii mo, mbi'i:
—Si riiwude min njiɗɗaa, accu
min naatowa e coggal girooji ngal.
32 O wi'i ɗi:
—Njehee!
Ginnaaji ɗiin njalti, naatowi e
girooji ɗiin. Wakkati oon, cog-
gal ngaal fuu doggi, tellitii dow
waamnde, saami ley maayo, halki.
33 Durooɓe ɓeen ndoggi kooti ngal-
luure toon, kaalowi ko waɗi ɗuum
fuu e kabaaru wondunooɓe e gin-
naaji ɓeen du. 34 Wakkati oon,
yimɓe ngalluure ndeen fuu njalti,
kawritowi to Iisaa. Nde ɓe nji'unoo
mo ndeen, ɓe nyaagii mo o yalta
leydi maɓɓe.

9

No Iisaa selliniri gorko mo
ɓanndu waatundu
(Marku 2.1-12, Lukka 5.17-26)

1 Iisaa naati laana, feyyiti, warti
wuro muuɗum. 2 Yimɓe ngaddani
ɗum gorko mo ɓanndu waatundu
ina fukkinaa e daɗɗo. Nde o
yi'unoo goonɗinal maɓɓe ngaal fu,
o wi'i mo ɓanndu waatundu oon:
—Ɓinngel am, sellin ɓernde maa.
Hakkeeji maa njaafaama.
3 Wakkati oon, jannginooɓe
Tawreeta yogaaɓe miilii e ko'e
muɓɓen: «Gorko o ina mbonkoo
Laamɗo!» 4 Iisaa faami miilooji
maɓɓe, de wi'i ɓe:
—Ɗume waɗi de oɗon miiloo
miilooji bondi ɗi e ɓerɗe mooɗon?
5 Ɗume ɓuri hoyude? Yalla
wi'ude hakkeeji makko njaafaama,
naa wi'ude o ummoo, o yaha?
6 Ammaa, faa mi faamina on Ɓii
Neɗɗo ina jogii baawɗe yaafaade
hakkeeji ley adunaaru ndu...
Ndeen, o wi'i mo ɓanndu
waatundu oon:
—Umma, hooyu daɗɗo maa,
kootaa suudu maa!
7 Gorko oon ummii, hooti su-
udu muuɗum. 8 Nde jama'aaje
ɗeen njiinoo ɗum ndeen, kuli, ina
njetta Laamɗo saabe ko hokki ɓii-
Aadama baawɗe gaaɗe nii ɗe.

No Iisaa noddiri Matta jokka
ɗum
(Marku 2.13-17, Lukka 5.27-32)

9 Iisaa dilli ɗoon. E ley yaadu
muuɗum, yi'i gorko bi'eteeɗo

Matta ina jooɗii e suudu to lampo nanngetee. O wi'i ɗum:

—Jokkam.

Matta ummii, jokki mo.

10 Caggal ɗuum, imo nyaama ley suudu Matta. Nanngooɓe lampo heewɓe e luttuɓe woɓɓe ngari njooɗii ina nyaamda e makko, kanko e taalibaaɓe makko. 11 Farisa'en ɓeen nji'i ɗum, de na mbi'a taalibaaɓe makko ɓeen:

—Ɗume waɗi de moodibbo mooɗon ina nyaamda e nanngooɓe lampo e luttuɓe woɓɓe?

12 Iisaa nani ɗum, wi'i ɓe:

—Wanaa celluɗo haajaa cawroowo. Wo nyawɗo haajaa cawroowo. 13 Njehee, ekitee ko Dewtere Laamɗo wi'i:

«Wo yurmeende njiɗumi,
wanaa sadaka duppeteeɗo.»*

Sabo mi waraay faa mi nodda dartiiɓe. Wo luttuɓe ngarumi noddude.

Haala suumayeere
(Marku 2.18-22, Lukka 5.33-39)

14 Wakkati oon, taalibaaɓe Yaayaa ngari to Iisaa, yami ɗum:

—Ko waɗi de minen e Farisa'en miɗen cuumoo, de taalibaaɓe maa ɓeen kaa cuumataako?

15 O jaabii ɓe, o wi'i:

—Yalla warɓe ɓangal ina mbaawi sunaade si ɓaŋuɗo ina wondi e muɓɓen naa? Ammaa nyalaaɗe ngaran ɗe ɓaŋuɗo oon ittetee hakkunde maɓɓe. E balɗe ɗeen, ɓe cuumoto. 16 Fay gooto fidataa tekkere heyre e kaddungal kiinngal. Sabo tekkere heyre ndeen fooɗan kaddungal kiinngal ngaal, de ceekol ngool ɓeydoo. 17 Katin du cabijam kesam loowataake e sumalleeji kiiɗɗi. Si ɗuum waɗii, sumalleeji ɗiin pusan, cabijam ɗam rufa, de sumalleeji ɗiin mbona. Ndelle cabijam kesam e sumalleeji kesi loowetee, faa ɗum fuu ɗum reenoo.

No Iisaa selliniri debbo e no iirtiniri suka debbo
(Marku 5.21-43, Lukka 8.40-56)

18 Nde Iisaa haalannoo ɗum ndeen, hooreejo suudu waajordu gooto yottii, hippii yeeso muuɗum, wi'i:

—Ɓiyam debbo heddaaki joonin pay. Ammaa war, yowu junngo maa dow makko, ndeen o ummitoto.

19 Iisaa ummii jokki mo, kam e taalibaaɓe muuɗum. 20 E ley yaadu maɓɓe, debbo gooto mo yiiyam muuɗum taccataa ko waɗata duuɓi sappo e ɗiɗi, yuuri gaɗa Iisaa, meemi kommbol saaya muuɗum. 21 O waɗii noon sabo o miilake e ɓernde makko: «Si mi heɓii fay meemude saaya makko tan, mi daɗan.» 22 Iisaa yeeyii, yi'i mo, wi'i:

—Banndam debbo, sellin ɓernde maa. Goonɗinal maa dannii ma.

Wakkati oon pay, debbo oon daɗi.

23 Nde Iisaa yottinoo suudu hooreejo waajordu oon fu, yi'i fuufooɓe cereeli wonɓe to maayɗo toon e yimɓe heewɓe woyooɓe. 24 O wi'i ɗum'en:

—Mburtee, sabo suka debbo o maayaay, wo ɗaani tan.

De yimɓe ɓeen njalnorii mo. 25 Nde ɓe njaltinanoo yaasin fu, o naati ley suudu nduun, o nanngi junngo suka debbo oon, de ummii. 26 Kabaaru oon sankitii e leydi ndiin fuu.

No Iisaa wumtiniri wumɓe ɗiɗo

27 Nde Iisaa dillannoo toon ndeen, wumɓe ɗiɗo njokki ɗum, ina yeewnoo ina mbi'a:

—Taan Daawda, yurma min!

28 Nde o naatunoo suudu fu, wumɓe ɓeen ngari to makko. O yami ɗum'en, o wi'i:

—Oɗon ngoonɗini miɗo waawi wallude on naa?

Ɓe njaabii mo, ɓe mbi'i:

—Joomii amin, miɗen ngoonɗini.

29 Wakkati oon, o meemi gite maɓɓe, o wi'i:

* **9:13** Hoseya 6.6.

—Ɗum laatanoo on hono no ngoondinirɗon noon.
30 Wakkati oon fu, ɓe mbumti. O gongini ɓe, o wi'i ɓe:
—Taa kaalanee ɗum fay gooto.
31 Ammaa ɓe njehi ɓe caakowi kabaaru Iisaa e leydi ndiin fuu.

No Iisaa selliniri gorko muumo

32 Wakkati mo wumtinaaɓe ɓeen ndillannoo oon, Iisaa waddanaa katin gorko mo ginnaaru muumɗini. 33 O riiwi ginnaaru nduun tan, de muumo oon fuɗɗi haalude. Ɗum haaynii jama'aaje ɗeen fuu, ina mbi'a:
—Hono ɗum yi'aaka e Israa'iila abada!
34 Ammaa Farisa'en wonɓe ɗoon mbi'i:
—Wo hooreejo ginnaaji oon hokki mo baawɗe riiwude ginnaaji.

No Iisaa yurmorii yimɓe ɓe nanaay waaju

35 Iisaa ina yiiltoo e galluuje e gure fuu, ina waajoo e ley cuuɗi baajordi, ina gooyna Kabaaru Lobbo dow laamu Laamɗo. Imo danna nyawuuji e male fuu. 36 Ko o yi'i yimɓe ɓeen ɗuum, o yurmii ɗum'en sanne, sabo wo tampuɓe, ɓilliiɓe hono baali ɗi ngalaa duroowo. 37 Wakkati oon, o wi'i taalibaaɓe makko ɓeen:
—Gese ɓenndude ina keewi, ammaa tayooɓe keewaa. 38 Ndelle, ŋaaree Jom tayri nulda tayooɓe ley gese muuɗum ɗeen.

10

No Iisaa suɓorii nulaaɓe sappo e ɗiɗo
(Marku 3.13-19, Lukka 6:12-16)

1 Iisaa noddi taalibaaɓe muuɗum sappo e ɗiɗo ɓeen, hokki ɗum'en baawɗe riiwude ginnaaji e dannude sii nyawuuji e male fuu. 2 Inan inde nulaaɓe sappo e ɗiɗo ɓeen: arano maɓɓe wo Simon bi'eteeɗo Piyeer e Andire minyum, Yaakuuba ɓii Jebede e Yuhanna minyum, 3 Filipu e Bartolome, Tomaa e Matta nanngoowo lampo oon, Yaakuuba ɓii Alfaa, kam e Tadde, 4 Simon kiranoowo suudu baaba e Yahuuda Isikariyotto jambotooɗo mo oon.

No Iisaa nuliri taalibaaɓe muuɗum sappo e ɗiɗo ɓeen
(Marku 6.7-13, Lukka 9.1-6)

5 Iisaa nuli ɓe sappo e ɗiɗo, wi'i ɓe:
—Taa njehee to yimɓe ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe. Katin du taa naatee galluuje Samariya. 6 Ammaa njehee to suudu Israa'iila'en laatiiɓe hono baali majjudi. 7 To njahaton fuu, ngooynon mbi'on «laamu Laamɗo ɓadake!» 8 Ndannon nyawɓe, ummintinon maayɓe, ndannon seppinɓe, ndiiwon ginnaaji. On keɓirii moyyere nde wo dokkal, kokkitiron nde du wo dokkal. 9 Taa kooyee kaŋŋe naa cardi naa buudi ley jiibaaji mooɗon. 10 Taa njaadee e fay mbasu naa saayaaji ɗiɗi. Taa njaadee e paɗe naa cabbi. Sabo dey, golloowo fuu ina haandi e nyaamdu muuɗum.
11 Si tawii on ngarii ley ngalluure naa wuro, piloɗon beero lobbo, wooɗi keddoɗon to beero mon ɗoon faa nde ndilloton. 12 Si oɗon naata ley galle, calminon. 13 Si suudu nduun ina haandi e majjum, jam mooɗon wonda e mayru. Ammaa si ndu haandaa e majjum, jam mooɗon warta to mooɗon. 14 Si ina woodi galle naa wuro ɗo on njaɓɓaaka naa on kettindanaaka fu, njalton to maɓɓe, piɗɗon sollaare maɓɓe wonnde e koyɗe mon. 15 Goonga kaalanammi on: nyannde darngal, jukkungo wuro ngoon ɓuran ngo galluuje Sodoma e Gomoora bonde.*

Haala torraaji garooji
(Marku 13.9-13, Lukka 21.12-17)

* **10:15** Sodoma e Gomoora wo galluuje ɗiɗi ɗe Laamɗo halkii saabe heewgol lutti majje. Ndaaree Fuɗɗoode 19.1-29.

16 —Kettindee! Miɗo nula on
hono wo on baali hakkunde pobbi
ni. Ndelle, yoyiron hono bolle,
woodi newroɗon hono buugaali
du. 17 Tinnoɗon e yimɓe ɓeen,
sabo ɓe njaaran on to carorɗe, ɓe
piyan on dorri ley cuudi maɓɓe
baajordi. 18 On njaarete yeeso
sarotooɓe e kaanankooɓe saabe
am, faa laatanoɗon kam seedeeɓe
yeeso muɓɓen e yeeso lenyi ɗi
nganaa Alhuudiya'en ɗiin. 19 Si
on ndarnaama e sarorde, taa mbe-
mmbeɗon no kaaldoton naa ko
kaaloton. Sabo on kokkete haalaaji
ɗi kaanɗon haalude wakkati oon.
20 Ko kaaloton ɗuum yuurataa e
mooɗon, ammaa wo Ruuhu Baaba
mooɗon oon haalata ley mooɗon.
21 Neɗɗo hokkitiran sakiike mum
waree, baaba du hokkitiran ɓiyum.
Ɓiɓɓe ummanto saaraaɓe muɓɓen,
ngaɗa faa ɓe mbaree. 22 Yimɓe fuu
mbanyan on saabe am. Ammaa
tinnitiiɗo faa yottii timmoode fu,
kam hisintee. 23 Si on torraama e
wuro wooto, ndogganee wonngo.
Miɗo haalana on goonga: on tim-
mintaa gure Israa'iila ɗeen fuu faa
ɗo Ɓii Neɗɗo warti.
24 Taalibbo ɓuraa moodibbom,
maccuɗo du ɓuraa joomum. 25 Ina
heya ko taalibbo laatoo hono
moodibbom, maccuɗo du laatoo
hono joomum. Si ɓe inndirii kam,
miin jom wuro «Beeljebul mawɗo
ginnaaji» fu, tilay ɓe inndiran on,
onon yimɓe wuro du noon.

Haala kulol Laamɗo
(Lukka 12.2-7)

26 —Ndelle, taa kulee yimɓe.
Walaa fuu ko suddii ko sud-
ditataake, walaa ko suudii ko
ɓangintaake. 27 Ko kaalanammi
on e nimre ɗuum, kaaltee ɗum e
annoora. Ko nyo'anteɗon ɗuum,
ngooynee ɗum faa dow cuudi.
28 Taa kulee waroobe ɓanndu, de
mbaawanaa yonkiiji. Wo Laamɗo
kaanɗon hulude. Kam woni
baawɗo halkude ɓanndu e yonki
fuu ley jahannama. 29 Wanaa
pooloy ɗiɗoy ina coottee mbuuɗu
ngootu tan naa? Ammaa e noon
fu, fay gootel e makkoy yanataa e
leydi tawa wanaa e muuyɗe Baaba
mooɗon oon. 30 Woodi onon, fay
leeɓi ko'e mon fuu wo limaadi.
31 Ndelle, taa kulee, sabo onon le,
oɗon ɓuri pooli keewɗi teddude.

Haala jaɓande Almasiihu yeeso yimɓe
(Lukka 12.8-9)

32 Neɗɗo fuu jaɓanɗo kam yeeso
yimɓe, miin du, mi jaɓan ɗum
yeeso Baaba am gonɗo dow kam-
muuli oon. 33 Ammaa caliiɗo kam
yeeso yimɓe fuu, miin du, mi saloto
ɗum yeeso Baaba am gonɗo dow
kammuuli oon.

No Iisaa laatorii sabaabu ceedaagu yimɓe
(Lukka 12.51-53, 14.26-27)

34 —Taa miilee jam ngardumi
ley adunaaru. Mi wardaay jam.
Wo kaafaahi ngardumi. 35 Mi
warii faa mi sennda ɓiɗɗo gorko
e bammum, ɓiɗɗo debbo e inna
mum, debbo ɓaŋaaɗo e esum
debbo. 36 Koreeji neɗɗo laatoto
wayɓe ɗum. 37 Korsinɗo inna
mum naa bammum faa ɓuri kam
fuu, fotaa laataade taalibbo am.
Korsinɗo ɓiyum gorko naa debbo
faa ɓuri kam fuu, fotaa laataade
taalibbo am. 38 Mo wakkaaki
leggal muuɗum palaangal de jokki
kam fu, fotaa laataade taalibbo
am.† 39 Piliiɗo heɓtude yonki
muuɗum fuu, mursan ki, ammaa
mursuɗo ki saabe am fu, hewtan
ki.

Haala mbarjaari
(Marku 9.41, Lukka 10.16)

40 —Jaɓɓiiɗo on fuu jaɓɓake kam,
jaɓɓiiɗo kam fuu jaɓɓake Nuldo
kam oon du. 41 Jaɓɓiiɗo annabaajo
saabe o annabaajo fuu, heɓan
mbarjaari ndi annabaajo fodanaa
ndiin. Jaɓɓiiɗo neɗɗo ponnditiiɗo

† **10:38** Maanaa hooyude leggal palaangal woni anniyaade mursude yonki muuɗum hono no Iisaa ni.

saabe o ponnditiiɗo fuu, heɓan
mbarjaari ndi ponnditiiɗo fodanaa
ndiin. 42 Goonga kaalanammi on:
neɗɗo fuu kokkuɗo ɓurɗo famɗude
e taalibaaɓe am fay horde-loonde
ndiyam peewɗam saabe wo o
taalibaajo am fu, waasataa heɓude
mbarjaari muuɗum.

11

1 Nde Iisaa tilinoo yamirde
taalibaaɓe muuɗum sappo e ɗiɗo
ndeen, dilli ɗoon, yehi janngi-
noyde e waajowaade ley galluuje
piiliiɗe ɗoon ɗeen.

No Yaayaa nuliri taalibaaɓe
muuɗum to Iisaa
(Lukka 7.18-35)

2 Yaayaa ina woni ley kasu. O
nani ko Almasiihu gollata, de o
nuli taalibaaɓe makko ɓeen to
muuɗum. 3 Ɓe njehi ɓe lamndii
ɗum:
—Yalla aan woni kaanɗo warude
oon, naa min ndooman goɗɗo?
4 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—Njehee, kaalanowee Yaayaa ko
nanɗon e ko njiiɗon: 5 wumɓe ina
mbumta, bonnguuɓe ina njaha e
koyɗe muɓɓen, seppinɓe ina celli-
nee, faaɗuɓe ina paaɗita, maayɓe
ina ummintinee, talkaaɓe du ina
kaalanee Kabaaru Lobbo. 6 Barke
woodanii mo yoppaay goonɗinde
kam.
7 Nde nulaaɓe Yaayaa ɓeen
ndillannoo ndeen, Iisaa fuɗɗi
haalande jamaa oon haala Yaayaa,
wi'i ɗum'en:
—Ko njaaɗon ley ladde ɗuum,
wo faa ndaarowon ɗume? Yalla
huɗo ko henndu dimmbata naa?
8 Ndelle, ɗume njaaɗon faa
ndaarowon? Gorko nyaayoowo
naa? Si goonga, nyaayooɓe wo
ley galleeji kaanankooɓe tawetee.
9 Ndelle, ɗume ndaaroyɗon?
Annabaajo naa? Goonga! Miɗo
haalana on, imo ɓuri annabaajo.
10 Kanko woni mo Laamɗo haali
kabaaru muuɗum ley Binndi, wi'i:
«Ndaaree, mi ardinante nulaaɗo am
moyyinane laawol.»*
11 Goonga kaalanammi on: di-
moowo fuu rimaay ɓurɗo Yaayaa
lootoowo lootagal batisima† oon.
Tawi le, ɓurɗo famɗude ley laamu
Laamɗo oon na ɓuri mo teddude.
12 Gilla Yaayaa lootoowo lootagal
batisima fuɗɗi waajaade, laamu
Laamɗo ina fooɗoroo yeeso, de
laawol muuɗum na tiiɗi. Nyan-
nguɓe du na kabda e maggu.‡
13 Tawreeta Muusaa e annabaaɓe
fuu cappake laamu nguun faa
yottii jamaanu Yaayaa. 14 Si oɗon
njaɓa haala maɓɓe, Yaayaa woni
annabi Iliyaasa mo garol muuɗum
sappaa oon. 15 Jom nowru fuu
nana.
16 Ɗume mbaawumi nanndinde
yimɓe jamaanu o? Iɓe nanndi e
sukaaɓe jooɗiiɓe e taliyaaje luumo,
na nodda yigiraaɓe muɓɓen, na
mbi'a:
17 «Min puufanii on cereeli,
de on mbamaay.
Min mboyanii on jimi bojji,
de on mboyaay.»
18 Sabo Yaayaa warii, wo cuumo-
tooɗo, yarataa doro, de yimɓe na
mbi'a wo gonduɗo e ginnaaru.
19 Ɓii Neɗɗo du warii ina nyaama,
ina yara, de yimɓe na mbi'a: «Ndaar
neɗɗo o, kakkilanɗo nyaamude
e yarude tan, yigoo nanngooɓe
lampo e luttuɓe woɓɓe!» Ammaa
ko hakkillo Laamɗo gollata ɗuum
ina holla wo ngo goonga.

No Iisaa feliri gure caliiɗe tu-
ubude
(Lukka 10.13-15)

20 Caggal ɗuum, Iisaa fuɗɗi fe-
lude gure ɗe o ɓuri waɗude kaay-
eefiiji e ley muɓɓen ɗeen, sabo
wonɓe ley gure ɗeen tuubaay. O
wi'i:

* **11:10** Malakiya 3.1. † **11:11** Ɗo wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee. ‡ **11:12** Timmoode aayaare nde ina waawi faamireede ni: Yimɓe na kaɓa dow laamu Laamɗo e semmbe, jom'en semmbe du ina piloo teetude ngu.

21 —Bone woodanii ma, aan
Korasin! Bone woodanii ma, aan
Baytisayda! Sabo si kaayeefiiji
gaɗanoodi e ley mooɗon ɗiin
ngaɗanooma Tirus e Sidon fu,
tawete wonɓe toon ɓeen tuubi-
ino law. Tawete ɓe ɓornakeno
tekke bootooji, ɓe njooɗakeno
ley ndoondi faa ɓe kolla ɓe tu-
ubii. 22 Saabe ɗum, miɗo wi'a
on: nyannde darngal, jukkungo
mooɗon ɓuran ngo Tirus e Sidon
ngoon bonde. 23 Aan du Kafar-
nahum, aɗa miiloo a toownete
faa yaha kammu naa? A leeyinte
faa kettaa ley maayɓe. Sabo si
kaayeefiiji gaɗanoodi e ley maaɗa
ɗiin ngaɗanooma Sodoma fu,
tawete wuro ngoon heddotono faa
joonin. 24 Saabe ɗum, miɗo wi'a
on: nyannde darngal, jukkungo
mooɗon ɓuran ngo Sodoma ngoon
bonde.

No Iisaa noddiri yimɓe faa keɓa powtiri
(Lukka 10.21-22)

25 Wakkati oon, Iisaa adi haala,
wi'i:
—Baaba, jom kammu e leydi,
mi yettii ma, sabo a suuɗii kulle
ɗe jom'en hakkillo e jom'en an-
ndal, de ɓanginanɗaa ɗe cukaloy.
26 Ayyo, noon jaati Baaba, sabo
ɗum weli maa.
27 Baaba am wattii huunde fuu
ley junngo am. Fay gooto an-
ndaa Ɓiɗɗo oon si wanaa Baabi-
iwo. Fay gooto anndaa Baabiiwo
du si wanaa Ɓiɗɗo, e mo Ɓiɗɗo oon
muuyi ɓanginande.
28 Onon tampuɓe, ronndiiɓe
doŋle teddude, on fuu ngaree to am
faa mi fowtina on. 29 Leeyinee ko'e
mon ley hoorewaaku am faa mi
ɗowa on, accon mi janngina on.
Sabo mi keesindiiɗo jom ɓernde
leeyunde, yonkiiji mooɗon keɓan
powtiri. 30 Sabo ko njamirammi
on ɗuum ina hoyi ronndaade,
donngal am du ina huyfi.

12

Haala nyalaande fowteteende
(Marku 2.23-28, Lukka 6.1-5)

1 Wakkati oon, Iisaa e taalibaaɓe
muuɗum ina ceeka gese nyannde
fowteteende. Taalibaaɓe makko
njolbi, de na itta cammeeji alkama,
ina yakka. 2 Nde Farisa'en ɓeen
nji'unoo ɗum ndeen, ina mbi'a mo:
—Ndaaru, taalibaaɓe maa ɓeen
ina ngolla ko haɗaa golleede
nyalaande fowteteende!
3 O jaabii ɓe, o wi'i:
—Yalla on njanngaay ko Daawda
waɗi nde yolbunoo, kam e yaadi-
raaɓe muuɗum naa? 4 O naati
e ley hukum ceniiɗo, kanko e
yaadiraaɓe makko, de ɓe nyaami
buuru cakkaaɗo. Woodi, ɓe
ngalaano laawol nyaamude ɗum,
almaami'en tan njeyi nyaamude
ɗum. 5 Maa du, on njanngaay e ley
Tawreeta Muusaa no almaami'en
ngollirta ley suudu dewal mawndu
nduun fay nyannde fowteteende
naa? Iɓe lutta yamiroore nyannde
ndeen, de ɗum felataa ɓe. 6 Miɗo
wi'a on: ko ɓuri suudu dewal
mawndu ina ɗo. 7 Si on paamiino
ko haala Laamɗo ka fiirtata:
«Yurmeende njiɗumi, wanaa sadaka
duppeteeɗo», on carataakono
laaɓuɓe ɓe. 8 Sabo Ɓii Neɗɗo kam
jeyi nyannde fowteteende.

No Iisaa selliniri gorko mo junngo waanngo
(Marku 3.1-6, Lukka 6.6-11)

9 Iisaa dilli ɗoon, naatowi su-
udu maɓɓe waajordu. 10 Gorko mo
junngo waanngo ina woni ɗoon.
Wonɓe ɗoon ɓeen ina piloo ko
pelira Iisaa, de ɓe yami ɗum:
—Yalla dannude goɗɗo nyannde
fowteteende haɗaaka naa?
11 O jaabii ɓe, o wi'i:
—Si gooto mooɗon ina jogii
mbaalu ngootu, de ngu saamii ley
luggere nyalaande fowteteende fu,
wanaa joomum yaltinowan ngu
naa? 12 Oɗon anndi neɗɗo ina
ɓuri mbaalu ɗo woɗɗi! Ndelle, ina

daganii waɗande neɗɗo ko woodi
nyannde fowteteende.
13 Caggal ɗuum, o wi'i gorko oon:
—Foortu junngo maa!
O foorti ngo tan, ngo daɗi faa ngo
warti hono no heddiingo ngoon
noon. 14 Farisa'en ɓeen njalti,
kawriti faa ndawrida no mbarda
Iisaa.

No Laamɗo suɓorii golloowo muuɗum Iisaa

15 Nde Iisaa nannoo ɗum ndeen,
dilli nokku oon, de yimɓe heewɓe
njokki mo. O danni nyawɓe ley
muɓɓen fuu, 16 o sappani ɗum'en
taa kumpita fay gooto kabaaru
makko. 17 Ɗum waɗi faa ko annabi
Esaaya haalnoo ɗuum tabita nde
wi'unoo:
18 «Inan golloowo am mo cuɓiimi.
Miɗo horsini mo,
Imo wela ɓernde am.
Mi jippinan Ruuhu am dow
makko,
o gooynanan lenyi laawol fon-
nditaare.
19 O waɗataa kalala, o dukataa.
Daande makko nanataake
dow laabi.
20 O helataa fay yommbal oonyiin-
gal,
o nyifataa fay lampal ngal fooyre
muuɗum famɗi
faa ɗo o hokki fonnditaare
jaalagol.
21 Lenyi ɗiin fuu njowan jikke
muɓɓen dow makko.»*

No Iisaa riiwrata ginnaaji e Baawɗe Laamɗo
(Marku 3.20-30, Lukka 11.14-23, 12.10)

22 Ndeen, gorko mo ginnaaru
wumni muumɗini waddaa to Iisaa,
de danni ɗum faa na haala, na yi'a.
23 Ɗum haaynii jama'aaje ɗeen fuu,
de keddii ina mbi'a:
—Ɗum le, wo taan Daawda oon
woni ɗo naa?
24 Ammaa nde Farisa'en ɓeen
nannoo ɗum ndeen, mbi'i:
—Si gorko o na riiwa ginnaaji fu,
wo e baawɗe Beeljebul, hooreejo
majji o riiwrata ɗi.
25 Iisaa na anndi miilooji maɓɓe,
de wi'i ɓe:
—Laamu fuu pecciingu ina haɓa,
halkan. Katin du, si wuro naa
galle feccake ina haɓa fu, hed-
dataako. 26 Si Seyɗaani riiwii gin-
naaji muuɗum, feccii hoore mum.
Ndelle, noy laamu muuɗum hed-
dortoo? 27 Si tawii miin miɗo
riiwra ginnaaji e baawɗe Beelje-
bul, jokkuɓe on ɓeen le, wo e
baawɗe moy ndiiwrata ɗi? Ndelle
golleeji maɓɓe jaati ina kolla on
ngaldaa e goonga! 28 Ammaa si
Ruuhu Laamɗo ndiiwrammi gin-
naaji, ɗum ina holla laamu Laamɗo
warii to moodon.
29 Iisaa ɓeydi, wi'i:
—Fay gooto waawaa naatude
galle gorko jom semmbe faa
teeta jawdi muuɗum, sanaa artoo
haɓɓa joomum tafon. Ndeen ina
waawi hooyude ko woni ley suudu
muuɗum.
30 Mo waldaa e am fuu wo
ganyo am. Mo wallataa kam mi
hawrundura fuu, wo cankitoowo.
31 Saabe ɗuum, miɗo wi'a on:
yimɓe ina mbaawi yaafeede hak-
keeji muɓɓen e mbonkaaji muɓɓen
fuu. Ammaa mbonkiiɗo Ruuhu
Ceniiɗo fu yaafataake. 32 Neɗɗo fuu
kaalɗo ko boni e dow Ɓii Neɗɗo,
ina waawi yaafeede. Ammaa
neɗɗo fuu kaalɗo ko boni dow
Ruuhu Ceniiɗo, yaafataake joonin,
yaafataake wakkati garoowo.

No lekki annditirtee ɓiɓɓe muuɗum
(Lukka 6.43-45)

33 —Si lekki na woodi fu,
ɓiɓɓe muuɗum mboodan. Si
lekki woodaa du, ɓiɓɓe muuɗum
mboodataa. Sabo lekki fuu, wo
ɓiɓɓe mum annditirtee. 34 Onon
ɓiɓɓe bolle! Noy mbaawirton
haalude ko woodi tawee on bonɓe?
Sabo ko heewi e ley ɓernde fu,
wo ɗuum hunnduko wurtinta.

* **12:21** Esaaya 42.1-4.

35 Neɗɗo moyyo, ko moyyi ko
resii ley ɓernde muuɗum, ɗuum
wurtinta. Neɗɗo bonɗo du, ko boni
ko resii ley ɓernde muuɗum, ɗuum
wurtinta. 36 Miɗo wi'a on: nyannde
darngal yimɓe kaaltan haalaaji
laaliiɗi ɗi kaalnoo fuu. 37 Sabo e
haalaaji maaɗa carirteɗaa wo a
ponnditiiɗo maa a jukketeeɗo.

No Farisa'en pilorii maande
(Marku 8.11-12, Lukka 11.29-32)

38 Caggal ɗuum, jannginooɓe
Tawreeta woɓɓe, e Farisa'en mbi'i
Iisaa:
—Moodibbo, miɗen njiɗi kollaa
min maande holloore Laamɗo nuli
ma.
39 O jaabii ɓe, o wi'i:
—Wo jamaanu bonɗo, tuunɗo
filotoo holleede maande. Ammaa
maande fuu o hollataake si wanaa
maande annabi Yuunusa ndeen.
40 Sabo no Yuunusa waɗiri balɗe
tati jemma e nyalooma ley reedu
liingu manngu ni, hono noon
Ɓii Neɗɗo du waɗirta balɗe tati
jemma e nyalooma faa ley leydi.
41 Nyannde darngal, worɓe Niniwe
ummodoto e yimɓe jamaanu o,
kiitodoo e muɓɓen, de liɓa ɗum'en.
Sabo worɓe Niniwe tuubii nde
nannoo waaju Yuunusa ndeen.
Haya, ɓurɗo Yuunusa ina ɗo!
42 Nyannde darngal, kaananke
debbo leydi horɗoore oon ummod-
oto e yimɓe jamaanu o, hiitodoo
e muɓɓen, de liɓa ɗum'en. Sabo
o yuwii hoore leydi, o wari faa o
hettindoo haalaaji Suleymaana
kebbinaaɗi hakkilantaaku. Haya,
ɓurɗo Suleymaana ina ɗo!

Haala yeccagol ginnaaru
(Lukka 11.24-26)

43 —Si ginnaaru wurtake e neɗɗo
fu, ndu yiiltoyto e nokkuuje joorɗe
indu filoo ɗo ndu ŋootta, de ndu
heɓataa. 44 Ndeen ndu wi'a: «Mi
yeccoto suudu am ndu eggunoomi
e muuɗum nduun.» Nde ndu
warti fu, ndu tawan suudu nduun
wo ɓoldu, fiisaama, moyyinaama.
45 Ndeen ndu yaha, ndu waddowa
ginnaaji jeɗɗi ɓurɗi ndu bonde.
Ɓi naata, ɗi koɗa ley toon. Nii
cakitte neɗɗo oon ɓurdata arande
muuɗum bonde. Nii du yimɓe ja-
maanu bonɗo o laatortoo.

Minyiraaɓe Iisaa e inna muuɗum
(Marku 3.31-35, Lukka 8.19-21)

46 Nde Iisaa haaldannoo e jamaa
oon ndeen, inna muuɗum e minyi-
raaɓe muuɗum worɓe njottii. Ɓe
ndarii yaasin, iɓe njiɗi yi'ude mo.
47 Goɗɗo wi'i mo:
—Inan inna maa e minyiraaɓe
maa ina ndarii yaasin, ina njiɗi
yi'ude ma.
48 O jaabii neɗɗo oon, o wi'i ɗum:
—Moy woni inna am? Ɓeye
ngoni minyiraaɓe am?
49 O sappii taalibaaɓe makko
ɓeen, o wi'i:
—Inan inna am e minyiraaɓe
am. 50 Sabo wo gaɗoowo muuyɗe
Baaba am gonɗo dow kammuuli
oon, kam woni minyam gorko naa
minyam debbo naa inna am.

13

Banndol haala aawoowo
(Marku 4.1-9, Lukka 8.4-8)

1 Ley nyalooma oon, Iisaa
na wonnoo ley suudu de
yalti, jooɗowii daande maayo.
2 Jama'aaje keewɗe ngari, piilii
mo faa o naati laana ndiyam, o
jooɗii ley makka. Yimɓe ɓeen fuu
ndarii to daande ndiyam ɗaam. 3 O
banndani ɓe banndi keewɗi. Imo
wi'a:
—Aawoowo yalti faa saaka
aawdi. 4 E ley aawugol ngool,
aawdi ngondi ndiin saami e
laawol, de pooli ngari cuɓi ndi.
5 Yoga mayri saami e korokaaye
ɗo leydi heewaa. Ndi fuɗi law
sabo leydi ndiin ɗuuɗaa. 6 Kaa
nde naange wulnoo ndeen, ndi
ɗayli, ndi yoori sabo ndi waɗaay
ɗaɗi. 7 Yoga mayri saami ɗo kebbe
puɗata. Kebbe ɗeen mawni, ɓilli
ndi. 8 Yoga mayri saami e leydi
lobbiri. Ndi fuɗi, ndi rimi: yoga

ɓeydake kile hemre, yoga capanɗe
jeegom, yoga capanɗe tati. 9 Jom
nowru fuu nana!

No Iisaa holliri ko waɗi de na banndana yimɓe
(Marku 4.10-12, Lukka 8.9-10)

10 Wakkati oon, taalibaaɓe ɓeen
ɓattii Iisaa yami mo, mbi'i:
—Ɗume waɗi de aɗa haalirana
yimɓe banndi?
11 O jaabii ɓe, o wi'i:
—Onon, on kokkaama faa-
mude ko suuɗii e kabaaru laamu
Laamɗo. De kamɓe kaa, ɓe
kokkaaka ɗum. 12 Sabo neɗɗo
fuu jogiiɗo paamal* dow laamu
Laamɗo, ɓeydante faa heewa.
Ammaa mo walaa paamal oon, fay
seeɗa ko jogii ɗuum, teetete. 13 Ɗum
waɗi de miɗo haalirana ɓe banndi,
sabo iɓe ndaara, de ɓe nji'ataa, iɓe
kettindoo du, de ɓe nanataa, ɓe
paamataa.
14 Noon ko annabi Esaaya haali
ɗuum tabitiri dow maɓɓe nde
wi'unoo:
«On nanan faa wooɗa, de on paa-
mataa.
On ndaaran faa laaɓa, de on
nji'ataa.
15 Sabo yimɓe lenyol ngol na njoori
ɓerɗe:
Ɓe cukkii noppi maɓɓe,
ɓe muɓɓii gite maɓɓe,
taa gite maɓɓe nji'a,
taa noppi maɓɓe nana,
taa hakkillooji maɓɓe paama,
taa ɓe tuuba, de mi danna ɓe.»†
16 Ammaa onon, barke woodanii
on: gite mooɗon ina nji'a, noppi
mooɗon du ina nana! 17 Goonga
kaalanammi on: annabaaɓe
heewɓe e fonnditiiɓe heewɓe
muuyiino yi'ude ko nji'oton ɗuum,
de ɓe nji'aay. Ɓe muuyiino nanude
ko nanoton ɗuum, de ɓe nanaay.

No Iisaa fiirtiri banndol aa-woowo
(Marku 4.13-20, Lukka 8.11-15)

18 —Ndelle, kettindee maanaa
banndol aawoowo ngol. 19 Neɗɗo
fuu nanɗo haala laamu Laamɗo
de tawi faamaay ɗum, bonɗo oon
waran, itta ko aawaa e ɓernde
muuɗum. Kabaaru neɗɗo oon ina
nanndi e aawdi caamundi sera
laawol ndiin. 20 Kabaaru aawdi
caamundi e korokaaye ndiin,
ina nanndi e neɗɗo nanoowo
konngol ngool de jaɓɓoroo ngol
seyo wakkati oon. 21 Ammaa
ngol walaa ɗaɗi e neɗɗo oon. O
nanngan ngol wakkati seeɗa tan.
Nde ɓillaare naa torra hewti mo
saabe konngol ngool fu, o yoppan
ngol wakkati gooto. 22 Kabaaru
aawdi caamundi e kebbe ndiin, ina
nanndi e neɗɗo nanoowo konngol
ngool, de kaɓɓu-ko'u adunaaru
e eytugol jawdi ɓilla ngol, ngol
laatoo dimarol. 23 Ammaa kabaaru
aawdi caamundi e leydi lobbiri
ndiin, ɓeen ngoni nanooɓe konngol
ngool de paama ngol. Wakkati oon,
ɓe ndiman ɓiɓɓe: yoga hemre, yoga
capanɗe jeegom, yoga capanɗe tati.

Banndol haala huɗo bonko ley ngesa alkama

24 Iisaa haalani ɓe banndol
gonngol, wi'i:
—Inan no laamu Laamɗo nan-
ndi: wo hono gorko aawuɗo
aawdi lobbiri ley ngesa muuɗum.
25 Ammaa nde yimɓe fuu ɗaaninoo
ndeen, ganyo makko wari, aawi
huɗo bonko e ley ngesa makko
alkama ngaan, de dilli. 26 Nde
aawdi ndiin fuɗunoo faa rimi
fu, huɗo bonko koon du ɓangi.
27 Maccuɓe ɓeen njehi mbi'owi jom
ngesa oon: «Joomii amin, wanaa
aawdi lobbiri aawuɗaa e ngesa
maa nga naa? Ndelle toy huɗo
koon yuuri?» 28 O jaabii ɓe, o wi'i:
«Wo ganyo gomma waɗi ɗum.» De
maccuɓe ɓeen yami mo, mbi'i: «Aɗa
yiɗi min njaha min ɗoofowa huɗo
koon naa?» 29 Ammaa o jaabii ɓe,
o wi'i: «A'aa. Si oɗon ɗoofa huɗo
bonko koon fu, hasii on ɗoofidan
e alkama oon du. 30 Accidee ko e

* **13:12** Paamalɗo ina yaada e goondinal omtoowal ɓernde joomum faa jaɓa goonga. † **13:15** Esaaya 6.9-10.

alkama oon faa tayri. Ndeen, mi
wi'an tayooɓe ɓeen ɗoofa ko tafon,
ɓe ngaɗa ko kaɓɓe faa ko wulee. Si
ɓe ngaɗii ɗum fuu, ɓe tayа alkama
oon. Ndeen ɓe kawrundura ɗum
ley beembal am.»

Banndol haala gabbel pamarel
(Marku 4.30-32, Lukka 13.18-19)

31 Iisaa haalani ɓe banndol
gonngol, wi'i:
—Laamu Laamɗo ina nanndi e
gabbel lekki mutaari ngel neɗɗo
hooyi, de aawi ley ngesa muuɗum.
32 Gabbel ngeel ɓuri gabbe fuu
famɗude, ammaa si ngel fuɗii fu,
ngel ɓuran leɗɗe sardiŋe fuu. Ngel
laatoto lekki faa pooli ngara nyiɓa
cuuɗi muɓɓen e licce makki.

Banndol haala rabilla
(Lukka 13.20-21)

33 O banndani ɓe banndol
gonngol, o wi'i:
—Laamu Laamɗo ina nanndi e
rabilla mo debbo hooyi, diibun-
duri e etirɗe conndi tati mawɗe faa
ɗum fuu ɗum yuufi.
34 Ɓum fuu, Iisaa banndanii
jama'aaje ɗeen. Walaa fuu ko o
haalani yimɓe si wanaa e banndol.
35 O waɗirii noon faa haala ka
annabaajo haalnoo kaan tabita
nde wi'unoo:
«Mi haaldanan ɓe banndi,
mi haalanan ɓe kulle cuuɗaaɗe
gilla adunaaru joyyinaaka.»‡

No Iisaa fiirtiri banndol huɗo bonko

36 Caggal ɗuum, Iisaa yoppi
yimɓe ɓeen, naati ley suudu.
Taalibaaɓe muuɗum ɓeen ɓattii
ɗum, mbi'i ɗum:
—Fiirtan min banndol huɗo ley
ngesa ngool.
37 O jaabii ɓe, o wi'i:
—Aawɗo aawdi lobbiri ndiin
oon woni Ɓii Neɗɗo. 38 Ngesa ngaan
woni adunaaru ndu. Aawdi lobbiri
ndiin wo ɓiɓɓe laamu Laamɗo.
Huɗo bonko koon wo ɓiɓɓe bonɗo
oon. 39 Ganyo aawɗo huɗo bonko
oon wo Ibiliisa. Tayri ndiin wo
timmoode adunaaru, tayooɓe
ɓeen wo maleyka'en. 40 Hono
no huɗo bonko ittirtee faɗɗee e
yiite ni, noon timmoode adunaaru
laatortoo. 41 Ɓii Neɗɗo nulan ma-
leyka'en muuɗum, itta luttinooɓe
woɓɓe e waɗooɓe ko boni fuu e
ley laamu muuɗum. 42 Ɓe paɗɗa
ɗum'en e yiite jahannama. Toon
bojji e ŋeryundurde nyiiye ngoni.
43 Ammaa wakkati oon, fonnditiiɓe
ɓeen njalbiran hono naange e ley
laamu Baaba muɓɓen. Jom nowru
fuu, nana!

Banndol haala jawdi cuuɗiindi

44 —Laamu Laamɗo ina nanndi e
jawdi cuuɗiindi e ley ngesa. Gorko
gomma ukkii e mayri, de suuɗi ndi
katin. E ley seyo makko, o yehi,
o sonnowi ko o joginoo fuu, de o
soodi ngesa ngaan.
45 Laamu Laamɗo na nanndi
katin hono luumotooɗo pilotooɗo
kaaye dime. 46 Si joomum yi'ii
hayre rimre heewunde coggu,
yahan sonna ko jogii fuu de sooda
hayre ndeen.

Banndol haala liyyi

47 —Laamu Laamɗo ina wa'i
katin hono fiil paɗɗaaɗo e maayo,
de nanngi sii liyyi fuu. 48 Nde
fiil oon heewunoo fu, filotooɓe
liyyi ɓeen pooɗiri ɗum to daande
ndiyam. Ɓe njooɗii iɓe cennda
liyyi ɗiin. Liyyi lobbi ina ngattee
ley kandeeje, bonɗi ɗiin du ina
paɗɗee. 49 Hono noon timmoode
adunaaru laatortoo. Maleyka'en
ngaran cennda bonɓe e moyyuɓe.
50 Ɓe paɗɗa bonɓe ɓeen e ley
yiite jahannama. Toon bojji e
ŋeryundurde nyiiye ngoni.

Banndol haala kulle kese e kiiɗɗe

51 Iisaa yami ɓe, wi'i:
—On paamii ɗum fuu naa?
Ɓe njaabii, ɓe mbi'i:
—Ayyo, min paamii.
52 Caggal ɗuum, o wi'i ɓe:

‡ **13:35** Jabuura 78.2.

—Jannginoowo Tawreeta fuu laatiiɗo taalibbo ley laamu Laamɗo, ina nanndi e jom galle jaltinoowo kulle kese e kulle kiiɗɗe e ley resirde muuɗum.

No Nasaraatunkooɓe calorii jaɓande Iisaa
(Marku 6.1-6, Lukka 4.16-30)

53 Nde Iisaa tilinoo e banndi ɗiin ndeen, dilli ɗoon, 54 de hooti wuro ngo mawni ngoon. Imo waajoo e suudu maɓɓe waajordu. Ɗum haaynii yimɓe hettindotooɓe ɓeen sanne, keddii ina mbi'a:

—Faa toy o heɓi hakkillo ngo? Noy o heɓiri baawɗe waɗude kaayeefiiji ɗi? 55 Yalla wanaa kanko woni ɓii cehoowo leɗɗe oon naa? Wanaa Mariyama woni inniiko naa? Yalla o wanaa mawnoo Yaakuuba e Yuusufi e Simon e Yahuuda naa? 56 Wanaa enen e minyiraaɓe makko rewɓe koddi? Ndelle, toy o heɓi ɗum fuu?

57 Ɗum saabanii ɓe salaade mo. Caggal ɗuum, o wi'i ɓe:

—Annabaajo ina teddinee e nokku fuu, si wanaa e ley wuro muuɗum, e ley suudu muuɗum.

58 Iisaa waɗaay ɗoon kaayeefiiji keewɗi sabo ɓe ngoonɗinaay ɗum.

14

No Yaayaa maayiri
(Marku 6.14-29, Lukka 3.19-20, 9.7-9)

1 Wakkati oon, Hirudus hooreejo leydi Galili oon nani kabaaru Iisaa ina haalee. 2 O wi'i gollooɓe makko:

—Ɗum wo Yaayaa lootoowo lootagal batisima! Wo kanko iirtii! Ɗum waɗi de imo jogii baawɗe waɗude kaayeefiiji.

3 Tawi Hirudus yamiriino Yaayaa nanngee, haɓɓee, uddee ley kasu. O waɗii ɗum saabe debbo bi'eteeɗo Hirudiya, jom suudu mawniiko bi'eteeɗo Filipu. 4 Sabo Yaayaa ina wi'annoo Hirudus:

—Daganaaki ma teetaa Hirudiya, sabo o dee mawna.

5 Hirudus na yiɗunoo warude mo ammaa suusaano yimɓe ɓeen, sabo ɓe fuu iɓe njogorii Yaayaa wo annabaajo.

6 Ɗum le, nyannde miccitagol rimeede Hirudus, ɓii Hirudiya debbo wami yeeso noddaaɓe ɓeen. Hirudus weltii sanne, 7 faa hunii hokkan mo huunde fuu ko o ŋaarii ɗum. 8 Surbaajo oon jokki haala inna muuɗum, wi'i Hirudus:

—Waddanam ɗo hoore Yaayaa lootoowo lootagal batisima oon e ley le'al!

9 Ɗum metti ɓernde Hirudus. Ammaa saabe ko hunii ɗuum e saabe noddaaɓe ɓeen, yamiri surbaajo oon hokkee ko ŋaarii ɗuum. 10 O nuli goɗɗo yaha tayowa hoore Yaayaa ley kasu toon. 11 Hoore ndeen tayaa tummbaa ley le'al, de hokkaa suka debbo oon. Kam du hokkowi nde inna muuɗum. 12 Taalibaaɓe Yaayaa ɓeen ngari kooyi ɓanndu nduun, uwoyi. Caggal ɗuum, ɓe njehi, ɓe kaalanowi Iisaa ko waɗi ɗuum.

No Iisaa nyaamniri worɓe ujunaaje njoyo
(Marku 6.30-44, Lukka 9.10-17, Yuhanna 6.1-14)

13 Nde Iisaa nannoo kabaaru maayde Yaayaa ndeen, dilli ɗoon, naati laana ndiyam. O fonndii nokku perwuɗo, kanko tan. Nde yimɓe nannoo ɗum fu, njalti e galluuje ɗeen, takkii daande maayo ngoon, njokki mo. 14 Nde o yaltunoo e laana kaan ndeen, o yi'i jamaa keewɗo. O yurmii ɗum'en sanne, o danni nyawɓe wonɓe ley muɓɓen. 15 Nde hiirunoo ndeen, taalibaaɓe ɓeen ɓattitii Iisaa, mbi'i ɗum:

—Joonin kaa hiirii. Nokku o du wo ladde. Mbi'aa jamaa oon yaha, naatowa gure faa coodowa ko nyaama toon.

16 O jaabii ɓe, o wi'i:

—Fotaa ko ɓe njaha. Onon e ko'e mooɗon, kokkee ɓe ko ɓe nyaama.

17 Ɓe njaabii mo, ɓe mbi'i:
—Buuruuje joy e liyyi ɗiɗi tan
min njogii.
18 O wi'i ɓe:
—Ngaddanee kam ɗum ga.
19 O yamiri yimɓe ɓeen njooɗoo
dow huɗo. O hooyi buuruuje joy
ɗeen e liyyi ɗiɗi ɗiin, de o tiggitii
kammu, o yetti Laamɗo. O tayi
buuru oon, o hokki taalibaaɓe ɓeen
kokka jamaa oon. 20 Ɓe fuu ɓe
nyaami faa ɓe kaari. Taalibaaɓe
ɓeen kawrunduri kelte keddiiɗe
ɗeen, kebbini kandeeje sappo e
ɗiɗi. 21 Nyaamuɓe ɓeen ina ngaɗa
hono worɓe ujunaaje njoyo ko wal-
daa e rewɓe e sukaaɓe.

No Iisaa yaari dow ndiyam e koyɗe
(Marku 6.45-52, Yuhanna 6.15-21)

22 Wakkati oon ni, o yamiri taal-
ibaaɓe ɓeen naata laana kaan, ar-
doo peyyita maayo ngoon, faa o
waynoo jamaa oon. 23 Caggal o
waynake jamaa oon, o yeeŋowi
dow waamnde faa o waɗa du'aare
kanko tan. Naange yanii, tawi
kanko tan woni toon. 24 Ndeen
tawi laana kaan woɗɗowake ley
ndiyam toon. Bempeyye ina piya
ka, sabo ika hawra e henndu.
25 Nde ɓadinoo weetude ndeen,
imo wara to taalibaaɓe ɓeen, imo
yaha e koyɗe dow ndiyam ɗaam.
26 Ammaa nde ɓe nji'unoo mo imo
yaha dow ndiyam ɗaam fu, nesiiji
maɓɓe tayi, ɓe mbi'i:
—Wo ɗum mbeelu!
Ɓe mbaaydiri kulol. 27 Wakkati
oon fu, Iisaa wi'i ɓe:
—Cellinee ɓerɗe mon! Wo miin.
Taa kulee!
28 Piyeer jaabii mo, wi'i:
—Joomam, si wo aan fu, njami-
raa kam mi wara to maa dow
ndiyam ɗam.
29 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—War!
Piyeer yalti laana kaan, ina yaha
dow ndiyam ɗaam, ina fonndii to
Iisaa. 30 Ammaa nde o yi'unoo hen-
ndu nduun sattii ndeen, o huli. O
fuɗɗi yoolaade. O wulli, o wi'i:
—Joomam, hisinam!
31 Wakkati oon fu, Iisaa foorti
junngo mum, nanngi mo, wi'i:
—Hey pamɗuɗo goonɗinal. Ko
waɗi cikkitirɗaa?
32 Caggal ɗuum ɓe ɗiɗo fuu, ɓe
naati laana kaan. Wakkati oon,
henndu nduun darii. 33 Ndeen
taalibaaɓe wonɓe ley laana kaan
ɓeen cujidani mo, mbi'i:
—Tannyoral, aan woni Ɓii
Laamɗo!

No Iisaa selliniri nyawɓe ley leydi Genesaret
(Marku 6.53-56)

34 Ɓe peyyiti maayo ngoon, ɓe
njottii leydi Genesaret. 35 Worɓe
nokku oon annditi mo, kaalani
leydi ndiin fuu garol makko.
Yimɓe ɓeen ngaddani mo nyawɓe
muɓɓen fuu. 36 Ɓe nyaagii mo o
acca nyawɓe ɓeen meema fay si
wo kommbol saaya makko tan.
Meemuɗo ngol du fuu daɗii.

15

Haala al'aada maamiraaɓe
(Marku 7.1-13)

1 Farisa'en e jannginooɓe
Tawreeta yuuri Urusaliima, ngari
to Iisaa yami ɗum, mbi'i:
2 —Ɗume waɗi de taalibaaɓe
maa ɓeen ina lutta al'aadaaji
maamiraaɓe meeɗen ɗiin? Sabo ɓe
lootataa juuɗe maɓɓe fadde maɓɓe
e nyaamude.*
3 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—Onon le, ɗume waɗi de oɗon
lutta yamiroore Laamɗo ndeen faa
njokkon al'aada mooɗon? 4 Sabo
Laamɗo wi'ii: «Teddin bammaa e
inna maa.»† O wi'i katin: «Kuɗuɗo
bammum naa inna mum, wa-
reede laatoo jukkungo muuɗum.»‡

* **15:2** Lootugol juuɗe ngool wanaa faa itta tuundi, wo faa joomum fonnditanoo diina. † **15:4** Wurtagol 20.12. ‡ **15:4** Wurtagol 21.17.

5 Ammaa onon le, oɗon mbi'a
ina heya si neɗɗo wi'ii bammum
naa inna mum: «Ko kaannoomi
wallirde ma ɗuum wo ngeɗu
Laamɗo». 6 Ko mbi'oton noon
ɗuum, oɗon kaɗa yimɓe teddinde
saaraaɓe muɓɓen katin. Hono
noon tosirton konngol Laamɗo, faa
njokkon al'aada mooɗon! 7 Onon
munaafiki'en! Annabi Esaaya
woofaay fey nde sappinoo on,
wi'unoo:
8 «Laamɗo wi'ii:
Lenyol ngol ina teddina kam e kun-
nduɓe muɓɓen,
ammaa ɓerɓe muɓɓen ina
mboɗɗii kam.
9 Ko ɓe ndewata kam ɗuum walaa
nafaa fey.
Si goonga, janndeeji ɗi ɓe njan-
nginta ɗiin
wo jamirooje yimɓe tan.»§

Haala ko tuuninta neɗɗo
(Marku 7.14-23)

10 Wakkati oon, Iisaa noddi ja-
maa oon, wi'i ɗum:
—Kettindee, paamee: 11 wanaa
ko naatata e hunnduko neɗɗo
ɗuum tuuninta ɗum. Wo ko wur-
totoo e hunnduko ɗuum tuuninta
ɗum.
12 Wakkati oon, taalibaaɓe ɓeen
ɓattitii mo, mbi'i mo:
—Yalla aɗa anndi haalaaji maa
ɗiin metti Farisa'en ɓeen naa?
13 O jaabii, o wi'i:
—Funngo fuu ngo Baaba am
gonɗo dow kammu oon aawaay,
ɗoofete. 14 Accee ɓe. Wo ɓe wumɓe
ɗowooɓe wumɓe! Si bumɗo ɗowii
bumɗo fu, ɓe ɗiɗo fuu ɓe caaman
ley luggere.
15 Piyeer jaabii, wi'i mo:
—Fiirtan min haala tuundi kaan.
16 Iisaa wi'i:
—Onon du, faa joonin ɗum
laaɓanaay on naa? 17 On paamaay
ko naati e hunnduko fuu yahan
ley reedu, de ɗum yalta yaasin?
18 Ammaa ko wurtoto e hunnduko
ɗuum e ɓernde yuurata. Wo ɗuum
jaati tuuninta neɗɗo. 19 Sabo
e ɓernde neɗɗo miilooji bonɗi
e waɗude war-hoore e jeenu e
fijirde e nguyka e seedaade fewre
e mbonka fuu yuurata. 20 Ɗum
woni ko tuuninta neɗɗo. Ammaa
nyaamude tawee lootaay juuɗe
muuɗum no al'aada wi'iri ni
tuuninta neɗɗo.

No debbo leydi Kanaana
goondiniri Iisaa
(Marku 7.24-30)

21 Caggal ɗuum, Iisaa dilli ɗoon,
fonndii seraaji Tirus e Sidon.
22 Debbo jeyaaɗo Kanaana koɗuɗo
e leydi ndiin wari to makko, wulli,
wi'i:
—Joomam, taan Daawda, yur-
mam! Ɓiyam debbo ginnaaru ina
woni e muuɗum, ina torra ɗum
sanne!
23 Ammaa Iisaa jaabaaki mo fay
huunde. Taalibaaɓe makko ɓeen
ɓattitii mo, mbi'i mo:
—Riiwu mo. O jokku en, imo
wulla tan.
24 Iisaa jaabii, wi'i:
—Mi nulaaka si wanaa e baali
suudu Israa'iila majjuɗi ɗiin.
25 Ammaa debbo oon wari, sujidi
yeeso makko, wi'i:
—Joomam, wallam!
26 Iisaa jaabii, wi'i:
—Hooyude nyaamdu sukaaɓe,
de faɗɗana dawaaɗi wooɗaa.
27 Debbo oon wi'i:
—Goonga, Joomam. De dawaaɗi
du na nyaama nyaamdu ndu joom
muɓɓen saamdinta nduun.
28 Ndeen, Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Hey debbo, goondinal maa
ngal ina mawni! Wo ɗum laatane
hono no njiɗirɗaa noon.
Wakkati oon jaati, ɓiyiiko debbo
oon daɗi.

No Iisaa selliniri nyawɓe heewɓe

29 Iisaa dilli ɗoon, takkii daande
maayo Galili. O yeeŋi waamnde,
o jooɗii toon. 30 Yimɓe heewɓe
ngari to makko, ngaddi bonnguuɓe
e wumɓe e woyɓe e muumɓe, kam
e nyawɓe woɓɓe heewɓe. Ɓe ɓattini
ɗum'en yeeso makko, de o danni

§ **15:9** Esaaya 29.13.

ɓe. 31 Ɗum haaynii yimɓe ɓeen
sanne nde nji'unoo muumɓe ina
kaala, woyɓe ndaɗi, bonnguuɓe
ina njaha e koyɗe muɓɓen, wumɓe
ina nji'a. Yimɓe ɓeen ina njetta
Laamɗo Israa'iila.

No Iisaa nyaamniri worɓe ujunaaje nayo
(Marku 8.1-10)

32 Iisaa noddi taalibaaɓe
muuɗum ɓeen, wi'i ɗum'en:
—Yimɓe ɓe ina njurminii kam,
sabo hannden woni balɗe tati iɓe
ngondi e am, de ɓe ngalaa ko ɓe
nyaama. Mi yiɗaa yoppude ɓe
ndilla tawee ɓe nyaamaay, sabo
hasii yolbere liɓowan ɓe dow laa-
wol.
33 Taalibaaɓe makko ɓeen mbi'i
mo:
—E ley ladde ɗo toy keɓeten ko
nyaamnen jamaa hono o?
34 O yami ɓe, o wi'i:
—Buuruuje foti njogiɗon?
Ɓe njaabii mo, ɓe mbi'i:
—Jeɗɗi, kam e liyyoy seeɗa min
njogii.
35 Caggal ɗuum, o yamiri jamaa
oon jooɗoo e leydi. 36 O hooyi bu-
uruuje jeɗɗi ɗeen e liyyoy kooy. O
yetti Laamɗo, o tayi ɗe, o hokki
taalibaaɓe ɓeen kokka ɗum jamaa
oon. 37 Ɓe fuu ɓe nyaami faa ɓe
kaari. Taalibaaɓe ɓeen kawrun-
duri kedde ɗeen. Ɓe keewi kan-
deeje jeɗɗi. 38 Nyaamuɓe ɓeen wo
worɓe ujunaaje nayo, ko waldaa e
rewɓe e sukaaɓe. 39 Caggal Iisaa
waynake yimɓe ɓeen, naati laana,
yehi leydi Magadan.

16

No Farisa'en ŋaarorii kollee maande
(Marku 8.11-13, Lukka 12.54-56)

1 Farisa'en e Saduki'en ngari
to Iisaa faa ndaartindoo ɗum.
Ɓe ŋaarii ɗum holla ɓe maande
yuuroore dow kammu. 2 O jaabii
ɓe, o wi'i:
—Si naange yanii kammu ina
wojji fu, on mbi'an welan. 3 Fajiri
du, si kammu ina wojji ina
niɓɓi, on mbi'an yuwoonde toɓan.
Oɗon mbaawi senndude alhaaliiji
kammu, ammaa on mbaawaa
senndude maandeeji wakkatiiji
ɗiin! 4 Wo jamaanu bonɗo, tuunɗo
filotoo holleede maande. Ammaa
maande fuu o hollataake, si wanaa
maande annabi Yuunusa ndeen.
Caggal ɗuum, o yoppi ɓe ɗoon, o
dilli.

Haala rabilla Farisa'en e Saduki'en
(Marku 8.14-21)

5 Nde taalibaaɓe ɓeen peyyitannoo
maayo ngoon ndeen, tawi njeggitii
yooɓaade buuru. 6 Iisaa wi'i ɓe:
—Kakkilee, ndeentee e rabilla
Farisa'en e Saduki'en oon.
7 Taalibaaɓe ɓeen ina mbi'undura:
—Wo saabe ko en njooɓaaki bu-
uru ɗuum waɗi imo wi'a ni.
8 Iisaa faami ko ɓe kaalata ɗuum,
wi'i ɓe:
—Ɗume waɗi de oɗon kaalda
hakkunde mooɗon haala njooɓaari
buuru? Onon famɗuɓe hoolaare!
9 Yalla faa joonin on paamaay?
Yalla on miccitaaki buuruuje joy
ɗe peccanmi worɓe ujunaaje njoyo
ɗeen, e kandeeje ɗe kebbinɗon
kedde ɗeen? 10 Yalla on micci-
taaki katin buuruuje jeɗɗi ɗe pec-
canmi worɓe ujunaaje nayo ɗeen,
e kandeeje ɗe kebbinɗon kedde
ɗeen? 11 Noy waɗi de on paamaay
wanaa haala buuru kaalanammi
on? Ndeentoɗon e rabilla Farisa'en
e Saduki'en oon.
12 Ndeen taalibaaɓe ɓeen paami
o wi'aay ɓe ndeentoo e ko yuufinta
buuru ɗuum, ammaa ɓe ndeentoo
e ko Farisa'en e Saduki'en njanng-
inta ɗuum.

No Piyeer seedorii Iisaa woni Almasiihu
(Marku 8.27-30, Lukka 9.18-21)

13 Iisaa yehi leydi Kaysariya Fili-
pu. Toon o yami taalibaaɓe makko
ɓeen, o wi'i:
—Moy yimɓe mbi'ata Ɓii Neɗɗo
oon woni?
14 Ɓe njaabii, ɓe mbi'i:

—Woɓɓe ina mbi'a wo a Yaayaa lootoowo lootagal batisima. Woɓɓe du ina mbi'a wo a annabi Iliyaasa. Woɓɓe katin du ina mbi'a wo a annabi Yeremiya naa gooto e annabaaɓe ɓeen.
15 O wi'i ɓe:
—Onon le, moy mbi'oton ngonumi?
16 Simon Piyeer jaabii mo, wi'i:
—Wo a Almasiihu, Ɓii Laamɗo buurɗo oon.
17 Ndeen Iisaa wi'i mo:
—Barke woodanii maa, aan Simon ɓii Yuunusa. Sabo wanaa ɓii-Aadama anndini ma ɗum, wo Baaba am gonɗo dow kammuuli oon anndini ma ɗum. 18 Miin du, miɗo wi'e Piyeer (ɗum na fiirta «Hayre»). Dow hayre ndeen nyiɓammi kawrital am goondiɓe ngaal. Fay maayde e semmbe laakara fuu walaa ko waawi e maggal. 19 Mi hokkete cokitirɗe laamu Laamɗo: huunde fuu ko kaɗuɗaa dow leydi, haɗete dow kammu. Huunde fuu ko njaɓuɗaa dow leydi, jaɓete dow kammu.
20 Ndeen, Iisaa sappani taalibaaɓe muuɗum ɓeen taa kaalana fay gooto yalla kam woni Almasiihu.

No Iisaa sapporii maayde muuɗum e iirtagol muuɗum
(Marku 8.31-33, Lukka 9.22)

21 Gilla wakkati oon, Iisaa fuɗɗi anndinde taalibaaɓe muuɗum ɓeen ina tilsani ɗum yaha Urusaliima. Toon mawɓe yimɓe e hooreeɓe almaami'en e jannginooɓe Tawreeta torran ɗum sanne, de ngaɗa waree. De nyannde tataɓerde ndeen o iirtoto. 22 Ndeen Piyeer toowtini mo de fuɗɗi felude mo e haalaaji makko ɗiin, wi'i:
—Wo Laamɗo reene Joomam! Ɗum hewtataako ma!
23 De Iisaa kaa yeeyii, wi'i Piyeer:
—Woɗɗam aan Seyɗaani! Aɗa fergina kam e laawol am, sabo miilooji maa ɗiin yuuraay to Laamɗo, wo to yimɓe ɗi yuuri!

No Iisaa jokkirtee
(Marku 8.34-9.1, Lukka 9.23-27)

24 Caggal ɗuum, o wi'i taalibaaɓe makko ɓeen:
—Muuyɗo jokkude kam fuu, sela ndaarude hoore muuɗum, hooya leggal muuɗum palaangal, jokka kam.* 25 Sabo muuyɗo dannude yonki muuɗum fu, mursan ki. Ammaa mursuɗo ki saabe am fu, heɓtan ki. 26 Ɗume heɓude adunaaru ndu fuu nafata neɗɗo, si mursii yonki muuɗum? Yalla ina woodi ko neɗɗo waawi hokkitirde faa danna yonki muuɗum naa? 27 Sabo Ɓii Neɗɗo oon wardan e maleyka'en muuɗum e ley teddeengal Baaba muuɗum. Wakkati oon, o barjoto mono fuu ko fotata e golle muuɗum. 28 Goonga kaalanammi on: yoga e wonɓe ɗo maayataa tawee nji'aay Ɓii Neɗɗo ina warda e laamu muuɗum.

17

No alhaali Iisaa waylitorii
(Marku 9.2-13, Lukka 9.28-36)

1 Balɗe jeegom caggal ɗuum, Iisaa yaadi e Piyeer e sakiraaɓe ɗiɗo Yaakuuba e Yuhanna, o toowtidi e muɓɓen dow waamnde toownde. 2 Ɗoon alhaali makko waylitii yeeso maɓɓe. Yeeso makko ina jalba hono naange, kaddule makko du ndawni far hono annoora. 3 Inan, Muusaa e Iliyaasa ɓangani ɓe, ina kaalda e makko. 4 Piyeer wi'i Iisaa:
—Joomam, gonal amin ɗo ina woodi. Si aɗa yiɗi fu, mi darnan hukumuuji tati: aan gooto, Muusaa gooto, Iliyaasa du gooto.
5 O tilaaki e haalude, faa ruulde jalboore suddi ɓe. Daande yuuri ley ruulde ndeen, wi'i:
—O woni Ɓiyam mo korsinmi, mo ceyortoomi. Kettindanee mo!
6 Nde taalibaaɓe ɓeen nannoo daande ndeen fu, kippi geese muɓɓen e leydi. Ɓe kuli sanne. 7 Iisaa ɓattitii, meemi ɓe, wi'i:

* **16:24** Ndaaree Matta 10.38.

—Ummee, taa kulee.
8 Wakkati oon, ɓe ɓanti gite maɓɓe, de ɓe nji'aay fay gooto si
wanaa Iisaa tan.
9 E ley ko ɓe njippotoo waamnde
ndeen ɗuum, Iisaa sappani ɓe, wi'i:
—Taa kaalanee fay gooto ko
nji'uɗon ɗuum faa wakkati nde
Ɓii Neɗɗo ummitii e hakkunde
maayɓe.
10 Caggal ɗuum, taalibaaɓe ɓeen
yami mo, mbi'i:
—Ɗume wadi de jannginooɓe
Tawreeta ina mbi'a tilay annabi
Iliyaasa artoo Almasiihu warude?
11 O jaabii ɓe, o wi'i:
—Goonga, Iliyaasa artoto
warude, moyyintinoo huunde fuu.
12 Ammaa miɗo wi'a on: Iliyaasa
warii faa faltake, de ɓe annditaay
ɗum, ɓe ngollii ɗum ko ɓe muuyi
fuu. Hono noon ɓe torrirta Ɓii
Neɗɗo oon du.
13 Ndeen taalibaaɓe ɓeen paami
wo haala Yaayaa lootoowo lootagal
batisima o haalanta ɗum'en.

No Iisaa selliniri suka gonduɗo e ginnaaru
(Marku 9.14-29, Lukka 9.37-43)

14 Nde ɓe ngartunoo to jamaa
oon ndeen, gorko gomma ɓattitii
mo, hofii yeeso makko, 15 wi'i:
—Joomam, yurma ɓiyam gorko!
O dabidabiyaajo, imo tampi sanne.
Wakkatiiji keewɗi imo saama e yi-
ite naa e ndiyam. 16 Mi yaarii mo
to taalibaaɓe maaɗa de ɓe kunngii
dannude mo.
17 Iisaa ɓattitii, wi'i:
—Hey yimɓe jamaanu bonɗo
mo walaa goondinal! Faa ndey
ngondammi e mooɗon? Faa
ndey keddotoomi munyande on?
Ngaddanee kam suka o ɗo!
18 O sappani ginnaaru nduun
e semmbe. Ndu yalti suka oon.
Wakkati oon ni, suka oon dadi.
19 Caggal ɗuum, taalibaaɓe ɓeen
toowtidi e makko, yami mo, mbi'i:
—Ɗume wadi de min kunngii rii-
wude ginnaaru nduun?
20 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—Saabe oɗon pamɗi goondinal
wadi ɗum. Goonga kaalanammi
on: si goondinal mooɗon fotii fay
no gabbel lekki mutaari ni, si on
mbi'ii waamnde nde: «Ɗuw ɗo, nja-
haa to», nde yuwan. Fay huunde on
kunngataako waɗude. [21 *]

No Iisaa sapporii katin maayde muuɗum e iirtagol muuɗum
(Marku 9.30-32, Lukka 9.43-45)

22 Caggal ɗuum, Iisaa e taal-
ibaaɓe muuɗum kawri katin ley
leydi Galili. Iisaa wi'i ɓe:
—Ɓii Neɗɗo wattete e juuɗe
yimɓe. 23 Ɓe mbaran ɗum, de
nyannde tataɓerde ndeen iirtoto.
Haala kaan metti taalibaaɓe
ɓeen sanne.

Haala yoɓugol lampo suudu dewal mawndu

24 Nde Iisaa e taalibaaɓe mum
njottinoo Kafarnahum ndeen,
nanngooɓe lampo suudu dewal
mawndu ɓeen ɓattii Piyeer, mbi'i
ɗum:
—Yalla moodibbo mooɗon oon
yoɓataa lampo suudu dewal
mawndu naa?
25 Piyeer jaabii, wi'i:
—Imo yoɓa.
Ko Piyeer naati suudu nduun
ɗuum, fadde muuɗum heɓude
haala, Iisaa wi'i:
—Simon, ɗume miiliɗaa?
Kaanankooɓe adunaaru ɓeen, moy
ɓe ndoonyata? Moy ɓe njomnotoo
lampo? Ɓiɓɓe laamu naa weerɓe?
26 Piyeer jaabii, wi'i:
—Wo weerɓe.
Iisaa wi'i mo:
—Ndelle, ɓiɓɓe laamu ɓeen wo
rimɓe, njoɓataa. 27 Ammaa, en
njiɗaa mettinde ɓerɗe yimɓe ɓeen.
Yahu to maayo toon, paɗɗaa jamm-
buure maa e ley ndiyam ɗaam.
Liingu ngu artiɗaa nanngude fu,

* **17:21** E ɗereeji ɓooydi, goɗɗi ina ɓeyda aaya 21: Ammaa iri ginnaaru nduun riiwirtaake si wanaa du'aare e suumayeere.

njaltinaa ɗum. Si a omtii hunnduko mum, a tawan toon mbuuɗu cardi kiɓɓinoowu lampo meeɗen. Ittaa ɗum, njoɓanowaa en, enen ɗiɗo.

18

Haala ɓurɗo teddude ley laamu Laamɗo
(Marku 9. 33-37, Lukka 9.46-48)

1 Wakkati oon, taalibaaɓe ɓeen
ɓattitii Iisaa, yami ɗum, mbi'i:
—Moy ɓuri teddude ley laamu
Laamɗo?
2 Iisaa noddi cukalel, darni ngel
yeeso maɓɓe, 3 wi'i:
— Goonga kaalanammi on: sini
on mbaylitaaki faa nanndon e
cukaloy, on naatataa ley laamu
Laamɗo. 4 Leeyindo hoorem faa
nanndi e cukalel ngel, kam woni
ɓurɗo teddude ley laamu Laamɗo.
5 Neɗɗo fuu jaɓɓiiɗo cukalel gootel
hono ngel e innde am, wo miin
jaɓɓii.

Haala ko luttinta yimɓe
(Marku 9.42-48, Lukka 17.1-2)

6 —Neɗɗo fuu luttinɗo gootel
e cukaloy goondinkoy kam koy,
ko ɓuri moyyande joomum hayre
teddunde haɓɓee e daande mum,
yoolee ley to ɓuri luggude e maayo
manngo.
7 Bone woodanii adunaaru ndu
saabe kulle luttinooje yimɓe ɗeen!
Tilay kulle ɗeen ngaɗa, ammaa
bone woodanii laatiiɗo sabaabu
majje! 8 Si tawii junngo maa
naa koyngal maa luttinte, tayaa
ɗum, paɗɗaa. Naatidaa e junngo
wooto naa koyngal gootal ley
nguurndam nduumiiɗam ɓuri
moyyande ma diina faɗɗeede e
yiite duumiinge tawee a kiɓɓuɗo.
9 Si tawii yitere maa luttinte,
ittu nde, paɗɗaa. Sabo naataa
nguurndam nduumiiɗam a ɗokko,
ɓuri moyyande ma diina paɗɗeɗaa
e yiite jahannama a kiɓɓuɗo.

Banndol haala mbaalu lallungu
(Lukka 15.3-7)

10 —Ndeentee e yawude fay gootel
e cukaloy koy. Sabo miɗo wi'a
on: maleyka'en makkoy wonɓe
dow kammuuli ɓeen, wakkati fuu
ina ngoni yeeso Baaba am gondo
dow kammuuli oon, ina nji'a ɗum.
[11 *] 12 Ɗume miilotoɗon? Si
neɗɗo ina jogii baali hemre de
ngootu lalli, wanaa yoppan capanɗe jeenay e jeenay ɗiin ley
ferro, de filowoo majjungu nguun
naa? 13 Goonga kaalanammi on:
si o yiitii ngu, o seyorto ngu faa
ɓura capanɗe jeenay e jeenay ɗi
lallaay ɗiin. 14 Hono noon Baaba
moodon gondo dow kammuuli oon
du yiɗiraa fay gootel e cukaloy koy
majja.

Haala yaafundurgol hakkunde sakiraaɓe
(Lukka 17.3)

15 —Si sakiike maa toonyake
ma, njahaa to muuɗum kollitaa
ɗum toonya muuɗum oon tawee
onon ɗiɗo tan. Si o jaɓanii ma, a
hewtii sakiike maa. 16 Ammaa si
o jaɓaay, njaadaa e neɗɗo gooto
naa yimɓe ɗiɗo, hono no Binndi
ɗiin mbiiri: «haala fuu daroo dow
seedaaku yimɓe ɗiɗo naa tato.»
17 Si o jaɓanaay ma, kaalanaa ɗum
kawrital goondinɓe ngaal. Si o
salake jaɓande kawrital goondinɓe
ngaal, njogoroɗaa mo keefeero
naa nanngoowo lampo. 18 Goonga
kaalanammi on: huunde fuu ko
kaɗuɗon dow leydi, haɗete dow
kammu. Huunde fuu ko njaɓuɗon
dow leydi, jaɓete dow kammu.
19 Miɗo haalana on katin: si ɗiɗo
moodon ndewrii ley adunaaru
ga dow ko ŋaarotoo Laamɗo fuu,
Baaba am gondo dow kammuuli
waɗanan on ko ŋaariɗon ɗuum.
20 Sabo nde ɗiɗo naa tato kawriti e
innde am fuu, miin du, miɗo woni
hakkunde muɓɓen ɗoon.

* **18:11** E ɗereeji ɓooydi, goɗɗi ina ɓeyda aaya 11: Sabo hisinde lalluɓe waddi Ɓii Neɗɗo oon.

Banndol haala golloowo caliiɗo yaafaade

21 Ndeen Piyeer ɓattitii Iisaa, yami ɗum:

—Joomam, si banndam toonyake kam fu, kile foti kaanumi yaafaade ɗum? Yalla kile jeɗɗi naa?

22 Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Mi wi'aay ma kile jeɗɗi tan. Njaafoɗaa ɗum kile capanɗe jeɗɗi faa nde jeɗɗi.

23 Iisaa ɓeydi wi'i:

—Inan no laamu Laamɗo nanndi: wo hono kaananke gooto anniyiiɗo yamtude gollooɓe muuɗum nyamaande. 24 Nde o fuɗɗunoo yamtude fu, o waddanaa golloowo gooto mo o rewata miliyooji. 25 Gorko oon walaa ceede ko yoɓa mo. Ɗum le, kaananke oon yamiri o sonnee, kanko e deekiiko e sukaaɓe makko e ko o jogii fuu, faa yoɓa nyamaande ndeen. 26 Golloowo oon hippii yeeso kaananke oon, nyaagii ɗum, wi'i: «Munyanam, mi yoɓete fuu!» 27 Kaananke oon yurmii mo, yaafanii mo nyamaande ndeen, yoppi mo o dilli.

28 Golloowo oon yalti, hawri e gollidoowo muuɗum joganiiɗo ɗum ceede seeɗa. O nanngi ɗum daande, imo ɗeɗɗa, o wi'i: «Yoɓam ceede am!» 29 Gollidoowo makko oon hippii e leydi, nyaagii mo, wi'i: «Munyanam, mi yoɓete!» 30 Ammaa o jaɓaay. O uddowi ɗum e kasu, faa ɗo yoɓi nyamaande ndeen fuu. 31 Nde gollooɓe heddiiɓe ɓeen nji'unoo ɗum ndeen, mettaa sanne, njehi kaalanowi ɗum kaananke oon. 32 Ndeen, kaananke oon noddi golloowo oon, wi'i ɗum: «A golloowo bonɗo! Nde nyaaginoɗaa kam ndeen, mi yaafanake ma ko ndewanmaami ɗuum fuu. 33 Aan du, a haanaano yurmaade jaado maa oon hono no njurmorimaami ni naa?» 34 Kaananke oon tikki sanne, watti mo e juuɗe jukkotooɓe, faa ɗo o yoɓi nyamaande ndeen faa laaɓi.

Iisaa ɓeydi, wi'i:

35 —Hono noon Baaba am gonɗo dow kammu oon waɗata neɗɗo fuu e mooɗon mo yaaforaaki sakiike mum ɓernde laaɓunde.

19

Haala ko Iisaa tindini dow ceergal

(Marku 10.1-12)

1 Nde Iisaa tilinoo e waajuuji ɗiin ndeen, dilli Galili yehi leydi Yahuudiya, caggal gooruwol Urdun. 2 Yimɓe heewɓe njokki mo. O danni toon nyawɓe muɓɓen.

3 Farisa'en woɓɓe ngari to makko faa ndaartindoo mo, yami mo:

—Yalla ina daganii gorko seerude deekum e sabaabu tawaaɗo fuu naa?

4 O jaabii, o wi'i:

—Yalla on njanngaay ko Binndi ɗiin mbi'i? E fuɗɗoode Laamɗo tagii ɓe, waɗii ɓe gorko e debbo. 5 O wi'i: «Ɗum saabii de gorko yoppan inna mum e bammum, nanngundura e deekum, ɓe ɗiɗo fuu ɓe laatoo neɗɗo gooto.»* 6 Nii woni ɓe nganaa ɗiɗo katin, ɓe ɓanndu wooturu. Ndelle, taa neɗɗo sennda ko Laamɗo hawrunduri.

7 Ɓe yami mo, ɓe mbi'i:

—Ndelle ko waɗi de Muusaa yamiri gorko hokka deekum talkuru ceergal si na seera ɗum?

8 O jaabii ɓe, o wi'i:

—Wo saabe on yoorɓe ɓerɗe, ɗuum waɗi de Muusaa hokki on laawol ceeron rewɓe mooɗon. Ammaa ley fuɗɗoode, wanaa noon worrunoo. 9 Miɗo wi'a on: si neɗɗo seerii deekum de wanaa saabe jeenu, si ɓaŋii debbo goɗɗo fu, jeenii.

10 Taalibaaɓe makko ɓeen mbi'i mo:

—Si wo nii hakkunde gorko e deekum worri, tawee neɗɗo ɓaŋaay ɗuum ɓuri wooɗude.

* **19:5** Fuɗɗoode 2.24.

11 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—Wanaa yimɓe fuu mbaawi
jaɓude haala ka, sanaa ɓe Laamɗo
hokki baawɗe majjum. 12 Daliiliiji
kaɗooji worɓe ɓaŋude ina ngoodi.
Sabo woɓɓe ndimaama wo waa-
toraaɓe. Woɓɓe wo soortaaɓe.
Woɓɓe du, kam'en kaɗi ko'e
muɓɓen ɓaŋude faa ngollana laamu
Laamɗo. Neɗɗo fuu jardiiɗo
tindinoore ndeen, waɗa nde!

No Iisaa barkiniri cukaloy
(Marku 10.13-16, Lukka 18.15-17)

13 Caggal ɗuum, woɓɓe ngaddi
cukaloy to Iisaa faa yowa juuɗe
muuɗum dow makkoy, de du'anoo
koy. Ammaa taalibaaɓe ɓeen
ndukani yimɓe ɓeen. 14 Ndeen
Iisaa wi'i:
—Accee cukaloy koy ngara to
am. Taa kaɗee koy, sabo wo nan-
nduɓe e makkoy ɓeen njeyi laamu
Laamɗo.
15 O yowi junngo makko dow
makkoy, o barkini koy. Ndeen o
dilli ɗoon.

Haala jokolle jom jawdi
(Marku 10.17-31, Lukka 18.18-30)

16 Gorko gomma ɓattitii Iisaa,
yami ɗum, wi'i:
—Moodibbo, huunde lobbere
ndeye kaanumi waɗude faa mi
heɓa nguurndam nduumiiɗam?
17 Iisaa wi'i mo:
—Ko waɗi de lamndiɗaa kam
dow huunde lobbere? Laamɗo tan
woni lobbo! Si aɗa yiɗi naatude e
nguurndam, jokku jamirooje.
18 Gorko oon yami Iisaa, wi'i:
—Jamirooje ɗeye njokkammi?
Iisaa jaabii, wi'i:
—Taa waɗu war-hoore, taa
jeenu, taa wujju, taa seeda fewre,
19 teddin inna maa e bammaa,
njiɗiraa gondo maa no njiɗirɗaa
hoore maa ni.
20 Suka jokolle oon wi'i mo:
—Miɗo haybi ɗum fuu. Ɗume
heddii katin?
21 Iisaa wi'i mo:
—Si aɗa yiɗi hiɓɓude, yahu
sonnoy ko njogiɗaa fuu, kokkaa
ceede ɗeen talkaaɓe. Ndeen a
heɓan mbarjaari dow kammu. De
ngaraa, njokkaa kam.
22 Nde suka jokolle oon nannoo
haalaaji ɗiin ndeen, dillidi e met-
torgal, sabo wo jom jawdi sanne.
23 Ndeen, Iisaa wi'i taalibaaɓe
muuɗum ɓeen:
—Goonga kaalanammi on:
naatugol jom jawdi ley laamu
Laamɗo ina tiiɗi! 24 Miɗo haalana
on du: ngeelooba naata wudde
battal ɓuri hoyude diina jom jawdi
naata laamu Laamɗo.
25 Nde taalibaaɓe ɓeen nannoo
haala kaan ndeen, ɗum haaynii
ɗum'en sanne. Iɓe mbi'a:
—Ndelle, moy woni kisoowo?
26 O ndaari ɓe, o wi'i:
—Yimɓe mbaawanaa ɗum,
ammaa walaa fuu ko Laamɗo
waawanaa.
27 Piyeer hooyi haala, wi'i mo:
—Minen, min njoppii fuu, min
njokkii ma. Ɗume min keɓoyta?
28 Iisaa wi'i ɓe:
—Goonga kaalanammi on: si
Ɓii Neɗɗo oon jooɗake e jooɗorgal
laamu muuɗum teddungal ley
adunaaru heyru, onon sappo
e ɗiɗo jokkuɓe kam ɓee du, on
njooɗoto dow jooɗorɗe laamu,
caroɗon lenyi Israa'iila sappo e
ɗiɗi ɗiin. 29 Neɗɗo fuu joppuɗo
suudu mum, naa sakiraaɓe mum
worɓe e rewɓe, naa inna mum,
naa bammum, naa sukaaɓe mum,
naa gese mum saabe am fu, heɓan
ko ɓuri ɗum kile hemre, katin du
heɓan nguurndam nduumiiɗam.
30 Ammaa ardiiɓe heewɓe laatoto
gaɗaaɓe. Gaɗaaɓe heewɓe du
laatoto ardiiɓe.

20

Banndol haala gollooɓe ley ngesa cabiije

1 —Inan no laamu Laamɗo
nanndi: wo hono jom ngesa
cabiije jaltuɗo gilla fajiri faa hooya
gollooɓe ngolla ngesa muuɗum

cabiije. 2 O heɓi gollooɓe, o
rewri e muɓɓen njobdi nyalooma,
mbuuɗu cardi hono no woowri
noon. O yaari ɓe ngesa makko.
3 Wakkati nyawlal naange, o yalti
katin. O yi'i woɓɓe ley luumo ɓe
ngalaa golle. 4 O wi'i ɓe: «Njehee
onon du ngollowon to ngesa am
cabiije toon. Mi yoɓan on ko
haani yoɓeede.» 5 Ɓeen du njehi
toon. Jom ngesa oon yalti, waɗi
noon katin hakkunde naange e
caggal sallifana. 6 Caggal ɗuum,
o yalti katin wakkati laasara. O
tawi woɓɓe ina keddii to luumo
toon. O wi'i ɗum'en: «Ɗume waɗi
de nyalluɗon ɗo on ngollaay fay
huunde?» 7 Ɓe njaabii mo, ɓe mbi'i:
«Fay gooto hooyaay min golle.» O
wi'i ɓe: «Njehee onon du ngollowon
to ngesa am cabiije ngaan.» 8 Nde
hiirnoo fu, jom ngesa oon wi'i
howruujo mum oon: «Noddu
gollooɓe ɓeen de njoɓaa ɗum'en.
Artoroɗaa sakitiiɓe waddeede
ɓeen, de cakitoroɗaa artiiɓe ɓeen.»
9 Waddaaɓe laasara ɓeen ngari,
mono e muɓɓen fuu hokkaa
mbuuɗu cardi. 10 Artinooɓe ɓeen
du ngari, cikki njoɓete ko ɓuri
ɗum. Ammaa kam'en du, mono
e muɓɓen fuu hokkaa mbuuɗu
cardi. 11 Nde ɓe njoɓanoo ɗum
ndeen, iɓe ŋurŋurta jom ngesa
oon. 12 Iɓe mbi'a: «Ɓee ɗo seeɗa
tan ngolli, de ɓe ponndaama e
amin njobdi. Minen kaa, wo min
nyallu, miɗen ngolla ley naange
wulnge!» 13 Jom ngesa oon jaabii
gooto maɓɓe, wi'i: «Neɗɗo am, mi
waɗaay ma fuu ko boni. Wanaa
en ndewrii mi hooyire mbuuɗu
cardi nyalooma naa? 14 Ndelle,
jaɓu njobdi maa, njahaa. Mi
muuyii hokkude cakitiiɗo oon ko
kokkumaami ɗuum. 15 Wanaa ko
weli kam ngaɗammi ceede am
naa? Naa a hirii saabe moyyere
am?»

16 Iisaa wi'i:

—Hono nii gaɗaaɓe laatorto
ardiiɓe, ardiiɓe du laatoto gaɗaaɓe.

No Iisaa sapporii tataɓerde maayde muuɗum e iirtagol muuɗum
(Marku 10.32-34, Lukka 18.31-34)

17 Iisaa e taalibaaɓe sappo e ɗiɗo
ɓeen ina yeeŋa, ina njaha Urusali-
ima. E laawol ngool, Iisaa toowtini
ɓe feere, wi'i:
18 —Inani eɗen njaha Urusali-
ima. Ɗoon Ɓii Neɗɗo wattetee e
juuɗe hooreeɓe almaami'en e jan-
nginooɓe Tawreeta. Ɓe caroo mo
sariya maayde. 19 Ɓe ngatta mo
e juuɗe yimɓe ɓe nganaa Alhu-
udiya'en. Kam'en du njalnoroo
mo, piya mo dorri, tonta mo e leg-
gal palaangal faa o maaya. De
nyannde tataɓerde ndeen o iirtoto.

No Inna Yaakuuba e Yuhanna nyaagorii Iisaa
(Marku 10.35-45)

20 Ndeen, inna ɓiɓɓe Jebede
ɓattini sukaaɓe muuɗum Iisaa. O
sujidi yeeso Iisaa faa o ŋaaroo ɗum
huunde. 21 Iisaa wi'i mo:
—Ɗume njiɗɗaa?
Debbo oon jaabii mo, wi'i:
—Miɗo yiɗi ngaɗaa faa ɓiɓɓe am
worɓe ɗiɗo ɓe njooɗoo ɗakkol maa
ley laamu maa, gooto gere nyaamo
maa, gooto du gere nano maa.
22 Iisaa jaabii, wi'i:
—On anndaa ko ŋaarotoɗon.
Yalla oɗon mbaawi yardude horde
mettunde nde njardammi ndeen
naa?
Ɓe njaabii mo, ɓe mbi'i:
—Miɗen mbaawi.
23 O wi'i ɓe:
—Goonga, on njardan nde. Am-
maa jooɗaade gere nyaamo am
naa nano am, wanaa miin yamirta
ɗum. Jooɗorɗe ɗeen, wo ɓe Baaba
am moyyinani ɓeen njeyi.
24 Nde taalibaaɓe sappo heddiiɓe
ɓeen nannoo ɗum ndeen, ɓernani
sakiraaɓe ɗiɗo ɓeen. 25 Ndeen Iisaa
noddi ɓe fuu, wi'i ɓe:
—Oɗon anndi laamiiɓe leyɗe
adunaaru ina laamorii ɗum'en
doole. Mawɓe ɓeen du ina kolla
yimɓe ɓeen baawɗe. 26 Onon kaa,

ɗum waɗataa hakkunde mooɗon.
Jiɗɗo laataade tedduɗo hakkunde
mooɗon fuu, ina haani laataade
golloowo mooɗon. 27 Katin du,
jiɗɗo ardaade e mooɗon fuu, ina
haani laataade maccuɗo mooɗon.
28 Noon du, Ɓii Neɗɗo waraay faa
gollanee, ammaa warii faa gollana
yimɓe, de hokka yonki muuɗum
faa laatoo coottitaari ndimɗinoori
heewɓe.

No Iisaa selliniri wumɓe ɗiɗo
(Marku 10.46-52, Lukka 18.35-43)

29 Nde Iisaa e taalibaaɓe
muuɗum njaltannoo Yeriko
ndeen, jamaa keewɗo jokki ɗum.
30 Wumɓe ɗiɗo ina njooɗii e sera
laawol ngool. Ɓe nani Iisaa ina
faltoo, de ɓe puɗɗi yeewnaade, iɓe
mbi'a:

—Taan Daawda, yurma min!

31 Jamaa oon jawani ɓe, wi'i
ɓe ndeyyinoo. Ammaa ɓe ɓeydi
yeewnaade iɓe mbi'a:

—Joomii amin, taan Daawda,
yurma min!

32 Iisaa darii, noddi ɓe, wi'i:

—Ɗume njiɗuɗon mi waɗana on?

33 Ɓe njaabii mo, ɓe mbi'i:

—Joomii amin, min mbumta.

34 Iisaa yurmii ɓe, meemi gite
maɓɓe. Wakkati oon pay, ɓe
mbumti. Ndeen ɓe njokki ɗum.

21

No Iisaa naatiri Urusaliima
(Marku 11.1-11, Lukka 19.28-40, Yuhanna 12.12-19)

1 Ko Iisaa e taalibaaɓe muuɗum
ɓadii Urusaliima ɗuum, njot-
tii Baytifaaji dow waamnde
wi'eteende Jaytun. Iisaa nuli
taalibaaɓe ɗiɗo, 2 wi'i ɓe:

—Njehee naatowee ngalluure
wonnde yeeso mooɗon ndeen.
Nde njottiɗon fu, on tawan toon
araawa e mola muuɗum ina kaɓɓii.
Kaɓɓiton ɗi, ngaddanon kam. 3 Si
won ko goɗɗo yami on e majjum,
njaaboɗon ɗum joomii amin ina
haajaa ɗi, de nultiran ɗi law.

4 Ɗum waɗi faa ko annabaajo
haalnoo ɗuum tabita nde wi'unoo:
5 «Mbi'ee yimɓe ngalluure Siyona:

Ndaaree, inan kaananke
mooɗon ina wara to
mooɗon,

ina leeyinkinii, ina waɗɗii mola,

ɓii mbaɗɗeteenga.»*

6 Wakkati oon, taalibaaɓe ɓeen
njehi ngaɗowi ko Iisaa yamiri
ɗum'en. 7 Ɓe ngaddi araawa ngaan
e mola muuɗum. Ɓe njowi e
majji saayaaji maɓɓe, de Iisaa
waɗɗii. 8 Ko ɓuri heewude e jamaa
oon weerti saayaaji muɓɓen dow
laawol. Woɓɓe kelti licce leɗɗe,
mbeerti ɗe dow laawol ngool.
9 Jama'aaje gonɗe yeeso Iisaa ɗeen
e jokkuɗe caggal makko fuu ina
ilina, ina mbi'a:

—Jettooje ngoodanii Taan
Daawda! Barke woodanii garɗo e
dow innde Joomiraaɗo!† Jettooje
ngoodanii Laamɗo faa dow kam-
muuli!

10 Nde o naatunoo Urusaliima fu,
ngalluure ndeen fuu iirii, na saaya.
Iɓe mbi'a:

—Gorko o wo moy?

11 Jamaa oon jaabii:

—Wo annabi Iisaa, yuuruɗo
Nasaraatu ley leydi Galili.

No Iisaa riiwri luumotooɓe ley suudu dewal mawndu
(Marku 11.15-19, Lukka 19.45-48, Yuhanna 2.13-22)

12 Iisaa naati taliyaare suudu de-
wal mawndu nduun. Ɗoon o ri-
iwi soodooɓe e soottooɓe wonɓe
ley toon fuu. O liɓi taabaaje wec-
cooɓe ceede e jooɗorɗe soottooɓe
buugaali. 13 Ndeen o wi'i ɓe:

—Ley Binndi ɗiin Laamɗo wi'i:
«Suudu am inndirte suudu waɗirdu
du'aare.»

Iisaa ɓeydi, wi'i:

—Onon kaa, oɗon ngaɗa ndu
«suuɗirdu yanooɓe!»‡

* **21:5** Jakariyaa 9.9. † **21:9** Jabuura 118.25-26. ‡ **21:13** Esaaya 56.7, Yeremiya 7.11.

14 Wumɓe e bonnguuɓe ngari
to makko e ley suudu dewal
mawndu nduun, de o danni
ɗum'en. 15 Hooreeɓe almaami'en
e jannginooɓe Tawreeta ɓeen nji'ii
kulle kaayniiɗe ɗe o waɗata. Ɓe
nani du sukaaɓe ina ilina e ley
suudu dewal mawndu ina mbi'a:
—Jettooje ngoodanii Taan
Daawda!
Ɗum fuu ɗum metti ɓe. 16 Ɓe mbi'i
Iisaa:
—A nanii ko cukaloy koy mbi'ata
ɗuum naa?
O wi'i ɓe:
—Mi nanii. Yalla abada on jan-
ngaay ɗum ɗo:
«A waɗii faa kunnduɗe sukaaɓe
famarɓe e musinooɓe ina
njette»?§
17 Caggal ɗuum, o seedi e maɓɓe. O
yalti ngalluure ndeen, o yehi Bay-
taniya, o waalowi toon.

No Iisaa huɗiri yibbi
(Marku 11.12-14, 20-24)

18 Gilla fajiri Iisaa ina yeccoo
ngalluure toon, tawi ina yolbi. 19 O
haynii yibbi e sera laawol, o fanti ki.
Ammaa o tawraay ki faa'e si wanaa
haako. Wakkati oon, o wi'i ki:
—Taa a rimu abada katin!
Wakkati oon pay, yibbi kiin yoori
koloŋ. 20 Nde taalibaaɓe ɓeen
nji'unoo ɗum fu, ɗum haaynii
ɗum'en. Ɓe yami Iisaa, ɓe mbi'i:
—Noy waɗi de yibbi ki yoordi
wakkati gooto ni?
21 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—Goonga kaalanammi on: si
oɗon ngoondini on cikkitiraay fu,
on ngaɗan ko ɓuri ko ngaɗumi yibbi
ki ɗuum. On mbaawan wi'ude fay
waamnde nde: «Ɗoofa, saamoy ley
maayo», de laatoroo noon. 22 Si
oɗon ngoondini, ko ŋaariɗon e ley
du'aare fuu on keɓan ɗum.

Yamol dow toy baawɗe Iisaa yuuri
(Marku 11.27-33, Lukka 20.1-8)

23 Iisaa naati suudu de-
wal mawndu nduun. Nde o
waajotonoo ndeen, hooreeɓe
almaami'en e mawɓe Alhu-
udiyankooɓe ɓeen ɓattii mo, yami,
mbi'i:
—Laamu nguye hokki ma
baawɗe gollude ko ngollataa ɗum?
Moy hokki ma laawol ngollaa
ɗum?
24 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—Miin du, huunde wootere tan
yamammi on. Si on njaabake kam,
mi haalanan on kokkuɗo kam laa-
wol mi golla ko ngollammi ɗuum.
25 Toy lootagal batisima Yaayaa
ngaal yuuri? To Laamɗo naa to
yimɓe?
Ndeen heddii iɓe ndawrida
hakkunde maɓɓe, iɓe mbi'a:
—Si en mbi'ii to Laamɗo fu,
o yaman en ko waɗi de en
ngoondinaay Yaayaa? 26 Ammaa si
en mbi'ii to yimɓe, kulen ko jamaa
o waɗata en, sabo yimɓe ɓeen fuu
ina njogorii Yaayaa wo annabaajo.
27 Ɓe njaabii Iisaa, ɓe mbi'i:
—Min anndaa.
Iisaa du jaabii ɓe, wi'i:
—Haya miin du, mi haalantaa on
baawɗe ɗeye ngollirammi ko ngol-
lammi ɗuum.

Banndol haala sakiraaɓe ɗiɗo

28 Iisaa ɓeydi wi'i:
—Ɗume miilotoɗon e banndol
ngol: gorko gomma ina joginoo
ɓiɓɓe worɓe ɗiɗo. O ɓattitii aran-
deejo oon, o wi'i ɗum: «Ɓinngel
am, yahu golloy hannden to ngesa
cabiije toon.» 29 Ɓiɗɗo oon jaabii,
wi'i yahataa. Ammaa caggal ɗuum,
mimsiti yehi. 30 Baabiiwo oon
ɓattitii ɗiɗaɓo oon, wi'i ɗum ko
wi'unoo arandeejo oon ɗuum. Oon
kaa jaabii, wi'i: «Woodi Baaba», am-
maa yahaay. 31 Moy e maɓɓe waɗi
ko bammum muuyi ɗuum?
Ɓe njaabii, ɓe mbi'i:
—Arandeejo oon.
Ndeen, Iisaa wi'i ɓe:
—Goonga kaalanammi on:
nanngooɓe lampo e rewɓe woyku-
ruuɓe ɓeen artoyto on naatude
e laamu Laamɗo. 32 Sabo

§ **21:16** Jabuura 8.3.

Yaayaa warii to moodon, hollii
on laawol fonnditaare, de on
ngoondinaay dum. Ammaa nan-
ngoobe lampo e rewbe woykuruube
been ngoondinii mo. Fay nde nji-
inodon dum ndeen, on mimsitaay
ngoondindon dum.

Banndol haala remoobe bonbe
(Marku 12.1-12, Lukka 20.9-19)

33 —Kettindee banndol gonngol:
neddo gomma darni ngesa cabi-
ije, fiiltini nga hoggo, wasi luggere
boosirde cabijam. O nyiɓi suudu
toowndu faa o haynoo ko warata
e ngesa ngaan. Caggal duum, o
halfini nga remoobe, de o wadi ja-
haangal. 34 Faa boreede cabiije yot-
tii, de o neli gollooɓe makko to re-
mooɓe been toon, ɓe ngaddanowa
mo ngedu makko e ɓiɓɓe cabiije
deen. 35 Ammaa remooɓe been
nanngi gollooɓe makko been, piyi
gooto, mbari gooto, limni gooto
kaaye. 36 Jom ngesa oon neli e
maɓɓe gollooɓe burbe arandeeɓe
been heewude. Remooɓe been
ngadi ɓe no ngadunoo arandeeɓe
been noon. 37 De sakitii o neli
ɓiyiiko gorko to maɓɓe, o wi'i: «Ɓe
njaagoto ɓiyam oon.» 38 Ammaa
nde remooɓe been nji'unoo ɓiyiiko
oon ndeen, mbi'unduri hakkunde
muɓɓen «O woni donoowo hoggo
ngo. Ngaree mbaren mo, ked-
doroden ngesa nga!» 39 Wakkati
oon, ɓe nanngi mo, ɓe paddi mo
to gada ngesa toon, ɓe mbari mo.
40 Joonin le, si jom ngesa cabiije
oon warii, noy o wadata remooɓe
been?

41 Ɓe njaabii mo, ɓe mbi'i:

—O halkiran bonɓe been no
boniri. O halfinan ngesa ngaan
remooɓe woɓɓe hokkooɓe mo
ngedu makko e ɓiɓɓe magga
wakkati nga boraa.

42 Caggal duum, Iisaa wi'i ɓe:

—Yalla on njanngaay ko win-
ndaa ley Binndi diin duum naa?

«Hayre nde nyiɓooɓe been calii
ndeen,
wo kayre laatii hoore nyimngo
ngoon.
Ɗum wo golle Joomiraado,
wo dum haaynde e jiide
meeden!»*

43 Saabe dum, mido wi'a on: laamu
Laamdo ittete e moodon, hokkee
yimɓe wadooɓe ko haani e maggu.
44 Caamudo dow hayre ndeen
fuu, helan. Mo nde saami dow
muudum du, diggan.

45 Nde hooreeɓe almaami'en
e Farisa'en been nannoo banndi
makko diin, paamii wo kabaaru
muɓɓen o banndi. 46 Iɓe piloo
no ɓe nanngira mo, ammaa ɓe
kulii yimɓe, sabo yimɓe been ina
njogorii mo annabaajo.

22

Banndol haala nyaamdu ɓangal
(Lukka 14.15-24)

1 Iisaa banndani ɓe katin, wi'i ɓe:
2 —Inan no laamu Laamdo nan-
ndi: wo hono kaananke ɓaŋnoowo
ɓiyum gorko, wadani dum neema
ɓangal. 3 O neli maccuɓe makko
noddowa yimɓe ɓangal ngaal, am-
maa noddaaɓe been calii warude.
4 O neli katin maccuɓe woɓɓe, o
wi'i dum'en: «Mbi'ee noddaaɓe
been nyaamdu nduun moyyinaama
faa woodi. Mi hirsii ga'i e nyalbi
paydi. Fuu segilaama. Ɓe ngara,
ɓe nootoo weltaare ɓangal nde.»
5 Ammaa noddaaɓe been kiisaaki
mo, naati haajuuji muɓɓen: o yehi
ndaaroyde ngesa muudum, o du
luumooji muudum. 6 Heddiiɓe
been nanngi maccuɓe been, torri
ɓe, mbari ɓe. 7 Kaananke oon
tikki, neli sordaasiiɓe muudum
mbarowi waruɓe nulaaɓe been,
mbuli wuro muɓɓen. 8 Caggal
duum, o wi'i maccuɓe makko
been: «Nyaamdu ɓangal nduun
moyyinaama, ammaa noddaaɓe
been kaandaa e nyaamude ndu.
9 Ɗum le, njehee dow laabi mawdi

* **21:42** Jabuura 118.22-23.

ɗiin, noddon neɓɓo fuu mo
kawruɓon wara nyaama nyaamdu
ɓangal ndu.» 10 Maccuɓe ɓeen
njehi dow laabi ɗiin, noddi yimɓe
ɓe kawri toon fuu gilla e bonɓe faa
e moyyuɓe faa galle jom ɓangal oon
heewi yimɓe.
11 Nde kaananke oon naatunoo
faa ndaara noddaaɓe ɓeen ndeen,
o haynii gorko mo ɓornaaki kad-
dule ɓangal ngaal. 12 O wi'i ɗum:
«Neɓɓo am, noy naatirɓaa ɓo tawi a
ɓornaaki kaddule ɓangal?» De oon
deyyinii. 13 Ndeen, kaananke oon
wi'i gollooɓe ɓeen: «Kaɓɓee juuɓe
makko e koyɓe makko, paɓɓon mo
e ley nimre yaasin ndeen. Toon
bojji e ŋeryundurde nyiiye ngoni.»
14 Iisaa heddii na wi'a:
—Noddaaɓe ina keewi ammaa
suɓaaɓe ina pamɓi.

Haala yoɓugol lampo
(Marku 12.13-17, Lukka 20.20-26)

15 Farisa'en njehi ndawridowi
no nanngira Iisaa e ley haala
muuɓum. 16 Ɓe neli yoga e taal-
ibaaɓe maɓɓe e jokkuɓe Hirudus to
Iisaa. Nulaaɓe ɓeen mbi'i mo:
—Moodibbo, miɓen anndi a
goongante: aɓa jannginira laawol
Laamɓo ngol goonga. A hulataa
fay gooto, sabo a ɓurdintaa
yimɓe. 17 Ndelle, haalan min
ɗume miiliɓaa: yalla ina dagii min
kokka kaananke Roma mawɓo oon
lampo naa dagaaki?
18 Ammaa Iisaa ina anndi an-
niyaaji maɓɓe bonɓi ɗiin. O wi'i ɓe:
—Onon munaafiki'en! Ɗume
waɓi de oɓon tuufina kam?
19 Kollee kam mbuuɓu njoɓeteengu
lampo.
Ɓe ngaddani mo mbuuɓu cardi
ngootu. 20 O yami ɓe, o wi'i:
—Natal moy e innde moy woni
ɓo?
21 Ɓe njaabii mo, ɓe mbi'i:
—Kaananke Roma.
O wi'i ɓe:
—Ndelle, kokkee kaananke
Roma oon ko jeyi, kokkon Laamɓo
du ko jeyi.
22 Nde ɓe nannoo jaabu oon fu,
ɗum haaynii ɓe. Ɓe celi mo, ɓe
ndilli.

Haala ummital maayɓe
(Marku 12.18-27, Lukka 20.27-40)

23 E ley nyalooma oon, woɓɓe
ley waalde Saduki'en ngari to Iisaa.
Kam'en ngoni yeddooɓe ummital.
24 Ɓe yami mo, ɓe mbi'i:
—Moodibbo, Muusaa wi'i:
«Si neɓɓo maayii heɓaay ɓiɓɓo,
minyum naa mawnum dewla
debbo joppaaɓo oon, faa heɓana
ɗum ɓeyngu.»* 25 Ina woodunoo
hakkunde amin sakiraaɓe worɓe
njeɓɓo. Arandeejo oon dewli,
maayi heɓaay ɓiɓɓo. Minyiiko
hooyi debbo oon. 26 Kam du
maayi heɓaay ɓiɓɓo. Tataɓo oon
du jokki, faa ɓe njeɓɓo fuu ɓe
maayi. 27 Caggal maɓɓe ɓe fuu,
debbo oon du maayi. 28 Ndelle
nyannde ummital, moy e njeɓɓo
ɓeen laatotoo goroo debbo oon?
Sabo ɓe fuu ɓe ndewliino mo.
29 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—On woofuɓe, sabo on anndaa
Binndi ɗiin, on anndaa baawɓe
Laamɓo du. 30 Sabo si maayɓe
ummitake, worɓe ɓaŋataa, rewɓe
ɓaŋataake. Ɓe laatoto hono ma-
leyka'en wonɓe dow kammu ni.
31 Woodi, e haala ummital maayɓe,
yalla on njanngaay ko Laamɓo wi'i
on ɗuum naa? O wi'i: 32 «Miin
woni Laamɓo Ibrahiima, Laamɓo
Isiyaaka, Laamɓo Yaakuuba.»†
Laamɓo wo Laamɓo wuurɓe,
wanaa Laamɓo maayɓe.‡
33 Nde jamaa keewɓo oon nan-
noo waaju makko oon fu, ɗum
haaynii ɗum'en sanne.

* **22:24** Fillitagol Tawreeta 25.5. † **22:32** Wurtagol 3.6. ‡ **22:32** Gilla e jamaanu Muusaa tawi Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba maayii gilla ko ɓooyi. Ko Laamɓo wi'i wo Laamɓo maɓɓe ɗuum, holli iɓe mbuuri.

Haala yamiroore ɓurnde fuu manngu
(Marku 12.28-34, Lukka 10.25-28)

34 Nde Farisa'en ɓeen nannoo Iisaa deyyinirii Saduki'en ɓeen e haala fu, ɓe kawriti. 35 Gooto maɓɓe jannginoowo Tawreeta na yiɗi tuufinde mo, yami mo, wi'i:

36 —Moodibbo, ndeye woni yamiroore ɓurnde fuu manngu e ley Tawreeta?

37 Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Yiɗir Laamɗo Joomiraaɗo maa e ɓernde maa fuu e yonki maa fuu e hakkillo maa fuu.§ 38 Nde woni yamiroore arandeere, ɓurnde fuu manngu. 39 Inan yamiroore ɗiɗaɓerde hono mayre: «Njiɗiraa gondo maa no njiɗirɗaa hoore maa ni.»* 40 Tawreeta Muusaa e dewte annabaaɓe ɗeen fuu e jamirooje ɗiɗi ɗeen njowii.

Kabaaru Almasiihu e Daawda
(Marku 12.35-37, Lukka 20.41-44)

41 Ko Farisa'en ɓeen kawriti toon ɗuum, Iisaa yami ɓe, wi'i:

42 —Ɗume miiluɗon e Almasiihu oon? Wo o taan moy?

Ɓe njaabii, ɓe mbi'i:

—O taan Daawda.

43 O wi'i ɓe:

—Ko Daawda haaliri baawɗe Ruuhu ɗuum, noy noddiri Almasiihu «Joomiraaɗo»? Sabo o wi'ii:

44 «Joomiraaɗo wi'i Joomam:
Jooɗa gere nyaamo am,
faa mi waɗa njaaɓaa wayɓe ma.»†

45 Wooɗi, Daawda ina noddira mo «Joomam». Ndelle noy o laatortoo taanum?

46 Ɓe fuu ɓe kunngii jaabaade mo faa'e. Caggal nyannde ndeen, fay gooto suusaay yamude mo yamɗe goɗɗe katin.

23

No Iisaa feliri jannginooɓe Tawreeta e Farisa'en
(Marku 12.38-39, Lukka 11.39-52, 20.45-46)

1 Ndeen, Iisaa haalani jama'aaje ɗeen e taalibaaɓe muuɗum ɓeen, wi'i:

2 —Jannginooɓe Tawreeta e Farisa'en ɓeen kalfinaama njanngina Tawreeta Muusaa. 3 Saabe ɗuum, oɗon kaani jaɓande ɓe, ngaɗon huunde fuu ko ɓe mbi'i on. Ammaa taa nyemmbiton golle maɓɓe, sabo ɓe ngaɗataa ko ɓe mbaajotoo ɗuum. 4 Ɓe kaɓɓan doŋle tedduɗe, ɓe mbakkina yimɓe, ammaa ɓe njiɗaa meemirde ɗe fay e hoore honndu faa ɓe mballa ɗum'en. 5 Huunde fuu ko ɓe ngaɗata, ɓe ngaɗiran ɗum faa ɓe nji'ee. Ɗum waɗi de iɓe kaɓɓa talki mawɗi, iɓe njuutina bukki saayaaji maɓɓe faa ina ndaasoo. 6 Iɓe njiɗi jooɗorɗe ɓurɗe teddude si ɓe noddaama e nokkuuje nyaamdu tedduɗe. Iɓe njiɗi jooɗorɗe ɓurɗe teddude ley cuuɗi baajorɗi. 7 Iɓe njiɗi jowteede jowtaali tedduɗi ley luumooji e noddireede «Moodibbo». 8 Ammaa onon kaa, taa njaɓee noddireede «Moodibbo», sabo Moodibbo gooto tan njogiɗon. Onon, on fuu wo on sakiraaɓe. 9 Taa mbi'ee fay gooto «Baabiiwo» e adunaaru.* Sabo Baabiiwo gooto tan njogiɗon, gonɗo dow kammu oon. 10 Taa njaɓee noddireede «Hooreejo». Sabo Hooreejo gooto tan njogiɗon, oon woni Almasiihu. 11 Ɓurɗo teddude hakkunde mooɗon laatoo golloowo mooɗon. 12 Toownuɗo hoore muuɗum fuu, leeyinte. Leeyinɗo hoore muuɗum fuu, toownete.

13 Bone woodanii on onon jannginooɓe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Oɗon cokana yimɓe

§ **22:37** Fillitagol Tawreeta 6.5. * **22:39** Lewinkooɓe 19.18. † **22:44** Jabuura 110.1.

* **23:9** Taa mbi'ee fay gooto «Baabiiwo» e adunaaru de konngol ngol waraay wi'ude neɗɗo soowa bammum. Ngol haali haala hooreeɓe diina fonnduɓe ko'e muɓɓen e baabiraaku Laamɗo.

dammbugal laamu Laamɗo ngaal.
On naatataa, on accataa naatooɓe
naata. [14 †]

15 Bone woodanii on, onon
jannginooɓe Tawreeta e Farisa'en,
munaafiki'en! Oɗon njiiloo e leyɗe,
oɗon peyyita maayooji faa keɓon
tuubuɗo gooto. Si on keɓii ɗum fu,
oɗon ngaɗa ɗum ɓii jahannama faa
bura on bonde kile ɗiɗi.

16 Bone woodanii on, onon
wumɓe ɗowooɓe yimɓe! Oɗon
mbi'a: «Si neɗɗo hunorake su-
udu dewal mawndu nduun fu wo
ɓolum, ammaa si hunorake
kaŋŋe suudu dewal mawndu oon,
hunayeere mum nanngan ɗum.»
17 Majjuɓe, wumɓe! Ɗume ɓuri
teddude: kaŋŋe oon naa suudu
laaɓinooru kaŋŋe oon nduun?
18 Oɗon mbi'a katin: «Si neɗɗo
hunorake hirsirde ndeen fu wo
ɓolum, ammaa si hunorake sadaka
gonɗo dow mayre oon, hunayeere
mum nanngan ɗum.» 19 Wumɓe!
Ɗume ɓuri teddude: sadaka oon
naa hirsirde laaɓinoore sadaka
oon ndeen? 20 Ndelle, neɗɗo
fuu kunoriiɗo hirsirde ndeen,
hunorake nde, kayre e huunde fuu
ko yowii e mayre. 21 Neɗɗo fuu
kunoriiɗo suudu dewal mawndu
nduun, hunorake ndu, kayru e
Laamɗo gonɗo ley mayru oon.
22 Neɗɗo fuu kunoriiɗo kammu,
hunorake jooɗorgal Laamɗo ngaal
e Jooɗiiɗo e maggal oon.

23 Bone woodanii on, onon
jannginooɓe Tawreeta e Farisa'en,
munaafiki'en! Oɗon ittana
Laamɗo jakka fay naanaa e haako-
rooji mooɗon goɗɗi, ammaa oɗon
njeeboo ko ɓuri fuu teddude e
Jamirooje ɗeen. Ɗum woni gollirde
dartaare e yurmeende e goonɗinal.
Wo kanjum kaannoɗon waɗude
tawee on njoppaay ko heddii
ɗuum. 24 Onon wumɓe ɗowooɓe
yimɓe! Si mbuubu saamii e njaram
mooɗon, on ciiwan itton ɗum, de
oɗon moɗa ngeelooba!

25 Bone woodanii on, onon
jannginooɓe Tawreeta e Farisa'en,
munaafiki'en! Oɗon lawya caggal
kore e caggal kaake, de ley majje
ina heewi ko hemraa nguyka
e muuyo bonngo. 26 Farisanke
bumɗo! Lawyu ley kore tafon,
ndeen caggal toon du laaɓan.

27 Bone woodanii on, onon
jannginooɓe Tawreeta e Farisa'en,
munaafiki'en! Oɗon nanndi e
caabeeje dawninaaɗe, ɗe dow
muɓɓen wooɗi, tawee ley muɓɓen
ina heewi yi'e maayɓe e ko tuuni
fuu. 28 Onon du, wo hono noon
nanndudon: e jiiɗe gite oɗon
nanndi e fonnditiiɓe, ammaa ley
mooɗon ina wi'i pet naafikaaku e
oonyaare.

29 Bone woodanii on, onon
jannginooɓe Tawreeta e Farisa'en,
munaafiki'en! Oɗon moyyintinoo
caabeeje annabaaɓe, oɗon ŋardina
caabeeje fonnditiiɓe woɓɓe.
30 Oɗon mbi'a: «Sini min kawriino
e jamaanu maamiraaɓe amin,
min ndufidataano e maɓɓe yiiyam
annabaaɓe.» 31 Ndelle, oɗon
ceedanoo ko'e mooɗon wo on ɓiɓɓe
warannooɓe annabaaɓe ɓeen.
32 Ndelle, njottinee ko maamiraaɓe
mooɗon puɗɗunoo! 33 Onon bolle,
ɓiɓɓe poosoke! Walaa fuu no
ndaɗiron halkere jahannama.
34 Ɗum waɗi de miɗo nulda on
annabaaɓe e jom'en hakkillo e
jannginooɓe. On mbaran woɓɓe
maɓɓe, tonton woɓɓe maɓɓe,
piyon woɓɓe maɓɓe dorri e ley
cuuɗi mon baajordi, ndiiwon
ɗum'en hakkunde wuro e wuro.
35 Njomnitaari yiiyam fonnditiiɓe
ndufaaɗam e adunaaru ndu ɗaam
fuu yeccoto dow mooɗon, gilla
yonki Haabiila ponnditiiɗo oon
faa yonki Jakariyaa ɓii Barakiya

† **23:14** E ɗereeji ɓooyɗi, goɗɗi ina ɓeyda aaya 14: Bone woodanii on, onon jannginooɓe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Oɗon nyaama jawdi rewɓe ɓe goriraaɓe muɓɓen maayi, oɗon njuutina du'aawuuji mooɗon faa nanndinkinoɗon e lobbuɓe. Saabe majjum, on keɓan jukkungo ɓurngo fuu bonde.

mo mbarnoɗon hakkunde suudu dewal mawndu e hirsirde
oon. 36 Goonga kaalanammi on:
jukkungo majjum fuu saaman dow
yimɓe jamaanu o!

No Iisaa woyri yimɓe Urusaliima
(Lukka 13.34-35)

37 —Kay Urusaliima, Urusaliima!
Aɗa wara annabaaɓe, aɗa warda
nulaaɓe to maa kaaye! Kile keewɗe
njiɗumi hawrundurde ɓiɓɓe maa
hono no cofal hawrundurta coppi
muuɗum ley bippeele mum ni. De
on njaɓaay. 38 Paamon, Laamɗo
yoppidii on e suudu mon, wo ndu
winnde. 39 Miɗo wi'a on: gilla
joonin, on nji'ataa kam katin si
wanaa faa wakkati mo mbi'oyton:
«Barke woodanii garɗo e dow innde
Joomiraaɗo!»

24

Haala halkere suudu dewal e sifaaji timmoode adunaaru
(Marku 13.1-13, Lukka 21.5-19)

1 Nde Iisaa yaltunoo suudu de-
wal mawndu ina yaha ndeen, taal-
ibaaɓe muuɗum ɓattitii ɗum, kolli
ɗum nyimngo ley galle mayru. 2 O
wi'i ɓe:
—On nji'ii kujje ɗe fuu naa?
Goonga kaalanammi on: fay hayre
wootere heddataako ina yowii
dow wonnde. Fuu wurjinte.
3 Caggal ɗuum, Iisaa jooɗowii
dow waamnde wi'eteende Jaytun.
Taalibaaɓe muuɗum ngari to
muuɗum kam'en tan, mbi'i ɗum:
—Humpitin min nde ɗum
waɗata. Maande ndeye hollata
gartol maa, kam e timmoode
adunaaru?
4 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—Ndeentee taa fay gooto wosina
on e goonga. 5 Sabo heewɓe ngar-
dan e innde am, ina mbiitoo: «Miin
woni Almasiihu oon.» Ɓe mbosi-
nan yimɓe heewɓe. 6 On nanan
kabaaru bolwole gaɗaaɗe e an-
niyaaɗe, ammaa taa kulee! Ina
tilsi ɗum waɗa, de ɗum wanaa tim-
moode tafon. 7 Lenyol habdan
e lenyol, laamu habdan e laamu.
Rafooji ngaɗan, leydi dimmboto e
nokkuuje feere feere. 8 Ɗum kaa
fuu wo hono fuɗɗoode ŋatawere
ɓeynoowo ni.
9 Ndeen, yimɓe njaaran on
careɗon faa torreɗon, mbareɗon.
Lenyi ɗiin fuu mbanyan on saabe
am. 10 Wakkati oon, heewɓe
pergoto njoppa goondinal muɓɓen,
ina njambundura, ina mbanyun-
duri. 11 Annabaaɓe fewreeɓe
heewɓe ɓangan, kiila heewɓe.
12 Bonandaaji keewan faa njinngu
yimɓe heewɓe ɓuytoo. 13 Ammaa
tinnitiiɗo faa yottii timmoode fu,
kam hisintee. 14 Kabaaru Lobbo
haala laamu Laamɗo o gooynete
e adunaaru ndu fuu, faa lenyi
fuu keɓa seedaaku nguun. Ndeen
adunaaru timmata.

Haala torra mawɗo e gartol Almasiihu
(Marku 13.14-27, Lukka 21.20-28)

15 —On nji'an «huunde nyid-
diniinde bonnoore»* nde annabi
Daniyiila haalnoo kabaaru
muuɗum. Huunde ndeen dar-
nete dow nokkuure seniinde
ndeen.† (Janngudo ɗum fuu,
faama maanaa majjum.) 16 Ndeen,
tawaaɓe ley Yahuudiya fuu
ndoggira baamle. 17 Tawaaɗo
dow suudu, taa wi'a jippoto
hooya gineeji ley suudu muuɗum.
18 Tawaaɗo ngesa, taa yeccoo faa
hooyowa saaya muuɗum. 19 Kay,
debereedu'en e musinteeɓe njaran
torra ley balɗe ɗeen! 20 Ŋaaree
Laamɗo taa doggudu mooɗon
laatoo wakkati dabbunde naa
nyalaande fowteteende. 21 Sabo
ndeen, torra mawɗo waɗan mo

* **24:15** Daniyiila 9.27, 11.31, 12.11. † **24:15** Ɗo Iisaa haali ko annabi Daniyiila sappinoo: kaananke gooto wattan tooru e ley suudu dewal mawndu Alhuudiyankooɓe. Ko o sappinoo ɗuum waɗii gilla Iisaa rimaaka. Joonin Iisaa wi'i hono majjum wartan katin.

hono muuɗum waɗaay gilla
fuɗɗoode adunaaru faa joonin,
woodi du hono muuɗum waɗataa
abada katin. 22 Sini tawiino
balɗe ɗeen ndaɓɓindinaaka, fay
gooto hisataano. Ammaa Laamɗo
raɓɓindinii ɗe saabe suɓaaɓe
muuɗum. 23 Wakkati oon, si goɗɗo
wi'ii on: «Ndaaree! Inan Almasi-
ihu ɗo», naa «Inani mo to», taa
ngoondinee. 24 Sabo almasiihu'en
fewreeɓe e annabaaɓe fewreeɓe
ɓangowan, ngaɗa maandeeji
mawɗi e kaayeefiiji faa majjina
fay suɓaaɓe ɓeen, si na laatoo.
25 Paamee wooɗa. Mi haalanii
on gilla ɗum waraay. 26 Si yimɓe
mbi'ii on: «Inani mo ley ladde», taa
njehee. Naa si ɓe mbi'ii: «Inani mo
ley cuudi toon», taa ngoondinee.
27 Si goonga, no mayyere yaynirta
e kammu gilla lettugal faa gorgal
ni, hono noon Ɓii Neɗɗo wardata.
28 To ko saadi woni fuu, toon jigaaje
kawritata.
29 —Wakkati gooto, caggal torra
balɗe ɗeen, naange niɓɓan, lewru
selan yaynude, koode kammu
caaman, kulle gonɗe dow kammu
ɗeen ndimmboto.‡ 30 Wakkati oon,
maande Ɓii Neɗɗo oon ɓangan
dow kammu, lenyi adunaaru ɗiin
fuu mboyan mettorgal. Ɓe nji'an
Ɓii Neɗɗo oon, ina wara e duule,
ina warda e baawɗe e teddeengal
manngal. 31 Buututal manngal
fuufete, de o nula maleyka'en
makko lettugal e gorgal, horɗoore
e soɓɓiire, kawrundura suɓaaɓe
makko ɓeen gilla to adunaaru fuɗɗi
faa to haadi.

Banndol dow yibbi
(Marku 13.28-31, Lukka 21.29-33)

32 Ekitee ko yibbi hollata: si licce
makki keyditii, haakorooji makki
du mbilitii fu, oɗon anndi ndunngu
ɓadake. 33 Noon du, si on nji'ii kulle
ɗeen fuu, annditon wakkati oon
ɓadake, imo woni e dammbugal
galle. 34 Goonga kaalanammi on:
jamaanu o timmataa tawee kulle
ɗeen fuu ngaɗaay. 35 Kammu e
leydi timman, de haalaaji am kaa
timmataa abada.

No fay gooto anndiraa timmoode si wanaa Laamɗo
(Marku 13.32-37, Lukka 17.26-30, 34-36)

36 —Ammaa nyalaande ndeen
e wakkati oon fay gooto anndaa
ɗum, wanaa maleyka'en wonɓe
dow kammuuli, wanaa Ɓiɗɗo
oon. Walaa anndudo ɗum si
wanaa Baabiiwo oon. 37 Hono no
laatorinoo wakkati Nuuhu, noon
du laatortoo si Ɓii Neɗɗo warii.
38 E ley nyalaaɗe ɗeen fadde ilam
tuufaandu ɗaam warude, yimɓe
ina nyaama, ina njara, ina ɓaŋa,
ina ɓaŋee, faa nyannde Nuuhu
naati laana kaan. 39 Ɓe paamaay
faa'e faa ilam tuufaandu ɗaam
wari, yooli ɓe fuu. Garol Ɓii
Neɗɗo du, hono noon laatortoo.
40 Wakkati oon, worɓe ɗiɗo tawdete
ley ngesa. Gooto muɓɓen hooyete,
gooto du yoppee. 41 Rewɓe ɗiɗo
undooɓe tawete dow unirde.
Gooto muɓɓen hooyete, gooto du
yoppee. 42 Ndelle, kakkilon, sabo
on anndaa wakkati mo Joomiraaɗo
mon warata. 43 Paamee ɗum ɗo: si
jom galle ina anndunoo wakkati
mo gujjo warata ley jemma,
waalan hakkilde, yoppataano o
naata suudu muuɗum. 44 Ndelle,
onon du cegilee, sabo Ɓii Neɗɗo
waran e wakkati mo on miilaaki.

Haala golloowo koolniiɗo e golloowo bonɗo
(Lukka 12.41-48)

45 —Ndelle, moy woni golloowo
koolniiɗo, jom hakkillo? Oon
woni mo joomum halfini gol-
looɓe muuɗum faa hokka ɗum'en
nyaamdu muɓɓen e wakkati
kaanɗo. 46 Barke woodanii gol-
loowo mo joomum warti, tawi ina
waɗa no yamiraa noon. 47 Goonga
kaalanammi on: joomiiko oon
halfinan mo jawdi muuɗum

‡ **24:29** Esaaya 13.10, 34.4, Jowiila 2.10.

fuu. 48 Ammaa si golloowo
oon wo bondo, wi'ii ley ɓernde
mum joomum ɓooyan wartaay,
49 de fuɗɗi ina fiya banndiraaɓe
muuɗum gollooɓe, ina nyaamda
ina yarda e sulotooɓe, 50 ndeen
kaa, joomiiko wartan nyalooma
mo o anndaa e wakkati mo o
miilaaki. 51 Joomiiko oon jukkoto
mo jukkungo naawngo, watta mo
hakkunde munaafiki'en. Toon
bojji e ŋeryundurde nyiiye ngoni.

25

Banndol haala surbaaɓe sappo

1 —Inan no laamu Laamɗo
nanndi: wo hono surbaaɓe sappo
hooyuɓe fitillaaji muɓɓen de njehi
faa njaɓɓowoo ɓaŋuɗo.* 2 Njoyo
maɓɓe ngalaa hakkillo, njoyo
maɓɓe du ina ngoodi hakkillo.
3 Ɓe ngalaa hakkillo ɓeen kooyi
fitillaaji tawi njooɓaaki nebbam.
4 Jom'en hakkillo ɓeen kaa njaadi
paali nebbam e fitillaaji muɓɓen.
5 Nde ɓaŋuɗo oon jenngunoo
waraay ndeen, ɓe fuu ɓe ŋoŋi, ɓe
ɗaanii. 6 Faa hakkunde jemma,
yeewnaango nanaa, wi'i: «Inan
ɓaŋuɗo oon! Njaltee! Njaɓɓowee
mo!» 7 Ndeen surbaaɓe ɓeen fuu
pini, ina moyyina fitillaaji muɓɓen.
8 Surbaaɓe ɓe ngalaa hakkillo
ɓeen mbi'i jom'en hakkillo ɓeen:
«Njeɗee min nebbam mooɗon
ɗaam, sabo inan fitillaaji amin
ina nyifa.» 9 Jom'en hakkillo ɓeen
njaabii, mbi'i: «Gasataa, sabo ko
min njogii ɗuum heyataa en, en fuu.
Njehee to sonnooɓe, coodowon!»
10 Ko ɓe njehi faa ɓe coodowa
nebbam ɗuum, ɓaŋuɗo oon yottii.
Segilinooɓe ɓeen naatidi e makko
e ley suudu weltaare nduun, de
dammbugal ngaal ommbaa. 11 Faa
ɓooyi seeɗa, surbaaɓe heddiiɓe
ɓe cegilaaki ɓeen ngarti, keddii
ina nodda, ina mbi'a: «Joomii
amin, joomii amin, omtan min!»
12 Ammaa o jaabii ɓe, o wi'i:
«Goonga kaalanammi on: mi
anndaa on.»
13 Iisaa sakitii wi'i:
—Kakkilon ndelle, sabo on an-
ndaa nyalaande naa wakkati mo
Ɓii Neɗɗo wartata oon.

Banndol haala gollooɓe tato
(Lukka 19.11-27)

14 —Laamu Laamɗo ina nanndi
e gorko cegiliiɗo faa dilla, noddi
maccuɓe mum, de halfini ɗum'en
jawdi mum. 15 O halfini gooto
maɓɓe mutakal kaŋŋe keme joy,
goɗɗo keme ɗiɗi, tataɓo oon hemre,
mono fuu ko fotata e muuɗum.
Caggal ɗuum, o dilli. Wakkati
oon ni, 16 kalfinaaɗo mutakal
kaŋŋe keme joy oon yehi luumorii
ɗum, heɓi mutakal keme joy
goɗɗe. 17 Jom keme ɗiɗi oon du
waɗi noon, tinii kam du mutakal
keme ɗiɗi goɗɗe. 18 Ammaa jom
mutakal hemre oon yehi wasowi
ngayka, uwi toon ko joomum oon
hokkunoo ɗum.
19 Faa ɓooyi caggal majjum,
joomii ɓe oon warti, noddi ɓe,
faa ndaara hiisa ceede ɗeen.
20 Kalfinaaɗo mutakal kaŋŋe keme
joy oon wari, waddi mutakal
keme joy goɗɗe, wi'i: «Joomam, a
halfinii kam mutakal keme joy.
Ndaar, mi tinorake ɗe mutakal
keme joy goɗɗe.» 21 Joomiiko oon
wi'i mo: «Gasii. Wo a maccuɗo
lobbo, koolniiɗo. Saabe a hool-
nake e ko famɗi, mi halfinte ko
heewi. War naatu faa ceyodoɗen!»
22 Kalfinaaɗo mutakal keme ɗiɗi
oon wari kam du, wi'i: «Joomam,
a halfinii kam mutakal kaŋŋe
keme ɗiɗi. Ndaar, mi tinorake
ɗe mutakal keme ɗiɗi goɗɗe.»
23 Joomiiko oon wi'i mo: «Gasii.
Wo a maccuɗo lobbo, koolniiɗo.
Saabe a hoolnake e ko famɗi, mi
halfinte ko heewi. War naatu faa
ceyodoɗen!» 24 Kalfinaaɗo mu-
takal kaŋŋe hemre oon wari kam
du, wi'i: «Joomam, miɗo anndunoo

* **25:1** E al'aada Alhuudiyankooɓe ɓaŋuɗo ina yaada e yigiraaɓe jom suudu muuɗum, sabo kam'en ndammbata ɗum.

a gorko tiiɗuɗo alhaali: aɗa taya
ko a aawaay, aɗa hawrundura
to a sarkaay aawdi. 25 Saabe
ɗum, kulumi, njahumi iroymi
kaŋŋe maa oon. Haya, inan
giney maa.» 26 Joomiiko jaabii
mo, wi'i: «Maccuɗo bonɗo, jaayɗo!
Aɗa anndunoo miɗo taya ko mi
aawaay, miɗo hawrundura to mi
saakaay aawdi. 27 Ndelle, aɗa
haannoo wattude kaŋŋe am oon
to tinooɓe buuɗi, faa danya ko
tinoriimi si mi wartii. 28 Joonin,
teetee mo mutakal hemre kaŋŋe
oon, kokkon ɗum jom mutakal
kaŋŋe keme joy oon. 29 Sabo jogiiɗo
fuu ɓeydante faa heewa. Ammaa
mo walaa oon, fay seeɗa ko jogii
ɗuum teetete. 30 Maccuɗo jaayɗo
oon kaa, paɗɗee ɗum yaasin e
ley nimre ndeen. Toon bojji e
ŋeryundurde nyiiye ngoni.»

No Ɓii Neɗɗo oon sarortoo yimɓe fuu

31 —Nde Ɓii Neɗɗo wardi e
teddeengal muuɗum, kam e ma-
leyka'en fuu, jooɗoto e jooɗorgal
laamu muuɗum teddungal ngaal.
32 Yimɓe adunaaru ɓeen fuu
kawrundurte yeeso makko, o
sennda ɓe hono no duroowo
senndirta baali e be'i ni: 33 o
heedina baali ɗiin e junngo makko
nyaamo, o heedina be'i ɗiin e
junngo makko nano. 34 Ndeen
Kaananke oon wi'ata wonɓe jun-
ngo mum nyaamo ɓeen: «Ngaree,
onon ɓe Baaba am barkini, njaɓee
laamu mo ndesanaɗon gilla e
fuɗɗoode adunaaru ndu. 35 Sabo
mi yolbiino, de on nyaamnii kam.
Mi ɗomɗiino, de on njarnii kam. Mi
laatakeno beero, de on njaɓɓake
kam. 36 Mi holiino, de on koltinii
kam. Mi nyawiino, de on cawrii
kam. Mi uddanooma ley kasu, de
on ndaarowii kam.» 37 E wakkati
oon, fonnditiiɓe ɓeen njaabotoo
mo, mbi'a: «Joomiraaɗo, ndey min
nji'i aɗa yolbi, de min nyaamni
ma naa aɗa ɗomɗi, de min njarni
ma? 38 Ndey min nji'i a beero,
de min njaɓɓii ma, naa a koldo,
de min koltini maa? 39 Ndey min
nji'i a nyawɗo naa a uddaaɗo
ley kasu, de min ngari ndaarude
ma?» 40 Kaananke oon jaaboto ɓe
wi'a: «Goonga kaalanammi on: ko
ngaɗanɗon gooto e ɓurɗo famɗude
ley sakiraaɓe am ɓeen fu, wo miin
ngaɗanɗon.»

41 Caggal ɗuum, o wi'an
wonɓe junngo makko nano ɓeen:
«Mboɗɗee kam, onon huɗaaɓe
Laamɗo! Njehee ley yiite duumi-
inge nge Laamɗo resani Ibiliisa
e maleyka'en muuɗum ngeen!
42 Sabo mi yolbiino, de on nyaam-
naay kam. Mi ɗomɗiino, de on
njarnaay kam. 43 Mi weeriino, de
on njippinaay kam. Mi holiino, de
on koltinaay kam. Mi nyawiino,
mi uddanooma, de on ngaraay
ndaarude kam.» 44 Ndeen, ɓe
njaaboto mo kamɓe du, ɓe mbi'a:
«Joomiraaɗo, ndey min nji'i aɗa
yolbi naa aɗa ɗomɗi naa aɗa
weeri naa aɗa holi naa aɗa nyawi
naa aɗa ommbaa ley kasu, de
min mballaay ma?» 45 O jaaboto
ɓe, o wi'a: «Goonga kaalanammi
on: ko on ngaɗanaay gooto e
ɓurɓe famɗude ɓee ɗo ɗuum,
wo miin woni on ngaɗanaay.»
46 Ndeen, ɓe njahan ley jukkungo
duumiingo, de fonnditiiɓe ɓeen
keɓa nguurndam nduumiiɗam.

26

No mawɓe diina ndawriri faa nanngа Iisaa

(Marku 14.1-2, Lukka 22.1-2, Yuhanna 11.45-53)

1 Nde Iisaa timminnoo waajuuji
ɗiin fuu, wi'i taalibaaɓe muuɗum
ɓeen:

* **26:2** Iidi Faltagol wo miccinoori nyannde nde Laamɗo wurtini Israa'iila'en Misira. Indi miccina no maleyka faltorii suudu fuu ndu yiiyam mooytaa e dammbugal muuɗum.

2 —Oɗon anndi balɗe ɗiɗi kedданii en e iidi Faltagol*, de Ɓii Neɗɗo hokkitirte faa tontee e leggal palaangal.

3 E wakkati oon, hooreeɓe almaami'en e mawɓe Alhuudiyankooɓe ɓeen kawritowi galle Almaami Mawɗo bi'eteeɗo Kayafas. 4 Ɓe fuu ɓe ndawridi faa ɓe nanngira Iisaa hiila, ɓe mbara ɗum. 5 Ammaa ɓe mbi'i:

—Taa ngaɗen ɗum ley iidi ndi de yimɓe muurta.

No debbo joordi nebbam uurɗam dow Iisaa
(Marku 14.3-9, Yuhanna 12.1-8)

6 Tawi Iisaa ina woni ley Baytaniya to suudu Simon noddirteeɗo ceppinɗo. 7 Debbo gomma ɓattitii ɗum ina jogii faandu nebbam uurɗam, tiiɗuɗam coggu sanne. O tawi Iisaa ina nyaama, o joori ɗam dow hoore muuɗum. 8 Nde taalibaaɓe ɓeen nji'unoo ɗum ndeen, mettaa, ina mbi'a:

—Ɗume saabii de nebbam ɗaam bonniraa ni? 9 Iɗam waawnoo sonneede ceede keewɗe, de ceede ɗeen kokkee talkaaɓe.

10 Iisaa faamii ko ɓe kaalata ɗuum, wi'i ɓe:

—Ko waɗi de oɗon torra debbo o? O gollanii kam gollal lobbal. 11 Si goonga, talkaaɓe ina tawdee e mooɗon wakkati fuu. De miin kaa, mi tawdataake e mooɗon wakkati fuu. 12 O joorii nebbam uurɗam ɗam dow ɓanndu am faa o segilanoo kam uweede. 13 Goonga kaalanammi on: ɗo Kabaaru Lobbo waajaa e adunaaru ndu fuu, ko debbo o waɗi ɗuum fillitete, faa o miccitee.

No Yahuuda jamborii Iisaa
(Marku 14.10-11, Lukka 22.3-6)

14 Ndeen Yahuuda Isikariyotto, gooto e taalibaaɓe sappo e ɗiɗo ɓeen, yehi to hooreeɓe almaami'en, 15 wi'i ɗum'en:

—Ɗume kokkoton kam si mi waddanii on Iisaa?

Ndeen ɓe njoɓi mo buuɗi cardi capanɗe tati. 16 Gilla ndeen, Yahuuda ina filoo wakkati faa jamboo Iisaa.

No Iisaa waɗiri hiraande iidi Faltagol e taalibaaɓe muuɗum
(Marku 14.12-26, Lukka 22.7-23, Yuhanna 13.21-30, 1 Korintunkooɓe 11.23-25)

17 Nyalaande go'aɓerde iidi buuru mo wattaaka rabilla, taalibaaɓe ɓeen ngari, yami Iisaa, mbi'i ɗum:

—Toy njiɗɗaa min cegilanowe hiraande iidi Faltagol ndeen?

18 O jaabii ɓe, o wi'i:

—Njehee ngalluure toon, naaton suudu maani, mbi'on ɗum: «Moodibbo wi'i wakkati muuɗum yonii. Wo to suudu maaɗa waɗata iidi Faltagol, kam e taalibaaɓe muuɗum.»

19 Taalibaaɓe ɓeen ngaɗi ko Iisaa yamiri ɗum'en, cegilii hiraande ndeen.

20 Nde hiirnoo fu, Iisaa jooɗodii e taalibaaɓe sappo e ɗiɗo ɓeen faa ɓe kiirtoo. 21 Nde ɓe kiirtotonoo ndeen, o wi'i:

—Goonga kaalanammi on: gooto mooɗon jamboto kam.

22 Ɓe cunii sanne, heddii iɓe yamira mo gooto gooto, mono fuu ina wi'a:

—Joomam, kori wanaa miin?

23 O jaabii, o wi'i:

—Cuuwidinɗo e am junngo muuɗum ley le'al ngal, oon jambotoo kam. 24 Tilay Ɓii Neɗɗo yoppira adunaaru no haaliraa ley Binndi ɗiin ni. Ammaa bone woodanii jambotooɗo Ɓii Neɗɗo oon! Gorko oon, si rimaakano fey ɓuri woodde e muuɗum.

25 Yahuuda jamboytooɗo mo oon hooyi haala, yami mo, wi'i:

—Moodibbo, kori wanaa miin?

O jaabii ɗum, o wi'i:

—Aan e hoore maa haali.

26 Nde ɓe nyaamannoo ndeen, Iisaa hooyi buuru, yetti Laamɗo, heltii, hokki taalibaaɓe muuɗum ɓeen, wi'i:

—Njaɓee, nyaamee. Ɗum woni
ɓanndu am.
27 Caggal ɗuum, o hooyi horde
cabijam, o yetti Laamɗo, o hokki
ɓe, o wi'i:
—Njaree, on fuu. 28 Ɗum woni
yiiyam am tabintinoojam amaana
Laamɗo. Ɗam rufete saabe heewɓe
faa hakkeeji muɓɓen njaafee.
29 Miɗo haalana on: mi yarataa
cabijam ɗam katin si wanaa
nyannde nde njardowammi e
mooɗon kesam ley laamu Baaba
am.
30 Caggal ɓe njimii Jabuura,†
ɓe njalti, ɓe njehi dow waamnde
wi'eteende Jaytun.

No Iisaa sapporii Piyeer wi'an anndaa ɗum
(Marku 14.27-31, Lukka 22.31-34, Yuhanna 13.36-38)

31 Wakkati oon, Iisaa wi'i ɓe:
—Ley jemma o, on fuu on njop-
pan kam, sabo ina winndaa: «Mi
fiyan duroowo piiɗe maayde, de
coggal baali ngaal sankitoo.»‡
Iisaa ɓeydi, wi'i:
32 —Ammaa nde iirtinowaami
fu, mi artoyto on Galili.
33 Ndeen Piyeer hooyi haala, wi'i
mo:
—Fay si ɓe fuu ɓe njoppi ma,
miin kaa abada mi yoppataa ma.
34 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Goonga kaalanammaami:
jemma o pay, fadde ndontoori
joggude a wi'an a anndaa kam kile
tati.
35 Piyeer wi'i mo:
—Fay si tilsi mi maaydan e
maaɗa, abada mi wi'ataa mi
anndaa ma.
Taalibaaɓe ɓeen fuu mbi'i hono
noon.

No Iisaa nyaagorii Laamɗo ley Geccemane
(Marku 14.32-42, Lukka 22.39-46)

36 Caggal ɗuum, Iisaa yottodii
e maɓɓe nokku bi'eteeɗo Gecce-
mane, wi'i ɓe:
—Njooɗee ɗo, faa mi yaha mi
waɗowa du'aare.
37 O yaadi e Piyeer e ɓiɓɓe Jebede
ɗiɗo ɓeen, ɓernde makko fuɗɗi
maatude mettorgal e kaaɗeefi.
38 Wakkati oon, o wi'i ɓe:
—Mettorgal ina mawni e am
sanne faa ina nesa warude kam.
Keddee ɗo, ndoomidee e am,
kakkilen.
39 O toowti seeɗa, o hippi yeeso
makko e leydi, imo du'oo, imo wi'a:
—Baabiiwo, si tawii ina laatoo,
woɗɗinam horde torra nde. Am-
maa taa laatoroo no muuyirmi,
laatoroo no muuyirɗaa aan.
40 O warti, o tawi iɓe ɗaanii. O
wi'i Piyeer:
—On ngalaa semmbe faa ndoo-
midon e am fay haddi wawtu gooto
naa? 41 Kakkilee, ndu'ee, taa on
njarribe. Sabo hakkillo ina heewi
anniya lobbo, ammaa terɗe ina
lokkiɗi.
42 O yehi katin, o du'ii, o wi'i:
—Baabiiwo, si tawii horde bone
nde waawaa woɗɗineede si wanaa
mi yara ɗum fu, muuyɗe maa laa-
too.
43 O warti, o tawi ɓe ɗaantake,
sabo ɗoyngol maɓɓe na teddi
sanne. 44 O yehi katin, o du'ii
tataɓerde hono no o du'orinoo
ni. 45 Caggal ɗuum, o warti to
taalibaaɓe ɓeen, o wi'i ɗum'en:
—On ɗaani, oɗon ŋootta naa?
Ndaaree, wakkati o yottake! Ɓii
Neɗɗo wattete e juuɗe luttuɓe.
46 Ummee njehen! Inan jam-
botooɗo kam oon ina ɓattitii.

No Iisaa nanngiraa
(Marku 14.43-50, Lukka 22.47-53, Yuhanna 18.3-12)

47 O tilaaki haalude, faa Yahu-
uda, gooto e sappo e ɗiɗo ɓeen,
yottii ina wondi e yimɓe heewɓe
jogiiɓe kaafaaje e cabbi. Wo ɓe
nulaaɓe hooreeɓe almaami'en

† **26:30** Al'aada Alhuudiyankooɓe woni yimude jimi Jabuura 115-118 e hiraande iidi Faltagol.
‡ **26:31** Jakariyaa 13.7.

e mawɓe Alhuudiyankooɓe. 48 Jambotoodo mo oon hokkiino ɓe
filnde, wi'i:
—Mo mucciimi fu, oon woni
kanko. Nanngon ɗum.
49 Wakkati oon pay, Yahuuda
ɓattitii Iisaa, wi'i ɗum:
—Foofoo Moodibbo!
O muccii ɗum. 50 Iisaa jaabii mo,
wi'i:
—Giɗo am, waɗu ko waddi maa
ɗuum.
Wakkati oon, ɓe ɓattitii Iisaa, ɓe
nanngi ɗum, ɓe tiigii ɗum. 51 Gooto
e wonduɓe e Iisaa ɓeen soorti
kaafaahi mum, soppi maccuɗo
Almaami Mawɗo, tayi nowru
muuɗum. 52 Ndeen, Iisaa wi'i mo:
—Soornu kaafaahi maa ki e
hulgo muuɗum, sabo kamreteeɗo
kaafaahi fuu, kaafaahi halkata
ɗum. 53 Maa du aɗa miila joonin mi
waawaa noddude Baaba am nulda
kam ko ɓuri konuuji sappo e ɗiɗi
maleyka'en naa? 54 Ammaa si ɗum
laatorake noon, noy ko winndaa e
ley Binndi ɗiin ɗuum tabitirta? Ɗi
mbi'ii sanaa ɗum laatoroo noon.
55 E wakkati oon, o wi'i jamaa
oon:
—Ko waɗi de ngarduɗon e
kaafaaje e cabbi faa nanngon
kam hono wo mi gujjo? Nyannde
fuu miɗo jooɗinoo ley suudu
dewal mawndu nduun, miɗo
janngina, de on nanngaay kam.
56 Ammaa ɗum fuu waɗan faa
Binndi annabaaɓe ɗiin tabita.
Ndeen, taalibaaɓe ɓeen fuu
njoppi mo, ndoggi.

No mawɓe diina carorii Iisaa
(Marku 14.53-65, Lukka 22.54-55, 63-71, Yuhanna 18.13-14, 19-24)

57 Nanngu ɓe Iisaa ɓeen njaari
ɗum to Kayafas Almaami Mawɗo
oon. Tawi jannginooɓe Tawreeta e
mawɓe lenyol ɓeen kawritii toon.
58 Piyeer le, ina jokki mo to toowti
seeɗa, faa e taliyaare galle Al-
maami Mawɗo oon. O naati ley
galle oon, o jooɗodii e doomooɓe
ɓeen faa o yi'a no ɗum sakitortoo.
59 Wooɗi, hooreeɓe almaami'en
e jeyaaɓe e waalde Saahiiɓe ndeen
fuu ina piloo fewre nde pelda Iisaa
faa waree, 60 de ɓe keɓaay. Fay ko
heewɓe ngari seedanaade mo pene
ɗuum, sabaabu baawɗo warude
mo fuu walaa. Sakitii, worɓe ɗiɗo
ngari, 61 mbi'i:
—Kanko wi'unoo imo waawi
liɓude suudu dewal Laamɗo, de o
nyiɓtoo ndu ley balɗe tati.
62 Almaami Mawɗo oon ummii,
wi'i Iisaa:
Walaa ko njaabotoɗaa naa? Ko
yimɓe ɓe ceedante ɗuum wo ɗume?
63 Ɗum fuu imo deyyinii. Al-
maami Mawɗo oon wi'i mo:
—Miɗo yamire e innde Laamɗo
buurɗo, kaalanaa min si tawii aan
woni Almasiihu, Ɓii Laamɗo oon.
64 O jaabii ɗum, o wi'i:
—Aan e hoore maa haali. Katin,
miɗo wi'a on: gilla joonin, on nji'an
Ɓii Neɗɗo ina jooɗii gere nyaamo
Jom baawɗe oon. O warowan dow
duule kammu.
65 Haalaaji makko ɗiin metti Al-
maami Mawɗo oon faa seeki kad-
dule muuɗum, wi'i:
—O mbonkake Laamɗo! Walaa
fuu ko kaajaraɗen seedeeɓe katin!
On narrii noppi mooɗon ko o
mbonkii Laamɗo ɗuum. 66 Ɗume
miiliɗon?
Ɓe njaabii, ɓe mbi'i:
—Imo haani wareede.
67 Caggal ɗuum, ɓe tutti e yeeso
makko, ɓe culkii mo. Woɓɓe maɓɓe
ina peenya mo, 68 ina mbi'a:
—Hey Almasiihu! Si a
annabaajo, haalan min moy fiyi
ma!

No Piyeer wi'iri anndaa Iisaa
(Marku 14.66-72, Lukka 22.56-62, Yuhanna 18.15-18, 25-27)

69 Tawi Piyeer ina jooɗii yaasin
suudu nduun ley taliyaare galle
oon. Gooto e horɓe wonɓe ɗoon
ɓattitii mo, wi'i:
—Aan, aɗa wondunoo e Iisaa
Galilinkeejo oon.
70 O yeddi ɗum hakkunde yimɓe
fuu, o wi'i:

—Mi faamaay ko kaalataa ɗuum.
71 Caggal ɗuum, o fonndii to
dammbugal galle toon. Korɗo
goɗɗo yi'i mo, wi'i wonɓe ɗoon
ɓeen:
—Gorko o ina wondunoo e Iisaa
Nasaraatuujo oon.
72 Piyeer yeddi katin, wi'i:
—Mi hunake, mi anndaa gorko o.
73 Faa ɓooyti seeɗa, dariiɓe ɗoon
ɓeen ɓattii Piyeer, mbi'i ɗum:
—Tannyoral, aan du wo a gooto
maɓɓe, sabo ɗemngal maa ngal
hollii to yuuruɗaa.
74 E ley ɗuum, Piyeer fuɗɗi hu-
naade e huttaade, ina wi'a:
—Mi anndaa gorko o!
Wakkati oon pay, ndontoori
joggi. 75 De Piyeer miccitii ko Iisaa
wi'unoo ɗuum: «Fadde ndontoori
joggude, a wi'an a anndaa kam kile
tati.» O wurtii yaasin, imo woya
bojji cattuɗi.

27

No Iisaa yaariraa to Pilaatu
(Marku 15.1, Lukka 23.1-2, Yuhanna 18.28-32)

1 Gilla fajiri, hooreeɓe al-
maami'en e mawɓe lenyol ɓeen
fuu kawriti, ndarni anniya warude
Iisaa. 2 Ɓe kaɓɓi mo, ɓe njaari
mo, ɓe ngatti mo e juuɗe Pilaatu
goforneer oon.

No Yahuuda maayiri
(Golle Nulaaɓe 1.18-19)

3 Nde Yahuuda jambiiɗo Iisaa
oon yi'unoo no Iisaa saroraa wo
bareteeɗo fu, mimsiti. O wartiri
buuɗi cardi capanɗe tati ɗiin to
hooreeɓe almaami'en e mawɓe
lenyol ɓeen. 4 O wi'i ɗum'en:
—Mi luttii ko njambiimi mo
walaa feloore ɗuum!
Ɓe njaabii mo, ɓe mbi'i:
—Ko jomi min? Wo aan ɗum
woodani.
5 Yahuuda faɗɗi ceede ɗeen ley
suudu dewal mawndu nduun,
dilli. Ndeen yehi, hooyi ɓoggol,
waritowii. 6 Hooreeɓe almaami'en
ɓeen kooyi ceede ɗeen, mbi'i:
—Dagaaki ceede ɗe ngattee ley
keesu oon, sabo wo ɗum njobdi
yiiyam.
7 Ɓe ndawridi dow majjum, de
ɓe kooyi ceede ɗeen, ɓe coodi
ngesa mahoowo looɗe, ɓe ngaɗi
nga caabeeje weerɓe. 8 Ɗum waɗi
de ngesa ngaan ina wi'ee «Ngesa
Yiiyam» faa hannden. 9 Noon haala
ka annabi Yeremiya haalnoo kaan
tabintiniraa nde wi'unoo:
«Ɓe kooyii buuɗi cardi capanɗe tati,
coggu mo yimɓe Israa'iila ki-
isorii yonki makko,
10 ɓe coodi ɗum ngesa mahoowo
looɗe,
hono no Joomiraaɗo yamiri
kam ni.»*

No Pilaatu yamiri Iisaa
(Marku 15.2-5, Lukka 23.3-5, Yuhanna 18.33-38)

11 Iisaa darii yeeso goforneer
oon. Oon yami mo, wi'i:
—Aan woni kaananke Alhu-
udiyankooɓe oon naa?
O jaabii, o wi'i:
—Aan e hoore maa haali.
12 Ammaa nde hooreeɓe al-
maami'en e mawɓe lenyol ɓeen
pelannoo mo ndeen, o nootaaki fay
huunde. 13 Ndeen Pilaatu wi'i mo:
—A nanataa ko ɓe ceedante
ɗuum fuu naa?
14 Ammaa o jaabaaki faa'e. Ɗum
haaynii goforneer oon sanne.

No Iisaa saroraa wo bareteeɗo
(Marku 15.6-15, Lukka 23.13-25, Yuhanna 18.39-19.16)

15 Wakkati Iidi Faltagol fuu, go-
forneer oon ina woowi yoofande
yimɓe ɓeen kasuujo gooto mo
njiɗi yoofaneede. 16 Wakkati oon,
ina woodi kasuujo jom innde,
bi'eteeɗo Iisaa Barabas. 17 E ley ko
jamaa oon hawriti ɗuum, Pilaatu
yami ɓe, wi'i:

* **27:10** Jakariyaa 11.12-13, Yeremiya 19.1-13, 32.6-9.

—Moy njiɓuɗon mi yoofana on:
Iisaa Barabas naa Iisaa bi'eteeɗo
Almasiihu oon?
18 Si goonga, Pilaatu faamii wo
kiram waɗi de ɓe kokkitiri Iisaa.
19 Katin du, wakkati o jooɗinoo ley
sarordu oon, jom suudu makko
neli e makko, wi'i:
—Celaa gorko ponnditiiɗo oon,
sabo jemma hankin koyɗi makko
tampinii kam sanne.
20 Hooreeɓe almaami'en e
mawɓe lenyol ɓeen ndunyi jamaa
oon nyaagoo Pilaatu yoofana
ɓe Barabas, de wara Iisaa.
21 Goforneer oon yamtindii ɓe:
—Moy e ɗiɗo ɓeen njiɓuɗon mi
yoofana on?
Ɓe njaabii, ɓe mbi'i:
—Barabas!
22 Pilaatu yami ɓe, wi'i:
—Ndelle, noy ngaɓammi Iisaa
bi'eteeɗo Almasiihu oon?
Ɓe fuu ɓe njaabii, ɓe mbi'i:
—Tontu mo e leggal palaangal!
23 O yami ɓe, o wi'i:
—Ɗume o waɗi ko boni?
De ɓe ɓeydi yeewnaade semmbe,
iɓe mbi'a:
—Tontu mo e leggal palaangal!
24 Ndeen Pilaatu yi'i walaa ko
waawi, tawi du muurtere ina um-
moo. O hooyi ndiyam, o looti juuɗe
makko yeeso yimɓe ɓeen, o wi'i ɓe:
—Miin kaa, baka am walaa e
rufugol yiiyam gorko o. Wo onon
ɗum woodani.
25 Ɓe fuu ɓe njaabii, ɓe mbi'i:
—Yiiyam makko ina yowii dow
amin, minen e ɓiɓɓe amin!
26 Ndeen, Pilaatu yoofani ɓe
Barabas, de yamiri Iisaa fiyee
dorri. Caggal ɗuum, o hokkitiri
ɗum tontowee e leggal palaangal.

No sordaasiiɓe njalnorii Iisaa
(Marku 15.16-20, Yuhanna 19.2-3)

27 Sordaasiiɓe goforneer ɓeen
njaari Iisaa to galle laamorde ley
huɓeere toon. Ɓe ngaddi fedde
sordaasiiɓe ɓeen fuu piilii mo. 28 Ɓe
ɓorti mo kaddule makko, ɓe ɓorni
mo saaya mboɗeeha.† 29 Caggal
ɗuum, ɓe canyi taarde gi'e, ɓe kippi
e hoore makko, ɓe ngatti loosol e
junngo makko nyaamo. Ndeen ɓe
kofii yeeso makko, iɓe njalnoroo
mo, iɓe mbi'a:
—Foofoo, kaananke Alhu-
udiyankooɓe!
30 Ɓe tutti dow makko, ɓe kooyi
loosol ngool iɓe piya mo hoore.
31 Nde ɓe tilinoo jalnoraade mo
ndeen, ɓe itti saaya kaan, ɓe ɓorni
mo kaddule makko. Ndeen ɓe
njaari mo faa ɓe tontowa mo e leg-
gal palaangal.

No Iisaa tontiraa dow leggal palaangal
(Marku 15.21-32, Lukka 23.26-43, Yuhanna 19.17-27)

32 Nde ɓe njaltannoo ngalluure
ndeen fu, ɓe kawri e gorko jeyaaɗo
Sireene bi'eteeɗo Simon. Sor-
daasiiɓe ɓeen ndooldi mo o wakkoo
leggal Iisaa palaangal ngaal. 33 Ɓe
njottowii nokku bi'eteeɗo Golgata
(maanaa majjum woni «Nokku
Laalagal Hoore»). 34 Ɓe kokki
Iisaa cabijam njillunduraaɗam e
kaankaanngel faa o yara. Nde
o meeɗunoo ɗum ndeen, o salii
yarude.
35 Nde ɓe tontunoo mo e leggal
palaangal ndeen, ɓe pecciri kad-
dule makko cumnal. 36 Caggal
ɗuum, ɓe njooɗii toon iɓe ndooma
mo. 37 Ɓe mbinndi sabaabu ko
tonti mo, ɓe takki ɗum ɗo tiimtude
hoore makko ɗoon. Binndi dow
maggal na mbi'a: O WO IISAA,
KAANANKE ALHUUDIYANKOOɓE.
38 Tawi du, yanooɓe ɗiɗo tontidaa
e makko, gooto gere nyaamo
makko, gooto du gere nano makko.
39 Yimɓe faltotooɓe ɗoon ɓeen ina
njenna mo, ina ndimmba ko'e
muɓɓen, 40 ina mbi'a:
—Aan liɓoowo suudu dewal
mawndu de nyiɓtoo ndu ley balɗe
tati, dannu hoore maa! Si wo a

† **27:28** Wakkati Iisaa, saaya mboɗeeha wo saaya ka kaananke ɓornotoo.

Ɓii Laamɗo, jippa leggal palaangal
ngal!
41 Hono noon, hooreeɓe al-
maami'en e jannginooɓe Tawreeta
e mawɓe lenyol ɓeen fuu ina
njalnoroo mo, ina mbi'a:
42 —O dannii woɓɓe, de o
waawaa dannude hoore makko.
Wo o kaananke Israa'iila. Jonle, o
jippoo leggal palaangal ngal, faa
ngoondinen mo. 43 O halfinii hoore
makko Laamɗo. Laamɗo hisina mo
joonin si na yiɗi mo. Sabo o wi'ii wo
o Ɓii Laamɗo.
44 Yanooɓe tontaaɓe ɗakkol
makko ɓeen du ina mbonkoroo mo
noon.

Haala maayde Iisaa
(Marku 15.33-41, Lukka 23.44-49, Yuhanna 19.28-30)

45 Gilla hakkunde naange, nimre
waɗi e leydi fuu faa wakkati yam-
nde tati kiiral naange. 46 Wakkati
yamnde tati kiiral naange, Iisaa
feekii feekaango toowngo, wi'i:
— *Eli, Eli, lama sabaktani?* (Ɗum
na fiirta «Laamɗo am, Laamɗo am!
Ɗume saabii de njoppuɗaa kam?»)
47 Nde woɓɓe dariiɓe toon ɓeen
nannoo ɗum ndeen, mbi'i:
—Wo annabi Iliyaasa o noddata!
48 Wakkati oon ni, gooto doggi
waddowi tekkere, suuwi nde e
ndiyam lammuɗam, haɓɓi nde e
loosol. De o fonndini hunnduko
Iisaa faa muyta. 49 Ammaa hed-
diiɓe ɓeen mbi'i:
—Yoppu. Ndaaren yalla Iliyaasa
waran danna mo.
50 Caggal ɗuum, Iisaa feekii
feekaango toowngo katin, de yoofi
yonki muuɗum.
51 Wakkati oon, lefol paliingol
ley suudu dewal mawndu ngool
seekii gilla dow faa ley, laatii taye
ɗiɗi. Leydi dimmbii, kaaye ceekii.
52 Caabeeje udditii, de seniiɓe
maaynooɓe heewɓe iirtii. 53 Caggal
ko Iisaa iirtii ɗuum, ɓe njalti e
caabeeje ɗeen, ɓe naati ngalluure
seniinde ndeen. Yimɓe heewɓe
nji'i ɓe.
54 Sordaasiiɓe doomuɓe Iisaa
ɓeen e hooreejo muɓɓen nji'ii no
leydi dimmborii e ko waɗi ɗuum
fuu. Ɓe kuli sanne, ɓe mbi'i:
—Si goonga ni, o wo Ɓii Laamɗo!
55 Rewɓe heewɓe ina ngoni
to toowti, ina kaynoo. Wo ɓe
jokkunooɓe Iisaa gilla Galili faa
ɓe ngollana ɗum. 56 Mariyama
mo Magdala e Mariyama inna
Yaakuuba e Yuusufi, kam e inna
ɓiɓɓe Jebede ina ngoni hakkunde
maɓɓe.

No ɓanndu Iisaa wattiraa e saabeere
(Marku 15.42-47, Lukka 23.50-56, Yuhanna 19.38-42)

57 Nde hiirnoo fu, gorko jom
jawdi jeyaaɗo Arimatiya wari.
Imo wi'ee Yuusufi. Kam du wo
taalibaajo Iisaa. 58 O yehi to
Pilaatu, o ŋaarii ɗum ɓanndu Iisaa.
Pilaatu yamiri o hokkee ndu. 59 O
hooyi ɓanndu nduun, o fiili ɗum
e kasanke keso. 60 O watti ɗum e
saabeere heyre nde o wasannoo
hoore makko e hayre. Caggal
ɗuum, o talliti hayre teddunde,
o uddiri dammbugal saabeere
ndeen, o dilli. 61 Mariyama mo
Magdala e Mariyama goɗɗo oon
ina njooɗii ɗoon, ina kucciti e
saabeere ndeen.

No sordaasiiɓe ndoomiri saabeere Iisaa

62 Jaango majjum wo nyalaande
fowteteende. Hooreeɓe al-
maami'en e Farisa'en kawriti to
Pilaatu, 63 mbi'i ɗum:
—Joomii amin, min miccitake
kiiloowo yimɓe oon wi'iino nde
wuurnoo ndeen, balɗe tati caggal
maayde muuɗum iirtoto. 64 Ndelle,
njamiraa saabeere ndeen doomee
faa nyalooma tataɓo oon faltoo, taa
taalibaaɓe makko ngara mbujja
ɓanndu makko mbi'a yimɓe ɓeen
o ummitake hakkunde maayɓe.
Ndeen kaa, hiila cakitiika kaan
ɓuran arandeeha kaan bonde.
65 Pilaatu wi'i ɓe:

—Inan sordaasi'en ndaaroo𝼄e. Njehee, kooyee ɗum'en, ndoomira saabeere ndeen no mbaawiri fuu.
66 Ɓe njehi hayboyde saabeere ndeen: 𝼄e takki ommboode ndeen, 𝼄e ngaɗi maande dow mayre, 𝼄e ndarni ɗoon sordaasii𝼄e ndaaroo𝼄e.

28

No Iisaa ummintiniraa
(Marku 16.1-10, Lukka 24.1-12, Yuhanna 20.1-10)

1 Nde nyalaande fowteteende ndeen faltinoo fu, gilla naange fuɗaay nyannde alan, Mariyama mo Magdala e Mariyama goɗɗo oon njehi ndaaroyde saabeere ndeen. 2 De inan, leydi dimmbii semmbe. Maleyka Joomiraaɗo yuuri dow kammu jippii, talliti hayre ndeen jooɗii dow mayre. 3 Imo jalbira hono mayyere, kaddule makko du ina ndawni far, hono jalbugol daandorgal ni. 4 Doomoo𝼄e 𝼄een kuli sanne faa ina ndiwna, laatii hono maay𝼄e ni. 5 Maleyka oon wi'i rew𝼄e 𝼄een:

—Onon kaa, taa kulee! Miɗo anndi Iisaa tontanooɗo oon pilotoɗon. 6 O walaa ɗo, o ummitake hono no o wiirunoo ni. Ngaree, ndaaree nokku ɗo o waalinoo ɗo. 7 De kenyoɗon, njahon, kumpitowon taalibaa𝼄e makko 𝼄een o ummitake e maayde. Woodi, joonin o artoyto on Galili. Toon nji'oyton mo. Ɓum njoginoomi faa mi haalana on.

8 Rew𝼄e ɗiɗo 𝼄een kenyii, ndilli to saabeere toon, i𝼄e keewi kulol e seyo manngo. Ɓe ndoggi yaade faa 𝼄e kaalanowa taalibaa𝼄e makko 𝼄een kabaaru o. 9 Wakkati oon ni, Iisaa hawri e ma𝼄𝼄e, wi'i 𝼄e:

—Foofoo!

Ɓe 𝼄attitii mo, 𝼄e nanngi koyɗe makko, 𝼄e cujidani mo. 10 Ndeen, o wi'i 𝼄e:

—Taa kulee! Njehee mbi'owee taalibaa𝼄e am 𝼄een njaha Galili. Toon 𝼄e nji'oyta kam.

No doomoo𝼄e saabeere Iisaa 𝼄een pillorii ko waɗi ɗuum

11 Nde rew𝼄e 𝼄een ndillannoo ndeen, wo𝼄𝼄e e sordaasii𝼄e ndaaroo𝼄e saabeere 𝼄een kooti ngalluure toon, kaalani hooree𝼄e almaami'en 𝼄een ko waɗi ɗuum fuu. 12 Hooree𝼄e almaami'en 𝼄een kawriti e maw𝼄e yim𝼄e. Ɓe ndawridi faa 𝼄e kokka sordaasii𝼄e 𝼄een ceede keewɗe. 13 Ɓe mbi'i ɗum'en:

—Mbi'on taalibaa𝼄e makko 𝼄een ngarii jemma tawi oɗon ɗaanii, de mbujji mo. 14 Si goforneer oon nanii ɗum fu, min koomtan ɗum, min keedana on e torra fuu.

15 Sordaasii𝼄e 𝼄een nanngi ceede ɗeen, ngaɗi no mbiiraa noon. Nii du haala kaan fillortee hakkunde Alhuudiyankoo𝼄e faa hannden.

No Iisaa 𝼄angirani taalibaa𝼄e muuɗum
(Marku 16.14-18, Lukka 24.36-49, Yuhanna 20.19-23, Golle Nulaa𝼄e 1.6-8)

16 Taalibaa𝼄e sappo e ngo'o 𝼄een njehi Galili to dow waamnde nde Iisaa tindinnoo ɗum'en ndeen. 17 Nde 𝼄e nji'unoo mo ndeen, 𝼄e cujidani mo, ammaa wo𝼄𝼄e ma𝼄𝼄e cikkitirii. 18 O 𝼄attitii, o wi'i 𝼄e:

—Mi hokkaama baawɗe fuu dow kammu e leydi. 19 Ndelle, njehee to lenyi yim𝼄e fuu, ngaɗon ɗum'en taalibaa𝼄e am, lootiron 𝼄e lootagal batisima e innde Baabiiwo e Ɓiɗɗo e Ruuhu Ceniiɗo. 20 Njannginon 𝼄e 𝼄e njokka ko njamirmi on ɗuum fuu. Anndee, miɗo wondi e mooɗon nyannde fuu faa ɗo adunaaru timmi.

Linjiila Iisaa mo Marku winndi

No Yaayaa waajorii
(Matta 3.1-12, Lukka 3.1-18, Yuhanna 1.19-28)

1 Ɓum woni fuɗɗoode Kabaaru
Lobbo haala Iisaa Almasiihu Ɓii
Laamɗo. 2 Ina winndaa e dewtere
annabi Esaaya:
«Laamɗo wi'ii: Ndaaree, mi
ardinante nulaaɗo am
moyyinane laawol.*
3 Daande ina yeewnoo ley ladde na
wi'a:
Moyyinee laawol Joomiraaɗo,
ndartinee ɗati makko.»†
4 Nulaaɗo oon woni Yaayaa
lootoowo lootagal batisima‡. O
ɓangii ley ladde, imo gooyna yimɓe
tuuba, lootiree lootagal batisima
faa hakkeeji muɓɓen njaafee.
5 Yimɓe leydi Yahuudiya e yimɓe
Urusaliima fuu ngari to makko. Iɓe
kaalta hakkeeji maɓɓe, de Yaayaa
ina loota ɓe lootagal batisima ley
gooruwol Urdun. 6 Yaayaa ina
ɓornii kaddule gaɗiraaɗe leeɓi
geeloodi, ina haɓɓii kaɓɓorgol
nguru, ina wuuri baɓɓatti e
njuumndi ladde. 7 Imo waajoroo
daande toownde, imo wi'a:
—Ɓurɗo kam baawɗe waran
gaɗa am, mi fotaay fay turaade
mi haɓɓita ɓoggi paɗe makko.
8 Miin, ndiyam batisima lootirmi
on, de kanko kaa, Ruuhu Ceniiɗo o
lootirta on.

No Iisaa batisiraa e no Ibiliisa jarriborii mo
(Matta 3.13-4.11, Lukka 3.21-22, 4.1-13)

9 Ley balɗe ɗeen, Iisaa yuuri
Nasaraatu ley leydi Galili, wari, de
Yaayaa looti mo lootagal batisima
ley gooruwol Urdun. 10 Wakkati
mo o wurtotonoo ndiyam ɗaam
oon, o yi'i kammu na udditii, o yi'i
Ruuhu Ceniiɗo ina jippoo e makko
hono no wuugaandu ni. 11 Ndeen
daande yuuri dow kammu, wi'i:
—Aan woni Ɓiyam mo korsinmi,
aan ceyortoomi.
12 Wakkati oon fu, Ruuhu
Laamɗo yaari mo ley ladde.
13 O waɗi toon balɗe capanɗe
nay, Seyɗaani ina jarriboo mo.
Imo woni hakkunde kulle ladde,
maleyka'en ina ngollana mo.

No Iisaa noddiri taalibaaɓe arandeeɓe
(Matta 4.12-22, Lukka 4.14-15, 5.1-11)

14 Caggal uddeede Yaayaa ley
kasu, Iisaa yehi Galili ina waa-
joo Kabaaru Lobbo haala Laamɗo,
15 ina wi'a:
—Wakkati warii, laamu Laamɗo
ɓadake. Tuubee, ngoonɗinee
Kabaaru Lobbo.
16 Iisaa ina yaha hunnduko
maayo Galili, ɗoon yi'i Simon e
minyum Andire ina paɗɗa fiiliiji
muɓɓen ley maayo ngoon. Wo ɓe
nanngooɓe liyyi. 17 Iisaa wi'i ɓe:
—Njokkee kam, mi waɗan on
filotooɓe yimɓe.
18 Wakkati oon ɓe njoppi fiiliiji
maɓɓe ɗiin, ɓe njokki mo. 19 O
yehi yeeso seeɗa, o yi'i Yaakuuba
ɓii Jebede e minyum Yuhanna ley
laana muɓɓen ina moyyintina fiili-
iji. 20 Wakkati oon fu, o noddi ɓe.
Ɓe njoppi baabiiɓe Jebede, kam e
gollooɓe muuɗum ley laana kaan,
ɓe njokki mo.

No Iisaa danniri gorko gonduɗo e ginnaaru
(Lukka 4.31-37)

21 Caggal ɗuum, ɓe njehi ngallu-
ure Kafarnahum. Nyannde fowte-
teende, Iisaa naati suudu waa-
jordu, fuɗɗi waajaade. 22 Tawaaɓe
ɗoon ɓeen kaaynaa e waaju makko
oon, sabo o waajorake ɓe no jom

* **1:2** Malakiya 3.1. † **1:3** Esaaya 40.3. ‡ **1:4** Ɓo wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee.

baawɗe ni, wanaa hono janngi-
nooɓe Tawreeta. 23 Gorko gonduɗo
e ginnaaru ina woni e waajordu
nduun, wulli, 24 wi'i:
—Aan Iisaa mo Nasaraatu, ɗume
jomi ma e amin? A warii faa kalkaa
min naa? Miɗo anndi ko ngonɗaa,
a Ceniiɗo yuuruɗo to Laamɗo!
25 Iisaa sappani ginnaaru nduun
e semmbe, wi'i:
—Deyyina, yaltu e makko!
26 Ginnaaru nduun dimmbi
gorko oon semmbe, feekii
feekaango toowngo, yalti e makko.
27 Jamaa oon fuu ɗum haaynii ɗum,
heddii ina yamundura:
—Ɗum wo ɗume? Ɗum wo an-
ndal kesal koy! Imo yamira fay
ginnaaji de iɗi ɗowtanoo mo.
28 Wakkati gooto kabaaru makko
sankitii ley leydi Galili fuu.

No Iisaa selliniri nyawɓe heewɓe
(Matta 8.14-17, Lukka 4.38-41)

29 Nde ɓe njaltunoo waajordu
nduun ndeen, ɓe njehi wuro Simon
e Andire. Yaakuuba e Yuhanna
njaadi e maɓɓe. 30 Esoo Simon
debbo ina fukkii wo jontaaɗo. Iisaa
yottii tan, haalanaa haala makko,
31 ɓattitii mo, nanngi junngo
makko, ummini mo. Wakkati oon
o daɗi e jontere makko, de o weerni
ɓe.
32 Wakkati futuro nde naange
yannoo fuu, yimɓe ngaddani Iisaa
nyawɓe e wonduɓe e ginnaaji fuu.
33 Ngalluure ndeen fuu hawriti to
dammbugal ngaal. 34 O danni
nyawɓe heewɓe, nyawɓe nyawu-
uji ɗi kawtaa sii. O riiwi ginnaaji
keewɗi, o accataa ɗi kaala, sabo iɗi
anndi mo o woni.

No Iisaa waajorii ley Galili
(Lukka 4.42-44)

35 Jaango majjum, Iisaa hejji gilla
law, yehi nokku perwuɗo ina waɗa
toon du'aare. 36 Simon e wonduɓe
e muuɗum ina piloo mo. 37 Nde ɓe
njiinoo mo ndeen, ɓe mbi'i mo:
—Yimɓe fuu ina pile.
38 Iisaa wi'i ɓe:
—En njaha ley gure ɓadiiɗe ɗeen
faa mi waajoo toon du, sabo wo
ɗuum waddi kam.
39 O yehi ley leydi Galili fuu, imo
waajoo ley cuudi maɓɓe baajordi,
imo riiwa ginnaaji.

No Iisaa selliniri ceppinɗo
(Matta 8.1-4, Lukka 5.12-16)

40 Gorko ceppinɗo wari dikkinii
yeeso makko, nyaagii mo, wi'i:
—Si a muuyii fu, aɗa waawi dan-
nude kam faa mi laaɓa.
41 Iisaa yurmii mo, foorti junngo
muuɗum, meemi mo, wi'i:
—Mi muuyii, daɗu!
42 Wakkati oon, ceppam ɗaam
dilli e gorko oon, o daɗi. 43 Wakkati
oon fu, Iisaa yoppi mo de gongini
mo, 44 wi'i:
—Tinna, taa humpitin fay gooto.
Ammaa yahu holloy hoore maa
almaami, ngaɗanaa laaɓugol maa
ngol sadaka mo Muusaa yamiri
oon, faa faamina ɓe a daɗii.
45 Ammaa kanko, ko o dillu ɗoon
fu, o fuɗɗi sankitinde kabaaru
oon. Ɗum waɗi de Iisaa waawaa
naatude galluuje si yimɓe paa-
manii ɗum. O heddii ladde, yimɓe
ina yuura tatteeji fuu ina ngara to
makko.

2

No Iisaa selliniri mo ɓanndu waatundu
(Matta 9.1-8, Lukka 5.17-26)

1 Gaɗa balɗe seeɗa, Iisaa warti
ngalluure Kafarnahum. Yimɓe
nani o wartii imo woni ley suudu.
2 Jamaa keewɗo hawriti ley suudu
ɗoon faa nokkuure fuu heddaaki,
fay yaasin dammbugal toon. Hed-
dii imo waajoo ɓe konngol Laamɗo.
3 Yimɓe ngari, ngaddani mo gorko
mo ɓanndu waatundu. Worɓe
nayo na ndonndii ɗum. 4 De ɓe
kunngii yottinde mo to Iisaa saabe
jamaa oon. Ndelle ɓe yeeŋi dow su-
udu nduun, ɓe njuli dow ɗo fotata
e Iisaa, de ɓe njippiniri ɗoon mo
ɓanndu waatundu oon, tawi ina

fukkinaa e daɓɓo. 5 Nde Iisaa yi-
inoo goondinal maɓɓe ndeen, wi'i
mo ɓanndu waatundu oon:
—Ɓinngel am, hakkeeji maa
njaafaama.
6 Jannginooɓe Tawreeta
joodinooɓe ɗoon ɓeen ina miiloo
e ɓerɗe muɓɓen: 7 «Ko wadi gorko o
na haalira hono ni? O mbonkake
Laamɗo! Moy waawi yaafaade
hakkeeji sanaa Laamɗo gooto
oon?» 8 Iisaa faami wakkati oon
miilooji maɓɓe, wi'i ɓe:
—Ɗume wadi de oɗon miiloo
miilooji gaadi ni e ɓerɗe moodon?
9 Ɗume ɓuri hoyude? Yalla
wi'ude mo ɓanndum waati hak-
keeji muuɗum njaafaama, naa
wi'ude ɗum ummoo, hooya daɓɓo
muuɗum, yaha? 10 Ammaa, faa
mi faamina on Ɓii Neɓɓo ina jogii
baawɗe yaafaade hakkeeji ley
adunaaru ndu...
Ndeen, o wi'i mo ɓanndu
waatundu oon:
11 —Miɗo haalane: umma, hooyu
daɓɓo maa, kootaa suudu maa.
12 Wakkati oon gorko oon um-
mii, hooyi daɓɓo mum, dilli yeeso
yimɓe ɓeen fuu. Ɓe fuu ɗum
haaynii ɓe, ɓe keddii iɓe njetta
Laamɗo, iɓe mbi'a:
—Min nji'aay hono ɗum abada!

No Iisaa noddiri Lewi
(Matta 9.9-13, Lukka 5.27-32)

13 Iisaa yeccitii to maayo toon.
Jamaa oon fuu tawi mo toon, imo
waajoo ɗum'en. 14 Nde o yahan-
noo ndeen, o yi'i Lewi ɓii Alfaa ina
joodii e suudu to lampo nanngetee,
o wi'i ɗum:
—Jokkam!
Lewi ummii, jokki mo. 15 Nde
Iisaa nyaamannoo e ley suudu
Lewi ndeen, nanngooɓe lampo
heewɓe e luttuɓe woɓɓe na
njoodii, ina nyaamda e makko,
kanko e taalibaaɓe makko. Sabo
yimɓe heewɓe ina njokki Iisaa.
16 Jannginooɓe Tawreeta jeyaaɓe
e waalde Farisa'en nji'i Iisaa ina
nyaamda e yimɓe ɓeen, mbi'i
taalibaaɓe makko ɓeen:
—Ko wadi de imo nyaamda e
nanngooɓe lampo e luttuɓe woɓɓe?
17 Nde o nannoo ɗum ndeen, o
wi'i ɓe:
—Wanaa selluɓe kaajaa
cawroowo, wo nyawɓe kaajaa
cawroowo. Mi waraay faa mi
nodda dartiiɓe. Wo luttuɓe
ngarumi noddude.

Haala suumayeere
(Matta 9.14-17, Lukka 5.33-39)

18 Taalibaaɓe Yaayaa e Farisa'en
ina cuumoo. E ley ɗuum, yimɓe
ngari, yami Iisaa:
—Ko wadi de taalibaaɓe Yaayaa
e taalibaaɓe Farisa'en ina cuumoo,
de ɓe maa ɓeen cuumataako?
19 O jaabii ɓe, o wi'i:
—Yalla warɓe ɓangal ina
mbaawi suumaade tawa ɓaŋudo
oon ina wondi e muɓɓen naa?
Mbaawaa. Sini ɓaŋudo oon ina
wondi e maɓɓe, ɓe cuumataako.
20 Ammaa balɗe ngaran ɗe ɓaŋudo
oon ittetee e hakkunde maɓɓe. E
balɗe ɗeen ɓe cuumotoo. 21 Fay
gooto fidataa tekkere heyre e
kaddungal kiinngal. Si ɗum
wadii, tekkere heyre ndeen foodan
kaddungal kiinngal ngaal, de
ceekol ngool ɓeydoo. 22 Katin du
fay gooto loowataa cabijam kesam
e sumalleeji kiiɗɗi. Si ɗum wadii
fu, cabijam ɗaam fusan ɗi, kanjam
e sumalleeji ɗiin fuu mbona.
Cabijam kesam e sumalleeji kesi
loowetee!

Haala nyalaande fowteteende
(Matta 12.1-8, Lukka 6.1-5)

23 Wadiino e nyalaande fowte-
teende wootere, Iisaa ina rewi ley
gese. Taalibaaɓe muuɗum ina itta
cammeeji alkama e laawol ngool.
24 Ndeen Farisa'en mbi'i mo:
—Ndaaru, ɗume wadi de taal-
ibaaɓe maa ɓe ina ngolla ko haɗaa
golleede nyannde fowteteende?
25 O jaabii ɓe, o wi'i:

—Yalla on njanngaay ko Daawda
waɗi nde yolbunoo na haajaa ko
nyaametee, kam e yaadiraaɓe
muuɗum naa? 26 O naati hukum
Laamɗo e ley jamaanu Almaami
Mawɗo bi'eteeɗo Abiyatar, o
nyaami buuru cakkaaɗo oon,
o hokki yaadiraaɓe makko du.
Tawi le, wo almaami'en tan njeyi
nyaamude buuru oon.
27 Iisaa wi'i ɓe katin:
—Nyalaande fowteteende
ndeen wo saabe neɗɗo waɗiraa,
wanaa neɗɗo waɗiraa saabe
nyalaande fowteteende ndeen.
28 Ndelle fay nyannde fowteteende
ndeen, Ɓii Neɗɗo woni joomum.

3

No Iisaa selliniri gorko ley nyalaande fowteteende
(Matta 12.9-14, Lukka 6.6-11)

1 Iisaa naati ley suudu waajordu
nduun katin, o tawi toon gorko
mo junngo waanngo. 2 Yimɓe
wonɓe ɗoon ɓeen na taykoo Iisaa,
iɓe ndaara yalla dannan gorko oon
ley nyalaande fowteteende ndeen,
faa ɓe keɓa ko ɓe pelira ɗum. 3 Iisaa
wi'i mo junngo waanngo oon:
—Umma, dara hakkunde
maɓɓe!
4 Caggal ɗuum, o yami ɓe:
—Ɗume dagii nyannde fowte-
teende, gollude ko wooɗi naa
gollude ko boni? Dannude neɗɗo
naa warude ɗum?
Ammaa ɓe njaabaaki. 5 Iisaa
yeewri ɓe tikkere, yoorgol ɓerɗe
maɓɓe ngool woyni yonki makko.
O wi'i gorko oon:
—Foortu junngo maa!
Oon foorti ngo tan, ngo daɗi.
6 Wakkati oon, Farisa'en ɓeen
njalti, njooɗodii e daraniiɓe
Hirudus faa ndawrida no mbarda
Iisaa.

No yimɓe ngardi to Iisaa

7 Caggal ɗuum, Iisaa e taalibaaɓe
muuɗum dilli ɗoon, njehi maayo.
Jamaa keewɗo yuuruɗo Galili jokki
mo. 8 Yimɓe heewɓe, yuuruɓe
Yahuudiya e Urusaliima e Idumiya
e leydi lettugal Urdun e seraaji
Tirus e Sidon, nani ko o waɗata
ɗuum, ngari to makko. 9 Iisaa
wi'i taalibaaɓe muuɗum ɓeen
pilanoo ɗum laana taa jamaa oon
ɓilla ɗum. 10 Saabe ko o dannata
heewɓe ɗuum waɗi de nyawɓe
ɓeen fuu kenyanii mo faa meema
mo. 11 Wakkati mo ginnaaji nji'i
mo fu, ina kippoo, ina yeewnoo, ina
mbi'a:
—Aan a Ɓii Laamɗo!
12 Imo sappana ɓe sanne taa ɓe
kumpita fay gooto kabaaru makko.

No Iisaa suɓorii taalibaaɓe sappo e ɗiɗo
(Matta 10.1-4, Lukka 6.12-16)

13 Caggal ɗuum, Iisaa yeeŋowi
dow waamnde, noddi ɓe muuyi,
de ɓe ngari to muuɗum. 14 O
suɓii sappo e ɗiɗo, faa ngonda e
makko, o nula ɗum'en mbaajowoo,
15 wooɗi o hokka ɗum'en baawɗe
riiwude ginnaaji. 16 Inan inɗe
sappo e ɗiɗo ɓe o suɓii ɓeen: Simon
mo o innditiri Piyeer 17 e Yaakuuba
e minyum bi'eteeɗo Yuhanna,
ɓiɓɓe Jebede ɓe o innditiri Bowan-
erges ɓeen, (maanaa majjum
woni «Ɓiɓɓe Riggaango»), 18 kam
e Andire e Filipu e Bartolome e
Matta e Tomaa e Yaakuuba ɓii
Alfaa e Tadde e Simon kiranoowo
suudu baaba 19 e Yahuuda Isikariy-
otto jambotooɗo mo oon.

No Iisaa riiwrata ginnaaji e Baawɗe Laamɗo
(Matta 12.22-32, Lukka 11.14-23, 12.10)

20 Caggal ɗuum, o hooti. Jamaa
hawriti dow makko katin faa
kanko e taalibaaɓe makko ɓe
kunngii heɓude no ɓe nyaamira.
21 Nde sakiraaɓe makko nannoo
ɗum ndeen, ngarani mo, sabo
wi'aama hoore makko waylitake.
22 Jannginooɓe Tawreeta
yuurnooɓe Urusaliima ngari, mbi'i:

—Beeljebul, hooreejo ginnaaji
oon woni e makko. Wo kam hokki
mo baawɗe riiwude ginnaaji ɗiin.
23 De Iisaa noddi ɓe ɓe ngara to
muuɗum, banndani ɓe, wi'i:
—Noy Seyɗaani waawirta rii-
wude hoore muuɗum? 24 Si laamu
feccake ina habda fu, laamu nguun
waawataa heddaade. 25 Katin
du si galle feccake ina habda fu,
galle oon waawataa heddaade.
26 Ndelle, si Seyɗaani feccake ina
haɓa e hoore mum fu, waawataa
heddaade, wo ɗum timmoode
muuɗum.
27 Iisaa jokkintini wi'i:
—Fay gooto waawaa naatude
ley galle gorko jom semmbe de
hooya jawdi muuɗum. Sanaa artoo
haɓɓa joomum tafon, ndeen ina
waawi hooyude ko woni ley suudu
muuɗum. 28 Goonga kaalanammi
on: yimɓe ina mbaawi yaafeede
hakkeeji muɓɓen fuu e mbonkaaji
ɗi ɓe mbonkii Laamɗo fuu. 29 Kaa
mbonkiiɗo Ruuhu Ceniiɗo oon
yaafataake abada. Hakke joomum
heddoto dow muuɗum faa abada.
30 Iisaa wi'irii noon saabe ko ɓe
mbi'i imo wondi e ginnaaru ɗuum.

Minyiraaɓe Iisaa e inna muuɗum
(Matta 12.46-50, Lukka 8.19-21)

31 Inna Iisaa e minyiraaɓe Iisaa
worɓe ngari, ndarii yaasin suudu
ɗoon, de neli o noddee. 32 Ɗo jamaa
oon fiilii mo ɗoon, ɓe mbi'i mo:
—Inna maa e minyiraaɓe maa na
ngoni yaasin, ina kaajaa ma.
33 O jaabii, o wi'i:
—Moy woni inna am e minyi-
raaɓe am?
34 O ndaari jooɗiiɓe ina piilii mo
ɓeen, o wi'i:
—Inan inna am e minyiraaɓe
am. 35 Sabo gaɗoowo muuyɗe
Laamɗo, kam woni minyam gorko
naa minyam debbo naa inna am.

4

Banndol haala aawoowo
(Matta 13.1-9, Lukka 8.4-8)

1 Iisaa ina waajoo hunnduko
maayo ngoon katin. Jamaa keewɗo
fiilii mo faa o naati laana ndiyam,
o jooɗii ley makka. Jamaa oon fuu
ina woni hunnduko maayo ngoon.
2 Imo waajoroo ɓe e banndi keewɗi,
imo wi'a ɓe:
3 —Kettindee! Aawoowo yalti
faa saaka aawdi. 4 E ley aawugol
ngool, aawdi ngondi saami e
laawol, de pooli ngari cuɓi ndi.
5 Yoga mayri saami e korokaaye ɗo
leydi heewaa, ndi fuɗi law, sabo
leydi ndiin ɗuuɗaa. 6 Ammaa nde
naange wulnoo fu, ndi ɗayli, ndi
yoori sabo ndi waɗaay ɗaɗi. 7 Yoga
mayri saami ɗo kebbe puɗata.
Kebbe ɗeen mawni, ɓilli ndi, ndi
rimaay. 8 Yoga mayri saami e leydi
lobbiri, fuɗi, mawni, rimi: yoga
ɓeydake kile capanɗe tati, yoga
capanɗe jeegom, yoga hemre.
9 Caggal ɗuum, o wi'i:
—Jom nowru nanooru fuu,
nana!

No Iisaa holliri ko waɗi de na banndana yimɓe
(Matta 13.10-17, Lukka 8.9-10)

10 Nde Iisaa toowtunoo yimɓe
ɓeen fu, taalibaaɓe sappo e ɗiɗo
ɓeen e yimɓe fiiliiɓe mo ɓeen yami
mo e dow banndi ɗiin. 11 O wi'i ɓe:
—Onon, on kokkaama faa-
mude ko suuɗii e kabaaru laamu
Laamɗo. De wonɓe yaasin ɓeen,
huunde fuu sanaa mbanndanee.
12 Ɗum waɗi de:
«ina ndaara faa wooɗa tawa nji'ataa,
ina nana faa laaɓa tawa paamataa,
faa taa ɓe tuuba de ɓe njaafee.»*

No Iisaa fiirtiri banndol aawoowo
(Matta 13.18-23, Lukka 8.11-15)

13 O wi'i ɓe:
—On paamaay banndol ngol
naa? Noy paamirton banndi goɗɗi
ɗiin fuu ndelle? 14 Aawoowo
oon wo konngol Laamɗo aawata.
15 Aawdi caamundi sera laawol
ndiin wo nanɓe konngol ngool,

* **4:12** Esaaya 6.9-10.

de wakkati oon fu Seyɗaani wara,
itta ko aawaa e maɓɓe ɗuum.
16 Aawaandi dow korokaaye ndiin
woni nanɓe ngol, de njaɓɓorii ngol
seyo wakkati gooto. 17 Ammaa
ngol walaa ɗaɗi e maɓɓe, wakkati
seeɗa tan ngol wonata e maɓɓe.
Nde ɓillaare naa torra hewti ɓe
saabe konngol ngool fu, ɓe njoppan
ngol wakkati gooto. 18 Aawaandi
ley kebbe ndiin woni nanɓe ngol,
19 ammaa kaɓɓu-ko'u adunaaru
e eytugol jawdi, kam e muuyɗe
yonki goɗɗe naatan ɓe, ɓilla ngol,
ngol laatoo dimarol. 20 Kaa ɗo
aawdi ndiin saami e leydi lobbiri
ɗoon, ɓeen ngoni nanooɓe konngol
ngool de njaɓa ngol. Ɓe ndiman:
yoga sowoo kile capanɗe tati, yoga
capanɗe jeegom, yoga hemre.

Banndol dow lampal
(Lukka 8.16-18)

21 Caggal ɗuum, Iisaa wi'i ɓe:
—Yalla won fuu kuɓɓoowo lam-
pal de hippa ɗum kaakol, naa
soorna ɗum ley leeso naa? Wanaa
ɓilan ngal naa? 22 Walaa fuu ko
suuɗii ko funtintaake, walaa ko
waɗiraa suuraare ko wurtintaake
yaasin. 23 Jom nowru nanooru fuu
nana!
24 O wi'i ɓe katin:
—Tinnee e no nanirton haalaaji
am ɗi! Sabo ko etiranton woɓɓe,
wo ɗuum etiranteɗon, wooɗi
on ɓeydante du. 25 Sabo neɗɗo
fuu jogiiɗo paamal† dow laamu
Laamɗo ɓeydante. Ammaa mo
walaa paamal oon, fay seeɗa ko
jogii ɗuum teetete.

Banndol dow aawdi

26 O wi'i katin:
—Laamu Laamɗo ina wa'i
hono neɗɗo caakuɗo aawdi e
ngesa muuɗum ni. 27 Ɓaawo
ɗum, imo ɗaanoo jemma imo
ummoo nyalooma, no laatorii fuu
aawdi ndiin fuɗan, mawna, tawa
joomum anndaa no ndi mawniri.
28 Leydi ndiin fuɗinta aawdi ndiin,
ndi waɗa gulle, wutaandu jokka,
de caggal ɗuum, wutaandu nduun
waɗa gabbe. 29 Si ko aawaa
ɗuum ɓenndii, tayee, sabo wakkati
muuɗum yottake.

Banndol haala gabbel pamarel
(Matta 13.31-32, 34, Lukka 13.18-19)

30 O jokkintini o wi'i:
—Ɗume nanndinten e laamu
Laamɗo? Banndol ngole mban-
ndirten ngu? 31 Laamu Laamɗo
ina nanndi e gabbel lekki mutaari.
Kam ɓuri gabbe fuu famɗude. 32 De
si ngel aawaama fu, ngel mawnan
faa ngel ɓura leɗɗe sardiŋe fuu.
Ki waɗan licce mawɗe ɗe ɗowki
faa pooli mbaawa nyiɓude cuuɗi
muɓɓen e majje.
33 Iisaa waajorake yimɓe ɓeen
konngol Laamɗo ngool e banndi
keewɗi gaaɗi noon, haddi ko ɓe
mbaawi faamude. 34 Walaa fuu
ko o haalani ɓe si wanaa e ban-
ndol. Ammaa nde o toowtidi e
taalibaaɓe makko ɓeen fuu, imo fi-
irtana ɗum'en banndi ɗiin fuu.

No Iisaa darniri henndu
(Matta 8.23-27, Lukka 8.22-25)

35 Kiiral naange nyalooma oon,
Iisaa wi'i taalibaaɓe muuɗum
ɓeen:
—En peyyita, keedowen gere
ooto maayo.
36 Ɓe njoppi jamaa oon, ɓe tawti
mo e laana ka o wonnoo e muuɗum
kaan, ɓe ndunnyi. Laanaaji goɗɗi
du ina njokki mo. 37 Henndu
sattundu ummii, bempeyye um-
mii ina piya laana kaan, faa ka
hesi heewude ndiyam. 38 Iisaa ina
ɗaanii gaɗa laana toon, imo wawlii
wawlaare. Ɓe pindini mo, ɓe mbi'i
mo:
—Moodibbo, a hillaaka ko min
kalkata ɗum naa?
39 O ummii, o sappani henndu
nduun e semmbe, o wi'i maayo
ngoon:
—Deyyina! Dara!

† **4:25** Paamalɗo ina yaada e goondinal omtoowal ɓernde joomum faa jaɓa goonga.

Henndu nduun deyyinii, fuu
waɗi siw. 40 Caggal ɗuum, o wi'i
ɓe:
—Ko waɗi de kulɗon? Faa han-
nden on ngalaa hoolaare naa?
41 Ɓe kuli kulol cattungol, heddii
iɓe mbi'undura:
—O wo moy de fay henndu e
ndiyam ina ɗowtanoo ɗum?

5

*No Iisaa selliniri gonduɗo e gin-
naaji*
(Matta 8.28-34, Lukka 8.26-39)

1 Caggal ɗuum, ɓe njottii gere
ooto maayo ngoon, to leydi
Gerasa'en. 2 Nde Iisaa wurtinoo
laana kaan ndeen, gonduɗo e
ginnaaru yuuri ley caabeeje, hawri
e makko. 3 Ley caabeeje ɗeen
o jooɗinoo. Fay gooto waawaa
haɓɓude mo, sabo fay callali
kaɓɓataa mo. 4 Sabo imo woownoo
geyyireede geyyelle e callali, am-
maa imo taya callali ɗiin, imo
hela geyyelle ɗeen. Fay gooto du
semmbem hewtaay faa nannga
mo. 5 Nyannde fuu, jemma e
nyalooma ley caabeeje e baamle
o woni, imo wulla imo seekitoroo
kaaye. 6 Nde o haccinoo Iisaa faa to
woɗɗi ndeen, o doggiri to muuɗum,
o sujidani ɗum, 7 o wulli faa toowi,
o wi'i:
—Iisaa Ɓii Laamɗo Toowɗo,
ɗume njiɗɗaa waɗude kam? Hu-
nanam saabe Laamɗo, a torrataa
kam!
8 O wi'ii noon sabo Iisaa wi'unoo
mo:
—Aan ginnaaru, yaltu e makko.
9 Iisaa yami mo, wi'i:
—Noy mbi'eteɗaa?
Ndu jaabii, ndu wi'i:
—Jamaa mbi'eteemi, sabo miɗen
keewi.
10 Ndu nyaagii Iisaa sanne, taa
wurtina ɗi leydi ndiin. 11 Coggal
girooji manngal ina dura ɗoon e
dow waamnde. 12 Ginnaaji ɗiin
ŋaarii mo o acca ɗum'en naata e ley
girooji ɗiin. 13 O jaɓani ɗi. Gin-
naaji ɗiin njalti, naati e girooji ɗiin.
Coggal ngaal fuu doggi, tellitii dow
waamnde ndeen, saami ley maayo
ngoon, yoolii. Iɗi ngaɗa hono uju-
naaje ɗiɗi. 14 Durooɓe ɓeen ndoggi
kaalanowi ɗum yimɓe ngalluure
ndeen e seraaji mum. Yimɓe ɓeen
njehi faa ndaarowa ko waɗi ɗuum.
15 Nde ɓe ngarnoo to Iisaa ndeen,
ɓe nji'i gorko gondunoodo e gin-
naaji oon ina jooɗii ina ɓornii kad-
dule, hakkillo muuɗum du wartii.
De kulol nanngi ɓe. 16 Yiinooɓe
ɗum ɓeen kaalani ɓe ko hewti-
noo gondunoodo e ginnaaji oon e
girooji ɗiin. 17 Ndeen ɓe puɗɗi
nyaagaade Iisaa dillana ɓe leydi
maɓɓe.
18 Nde o naatannoo laana kaan
ndeen, gondunoodo e ginnaaji oon
nyaagii mo o acca ɗum jokka mo.
19 O salanii oon, o wi'i ɗum:
—Hootu suudu maa to koreeji
maa, kaalanaa ɓe ko Joomiraaɗo
waɗani ma e no o yurmorii ma.
20 O yehi imo gooyna e leydi
mbi'eteendi Galluuje Sappo ndiin
ko Iisaa waɗani mo. Ɓe fuu ɗum
haaynii ɓe.

*No Iisaa iirtiniri ɓii Jayrus e no
selliniri debbo nyawɗo*
(Matta 9.18-26, Lukka 8.40-56)

21 Nde Iisaa naatunoo laana
yeccii gere ooto maayo ndeen,
jamaa keewɗo fiilii ɗum katin
ɗakkol maayo ɗoon. 22 Ndeen
gooto e hooreeɓe suudu waajordu
bi'eteeɗo Jayrus wari, yi'i Iisaa
tan, hippii e koyɗe muuɗum. 23 O
nyaagii ɗum o haali faa heewi, o
wi'i:
—Ɓiyam debbo ina habda e
yonki. War yowu junngo maa dow
makko, faa o daɗa, o wuura!
24 Iisaa yaadi e makko. Jamaa
keewɗo jokki ɗum faa ina ɓilla
ɗum.
25 Ina woodi ɗoon debbo mo
yiiyam muuɗum taccataa ko
waɗata duuɓi sappo e ɗiɗi. 26 O

tampii sanne, o yehii to sawroobe
heewbe faa jawdi makko timmi.
Ɗum fuu samtanaay mo, nyawu
nguun beydoto tan. 27-28 O nani
haala Iisaa ina haalee, o naati
e jamaa oon. Imo miiloo si o
hebii o meemii saaya muuɗum
tan o daɗan. O yuuri gaɗa Iisaa, o
meemi saaya muuɗum. 29 Wakkati
oon yiiyam makko darii, de o
maati e terɗe makko o daɗii.
30 Wakkati oon fu, Iisaa du maati
won baawɗe yuuruɗe e muuɗum,
yeeyii hakkunde jamaa oon, wi'i:

—Moy meemi saaya am?

31 Taalibaabe makko been mbi'i
mo:

—A yi'ii inan jamaa ina billi ma,
de aɗa yama moy meemi ma?

32 Kaa imo yeewa gereeji fuu, faa
o yi'a meemuɗo mo oon. 33 Debbo
oon ina diwna no foti hulude sabo
ina anndi ko waɗi, wari, hippii
yeeso makko, haalani mo goonga.
34 Iisaa wi'i mo:

—Banndam debbo, goonɗinal
maa dannii ma. Yahu e jam! A
daɗii e nyawu maa!

35 O tilaaki haalde, faa wobbe
yuurube to suudu Jayrus hooreejo
waajordu oon mbi'i ɗum:

—Ɓiya heddaaki. Haanaa tamp-
inaa Moodibbo o katin!

36 Kaa Iisaa hiisaaki haala
mabbe, wi'i Jayrus:

—Taa hulu, goonɗin tan!

37 O accaay fay gooto yaada e
makko si wanaa Piyeer e Yaaku-
uba e Yuhanna minyoo Yaakuuba
oon. 38 Ɓe njottii suudu hooreejo
waajordu oon. O tawi ɗoon ja-
maa, yimbe ina mboya, ina mbulla
semmbe. 39 Nde o naatunoo ndeen,
o wi'i be:

—Ɗume woni bojji ɗi e duko ko?
Suka o maayaay, wo o ɗaani tan.

40 Ɓe njalnorii haala makko.
Ndeen o wurtini be fuu, o hooyi
baaba suka oon e inna muuɗum e
taalibaabe makko tato be o wondi,
be naati suudu to suka oon tawaa
toon. 41 O nanngi junngo mum, o
wi'i:

— *Talita kuumii!* (Ɗum na fiirta
«Suka debbo, umma!»)

42 Wakkati oon fu suka oon um-
mii, ina yaha. Duubi makko wo
sappo e ɗiɗi. Ɗum haaynii yimbe
been sanne. 43 Iisaa tindini be
sanne taa be paamina ɗum fay
gooto. O wi'i be kokka suka oon ko
nyaametee.

6

*No Nasaraatunkoobe calorii
jabande Iisaa*

(Matta 13.53-58, Lukka 4.16-30)

1 Iisaa dilli nokku oon, hooti
wuro ngo mawni ngoon. Taal-
ibaabe muuɗum njokki ɗum. 2 Nde
nyalaande fowteteende yottinoo
ndeen, o fuɗɗi waajaade ley suudu
waajordu nduun. Nanbe waaju
makko been, ɗum haaynii ɗum'en,
heddii ina mbi'a:

—Toy o hebi ɗum? Noy o hebiri
hakkillo ngo? Ndaar! Noy neɗɗo
waawiri waɗirde kaayeefiiji ɗi?
3 Yalla wanaa kanko woni cehoowo
leɗɗe, bii Mariyama naa? Wanaa
o mawnoo Yaakuuba e Yuusufi e
Yahuuda e Simon? Wanaa enen e
banndiraabe makko rewbe koddi
naa?

Ɗum saabanii be salaade mo.
4 Wakkati oon, o wi'i be:

—Annabaajo ina teddinee e
nokku fuu si wanaa e ley wuro
muuɗum e hakkunde rimdaabe
muuɗum e ley suudu mum.

5 Iisaa hebaay waɗude ɗoon
fay kaayeefi gooto, si wanaa ko
yowi junngo muuɗum e nyawbe
seeɗa, danni ɗum'en. 6 De ko be
ngoonɗinaay mo ɗuum haaynake
mo.

*No Iisaa nuliri taalibaabe
muuɗum sappo e ɗiɗo been*

(Matta 10.1, 5-15, Lukka 9.1-6)

Caggal ɗuum, Iisaa yiiltii e gure
piiliiɗe ɗoon ɗeen, ina waajoo. 7 O
noddi taalibaabe sappo e ɗiɗo been,
o nuliri ɗum'en ɗiɗo ɗiɗo. O hokki
be baawɗe riiwude ginnaaji, 8 o wi'i

ɓe taa ɓe njaada e fay huunde si
wanaa cabbi. Taa ɓe kooya bu-
uru naa mbasu naa kaalisi e ley
njiibaaji maɓɓe. 9 O yamiri ɓe
ɓe ɓornoo paɗe, de taa ɓe kooya
saayaaji ɗiɗi. 10 O wi'i ɓe katin:
—Galle fuu mo njippiɗon,
keddoɗon ɗoon faa nde ndilloton e
nokku oon. 11 Si on ngarii e nokku-
ure de yimɓe njaɓɓaaki on naa
kettindanaaki on, ndillon toon,
piɗɗon sollaare maɓɓe wonnde e
koyɗe mon faa laatanoo ɓe seedee
e dow bonanda maɓɓe.
12 Ɓe njehi, ɓe mbaajii yimɓe
ɓeen tuuba, 13 ɓe ndiiwi ginnaaji
keewɗi, ɓe ngatti nebbam dow ko'e
nyawɓe heewɓe ɓe cellini ɗum'en.

No Yaayaa maayri
(Matta 14.1-12, Lukka 9.7-9)

14 Hirudus, kaananke oon, nani
haala Iisaa ina haalee, sabo innde
Iisaa sankitake faa yaaji. Woɓɓe
ina mbi'a wo o Yaayaa lootoowo
lootagal batisima* oon ummitii
e maayde, ɗuum waɗi de imo
jogii baawɗe waɗude kaayeefiiji.
15 Woɓɓe ina mbi'a wo o annabi
Iliyaasa. Woɓɓe du ina mbi'a
wo o annabaajo hono annabaaɓe
arandeeɓe ɓeen ni. 16 Nde Hirudus
nannoo ɗum ndeen, wi'i:
—Yaayaa mo tayunoomi hoore
mum oon, kam iirtii!
17 Tawi Hirudus yamiriino
Yaayaa nanngee, haɓɓee, uddee ley
kasu. O waɗii ɗum saabe Hirudiya
jom suudu mawniiko bi'eteeɗo
Filipu mo o ɓaŋunoo oon. 18 Sabo
Yaayaa ina wi'annoo mo:
—Daganaaki ma teetaa jom su-
udu mawna.
19 Hirudiya mettaa e Yaayaa faa
ina yiɗi o waree, de heɓaay laa-
wol, 20 sabo Hirudus ina hulannoo
Yaayaa, ina anndunoo o gorko pon-
nditiiɗo, ceniiɗo. Ɗum waɗi de imo
haybannoo ɗum. Si o hettindake
haala muuɗum fu, hakkillo makko
jiiɓoto, woodi du imo yiɗi hettin-
danaade ɗum.
21 Ammaa, Hirudiya heɓi laawol
warude mo nyannde rimeede
Hirudus wartunoo. Hirudus
waɗani howruuɓe muuɗum e
hooreeɓe sordaasiiɓe ɓeen e
inndee-anndee'en Galili ɓeen fuu
hiraande mawnde. 22 Ɓii Hirudiya
debbo naati ina wama. Ɗum weli
Hirudus e jooɗodiiɓe e muuɗum
fuu. O wi'i suka debbo oon:
—Haalanam ko njiɗɗaa faa mi
waɗane.
23 O hunanii ɗum, o wi'i o hokkan
ɗum huunde fuu ko nyaagii mo, fay
si tawi wo feccere laamu makko.
24 De suka debbo oon yalti, wi'i
inna muuɗum:
—Ɗume kaanumi nyaagaade
mo?
Inniiko oon jaabii mo, wi'i:
—Nyaaga mo hoore Yaayaa
lootoowo lootagal batisima oon!
25 Suka debbo oon henyii, yeccii
to kaananke oon, nyaagii ɗum,
wi'i:
—Ko njiɗumi, ngaddanaa kam
joonin joonin wo hoore Yaayaa
lootoowo lootagal batisima oon e
ley le'al!
26 Ɓernde Hirudus metti sanne.
Ammaa saabe ko hunii ɗuum e
saabe noddaaɓe ɓeen, o yiɗaa
yaltude e konngol makko ngool.
27 Wakkati oon o neli gooto e
sordaasiiɓe doomooɓe mo ɓeen,
o yamiri ɗum waddowa hoore
Yaayaa. Sordaasi oon yeccii, naati
ley kasu toon, tayi hoore Yaayaa,
28 tummbi ley le'al, waddi, hokki
suka debbo oon. Suka debbo
oon du hokki inna mum. 29 Nde
taalibaaɓe Yaayaa ɓeen nannoo
ɗum ndeen, ngari kooyi ɓanndu
makko nduun, ngattowi ɗum e
saabeere.

No Iisaa nyaamniri worɓe uju-
naaje njoyo e rewɓe e sukaaɓe
(Matta 14.13-21, Lukka 9.10-17,
Yuhanna 6.1-14)

* **6:14** Ɗo wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee.

30 Nulaaɓe ɓeen ngarti to Iisaa,
kaalani ɗum ko ngaɗi ɗuum e ko
mbaajii ɗuum fuu. 31 O wi'i ɓe:
—En njaha nokkuure ferwunde,
keɓon fowtinaade seeɗa.
Ko o wi'i noon ɗuum wo saabe
yaha-warta yimɓe na heewi ɗoon,
faa kanko e taalibaaɓe makko
ɓeen, ɓe kunngii heɓude fay no ɓe
nyaamira. 32 Ɓe njehi ɓe naatowi
laana, ɓe peyyiti, ɓe toowti kamɓe
tan e nokku perwuɗo. 33 Yimɓe
heewɓe nji'ii iɓe njaha, annditi to
ɓe ponndii. Heewɓe yuuri e gure
ɗeen fuu, kenyanii to ɓe ponndii
toon, arti ɓe yottaade. 34 Nde o
yaltunoo e laana kaan ndeen, o
yi'i jamaa keewɗo. O yurmii ɓe
sanne, sabo iɓe nga'i hono no baali
ɗi ngalaa duroowo ni. O heddii imo
waajoo ɓe kulle keewɗe. 35 Nde
hiirunoo ndeen, taalibaaɓe ɓeen
ɓattitii mo, mbi'i:
—Joonin hiirii, katin du nokku o
wo ladde ɓolde. 36 Mbi'aa jamaa o
sankitoo e gure e nokkuuje ɓadiiɗe
ɗo faa coodowa ko nyaama.
37 O jaabii ɓe, o wi'i:
—Onon e ko'e mooɗon, kokkee
ɓe ko ɓe nyaama!
Ndeen ɓe yami mo, ɓe mbi'i:
—Ndelle aɗa yiɗi min kooya
buuɗi cardi keme ɗiɗi min
coodanowa ɓe buuru ko ɓe
nyaama?
38 Wakkati oon, o wi'i ɓe:
—Noy foti buuruuje ɗe njogiɗon?
Njehee ndaarowee!
Nde ɓe njahunoo ɓe kumpitowii
ndeen, ɓe mbi'i mo:
—Buuruuje joy e liyyi ɗiɗi min
njogii.
39 O yamiri taalibaaɓe ɓeen
njoyyinira jamaa oon feere feere
dow huɗo hecco. 40 Ɓe njooɗorii
feere feere, hemre hemre, e
capanɗe njoyo njoyo. 41 O hooyi
buuruuje joy ɗeen e liyyi ɗiɗi
ɗiin, o tiggitii kammu, o yetti
Laamɗo. O heltii buuru oon, o
hokki taalibaaɓe makko peccana
yimɓe ɓeen. Hono noon liyyi
ɗiɗi ɗiin du. 42 Ɓe fuu ɓe nyaami
faa ɓe kaari. 43 Taalibaaɓe ɓeen
kawrunduri kedde buuru e liyyi
ɗeen, kebbini kandeeje sappo e
ɗiɗi. 44 Nyaamuɓe buuru oon ɓeen,
fay worɓe tan ngaɗii hono ujunaaje
njoyo.

No Iisaa yaari dow ndiyam e koyɗe
(Matta 14.22-33, Yuhanna 6.15-21)

45 Wakkati oon fu, Iisaa yamiri
taalibaaɓe muuɗum naata laana
kaan, ardoo ɗum peyyita njaha
Baytisayda gere ooto maayo
ngoon. Kanko du, o waynoo jamaa
oon tafon. 46 Nde o seedunoo e
jamaa oon ndeen, o yeeŋowi dow
waamnde faa o waɗa du'aare.
47 Nde jemma warnoo ndeen,
tawi laana kaan ina woni
hakkunde maayo toon, Iisaa
tan heddii e leydi. 48 O sooynii
taalibaaɓe ɓeen ina cummba† ko
mbaawi fuu, sabo wo ɓe hawrooɓe
e henndu. Nde ɓadinoo weetude
ndeen, o wari to maɓɓe imo yaha e
koyɗe dow ndiyam ɗaam, faa o hesi
faltaade ɓe. 49 Kaa nde ɓe njiinoo
mo imo yaha e dow ndiyam ɗaam
ndeen, ɓe cikki wo ɗum mbeelu, ɓe
keddii iɓe mbaayda, 50 sabo ɓe fuu,
nde ɓe njiinoo mo ndeen, nesiiji
maɓɓe tayi. Wakkati oon Iisaa wi'i
ɓe:
—Cellinee ɓerɗe mon! Wo miin.
Taa kulee!
51 O naati laana kaan, o tawti
ɓe, de henndu nduun darii. Ɗum
haaynii ɓe sanne. 52 Ɓe paamaayno
haaynde nde Iisaa waɗiri buuru
oon ndeen, sabo ɓe wumɓe ɓerɗe.

No Iisaa selliniri nyawɓe ley leydi Genesaret
(Matta 14.34-36)

53 Ɓe peyyiti maayo ngoon, ɓe
njottii leydi Genesaret, ɓe ndarii
ɗoon. 54 Wakkati ɓe njalti e laana

† **6:48** Maanaa summbude wo awyude faa adina laana yeeso ley ndiyam.

kaan ndeen, yimɓe ɓeen annditi
mo, 55 cankitii e seraaji ɗiin fuu,
ina njowa nyawɓe muɓɓen e dow
daɗɗooji, ina ngadda nokku fuu ɗo
nani imo woni. 56 Katin du ɗo Iisaa
tawaa fuu, gilla e ley gure faa e gal-
luuje faa e ladde, yimɓe ɓeen ngad-
dan nyawɓe muɓɓen e taliyaaje,
ina ŋaaroo mo o acca ɓe meema
fay si wo kommbol saaya makko.
Meemuɗo ngol du fuu daɗii.

7

Haala al'aada maamiraaɓe
(Matta 15.1-9)

1 Farisa'en e jannginooɓe
Tawreeta woɓɓe yuuruɓe Urusali-
ima piilii Iisaa. 2 Ɓe nji'i taal-
ibaaɓe makko woɓɓe ina nyaamira
juuɗe tuunɗe, ɗum woni tawa
lootiraay no tawaangal maɓɓe
worri ni.* 3 Sabo Farisa'en e
Alhuudiyankooɓe fuu nyaamataa
si lootaay juuɗe muɓɓen faa laaɓa,
al'aada maamiraaɓe maɓɓe oon
ɓe njokki. 4 Si ɓe ngartii luumo,
ɓe nyaamataa si ɓe lootaaki. Iɓe
njogii al'aadaaji goɗɗi keewɗi ɗi
ɓe njokki, ko wa'i hono lawyude
kore e potiije e taasaaje gaɗiraaɗe
njamndi. 5 Wakkati oon, Farisa'en
e jannginooɓe Tawreeta yami Iisaa,
mbi'i:

—Ɗume waɗi de taalibaaɓe maa
ɓeen ndewataa al'aadaaji maami-
raaɓe meeɗen, ina nyaamira juuɗe
tuunɗe?

6 O jaabii ɓe, o wi'i:

—Annabi Esaaya woofaay fey
nde sappinoo on. Wo on mu-
naafiki'en, hono no winndiraa:

«Lenyol ngol ina teddina kam e kun-
nduɗe muɓɓen,
ammaa ɓerɗe muɓɓen ina
mboɗɗii kam.
7 Ɓolum ɓe ndewata kam.
Si goonga, janndeeji ɗi ɓe njan-
nginta ɗiin wo jamirooje
yimɓe tan.»†

8 Iisaa jokkintini, wi'i:

—Oɗon acca jamirooje Laamɗo,
de oɗon njokka al'aadaaji yimɓe.
9 Oɗon calanoo yamiroore Laamɗo
faa laaɓa, faa keɓon ndarnon
al'aada mooɗon! 10 Sabo Muusaa
wi'i: «Teddin bammaa e inna
maa.»‡ O wi'i katin: «Kuɗuɗo
bammum naa inna mum, wareede
laatoo jukkungo muuɗum.»§ 11 De
onon le, oɗon mbi'a ina heya si
neɗɗo wi'ii bammum naa inna
mum: «Ko kaannoomi wallirde
ma ɗuum wo *Korbaan*» (Kor-
baan ina fiirta «Sadaka Laamɗo»).
12 Ko mbi'oton noon ɗuum, oɗon
kaɗa yimɓe wallude baabiraaɓe
muɓɓen naa inniraaɓe muɓɓen
katin. 13 Hono noon tosirton
konngol Laamɗo e al'aadaaji ɗi
ndonundurton ɗiin. Katin du oɗon
ngaɗa kulle keewɗe gaaɗe noon.

Haala ko tuuninta neɗɗo
(Matta 15.10-20)

14 Caggal ɗuum, Iisaa nodditi ja-
maa oon, wi'i ɗum:

—Kettindanee kam, on fuu,
paamee: 15 Fay huunde naatataa
e neɗɗo de tuunina ɗum. De wo ko
yuurata ley neɗɗo ɗuum tuuninta
ɗum. [16 *]

17 Nde Iisaa seedunoo e jamaa
oon de naatowi ley suudu ndeen,
taalibaaɓe muuɗum ɓeen yami
ɗum maanaa banndol ngol. 18 O
wi'i ɓe:

—Onon du, on paamaay naa?
On paamaay ko yuurata yaasin de
naata e hunnduko neɗɗo ɗuum,
wanaa ɗuum tuuninta joomum?
19 Sabo ɗum naataay e ɓernde joo-
mum. Wo reedu mum tan ɗum
naati, wooɗi du ɗum yaltan.

E haalaaji ɗiin Iisaa holliri
nyaamdu fuu na laaɓi. 20 O wi'i
katin:

—Ko wurtotoo e ley ɓernde
neɗɗo ɗuum, wo kam tuuninta
joomum. 21 Sabo e ɓernde neɗɗo

* **7:2** lootugol juuɗe ngol haɓɓaaki e ittude tuundi, wo faa joomum fonnditanoo diina ngol waɗiraa. † **7:7** Esaaya 29.13. ‡ **7:10** Wurtagol 20.12. § **7:10** Wurtagol 21.17, Lewinkooɓe 20.9. * **7:16** E ɗereeji ɓooyɗi, goɗɗi ina ɓeyda aaya 16: Jom nowru fuu nana!

miilooji bondi yuurata, kam e fijirde
e nguyka e war-hoore e 22 jeenu e
eelgal e bonanda e jamba e golleeji
terde cemtiniidi e muuyde bonde
e mbonka e mawninkinaare e
majjere. 23 Kujje bonde deen fuu e
ɓernde yuurata, de tuunina nedɗo.

No debbo mo wanaa Alhuudiyanke goondiniri Iisaa
(Matta 15.21-28)

24 Iisaa dilli doon fonndii leydi
Tirus. O jippii e suudu gomma. O
yiɗaa fay gooto faama toon o woni,
ammaa o waawaano suuɗaade.
25 Wakkati oon, debbo gomma mo
ɓinngel muuɗum dewel wondi e
ginnaaru, nani haala makko ina
haalee, wari hippii ɗakkol koyde
makko. 26 Debbo oon wanaa
Alhuudiyanke, wo to Finiki ley
leydi Siiriya o rimaa. O nyaagii
Iisaa itta ginnaaru nduun e ɓiyiiko
oon. 27 Kaa Iisaa wi'i mo:
—Accu sukaaɓe ɓeen kaara
tafon. Sabo hooyude nyaamdu
sukaaɓe de faɗɗana dawaadi
wooɗaa.
28 Debbo oon jaabii mo, wi'i:
—Goonga Joomam, ammaa
dawaadi doomooji du ina nyaama
ko sukaaɓe caamdinta ɗuum.
29 Wakkati oon, Iisaa wi'i mo:
—Saabe ko njaabiɗaa jaabu o,
hootu, ginnaaru nduun wurtake e
ɓiya oon.
30 O hooti, o tawi ɓiyiiko oon ina
fukkii dow leeso, ginnaaru nduun
yaltii e muuɗum.

No Iisaa selliniri gorko paho mo haala muuɗum laaɓaa

31 Iisaa dilli leydi Tirus, rewi
leydi Sidon, e leydi mbi'eteendi
Galluuje Sappo ndiin, warti maayo
Galili. 32 O waddanaa gorko
paho mo haala muuɗum laaɓaa,
o nyaagaa o yowa junngo makko
e dow muuɗum. 33 Wakkati oon,
Iisaa toowtini mo jamaa oon, watti
kolli muuɗum e noppi makko,
tutti, meemiri tutte deen demngal
makko. 34 Caggal ɗuum, o tiggitii
kammu, o uumi, o wi'i paho oon:
— *Efata!* (Ɗum na fiirta «Cukkitee!»)
35 Wakkati oon, noppi gorko oon
cukkitii, demngal muuɗum yoppaa, heddii ina haalira no wooɗiri.
36 Iisaa yamiri yimɓe ɓeen taa ɓe
kaalana huunde nde fay gooto.
Ammaa fay ko o haɗata ɓe dow majjum, iɓe ɓeyda haalde ɗum. 37 Ɗum
haaynii ɓe faa yottii kaaddi, iɓe
mbi'a:
—Golleeji makko fuu na mboodi.
Imo faadintina faaɗuɓe, imo
muumdintina muumɓe.

8

No Iisaa nyaamniri worɓe ujunaaje nayo e rewɓe e sukaaɓe
(Matta 15.32-39)

1 Ley balde deen, jamaa keewdo
hawriti katin. E ley ko ɓe ngalaa ko
ɓe nyaama, Iisaa noddi taalibaaɓe
muuɗum ɓeen, wi'i ɗum'en:
2 —Yimɓe ɓe ina njurminii kam,
sabo hannden woni balde tati iɓe
ngondi e am, de ɓe ngalaa ko
ɓe nyaama. 3 Si mi yoppii ɓe
koota tawee ɓe nyaamaay, yolbere
liɓowan ɓe dow laawol. Sabo
woɓɓe maɓɓe yuurii to woɗɗi.
4 Taalibaaɓe makko ɓeen njaabii
mo, mbi'i:
—Toy nedɗo heɓata ko nyaamnata yimɓe ɓe ley ladde nde?
5 O yami taalibaaɓe makko ɓeen,
o wi'i:
—Noy foti buuruuje de njogiɗon?
Ɓe mbi'i mo:
—Jeɗɗi.
6 De o yamiri jamaa oon jooɗoo e
leydi. O hooyi buuruuje jeɗɗi deen,
o yetti Laamdo, o heltii de, o hokki
taalibaaɓe makko ɓeen peccana
jamaa oon. Ɓe ngadiri noon. 7 Iɓe
njogii katin liyyoy pamaroy seeda.
Iisaa yetti Laamdo dow makkoy,
wi'i taalibaaɓe muuɗum ɓeen
pecca koy, kankoy du. 8 Ɓe nyaami
faa ɓe kaari. Taalibaaɓe ɓeen
kawrunduri kedde deen. Ɗe keewi
kandeeje jeɗɗi. 9 Iɓe ngada worɓe
ujunaaje nayo. Caggal ɗuum, Iisaa

yoppi ɓe, 10 naatidi e taalibaaɓe
muuɗum laana wakkati oon,
feyyiti, yehi leydi Dalmanuuta.

No Farisa'en pilorii maande
(Matta 16.1-4)

11 Farisa'en ɓeen ngari, puɗɗi
yeddundurde e Iisaa. Ɓe ŋaarii mo
o holla ɓe maande yuuroore dow
kammu faa ɓe ndaartindoo mo.
12 Iisaa uumi, wi'i:
—Ɗume waɗi de yimɓe jamaanu
hannden o ina piloo holleede
maande? Goonga kaalanammi on:
fay maande wootere on keɓataa!
13 Caggal ɗuum, o seedi e maɓɓe,
o naati laana kaan, o fonndii gere
ooto maayo.

Haala rabilla Farisa'en e
Saduki'en
(Matta 16.5-12)

14 Taalibaaɓe ɓeen njeggiti
yooɓaade buuru, si wanaa buu-
ruwal gootal tan ɓe njogii ley laana
kaan. 15 Wakkati oon, o tindini ɓe,
o wi'i:
—Kakkilee, ndeentee e rabilla
Farisa'en e mo Hirudus oon.
16 Taalibaaɓe ɓeen ina kaalda ina
mbi'a ko njooɓaaki buuru ɗuum
waɗi de o wi'iri noon. 17 Iisaa an-
nditi ko ɓe kaalata ɗuum, wi'i ɓe:
—Ko waɗi de oɗon kaalda
hakkunde mooɗon on njooɓaaki
buuru? Yalla faa joonin on
annditaay, on paamaay? Naa on
wumɓe ɓerɗe? 18 Oɗon njogii gite,
de on nji'ataa naa? Oɗon njogii
noppi, de on nanataa naa? Yalla
on miccitaaki 19 nde peccanmi
worɓe ujunaaje njoyo buuruuje
joy ndeen, kandeeje foti kebbinɗon
kedde ɗeen?
Ɓe njaabii mo, ɓe mbi'i:
—Kandeeje sappo e ɗiɗi.
20 O yami ɓe katin, o wi'i:
—Nde peccanmi worɓe ujunaaje
nayo buuruuje jeɗɗi ndeen, kan-
deeje foti kebbinɗon kedde ɗeen?
Ɓe njaabii mo, ɓe mbi'i:
—Kandeeje jeɗɗi.
21 Ndeen o wi'i ɓe:
—Faa joonin on paamaay naa?

No Iisaa wumtiniri bumɗo ley
Baytisayda

22 Ɓe njottii Baytisayda. Ɗoon
yimɓe ngaddani Iisaa bumɗo, ɓe
nyaagii ɗum meema mo. 23 O nan-
ngi junngo bumɗo oon, o yaari ɗum
yaasin wuro ngoon. Caggal ɗuum,
o tutti e gite muuɗum, o yowi juuɗe
makko e muuɗum, o yami ɗum, o
wi'i:
—Won ko nji'ataa naa?
24 Bumɗo oon feerti gite mum,
wi'i:
—Miɗo yi'a yimɓe, de iɓe nga'ani
kam hono leɗɗe jahooje ni.
25 Iisaa yowi juuɗe muuɗum e
gite makko katin. Ndeen gorko
oon feerti gite mum, tawi wumtii
faa wooɗi, jiiɗe muuɗum na laaɓi.
26 Iisaa wi'i mo:
—Hootu, de taa njeccoɗaa ley
wuro ngo.

No Piyeer seedorii Iisaa woni Al-
masiihu
(Matta 16.13-20, Lukka 9.18-21)

27 Caggal ɗuum, Iisaa e taal-
ibaaɓe muuɗum ponndii gure
gonɗe ɗakkol Kaysariya Filipu.
Dow laawol ngool, o yami ɓe:
—Moy yimɓe mbi'ata ngonumi?
28 Ɓe njaabii mo, ɓe mbi'i:
—Woɓɓe ina mbi'a wo a Yaayaa
lootoowo lootagal batisima.
Woɓɓe ina mbi'a wo a annabi
Iliyaasa. Woɓɓe du ina mbi'a wo
a gooto e ley annabaaɓe ɓeen.
29 O yami ɓe, o wi'i:
—Onon le, moy mbi'oton ngon-
umi?
Piyeer jaabii mo, wi'i:
—Wo a Almasiihu.
30 Wakkati oon, o sappani ɓe
sanne taa ɓe kaalana ɗum fay
gooto.

No Iisaa sapporii maayde
muuɗum e iirtagol muuɗum
(Matta 16.21-23, Lukka 9.22)

31 O fuɗɗi faaminde ɓe:
—Ina tilsi Ɓii Neɗɗo torree
torraaji keewɗi. Mawɓe yimɓe
e hooreeɓe almaami'en e janngi-
nooɓe Tawreeta caloto mo. O

warete, de gaɗa balɗe tati fuu o
iirtoto.
32 O haalani ɓe ɗum faa laaɓi,
de Piyeer toowtini mo, fuɗɗi fe-
lude mo dow haalaaji makko ɗiin.
33 Iisaa kaa, hucciti e taalibaaɓe
muuɗum, ndaari ɓe, de feli Piyeer,
wi'i:
—Woɗɗam aan Seyɗaani! Sabo
miilooji maa ɗiin yuuraay to
Laamɗo, wo to yimɓe ɗi yuuri.

No Iisaa jokkirtee
(Matta 16.24-28, Lukka 9.23-27)

34 Caggal ɗuum, o noddi jamaa
oon e taalibaaɓe makko ɓeen, o wi'i
ɗum'en:
—Muuyɗo jokkude kam fuu,
sela ndaarude hoore muuɗum, de
hooya leggal muuɗum palaangal,
jokka kam.* 35 Sabo muuyɗo
dannude yonki muuɗum, mursan
ki. Ammaa mursuɗo ki saabe
am e saabe Kabaaru Lobbo oon
fu, dannan ki. 36 Ɗume heɓude
adunaaru ndu fuu nafata neɗɗo
si tawii mursii yonki muuɗum?
37 Yalla ina woodi ko neɗɗo
waawi hokkitirde faa danna yonki
muuɗum naa? 38 Cemtirɗo kam
miin e haalaaji am e ley jamaanu
tuunɗo luttuɗo Laamɗo o, miin, Ɓii
Neɗɗo du, mi semtiran ɗum nde
ngartidoymi e maleyka'en seniiɓe
e ley teddeengal Baaba am.

9

1 O wi'i ɓe katin:
—Goonga kaalanammi on: yoga
e wonɓe ɗo ɓe maayataa tawee
nji'aay laamu Laamɗo ina warda e
baawɗe.

Haala waylitagol alhaali Iisaa
(Matta 17.1-13, Lukka 9.28-36)

2 Balɗe jeegom caggal ɗuum,
Iisaa yaadi e Piyeer e Yaakuuba e
Yuhanna, o toowtidi e muɓɓen dow
waamnde toownde, kam'en tan.
Ɗoon alhaali makko waylitii yeeso
maɓɓe. 3 Kaddule makko njalbi,
ndawni far, faa dawninoowo fay
gooto waawaa rawninirde noon e
adunaaru ndu. 4 Iliyaasa e Muusaa
ɓangani ɓe, ina kaalda e makko.
5 Ndeen Piyeer wi'i mo:
—Moodibbo, gonal amin ɗo ina
woodi. Accu min ndarna huku-
muuji tati: aan gooto, Muusaa
gooto, Iliyaasa du gooto.
6 O anndaa ko o haalata, sabo
kulol manngol naatii ɓe, kamɓe
taalibaaɓe ɓeen. 7 Ruulde wari
suddi ɓe. Daande yuuri e ley ruulde
ndeen ina wi'a:
—O woni Ɓiyam mo korsinmi.
Kettindanee mo!
8 Wakkati oon, taalibaaɓe ɓeen
yeewi gereeji fuu, de nji'aay fay
gooto si wanaa Iisaa tan.
9 E ley ko ɓe njippotoo waamnde
ndeen ɗuum, o yamiri ɓe taa ɓe
kaalana fay gooto ko ɓe nji'i ɗuum
faa wakkati nde Ɓii Neɗɗo iirtii e
hakkunde maayɓe ndeen. 10 Ɓe
njaɓi konngol ngol, de ɓe keddii iɓe
yamundura hakkunde maɓɓe ɗume
woni maanaa iirtaade e hakkunde
maayɓe.
11 Caggal ɗuum, ɓe yami mo, ɓe
mbi'i:
—Ɗume waɗi de jannginooɓe
Tawreeta ina mbi'a tilay annabi
Iliyaasa artoo Almasiihu warude?
12 O jaabii ɓe:
—Goonga, Iliyaasa artoto
warude tafon moyyintinoo huunde
fuu. Ndelle ko waɗi de Binndi
ɗiin mbi'i ina tilsi Ɓii Neɗɗo torree
torraaji keewɗi, huyfinee? 13 Miɗo
haalana on: Iliyaasa wariino, de ɓe
ngolli ɗum ko ɓe muuyi fuu, hono
no haala makko haaliraa e Binndi
ɗiin ni.

No Iisaa selliniri suka gonduɗo e ginnaaru
(Matta 17.14-21, Lukka 9.37-43)

14 Nde ɓe ngartunoo to taal-
ibaaɓe heddinooɓe ɓeen fu, ɓe
nji'i jamaa keewɗo ina fiilii
ɗum'en, jannginooɓe Tawreeta
ɓeen ina njeddundura e muɓɓen.
15 Wakkati yimɓe ɓeen nji'unoo

* **8:34** Maanaa hooyude leggal palaangal woni anniyaade mursude yonki mum hono no Iisaa ni.

Iisaa fu, ɗum haaynii ɓe. Ɓe ndoggi
ɓe njaɓɓowii mo. 16 O yami ɓe, o
wi'i:
—Ɗume njeddundurton e
maɓɓe?
17 Gorko gooto ley jamaa oon
jaabii mo, wi'i:
—Moodibbo, mi gaddanɗo
ma ɓiyam gorko mo ginnaaru
muumɗini. 18 Ɗo ginnaaru nduun
ummorii mo fuu, liɓan mo e leydi,
hunnduko makko ina wurtina
nguufo, imo ŋeryundura nyiiye
makko, o yoora koloŋ. Mi nyaa-
gake taalibaaɓe maa ɓeen ndiiwa
ndu, de ɓe kunngii.
19 Iisaa wi'i yimɓe ɓeen:
—Hey onon yimɓe jamaanu han-
ndeejo ɓe ngalaa goondinal! Faa
ndey ngondammi e mooɗon? Faa
ndey keddotoomi munyande on?
Ngaddanee kam suka oon!
20 O waddanaa suka oon. Nde
ginnaaru nduun yi'unoo Iisaa
ndeen, dimmbi suka oon, liɓi ɗum,
heddii suka oon ina talloo e leydi,
hunnduko muuɗum ina wurtina
nguufo. 21 Iisaa yami baaba suka
oon, wi'i:
—Gilla ndey ɗum heɓi mo?
Baaba oon jaabii, wi'i:
—Gilla imo famɗi. 22 Katin du
wakkati fuu ginnaaru nduun ina
liɓa mo ley yiite naa ley ndiyam
faa halka mo. De si tawii won
ko mbaawɗaa fu, njurmoɗaa min,
mballaa min!
23 Iisaa wi'i mo:
—Si miɗo waawi mbiiɗaa? Hu-
unde fuu ina waawi laatanaade
goondinɗo.
24 Wakkati oon, baaba suka oon
yeewnii, wi'i:
—Mi goondinii, de wallam, sabo
goondinde ina tiiɗi kam!
25 Nde Iisaa yi'unoo jamaa oon
ina dogga warde ndeen, sappani
ginnaaru nduun e semmbe, wi'i
ndu:
—Ginnaaru muumɗinooru
faaɗinooru, miɗo yamire mburtoɗaa
e suka o, taa naatu mo abada katin!
26 Ginnaaru nduun feekii,
dimmbi suka oon semmbe, de yalti
e makko. Heddii imo wa'i hono
maayɗo, faa ko heewi e wonnooɓe
ɗoon ɓeen ina mbi'a o maayii.
27 Ammaa Iisaa nanngi junngo
makko, ummini mo tan, o darii.
28 Caggal ɗuum Iisaa naati suudu
de taalibaaɓe muuɗum ɓeen toow-
tidi e muuɗum, yami ɗum, mbi'i:
—Ɗume waɗi de min kunngii rii-
wude ginnaaru nduun?
29 O jaabii:
—Ginnaaru nduun, sii muuɗum
riiwirtaake si wanaa du'aare.

Haala Iisaa ɗiɗaɓa dow maayde muuɗum e iirtagol muuɗum
(Matta 17.22-23, Lukka 9.43-45)

30 Ɓe ndilli ɗoon, ɓe ceeki
leydi Galili. O yiɗaa fay gooto
faama ɗum, 31 sabo imo waajoo
taalibaaɓe makko ɓeen. Imo wi'a
ɗum'en:
—Ɓii Neɗɗo wattete e juuɗe
yimɓe. Ɓe mbaran ɗum, de caggal
balɗe tati fu, iirtoto.
32 Ammaa taalibaaɓe ɓeen paa-
maay maanaa haala kaan, de kuli
yamude mo du.

Haala ɓurɗo teddude
(Matta 18.1-5, Lukka 9.46-48)

33 Ɓe njottii Kafarnahum. Nde ɓe
njippinoo suudu weerdude maɓɓe
fu, o yami taalibaaɓe makko, o wi'i:
—Ɗume njeddundurɗon dow
laawol?
34 Ɓe ndeyyinii, sabo ko ɓe
njeddunduri dow laawol dey,
wo moy woni ɓurɗo teddude
hakkunde maɓɓe. 35 Ndeen Iisaa
jooɗii, noddi taalibaaɓe sappo e
ɗiɗo ɓeen, wi'i ɗum'en:
—Muuyɗo ardaade fuu, gaɗa
heddiiɓe ɓeen heedata, laatoo
golloowo maɓɓe ɓe fuu.
36 Caggal ɗuum, o nanngi junngo
cukalel gomma, o darni ngel yeeso
maɓɓe, o mumbilii ngel, o wi'i ɓe:
37 —Neɗɗo fuu jaɓɓiiɗo cukalel
gootel hono ngel e innde am, wo
miin jaɓɓii. Katin du jaɓɓiiɗo kam

fuu, wanaa miin tan jaɓɓii, jaɓɓake
Nuldo kam oon du.

Haala mo salaaki en fuu ina
wondi e meeɗen
(Lukka 9.49-50)

38 Yuhanna wi'i mo:
—Moodibbo, min nji'ii gorko
gooto ina riiwra ginnaaji e innde
maa, de min kadi mo, sabo o
waldaa e meeɗen.
39 Ammaa Iisaa wi'i:
—Taa kaɗee mo ɗum, sabo fay
gooto waawaa wadirde kaayeefiiji
e innde am, de sakitoo mbonkoo
kam wakkati oon. 40 Sabo mo
salaaki en fuu ina wondi e meeɗen.
41 Goonga kaalanammi on: neɗɗo
fuu kokkuɗo on horde ndiyam
saabe on yimɓe Almasiihu, waasa-
taa heɓude mbarjaari muuɗum.

Haala ko luttinta yimɓe
(Matta 18.6-9, Lukka 17.1-2)

42 Neɗɗo fuu luttinɗo gootel e
cukaloy goondinkoy kam koy, ko
ɓuri woodde e joomum wo hayre
teddunde haɓɓee e daande mum,
faɗɗee e maayo manngo. 43 Si
tawii junngo maa luttinte, tayu
ngo. Naataa e nguurndam ndu-
umiiɗam a nyakuɗo ɓuri moyyande
ma diina naatude e jahannama yi-
ite nge nyifataa tawee a kiɓɓuɗo.
[44 *] 45 Si tawii koyngal maa lut-
tinte, tayu ngal. Naataa ley ngu-
urndam nduumiiɗam tawee wo a
nyakuɗo ɓuri moyyande ma diina
faɗɗeede e yiite duumiinge tawee
a kiɓɓuɗo. [46 †] 47 Katin du si
yitere maa luttinte, ittu nde. Sabo
naataa e laamu Laamɗo a ɗokko
ɓuri moyyande ma diina paɗɗeɗaa
e jahannama a kiɓɓuɗo. 48 Ɗoon,
«gildi muuɗum mbaatataa, yiite
muuɗum du nyifataa.»‡ 49 Yiite
lamsinan mono fuu hono lamɗam
ni. 50 Lamɗam wo huunde lob-
bere, de si ɗam selii lamsude, noy
lamsinirton ɗam katin? Hakkunde
mooɗon laatoɗon hono lamɗam ni,
ngondon e jam.

10

Haala ceergal
(Matta 19.1-12, Lukka 16.18)

1 Iisaa dilli ɗoon, yehi leydi
Yahuudiya, de feyyiti yehi lettugal
gooruwol Urdun. Yimɓe heewɓe
piilii mo, de imo waajoo ɗum'en
katin hono no o woowrunoo
ni. 2 Farisa'en woɓɓe ngari faa
ndaartindoo mo, yami mo:
—Yalla ina daganii gorko
seerude deekum naa?
3 O jaabii ɓe:
—Ɗume Muusaa yamiri on?
4 Ɓe njaabii, ɓe mbi'i:
—Muusaa jaɓii si gorko na seera
deekum fu, winnda talkuru ceer-
gal de seera ɗum.*
5 Iisaa wi'i ɓe:
—Wo saabe on yoorɓe ɓerɗe,
ɗuum wadi de Muusaa winndani
on yamiroore nde. 6 Kaa gilla e
fuɗɗoode, «Laamɗo tagii ɓe, wadii
ɓe gorko e debbo. 7 Ɗum wadi de
gorko yoppan inna mum e bam-
mum, nanngundura e deekum, 8 ɓe
ɗiɗo fuu ɓe laatoo neɗɗo gooto.»†
Nii woni ɓe nganaa ɗiɗo katin, ɓe
ɓanndu wooturu. 9 Ndelle, taa
neɗɗo sennda ko Laamɗo hawrun-
duri.
10 Nde ɓe kootunoo ndeen, taal-
ibaaɓe makko ɓeen yami mo haala
majjum. 11 O wi'i ɓe:
—Si neɗɗo seerii deekum de ɓaŋi
goɗɗo fuu, jeenii. 12 Hono noon
du, si debbo seedii e gorum, de
gorko goɗɗo ɓaŋi ɗum, debbo oon
du jeenii.

No Iisaa barkiniri cukaloy
(Matta 19.13-15, Lukka 18.15-17)

13 Yimɓe ina ngadda cukaloy
to Iisaa, faa meema koy, de

* **9:44** E ɗereeji ɓooydi, goɗɗi ina ɓeyda aaya 44: Ɗoon, gildi mum mbaatataa, yiite mum du nyifataa. Ndaaree aaya 48. † **9:46** E ɗereeji ɓooydi, goɗɗi ina ɓeyda aaya 46: Ɗoon, gildi mum mbaatataa, yiite mum du nyifataa. Ndaaree aaya 48. ‡ **9:48** Esaaya 66.24. * **10:4** Fillitagol Tawreeta 24.1. † **10:8** Fuɗɗoode 1.27, 2.24.

taalibaaɓe ɓeen ndukani ɗum'en.
14 Nde o yiinoo ɗum ndeen, o ɓerni,
o wi'i taalibaaɓe ɓeen:
—Accee cukaloy koy ngara to
am. Taa kaɗee koy, sabo wo nan-
nduɓe e makkoy ɓeen njeyi laamu
Laamɗo. 15 Goonga kaalanammi
on: mo jaɓiraay laamu Laamɗo
hono no cukalel ni fuu, naatataa
ɗum.
16 Caggal ɗuum, o mumbilii
cukaloy koy, o yowi junngo makko
e makkoy, o barkini koy.

No Iisaa e gorko jom jawdi ngaddi
(Matta 19.16-30, Lukka 18.18-30)

17 Nde Iisaa nanngunoo laawol
fu, gorko gomma doggiri to makko,
hofii yeeso makko, yami mo, wi'i:
—Moodibbo lobbo, ɗume kaan-
umi waɗude faa mi heɓa nguurn-
dam nduumiiɗam?
18 Iisaa wi'i mo:
—Ko waɗi de aɗa noddira kam
lobbo? Lobbo walaa si wanaa
gooto, oon woni Laamɗo. 19 Aɗa
anndi jamirooje: «Taa waɗu war-
hoore, taa jeenu, taa wujju, taa
seeda fewre, taa toonya, teddin
inna maa e bammaa.»‡
20 Gorko oon jaabii mo, wi'i:
—Moodibbo, miɗo hayba ɗum
fuu gilla e cukaaku am.
21 Ndeen Iisaa ndaari mo, yiɗi
mo, wi'i mo:
—Huunde wootere ina nyakani
maa: yahu sonnoy ko njogiɗaa
ɗuum fuu, kokkaa ceede ɗeen
talkaaɓe. Ndeen, a heɓan mbar-
jaari dow kammu. De ngaraa,
njokkaa kam.
22 Ammaa nde gorko oon nannoo
haalaaji ɗiin ndeen, ɓalinii, dillidi e
mettorgal, sabo o jom jawdi sanne.
23 Iisaa yeewi gereeji fuu de wi'i
taalibaaɓe mum ɓeen:
—Naatugol joomiraaɓe jawdi ley
laamu Laamɗo ina tiiɗi koy!
24 Haalaaji ɗiin kaaynii taal-
ibaaɓe ɓeen sanne. O ɓeydi katin, o
wi'i ɓe:
—Sukaaɓe am, naatude e laamu
Laamɗo ina tiiɗi koy! 25 Sabo
ngeelooba naata wudde battal
ɓuri hoyude diina jom jawdi naata
laamu Laamɗo.
26 Ɗum ɓeydi haaynaade taal-
ibaaɓe ɓeen, keddii ina yamundura
hakkunde muɓɓen ina mbi'a:
—Ndelle, moy woni kisoowo?
27 O ndaari ɓe, o wi'i:
—Yimɓe mbaawanaa ɗum, am-
maa Laamɗo ina waawi. Sabo
walaa fuu ko Laamɗo waawanaa.
28 Ndeen, Piyeer wi'i mo:
—Ndaar, minen min njoppii hu-
unde fuu min njokkii ma!
29 O jaabii ɗum, o wi'i:
—Goonga kaalanammi on:
neɗɗo fuu joppuɗo suudu
muuɗum, naa sakiraaɓe muuɗum
worɓe e rewɓe, naa inna mum,
naa bammum, naa sukaaɓe mum,
naa gese muuɗum saabe am e
saabe Kabaaru Lobbo 30 heɓan
ko ɓuri ɗum kile hemre e aduna
mo ngonɗen e muuɗum joonin o:
joomum heɓan cuuɗi e sakiraaɓe
worɓe e sakiraaɓe rewɓe e inni-
raaɓe e sukaaɓe e gese, o torrete
du. E ley wakkati garoowo oon
du, joomum heɓan nguurndam
nduumiiɗam. 31 Ammaa ardiiɓe
heewɓe laatoto gaɗaaɓe, gaɗaaɓe
ɓeen du laatoto ardiiɓe.

Haala Iisaaataɓa dow maayde muuɗum e iirtagol muuɗum
(Matta 20.17-19, Lukka 18.31-34)

32 Iɓe ngoni e laawol faa ɓe njaha
Urusaliima. Iisaa na ardii ɓe,
tawi taalibaaɓe ɓeen ina mbemm-
bii, jokkuɓe ɗum'en ɓeen du kulii.
O noddi taalibaaɓe sappo e ɗiɗo
ɓeen, o fuɗɗi haalande ɗum'en ko
hewtata mo. 33 O wi'i ɓe:
—Inani eɗen njaha Urusali-
ima. Ɗoon Ɓii Neɗɗo wattetee
e juuɗe hooreeɓe almaami'en e
jannginooɓe Tawreeta. Ɓe caroto

‡ **10:19** Wurtagol 20.12-16.

mo sariya maayde, de ɓe ngatta
mo e juudɗe yimɓe ɓe nganaa
Alhuudiya'en. 34 Ɓeen njalnoroo
mo, tutta dow makko, piya mo
dorri, mbara mo. De balɗe tati
caggal majjum, o ummitoto.

No Yaakuuba e Yuhanna nyaagorii Iisaa (Matta 20.20-28)

35 Caggal ɗuum, Yaakuuba e
Yuhanna ɓiɓɓe Jebede ɓeen ngari
to Iisaa, mbi'i ɗum:
—Moodibbo, won ko min njiɗi
nyaagaade ma. Miɗen njiɗi
ngaɗanaa min ɗum.
36 O wi'i ɓe:
—Ɗume njiɗuɗon mi waɗana on?
37 Ɓe njaabii mo:
—Nduŋanoɗaa min min
njooɗodoo e maaɗa, gooto gere
nyaamo maa, gooto du gere nano
maa e ley darja laamu maaɗa.
38 O jaabii ɓe, o wi'i:
—On anndaa ko ŋaarotoɗon.
Yalla oɗon mbaawi yardude horde
mettunde nde njardammi ndeen,
naa looteede lootagal batisima
naawngal ngal looteteemi ngaal
naa?
39 Ɓe njaabii mo, ɓe mbi'i:
—Miɗen mbaawi.
O wi'i ɓe:
—On njardan horde nde njar-
dammi ndeen, on keɓan loota-
gal batisima ngal looteteemi ngaal.
40 Ammaa jooɗaade gere nyaamo
am naa gere nano am wanaa miin
yamirta ɗum. Jooɗorɗe ɗeen, wo ɓe
Laamɗo moyyinani ɓeen njeyi.
41 Nde taalibaaɓe sappo heddiiɓe
ɓeen nannoo ɗum ndeen, ɓernani
Yaakuuba e Yuhanna. 42 Iisaa
noddi ɓe fuu, wi'i:
—Oɗon anndi laamiiɓe leyɗe
adunaaru ina laamorii ɗum'en
doole. Mawɓe ɓeen du ina kolla
yimɓe ɓeen baawɗe. 43 Onon kaa,
ɗum waɗataa hakkunde mooɗon.
Jiɗɗo laataade tedduɗo hakkunde
mooɗon fuu, ina haani laataade
golloowo mooɗon. 44 Katin du,
jiɗɗo ardaade e mooɗon fuu, ina
haani laataade maccuɗo mooɗon,
on fuu. 45 Sabo fay Ɓii Neɗɗo
waraay faa gollanee, ammaa warii
faa gollana yimɓe, de hokka yonki
muuɗum faa laatoo coottitaari
ndimɗinoori heewɓe.

No Iisaa wumtiniri Bartime (Matta 20.29-34, Lukka 18.35-43)

46 Ɓe njottii Yeriko. Nde
Iisaa yaltannoo ngalluure ndeen,
kam e taalibaaɓe muuɗum e
jamaa keewɗo, ɓe tawi bumɗo
bi'eteeɗo Bartime ɓii Time ina
jooɗii ina garbina ɗakkol laawol
ngool. 47 Nde o nannoo wo Iisaa
Nasaraatuujo oon faltotoo ɗoon
ndeen, o fuɗɗi yeewnaade imo wi'a:
—Iisaa, taan Daawda, yurmam!
48 Yimɓe heewɓe ina njawana
mo ina mbi'a o deyyinoo, ammaa o
ɓeydi yeewnaade sanne, imo wi'a:
—Taan Daawda, yurmam!
49 Iisaa darii, wi'i:
—Noddee mo.
Ndeen, ɓe noddi bumɗo oon, ɓe
mbi'i ɗum:
—Sellin ɓernde maa, umma! O
noddii ma.
50 O gurbitii, o faɗɗi saaya
makko, o wari to Iisaa. 51 Iisaa yami
mo, wi'i:
—Ɗume njiɗɗaa mi waɗane?
Bumɗo oon jaabii mo, wi'i:
—Moodibbo, mi wumta.
52 Iisaa wi'i mo:
—Yahu, goonɗinal maa dannii
ma.
Wakkati oon o wumti, o jokki
Iisaa, iɓe njaha dow laawol.

11

No Iisaa naatiri Urusaliima (Matta 21.1-11, Lukka 19.28-40, Yuhanna 12.12-19)

1 Ko Iisaa e taalibaaɓe muuɗum
ɓadii Urusaliima ɗuum, njottii
Baytifaaji e Baytaniya dow waam-
nde wi'eteende Jaytun. Iisaa nuli
taalibaaɓe muuɗum ɗiɗo, 2 wi'i ɓe:
—Njehee naatowee wuro won-
ngo yeeso mooɗon ngo. Wakkati
oon fu, on tawan mola araawa

nga fay gooto waɗɗaaki abada ina haɓɓii. Kaɓɓiton nga, ngaddon nga ɗo. 3 Si goɗɗo yamii on ɗume ngaɗoton nga, njaaboɗon mbi'on Joomii amin ina haajaa nga, de nultiran nga law.

4 Ɓe njehi, ɓe tawi mola ngaan ina haɓɓii yaasin ɗakkol dammbugal, ɓe kaɓɓiti nga. 5 Yoga e darinooɓe ɗoon ɓeen yami ɓe:

—Ɗume ngolloton ɗo? Ko waɗi oɗon kaɓɓita mola nga?

6 Ɓe njaaborii ɓeen no Iisaa wiirunoo ɓe noon. Ɓeen njoppi ɓe. 7 Ɓe njaarani Iisaa mola ngaan, ɓe njowi saayaaji maɓɓe dow magga, o waɗɗii. 8 Yimɓe heewɓe mbeerti saayaaji muɓɓen dow laawol. Woɓɓe kelti licce leɗɗe ɗakkol toon, mbeerti ɗe e laawol ngool. 9 Ardiiɓe mo e heeduɓe gaɗa makko ɓeen na yeewnoo na mbi'a:

—Jettooje e barke ngoodanii garɗo e dow innde Joomiraaɗo!* 10 Barke woodanii laamu maami en Daawda, laamu ngaroowu nguun! Jettooje ngoodanii Laamɗo dow kammuuli!

11 Iisaa hewti ley Urusaliima, naatowi suudu dewal mawndu nduun, de ndaari fuu ko woni ley mayru. Ammaa saabe hiirii, o yehi Baytaniya kanko e sappo e ɗiɗo ɓeen.

No Iisaa huɗiri yibbi
(Matta 21.18-19)

12 Jaango majjum, caggal ɓe ndawii Baytaniya, tawi imo yolbi. 13 O haccii yibbi mbilitinki, o yehi yeewoyde yalla imo tawra ki ɓiɓɓe. Nde o yottinoo ki ndeen, o tawaay e makki si wanaa haakorooji. Sabo wakkati oon wanaa wakkati rimugol yibbe. 14 O wi'i yibbi kiin:

—Taa fay gooto nyaama ɓiɓɓe maa abada katin!

Taalibaaɓe makko ɓeen nani ɗum.

No Iisaa riiwri luumotooɓe ley suudu dewal mawndu
(Matta 21.12-17, Lukka 19.45-48, Yuhanna 2.13-22)

15 Nde ɓe njottinoo Urusaliima fu, Iisaa naati taliyaare suudu dewal mawndu nduun, de fuɗɗi riiwude soodooɓe e soottooɓe wonɓe ley toon. O liɓi taabaaje weccooɓe ceede e jooɗorɗe soottooɓe buugaali. 16 O accaay fay gooto rewi ley taliyaare suudu dewal mawndu nduun ina ronndii gineeji. 17 Ndeen o waajii ɓe:

—Yalla wanaa ina winndaa: «Suudu am inndirte suudu waɗirdu du'aare lenyi fuu!»† Onon kaa, on ngaɗii ndu suuɗirdu yanooɓe.‡

18 Hooreeɓe almaami'en e jannginooɓe Tawreeta nani ɗum, pilii no mbardata mo. Ɓe kuli mo, sabo waaju makko oon naatii jamaa oo sanne. 19 Nde hiirnoo fu, kanko e taalibaaɓe makko, ɓe njalti ngalluure ndeen.

Haala du'aare wondunde e goonɗinal
(Matta 21.20-22)

20 Fajiri jaango majjum, iɓe paltoroo to yibbi kiin toon, ɓe nji'i ki yoorii koloŋ faa yottii ɗaɗi. 21 Piyeer miccitii, wi'i mo:

—Moodibbo, ndaar! Yibbi ki kuɗunoɗaa kiin yoorii.

22 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:

—Ngoonɗinee Laamɗo! 23 Goonga kaalanammi on: neɗɗo fuu biiɗo waamnde nde: «Ɗoofa, saamoy ley maayo», si sikkitiraay ley ɓernde muuɗum, de goonɗini ko wi'i ɗuum laatoto fu, waɗante ɗum. 24 Ɗum waɗi de miɗo wi'a on: ko ŋaariɗon e ley du'aare fuu, ngoonɗinee on keɓii ɗum, ndeen on ngaɗante ɗum. 25 Nde ndariɗon faa ngaɗon du'aare fuu, si won gaɗunoodo on huunde fu, njaafoɗon ɗum, faa Baaba mooɗon gonɗo dow kammu

* **11:9** Jabuura 118.25-26. † **11:17** Esaaya 56.7. ‡ **11:17** Yeremiya 7.11. § **11:26** E ɗereeji ɓooyɗi, goɗɗi ina ɓeyda aaya 26: Kaa si on njaafataako, Baaba mon gonɗo dow kammu oon du yaafataako hakkeeji mooɗon.

oon yaafanoo on hakkeeji mooɗon
onon du. [26 §]

Yamol dow toy baawɗe Iisaa yuuri
(Matta 21.23-27, Lukka 20.1-8)

27 Ɓe ngarti Urusaliima katin. E
ley ko o yiiltotoo ley suudu de-
wal mawndu ɗuum, hooreeɓe al-
maami'en e jannginooɓe Tawreeta
e mawɓe ɓattitii mo 28 yami mo:
—Laamu nguye hokki ma
baawɗe gollude ko ngollataa ɗum?
Moy hokki ma laawol ngollaa
ɗum?
29 Iisaa wi'i ɓe:
—Mi yaman on huunde wootere.
Njaaboɗon kam, de mi haalana
on kokkuɗo kam laawol mi golla
ko ngollammi ɗuum. 30 Lootagal
batisima Yaayaa ngaal, to Laamɗo
yuuri naa to yimɓe? Njaabee kam!
31 Ɓe ndawridi hakkunde maɓɓe,
ɓe mbi'i:
—Si en mbi'ii to Laamɗo, o
yaman en ndelle ko waɗi de en
ngoonɗinaay Yaayaa? 32 Yalla en
mbi'an to yimɓe naa?
Iɓe kula yimɓe ɓeen sabo ɓe fuu
iɓe njogorii Yaayaa wo annabaajo
goongaajo. 33 Ɓe njaabii Iisaa, ɓe
mbi'i:
—Min anndaa.
Iisaa wi'i ɓe:
—Haya miin du, mi haalantaa on
baawɗe ɗeye ngollirammi ko ngol-
lammi ɗuum.

12

Banndol haala remooɓe bonɓe
(Matta 21.33-46, Lukka 20.9-19)

1 Iisaa fuɗɗi haalude, banndani
ɓe, wi'i:
—Neɗɗo gomma waɗii ngesa
cabiije. O fiiltini nga hoggo, o
wasi luggere ɓoosirde, o nyiɓi
suudu toowndu faa o haynoo ko
warata e ngesa ngaan. Caggal
ɗuum, o halfini nga remooɓe, de
o waɗi jahaangal. 2 Nde ɓoreede
cabiije yottinoo fu, o neli golloowo
makko to remooɓe ɓeen toon,
ɓe ngaddana mo ngeɗu makko e
ɓiɓɓe cabiije ɗeen. 3 Ɓe nanngi
nelaaɗo oon, ɓe piyi ɗum, ɓe
njeccini ɗum juuɗe ɓole. 4 O neli
e maɓɓe golloowo makko goɗɗo.
Ɓe kuyfini ɗum, ɓe eli ɗum. 5 O
neli katin golloowo tataɓo, de
ɓe mbari ɗum. Woɓɓe heewɓe
nuliraama hono noon: ɓe piyi
woɓɓe, ɓe mbari woɓɓe. 6 Joonin
kaa gooto tan o heddorii, ɓiyiiko
korsuɗo oon. Sakitii o neli oon du e
maɓɓe, o wi'i: «Ɓe njaagoto ɓiyam
oon.» 7 Ammaa remooɓe ɓeen
mbi'unduri hakkunde muɓɓen:
«O woni donoowo oon. Ngaree
mbaren mo, faa kewten ngesa
ngaan!» 8 Ɓe nanngi ɓiɗɗo oon, ɓe
mbari ɗum, ɓe paɗɗi ɗum to gaɗa
ngesa toon.
9 Joonin le, noy jom ngesa oon
waɗata? O waran, o halka remooɓe
ɓeen, o halfina ngesa ngaan woɓɓe.
10 Yalla on njanngaay ko winndaa
ley Binndi ɗiin ɗuum naa?
«Hayre nde nyiɓooɓe ɓeen calii
ndeen,
wo kayre laatii hoore nyimngo
ngoon.
11 Ɗum wo golle Joomiraaɗo,
wo ɗum haaynde e jiiɗe
meeɗen!»*
12 Hooreeɓe Alhuudiyankooɓe
pilii no nanngira Iisaa, sabo ɓe
paamii banndol ngol wo kamɓe
sappii. De ɓe cuusaay jamaa oon.
Ɓe njoppi mo, ɓe ndilli.

Haala yoɓugol lampo
(Matta 22.15-22, Lukka 20.20-26)

13 Hooreeɓe ɓeen neli e makko
Farisa'en woɓɓe e daraniiɓe
Hirudus faa keɓa tuufira mo e
konngol makko. 14 Ɓe ngari, ɓe
mbi'i mo:
—Moodibbo, miɗen anndi a
goongante. A hulataa fay gooto,
sabo a ɓurdintaa yimɓe, aɗa
jannginira laawol Laamɗo ngol
goonga. Yalla ina dagii min
kokka kaananke Roma mawɗo oon

* **12:11** Jabuura 118.22-23.

lampo naa dagaaki? Min kokka mo
naa taa min kokka mo?
15 Ammaa Iisaa annditii
naafikaaku maɓɓe. O wi'i ɓe:
—Ɗume wadi de odon tuufina
kam? Ngaddanee kam mbuudu
cardi faa mi yi'a dum.
16 Ɓe ngaddani mo. O yami ɓe:
—Natal moy e innde moy woni
do?
Ɓe mbi'i mo:
—Kaananke Roma.
17 Ndeen o jaabii ɓe, o wi'i:
—Ndelle kokkee kaananke
Roma ko jeyi, kokkon Laamdo du
ko jeyi.
Ko Iisaa jaabii duum haaynii ɓe
sanne.

Haala ummital maayɓe
(Matta 22.23-33, Lukka 20.27-40)

18 Saduki'en woɓɓe ngari to
makko. Kam'en ngoni yeddooɓe
ummital. Ɓe yami mo, ɓe mbi'i:
19 —Moodibbo, Muusaa yamirii
en si nedɗo ɓaŋii debbo, maayii
tawii heɓaay ɓiɗɗo fu, minyum naa
mawnum dewla debbo joppaado
oon faa heɓana maaydo oon
ɓeyngu.† 20 Wadii rimdaaɓe njeɗɗo.
Arandeejo oon ɓaŋi debbo de
maayi, heɓaay ɓiɗɗo. 21 Ɗiɗaɓo oon
dewli debbo oon, kam du maayi
heɓaay ɓiɗɗo. Taɓaɓo oon du wadi
hono noon. 22 Hono nii njeɗɗo ɓeen
fuu ɓaŋiri mo, keɓaay ɓiɗɗo. Caggal
maɓɓe ɓe fuu, debbo oon du maayi.
23 Ndelle, nyannde ummital, moy e
maɓɓe laatotoo goroo debbo oon?
Sabo ɓe njeɗɗo fuu ɓe ɓaŋiino mo.
24 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—On woofuɓe, on anndaa
Binndi diin, on anndaa baawde
Laamdo du. 25 Sabo si maayɓe
ummitake fu, worɓe ɓaŋataa,
rewɓe ɓaŋataake. Ɓe laatoto hono
maleyka'en wonɓe dow kammu
ɓeen ni. 26 Woodi, ko maayɓe
ummitotoo duum, on njanngaay
e dewtere Muusaa ley taariki
wuumoore huɓɓoore, hono no
Laamdo haaldiri e makko, wi'i:
«Miin woni Laamdo Ibrahiima,
Laamdo Isiyaaka, Laamdo Yaaku-
uba»?‡ 27 Laamdo wo Laamdo
wuurɓe, wanaa Laamdo maayɓe.§
On mboofii sanne.

Haala yamiroore ɓurnde semmbe
(Matta 22.34-40, Lukka 10.25-28)

28 Jannginoowo Tawreeta gooto
ɓattitii Iisaa, tawi naniino jeddi
maɓɓe, e no o jaaborii Saduki'en
ɓeen faa woodi, yami mo:
—E jamirooje deen fuu, ndeye
ɓuri manngu?
29 Iisaa jaabii mo:
—Ɓurnde fuu manngu e
jamirooje deen wo nde do: «Het-
tinda Israa'iila, Laamdo Joomiraado
meeden oon tan woni Joomiraado.
30 Yidir Laamdo Joomiraado maa
e ɓernde maa fuu e yonki maa
fuu e hakkillo maa fuu e semmbe
maa fuu.»* 31 Ɗiɗaɓerde ndeen wo
hono mayre, kayre woni: «Njidiraa
gondo maa no njidirdaa hoore maa
ni.»† Walaa fuu yamiroore ɓurnde
didi deen manngu.
32-33 Jannginoowo Tawreeta oon
wi'i mo:
—Moodibbo! A haalii goonga
ko mbiidaa Laamdo tan woni
Joomiraado, katin du Laamdo
goddo walaa si wanaa kanko. E
yidirde Laamdo e ɓerndem fuu e
hakkillom fuu e semmbem fuu,
e yidirde gondo mum hono no
yidiri hoore mum ni, kanjum ɓuri
sadakaaji duppeteedi e kirsamaaji
fuu! Haala maa ina selli sanne.
34 Nde Iisaa yi'unoo o jaaborake
hakkilantaaku ndeen, wi'i mo:
—A wodɗaa e laamu Laamdo.

† **12:19** Fillitagol Tawreeta 25.5. ‡ **12:26** Wurtagol 3.6, 15-16. § **12:27** Gilla e jamaanu Muusaa tawi Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba maayii gilla ko ɓooyi. Ko Laamdo wi'i wo Laamdo maɓɓe duum, holli iɓe mbuuri. * **12:30** Fillitagol Tawreeta 6.4-5. † **12:31** Lewinkooɓe 19.18.

Caggal ɗuum, fay gooto suusaay
yamude Iisaa yamɗe goɗɗe katin.

Haala Almasiihu e Daawda
(Matta 22.41-46, Lukka 20.41-44)

35 Nde Iisaa waajotoo ley suudu
dewal mawndu ndeen, wi'i:
—Noy jannginooɓe Tawreeta
ɓeen mbaawri wiide Almasiihu
oon wo taan Daawda? 36 Sabo
Daawda e hoore muuɗum wi'irii
Ruuhu Ceniiɗo:
«Joomiraaɗo wi'i Joomam:
Jooɗa gere nyaamo am,
faa mi waɗa njaaɓaa wayɓe
ma.»‡
37 Daawda e hoore muuɗum ina
noddira Almasiihu oon «Joomam».
Ndelle, noy o laatortoo taanum?

No Iisaa feliri jannginooɓe Tawreeta
(Matta 23.1-36, Lukka 20.45-47)

Jamaa keewɗo ina hettindanii
Iisaa e seyo. 38 E ley waajagol
makko ngool, o wi'i ɓe:
—Tinnee e jannginooɓe
Tawreeta yiɗuɓe yiilodaade
e saayaaji mawɗi e jowteede
jowtaali tedduɗi ley luumooji,
39 fooɗantooɓe jooɗorɗe ɓurɗe ted-
dude ley cuuɗi baajorɗi e nokkuuje
tedduɗe to nyaamduuji. 40 Iɓe
nyaama jawdi rewɓe talkaaɓe
ɓe goriraaɓe muɓɓen maayi, de
ɓe njuutina du'aawuuji maɓɓe
faa ɓe nanndinkinoo e lobbuɓe.
Kamɓe, jukkungo naawngo ɓurata
jippineede dow muɓɓen.

Haala sadaka debbo talkaajo
(Lukka 21.1-4)

41 Iisaa jooɗii hucciti e keesu su-
udu dewal mawndu nduun, yi'i
no jamaa oon wattirta kaalisi e
keesu oon noon. Joomiraaɓe jawdi
heewɓe ngatti kaalisi keewɗo ley
keesu oon. 42 Ndeen debbo talka-
ajo mo gorum maayi wari, watti
buuɗi ɗiɗi. 43 Iisaa noddi taalibaaɓe
muuɗum ɓeen, wi'i ɗum'en:
—Goonga kaalanammi on: ko
debbo talkaajo o watti e ley keesu
ɗuum ɓuri ko ɓeen fuu ngatti
ɗuum. 44 Sabo ɓe fuu, wo ko
bonnantaa ɓe fay huunde tan ɓe
ngatti. Ammaa debbo o kaa, e ley
talkaaku muuɗum watti haddi ko
joginoo faa wuurda ɗuum fuu.

13

Haala halkere suudu dewal e sifaaji timmoode adunaaru
(Matta 24.1-14, Lukka 21.5-19)

1 Nde o wurtotonoo suudu dewal
mawndu ndeen, taalibaajo makko
gooto wi'i mo:
—Moodibbo, ndaar, kaaye ɗe e
nyimngo ngo fuu no ŋarɗiri!
2 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—A yi'ii nyimngo ngo no foti
mawnude naa? Fay hayre wootere
heddataako ɗo ina yowii dow won-
nde. Fuu wurjinte.
3 O jooɗowii dow waamnde
wi'eteende Jaytun, o hucciti e
suudu dewal mawndu nduun.
Piyeer e Yaakuuba e Yuhanna e
Andire toowtidi e makko, yami mo,
mbi'i:
4 —Anndin min nde ɗum waɗata.
Maande ndeye hollata waɗugol
kulle ɗeen fuu?
5 Iisaa jaabii ɓe wi'i:
—Ndeentee taa fay gooto wosina
on e goonga. 6 Heewɓe ngardan
e innde am, ina mbiitoo: «Miin
woni kanko.» Ɓe mbosinan yimɓe
heewɓe. 7 Si on nanii kabaaru
woldeeji ɓadiiɗi, si on kaalanaama
woldeeji boɗɗuɗi, taa kulee. Ina
tilsi ɗum waɗa, de ɗum wanaa tim-
moode tafon. 8 Lenyol habdan
e lenyol, laamu habdan e laamu,
leydi dimmboto e nokkuuje feere
feere, rafooji du ngaɗan. Ɓum
fuu laatoto hono fuɗɗoode ŋatawere
ɓeynoowo ni.
9 Ndeenee ko'e mooɗon, sabo
yimɓe njaaran on to carorɗe,
on piyete ley cuuɗi baajorɗi.
Ɓe ndarna on yeeso hooreeɓe
e kaanankooɓe saabe am, faa
laatanoɗon kam seedeeɓe yeeso

‡ **12:36** Jabuura 110.1.

maɓɓe. 10 Ina tilsi Kabaaru Lobbo
oon waajee lenyi ɗiin fuu tafon.
11 Nde ɓe njaarii on faa ɓe kokkitira
on, taa mbemmbeɗon dow ko
kaaloton. Nde wakkati majjum
wari fuu, on keɓan ko kaalon. Sabo
wanaa onon kaalata, wo Ruuhu
Ceniiɗo haalata. 12 Neɗɗo hokki-
tiran sakiike muuɗum waree,
baabiiwo du hokkitiran ɓiyum.
Ɓiɓɓe ummanto saaraaɓe muɓɓen,
ngaɗa faa ɓe mbaree. 13 Yimɓe fuu
mbanyan on saabe am. Ammaa
tinnitiiɗo faa yottii timmoode fu,
kam hisintee.

Haala torra mawɗo e gartol Al-
masiihu
(Matta 24.15-31, Lukka 21.20-
28)

14 Wakkati waran nde nji'oton
«huunde nyiddiniinde bonnoore»*
ina woni ɗo haanaa wonde.† (Jan-
nguɗo ɗum fuu, faama maanaa
majjum.) Ndeen, tawaaɓe ley
Yahuudiya fuu ndoggira baamle.
15 Tawaaɗo dow suudu, taa jippoo
fey de wi'a naatan faa hooya
huunde ley suudu muuɗum.
16 Tawaaɗo ngesa, taa yeccoo faa
hooyowa saaya muuɗum. 17 Kay,
debereedu'en e musinteeɓe njaran
torra ley balɗe ɗeen! 18 Ŋaaree
Laamɗo taa ɗum waɗa wakkati
dabbunde. 19 Sabo ley balɗe ɗeen
torra waɗan mo hono muuɗum
waɗaay gilla fuɗɗoode adunaaru
ndu Laamɗo tagi nduun faa
joonin, woodi du hono muuɗum
waɗataa abada katin. 20 Sini
Joomiraaɗo raɓɓindinaayno balɗe
ɗeen, fay gooto hisataano. Ammaa
o raɓɓindinirii ɗe saabe suɓaaɓe
makko ɓeen. 21 Wakkati oon, si
goɗɗo wi'ii on: «Ndaaree! Inan Al-
masiihu ɗo», naa «Inani mo to», taa
ngoondinee. 22 Sabo almasiihu'en
fewreeɓe e annabaaɓe fewreeɓe
ɓangowan, ngaɗa maandeeji e
kaayeefiiji faa majjina fay suɓaaɓe
ɓeen, si na laatoo. 23 Ndelle,
kakkilon! Mi haalanii on huunde
fuu gilla ɗum waraay.

24 —Ammaa e ley balɗe ɗeen,
caggal torra oon, naange niɓɓan,
lewru selan yaynude, 25 koode
kammu caaman, kulle gonɗe
dow kammu ɗeen ndimmboto.‡
26 Wakkati oon, Ɓii Neɗɗo oon yi'ete
ina wara e duule,§ ina warda e
baawɗe mawɗe e teddeengal. 27 O
nulan maleyka'en makko lettugal
e gorgal, horɗoore e soɓɓiire,
kawrundura suɓaaɓe makko ɓeen
gilla to adunaaru fuɗɗi faa to haaɗi.

Banndol dow yibbi
(Matta 24.32-35, Lukka 21.29-
33)

28 Ekitee ko yibbi hollata: si licce
makki keydîtii, haakorooji makki
mbilitii, oɗon anndi ndunngu
ɓadake. 29 Noon du, si on nji'ii kulle
ɗeen ina ngaɗa, annditon wakkati
oon ɓadake, ina woni e dammbu-
gal galle. 30 Goonga kaalanammi
on: jamaanu o timmataa tawee
kulle ɗeen fuu ngaɗaay. 31 Kammu
e leydi timman, de haalaaji am kaa
timmataa abada.

No fay gooto anndiraa tim-
moode si wanaa Laamɗo
(Matta 24.36-44)

32 Kaa nyalaande ndeen e
wakkati oon fay gooto anndaa
ɗum. Wanaa maleyka'en wonɓe
dow kammu, wanaa Ɓiɗɗo oon.
Walaa anndudo ɗum si wanaa
Baabiiwo oon. 33 Kakkilee,
tinnoɗon e majjum, sabo on an-
ndaa wakkati mo o warata. 34 Iɗum
wa'i hono gorko cegiliiɗo faa
dilla, yalti suudu muuɗum, hokki
maccuɓe mum mono fuu golle
mum, yamiri doomoowo damm-
bugal oon tinnoo dooma. 35 Ndelle,
kakkilon, sabo on anndaa nde

* **13:14** Daniyiila 9.27, 11.31, 12.11. † **13:14** Ɓo Iisaa haali ko annabi Daniyiila sappinoo: kaananke gooto wattan tooru e ley suudu dewal mawndu Alhuudiyankooɓe. Ko o sappinoo ɗuum waɗii gilla Iisaa rimaaka. Joonin Iisaa wi'i hono majjum wartan katin. ‡ **13:25** Esaaya 13.10, 34.4, Jowiila 2.10. § **13:26** Daniyiila 7.13.

jom galle oon wartata: ina
waawi laataade kiiral naange, naa
hakkunde jemma, naa wakkati
nde dontooje njoggata, naa fajiri.
36 Taa o juha on de o tawa oɗon
ɗaanii! 37 Ko kaalanammi on
ɗuum, miɗo haalana yimɓe fuu:
kakkilon!

14

No mawɓe diina ndawriri faa nannga Iisaa
(Matta 26.1-5, Lukka 22.1-2, Yuhanna 11.45-53)

1 Balɗe ɗiɗi keddanii iidi Falt-
agol e iidi buuru mo wattaaka ra-
billa. Hooreeɓe almaami'en e jan-
nginooɓe Tawreeta pilii nanngirde
Iisaa e hiila faa keɓa mbara ɗum.
2 De ɓe mbi'i:
—Taa ngaɗen ɗum ley iidi ndi de
yimɓe muurta.

No debbo joordi nebbam uurɗam dow Iisaa
(Matta 26.6-13, Yuhanna 12.1-8)

3 Wakkati oon Iisaa ina woni
ley Baytaniya, ɗo suudu Simon
noddirteeɗo ceppinɗo oon. O jooɗii
faa o nyaama. Debbo gomma
naati ina jogii faandu nebbam
laaɓuɗam, uurɗam, tiiɗuɗam
coggu sanne. Debbo oon heli
faandu nduun, joori nebbam
ɗaam dow hoore makko. 4 Yoga
e wonnooɓe toon ɓeen mettaa,
mbi'unduri hakkunde muɓɓen:
—Ɗume saabii de nebbam ɗaam
bonniraa ni? 5 Iɗam waawnoo son-
neede ko ɓuri buuɗi cardi keme
tati, de hokkee talkaaɓe!
Heddii iɓe pela debbo oon.
6 Ammaa Iisaa wi'i:
—Celee mo! Ko waɗi de oɗon
torra mo? O gollanii kam gollal
lobbal. 7 Si goonga, talkaaɓe ina
tawdee e mooɗon wakkati fuu,
nde muuyɗon fuu oɗon mbaawi
waɗande ɗum'en moyyere. De
miin kaa, mi tawdataake e mooɗon
wakkati fuu. 8 O waɗii ko o waawi:
o joorii nebbam uurɗam ɗam
dow ɓanndu am faa mi segilanoo
saabeere. 9 Goonga kaalanammi
on: ɗo Kabaaru Lobbo waajaa e
adunaaru ndu fuu, ko debbo o
waɗi ɗuum fillitete, faa o miccitee.

No Yahuuda jamborii Iisaa
(Matta 26.14-16, Lukka 22.3-6)

10 Yahuuda Isikariyotto, gooto e
taalibaaɓe sappo e ɗiɗo ɓeen, yehi
to hooreeɓe almaami'en faa watta
Iisaa e juuɗe muɓɓen. 11 Nde ɓe
nannoo ɗum ndeen, ɓe ceyii, ɓe
aadii ɓe njoɓan mo ceede. Wakkati
oon, imo fiya dabare no o jambor-
too Iisaa.

No Iisaa waɗiri hiraande iidi Faltagol e taalibaaɓe muuɗum
(Matta 26.17-30, Lukka 22.7-23, Yuhanna 13.21-30)

12 Nyannde arande iidi buuru
mo wattaaka rabilla, nde ɓe kirsata
dammuuli iidi Faltagol ndeen, taal-
ibaaɓe Iisaa yami ɗum, mbi'i:
—Toy njiɗɗaa min njaha min
cegilanowe hiraande iidi Faltagol
ndeen?
13 O nuli taalibaaɓe makko ɗiɗo,
o wi'i ɗum'en:
—Njehee ngalluure toon, on
kawran toon e gorko ina ronndii
loonde ndiyam. Njokkon ɗum.
14 Suudu ndu o naati fuu, mbi'on
jom galle oon: «Moodibbo yamii
suudu nduye nyaamdata e taal-
ibaaɓe mum ɓeen hiraande iidi
Faltagol?» 15 O hollan on suudu
sooro mawndu moyyinaandu.
Wo dow toon cegilantoɗon en
hiraande ndeen.
16 Taalibaaɓe ɗiɗo ɓeen njehi,
naatowi ngalluure ndeen, ɓe tawri
hono no o wi'iri ɓe noon. Toon
ɓe cegilanii hiraande iidi Faltagol
ndeen.
17 Nde hiirnoo fuu, Iisaa wardi e
sappo e ɗiɗo ɓeen. 18 Wakkati ɓe
njooɗinoo iɓe nyaama fu, Iisaa wi'i:
—Goonga kaalanammi on:
gooto mooɗon jamboto kam, imo
nyaamda e am joonin.*

* **14:18** Jabuura 41.10.

19 Ɗum laatanii ɓe kaɓɓu-ko'u, ɓe
puɗɗi yamirde mo gooto gooto, iɓe
mbi'a:
—Kori wanaa miin?
20 O jaabii ɓe, o wi'i:
—Wo gooto mooɗon, onon sappo
e ɗiɗo ɓe, cuuwidinɗo e am junngo
e le'al ngal. 21 Tilay Ɓii Neɗɗo yop-
pira adunaaru no haaliraa ley Bin-
ndi ɗiin ni. Ammaa bone woodanii
jambotooɗo Ɓii Neɗɗo oon! Gorko
oon, si rimaakano fey ɓuri woodde
e muuɗum!
22 Nde ɓe nyaamannoo ndeen,
Iisaa hooyi buuru, yetti Laamɗo,
heltii, hokki ɓe, wi'i:
—Njaɓee, ɗum wo ɓanndu am.
23 Caggal ɗuum, o hooyi horde
cabijam, o yetti Laamɗo, o hokki
ɓe, ɓe fuu ɓe njari. 24 O wi'i ɓe:
—Ɗum wo yiiyam am, tabinti-
noojam amaana Laamɗo, ndufe-
teeɗam saabe heewɓe. 25 Goonga
kaalanammi on: mi yarataa
cabijam katin si wanaa nyannde
njaroymi kesam e ley laamu
Laamɗo.
26 Caggal ɓe njimii Jabuura,†
ɓe njalti, ɓe njehi dow waamnde
wi'eteende Jaytun.

No Iisaa sapporii Piyeer wi'an anndaa ɗum
(Matta 26.31-35, Lukka 22.31-34, Yuhanna 13.36-38)

27 Iisaa wi'i ɓe:
—On fuu on njoppan kam, sabo
ina winndaa: «Mi fiyan duroowo
piiɗe maayde, de baali ɗiin canki-
too.»‡ 28 Ammaa caggal mi iirtake,
mi artoyto on Galili.
29 Piyeer wi'i mo:
—Fay si ɓe fuu ɓe njoppi ma,
miin kaa mi yoppataa ma.
30 Iisaa wi'i mo:
—Goonga kaalanammaami:
jemma hannden o pay, fadde
ndontoori e joggude kile ɗiɗi a
wi'an a anndaa kam kile tati.
31 De Piyeer haali, tekkini
daande, wi'i:
—Fay si tilsi mi maaydan e
maaɗa, abada mi wi'ataa mi
anndaa ma.
Taalibaaɓe ɓeen fuu mbi'i hono
noon.

No Iisaa nyaagorii Laamɗo ley Geccemane
(Matta 26.36-46, Lukka 22.39-46)

32 Ɓe njottii nokku bi'eteeɗo Gec-
cemane, de Iisaa wi'i taalibaaɓe
muuɗum ɓeen:
—Njooɗee ɗo, faa mi waɗowa
du'aare.
33 O yaadi e Piyeer e Yaakuuba
e Yuhanna. Ɓernde makko fuɗɗi
maatude kulol e kaaɗeefi. 34 O wi'i
ɓe:
—Mettorgal ina mawni e am
sanne faa ina nesa warude kam.
Keddee ɗo, ndoomee, kakkilee.
35 O toowti seeɗa, o hippii e leydi,
o du'ii yalla imo daɗa e wakkati
naawɗo oon si na laatoo. 36 O wi'i:
—Abba! Aɗa waawi huunde fuu,
woɗɗinam horde torra nde. Am-
maa taa laatoo ko muuyumi, ɗum
laatoo ko muuyuɗaa.
37 O warti, o tawi iɓe ɗaanii. O
wi'i Piyeer:
—Simon, a ɗaani naa? A walaa
semmbe doomude fay haddi
wawtu gooto naa? 38 Kakkilee,
ndu'ee, faa taa on njarribe. Sabo
hakkillo ina heewi anniya lobbo,
ammaa terɗe ina lokkiɗi.
39 O yehi katin, o du'orii no
arande ni. 40 O warti, o tawi ɓe
ɗaantake, sabo ɗoyngol maɓɓe na
teddi sanne. Ɓe kunngii anndude
ko ɓe njaabotoo mo. 41 O warti
tataɓerde, o wi'i ɓe:
—Faa joonin on ɗaani, oɗon
ŋootta naa? Heyii. Wakkati oon
warii. Joonin, Ɓii Neɗɗo wattete e
juuɗe luttuɓe. 42 Ummee njehen!
Inan jambotooɗo kam oon ina
ɓattitii.

† **14:26** Al'aada Alhuudiyankooɓe woni yimude jimi Jabuura 115-118 wakkati hiraande iidi Faltagol. ‡ **14:27** Jakariyaa 13.7.

No Iisaa nanngiraa
(Matta 26.47-56, Lukka 22.47-53, Yuhanna 18.3-12)

43 O tilaaki e haalde ɗum,
de Yahuuda, gooto e sappo e
ɗiɗo ɓeen, yottii ina wondi e
yimɓe heewɓe jogiiɓe kaafaaje e
cabbi. Wo ɓe nulaaɓe hooreeɓe
almaami'en, e jannginooɓe
Tawreeta, e mawɓe. 44 Jambotooɗo
mo oon hokkiino ɓe filnde, wi'i:
—Mo mucciimi fu, oon woni
kanko. Nanngon ɗum, njaaron
ɗum kawjoɗon ɗum.
45 Yahuuda yottii tan, ɓattitii
Iisaa, wi'i ɗum:
—Moodibbo!
O muccii ɗum. 46 Ndeen ɓe tuggi
juuɗe maɓɓe dow Iisaa, ɓe nanngi
ɗum. 47 Gooto e darinooɓe ɗoon
ɓeen, soorti kaafaahi muuɗum,
soppi maccuɗo Almaami Mawɗo,
tayi nowru muuɗum. 48 Iisaa wi'i
ɓe:
—On ngardii e kaafaaje e cabbi
hono wo mi ardiiɗo muurtere naa?
49 Nyannde fuu miɗo wondunoo e
mooɗon ley suudu dewal mawndu
nduun miɗo waajoo, de on nan-
ngaay kam. Ammaa tilay ko Binndi
ɗiin mbi'i ɗuum tabita.
50 Ndeen, taalibaaɓe ɓeen fuu
njoppi mo, ndoggi.
51 Jokolle mo ɓornaaki na waanii
disaare tan, jokki mo. Ɓe nanngi
ɗum, 52 de yoppi disaare ndeen,
doggi ɓanndu ɓoldu.

No mawɓe diina carorii Iisaa
(Matta 26.57-68, Lukka 22.54-55, 63-71, Yuhanna 18.13-14, 19-24)

53 Ɓe njaari Iisaa to Almaami
Mawɗo oon, tawi hooreeɓe al-
maami'en e mawɓe e jannginooɓe
Tawreeta fuu ina kawriti. 54 Piyeer
ina jokki mo to toowti faa naati ley
taliyaare galle Almaami Mawɗo. O
jooɗodii e doomooɓe ɗakkol yiite,
imo yuuloo.
55 Woodi, hooreeɓe almaami'en
e jeyaaɓe e waalde Saahiiɓe ndeen
fuu ina piloo ko pelira Iisaa faa
waree, de ɓe keɓaay. 56 Heewɓe
ina pela mo dow fewre, ammaa
haalaaji muɓɓen ina luttunduri.
57 Woɓɓe maɓɓe peli mo, mbi'i:
58 —Min nanii imo wi'a: «Mi
liɓan suudu dewal mawndu mahi-
raandu juuɗe nduun, de ley balɗe
tati mi nyiɓa suudu dewal wonndu
ndu mahiraaka juuɗe.»
59 Kaa e ɗum du, pelooje
maɓɓe ɗeen ina luttunduri.
60 Almaami Mawɗo oon ummii,
darii hakkunde jamaa oon, yami
Iisaa:
—Walaa ko njaabotoɗaa naa? Ko
yimɓe ɓe ceedante ɗuum wo ɗume?
61 Ɗum fuu imo deyyinii, o
jaabaaki fay huunde. Almaami
Mawɗo oon ina yama mo katin, ina
wi'a:
—Yalla aan woni Almasiihu, ɓii
mo jettooje ngoodani oon naa?
62 O jaabii, o wi'i:
—Miin woni kanko. On nji'an Ɓii
Neɗɗo ina jooɗii gere nyaamo Jom
baawɗe oon,§ ina warda e duule
kammu.*
63 Ɗuum metti Almaami Mawɗo
oon faa seeki kaddule muuɗum,
wi'i:
—En kaajaaka seedeeɓe katin.
64 On narrii noppi mooɗon ko o
mbonkii Laamɗo ɗuum. Ɗume mi-
iliɗon?
Ɓe fuu ɓe mbi'i imo haani wa-
reede.
65 Woɓɓe maɓɓe puɗɗi tuttude
dow makko. Ɓe cuddi yeeso
makko, iɓe piya mo, iɓe mbi'a mo:
—Hey annabaajo! Haalan min
moy fiyi ma!
Ndeen doomooɓe ɓeen du nan-
ngi mo, ina peenya mo.

No Piyeer wi'iri anndaa Iisaa
(Matta 26.69-75, Lukka 22.56-62, Yuhanna 18.15-18, 25-27)

66 E ley ko Piyeer woni ley
taliyaare galle oon, gooto e horɓe
Almaami Mawɗo oon yottii. 67 Nde
o yiinoo Piyeer ina yuuloo ndeen, o
taykii ɗum, o wi'i:

§ **14:62** Jabuura 110.1. * **14:62** Daniyiila 7.13.

—Aan, aɗa wondunoo e Iisaa Nasaraatuujo oon.
68 Piyeer yeddi mo, wi'i:
—Miin kaa mi anndaa, mi faamataa ko kaalataa ɗuum.
Caggal ɗuum, Piyeer yehi naatowi bolongal galle ngaal. [Ndeen ndontoori joggi.]† 69 Nde korɗo oon yiinoo mo katin fu, haalani dariiɓe ɗoon ɓeen, wi'i:
—Oo wo gooto maɓɓe!
70 Piyeer yeddi katin. Faa ɓooyti seeɗa, dariiɓe ɗoon ɓeen mbi'i Piyeer:
—Tannyoral, a gooto maɓɓe, sabo a Galilinkeejo.
71 Kanko du, o fuɗɗi hunaade e huttaade, imo wi'a:
—Mi anndaa gorko mo kaaloton haala mum oon fey!
72 Wakkati oon pay, ndontoori joggi ɗiɗaɓerde, de Piyeer miccitii ko Iisaa wi'unoo ɗuum: «Fadde ndontoori e joggude kile ɗiɗi, a wi'an a anndaa kam kile tati.» Ɓernde Piyeer metti dow majjum, heddii ina woya.

15

No Pilaatu yamiri Iisaa
(Matta 27.1-2, 11-14, Lukka 23.1-5, Yuhanna 18.28-38)

1 Nde naange fuɗunoo fu, hooreeɓe almaami'en e jannginooɓe Tawreeta e waalde Saahiiɓe ndeen fuu, tawti mawɓe du, ɓe fuu ɓe ndawridi. Ɓe kaɓɓi Iisaa, ɓe njaari ɗum, ɓe ngatti ɗum e juuɗe Pilaatu goforneer oon.
2 Pilaatu yami mo, wi'i:
—Aan woni kaananke Alhuudiyankooɓe oon naa?
O jaabii, o wi'i:
—Aan e hoore maa haali.
3 Hooreeɓe almaami'en ɓeen ina pelda mo kulle keewɗe. 4 Pilaatu yami mo katin:
—Walaa ko njaabotoɗaa naa? A nanaay ko ɓe peldete ɗuum fuu naa?
5 Ammaa Iisaa jaabaaki fay huunde, faa ɗum haaynii Pilaatu.

No Iisaa saroraa sariya maayde
(Matta 27.15-26, Lukka 23.13-25, Yuhanna 18.39-19.16)

6 Iidi Faltagol fuu, goforneer oon ina woowi yoofande yimɓe ɓeen kasuujo gooto mo cuɓii. 7 Tawi gorko bi'eteeɗo Barabas muurtidiino e woɓɓe faa ɓe mbari neɗɗo. Wakkati oon, iɓe uddaa e kasu saabe ko ɓe ngaɗi ɗuum. 8 Jamaa oon njehowi to Pilaatu woni toon, naati e nyaagaade ɗum waɗana ɓe ko woownoo waɗande ɓe ɗuum. 9 O jaabii ɓe, o wi'i:
—Oɗon njiɗi mi yoofana on kaananke Alhuudiyankooɓe oon naa?
10 Sabo o faamii hooreeɓe almaami'en ɓeen kiram waɗi de kokkitiri mo. 11 De hooreeɓe ɓeen ndunyi jamaa oon nyaagoo Pilaatu yoofana ɓe Barabas, ɗum ɓurani ɓe yoofa Iisaa. 12 Pilaatu jaabii katin, wi'i ɓe:
—Ndelle, ɗume njiɗuɗon mi waɗa mo mbi'oton kaananke Alhuudiyankooɓe oon?
13 Ɓe yeewnii, ɓe mbi'i:
—Tontu mo e leggal palaangal!
14 Pilaatu yami ɓe:
—Ɗume o waɗi ko boni?
De ɓe ɓeydi yeewnaade semmbe:
—Tontu mo e leggal palaangal!
15 Saabe Pilaatu ina yiɗi welnude ɓerɗe jamaa oon, yoofani ɗum'en Barabas. Caggal ɗuum, o yamiri Iisaa fiyee dorri, de o hokkitiri ɗum tontowee e leggal palaangal.

No sordaasiiɓe njalnorii Iisaa
(Matta 27.27-31, Yuhanna 19.2-3)

16 Sordaasiiɓe ɓeen njaari mo nannowi mo ley galle laamorde toon, kawrunduri sordaasiiɓe heddiiɓe ɓeen fuu. 17 Ɓe ɓorni mo saaya mboɗeeha,* ɓe canyi taarde gi'e ɓe kippi e hoore makko. 18 Ɓe puɗɗi salminde mo, iɓe mbi'a:

† **14:68** Cakitte aaya 68 tawaaka e ɗereeji ɓurɗi fuu ɓooyude ɗiin.
* **15:17** Wakkati Iisaa, saaya mboɗeeha wo saaya ka kaananke ɓornotoo.

—Foofoo, kaananke Alhuudiyankooɓe.

19 Iɓe piira hoore makko loosol, iɓe tutta mo, iɓe ndikkinoo, iɓe cujidana mo. 20 Nde ɓe tilinoo jalnoraade mo ndeen, ɓe itti saaya mboɗeeha kaan, ɓe ɓorni mo kaddule makko. Ndeen ɓe njaari mo yaasin faa ɓe tontowa mo e leggal palaangal.

No Iisaa tontiraa dow leggal palaangal
(Matta 27.32-44, Lukka 23.26-43, Yuhanna 19.17-27)

21 Gorko gooto bi'eteeɗo Simon, jeyaaɗo Sireene, baaba Alesandere e Rufus, ina yuura ley ladde ina faltoo ɗoon. Sordaasiiɓe ɓeen ndooldi mo o wakkoo leggal Iisaa palaangal ngaal. 22 Ɓe njaari Iisaa nokku bi'eteeɗo Golgata (maanaa majjum woni «Nokku Laalagal Hoore»). 23 Ɓe ngaddani mo cabijam njillunduraaɗam e ɗakke kaaɗuɗe faa o yara, de o jaɓaay. 24 Ɓe tonti mo e leggal palaangal. Ɓe pecciri kaddule makko cumnal, ɓe ndaara ko mono fuu heɓata.† 25 Nde ɓe tontata mo ndeen, wo wakkati yamnde jeenay beetee. 26 Ɓe mbinndi e alluwal tiimtude hoore makko sabaabu ko o tontiraa. Binndi dow maggal na mbi'a: KAANANKE ALHUUDIYANKOOƁE. 27 Ɓe tontidi mo e yanooɓe ɗiɗo, gooto gere nyaamo makko, gooto du gere nano makko. [28 ‡] 29 Yimɓe faltotooɓe ɗoon ɓeen ina njenna mo, ina ndimmba ko'e muɓɓen, ina mbi'a:

—Hey! Liɓoowo suudu dewal mawndu de nyiɓtoo ndu ley balɗe tati, 30 dannu hoore maa, jippa leggal palaangal ngal!

31 Hono noon, hooreeɓe almaami'en ɓeen du ina njalnoroo mo. Kamɓe e janngi-nooɓe Tawreeta, iɓe mbi'undura hakkunde maɓɓe:

—O hisinii woɓɓe, de o waawaa hisinde hoore makko! 32 Kanko woni Almasiihu kaananke Israa'iila oon. Jonle, o jippoo leggal palaangal ngal, faa nji'en de ngoondinen!

Ɗiɗo tontidaaɓe e makko ɓeen du ina mbonkoroo mo noon.

Haala maayde Iisaa
(Matta 27.45-56, Lukka 23.44-49, Yuhanna 19.28-30)

33 Wakkati hakkunde naange, nimre waɗi e leydi fuu faa wakkati yamnde tati kiiral naange. 34 E ley yamnde tati kiiral naange ndeen, Iisaa feekii feekaango toowngo, wi'i:

— *Eloy, eloy, lama sabaktani?* (Ɗum na fiirta «Laamɗo am, Laamɗo am! Ɗume saabii de njoppuɗaa kam?»§)

35 Nde woɓɓe dariiɓe toon ɓeen nannoo ɗum ndeen, mbi'i:

—Inan, imo nodda annabi Iliyaasa!

36 Ndeen goɗɗo maɓɓe doggi, suuwowi tekkere ley ndiyam lammuɗam, haɓɓi nde e loosol. De o fonndini hunnduko Iisaa faa muyta, o wi'i:

—En njoppa mo, ndaaren yalla Iliyaasa waran jippina mo!

37 Caggal ɗuum, Iisaa feekii feekaango toowngo katin, de seedi e yonki. 38 Lefol paliingol ley suudu dewal mawndu ngool seekii gilla dow faa ley, laatii taye ɗiɗi. 39 Mawɗo sordaasiiɓe darinooɗo yeeso makko oon yi'i no o dilliri adunaaru ni, de wi'i:

—Si goonga ni, neɗɗo o wo Ɓii Laamɗo!

40 Rewɓe woɓɓe ina toowti, ina kaynoo. Mariyama mo Magdala e Salome e Mariyama inna Yaakuuba pamarel e Yuusufi ina ngoni hakkunde maɓɓe. 41 Ɓeen njokkannoo mo ina ngollana mo

† **15:24** Jabuura 22.19. ‡ **15:28** E ɗereeji ɓooydi, goɗɗi ina ɓeyda aaya 28: Ɗum tabintini Binndi biiɗi: «O hiisodaama e bonɓe.» § **15:34** Jabuura 22.2.

nde o wonnoo Galili ndeen. Rewɓe
woɓɓe heewɓe du ina ngoni ɗoon,
yaadunooɓe e makko Urusaliima.

No ɓanndu Iisaa wattiraa e saabeere
(Matta 27.57-61, Lukka 23.50-56, Yuhanna 19.38-42)

42 Ko hiiri ɗuum, tawi hawrii e
wakkati segilagol, sabo nyalaande
fowteteende ɓadake naatude.
43 Gooto tedduɗo e waaldeere
Saahiiɓe, bi'eteeɗo Yuusufi mo
Arimatiya, wari. Kanko du imo
heɗii ɓangugol laamu Laamɗo. O
hulaay yaade to Pilaatu o ŋaaroo
ɗum ɓanndu Iisaa. 44 Ko Iisaa
maayi law ɗuum, haaynii Pilaatu,
noddi mawɗo sordaasiiɓe, yami
ɗum yalla wo goonga o maayii.
45 Nde mawɗo sordaasiiɓe oon
haalannoo ɗum Pilaatu ndeen,
acci Yuusufi hooya ɓanndu nduun.
46 Yuusufi soodi kasanke, jippini
ɓanndu Iisaa nduun, fiili ɗum
e kasanke oon, de watti ɗum e
saabeere wasaande ley hayre.
Caggal ɗuum, o talliti hayre,
o uddiri dammbugal saabeere
ndeen. 47 Mariyama mo Magdala
e Mariyama inna Yuusufi nji'i to o
wattaa toon.

16

Haala iirtagol Iisaa
(Matta 28.1-8, Lukka 24.1-12, Yuhanna 20.1-10)

1 Nde nyalaande fowteteende
faltinoo ndeen, Mariyama mo
Magdala e Salome e Mariyama
inna Yaakuuba coodi nebbeele
uurɗe faa njaha, ngatta e ɓanndu
Iisaa. 2 Nyannde go'aɓerde e
jeɗɗiire ndeen, rewɓe ɓeen ngari
to saabeere ndeen illa law, wakkati
puɗal naange. 3 Iɓe mbi'undura:

—Moy tallitanta en hayre
wonnde e dammbugal saabeere
ndeen?

4 Ammaa nde ɓe ɓantunoo gite
maɓɓe ndeen, ɓe nji'i hayre ndeen
tallitaama. Inde mawni sanne.
5 Wakkati ɓe naatunoo e saabeere
ndeen, ɓe nji'i jokolle ina jooɗii
gere nyaamo ina ɓornii saaya nda-
neeha, de ɓe kuli. 6 O wi'i ɓe:

—Taa kulee! Oɗon piloo Iisaa
Nasaraatuujo tontanooɗo oon. O
iirtake, o walaa ɗo. Inan nokku ɗo
o wattanoo ɗoon. 7 Joonin kaa, nje-
hee, mbi'owee taalibaaɓe makko
ɓeen e Piyeer o artoyto on Galili.
Toon nji'oyton mo, hono no o wi-
irunoo on noon.

8 Rewɓe ɓeen njalti saabeere
ndeen, ndoggi. Iɓe ndiwna
kulol, iɓe mbemmbii sanne. Ɓe
kaalanaay fay gooto huunde
ndeen no ɓe poti hulude.

---

9 Illa fajiri nyannde go'aɓerde e
jeɗɗiire, Iisaa iirtake. Caggal ko
o iirtii ɗuum, o artii o ɓangi e
Mariyama jeyaaɗo Magdala mo o
riiwnoo ginnaaji jeɗɗi e muuɗum
oon. 10 Mariyama yehi humpi-
toyde kabaaru oon wondunooɓe
e Iisaa ɓeen, tawi iɓe cunii iɓe
mboya. 11 Ammaa ko ɓe nani o iir-
take e ko Mariyama yi'i mo ɗuum
fu, ɓe ngoonɗinaay ɗum.

12 Caggal ɗuum, o ɓangi e
ɗiɗo maɓɓe e tagaadi ngonndi,
iɓe nanngi laawol jahoowol
ladde. 13 Kamɓe du, ɓe ngarti ɓe
kumpiti heddiiɓe ɓeen, de ɓeen
ngoonɗinaay ɓe.

14 Sakitii, o ɓangi e taalibaaɓe
sappo e ngo'o ɓeen wakkati mo
ɓe nyaamata. O feliri ɓe rafi
goonɗinal maɓɓe e yoorde ɓerɗe
maɓɓe, sabo ɓe ngoonɗinaay yiiɓe
mo caggal ummitagol makko ɓeen.
15 O wi'i ɓe:

—Njehee ley adunaaru ndu fuu,
mbaajoɗon tagaaɗo fuu Kabaaru
Lobbo o. 16 Goonɗinɗo de lootaa
lootagal batisima fu, hisinte. Mo
goonɗinaay jukkete. 17 Kaayeefiiji
ɗi ina ngoodani goonɗinɓe ɓeen:
ɓe ndiiwran ginnaaji saabe am, ɓe
kaalan ɗemle kese, 18 ɓe nanngiran
bolle e juuɗe maɓɓe. Fay si ɓe njari
poson, fay huunde waɗataa ɓe. Ɓe

njowan juuɗe maɓɓe e nyawɓe de cella.
19 Gaɗa Iisaa Joomiraaɗo haaldii
e maɓɓe, yeentinaa dow kammu,
jooɗii gere nyaamo Laamɗo. 20 De
kamɓe kaa, ɓe njehi iɓe mbaa-
jowoo ley nokkuuje fuu. Joomi-
raaɗo ina wondi e maɓɓe, tabin-
tiniri konngol ngol e maandeeji
kaayniiɗi jaadooji e maggol.*

* **16:20** Aaya 9 yaade 20 tawaaka e ɗereeji ɓurɗi fuu ɓooyude ɗiin.

Linjiila Iisaa mo Lukka winndi

Ko saabii dewtere nde winndaa

1 Yimɓe heewɓe pilake fillitaade
kulle tabitinɗe hakkunde meeɗen.
2 Ɓe mbinndii ko seediiɓe gilla
fuɗɗoode ɓeen kaalani en. Seediiɓe
ɓeen ngoni halfinaaɓe faa annd-
ina konngol ngool. 3 Tawfilus
tedduɗo, mi taykake kulle ɗeen fuu
faa woodi gilla arande, mi tawii na
hawrani kam miin du faa mi winn-
dane, mi fiirtane ɗum faa laaɓa no
ɗum waɗiri, 4 faa keɓaa tannyoral
jannde nde njannginaɗaa ndeen
wo goonga.

No Jibiriilu sapporii rimeede Yaayaa lootoowo lootagal batisima

5 Wakkati jamaanu Hirudus,
kaananke Yahuudiya, na woodi
almaami gomma bi'eteeɗo
Jakariyaa. Imo jeyaa e waaldeere
Abiya, ɓii Haaruuna. Dee
Jakariyaa du wo yuwdi Haaruuna,
innde muuɗum wo Elisabet. 6 Ɓe
ɗiɗo fuu ɓe fonnditiiɓe to Laamɗo.
Iɓe njokki jamirooje Joomiraaɗo e
sariyaaji muuɗum fuu. Feloore fuu
walaa e maɓɓe. 7 Ɓe keɓaay ɓiɗɗo,
sabo Elisabet wo dimaro. Ɓe ɗiɗo
fuu ɓe naywii du.

8 Nyannde gomma, Jakariyaa
ina golla golle muuɗum yottinde
sadakaaji yeeso Laamɗo, sabo
wakkati oon wo waaldeere makko
jeyti gollal ngaal. 9 Ley al'aada al-
maami'en iɓe mboownoo waɗude
cumnal. Wo nii Jakariyaa suɓiraa
faa naata nokkuure seniinde
wonnde ley suudu dewal mawndu,
de ura toon ure. 10 Jamaa oon
fuu darii yaasin ina waɗa du'aare
wakkati mo ure ɗeen mbuletee.
11 Wakkati oon maleyka Joomi-
raaɗo ɓangani mo, ina darii gere
nyaamo nokkuure urirde ndeen.
12 Nde Jakariyaa yi'unoo maleyka
oon ndeen, nesim tayi, kulol
nanngi ɗum. 13 Maleyka oon wi'i
mo:

—Jakariyaa taa hulu, sabo
du'aare maa jaabaama. Deeka
Elisabet rimante ɓiɗɗo gorko,
inndiraa ɗum Yaayaa. 14 Ɓiɗɗo
oon waddante seyo manngo,
heewɓe ceyorto rimeede makko,
15 sabo o laatoto tedduɗo yeeso
Joomiraaɗo. O yarataa doro, o
yarataa huunde fuu ko sulinta.
O heewan Ruuhu Ceniiɗo gilla e
ley reedu inniiko. 16 O wartiran
ɓiɓɓe Israa'iila heewɓe to Laamɗo
Joomiraaɗo muɓɓen. 17 O artoto
Joomiraaɗo warde, o wonda e
ruuhu e baawɗe ɗe annabi Iliyaasa
heɓunoo, faa o wartira ɓerɗe
baabiraaɓe to ɓiɓɓe muɓɓen, faa
o wartira saliiɓe du e hakkillooji
dartiiɓe, faa moyyinana yimɓe
segilaniiɓe garol Joomiraaɗo.

18 Jakariyaa yami maleyka oon,
wi'i:

—Noy paamirammi ɗum wo
goonga? Sabo miin mi naywii,
deekam oon du waɗi duuɓi.

19 Maleyka oon jaabii mo, wi'i:

—Miin woni Jibiriilu ɗakkiiɗo
Laamɗo, mi nulaaɗo to maaɗa
faa mi haalane kabaaru lobbo o.
20 Ndelle joonin a muumɗan. A
haalataa si wanaa wakkati mo
ɗum tabiti, sabo a goonɗinaay
haala am. Haala am ka tabitowan
nde wakkati majjum wari.

21 Tawi yimɓe ɓeen ina keɗii
Jakariyaa, ina haaynii ɗum'en ko
o ɓooyi ley suudu dewal mawndu
ɗuum. 22 Nde o wurtinoo ndeen,
o hunngii haaldude e maɓɓe. Ɓe
paami won ko o hollaa ley su-
udu dewal mawndu nduun. Imo
haalda e maɓɓe muummumre, o
heddii o waawaa haalde. 23 Nde
balɗe golle makko tilinoo ndeen, o
hooti suudu makko.

24 Caggal balɗe ɗeen, Elisabet
deekiiko oon hooyi reedu, damm-
bii haddi lebbi joy, ina wi'a:

25 —Ɗum woni ko Joomiraaɗo
waɗani kam. O taykake kam,

o ittanii kam dukkuru hakkunde yimɓe.

No maleyka sapporii rimeede Iisaa

26 Ley lewru Elisabet jeegaɓurdu nduun, Laamɗo nuli maleyka Jibiriilu e wuro wi'eteengo Nasaraatu ley leydi Galili, 27 to surbaajo mo taan Daawda bi'eteeɗo Yuusufi haɓɓani. Surbaajo oon ina wi'ee Mariyama. 28 Maleyka oon naati ɗo Mariyama woni ɗoon, wi'i ɗum:

—Aan e jam, keɓuɗo moyyere Joomiraaɗo. Joomiraaɗo ina wondi e maaɗa.

29 Haala kaan wemmbi Mariyama sanne, ina miiloo ɗume jowtaango ngo fiirtata. 30 De maleyka oon wi'i mo:

—Taa hulu, Mariyama! Sabo a heɓii moyyere yuurunde e Laamɗo, 31 a hooyan reedu, ndimaa ɓiɗɗo gorko, inndiraa ɗum Iisaa. 32 Biɗɗo oon laatoto tedduɗo, o noddirte Bii Laamɗo Toowɗo. Laamɗo Joomiraaɗo hokkan mo laamu maamiiko Daawda. 33 O laamoto yuwdi Yaakuuba faa abada, laamu makko walaa timmoode.

34 Mariyama wi'i maleyka oon:

—Noy ɗum laatortoo, sabo mi anndaa gorko?

35 Maleyka oon jaabii mo, wi'i:

—Ruuhu Ceniiɗo jippoto e maaɗa,
baawɗe Laamɗo Toowɗo cuddete.
Saabe ɗuum, ɓiɗɗo mo ndimataa oon
inndirte Ceniiɗo, Bii Laamɗo.

36 Ndaar, sakiike maa Elisabet du hooyii reedu ley nayeewu muuɗum, o riman ɓiɗɗo gorko. Imo wi'enoo wo o dimaro, de joonin kaa imo wondi e reedu lewru jeegaɓurdu, 37 sabo walaa fuu ko Laamɗo waawaa.

38 Wakkati oon, Mariyama wi'i:

—Inani kam, miin korɗo Joomiraaɗo, ɗum laatoranoo kam no mbiiruɗaa ni.

Ndeen maleyka oon dilli to makko.

No Mariyama yaari to Elisabet

39 E ley balɗe ɗeen, Mariyama ummii, yehi law to wuro gomma wonngo ley baamle Yahuudiya. 40 O naati suudu Jakariyaa, o jowti Elisabet. 41 Nde Elisabet nannoo jowtaango makko ndeen, ɓiɗɗo gonɗo e reedu muuɗum oon dimmbii. Ndeen Elisabet hebbinaa Ruuhu Ceniiɗo, 42 yeewnii e daande toownde, wi'i:

—A barkinaaɗo hakkunde rewɓe! Biɗɗo mo ndeeduɗaa o du wo barkinaaɗo! 43 Miin, wo mi ɗume faa inna Joomiraaɗo wari to am? 44 Ndaar, nde jowtaango maa yottinoo nowru am ndeen, ɓiɗɗo gonɗo e reedu am oon dimmborake kuyam. 45 Barke woodanii ma, aan goonɗinɗo ko Joomiraaɗo haalani maa ɗuum tabitan.

Jimol Mariyama

46 Mariyama wi'i:

—Yonki am ina mana Joomiraaɗo!
47 Bernde am ina heewi seyo e dow Laamɗo Kisinoowo kam,
48 sabo o yurmake kam, miin, korɗo makko leeyuɗo.
Gilla joonin jamaanuuji fuu noddiran kam barkinaaɗo.
49 Sabo Jom baawɗe waɗanii kam kulle mawɗe!
Innde muuɗum wo seniinde.
50 Yurmeende muuɗum ina woni dow hulooɓe ɗum jamaanu dow jamaanu.
51 O gollii golleeji mawɗi e semmbe junngo makko,
o sankitii mawninkiniiɓe e anniyaaji muɓɓen.
52 O saamdinii kaanankooɓe e laamuuji muɓɓen,
o toownii leeyuɓe.
53 O haarnirii yolbuɓe kulle lobbe,
o yoppii jom'en jawdi juuɗe ɓole.
54-55 O wallii yimɓe Israa'iila, maccuɓe makko ɓeen,

sabo o yeggitaay ko o haaldunoo e
maamiraaɓe meeɗen,
yurmaade Ibrahiima e yuwdi
muuɗum faa abada.
56 Mariyama waddi e Elisabet ko
waɗata lebbi tati de yeccii suudu
muuɗum.

Haala rimeede Yaayaa lootoowo lootagal batisima

57 Wakkati ndimu Elisabet yottii,
o rimi ɓiɗɗo gorko. 58 Hoddiiɓe
makko e sakiraaɓe makko nani
yurmeende mawnde nde Joomi-
raaɗo waɗani mo ndeen, ceyodii e
makko.
59 Nde cukalel ngeel waɗunoo
nyalaaɗe jeetati ndeen, ɓe ngari
taadude ngel.* Iɓe njiɗunoo
inndirde ngel innde baabiigel
Jakariyaa, 60 ammaa inniigel
jaɓaay, wi'i ngel inndiree Yaayaa.
61 Ɓe mbi'i ɗum:
—Yimɓe maa fuu walaa inndi-
raaɗo innde nde.
62 Ɓe yami baabiigel e muum-
mumre, noy yiɗi ɓiyum oon
inndiree. 63 Jakariyaa yamani
alluwal, winndi dow maggal:
«Yaayaa woni innde maggel.» Ɓe
fuu ɗum haaynii ɓe. 64 Wakkati oon
pay, hunnduko Jakariyaa yoppaa,
ɗemngal mum haɓɓitaa, ina haala,
ina yetta Laamɗo. 65 Kulol nanngi
hoddiiɓe makko ɓeen fuu. Katin du
yimɓe ley baamle Yahuudiya fuu
ina kaala kabaaruuji ɗiin. 66 Nanɓe
ɗum ɓeen fuu ndesi ɗum e ley ɓerɗe
muɓɓen, ina mbi'a: «Ndelle ɗume
cukalel ngel laatoytoo?» Sabo ɓe
nji'ii junngo Joomiraaɗo ina woni
dow maggel.

Jimol Jakariyaa

67 Jakariyaa, baaba cukalel
ngeel, heewi Ruuhu Ceniiɗo,
haaldi annabaaku, wi'i:
68 —Jettooje ngoodanii Joomi-
raaɗo, Laamɗo Israa'iila,
sabo warii walli yimɓe
muuɗum, rimɗini ɗum'en.
69 O waddanii en Kisinoowo jom
semmbe
yuwɗo e suudu Daawda,
maccuɗo makko.
70 Ɗum fuu ɗum laatorii hono no
o haalirnoo e kunnduɗe
annabaaɓe makko seniiɓe
gilla arande -
71 o wi'i o hisinan en e habdiiɓe
men,
e juuɗe wayɓe en fuu.
72 Nii o yottiniri yurmeende nde
o aadaninoo maamiraaɓe
men ndeen,
o miccitake amaana makko
ceniiɗo,
73 hunayeere nde o hunanii maam-
men Ibrahiima,
o hokkan en 74 danneede e juuɗe
wayɓe en faa ngolliranen
mo rafi kulol,
75 ndewen mo ley senaare e
dartaare yeeso makko haddi
nguurndam meeɗen fuu.

76 Aan du cukalel, a noddirte
annabaajo Laamɗo Toowɗo,
sabo a artoto Joomiraaɗo warde
faa moyyinanaa mo laabi
makko,
77 faa anndinaa yimɓe makko laa-
wol kisindam ley ko o yaafo-
too hakkeeji muɓɓen.
78 Saabe Laamɗo meeɗen wo
keewɗo yurmeende,
Jayngol yuurungol dow ina
wara to meeɗen,
79 faa yaynana wonɓe ley nimre e
kulol maayde,
de rewna koyɗe men dow laa-
wol jam.
80 Suka oon ina mawna, hakkillo
muuɗum ina ɓeydoo. O jooɗii ley
ladde faa wakkati mo o ɓanginaa e
Israa'iila.

2

Haala rimeede Iisaa Almasiihu (Matta 1.18-25)

1 E ley balɗe ɗeen, Agustus
kaananke mawɗo yamiri limgal

* **1:59** Al'aada Alhuudiyankooɓe, si suka rimaama, nyannde hokkaa innde fuu, ndeen taadetee du.

waɗee ley laamu Roma fuu.
2 Kangal woni limgal arandeyal,
kawrungal e laamu Kiriniyus
goforneer leydi Siiriya. 3 Yimɓe
fuu njehi winndowaade, mono
fuu e wuro muuɗum. 4 Yuusufi
du dilli Nasaraatu ley leydi Galili,
faa yaha wuro Daawda wi'eteengo
Baytilaama ley leydi Yahuudiya,
sabo e lenyol Daawda jaati o yuuri.
5 O yehi toon winndowaade, kanko
e Mariyama kaɓɓanaaɗo makko,
deeduɗo. 6 E ley gonal maɓɓe
toon, wakkati ndimu Mariyama
yottii. 7 O rimi afo makko, o
saawi ɗum e kaddule, o fukkini
ɗum ley akalawal, sabo ɓe keɓaay
nokkuure ley jipporde ndeen.

8 Durooɓe ina ngoni ley ser-
aaji ɗiin, na ndooma dammuuli
muɓɓen jemma. 9 Maleyka
Joomiraaɗo ɓangani ɓe, darja
Joomiraaɗo ɗelkoowo fiilii ɓe.
Kulol manngol nanngi ɓe. 10 De
maleyka oon wi'i ɓe:

—Taa kulee! Sabo miɗo
haalana on Kabaaru Lobbo laatan-
tooɗo yimɓe fuu seyo manngo.
11 Hannden on ndimanaama
Kisinoowo ley wuro Daawda.
Kanko woni Almasiihu, kanko
woni Joomiraaɗo. 12 Inan maande
majjum: on tawan cukalel keccel
ina saawaa e kaddule, ina fukki-
naa ley akalawal.

13 Wakkati gooto, maleyka'en
heewɓe yuuri dow kammu, tawti
maleyka artiiɗo oon, ina njetta
Laamɗo, ina mbi'a:

14 —Manngu woodanii Laamɗo
faa dow kammuuli,

dow leydi du jam woodanii yimɓe
ɓe o horsini.

15 Nde maleyka'en ɓeen cee-
dunoo e maɓɓe, de yeenti dow
kammu ndeen, durooɓe ɓeen ina
mbi'undura:

—En njaha Baytilaama, ndaaren
ko waɗi, ko Joomiraaɗo anndini en
ɗuum.
16 Ɓe karii, ɓe njehi, ɓe tawi
toon Mariyama e Yuusufi e cukalel
keccel ngeel, ingel fukkinaa ley
akalawal. 17 Nde ɓe njiinoo ngel
ndeen, ɓe kaalti ko maleyka oon
haalani ɓe dow maggel ɗuum.
18 Nanɓe haala durooɓe ɓeen
fuu, haaynde nanngi ɗum'en.
19 De Mariyama kaa ina resi
ɗum fuu e ɓerndem, ina miiloo
ɗum. 20 Durooɓe ɓeen njeccii, ina
teddina Laamɗo, ina njetta ɗum
saabe ko ɓe nani e ko ɓe nji'i fuu.
Sabo ɗum fuu ɗum laatorake no
maleyka oon wiirunoo ɓe noon.

No Iisaa taadiraa e no ɓattiniraa Joomiraaɗo

21 Nde cukalel ngeel waɗunoo
nyalaaɗe jeetati ndeen, ngel
taadaa,* ngel inndiraa Iisaa.
Ɗum woni innde nde maleyka
oon haalannoo Mariyama gilla
reedaay ndeen.
22 Nde balɗe laaɓugol Mariyama
yottinoo, hono no Tawreeta
Muusaa yamiri, ɓe njaari suka
oon Urusaliima faa ɓe kalfina mo
Joomiraaɗo. 23 Sabo wo hono noon
winndiraa e Tawreeta Joomiraaɗo:
«Ɓiɗɗo gorko afo fuu, Joomiraaɗo
jeyi.»†
24 Ɓe ngaɗi du sadaka kirsamaari
hono no Joomiraaɗo yamiri ni:
ɓiɓɓe buugaali ɗiɗi naa nyaabe ɗiɗi.
25 Gorko gomma ina wonnoo
Urusaliima, ina wi'ee Simeyon. Ru-
uhu Ceniiɗo ina woni e makko. O
gorko dartiiɗo, kulɗo Laamɗo, imo
heɗii wakkati mo gonɗi Israa'iila
mooytetee. 26 Ruuhu Ceniiɗo an-
ndinii mo o maayataa si o yi'aay
Almasiihu Joomiraaɗo. 27 Joonin
Ruuhu nanni mo ley suudu de-
wal mawndu nduun wakkati mo
saaraaɓe ɓeen ngaddi suka oon faa
ngaɗana ɗum ko Tawreeta yamiri.

* **2:21** Al'aada Alhuudiyankooɓe, si suka rimaama, nyannde hokkaa innde fuu, ndeen taadetee du. † **2:23** Wurtagol 13.2, 12, 15, Limooje 18.15-16.

28 Simeyon jaɓi mo, mumbilii mo,
ina yetta Laamɗo, ina wi'a:
29 —Joonin Joomiraaɗo, haala
maaɗa kaan tabitii.
Aɗa waawi hooyude maccuɗo
maaɗa e jam,
30 sabo mi yiirii gite am kisindam
maaɗa
31 ɗam cegiliɗaa yeeso yimɓe
fuu.
32 Ɓam woni annoora jaynanoowo
lenyi adunaaru fuu,
annoora darjinoowo lenyol
maa Israa'iila du.
33 Ko haalaa dow makko
ɗuum, haaynii baabiiko e inni-
iko. 34 Simeyon barkini ɓe, wi'i
Mariyama, inniiko:
—Suka o warii faa laatoo
sabaabu saamugol woɓɓe e um-
magol woɓɓe ley Israa'iila. O
laatoto maande nde yimɓe calotoo.
35 Hono nii o ɓanginirta miilooji
ɓerɗe heewɓe. Aan e hoore maa,
mettorgal yuwan ɓernde maa
hono kaafaahi.
36 Annabaajo debbo bi'eteeɗo
Anna ina ɗoon kam du. Wo o
ɓii Fanuwel, jeyaaɗo e suudu
Aser. O naywii sanne. O ɓaŋaama
e surbaaku makko, o wondi e
goriiko duuɓi jeɗɗi, 37 de maayi.
O heddii o walaa goriiwo. Joonin
duuɓi makko ina ngaɗa capanɗe
jeetati e nay. O dillataa suudu
dewal mawndu nduun fey, imo
rewra Joomiraaɗo suumayeere e
du'aare, jemma e nyalooma fuu.
38 E wakkati oon pay, kanko du
o wari, imo yetta Laamɗo, imo
haalana heɗiiɓe garol dimɗinoowo
Urusaliima ɓeen fuu kabaaru suka
oon.
39 Nde ɓe njottinnoo huunde fuu
ko Tawreeta Joomiraaɗo yamiri
ndeen, ɓe njeccii wuro maɓɓe
Nasaraatu ley leydi Galili.
40 Suka oon ina mawna, semmbe
muuɗum e hakkillo mum ina
ɓeydoo. Moyyere Laamɗo ina woni
e makko.

Haala Iisaa e jannginooɓe ley suudu dewal mawndu

41 Hitaande fuu, saaraaɓe Iisaa
ina njaha Urusaliima wakkati iidi
Faltagol‡. 42 Nde Iisaa waɗunoo
duuɓi sappo e ɗiɗi ndeen, ɓe njehi
Urusaliima no ɓe mboowri noon.
43 Nde iidi ndiin tilinoo ndeen,
ɓe njeccii ɓe kooti, ammaa Iisaa
ɓiyiiɓe oon heddake Urusaliima,
tawi ɓe paamaay. 44 Ɓe cikkii imo
wondi e yaadiraaɓe maɓɓe ɓeen.
Ɓe njehi nyalooma kiɓɓuɗo, iɓe
piloo mo hakkunde yimɓe maɓɓe
e anndaaɓe maɓɓe. 45 Ammaa ɓe
njiitaay mo, ɓe njeccitii Urusaliima
filowaade mo. 46 Balɗe tati gaɗa
ɗum, ɓe tawi mo ley suudu dewal
mawndu. Imo jooɗii hakkunde
jannginooɓe, imo hettindanii
ɗum'en, imo yamtindoo ɗum'en.
47 Hettindaniiɓe mo ɓeen fuu kaay-
naa hakkillo makko e jaabagol
makko. 48 Nde saaraaɓe makko
nji'unoo mo ndeen, haaynde
nanngi ɗum'en. Inniiko wi'i mo:
—Ɓinngel, ko saabii ngaɗuɗaa
min ni? Inan, miin e baaba maa
fuu, filagol ma haɓɓii min ko'e.
49 O jaabii ɓe, o wi'i:
—Ko waɗi oɗon piloono kam?
Yalla on paamaay ina tilsi mi wona
ley suudu Baaba am naa?
50 Ammaa ɓe paamaay haala ka
o haalani ɓe kaan. 51 Caggal ɗuum,
o jippodii e maɓɓe. Ɓe koondi
Nasaraatu, o ɗowtanii ɓe. Inniiko
ina resi kulle ɗeen fuu e ɓernde
muuɗum.
52 Iisaa ina mawna, hakkillo
muuɗum ina ɓeydoo, Laamɗo e
yimɓe ina korsini mo.

3

No Yaayaa waajorii

(Matta 3.1-12, Marku 1.1-8, Yuhanna 1.19-28)

‡ **2:41** Iidi Faltagol wo miccinoori nyannde nde Laamɗo wurtini Israa'iila'en Misira. Indi miccina no maleyka faltorii suudu fuu ndu yiiyam mooytaa e dammbugal muuɗum.

1-2 Konngol Laamɗo warii to
Yaayaa, ɓii Jakariyaa oon, ley
ladde. Ɗum hawrii e hitaande
sappo e joyaɓerde laamu Tibeer
kaananke mawɗo. Ndeen Pon-
tiyu Pilaatu wonnoo goforneer
Yahuudiya, Hirudus du ina laamii
Galili. Sakiike mum bi'eteeɗo
Filipu ina laamii leydi Ituriya e
Tarakoniti, Lisaniya du ina laamii
leydi Abileen. Ɗum hawrii e nde
Annas e Kayafas laatinoo hooreeɓe
almaami'en. 3 Yaayaa yiiltii e
seraaji gooruwol Urdun fuu, ina
gooyna yimɓe tuuba, lootiree
lootagal batisima* faa hakkeeji
muɓɓen njaafee. 4 Wo hono noon
winndiraa ley dewtere haalaaji
annabi Esaaya:

«Ɗaande ina yeewnoo ley ladde ina
wi'a:
Moyyinee laawol Joomiraaɗo,
ndartinee laabi makko!
5 Luggere fuu uwete,
baamle e tile fuu leeyinee,
laabi oonyiiɗi fuu ndartinee,
laabi bonɗi fuu moyyintinee!
6 Neɗɗo fuu yi'an kisindam
yuuruɗam to Laamɗo.»†

7 Yimɓe heewɓe ina ngara
to Yaayaa faa lootiree lootagal
batisima. De imo wi'a ɓe:
—Onon ɓiɓɓe bolle! Moy sappani
on ndoggon tikkere Laamɗo wa-
roore? 8 Ngollee golleeji kawrooji
e tuubugol. Taa kooloɗon on kisan
saabe wo on taaniraaɓe Ibrahiima.
Sabo miɗo wi'a on, Laamɗo ina
waawi waylitinde kaaye ɗe laatoo
ɓiɓɓe Ibrahiima! 9 Joonin jamm-
bere yeptaama faa soppa ɗadi leɗɗe.
Ndelle, lekki fuu ki rimataa ɓiɓɓe
lobbuɓe, soppete, faɗɗee ley yiite.
10 Yimɓe ɓeen ina yama mo:
—Ndelle ɗume min njeyi
waɗude?
11 O jaabii ɓe, o wi'i:
—Neɗɗo fuu jogiiɗo saayaaji ɗiɗi,
hokka ngoota kaan mo walaa,
neɗɗo fuu jogiiɗo nyaamdu du
waɗa noon.
12 Nanngooɓe lampo ngari
kam'en du faa lootee lootagal
batisima, mbi'i mo:
—Moodibbo, ɗume min njeyi
waɗude?
13 O jaabii ɓe, o wi'i:
—Taa paltinon ko njamiraɗon
nanngon ɗuum.
14 Sordaasiiɓe du yami mo
kam'en du, mbi'i:
—Minen le, ɗume min njeyi
waɗude?
O wi'i ɓe:
—Taa njanee fay gooto, taa pe-
wanon fay gooto, kennyitoroɗon
njobdi mon.
15 Tawi yimɓe fuu ina keɗii
Almasiihu, mono fuu ina miiloo
e ɓernde muuɗum yalla wanaa
Yaayaa woni Almasiihu oon.
16 Yaayaa jaabii ɓe fuu, wi'i:
—Miin, ndiyam lootirammi on
lootagal batisima, ammaa ɓurɗo
kam baawɗe ina wara. Mi fotaay
fay e haɓɓitinde ɓoggi paɗe makko.
Kanko kaa, wo Ruuhu Ceniiɗo e
yiite o lootirta on batisima. 17 Imo
jogii yarorgal e junngo makko faa
o yaroo nyaamri makko faa laaɓa,
o hawrundura nyaamri ndiin
ley beembal makko, de nyaande
ndeen o wuldan ɗum yiite nge
nyifataa.
18 Tawi Yaayaa tindinii yimɓe
kulle keewɗe, ina waajoo ɗum'en
Kabaaru Lobbo. 19 Kaa Hirudus,
laamiiɗo oon, imo felannoo ɗum
sabo ɓaŋii Hirudiya, dee mawnum,
ɗuum e kulle goɗɗe bonɗe fuu ɗe
waɗannoo. 20 Hirudus ɓeydi bone
goɗɗo katin, uddi Yaayaa ley kasu.

No Iisaa lootiraa lootagal batisima
(Matta 3.13-17, Marku 1.9-11)

21 Ɗo yimɓe fuu lootaa loota-
gal batisima ɗoon, Iisaa du lootaa.
Wakkati mo o du'otoo oon, kammu

* **3:3** Ɗo wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee. † **3:6** Esaaya 40.3-5.

udditii, 22 Ruuhu Ceniiɗo jippii dow
makko ina wa'i hono wuugaandu.
Daande yuuri dow kammu, wi'i:
—Aan woni Ɓiyam mo korsinmi,
aan ceyortoomi.

Haala lenyol Iisaa
(Matta 1.1-17)

23 Nde Iisaa fuɗɗannoo golle
muuɗum ndeen, duuɓi muuɗum
ina ngaɗa capanɗe tati. E ley
miilooji yimɓe, Iisaa wo ɓii Yu-
usufi. Yuusufi du wo ɓii Eli,
24 Eli ɓii Matat, Matat ɓii Lewi,
Lewi ɓii Melki, Melki ɓii Yannay,
Yannay ɓii Yuusufi, 25 Yuusufi ɓii
Matatiya, Matatiya ɓii Amos, Amos
ɓii Nahum, Nahum ɓii Hesili, Hesili
ɓii Naggay, 26 Naggay ɓii Maata,
Maata ɓii Matatiya, Matatiya ɓii
Semey, Semey ɓii Yosek, Yosek ɓii
Yahuuda, 27 Yahuuda ɓii Yohanan,
Yohanan ɓii Resa, Resa ɓii Jorobaa-
bel, Jorobaabel ɓii Seyaltiyel,
Seyaltiyel ɓii Neri, 28 Neri ɓii Melki,
Melki ɓii Addi, Addi ɓii Kasam,
Kasam ɓii Elmadam, Elmadam
ɓii Eri, 29 Eri ɓii Iisaa‡, Iisaa ɓii
Eliyeser, Eliyeser ɓii Yorim, Yorim
ɓii Matat, Matat ɓii Lewi, 30 Lewi
ɓii Simeyon, Simeyon ɓii Yahuuda,
Yahuuda ɓii Yuusufi, Yuusufi
ɓii Yonam, Yonam ɓii Eliyakim,
31 Eliyakim ɓii Meleya, Meleya ɓii
Menna, Menna ɓii Matata, Matata
ɓii Natan, Natan ɓii Daawda,
32 Daawda ɓii Yesa, Yesa ɓii Obet,
Obet ɓii Bo'as, Bo'as ɓii Salmon,
Salmon ɓii Naasuuna, 33 Naasuuna
ɓii Aminadaabu, Aminadaabu ɓii
Adamin, Adamin ɓii Aram, Aram
ɓii Hesruuna, Hesruuna ɓii Fares,
Fares ɓii Yahuuda, 34 Yahuuda ɓii
Yaakuuba, Yaakuuba ɓii Isiyaaka,
Isiyaaka ɓii Ibrahiima, Ibrahiima
ɓii Tara, Tara ɓii Nahor, 35 Nahor
ɓii Seruku, Seruku ɓii Reyu, Reyu
ɓii Pelek, Pelek ɓii Eber, Eber ɓii
Sala, 36 Sala ɓii Kaynam, Kaynam
ɓii Arfasada, Arfasada ɓii Sem,
Sem ɓii Nuuhu, Nuuhu ɓii Lamek,
37 Lamek ɓii Matusala, Matusala
ɓii Henok, Henok ɓii Yaret, Yaret
ɓii Maleliyel, Maleliyel ɓii Kaynam,
38 Kaynam ɓii Enos, Enos ɓii Set, Set
ɓii Aadama, Aadama mo Laamɗo.

4

No Ibiliisa jarriborii Iisaa
(Matta 4.1-11, Marku 1.12-13)

1 Iisaa yuuri gooruwol Urdun, ina
heewi Ruuhu Ceniiɗo. Ruuhu oon
yaari mo ley ladde. 2 Ibiliisa ina
wondi e makko toon balɗe capanɗe
nay, ina jarriboo mo. Fay huunde o
nyaamaay e ley nyalaaɗe ɗeen fuu.
Caggal ɗuum, o yolbi. 3 Ibiliisa wi'i
mo:
—Si a Ɓii Laamɗo, njamiraa
hayre nde laatoo nyaamdu.
4 Iisaa jaabii mo wi'i:
—Ina winndaa: «Wanaa e
nyaamdu tan neɗɗo wuurdata.»*
5 Ibiliisa yaari mo nokku toowɗo,
holli mo laamuuji adunaaru fuu
wakkati gooto, 6 de wi'i mo:
—Mi hokkete baawɗe dow ɗum
fuu e darja mum, sabo miin
hokkaa ɗum, miɗo waawi hokkude
mo muuymi. 7 Si a sujidanii kam,
ɗum fuu wo aan jeyi.
8 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Ina winndaa: «Wo Laamɗo,
Joomiraaɗo maa kaanɗaa su-
jidande, kam tan kaanɗaa
rewude.»†
9 Ndeen Ibiliisa yaari mo
Urusaliima, darni mo dow to ɓuri
toowde e suudu dewal mawndu,
wi'i mo:
—Si a Ɓii Laamɗo, fittu njippoɗaa
e leydi, 10 sabo ina winndaa:
«O yamiran maleyka'en makko
ndeene.» 11 Ina winndaa du:
«Ɓe njaɓɓete e juuɗe maɓɓe, taa
koyngal maa fiyoo e hayre.»‡
12 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Ina winndaa: «Taa ndaartinda
Laamɗo, Joomiraaɗo maa.»§

‡ **3:29** E ibraninkoore wo «Yoosuwa» * **4:4** Fillitagol Tawreeta 8.3. † **4:8** Fillitagol Tawreeta 6.13-14. ‡ **4:11** Jabuura 91.11-12. § **4:12** Fillitagol Tawreeta 6.16.

13 Nde Ibiliisa tilinoo e jar-
ribaade mo ndeen, seli mo faa
wakkati goɗɗo.

No Iisaa fuɗɗiri golle muuɗum
ley Galili
(Matta 4.12-17, Marku 1.14-15)

14 Iisaa yeccii leydi Galili,
semmbe Ruuhu ina wondi e
muuɗum, kabaaru muuɗum sanki-
tii e leydi ndiin fuu. 15 Imo waajoo
ley cuuɗi Alhuudiyankooɓe baa-
jorɗi, yimɓe fuu ina teddina mo.

No yimɓe Nasaraatu calorii
Iisaa
(Matta 13.53-58, Marku 6.1-6)

16 O yehi Nasaraatu to o mawni
toon, o naati ley suudu waajordu
nyannde fowteteende hono no o
woowri noon. O ummii faa o jan-
nga. 17 O hokkaa dewtere annabi
Esaaya. O weerti nde, o tawi
nokkuure ina winndaa:
18 «Ruuhu Joomiraaɗo ina woni e
am,
sabo o suɓake kam faa mi
faamina talkaaɓe Kabaaru
Lobbo.
O nulii kam faa mi gooynana nan-
ngaaɓe yoofeede muɓɓen,
wumɓe du wumtineede
muɓɓen,
torraaɓe du yoppeede
muɓɓen,
19 faa mi gooyna hitaande nde
Joomiraaɗo hollata moyyere
muuɗum ndeen warii.»*

20 Caggal ɗuum, o taggi dewtere
ndeen, o hokki nde golloowo ley
suudu waajordu oon, o jooɗii.
Wonɓe toon ɓeen fuu tufi mo gite.
21 Ndeen o fuɗɗi wi'ude ɓe:
—Hannden, Binndi ɗi nanɗon
ɗiin tabitii.
22 Ɓe fuu iɓe kaala haala makko
lobba, katin du haalaaji lobbi
jaltuɗi e hunnduko makko ɗiin ina
kaaynii ɓe. Iɓe mbi'a:
—Wanaa o woni ɓii Yuusufi oon?
23 O wi'i ɓe:
—Sikke fuu walaa on kaalanan
kam banndol ngol: «Cawroowo,
sawru hoore maa.» On mbi'an
mi waɗa ko nanɗon mi waɗii
Kafarnahum ɗuum e ley wuro am
ɗo du.
24 O wi'i katin:
—Goonga kaalanammi on:
annabaajo fay gooto jaɓantaake
ley wuro muuɗum. 25 Goonga
kaalanammi on, rewɓe ɓe gori-
raaɓe muɓɓen maayi ina keewnoo
ley Israa'iila e jamaanu annabi
Iliyaasa, wakkati nde yuwoonde
toɓaay e leydi ndiin faa waɗi duuɓi
tati e lebbi jeegom. Ndeen rafo
manngo waɗii e leydi ndiin fuu.
26 Ammaa annabi Iliyaasa nulaaka
e fay gooto maɓɓe, si wanaa e
debbo gooto mo gorum maayi,
jeyaaɗo Sarepta leydi Sidon.
27 Katin du, seppinɓe ina keewnoo
Israa'iila e jamaanu annabi Elisa,
de fay gooto maɓɓe dannaaka, si
wanaa Na'aman jeyaaɗo e leydi
Siiriya.
28 Nde yimɓe wonɓe e ley suudu
waajordu nduun nannoo haala
kaan ndeen, tikki sanne, 29 ummii,
mburtini Iisaa faa e gaɗa wuro,
njaari ɗum faa sera waamnde ɗo
huɓeere maɓɓe ndeen nyiɓaa ɗoon,
faa paɗɗa mo ley. 30 Ammaa o rewi
hakkunde maɓɓe, o dilli.

No Iisaa danniri gorko gonduɗo
e ginnaaru
(Marku 1.21-28)

31 Iisaa yehi ngalluure Kafar-
nahum ley leydi Galili, imo waajoo
yimɓe nyannde fowteteende. 32 Ɓe
kaaynaa sanne e waaju makko
oon, sabo imo haalda e baawɗe.
33 Gorko mo ginnaaru bonndu
woni e muuɗum ina woni ley waa-
jordu nduun, yeewnii faa toowi,
wi'i:
34 —Aan Iisaa mo Nasaraatu,
ɗume jomi ma e amin? A warii
faa kalkaa min naa? Miɗo anndi
ko ngonɗaa, a Ceniiɗo yuuruɗo to
Laamɗo!
35 Iisaa sappani ginnaaru nduun
e semmbe, wi'i:

* **4:19** Esaaya 61.1-2.

—Deyyina, yaltu e makko!

Ndu liɓi neɗɗo oon hakkunde yimɓe fuu, ndu yalti e muuɗum, tawi ndu nawnaay ɗum fey. 36 Ɓe fuu ɗum haaynii ɓe, iɓe yamundura hakkunde maɓɓe:

—Ko woni haala ka? Ginnaaji bondi ɗiin, imo yamira ɗi baawɗe e semmbe, de iɗi mburtoo.

37 Kabaaru Iisaa sankitii e seraaji ɗiin fuu.

No Iisaa danniri nyawɓe heewɓe
(Matta 8.14-17, Marku 1.29-34)

38 Nde o wurtinoo waajordu nduun ndeen, o naati suudu Simon. Esoo Simon debbo ina wondi e jontere naawnde. Ɓe ŋaarii mo o walla ɗum. 39 O turii dow muuɗum, o sappani jontere ndeen e semmbe, de jontere ndeen yoppi ɗum. Wakkati oon ni, debbo oon ummii, jaɓɓii ɓe.

40 Wakkati nde naange saamannoo, jogiiɗo nyawɗo fuu waddi ɗum to makko. Nyawɓe siyiiji nyawuuji fuu ngaddaa. O yowi juuɗe makko dow maɓɓe ɓe fuu gooto gooto, o danni ɓe. 41 Ginnaaji bondi ina mburtoo e yimɓe heewɓe iɗi yeewnoo, iɗi mbi'a:

—Aan woni Ɓii Laamɗo!

Imo sappana ginnaaji ɗiin e semmbe, o accataa ɗi kaala, sabo iɗi anndi kanko woni Almasiihu.

No Iisaa waajorii haala laamu Laamɗo
(Marku 1.35-39)

42 Nde weetunoo fu, Iisaa wurtii, yehi nokku perwuɗo. Jamaa oon ina filoo mo. Ɓe ngari to makko, iɓe tefa taa o seeda e maɓɓe fey. 43 Ammaa o wi'i ɓe:

—Ina tilsi mi ɓangina Kabaaru Lobbo dow laamu Laamɗo e galluuje goɗɗe. Sabo wo ɗuum nuliraami.

44 O yehi, imo waajoo ley cuuɗi baajordi ley leydi Yahuudiya.

5

No Iisaa noddiri taalibaaɓe arandeeɓe
(Matta 4.18-22, Marku 1.16-20)

1 Nyannde wootere Iisaa ina darii hunnduko maayo Genesaret, jamaa ina ɓillundura ɗakkol makko faa hettindoo haala Laamɗo. 2 O yi'i laanaaji ɗiɗi ina ndarii ɗakkol maayo ngoon. Tawi nanngooɓe liyyi ɓeen mburtake ley majji, ina lonna fiiliiji muɓɓen. 3 O naati ngoota laanaaji ɗiin, ka Simon kaan. O ŋaarii ɗum dirbina ka, ka naata ndiyam seeɗa. O jooɗii ley laana kaan, imo waajoo jama'aaje ɗeen. 4 Nde o selnoo waajaade ndeen, o wi'i Simon:

—Njehee to luggi, paɗɗee fiiliiji mon faa nanngon liyyi.

5 Simon jaabii, wi'i:

—Joomam, min mbaalii miɗen piloo liyyi, min keɓaay fay huunde. Ammaa saabe haala maa, mi faɗɗan fiiliiji ɗi.

6 Nde ɓe paɗɗunoo ɗi ndeen, ɓe nanngi liyyi faa keewi, faa fiiliiji maɓɓe ina ceekoo. 7 Ɓe noddi wondiiɓe maɓɓe wonɓe ley laana ngokka, ngara mballa ɓe. Ɓeen ngari, ɓe kebbini laanaaji ɗiɗi ɗiin fuu faa ɗi nesi yoolaade. 8 Nde Simon Piyeer yi'unoo ɗum fu, dikkinii yeeso makko, wi'i mo:

—Joomam, woɗɗam, sabo wo mi neɗɗo luttuɗo.

9 O wi'ii ɗum sabo kanko e wondiiɓe makko ɓeen fuu, ɓe kaaynaama saabe keewal liyyi ɗi ɓe nanngi ɗiin. 10 Hono noon Yaakuuba e Yuhanna ɓiɓɓe Jebede wonduɓe e Simon ɓeen du kaayniraa. Ammaa Iisaa wi'i Simon:

—Taa hulu, gilla joonin a laatoto pilotoodo yimɓe.

11 Nde ɓe njottinnoo laanaaji maɓɓe leydi ndeen, ɓe njoppi ɗum fuu, ɓe njokki Iisaa.

No Iisaa danniri ceppindo
(Matta 8.1-4, Marku 1.40-45)

12 Wakkati Iisaa wonnoo ley
ngalluure gomma, gorko ceppindo
sanne wari. Gorko oon yi'i Iisaa,
sujidi e leydi yeeso muudum, na
ŋaaroo:
—Joomam, si a muuyii fu, ada
waawi dannude kam faa mi laaɓa.
13 Iisaa foorti junngo mum,
meemi mo, wi'i:
—Mi muuyii, dadu!
Wakkati oon ceppam dam yuwi e
makko. 14 De Iisaa yamiri mo taa
o haalana dum fay gooto, ammaa
wi'i mo:
—Yahu holloy hoore maa al-
maami, ngadanaa laaɓugol maa
ngol sadaka mo Muusaa yamiri
oon, faa faamina ɓe a dadii.
15 De fay ko Iisaa hadi mo
haalude duum, kabaaru muudum
ɓeydii sankitaade. Jama'aaje
keewde ina ngara, ina kawrita
faa kettindanoo mo, woodi du
ndannee e nyawuuji muɓɓen.
16 Ammaa imo toowta sera nokku-
uje perwude, imo wada du'aare.

No Iisaa selliniri mo ɓanndu waatundu
(Matta 9.1-8, Marku 2.1-12)

17 Nyannde gomma Iisaa ina
waajoo. Farisa'en e jannginooɓe
Tawreeta Muusaa, yuuruɓe gure
Galili e Yahuudiya, kam e Urusali-
ima fuu, ina njoodii. Baawde
Joomiraado ina ngoni e makko,
imo danna nyawɓe. 18 Wakkati
oon, woɓɓe ngaddi gorko mo
ɓanndu waatundu ina fukkinaa
e dadido, ina piloo nannude dum
faa pukkina dum yeeso makko.
19 Kaa nde ɓe kunnginoo nannude
mo saabe jamaa oon, ɓe yeeŋi dow
suudu nduun, ɓe njuli ndu, de ɓe
njippini gorko oon e dadido mum
fuu hakkunde yimɓe ɓeen yeeso
Iisaa. 20 Nde o yi'unoo goondinal
maɓɓe ndeen, o wi'i mo ɓanndu
waatundu oon:
—Gorko, hakkeeji maa
njaafaama.
21 Jannginooɓe Tawreeta
e Farisa'en ɓeen ina miiloo
hakkunde muɓɓen ina mbi'a: «Oo
wo moy kaaloowo karmudi? Moy
waawi yaafaade hakkeeji si wanaa
Laamdo?» 22 Iisaa faami miilooji
maɓɓe, de jaabii ɓe, wi'i:
—Ko wadi odon miiloo miilooji
gaadi ni e ɓerde moodon? 23 Ɗume
ɓuri hoyude? Wi'ude hakkeeji
makko njaafaama, naa wi'ude o
ummoo, o yaha? 24 Ammaa faa
paamon Ɓii Nedido ina jogii baawde
e adunaaru ndu yaafaade hak-
keeji...
Ndeen o wi'i mo ɓanndu
waatundu oon:
—Mido haalane: umma, hooyu
dadido maa, kootaa suudu maa.
25 Wakkati gooto, mo ɓanndu
waatundu oon ummii yeeso yimɓe
fuu, hooyi dadido muudum, hooti
suudu mum, ina teddina Laamdo.
26 Haaynde nanngi yimɓe ɓeen fuu,
iɓe teddina Laamdo. Ɓe kuli sanne,
ɓe mbi'i:
—Hannden en nji'ii kaayeefiiji
koy!

No Iisaa noddiri Lewi
(Matta 9.9-13, Marku 2.13-17)

27 Caggal duum, Iisaa wurtii, yi'i
nanngoowo lampo gooto ina wi'ee
Lewi ina joodii e suudu nanngooɓe
lampo. O wi'i dum:
—Jokkam.
28 Lewi yoppi dum fuu, ummii,
jokki mo.
29 Lewi wadani mo weltaare
mawnde ley suudu mum. Nan-
ngooɓe lampo heewɓe e yimɓe
woɓɓe ina nyaamda e maɓɓe.
30 Farisa'en e jannginooɓe
Tawreeta ɓeen ina mbuyka, ina
mbi'a taalibaaɓe makko ɓeen:
—Ko wadi odon nyaamda, odon
njarda e nanngooɓe lampo e
luttuɓe woɓɓe?
31 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—Wanaa selluɓe kaajaa
cawroowo, wo nyawɓe kaajaa
cawroowo. 32 Mi waraay faa
mi nodda dartiiɓe. Wo luttuɓe
noddammi faa tuuba.

Haala suumayeere
(Matta 9.14-17, Marku 2.18-22)

33 Ɓe mbi'i mo:
—Taalibaaɓe Yaayaa ina cuumoo sanne ina ngaɓa du'aare, hono noon taalibaaɓe Farisa'en ɓeen du ngaɓata. Ammaa ɓe maa ɓeen ina nyaama ina njara.
34 O wi'i ɓe:
—Yalla oɓon mbaawi suuminde warɓe ɓangal, tawa ɓaŋuɓo oon ina wondi e muɓɓen naa? 35 Ammaa balɓe ngaran nde ɓaŋuɓo oon ittetee hakkunde maɓɓe. E balɓe ɓeen ɓe cuumoto.
36 O banndani ɓe banndol katin:
—Fay gooto ittataa tayre e kaddungal kesal faa moyyinira kiinngal. Si ɓum waɓii, joomum bonnan kesal ngaal, tawee tayre ittaande ndeen yaadataa e kiinngal ngaal. 37 Katin du, fay gooto loowataa cabijam kesam ley sumalleeji kiiɓɓi. Si ɓum waɓii, cabijam kesam ɓaam fusan ɓi, rufa, sumalleeji ɓiin mbona. 38 Ndelle sanaa cabijam kesam loowee e ley sumalleeji kesi. 39 Fay gooto muuyataa cabijam kesam si yarii kiiɓɓam, sabo wi'an kiiɓɓam ɓaam ɓuri welde.

6

Haala nyalaande fowteteende
(Matta 12.1-8, Marku 2.23-28)

1 Waɓiino e nyannde fowteteende wootere, Iisaa ina rewi ley gese. Taalibaaɓe makko ina itta cammeeji alkama, ina molma ina yakka. 2 Kaa Farisa'en woɓɓe mbi'i ɓe:
—Ko waɓi oɓon ngolla ko haɓaa golleede nyannde fowteteende?
3 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—Yalla on njanngaay ko Daawda waɓi nde yolbunoo, kam e yaadiraaɓe muuɓum naa? 4 O naati hukum Laamɓo, o nyaami buuru cakkaaɓo oon, o hokki yaadiraaɓe makko du. Tawi le, wo almaami'en tan njeyi nyaamude buuru oon.
5 Iisaa wi'i ɓe katin:
—Ɓii Neɓɓo kam jeyi nyannde fowteteende.

No Iisaa selliniri gorko mo junngo waanngo
(Matta 12.9-14, Marku 3.1-6)

6 Nyalaande fowteteende wonnde, o naati suudu waajordu imo waajoo. Gorko mo junngo muuɓum nyaamo waati na ɓoon. 7 Janngino oɓe Tawreeta e Farisa'en ina taykoo Iisaa. Iɓe ndaara yalla o dannan gorko oon nyannde fowteteende ndeen, faa ɓe keɓa ko ɓe pelira mo. 8 Ammaa Iisaa annditii miilooji maɓɓe. O wi'i mo junngo waanngo oon:
—Umma, dara hakkunde yimɓe!
Gorko oon ummii, darii. 9 Ndeen Iisaa wi'i ɓe:
—Miɓo yama on: ɓume dagii nyannde fowteteende, gollude ko woodi naa gollude ko boni? Dannude neɓɓo naa halkude ɓum?
10 Wakkati oon, o ndaari ɓe fuu, o wi'i mo junngom waati oon:
—Foortu junngo maa!
Oon foorti ngo tan, ngo daɓi. 11 Ammaa yimɓe ɓeen tikkii sanne, iɓe ndawrida no ɓe ngaɓata Iisaa.

No Iisaa suɓorii nulaaɓe sappo e ɓiɓo
(Matta 10.1-4, Marku 3.13-19)

12 E ley balɓe ɓeen, Iisaa wurtii, yehi dow waamnde faa du'oo. O waali imo haalda e Laamɓo. 13 Nde weetunoo ndeen, o noddi taalibaaɓe makko ɓeen, o suɓii sappo e ɓiɓo hakkunde muɓɓen, o inndiri ɓum'en nulaaɓe. 14 Kamɓe ngoni: Simon mo o inndiri Piyeer, Andire minyum, Yaakuuba, Yuhanna, Filipu, Bartolome, 15 Matta, Tomaa, Yaakuuba ɓii Alfaa, Simon bi'eteeɓo Kiranoowo suudu baaba, 16 e Yahuuda ɓii Yaakuuba, kam e Yahuuda Isikariyotto, jambotooɓo mo oon.

No Iisaa waajorii yimɓe heewɓe, danni nyawɓe
(Matta 4.23-25)

17 O jippodii e maɓɓe, o darii
e nokkuure yaajunde, kanko e
taalibaaɓe makko heewɓe. Jamaa
keewɗo yuurɗo nokkuuje leydi
Yahuudiya fuu na ɗoon, kam e
Urusaliima, e gure ɗakkol maayo
manngo gilla Tirus faa e Sidon.
18 Ɓe ngari faa ɓe kettindanoo mo,
woodi du ɓe ndannee e nyawuuji
maɓɓe. Ɓe ginnaaji bondi torri du,
ndannaama. 19 Yimɓe ɓeen fuu ina
piloo meemude mo, sabo baawɗe
ina mburtoo e makko ina ndanna
yimɓe ɓeen fuu.

Haala barkinaaɓe e ɓe mbarkinaaka
(Matta 5.1-12)

20 Wakkati oon, o ɓanti gite
makko o ndaari taalibaaɓe makko
ɓeen, o wi'i:
—Barke woodanii on, onon
talkaaɓe,
sabo onon njeyi laamu
Laamɗo.
21 Barke woodanii on, onon
yolbuɓe joonin,
sabo on kaaran.
Barke woodanii on, onon woyooɓe
joonin,
sabo on mbeltoyto.
22 Barke woodanii on si yimɓe
mbanyii on,
ndiiwii on,
njennii on,
mbonnii inɗe mon saabe Ɓii
Neddo.
23 Ceyoɗon nyannde ndeen, pitt-
iron seyo,
sabo mbarjaari mawndi ina
woodani on dow kammu.
Hono noon maamiraaɓe
maɓɓe ngaɗannoo annabaaɓe.
24 Ammaa bone woodanii on, onon
joomiraaɓe jawdi,
sabo on keɓii mbelirka mon.
25 Bone woodanii on, onon haarɓe
joonin,
sabo on njolban.
Bone woodanii on, onon jalooɓe
joonin,
sabo on cunoyto, on mboyan.
26 Bone woodanii on, si yimɓe fuu
manii on,
sabo hono noon maami-
raaɓe maɓɓe ngaɗannoo
annabaaɓe fewreeɓe.

Haala yiɗugol wayɓe
(Matta 5.38-48, 7.12)

27 —Ammaa onon hettindaniiɓe
kam ɓeen, miɗo wi'a on: njiɗee
wayɓe on, ngaɗanon wanyuɓe on
moyyere. 28 Mbarkinee huɗooɓe
on, ndu'anoɗon torrooɓe on du.
29 Si goddo feenyii ma, hokku ɗum
feenya gere goddo oon du. Si goddo
teetii ma saaya maa jaangol, taa
haɗu ɗum forgo maa du. 30 Ŋaariiɗo
ma fuu, kokkaa ɗum. Teetuɗo
ma gineeji maa, taa yamtu ɗum.
31 Ngaɗanee woɓɓe ko njiddon ɓe
ngaɗana on.
32 Si yiɗuɓe on tan njiɗoton,
barke oye keɓoton? Fay luttuɓe
ina njiɗi yiɗuɓe ɗum'en. 33 Si
waɗanooɓe on moyyere tan
ngaɗanton moyyere, barke oye
keɓoton? Fay luttuɓe ɓeen hono
noon ngaɗata. 34 Si ɓe miiliɗon
hemrude tan nyamlotoɗon, barke
oye keɓoton? Fay luttuɓe ina
nyamloo luttuɓe hono muɓɓen,
faa njoɓee nyamaande muɓɓen.
35 Onon le, njiɗee wayɓe on, ngaɗon
moyyere, nyamloɗon tawee on
miilaaki yoɓeede fey. Ndeen,
on keɓan mbarjaari mawndi, on
laatoto ɓiɓɓe Laamɗo Toowɗo,
sabo oon ina waɗana bonnooɓe
moyyere, ina waɗana bonɓe du.
36 Laatee yurmotooɓe, hono no
Baaba mooɗon yurmortoo noon.

Haala hiitaade woɓɓe
(Matta 7.1-5)

37 —Taa kiitee, on kiitataake. Taa
njukkee, on njukkataake. Njaafee,
on njaafete. 38 Kokkee, on kokkete
etirgal lobbal, dimmbaangal de
ɗibbaa faa yolii, ina rufa, saawee e
kaddule mooɗon. Sabo etirgal ngal
etirton, wo ngaal etiranteɗon.
39 O banndani ɓe banndol du, o
wi'i:
—Bumɗo ina waawi ɗowude
bumɗo naa? Si ɗum waɗii, wanaa

ɓe ɗiɗo fuu, ɓe caaman ley luggere
naa? 40 Taalibbo ɓuraa moodib-
bom, de taalibbo kiɓɓuɗo laatoto
hono moodibbom. 41 Ko waɗi de
aɗa yi'a kuɗol ley yitere sakiike
maa, de aan le, a taykataako leggal
gonngal e ley yitere maa ndeen?
42 Noy mbaawrataa wiide sakiike
maa: «Sakiike, accu mi ittane kuɗol
gonngol e yitere maa ngol», tawee
aan le, a yi'ataa leggal gonngal e ley
yitere maa ndeen? Munaafiki, ittu
leggal gonngal ley yitere maa ngaal
tafon. Ndeen jiiɗe maa laaɓan,
faa keɓaa ittaa kuɗol gonngol ley
yitere sakiike maa ngool.

Haala lekki e ɓiɓɓe muuɗum
(Matta 7.16-20, 12.33-35)

43 —Lekki lobbi rimataa ɓiɓɓe
bonɓe, lekki mbonki du rimataa
ɓiɓɓe lobbuɓe. 44 Sabo lekki fuu,
wo ɓiɓɓe muuɗum annditirtee.
Yibbe ɓorataake e ngi'eehi, cabiije
du ɓorataake e kebbe. 45 Neɗɗo
moyyo, ko moyyi ko resii ley
ɓernde muuɗum, ɗuum wurtinta.
Neɗɗo bonɗo du, ko boni ko
resii ley ɓernde muuɗum, ɗuum
wurtinta. Sabo ko heewi ley
ɓernde ɗuum, hunnduko wurtinta.

Haala suudu joyyinaandu dow hayre
(Matta 7.24-27)

46 —Ko waɗi oɗon noddira
kam «Joomam, Joomam» de on
ngaɗataa ko mbiimi? 47 Neɗɗo fuu
garɗo to am de hettindii haalaaji
am, jokki ɗi, mi hollan on mo o
nanndi: 48 Joomum ina nanndi e
neɗɗo nyiɓuɗo suudu, wasi leydi
ndiin faa yottii hayre, joyyini ndu
dow mayre. Ndeen yuwoonde
mawnde toɓi faa gooruwol heewi,
fiyi e suudu nduun, ammaa
hunngii dimmbude ndu, sabo
ndu nyiɓaama faa woɗi. 49 Kaa
kettindiiɗo haala am, si jokkaay,
ina nanndi hono nyiɓuɗo suudu
dow leydi mo wasanaay ɗum
joyyinirde. Gooruwol bubboowol
fiyi e suudu nduun, de wakkati
gooto ndu saami. Suudu nduun
halki halkere mawnde sanne.

7

No Iisaa danniri golloowo mawɗo sordaasi'en
(Matta 8.5-13)

1 Nde Iisaa selnoo waajaade
hettindaniiɓe ɗum ɓeen fu, yehi
Kafarnahum. 2 Mawɗo sordaasi'en
gooto, golloowo muuɗum korsuɗo
nyawi faa ina habda e yonki.
3 Mawɗo oon nani kabaaru Iisaa.
O neli mawɓe Alhuudiyankooɓe
to Iisaa, wara, danna golloowo
makko oon. 4 Ɓe ngari to makko,
iɓe ŋaaroo mo sanne sanne, iɓe
mbi'a:
—Imo haani waɗaneede ɗum,
5 sabo imo yiɗi lenyol men, katin du
kanko nyiɓi suudu men waajordu.
6 Iisaa ina yaada e maɓɓe faa ɓe
ɓadii suudu mawɗo oon. Ndeen
mawɗo oon neli yimɓe muuɗum to
Iisaa, wi'i ɗum:
—Moodibbo, taa tampin hoore
maa, sabo miin, mi hewtaay ko
naataa ley suudu am. 7 Ɗum
waɗi du miiliimi mi fotaay yaade
to maa. Ammaa haalu haala
maa tan, ndeen golloowo am oon
daɗan. 8 Miin e hoore am, wo
mi laamaaɗo, de miɗo dawrana
sordaasiiɓe du. Si mi wi'ii gooto
maɓɓe yaha fu, yahan. Si mi wi'ii
goɗɗo wara, waran. Si mi wi'ii
maccuɗo am waɗa huunde, waɗan.
9 Nde Iisaa nannoo haala kaan
ndeen, ɗum haaynii ɗum, de hucc-
iti e yimɓe jokkuɓe ɗum ɓeen, wi'i:
—Miɗo haalana on, mi yi'aay
hono ngal goonɗinal sellude fay ley
Israa'iila'en.
10 Nde nulaaɓe ɓeen njeccinoo
wuro toon ndeen, tawi golloowo
oon sellii.

No Iisaa ummintiniri ɓii debbo mo gorum maayi

11 Gaɗa majjum, o yehi wuro
wi'eteengo Nayin. Taalibaaɓe
makko e yimɓe heewɓe ina njaada
e makko. 12 Nde o ɓattinoo

dammbugal wuro ngoon ndeen,
o hawri e maaydo, ina wurtinee.
Wo bajjo mo bammum maayi,
inna mum ɓaŋaaka katin. Yimɓe
wuro ngoon heewɓe ina njaada e
inniiwo oon. 13 Nde Iisaa yi'unoo
inniiwo oon fu, yurmii ɗum sanne,
wi'i:
—Taa woy!
14 Iisaa ɓattitii, meemi leggal
kooyirgal maayɓe ngaal. Tiigiiɓe
ngal ɓeen ndarii. O wi'i:
—Suka jokolle, miɗo wi'e:
Umma!
15 Maayɗo oon ummii joodii,
fuɗɗi haalude. Iisaa hokkiti mo
inniiko. 16 Kulol nanngi yimɓe
ɓeen fuu, iɓe teddina Laamɗo, iɓe
mbi'a:
—Annabaajo mawɗo ɓangii e ley
meeɗen! Laamɗo warii ina walla
yimɓe muuɗum.
17 Kabaaru Iisaa oon sankitii e
leydi Yahuudiya e seraaji muuɗum
fuu.

No Yaayaa lootoowo lootagal batisima nuliri to Iisaa
(Matta 11.2-19)

18 Taalibaaɓe Yaayaa kumpiti
ɗum kabaaru oon fuu. Yaayaa
noddi ɗiɗo muɓɓen, 19 nuli ɗum'en
to Iisaa, yamowa ɗum yalla kam
woni kaanɗo warude oon, naa ɓe
ndooman goɗɗo. 20 Worɓe ɗiɗo
ɓeen ngari to makko, mbi'i mo:
—Yaayaa lootoowo lootagal
batisima nuli min e maaɗa, min
yame yalla aan woni kaanɗo
warude oon, naa min ndooman
goɗɗo?
21 Wakkati oon pay, tawi o dan-
nii yimɓe heewɓe e nyawuuji ɗi
kawtaa sii, o riiwii ginnaaji bondi,
o wumtinii wumɓe heewɓe. 22 O
jaabii ɓe, o wi'i:
—Njehee kaaltanowee Yaayaa
ko njiiɗon e ko nanɗon: wumɓe
ina mbumta, bonnguuɓe ina njaha
e koyɗe muɓɓen, seppinɓe ina
cellinee, faaɗuɓe ina paaɗita,
maayɓe ina ummintinee, talkaaɓe
du ina kaalanee Kabaaru Lobbo.
23 Barke woodanii mo yoppaay
goondinde kam.
24 Nde nulaaɓe ɓeen kootunoo
ndeen, Iisaa fuɗɗi haalande jamaa
oon haala Yaayaa, wi'i ɗum'en:
—Ko njaaɗon ley ladde ɗuum,
wo faa ndaarowon ɗume? Yalla
huɗo ko henndu dimmbata naa?
25 Ndelle ɗume njaaɗon faa
ndaarowon? Gorko nyaayoowo
naa? Si goonga, ɓornotooɓe
kaddule lobbe de mbuura ngu-
urndam lobbam ɓeen, ley cuuɗi
kaanankooɓe tawetee. 26 Ndelle,
ɗume ndaaroyɗon? Annabaajo
naa? Goonga! Miɗo haalana on,
imo ɓuri annabaajo. 27 Kanko
woni mo Laamɗo haali kabaaru
muuɗum ley Binndi, wi'i:
«Ndaaree, mi ardinante nulaaɗo am
moyyinane laawol.»*
28 Miɗo haalana on, dimoowo
fuu rimaay ɓurɗo Yaayaa. Tawi
le, ɓurɗo fuu famɗude ley laamu
Laamɗo oon na ɓuri mo teddude.
29 Yimɓe hettindaniiɓe mo ɓeen
fuu, fay nanngooɓe lampo ɓeen,
njaɓii konngol Laamɗo ko Yaayaa
looti ɗum'en lootagal batisima
ɗuum. 30 Ammaa Farisa'en e
jannginooɓe Tawreeta njoppii
muuyo Laamɗo ko ɓe njaɓaay
looteede e junngo Yaayaa ɗuum.
31 Ndelle, ɗume nanndinammi
yimɓe jamaanu o? Ɓeye o nanndi?
32 Iɓe nanndi e sukaaɓe joodiiɓe ley
taliyaare luumo, ina noddundura,
ina mbi'a:
«Min puufanii on cereeli,
de on mbamaay.
Min mboyanii on jimi bojji,
de on mboyaay.»
33 Sabo Yaayaa lootoowo lootagal
batisima warii, nyaamataa ɓii jalo,
yarataa doro du, de oɗon mbi'a ina
wondi e ginnaaru. 34 De Ɓii Neɗɗo
warii, ina nyaama ina yara, de
oɗon mbi'a, «Ndaar neɗɗo o, kakki-
lanɗo nyaamude e yarude tan, yi-
goo nanngooɓe lampo e luttuɓe

* **7:27** Malakiya 3.1.

woɓɓe.» 35 Ammaa jaɓuɓe hakkillo
Laamɗo ɓeen fuu ina laamni wo
ngo goonga.

No Iisaa yaaforii debbo pijoowo

36 Gooto e Farisa'en ɓeen noddi
mo faa ɓe nyaamda. O naati
suudu Farisaajo oon, o jooɗii faa
o nyaama. 37 Debbo pijoowo ina
woni ley wuro ngoon. Ko o nani
Iisaa ina woni ley suudu Farisaajo
oon ina nyaama ɗuum, o waddi
faandu nebbam uurɗam. 38 O
hetti caggal Iisaa ɗakkol koyɗe
muuɗum,† imo woya, imo lep-
pinira koyɗe mum gondi makko,
imo mooytira ɗe sukundu makko.
Imo muccoo ɗe, imo joora nebbam
ɗaam dow majje. 39 Nde Farisaajo
nodduɗo mo oon yiinoo ɗum
ndeen, wi'i e ley ɓernde mum: «Si
neɗɗo o wo annabaajo, o annditan
moy woni debbo meemoowo
mo oon, o faaman wo pijoowo.»
40 Iisaa haaldi e Simon Farisaajo
oon, wi'i:

—Simon, miɗo woodi goɗɗum ko
njiɗumi haalande ma.

O jaabii:

—Haal, Moodibbo!

41 Iisaa wi'i:

—Nyamlotoodo gomma ina re-
wannoo yimɓe ɗiɗo, gooto oon
buuɗi cardi keme joy, gooto du
buuɗi cardi capanɗe joy. 42 Kaa
nde tawanoo ɓe ngalaa ko ɓe njoɓa
mo ndeen, o yaafanii ɓe ɗiɗo fuu.
Ndelle, moy e maɓɓe ɓuri yiɗude
mo?

43 Simon jaabii:

—Miɗo miila mo o yaafanii kaal-
isi keewɗo oon.

Iisaa wi'i mo:

—A haalii goonga!

44 Ndeen o hucciti e debbo oon, o
wi'i Simon:

—A yi'ii debbo o naa? Mi
naatii suudu maa, a hokkaay
kam ndiyam mi loota koyɗe am.
Ammaa kanko kaa, o lootirii koyɗe
am e gondi makko, de o mooytiri
ɗe sukundu makko. 45 Aan, a
muccaaki kam, de kanko kaa, gilla
naatumi, o selaay muccaade koyɗe
am. 46 A wattaay nebbam dow
hoore am, de kanko kaa, o joorii
nebbam uurɗam dow koyɗe am.
47 Ɗum wadi miɗo wi'e: hakkeeji
makko no keewiri fuu njaafaama,
ndelle njinngu makko ina mawni.
De jaafanaaɗo seeɗa, njinngu
muuɗum heewaa.

48 Ndeen o wi'i debbo oon:

—Hakkeeji maa njaafaama.

49 Nyaamdooɓe e makko ɓeen
puɗɗi yamundurde hakkunde
muɓɓen: «Moy woni o neɗɗo,
jottiiɗo faa yaafaade hakkeeji?»

50 O wi'i debbo oon:

—Goondinal maa hisinii ma.
Yahu e jam.

8

Haala rewɓe jokkuɓe Iisaa

1 Caggal ɗuum, Iisaa ina yiiltoo
ley galluuje e gure, ina gooyna,
ina haala Kabaaru Lobbo dow
laamu Laamɗo. Taalibaaɓe makko
sappo e ɗiɗo ɓeen ina ngondi e
makko, 2 kam'en e rewɓe dan-
naaɓe e nyawuuji muɓɓen, e
ɓe ginnaaji bondi du ndiiwaa e
muɓɓen. Ɓeen ngoni Mariyama
innditirteeɗo Magdala mo ginnaaji
jeɗɗi mburtinaa e muuɗum, 3 e
Yowanna, dee howruujo Hirudus
bi'eteeɗo Huja, kam e Susaana, e
rewɓe woɓɓe heewɓe. Ɓe fuu ɓe
mballirii Iisaa e taalibaaɓe mum
jawdi maɓɓe.

Banndol dow aawoowo
(Matta 13.1-9, Marku 4.1-9)

4 Yimɓe yuuri e gure ɗeen fuu
ina ngara to makko. Nde jamaa
keewɗo oon fiilinoo mo ndeen, o
banndani ɓe banndol ngol, o wi'i:

5 —Aawoowo wurtii faa saaka
aawdi muuɗum. E ley aawugol
ngool, aawdi ngondi saami e laa-
wol, yaaɓaa, de pooli ngari, cuɓi

† **7:38** E ley jamaanu Iisaa, yimɓe ina mbaawi wahaade e dow coɓɓuli nani de nyaama.

ndi. 6 Yoga mayri saami ley ko-
rokaaye, fuɗi, yoori, sabo nokku
oon darnataa ndiyam. 7 Yoga
mayri saami to kebbe puɗata. Ndi
mawnidi e majje, de kebbe ɗeen
ɓilli ndi. 8 Yoga mayri saami e
leydi lobbiri, fuɗi, rimi, wabbere
fuu ɓeydii kile hemre.

Nde o haalnoo ɗum ndeen, o
ɓanti daande makko, o wi'i:

—Jom nowru nanooru fuu,
nana!

No Iisaa holliri ko waɗi de na banndana yimɓe
(Matta 13.10-17, Marku 4.10-12)

9 Taalibaaɓe makko ɓeen yami
mo:

—Ɗume banndol ngol fiirtata?

10 O wi'i ɓe:

—Onon, on kokkaama faamude
ko suuɗii e laamu Laamɗo. De hed-
diiɓe ɓeen kaa, e banndi kaalirantee, faa
«ndaara, tawa nji'ataa,
nana, tawa paamataa.»*

No Iisaa fiirtiri banndol aawoowo
(Matta 13.18-23, Marku 4.13-20)

11 Inan maanaa banndol ngol:
aawdi ndiin wo konngol Laamɗo.
12 Ngondi sera laawol ndiin woni
nanooɓe ngol, de Ibiliisa wara,
itta ngol e ɓerɗe muɓɓen taa
ngoonɗina de kisa. 13 Ngondi dow
korokaaye ndiin woni nanooɓe
ngol, njaɓɓoroo ngol seyo, de ɓe
ngalaa ɗaɗi ley maggol. Wakkati
seeɗa tan ɓe ngoonɗinta. Nde
ndaartindagol wari fuu, ɓe njop-
pan. 14 Caamundi ley kebbe ndiin
woni nanooɓe konngol ngool, am-
maa ley mawnugol muɓɓen ndeen
kaɓɓu-ko'u e jawdi e mbelirka
adunaaru ɓillan ɗum'en, kunngoo
rimude. 15 Ammaa ɗo aawdi ndiin
saami e leydi lobbiri ɗoon, ɓeen
ngoni nanirooɓe konngol ngool
ɓerɗe belɗe laaɓuɗe. Ley tinnitaare
ɓe tiigoo ngol faa ngol rima.

Banndol dow lampal
(Marku 4.21-25)

16 —Fay gooto huɓɓataa lampal
de hippa ɗum tummbude naa
soorna ɗum ley leeso. Ko waɗata
dey, ɓilan ngal faa ngal yaynana
naatooɓe. 17 Sabo walaa fuu
ko suuɗii ko funtintaake, walaa
ko suuɗii du ko anndितataake,
wurtinee yaasin. 18 Ndelle, tin-
nee no nanirɗon ni, sabo neɗɗo
fuu jogiiɗo paamal† dow laamu
Laamɗo, ɓeydante. Ammaa mo
walaa paamal oon, fay ko miilata
ina jogii ɗuum, teetete.

Minyiraaɓe Iisaa e inna muuɗum
(Matta 12.46-50, Marku 3.31-35)

19 Inna Iisaa e minyiraaɓe
muuɗum ngari to muuɗum, de ɓe
mbaawaay ɓattaade ɗum saabe
jamaa. 20 O haalanaa inniiko
e minyiraaɓe makko ina ndarii
yaasin, ina njiɗi yi'ude mo. 21 De
o jaabii, o wi'i:

—Inna am e minyiraaɓe am
wo nanooɓe haala Laamɗo, de
ɗowtanoo ka ɓeen.

No Iisaa darniri henndu
(Matta 8.23-27, Marku 4.35-41)

22 Nyannde gomma Iisaa e taal-
ibaaɓe muuɗum naati laana. O wi'i
ɓe:

—En peyyita, njehen gere ooto
maayo ngo.

Ɓe ndunnyi. 23 Ko ɓe peyyitata
ɗuum, o ɗaanii. Wakkati oon, hen-
ndu mawndu ummii dow maayo,
ndiyam ina naata laana kaan faa
ka nesi yoolaade. 24 Ɓe ɓattitii, iɓe
pindina mo iɓe mbi'a:

—Joomii amin, joomii amin,
inani miɗen kalka!

O fini, o sappani henndu e bem-
peyye ɗeen e semmbe, de ɗum fuu
ɗum darii, ɗum deyyinii. 25 Ndeen
o wi'i ɓe:

—Toy goonɗinal mon woni?

Ɓe kuli, ɗum haaynii ɓe, iɓe
mbi'undura:

* **8:10** Esaaya 6.9. † **8:18** Paamalɗo ina yaada e goonɗinal omtoowal ɓernde joomum faa jaɓa goonga.

—O wo moy ndelle? Imo yamira fay keni e ndiyam de ɗum fuu iɗum ɗowtanoo mo!

No Iisaa dannirii gonduɗo e ginnaaji
(Matta 8.28-34, Marku 5.1-20)

26 Gaɗa ɗuum ɓe njottowii leydi Gerasa'en, kuccundurndi e leydi Galili. 27 Nde o jippinoo laana kaan ndeen, gorko gonduɗo e ginnaaji jeyaaɗo e wuro ngoon hawri e makko. Gorko oon wo joppuɗo kaddule muuɗum ko ɓooyi, o jooɗaaki ley wuro, imo woni ley caabeeje. 28 Ko o yi'i Iisaa ɗuum, o halɓi, o hippii yeeso muuɗum, o haali faa toowi, o wi'i:

—Iisaa, Ɓii Laamɗo Toowɗo, ɗume njiɗɗaa waɗude kam? Miɗo nyaage, taa torram.

29 O wi'iri noon sabo Iisaa yamirii ginnaaru bonndu nduun wurtoo e makko. Kile keewɗe indu warti-wartinannoo e makko, indu nannga mo. Imo haɓɓirenoo callali, juuɗe e koyɗe fuu, de imo taya ɗi, ginnaaru nduun ina yaara mo ley ladde. 30 Iisaa yami mo, wi'i:

—Noy mbi'eteɗaa?

O jaabii:

—Miɗo wi'ee Jamaa.

Sabo ginnaaji keewɗi ina ngoni e makko. 31 Iɗi nyaagoo Iisaa taa yamira ɗi ɗi naatowa ley ɓunndu torra. 32 Tawi coggal girooji manngal ina dura dow waamnde ɗoon. Ginnaaji ɗiin ŋaarii mo o acca ɗi ɗi naatowa e ley girooji ɗiin. O acci ɗi. 33 Ɗi njalti e neɗɗo oon, ɗi naati e ley girooji ɗiin. Coggal ngaal fuu doggi, tellitii dow waamnde ndeen, naati maayo, yoolii.

34 Nde durooɓe ɓeen njiinoo ko waɗi ɗuum fu, ɓe ndoggi, ɓe kaalanowi ɗum yimɓe ngalluure ndeen e seraaji muuɗum. 35 Ɓeen ngari ndaarude ko waɗi ɗuum. Nde ɓe njottinoo Iisaa ndeen, ɓe tawi gondunooɗo e ginnaaji oon ina jooɗii ɗakkol makko, ina ɓornii kaddule, hakkillom wartii. De kulol nanngi ɓe. 36 Yiinooɓe ɗum ɓeen kaalani yimɓe no gondunooɗo e ginnaaji oon danniraa. 37 Yimɓe leydi Gerasa fuu ŋaarii Iisaa dillana ɗum'en leydi muɓɓen, sabo kulol manngol nanngii ɗum'en. O naati laana, o dilli.

38 Mo ginnaaji ndiiwaa e muuɗum oon, ŋaarii Iisaa sanne, acca o jokka ɗum. Ammaa Iisaa yeccini mo, wi'i:

39 —Hootu suudu maa, kaalanaa yimɓe maa ko Laamɗo waɗani maa.

O yehi, o gooyni e wuro ngoon fuu ko Iisaa waɗani mo ɗuum.

No Iisaa ummintiniri ɓii Jayrus e no danniri debbo nyawɗo
(Matta 9.18-26, Marku 5.21-43)

40 Nde Iisaa wartunoo ndeen, jamaa oon jakkitii ɗum, sabo yimɓe fuu ina ndoomunoo ɗum. 41 Wakkati oon, gorko bi'eteeɗo Jayrus, hooreejo suudu waajordu, wari to makko, hippii ɗakkol koyɗe makko, ŋaarii mo o wara suudu mum. 42 Ɓiyum debbo bajjo, ina habda e yonki. Duuɓi muuɗum na ngaɗa hono sappo e ɗiɗi.

E ley ko Iisaa yahata toon ɗuum, yimɓe na ɓilli ɗum sanne. 43 Debbo gooto, mo yiiyam muuɗum taccataa ko waɗata duuɓi sappo e ɗiɗi, ina tawaa toon. O hantii jawdi makko fuu to sawrooɓe, ammaa fay gooto waawaay dannude mo. 44 O yuuri gaɗa Iisaa, o meemi kommbol saaya mum. Wakkati oon yiiyam makko tacci. 45 Iisaa wi'i:

—Moy meemi kam?

Fay gooto jaabaaki, de Piyeer wi'i:

—Joomam, hakkunde yimɓe ngonɗaa, iɓe ɓilli ma.

46 Iisaa wi'i:

—Goɗɗo meemii kam, sabo mi maatii baawɗe njaltii e am.

47 Nde debbo oon annditinnoo ɗum suuɗataako fu, wari ina diwna, hippii yeeso makko, haali

hakkunde yimɓe fuu ko waɗi de
meemi mo, e no daɗiri wakkati
gooto. 48 Iisaa wi'i mo:
—Banndam debbo, goonɗinal
maa dannii ma. Yahu e jam.
49 O tilaaki haalde, faa goɗɗo
yuuri to wuro hooreejo suudu waa-
jordu oon, wi'i ɗum:
—Ɓiya heddaaki, taa tampin
Moodibbo o katin.
50 Ammaa nde Iisaa nannoo ɗum
fu, wi'i hooreejo suudu waajordu
oon:
—Taa hulu, goonɗin tan, ɓiya
oon daɗan.
51 Nde o yottinoo suudu hooreejo
oon fu, o accaay fay gooto naadda e
makko, si wanaa Piyeer e Yuhanna
e Yaakuuba e baaba suka oon e
inna muuɗum. 52 Yimɓe ɓeen fuu
ina mboya suka oon, ina piira
ɓerɗe muɓɓen mettorgal. O wi'i ɓe:
—Taa mboyee sabo o maayaay,
wo o ɗaani tan.
53 Ndeen ɓe njalnorii mo, sabo
iɓe anndi o maayii. 54 Iisaa nan-
ngi junngo suka oon, ɓanti daande
muuɗum, wi'i:
—Suka, umma!
55 Yonki makko warti, o ummii
wakkati oon pay. Iisaa yamiri ɓe
kokka mo ko o nyaama. 56 Ɗum
haaynii saaraaɓe suka oon. O
gongini ɓe taa ɓe kaalana fay gooto
ko waɗi ɗuum.

9

No Iisaa nuliri taalibaaɓe muuɗum sappo e ɗiɗo
(Matta 10.5-15, Marku 6.7-13)

1 Iisaa noddi taalibaaɓe muuɗum
sappo e ɗiɗo ɓeen, hokki ɗum'en
semmbe e baawɗe riiwude gin-
naaji e dannude nyawuuji. 2 O
nuli ɓe ɓe ngooyna kabaaru laamu
Laamɗo, ɓe ndanna nyawɓe. 3 O
wi'i ɓe:
—Taa njaadee e fay huunde,
wanaa sawru, wanaa mbasu,
wanaa nyaamdu, wanaa buuɗi.
Katin du taa adon saayaaji ɗiɗi.
4 Galle mo njippiɗon fuu, keddoɗon
ɗoon faa nde ndilloton wuro
ngoon. 5 Wuro fuu ngo on
njaɓɓaaka e muuɗum, si oɗon
mburtoo ɗum, piɗɗon sollaare
maɓɓe wonnde e koyɗe mon, faa
laatanoo ɓe seedee e dow bonanda
maɓɓe.
6 Ɓe ndilli, iɓe ngaɗa wuro
e wuro, iɓe mbaajoo Kabaaru
Lobbo, iɓe ndanna nyawɓe wonɓe
ley nokkuuje ɗeen fuu.

No kabaaru Iisaa wemmbiri Hirudus
(Matta 14.1-12, Marku 6.14-29)

7 Hirudus, laamiiɗo oon, nde
nannoo ko Iisaa waɗi fuu, hakkillo
mum jiiɓii. Sabo woɓɓe ina mbi'a
Yaayaa lootoowo lootagal batisima
oon ummitii e maayde, 8 woɓɓe
ina mbi'a annabi Iliyaasa ɓangi,
woɓɓe katin ina mbi'a gooto e
annabaaɓe arandeeɓe ɓeen ummi-
tii. 9 Hirudus wi'i:
—Mi tayii hoore Yaayaa. Moy
woni o mo nanammi kabaaru
muuɗum ga'uɗo hono noon?
Imo filoo yi'ude ɗum.

No Iisaa nyaamniri worɓe uju-naaje njoyo
(Matta 14.13-21, Marku 6.30-44, Yuhanna 6.1-14)

10 Nulaaɓe ɓeen ngarti. Ɓe
kaalani Iisaa ko ɓe ngaɗi ɗuum
fuu. O yaadi e maɓɓe wuro
wi'eteengo Baytisayda, o toowtidi
e maɓɓe. 11 Jama'aaje ɗeen nani
ɗum, njokki mo. O jakkitii ɓe,
imo haalana ɓe kabaaru laamu
Laamɗo, imo danna ley maɓɓe
haajaaɓe danneede. 12 Naange
fuɗɗi hiirude. Sappo e ɗiɗo ɓeen
ɓattitii mo, mbi'i mo:
—Mbi'aa jamaa o yaha ley gure e
nokkuuje ɓadiiɗe, faa keɓa to njip-
poo e to nyaama, sabo ɗo wo ladde
ɓolde.
13 Ammaa o wi'i ɓe:
—Onon e ko'e mooɗon, kokkee
ɓe ko ɓe nyaama!
Ɓe mbi'i mo:
—Buuruuje joy e liyyi ɗiɗi tan
min njogii, si wanaa min njaha,

min coodanowa yimɓe ɓe fuu
nyaamdu.
14 Sabo yimɓe ɓeen ina ngaɗa
hono worɓe ujunaaje njoyo baka
rewɓe e sukaaɓe ngalaa. O wi'i
taalibaaɓe makko ɓeen:
—Njoyyiniree ɓe feccere feccere,
wootere fuu capanɗe njoyo.
15 Ɓe ngaɗiri noon, ɓe njoyyini ɓe
fuu. 16 O hooyi buuruuje joy ɗeen
e liyyi ɗiɗi ɗiin, o tiggitii kammu,
o yetti Laamɗo. O heltii buuru
oon e liyyi ɗiin, o hokki taalibaaɓe
ɓeen peccana jamaa oon. 17 Ɓe
fuu ɓe nyaami faa ɓe kaari. Taal-
ibaaɓe ɓeen kawrunduri kelte ked-
diiɗe ɗeen, kebbini kandeeje sappo
e ɗiɗi.

*No Piyeer seedorii Iisaa woni Al-
masiihu*
(Matta 16.13-20, Marku 8.27-30)
18 Nyannde gomma imo toow-
tidi e taalibaaɓe makko, imo waɗa
du'aare. O yami ɓe, o wi'i:
—Moy jama'aaje mbi'ata ngon-
umi?
19 Ɓe njaabii mo, ɓe mbi'i:
—Woɓɓe ina mbi'a wo a Yaayaa
lootoowo lootagal batisima.
Woɓɓe du ina mbi'a wo a annabi
Iliyaasa. Woɓɓe katin du ina mbi'a
wo a gooto e annabaaɓe arandeeɓe
ɓeen ummitii.
20 O yami ɓe:
—Onon le, moy mbi'oton ngon-
umi?
Piyeer jaabii mo, wi'i:
—Wo a Almasiihu Laamɗo!
21 O sappani ɓe e semmbe taa ɓe
kaalana ɗum fay gooto.

*No Iisaa haaliri dow maayde
muuɗum e iirtagol muuɗum*
(Matta 16.21-23, Marku 8.31-33)
22 O ɓeydi, o wi'i:
—Ina tilsi Ɓii Neɗɗo torree tor-
raaji keewɗi. Mawɓe yimɓe e al-
maami'en e jannginooɓe Tawreeta
caloto mo. O warete, de nyannde
tataɓerde o iirtoto.

No Iisaa jokkirtee
*(Matta 16.24-28, Marku 8.34-
9.1)*
23 Gaɗa ɗum o wi'i ɓe fuu:
—Muuyɗo jokkude kam fuu,
sela ndaarude hoore muuɗum,
hooya leggal muuɗum palaangal
nyannde fuu, jokka kam.* 24 Sabo
muuyɗo dannude yonki muuɗum,
mursan ki. Ammaa mursuɗo ki
saabe am, dannan ki. 25 Ɗume
heɓude adunaaru ndu fuu nafata
neɗɗo si halkii yonki muuɗum
naa mursii hoore muuɗum?
26 Cemtirɗo kam, miin e haalaaji
am fuu, miin Ɓii Neɗɗo du, mi
semtiran ɗum nde ngartidoymi
e teddeengal am e teddeengal
Baaba am e maleyka'en seniiɓe.
27 Goonga kaalanammi on: yoga
e wonɓe ɗo ɓe maayataa, tawee
nji'aay laamu Laamɗo.

No alhaali Iisaa waylitorii
(Matta 17.1-8, Marku 9.2-8)
28 Hono balɗe jeetati gaɗa ko
Iisaa haali haalaaji ɗiin, o yaari
Piyeer e Yuhanna e Yaakuuba dow
waamnde faa o waɗa du'aare.
29 Nde o du'otonoo ndeen, yeeso
makko waylitii, kaddule makko
ndawni far faa ina njalba. 30 Inan
worɓe ɗiɗo ɓangi, ina kaalda e
makko. Wo Muusaa e Iliyaasa.
31 Ɓe ɓangidi e darja mawɗo,
iɓe kaala dow dillugol makko
adunaaru ngol o ɓadii tabintinde
to Urusaliima ngool. 32 Tawi Piyeer
e wonduɓe e muuɗum ɓeen wo
ɗaaniiɓe ɗoyngol teddungol. Kaa
ɓe pinii, ɓe nji'i darja makko, ɓe
nji'i worɓe ɗiɗo wonduɓe e makko
ɓeen. 33 Nde yimɓe ɗiɗo ɓeen
ceedannoo e makko ndeen, Piyeer
wi'i mo:
—Joomam, gonal amin ɗo ina
woodi. Accu min ndarna huku-
muuji tati: aan gooto, Muusaa
gooto, Iliyaasa du gooto.
O anndaa ko o haalata. 34 Nde
o haalannoo ɗum ndeen, ruulde

* **9:23** Maanaa hooyude leggal palaangal woni anniyaade mursude yonki muuɗum hono no Iisaa ni.

wari, suddi ɓe. Nde ruulde ndeen
suddunoo ɓe fu, taalibaaɓe ɓeen
kuli sanne. 35 Daande yuuri e ley
ruulde ndeen, wi'i:
—O woni Ɓiyam cuɓaaɗo. Kettin-
danee mo!
36 Nde daande ndeen tilinoo fu,
Iisaa kam tan tawaa toon. Taal-
ibaaɓe ɓeen cuuɗi kabaaru oon.
Ley balɗe ɗeen, ɓe kaalanaay fay
gooto ko ɓe nji'i ɗuum.

No Iisaa selliniri suka gonduɗo e ginnaaru
(Matta 17.14-18, Marku 9.14-27)

37 Jaango majjum, nde ɓe njip-
pinoo waamnde ndeen, jamaa
keewɗo jakkitii mo. 38 E ley jamaa
oon, gorko gooto yeewnii, wi'i:
—Moodibbo, miɗo nyaage, tinna
ndaaranam ɓiyam gorko, sabo
kam tan ngoodumi. 39 Ginnaaru
ina nannga mo, o feekoo wakkati
gooto, imo diwna faa hunnduko
makko wurtina nguufo. Ndu yop-
pataa mo si wanaa terɗe makko
fuu nawnoo. 40 Mi nyaagake
taalibaaɓe maa ɓeen ndiiwa ndu,
de ɓe kunngii.
41 Iisaa jaabii, wi'i:
—Hey jamaanu bonɗo mo walaa
goonɗinal. Faa ndey ngondammi
e mooɗon? Faa ndey keddotoomi
munyande on? Waddanam suka
maa o ɗo!
42 Nde suka oon warannoo
ndeen, ginnaaru nduun liɓi ɗum
e leydi, heddii ina diwnina ɗum.
Ndeen Iisaa sappani ginnaaru
nduun e semmbe, danni suka
oon, hokkiti ɗum baaba muuɗum.
43 Ɓum haaynii yimɓe ɓeen fuu
sanne saabe baawɗe Laamɗo
mawɗe ɗeen.

No Iisaa haaliri dow maayde muuɗum e ummitagol muuɗum
(Matta 17.22-23, Marku 9.30-32)

E ley ko jamaa oon fuu haaynaa
e golle Iisaa ɗuum, o wi'i taalibaaɓe
makko ɓeen:
44 —Onon le, omtee noppi mon,
nanon ko kaalammi: Ɓii Neɗɗo
wattete e juuɗe yimɓe.
45 Ammaa ɓe paamaay haala
kaan, maanaa makka ina suuɗanii
ɓe, faa ɓe kunngii annditinde
ka. Ɓe kulii yamtindaade mo dow
makka du.

Haala ɓurɗo teddude
(Matta 18.1-5, Marku 9.33-37)

46 Ndeen taalibaaɓe ɓeen ina
njeddundura moy ɓuri teddude
hakkunde muɓɓen. 47 Iisaa anndi-
ti ko ɓe miilotoo ley ɓerɗe maɓɓe. O
hooyi cukalel, o darni ngel ɗakkol
makko, 48 o wi'i ɓe:
—Neɗɗo fuu jaɓɓiiɗo cukalel ngel
e innde am, wo miin jaɓɓii. Jaɓɓiiɗo
kam du, jaɓɓake Nulɗo kam. Sabo
ɓurɗo famɗude hakkunde mooɗon
fuu, kam woni tedduɗo.

Haala mo salaaki en fuu ina wondi e meeɗen
(Marku 9.38-40)

49 Yuhanna haali, wi'i:
—Joomam, min nji'ii gorko gooto
ina riiwra ginnaaji e innde maa,
de min kaɗi mo, sabo o waldaa e
meeɗen.
50 Iisaa wi'i mo:
—Taa kaɗee mo ɗum, sabo
mo salaaki on fuu ina wondi e
mooɗon.

No wuro wooto salorii Iisaa

51 Nde wakkati yeentugol Iisaa
dow kammu ɓadinoo fu, siini
yahan Urusaliima, 52 nuli nulaaɓe
ardoo ɗum. Nulaaɓe ɓeen naati
ley wuro Samariyankooɓe wooto
faa cegilanoo mo weerdude.
53 Ammaa wuro ngoon jaɓɓaaki
mo, sabo Urusaliima o fa'i. 54 Nde
Yaakuuba e Yuhanna nji'unoo ɗum
ndeen, mbi'i:
—Joomii amin, yalla aɗa yiɗi min
njamira yiite yuura dow kammu
wula ɓe naa?
55 Ndeen Iisaa hucciti e maɓɓe,
feli ɓe. 56 Caggal ɗuum ɓe njehi
wuro wonngo.

No yimɓe mbiiri njokkan Iisaa
(Matta 8.19-22)

57 E ley jahaangal maɓɓe ngaal,
goɗɗo wi'i mo:
—To njahataa fuu mi jokkete.

58 Iisaa wi'i mo:
—Baagaaji† ina njogii gayɗe,
pooli du ina njogii cuuɗi, ammaa
Ɓii Neɗɗo walaa fay nokku ɗo
fukkina hoore muuɗum fowta.
59 O wi'i goɗɗo katin:
—Jokkam!
Oon jaabii mo, wi'i:
—Joomam, accu mi yaha mi
uwowa baaba am tafon.
60 Iisaa wi'i mo:
—Accu maayɓe uwa maayɓe
muɓɓen. Aan kaa, yahu mbaajoɗaa
kabaaru laamu Laamɗo.
61 Goɗɗo katin wi'i mo:
—Joomam, mi jokkete, de accu
mi waynowoo yimɓe am tafon.
62 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Neɗɗo fuu nannguɗo jalo sari
de na yeeyoo, walaa ko nafata ley
laamu Laamɗo.

10

No Iisaa nuliri taalibaaɓe capanɗe njeɗɗo e ɗiɗo

1 Caggal ɗuum, Iisaa suɓii katin
capanɗe njeɗɗo e ɗiɗo, nuldi ɓe ɗiɗo
ɗiɗo, ɓe ardoo ɗum e wuro fuu
e nokku fuu to o anniyii yaade,
kanko e hoore makko. 2 O wi'i ɓe:
—Gese ɓenndude ina keewi,
ammaa tayooɓe keewaa. Ndelle,
ŋaaree Jom tayri nulda tayooɓe ley
gese muuɗum ɗeen. 3 Njehee. Si
goonga miɗo nula on hono wo on
ɓiɓɓe baali hakkunde pobbi. 4 Taa
kooyee dannga, naa mbasu, naa
paɗe. Taa njowton fay gooto e
dow laawol. 5 Galle mo naatoton
fuu, njowton joomum tafon,
mbi'on: «Wo jam wondu e galle
o!» 6 Si neɗɗo jom jam na woni
ɗoon, du'aare mon hewtan ɗum.
Ammaa si walaa, du'aare mon
wartan e mooɗon. 7 Njippoɗon
e galle oon. Ko ɓe kokki on fuu
nyaamon, njaron, sabo golloowo
ina haandi e njobdi muuɗum.
Taa ngaɗon naata-wurtoo ley
galleeji. 8 Wuro fuu ngo naatuɗon,
si on njaɓɓaama, nyaamon ko
kokkaɗon fuu. 9 Ndannon nyawɓe
wonɓe ɗoon, mbi'on yimɓe wuro
ɓeen: «laamu Laamɗo ɓadake on.»
10 Wuro fuu ngo naatuɗon, si on
njaɓɓaaka ley maggo, mburtoɗon
e laabi mum, mbi'on: 11 «Min
piɗɗanii on fay colla wuro mooɗon
takkuɗo e koyɗe amin. Ammaa
anndee: laamu Laamɗo ɓadake.»
12 Miɗo haalana on: Nyannde
darngal, jukkungo wuro ngoon
ɓuran ngo Sodoma ngoon bonde.

No Iisaa feliri gure caliiɗe tuubude
(Matta 11.20-24)

13 Bone woodanii ma, aan
Korasin! Bone woodanii ma, aan
Baytisayda! Sabo si kaayeefiiji
gaɗanooɗi e ley mooɗon ɗiin
ngaɗanooma Tirus e Sidon fu,
tawete wonɓe toon ɓeen tuubi-
ino law. Tawete ɓe ɓornakeno
tekke bootooji, ɓe njooɗakeno ley
ndoondi, faa ɓe kolla ɓe tuubii.
14 Saabe ɗuum, nyannde darngal,
jukkungo mooɗon ɓuran ngo Tirus
e Sidon ngoon bonde. 15 Aan
du Kafarnahum, aɗa miiloo a
toownete faa yaha kammu naa?
A leeyinte faa kettaa ley maayɓe.
16 O haalani taalibaaɓe makko
katin:
—Kettindaniiɗo on fuu, miin
hettindanii. Calaniiɗo on fuu,
miin salanii. Calaniiɗo kam fuu,
salanake Nuldo kam oon du.
17 Capanɗe njeɗɗo e ɗiɗo ɓeen
ngartidi e seyo, mbi'i:
—Joomii amin, fay ginnaaji
bonɗi ɗiin ɗowtanake min saabe
innde maa.
18 O wi'i ɓe:
—Mi yi'ii Seyɗaani ina yuura
dow kammu, ina saama hono
mayyere. 19 Nanee, mi hokkii on
baawɗe yaaɓude bolle e jahe, mi
hokkii on jaalaade baawɗe ganyo
fuu. Huunde fuu torrataa on fes.
20 Ammaa taa ceyoree ko ginnaaji
ɗowtanii on ɗuum. Ceyoree ko
inɗe mon mbinndaa dow kammu
ɗuum.

† **9:58** Waagaaru ina wi'ee junkuuru du.

Haala seyo Iisaa
(Matta 11.25-27, 13.16-17)

21 Wakkati oon, Ruuhu Ceniiɗo
hebbini Iisaa seyo. Iisaa wi'i:
—Baaba, jom kammu e leydi, mi
yettii ma, sabo a suuɗii kulle ɗe
jom'en hakkillo e jom'en anndal,
de ɓanginanɗaa ɗe cukaloy. Ayyo,
noon jaati Baaba, sabo ɗuum weli
maa. 22 Baaba am wattii huunde
fuu ley junngo am. Fay gooto
anndaa Ɓiɗɗo si wanaa Baabiiwo.
Fay gooto anndaa Baabiiwo du
si wanaa Ɓiɗɗo, e mo Ɓiɗɗo oon
muuyi ɓanginande.
23 Ndeen Iisaa hucciti e taal-
ibaaɓe ɓeen, haalani ɗum'en
kam'en tan, wi'i:
—Barke woodanii gite jiiɗe ko
nji'oton ɗuum! 24 Sabo miɗo
wi'a on, annabaaɓe heewɓe e
kaanankooɓe heewɓe na njiɗunoo
yi'ude ko nji'oton ɗuum, de ɓe
nji'aay. Iɓe njiɗunoo nanude ko
nanoton ɗuum, de ɓe nanaay.

Banndol dow Samariyanke
lobbo

25 Ndeen, jannginoowo Tawreeta
gooto ummii faa ndaartindoo mo,
wi'i:
—Moodibbo, noy kaanumi
waɗude faa mi heɓa nguurndam
nduumiiɗam?
26 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Ɗume winndaa ley Tawreeta?
Ɗume njanngataa ley toon?
27 Jannginoowo Tawreeta oon
jaabii, wi'i:
—Njiɗiraa Laamɗo, Joomiraaɗo
maa e ɓernde maa fuu e yonki maa
fuu e semmbe maa fuu e hakkillo
maa fuu. Njiɗiraa gondo maa no
njiɗirɗaa hoore maa ni.
28 Iisaa wi'i mo:
—Jaabu maa o woodii. Waɗu
noon, ndeen a wuuran!
29 Kaa jannginoowo Tawreeta
oon ina yiɗi heedude e goonga, wi'i
mo:
—Moy woni gondo am?
30 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Gorko gomma yuurii Urusali-
ima, ina yaha Yeriko, hawri e
yanooɓe. Ɓe ɓorti mo, ɓe piyi
mo faa ɓe mbayri mo imo ɓadii
maayde. 31 Tawi almaami gooto
ina wara dow laawol ngool. Nde
o yi'unoo janaaɗo oon ina waalii
ɗoon fu, o wosii ɗum, o faltii.
32 Noon Lewinke gomma du wari
nokku oon. Nde yi'unoo mo
fu, wosii mo, faltii. 33 Ammaa
Samariyanke jahoowo wari to
makko, yi'i mo, yurmii mo, 34 ɓattii
mo, sawriri barme makko ɗeen
nebbam e cabijam, fiili ɗum
leppi. Caggal ɗuum, o waɗɗini
ɗum araawa makko, o yaari ɗum
nokkuure to weerɓe njippotoo, o
hinnii ɗum. 35 Jaango majjum, o
itti buuɗi cardi ɗiɗi, o hokki jom
weerdude oon, o wi'i ɗum: «Hinna
mo. Si o nyaamii ko ɓuri ɗum, nde
ngartumi fu, mi yoɓete.»
36 Nde Iisaa hantunoo banndol
ngol ndeen, wi'i:
—E miilo maa, moy e tato ɓeen
laatii gondo janaaɗo oon?
37 Jannginoowo Tawreeta oon
jaabii, wi'i:
—Jurmiiɗo mo oon.
Iisaa wi'i mo:
—Aan du, yahu, waɗoy hono
noon!

No Iisaa jipporii to Marta e
Mariyama

38 E jahaangal maɓɓe ngaal,
Iisaa fanti wuro wooto, de debbo
bi'eteeɗo Marta jippini ɗum.
39 Marta ina woodi minyiiwo
bi'eteeɗo Mariyama. Oon ina jooɗii
ɗakkol koyɗe Iisaa, ina hettindii
haala muuɗum. 40 De Marta le,
golleeji muuɗum keewɗi ɗiin tan
ngoni e hakkillo muuɗum, wari,
wi'i:
—Joomam, a hillaaka ko
minyam o yoppidi kam e golleeji ɗi
ɗuum naa? Wi'u mo, o walla kam!
41 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Marta, Marta, aɗa tampina
hoore maa e kujje keewɗe, aɗa jiiɓa

hakkillo maa. 42 Ammaa huunde
wootere tan woni ko haani. Ko
Mariyama suɓii ɗuum wo ngeɗu
lobbu, o teetataake ɗum du.

11

No Iisaa jannginiri taalibaaɓe muuɗum no du'ortee
(Matta 6.9-13, 7.7-11)

1 Nyannde gomma, Iisaa ina
du'oo e nokku gomma. Nde o
tilinoo ndeen, gooto e taalibaaɓe
makko ɓeen wi'i mo:
—Joomii amin, janngin min no
min ndu'ortoo, hono no Yaayaa
jannginiri taalibaaɓe muuɗum
noon.
2 O wi'i ɓe:
—Nde ndu'otoɗon fuu, mbi'on:
«Baabiiwo,
innde maa laatoo seniinde,
laamu maa wara.
3 Kokkoraa min nyannde fuu
nyaamdu heyooru min.
4 Njaafonoɗaa min hakkeeji amin,
sabo minen du miɗen njaafoo
waɗooɓe min hakkeeji fuu.
Taa accu min njarribee.»
5 O wi'i ɓe katin:
—Si gooto mon yehii to yigoo
muuɗum hakkunde jemma, wi'ii
ɗum: «Yigoo am, nyamlam buu-
ruuje tati, 6 sabo yigoo am gonɗo
e laawol jippake wuro am, de mi
walaa ko mi hokka ɗum», 7 yalla yi-
goo maa oon jaabete ley galle toon,
wi'e: «Taa torram, sabo dammbu-
gal ngal sokaama, miin e sukaaɓe
am du min pukkake, mi waawaa
ummaade faa mi hokke fay hu-
unde»? 8 Miɗo wi'a on, fay si o
ummaaki o hokkire saabe wo a
yigiiko, o ummoto, o hokke haddi
ko kaajaɗaa ɗuum, taa o hersa.
9 Miin, miɗo wi'a on: ŋaaree, on
keɓan. Pilee, on njiitan. Calminee,
on omtante. 10 Sabo ŋaariiɗo fuu
heɓan. Piliiɗo fuu yiitan. Calminɗo
fuu omtante. 11 Moy e mooɗon
woni baabiiwo mo ɓiyum ŋaarotoo
liingu, de hokka ɗum mboddi?
12 Naa ŋaaroo ɗum ɓoccoonde, de
hokka ɗum yaare? 13 Ndelle no
mbonirɗon nii fuu, oɗon anndi
no kokkirton ɓiɓɓe mooɗon kulle
lobbe, sakko Baaba mooɗon gonɗo
dow kammuuli. Ŋaariiɗo mo fuu, o
hokkan ɗum Ruuhu Ceniiɗo.

No Iisaa riiwrata ginnaaji e Baawɗe Laamɗo
(Matta 12.22-30, Marku 3.20-27)

14 Nyannde gomma, Iisaa ina
riiwa ginnaaru muumɗinndu
goɗɗo. Nde ginnaaru nduun
wurtinoo ndeen, muumo oon fuɗɗi
haalude. Ɗum haaynii jama'aaje
ɗeen. 15 De woɓɓe maɓɓe ina mbi'a:
—Wo e baawɗe Beeljebul,
hooreejo ginnaaji oon, o riiwrata
ginnaaji.
16 Woɓɓe ŋaarii mo maande
yuuroore dow kammu faa ndaartin-
doo mo. 17 Kanko le, imo anndi
miilooji maɓɓe, o wi'i ɓe:
—Laamu fuu pecciingu ina
habda, halkan. Katin du, si galle
feccake na habda fu, cankitoto.*
18 Si Seyɗaani e hoore mum feccake
fu, noy laamu mum heddortoo?
Miɗo wi'a on ɗum saabe ko
mbiiɗon wo e baawɗe Beeljebul
ndiiwrammi ginnaaji ɗuum. 19 Si
tawii miin miɗo riiwra ginnaaji e
baawɗe Beeljebul, jokkuɓe on ɓeen
le, moy ndiiwrata ɗi? Ndelle golle
maɓɓe jaati kollata on ngalaa e
goonga! 20 Ammaa si tawii junngo
Laamɗo ndiiwrammi ginnaaji,
ɗum ina holla laamu Laamɗo
warii to mooɗon. 21 Gorko jom
semmbe tiigiiɗo kaɓitirɗe, si haybii
galle mum, jawdi mum reenoto.
22 Ammaa si ɓurɗo ɗum semmbe
warii to muuɗum, jaalake ɗum
fu, teetan ɗum kaɓitirɗe mum
ɗe yownoo hoolaare muuɗum
dow muɓɓen ɗeen, fecca jawdi
muuɗum ndiin e woɓɓe. 23 Mo
waldaa e am fuu, wo ganyo am.

* **11:17** Timmoode aayaare nde ina waawi fiirtireede: Laamu fuu pecciingu ina haɓa, halkan, cuuɗi maggu fuu boɓɓoto.

Mo wallataa kam mi hawrundura fuu, wo cankitoowo.

Haala yeccagol ginnaaru
(Matta 12.43-45)

24 Si ginnaaru wurtake e neɗɗo fu, ndu yiiltoyto e nokkuuje joorɗe indu filoo ɗo ndu ŋootta, de ndu heƀataa. Ndeen ndu wi'an: «Mi yeccoto suudu am ndu eggunoomi e muuɗum nduun.» 25 Nde ndu warti fu, ndu tawan suudu nduun fiisaama, moyyinaama. 26 Ndeen, ndu yahan, ndu waddowa ginnaaji jeɗɗi ƀurɗi ndu bonde. Ɗi naata, ɗi koɗa ley toon. Nii cakitte neɗɗo oon ƀurdata arande muuɗum bonde.

Haala ƀurɗo heƀude barke

27 Nde o haalannoo ɗum ndeen, debbo gooto ley jamaa oon yepti daande muuɗum, wi'i:

—Barke woodanii debbo deeduɗo ma mo muynuɗaa!

28 Ammaa Iisaa jaabii, wi'i:

—Nanooƀe haala Laamɗo de njokki ka ƀeen, kam'en ƀuri heƀude barke!

No yimƀe pilorii maande
(Matta 12.38-42, Marku 8.12)

29 Wakkati mo jama'aaje ɗeen ƀillunduri e makko ndeen, o fuɗɗi wi'ude:

—Yimƀe jamaanu o ƀeen wo yimƀe bonƀe. Iƀe piloo maande, de ƀe kokkataake si wanaa maande annabi Yuunusa ndeen. 30 Sabo no Yuunusa laatoranii Niniwenkooƀe maande ni, hono noon Ɓii Neɗɗo du laatorantoo yimƀe jamaanu o maande. 31 Nyannde darngal, kaananke debbo leydi horɗoore ummodoto e worƀe jamaanu o, hiitodoo e muƀƀen, de liƀa ɗum'en. Sabo o yuwii faa hoore leydi, o warii faa o hettindoo haalaaji Suleymaana kebbinaaɗi hakkilantaaku. Haya, ƀurɗo Suleymaana ina ɗo! 32 Yimƀe Niniwe du ummodoto e yimƀe jamaanu o nyannde darngal, kiitodoo e muƀƀen, liƀa ɗum'en. Sabo ƀe tuubii gilla nde ƀe nannoo waaju Yuunusa ndeen. De inan, ƀurɗo Yuunusa ina ɗo!

Banndol annoora ƀanndu
(Matta 5.15, 6.22-23)

33 —Fay gooto huƀƀataa lampal, de suuɗa ɗum naa hippa ɗum kaakol. Ko waɗata dey, ngal ƀilete, faa ngal yaynana naatooƀe. 34 Gite maa ngoni lampal ƀanndu maa. Si gite maa ina mboodi, ƀanndu maa fuu heewan annoora. Ammaa si ɗe mboodaa, ƀanndu maa fuu heewan nimre. 35 Ndelle, haybu, taa annoora gondo e maaɗa oon niƀƀa. 36 Sabo si ƀanndu maa fuu heewii annoora, tawa faa'e e mayru walaa e nimre, ndu fuu ndu heewan annoora hono no lampal yaynirante noon.

No Iisaa feliri Farisa'en e janngi-nooƀe Tawreeta
(Matta 23.1-36, Marku 12.38-40, Lukka 20.45-47)

37 Nde Iisaa tilinoo haalde ndeen, Farisaajo gooto noddi ɗum faa wottodoo e muuɗum. O naatowi, o jooɗii faa o nyaama. 38 Farisaajo oon, ɗum haaynii ɗum nde yi'unoo o fuɗɗii nyaamude tawi o lootaay juuɗe makko. 39 De Iisaa wi'i mo:

—Onon Farisa'en, oɗon lawya caggal kore e caggal kaake, tawee le, ƀerɗe mooɗon ina keewi nguyka e bonanda! 40 Onon majjuƀe! Wanaa Taguɗo dow oon tagi ley du naa? 41 Cakkee ko woni ley kore e kaake ɗeen. Ndeen, ko heddii ɗuum fuu laatanto on ko laaƀi.

42 Bone woodanii on, onon Farisa'en! Sabo oɗon ittana Laamɗo jakka naanaa e jakka haako lekkoy ngokkoy e ko aa-woton fuu. Kaa oɗon kuyfini dartaare, oɗon kuyfini yidde Laamɗo. Wo kanjum kaannoɗon waɗude tawee on njoppaay ko heddii ɗuum. 43 Bone woodanii on, onon Farisa'en! Sabo oɗon njiɗi jooɗaade nokkuuje teddude ley cuuɗi baajordi, oɗon njiɗi salmineede e nokkuuje ɗe yimƀe

keewi. 44 Bone woodanii on! Sabo
oɗon nanndi hono caabeeje ɗe
ngalaa maande, ɗe yimɓe njahata
dow muɓɓen, tawee anndaa.
45 Gooto e jannginooɓe Tawreeta
jaabii Iisaa, wi'i:
—Moodibbo, no kaalirtaa ni, na
huyfina min, minen du.
46 O jaabii, o wi'i:
—Onon jannginooɓe Tawreeta
du, bone woodanii on! Sabo oɗon
ndonnda yimɓe doŋle teddude,
tawee onon e ko'e mon, on
meemirtaa ɗe fay e hoore honndu
mooɗon. 47 Bone woodanii on,
sabo oɗon moyyintinoo caabeeje
annabaaɓe ɓe maamiraaɓe mon
mbarnoo ɓeen. 48 Ndelle oɗon
ceedoo golle maɓɓe ɗeen ina
mbeli on. Sabo kamɓe, ɓe
mbarii annabaaɓe, onon du, oɗon
moyyintinoo caabeeje muɓɓen!
49 Ɗum le, Laamɗo hakkilanteejo
wi'i: «Mi nuldan ɓe annabaaɓe e
nulaaɓe, ɓe mbara yoga, ɓe torra
yoga.» 50 Ɗum wadi de yiiyam
annabaaɓe ndufaaɗam gilla e
fuddoode adunaaru ɗaam, ina
yomnitoree e yimɓe jamaanu
o, 51 gilla e yiiyam Haabiila
faa e yiiyam Jakariyaa baraaɗo
hakkunde hirsirde e suudu dewal
mawndu nduun. Miɗo haalana on
goonga: ɗum fuu ɗum yomnitorte
e jamaanu o. 52 Bone woodanii on,
onon jannginooɓe Tawreeta! Sabo
on teetii cokitirgal anndal. Onon
e ko'e mon on naataay, de yiɗuɓe
naatude ɓeen du, on accaay naata.
53 Nde Iisaa dillunoo ɗoon, jan-
nginooɓe Tawreeta e Farisa'en ina
ɓernani ɗum sanne sanne. Iɓe
yama mo kulle keewɗe, 54 heddii iɓe
tuufa mo faa ɓe keɓa e hunnduko
makko ko ɓe nanngira mo.

12

Haala kulol Laamɗo
(Matta 10.26-31)

1 Wakkati oon yimɓe uju-
naaje sowre kawriti faa ina
njaaɓundura. Ndeen Iisaa wi'i
taalibaaɓe mum ɓeen:
—Ndeentee e rabilla Farisa'en,
ɗum woni naafikaare. 2 Walaa fuu
ko suddii ko sudditataake, walaa
ko suudii ko ɓangintaake. 3 Ɗum
wadi huunde fuu ko kaalɗon ley
nimre nanete ley annoora. Katin
du ko cowndiɗon ley cuudi omm-
baadi fuu, gooynete faa dow cuudi.
4 Miɗo haalana on, onon yi-
giraaɓe am: taa kulee waroo ɓe
ɓanndu de walaa fuu ko mbaawi
gaɗa ɗuum. 5 Mi hollan on mo
kaanɗon hulde: kulon baroowo
neddo, jogiiɗo baawɗe nannude
ɗum ley jahannama. Goonga, miɗo
wi'a on: oon kaanɗon hulude!
6 Wanaa pooloy njoyoy ina coottee
buudi didi tan naa? Ammaa fay
e noon, Laamɗo yeggitataa fay
gootel e makkoy. 7 Ko ɓuri noon
du, fay ngaasa ko'e mooɗon fuu
limaama faa laaɓi. Ndelle, taa
kulee, sabo oɗon ɓuri pooli keewɗi
teddude.

Haala jaɓande Almasiihu yeeso yimɓe
(Matta 10.32-33, 12.32, 10.19-20)

8 Miɗo wi'a on: neddo fuu
jaɓanɗo kam yeeso yimɓe, miin Ɓii
Neddo du mi jaɓan ɗum yeeso ma-
leyka'en Laamɗo. 9 Ammaa caliiɗo
kam yeeso yimɓe, salete yeeso
maleyka'en Laamɗo. 10 Neddo fuu
kaalɗo ko boni e dow Ɓii Neddo,
ina waawi yaafeede. Ammaa
mbonkiiɗo Ruuhu Ceniiɗo yaafa-
taake. 11 Nde yimɓe njaari on to
cuudi baajordi naa yeeso hooreeɓe
naa laamiiɓe taa mbemmbeɗon
ko njaabotoɗon, naa ko kaaloton,
12 sabo Ruuhu Ceniiɗo anndinan
on wakkati oon ko kaanɗon
haalde.

Banndol dow jom jawdi pamaro hakkillo

13 Goddo ley jamaa oon wi'i:
—Moodibbo, wi'u mawnam o
hokka kam ngeɗu am e ndongu
amin.

14 O jaabii ɗum, o wi'i:
— Hey gorko, moy waɗi kam
carotooɗo mon naa peccoowo
jawdi mon?
15 O wi'i jamaa oon:
—Tinnee ndeentee e eelgal*
jawdi fuu, sabo wanaa jawdi
wuurnata neɗɗo, fay si tawaa wo
jom jawdi.
16 O banndani ɓe banndol, o wi'i:
—Jom jawdi gomma, gese
muuɗum mboodiino sanne. 17 Imo
miiloo e hoore makko: «Noy
ngaɗammi? Sabo mi walaa fuu ɗo
mi resa nyaamri am ndi. 18 Ayyo,
nii ngaɗammi: mi liɓan beembe
am ɗeen, mi nyiɓa goɗɗe ɓurɗe ɗe
manngu, mi resa nyaamri am ndi e
jawdi am fuu toon. 19 De mi wi'a e
hoore am: A heɓii jawdi mbaawndi
jogaade ma duuɓi keewɗi. Fowtu,
nyaamaa, njaraa, mbeltoɗaa.»
20 Ammaa Laamɗo wi'i mo: «Aan
pamɗuɗo hakkillo! Yonki maa
ittete e jemma o. Moy adata ko
paggiɗaa ɗuum?» 21 Nii woni
sifa neɗɗo fuu pagganiiɗo hoore
muuɗum jawdi, de wanaa jom
jawdi yeeso Laamɗo.

Haala hoolaade Laamɗo
(Matta 6.25-34)

22 Ndeen o wi'i taalibaaɓe makko
ɓeen:
—Ɗum waɗi miɗo wi'a on: taa
nguurndam mon haɓɓa on ko'e e
ko nyaamoton. Taa ɓalli mon du
kaɓɓa on ko'e e ko ɓornotoɗon.
23 Sabo nguurndam ina ɓuri
nyaamdu, ɓanndu du ina ɓuri
koltal. 24 Taykee dowdaake le:
ɗe aawataa, ɗe tayataa, ɗe ngalaa
resirde, ɗe ngalaa beembe, ammaa
Laamɗo ina nyaamna ɗe. Onon,
oɗon ɓuri pooli ɗiin to woɗɗi!
25 Moy e mooɗon waawi ɓeydude
balɗe muuɗum fay nyalooma
gooto saabe kaɓɓu-ko'u muuɗum?
26 Ndelle, si tawii on mbaawaa
waɗude fay hono ɗum e famɗude,
ko waɗi oɗon kaɓɓi ko'e mon e
dow ko heddii ɗuum? 27 Yeewee
pinndiiji no mawnirta. Ɗi tam-
pataa, ɗi mottataa. Ammaa miɗo
wi'a on, fay Suleymaana e darja
muuɗum fuu holtiraay hono gootel
e majji ni. 28 Laamɗo ina holtinira
ni huɗo wonko ley ladde hannden,
faɗɗeteeko e yiite jaango, sakko
onon, onon famɗuɓe hoolaare!
29 Taa kilnee filaade ko nyaametee
e ko yaretee, taa ɗum haɓɓa on
ko'e! 30 Sabo kulle ɗeen fuu, wo
yimɓe adunaaru pilotoo ɗe. De
Baaba mon ina anndi oɗon kaajaa
ɗe. 31 Ammaa piloɗon laamu
Laamɗo, ndeen on ɓeydante ko
heddii ɗuum.

Haala jawdi dow kammu
(Matta 6.19-21)

32 Taa kulee, onon coggal
pamaral, sabo Baaba mooɗon
ina seyorii hokkude on laamu
muuɗum. 33 Connee jawdi mon
fuu, cakkon. Moyyinanee ko'e mon
danngaaji ɗi mbonataa, njogoɗon
jawdi ngonndi dow kammu ndi
timmataa, ndi gujjo ɓadataako,
mooyu du bonnataa. 34 Sabo ɗo
jawdi mooɗon woni fuu, ɗoon
ɓerɗe mooɗon du ngonata.

Haala segilaniiɓe jakkitaade
jom muɓɓen
(Matta 24.45-51)

35 —Kaɓɓee kaɓɓorɗi mon faa
ngollon, kuɓɓee lampe mon.
36 Laatee hono yimɓe segilaniiɓe
jakkitaade jom muɓɓen nde
wartata weltaare ɓangal, faa
omtanon ɗum wakkati nde yottii
salmini fu. 37 Barke woodanii
maccuɓe ɓe jom muɓɓen tawi
ina kakkilani ɗum. Goonga
kaalanammi on: o haɓɓoto
kaɓɓorgol makko saabe golle, o
joyyina ɓe faa ɓe nyaama, o wara o
gollana ɓe. 38 Si o wartii hakkunde
jemma, naa hejjere fu, barke
woodanii ɓe o tawri noon ɓeen.

* **12:15** Maanaa eelgal ɗo wanaa ŋaaraade, wo muuyude naa suunaade ko jeyaa.

39 Paamee ɗum ɗo: si jom galle
ina anndunoo wakkati mo gujjo
warata, yoppataano o naata suudu
muuɗum. 40 Onon du, cegilee, sabo
Ɓii Neɗɗo waran e wakkati mo on
miilaaki.
41 Piyeer wi'i mo:
—Joomam, banndol ngol le, wo
minen tan kaaldataa naa yimɓe
fuu?
42 Iisaa jaabii, wi'i:
—Moy woni golloowo koolniiɗo,
jom hakkillo, mo joomum halfinta
gollooɓe mum faa hokka ɓe
ngeɗu maɓɓe nyaamdu e wakkati
kaanɗo? 43 Ɓarke woodanii
golloowo mo joomum warti,
tawi ina waɗa noon. 44 Goonga
kaalanammi on: joomiiko oon
halfinan mo jawdi muuɗum fuu.
45 Ammaa si golloowo oon wi'ii
ley ɓernde mum joomum oon
ɓooyii wartaay, de fuɗɗi ina fiya
maccuɓe e horɓe, ina nyaama
ina yara ina suloo, 46 ndeen kaa,
joomiiko wartan nyalooma mo o
anndaa e wakkati mo o miilaaki.
Joomiiko oon jukkoto mo jukkungo
naawngo, watta mo hakkunde
ɓe ngoonɗinaay. 47 Golloowo
anndudo ko joomum yiɗi, de
segilaaki, gollaay ko joomum yiɗi
fu, fiyete ɓoggi keewɗi. 48 Kaa
mo anndaa ko joomum yiɗi, de
waɗi ko jeyi fiyeede, fiyete ɓoggi
seeɗa. Kokkaaɗo ko ɗuuɗi, yamete
ko ɗuuɗi. Kalfinaaɗo ko heewi,
yamete ko ɓuri heewde.

No Iisaa laatorii sabaabu ceedaagu yimɓe
(Matta 10.34-36)

49 —Mi warii faa mi faɗɗa yi-
ite e leydi ndi. Miɗo heppi nge
huɓɓa law! 50 Ina woodi loota-
gal batisima naawngal ngal loote-
teemi. Miɗo torroo faa ɗum tabita!
51 Oɗon miiloo wo jam ngardumi
adunaaru naa? Wanaa! Miɗo
wi'a on: ko ngardumi dey, wo sen-
ndude. 52 Gilla joonin yimɓe njoyo
wonduɓe ley wuro wooto ceedan,
tato kabdan e ɗiɗo, ɗiɗo kabdan
e tato. 53 Baaba habdan e ɓiyum
gorko, ɓiɗɗo gorko du habdan e
bammum, inna habdan e ɓiyum
debbo, ɓiɗɗo debbo du habdan e
inna muuɗum, esiyo debbo hab-
dan e dee ɓiyum, dee ɓiɗɗo du hab-
dan e esum debbo.

Haala senndude wakkatiiji
(Matta 16.2-3)

54 Iisaa wi'i jama'aaje ɗeen katin:
—Si on nji'ii ruulde ina yuura
gorgal tan, on mbi'an nde toɓan.
Laatorto hono noon du. 55 Si
henndu horɗoore wifii, on mbi'an
wulan jaw. Ɗum laatorto noon
du. 56 Onon munaafiki'en! Oɗon
mbaawi senndude alhaali leydi e
kammu. Ko waɗi de on mbaawaa
senndude alhaaliiji jamaanu o?

No neɗɗo haaniri rewritinde e gondo muuɗum
(Matta 5.25-26)

57 Ko waɗi on mbaawaa annditande ko'e mon ko fonnditii? 58 Si
aɗa yaada e kabdo maa faa car-
dowon, fila rewritinde e makko
gilla e dow laawol, taa o yaare to
carotooɗo, de carotooɗo oon hokke
doomoowo kasu, de doomoowo
oon du udde ley kasu. 59 Miɗo
haalane: abada a wurtataako, si
a yoɓaay ko ndeweteɗaa ɗuum faa
laaɓi.

13

Haala tuubugol e halkugol

1 Wakkati oon, woɓɓe ngari
kaalani Iisaa ko hewtii Galilinkooɓe
woɓɓe. Ɓe mbi'i Pilaatu* jil-
lundurii yiiyam maɓɓe e yiiyam
sadakaaji maɓɓe. 2 Iisaa jaabii ɓe,
wi'i:
—Yalla oɗon miiloo kamɓe ɓuri
luttude diina e Galilinkooɓe hed-
diiɓe ɓeen fuu naa? Oɗon miiloo
wo saabe ɗuum waɗi de ɓe torriraa
noon naa? 3 Miɗo haalana on:
wanaa noon. De si on tuubaay, on
fuu hono noon kalkirton. 4 Oɗon
miccoo yimɓe sappo e njetto ɓe

* **13:1** Pilaatu wo hooreejo leydi Yahuudiya.

suudu Silowam toowndu nduun
saami dow muɓɓen faa maayi
ɓeen. Yalla oɗon miiloo kamɓe ɓuri
yimɓe Urusaliima fuu junuuba
naa? 5 Miɗo haalana on: wanaa
noon. De si on tuubaay, on fuu
hono noon kalkirton.
6 Ndeen o banndani ɓe banndol
ngol, o wi'i:
—Yibbi ngooti ina wonnoo ley
ngesa neɗɗo gomma. O wari
ɓorude ki, de o tawraay ki fay
huunde. 7 O wi'i golloowo ngesa
oon: «Nii woni duuɓi tati miɗo
wara filaade ɓiɓɓe yibbi ki, de mi
tawaay. Soppu ki! Ko waɗi iki itta
semmbe leydi ndi?» 8 Golloowo
oon wi'i mo: «Joomam, accu ki ɗo
faa mawuuri. Ɗo e ndeen, mi
reman mi fiiltina ki, mi watta birgi.
9 Ina hasii ki riman ɗo e mawuuri.
Si ki rimaay du, coppaa ki.»

No Iisaa danniri debbo nyannde fowteteende

10 Nyannde fowteteende
gomma, Iisaa ina waajoo ley suudu
waajordu wooturu. 11 Debbo
gomma mo ginnaaru nyawni ko
waɗi duuɓi sappo e jeetati ina
tawaa ɗoon. O turiiɗo tan, o
waawaa dartaade fey. 12 Nde Iisaa
yi'unoo mo ndeen, noddi mo, wi'i
mo:
—Banndam debbo, a daɗii
nyawu maa ngu.
13 Iisaa yowi juuɗe mum dow
makko, de wakkati gooto o dar-
tii cet, imo yetta Laamɗo. 14 De
hooreejo suudu waajordu nduun
na mettaa ko Iisaa danni goɗɗo
nyannde fowteteende ɗuum, wi'i
yimɓe ɓeen:
—Balɗe jeegom jeyɗe golleede
ina ngoodi. E ley balɗe ɗeen
kaanɗon warude ndanneɗon,
wanaa nyannde fowteteende.
15 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Onon munaafiki'en! Wanaa
mono e mooɗon fuu ina haɓɓita
ngaari muuɗum naa araawa
muuɗum nyannde fowteteende
yarnowa ɗum naa? 16 Debbo o
wo taan Ibrahiima, mo Seyɗaani
haɓɓiri duuɓi sappo e jeetati.
Wanaa imo jeyi haɓɓiteede nyan-
nde fowteteende naa?
17 Nde o haalannoo ɗum ndeen,
wayɓe mo ɓeen fuu cemti. De ja-
maa oon fuu ina ceyii e dow kaay-
eefiiji ɗi o waɗata ɗiin.

Banndol haala gabbel pamarel (Matta 13.31-32, Marku 4.30-32)

18 Iisaa wi'i:
—Noy laamu Laamɗo wa'i?
Ɗume nanndinammi ɗum?
19 Laamu Laamɗo ina nanndi e
gabbel lekki mutaari ngel neɗɗo
hooyi, aawi ley sardiŋe muuɗum.
Aawdi ndiin fuɗi, laatii lekki faa
pooli piirooji nyiɓi cuuɗi muɓɓen e
licce makki.

Banndol haala rabilla (Matta 13.33)

20 O wi'i katin:
—Ɗume nanndinammi e laamu
Laamɗo? 21 Ina nanndi e ra-
billa mo debbo hooyi, diibunduri e
etirɗe conndi tati mawɗe faa ɗum
fuu ɗum yuufi.

Haala dammbugal paaɗungal (Matta 7.13-14, 21-23)

22 Iisaa ina rewa ley galluuje e ley
gure fuu, ina waajoo, ina fonndii
Urusaliima. 23 Neɗɗo gomma yami
mo:
—Joomam, yimɓe seeɗa tan
kisata naa?
O wi'i ɓe:
24 —Ndurwee naatiron damm-
bugal paaɗungal sabo miɗo wi'a
on: heewɓe tefan naatude, de kun-
ngoo. 25 Si jom galle oon ummake,
sokii dammbugal muuɗum, tawi
onon oɗon keddii yaasin, oɗon
calmina, oɗon mbi'a: «Joomii amin,
omtan min», ndeen o jaaboto
on: «Mi anndaa to njeyaɗon!»
26 Ndeen, on puɗɗan wiide: «Min
nyaamdii e maa, min njardii e
maa, a waajake dow laabi amin.»
27 Ndeen o jaaboto on: «Mi anndaa
to njeyaɗon. Mboɗɗee kam,
onon waɗooɓe ko boni!» 28 On
mboyan, on nyeryunduran nyiiye

nde nji'oton Ibrahiima e Isiyaaka
e Yaakuuba, kam'en e annabaaɓe
fuu ley laamu Laamɗo, tawa onon
on faɗɗaaɓe yaasin. 29 Yimɓe
yuuran lettugal e gorgal, hordoore
e soɓɓiire, njooɗoo nyaamda ley
laamu Laamɗo. 30 Goonga ni,
sakitiiɓe woɓɓe ardoto, ardiiɓe
woɓɓe du cakitoto.

No Iisaa woyri yimɓe Urusaliima
(Matta 23.37-39)

31 Wakkati oon, Farisa'en woɓɓe
ngari, mbi'i mo:
—Dillu ɗo, njahaa e yaadu maa,
sabo Hirudus kaananke oon ina
muuyi warude ma.
32 O wi'i ɓe:
—Njehee mbi'owee baagayel
ngeel: «Ndaar, mi riiwan ginnaaji,
mi dannan nyawɓe hannden e
jaango. De nyannde tataɓerde mi
yottinan golle am. 33 Ammaa ina
tilsi mi yaha hannden e jaango
e faɓɓi-jaango, sabo annabaajo
haanaa maayde si wanaa ley
Urusaliima.»
34 Kay Urusaliima, Urusaliima!
Aɗa wara annabaaɓe, aɗa warda
nulaaɓe to maa kaaye! Kile keewɗe
njiɗumi hawrundurde ɓiɓɓe maa
hono no cofal hawrundurta coppi
muuɗum ley bippeele muuɗum ni.
De on njaɓaay. 35 Paamon, Laamɗo
yoppidii on e suudu mon. Miɗo
wi'a on: on nji'ataa kam katin si
wanaa faa wakkati mo mbi'oyton:
«Barke woodanii garɗo e dow innde
Joomiraaɗo!»†

14

No Iisaa danniri gorko ɓuutuɗo

1 Nyalaande fowteteende
gomma, Iisaa naatii suudu
hooreejo Farisa'en gooto faa
nyaama. Wonɓe toon ɓeen ina
taykoo mo. 2 Gorko ɓuutuɗo ina
tawaa yeeso makko ɗoon. 3 Iisaa
haaldi e jannginooɓe Tawreeta e
Farisa'en, wi'i ɗum'en:
—Dannude nyawɗo nyalaande
fowteteende, ina dagii naa da-
gaaki?
4 De ɓe keddii iɓe ndeyyinii. Iisaa
tuggi nyawɗo oon, danni ɗum, de
yoppi ɗum dilli. 5 Ndeen o wi'i ɓe:
—Moy e mooɗon ɓiyum naa
ngaari mum saamata ley ɓunndu
de hunngoo wurtinde ɗum law
law, fay si ɗum nyalaande fowte-
teende?
6 Ɓe kunngii jaabaade fay hu-
unde e dow majjum.

Haala suɓaade joonnde e nod-
dude yimɓe

7 Wakkati Iisaa yi'i noddaaɓe
ɓeen ina cuɓoo nokkuuje ɓurɗe ted-
dude, o banndani ɓe, o wi'i:
8 —Si a noddaama ɓangal fu, taa
jooɗa e joonnde ɓurnde teddude.
Sabo ɓurɗo ma teddude ina waawi
warude, 9 de nodduɗo ma oon
wara, wi'e: «Hokku ooɗo jooɗorgal
ngal!» Ndeen a semtan, kooyaa
joonnde ɓurnde leeyude ndeen.
10 Ammaa si a noddaama ɓangal
fu, njooɗoɗaa to leeyi, faa nodduɗo
ma oon wara, wi'e: «Yigoo am,
hewtu dow to wooɗi toon!» Ndeen,
ɗum laatante teddeengal yeeso
jooɗodiiɓe maa ɓeen fuu. 11 Sabo
mawninkiniiɗo fuu, leeyinte,
leeyinkiniiɗo du teddinte.
12 O wi'i nodduɗo mo oon du:
—Si aɗa nodda yimɓe mbottaari
naa hiraande, taa noddu yigiraaɓe
naa banndiraaɓe naa sakiraaɓe
naa hoddiiɓe maa jogiiɓe jawdi.
Hasii ɓe nodditete de ɗum laatoo
njobdi maa. 13 Jonkaa si a waɗii
weltaare fu, noddaa talkaaɓe e
woyɓe e bonnguuɓe e wumɓe.
14 Ndeen, a barkinte, sabo ɓeen
ngalaa ko njoɓire. A yoɓete
nyannde dartiiɓe ummintinaa.

Banndol dow weltaare
(Matta 22.1-10)

15 Gooto e nyaamooɓe ɓeen, nde
nannoo haala ka ndeen, wi'i mo:

† **13:35** Jabuura 118.26.

—Barke woodanii nyaamoowo
ley laamu Laamɗo.
16 Iisaa wi'i mo:
—Gorko gomma waɗii nyaamdu
mawndu, noddi yimɓe faa heewi.
17 Wakkati nyaamdu nduun segili-
noo fu, o neli maccuɗo makko
to yimɓe ɓeen, wi'a: «Ngaree,
nyaamduuji ɗiin cegilaama.» 18 Ɓe
fuu, ɓe puɗɗi saloraade gooto
gooto. Goɗɗo maɓɓe wi'i: «Mi
soodii ngesa, ina tilsi mi yaha
mi ndaarowa nga, miɗo ŋaare
njaafoɗaa kam.» 19 Goɗɗo du wi'i:
«Mi soodii ga'i demooji sappo. Mi
yahan mi ndaarowa ɗi, miɗo ŋaare
njaafoɗaa kam.» 20 Goɗɗo katin
wi'i: «Mi ɓaŋuɗo kesum, ɗuum
waɗi de mi heɓataa warude.»
21 Maccuɗo oon warti, haalani
ɗum joomum. Oon ɓerni, wi'i
mo: «Yahu law ley nokkuuje e
dow laabi ngalluure nde, ngaddaa
talkaaɓe e woyɓe e wumɓe e
bonnguuɓe.» 22 Maccuɗo oon
warti, wi'i: «Joomam, ko mbiiɗaa
ɗuum fuu waɗaama, de faa joonin
nokkuure ina heddii.» 23 Ndeen
joomiiko oon wi'i mo: «Yahu dow
laabi jaajuɗi e paaɗuɗi, ndoolɗaa
yimɓe ngara naata, faa suudu am
ndu heewa. 24 Sabo miɗo wi'a on:
fay gooto e ɓe noddunoomi ɓeen
meeɗataa nyaamdu am ndu.»

No neɗɗo laatortoo taalibaajo Iisaa
(Matta 10.37-38)

25 Yimɓe heewɓe ina njaada e
Iisaa. O hucciti e maɓɓe, o wi'i ɓe:
26 —Garɗo to am fuu, sanaa
mi ɓurana ɗum bammum e inna
muuɗum e jom suudu muuɗum
e sukaaɓe muuɗum e minyiraaɓe
mum e mawniraaɓe mum, mi
ɓurana ɗum fay hoore muuɗum. Si
wanaa noon fu, joomum waawaa
laataade taalibaajo am. 27 Katin
du, mo wakkaaki leggal muuɗum
palaangal de jokki kam fuu,
waawaa laataade taalibaajo am.*
28 Si won muuyɗo e mooɗon
nyiɓude suudu toowndu, wanaa
joomum jooɗoto tafon, hiisoo
ko haajaa, de ndaara yalla na
jogii ko tannyata ndu naa? 29 Si
wanaa noon, si joomum joyyinii de
waawaay tannyude, jiiɗo ndu fuu
jalan ɗum, 30 wi'a: «Neɗɗo o fuɗɗii
nyiɓude, de hunngii tannyude!»
31 Katin, si kaananke yehii faa
habdowa e kaananke goɗɗo,
wanaa o jooɗoto tafon o fonnda
yalla worɓe makko ujunaaje sappo
ɓeen ina mbaawi habdude e jogiiɗo
worɓe ujunaaje noogayo? 32 Si
tawii o waawaa, o nulan yimɓe
to joomum gilla ɓattaaki, faa jam
waɗa hakkunde maɓɓe. 33 Hono
noon, fay gooto mooɗon waawaa
laataade taalibaajo am si yoppaay
ko jogii fuu.

(Matta 5.13, Marku 9.50)

34 Lamɗam ina woodi, ammaa si
ɗam selii lamsude, ɗume lamsinta
ɗam katin? 35 Walaa fuu ko ɗam
nafata, wanaa e leydi, wanaa e
birgi. Ɗam faɗɗete yaasin.

Jom nowru nanooru fuu, nana.

15

Banndol dow mbaalu lallungu
(Matta 18.12-14)

1 Nanngooɓe lampo e luttuɓe
woɓɓe fuu ina ɓadii mo faa ket-
tindanoo mo. 2 Farisa'en e jan-
nginooɓe Tawreeta ina ŋormoo, ina
mbi'a:
—Gorko o ina jaɓɓoo luttuɓe, ina
nyaamda e muɓɓen!
3 Ndeen o banndani ɓe banndol
ngol, o wi'i:
4 —Si gooto mooɗon ina jogii
baali hemre, de ngootu lalli, wanaa
yoppan capanɗe jeenay e jeenay
ɗiin fuu ley ladde, de filowoo
lallungu nguun faa yiita ɗum naa?
5 Si o yiitii ɗum fu, o towiran
ɗum seyo. 6 Nde o warti galle
makko fuu, o noddan yigiraaɓe
makko e hoddiiɓe makko, o wi'a

* **14:27** Ndaaree Lukka 9.23.

ɗum'en: «Ceyodee e am, sabo mi
yiitii mbaalu am lallunoongu.»
7 Miɗo haalana on: hono noon
seyo laatortoo dow kammuuli si
luttoowo gooto tuubii. Ingo ɓuri
seyo capanɗe njeenayo e njeenayo
dartiiɓe ɓe kaajaaka tuubude.

Banndol dow mbuuɗu cardi lallungu

8 —Katin du, si debbo ina jogii
buuɗi cardi sappo, de ngootu lalli
fu, wanaa o huɓɓan lampal, o fi-
isoo galle oon, o filoroo hakkillo
faa o yiita ɗum naa? 9 Nde o yi-
iti ɗum fu, o hawrunduran yigi-
raaɓe makko e hoddiiɓe makko,
o wi'a: «Ceyodee e am, sabo mi
yiitii mbuuɗu am lallunoongu.»
10 Miɗo haalana on: hono noon
maleyka'en Laamɗo ceyortoo, si
luttuɗo gooto tuubii.

Banndol dow ɓiɗɗo majjuɗo

11 Iisaa wi'i katin:
—Gorko gomma ina woodunoo
ɓiɓɓe worɓe ɗiɗo. 12 Minyiiwo oon
wi'i bammum: «Baaba, hokkam
ngeɗu am e jawdi ndi.» Ndelle,
baabiiko oon fecci jawdi muuɗum
ndiin hakkunde maɓɓe. 13 Faa
waɗi balɗe seeɗa, minyiiwo oon
hawrunduri ko jogii fuu, dilli, yehi
leydi mboɗɗundi. Toon o bonniri
ngeɗu makko nguun fuu e fijirde.
14 Nde o hantunoo ndi fuu ndeen,
rafo bonngo waɗi e leydi ndiin, o
fuɗɗi tampude. 15 O yehi o takkowii
e gorko jeyaaɗo e leydi ndiin. Oon
nuli mo gese mum faa o duranowa
ɗum girooji muuɗum. 16 Imo
muuyi nyaamude fay nyaamdu
girooji ɗiin, ammaa fay gooto
hokkataa mo. 17 Ndeen hakkillo
makko warti, o wi'i e hoore makko:
«Gollanooɓe baaba am nyaaman faa
kedda, inani kam ɗo, miɗo maaya
rafo. 18 Mi ummoto, mi hoota to
baaba am, mi wi'a ɗum: Baaba,
mi toonyake jom kammuuli, mi
toonyake ma aan du, 19 mi haandaa
e fay wi'eede ɓiya katin. Ndelle,
jogoram hono wo mi gooto e
gollooɓe maa ɓeen!» 20 Jonle o
ummii, o fonndii to baabiiko. Gilla
imo woni to woɗɗi, baabiiko oon
haccii mo, yurmii mo sanne, doggi,
gorfi mo, muccii mo. 21 Biɗɗo oon
wi'i mo: «Baaba, mi toonyake jom
kammuuli, mi toonyake ma, mi
haandaa e fay wi'eede ɓiya katin!»
22 De baabiiko oon wi'i maccuɓe
muuɗum: «Karee, ngaddowee
saaya ɓurka fuu woodde ɓornon
mo! Ngatton hootonnde e honndu
makko, ngatton paɗe e koyɗe
makko. 23 Ngaddon ngaari payndi
du, kirson ɗum faa nyaamen,
mbeltoɗen! 24 Sabo ɓiyam o,
o maaynoodo de o ummitii, o
majjunoodo de o yiitaa.» Nii ɓe
puɗɗiri weltaare.

25 Wakkati oon, ɓiɗɗo mawni-
iwo oon ina woni ley ngesa. Nde
wartannoo faa ɓadii wuro ndeen,
nani jimi fijo e dippaali. 26 O
noddi gooto e gollooɓe ɓeen, o yami
ɗum ko woni duko ko. 27 Oon wi'i
mo: «Minya oon warti de bammaa
hirsani mo ngaari payndi, sabo o
wartii, imo reenii.»

28 Ndeen mawniiwo oon tikki,
salii naatude galle oon. Baabiiko
oon wurtii, ina sura mo faa o naata.
29 O jaabii baabiiko, o wi'i: «Ndaar,
duuɓi keewɗi miɗo gollane, fay
nde wootere mi salaaki yamiroore
maa. Ammaa ɗum e laataade fuu,
abada a hokkaay kam miin kaa fay
damngel faa mi weltodoo e yigi-
raaɓe am. 30 De ɓiya nyaamruɗo
jawdi maa e rewɓe fijooɓe oon kaa,
ko warti, a hirsanii ɗum ngaari
payndi.» 31 Baabiiko wi'i mo: «Bin-
ngel am, abada enen ngondi, ko
njeymi fuu, wo aan jeyi. 32 Ina
haani ceyoɗen, mbeltoɗen. Sabo
minya oon, o maaynoodo de o um-
mitii, o majjunoodo de o yiitaa.»

16

Banndol dow howruujo caruɗo

1 Iisaa wi'i taalibaaɓe mum ɓeen
katin:

—Jom jawdi gomma halfiniino howruujo muuɗum jawdi. O haalanaa howruujo oon ina bonna jawdi makko. 2 O noddi ɗum, o wi'i: «Ko nanumi e maaɗa ɗuum wo ɗume? War, hiisa ko kalfinaɗaa ɗuum, sabo a waawaa halfineede katin.» 3 Howruujo oon wi'i e hoore muuɗum: «Noy ngaɗammi? Sabo joomam ittan kam e golle. Mi walaa semmbe remude, miɗo semta ŋaaraade. 4 Ayyo! Miɗo anndi no ngaɗammi, faa yimɓe njaɓɓitoo kam e ley cuuɗi muɓɓen si mi ɓortaama golle.» 5 Jonle o noddi ɓe joomiiko rewata nyamaale ɓeen, gooto gooto. O wi'i arandeejo oon: «Noy foti joomam rewete?» 6 Oon wi'i mo: «Paali hemre nebbam ndeweteemi.» Howruujo oon wi'i mo: «Hooyu talkuru maa nyamaale, hara, jooɗa mbinndaa capanɗe joy.» 7 O wi'i goɗɗo katin: «Aan le, noy foti ndeweteɗaa?» Oon wi'i mo: «Bootooji alkama hemre.» O wi'i oon: «Hooyu talkuru maa nyamaale, mbinndaa bootooji capanɗe jeetati.» 8 Jom howruujo oonyiiɗo oon mani ɗum saabe yoyre muuɗum. Sabo yimɓe adunaaru ɓeen ɓuri yimɓe annoora gollirde yoyre hakkunde muɓɓen. 9 Miin, miɗo wi'a on: Pilanee ko'e mon yigiraaɓe, piloree ɓe jawdi adunaaru faa nde ndi hantii fu, njaɓɓiteɗon ley nguurndam nduumiiɗam.

10 Koolniiɗo e ko famɗi, hoolnoto e ko mawni du. Mo laamnaay ko famɗi, laamnataa ko mawni du. 11 Ndelle, si on kollaay hoolaare e jawdi adunaaru ndi, moy halfinta on jawdi ngoongalaari ndiin? 12 Katin du si on kollaay hoolaare e jawdi njananndi, moy hokkata on ko njeyɗon ɗuum? 13 Maccuɗo fay gooto waawaa gollande joomiraaɓe ɗiɗo. Sabo wanyan gooto, de yiɗa keddiiɗo oon, maa du nanngunduran e gooto, de yawa keddiiɗo oon. On mbaawaa gollande Laamɗo e jawdi fuu nde wootere.

(Matta 11.12-13, 5.18, 31-32)

14 Farisa'en, yiɗuɓe ceede ɓeen, ina kettindii ɗum fuu, ina njala mo. 15 Iisaa wi'i ɓe:

—Onon le, oɗon moyyina ko'e mooɗon yeeso yimɓe, ammaa Laamɗo ina anndi ɓerɗe mon. Sabo ko yimɓe teddinta ɗuum, ina nyiddinii to Laamɗo.

16 Tawreeta e annabaaɓe ina ngoodunoo faa warude wakkati Yaayaa. Gilla e Yaayaa Kabaaru Lobbo laamu Laamɗo ina ɓanginee. Mono fuu ina durwa naatude ley maggu. 17 Ammaa e noon fu, timmugol kammu e leydi ɓuri hoyude diina ittude toɓɓel gootel e ley Tawreeta oon.

18 Neɗɗo fuu ceruɗo deekum de ɓaŋi goɗɗo, jeenii. Katin du neɗɗo fuu ɓaŋuɗo debbo ceeraaɗo, jeenii.

Banndol dow jom jawdi e Laajaru

19 —Ina woodunoo gorko gomma jom jawdi ɓornotooɗo kaddule boɗeeje ɗaatuɗe, buurduɗo nyannde fuu e weltaare e mbelirka. 20 Talkaajo gomma keewɗo ɓuuye, bi'eteeɗo Laajaru, ina fukkoo dammbugal galle makko. 21 Imo muuynoo nyaamude kedde jom jawdi oon. Fay dawaaɗi ina ngara ina metta ɓuuye makko ɗeen. 22 Talkaajo oon maayi, maleyka'en njaari ɗum faa to Ibrahiima. Jom jawdi oon kam du maayi, uwaa. 23 Ley nokkuure maayɓe imo torroo, o ɓanti gite makko, o haccii Ibrahiima to woɗɗi, Laajaru ina woni ɗakkol muuɗum. 24 O yeewnii o wi'i: «Baaba am Ibrahiima, yurmam, nulu Laajaru, suuwa hoore honndu muuɗum ley ndiyam, de wara feewnana kam ɗemngal am. Sabo mi torrake sanne ley yiite nge.» 25 Ammaa Ibrahiima wi'i: «Ɓinngel am, miccita a heɓii kulle lobbe e ley nguurndam maaɗa, Laajaru

kaa wo bone tan heɓi. Joonin,
kanko o heɓii hinneede ɗo, de aan
torroɗaa. 26 Ko ɓuri ɗum du fuu,
luggere mawnde woni hakkunde
amin e mooɗon. Ndelle si won
yiɗuɓe yuurude to amin njaha to
mooɗon, naa yuurude to mooɗon
ngara to amin, tawan mbaawaa.»
27 Jom jawdi oon wi'i: «Ndelle
baaba, miɗo nyaage, nulu Laajaru
suudu baaba am, 28 sabo miɗo
woodi sakiraaɓe worɓe njoyo, faa
o gongina ɓe taa ɓe ngara e nokku
torra o.» 29 Ammaa Ibrahiima
wi'i mo: «Iɓe njogii haala Muusaa
e haalaaji annabaaɓe, accu ɓe
kettindanoo ɗi.» 30 O jaabii
ɗum: «Wanaa noon, baaba am
Ibrahiima! De si goɗɗo yuurii
hakkunde maayɓe yehi to maɓɓe
fu, ɓe tuuban.» 31 Ibrahiima wi'i
mo: «Si ɓe kettindanaaki Muusaa e
annabaaɓe, fay si goɗɗo ummitii e
maayɓe, ɓe ngoondintaa.»

17

Haala luttude e yaafeede
(Matta 18.6-7, 21-22, Marku 9.42)

1 Iisaa wi'i taalibaaɓe muuɗum
ɓeen:
—Sikke walaa ko fergata yimɓe
faa luttina ɗum'en waran, ammaa
bone woodanii laatiiɗo sabaabu
majjum. 2 Hayre teddunde haɓɓee
e daande joomum faɗɗee ley
maayo manngo, ɗum ɓuri woodde
diina luttinde gootel e cukaloy koy.
3 Kaybee ko'e mooɗon: si sakiike
maa luttii, pelaa ɗum. Si tuubii,
njaafoɗaa ɗum. 4 Si o toonyake ma
kile jeɗɗi e ley nyalooma gooto,
de o warti to maa kile jeɗɗi imo
tuubane, njaafoɗaa mo.

Haala goondinal e ɗowtanaade

5 Nulaaɓe ɓeen mbi'i Iisaa:
—Beydan min goondinal.
6 Iisaa jaabii, wi'i:
—Si goondinal mooɗon fotii fay
no gabbel lekki mutaari ni, si on
mbi'ii lekki kiiɗo ɗoofoo, darowoo
ley maayo, ki jaɓanan on.
7 Moy e mooɗon maccuɗo
muuɗum demoowo naa duroowo
yuurata ladde, warta, de wi'a ɗum:
«Hara jooɗa, nyaamu»? 8 Walaa! A
wi'an mo: «Waɗanam nyaamdu,
haɓɓa kaddule maa de ngollanaa
kam faa mi nyaama mi yara, de
sakitoo aan du nyaamaa njaraa.»
Wanaa noon worri naa? 9 Yalla a
yettan maccuɗo oon saabe waɗii
ko njamirɗaa ɗuum naa? 10 Onon
du hono noon. Si on ngaɗii huunde
fuu ko njamiraɗon, mbi'ee: «Min
maccuɓe tan, ko min njeyi waɗude
ni min ngaɗi.»

No Iisaa danniri seppinɓe sappo

11 Nde Iisaa yahannoo Urusali-
ima ndeen, rewi hakkunde leyɗe
Samariya e Galili. 12 O wari faa o
naata wuro wonngo, de seppinɓe
sappo ngari to makko, ndarii to
toowti, 13 yeewnii, mbi'i:
—Iisaa, joomii amin, yurma
min!
14 Nde o yiinoo ɓe ndeen, o wi'i
ɓe:
—Njehee, kollowee ko'e mon al-
maami'en ɓeen.
E ley yaadu maɓɓe nduun ɓe
cellinaama. 15 Gooto maɓɓe, nde
yi'unoo daɗii ndeen, yeccii, ina ted-
dina Laamɗo e daande toownde.
16 O sujidi e leydi ɗakkol koyɗe
Iisaa, imo yetta ɗum. Oon wo
Samariyanke. 17 Iisaa jaabii, wi'i:
—Wanaa sappo ɓeen fuu ndaɗii
naa? Toy njeenayo ɓeen le ngoni?
18 Ndelle walaa fuu jecciiɗo faa ted-
dina Laamɗo si wanaa janano o
naa?
19 Ndeen, o wi'i gorko oon:
—Umma, yahu, goondinal maa
dannii ma.

Haala maandeeji garol laamu Laamɗo
(Matta 24.23-28, 37-41)

20 Farisa'en ɓeen yami Iisaa ndey
laamu Laamɗo warata. O jaabii ɓe,
o wi'i:
—No laamu Laamɗo wardata
noon, yi'ataake. 21 Fay gooto
waawaa wiide inani ɗum naa

inana ɗum, sabo anndee, laamu
Laamɗo ina woni hakkunde
moodon.
22 Ndeen o wi'i taalibaaɓe
makko:
—Wakkati waran mo muuyoton
yiide fay nyannde wootere e ley
nyalaaɗe Ɓii Neɗɗo, de on nji'ataa.
23 On mbi'ete: «inani o to» naa «inani
o ga», de taa njehee, taa njokkee ɓe.
24 Sabo hono no mayyere yaynirta
illa hoore kammu ɗo faa yaade
hoore kammu to, hono noon Ɓii
Neɗɗo laatortoo nyannde gartol
muuɗum. 25 Ammaa ko artii ɗum,
ina tilsi o torree torraaji keewɗi,
yimɓe jamaanu o du caloto mo.
26 Hono no laatorinoo wakkati
Nuuhu oon, noon du nyalaaɗe
Ɓii Neɗɗo laatortoo: 27 yimɓe ina
nyaama, ina njara, ina ɓaŋa, ina
ɓaŋee, faa nyannde Nuuhu naati
laana kaan. De ilam tuufaandu
ɗaam wari, halki ɓe fuu. 28 Laatoto
hono no wakkati Luudu noon du,
yimɓe ina nyaama, ina njara, ina
cooda, ina conna, ina aawa, ina
nyiɓa. 29 Ammaa nyannde nde
Luudu wurtinoo Sodoma ndeen,
Laamɗo tomni yiite e sitti,* halki
ɓe fuu. 30 Hono noon nyannde
ɓangugol Ɓii Neɗɗo du laatortoo.
31 Nyannde ndeen, si neɗɗo ina
woni dow suudu, de gineeji mum
ina ngoni ley suudu fu, taa wi'a
jippanto ɗi. Tawaaɗo ngesa du,
taa yeccoo faa hooya ko woni ley
wuro. 32 Miccitee dee Luudu oon.
33 Neɗɗo fuu piliiɗo reenude yonki
muuɗum, mursan ki, de neɗɗo fuu
mursuɗo ki, reenan ki. 34 Miɗo
haalana on: ley jemma oon, yimɓe
ɗiɗo fukkodiiɓe dow sekko wooto,
gooto muɓɓen hooyete, de gooto
yoppee. 35 Rewɓe ɗiɗo undooɓe,
gooto muɓɓen hooyete, de gooto
yoppee. [36 Worɓe ɗiɗo wonɓe
ley ngesa ngoota, gooto muɓɓen
hooyete, de gooto yoppee.]†
37 Taalibaaɓe ɓeen njaabii, mbi'i
mo:
—Joomii amin, toy ɗum waɗata?
O wi'i ɓe:
—To ko saaɗi woni fuu, toon ji-
gaaje kawritata.

18

Banndol dow carotoodo oonyiiɗo

1 Iisaa banndani ɓe banndol faa
hollita ɓe ina tilsi ɓe keddodoo e
du'aare, taa ɓe njoppa saabe tam-
piri. 2 O wi'i:
—Ina woodunoo e wuro gomma
carotoodo mo hulataa Laamɗo,
yaagataako fay gooto. 3 Debbo mo
gorum maayi ina woni ley wuro
ngoon, ina wara to carotoodo oon,
ina wi'a: «Saranam hakkunde am e
kabdo am.» 4 Carotoodo oon jaɓaay
faa ɓooyi. De sakitii o wi'i e hoore
makko: «Fay si taweede mi hulataa
Laamɗo mi yaagataako fay gooto
du, 5 sabo debbo o na torra kam,
mi saranto mo, faa o sela warude
imo sukka noppi am.»
6 Caggal ɗuum Iisaa wi'i:
—On nanii ko carotoodo bondo
oon wi'i naa? 7 De wanaa Laamɗo
na walla suɓaaɓe muuɗum wullito-
tooɓe ɗum jemma e nyalooma ɓeen
fuu faa ɓe keɓa sariya maɓɓe naa?
O jaabataako ɓe law naa? 8 Miɗo
haalana on: o saranto ɓe law. Am-
maa wakkati Ɓii Neɗɗo wartowi,
yalla o tawan goondinɓe mo ley
adunaaru naa?

*Banndol dow Farisaajo e nann-
goowo lampo*

9 Iisaa banndani yimɓe jogoriiɓe
ko'e muɓɓen wo dartiiɓe de njawi
woɓɓe, haalani ɓe banndol ngol,
wi'i:
10 —Worɓe ɗiɗo naati suudu
dewal mawndu faa ngaɗa du'aare.
Gooto wo Farisaajo, gooto du wo
nanngoowo lampo. 11 Farisaajo
oon darii ina du'oroo ley ɓernde
muuɗum hono ni: «Laamɗo, mi
yettii ma ko mi nanndaay e yimɓe
woɓɓe laatiiɓe wuyɓe e bonɓe

* **17:29** Sittiwo huunde oolde wuleteende ina luuɓa. † **17:36** E ɗereeji ɓooyɗi, goddi ngalaa aaya 36.

e jeenooɓe, e hono nanngoowo
lampo o du. 12 Miɗo suumoo e
ley jeɗɗiire fuu kile ɗiɗi, miɗo itta
jakka e huunde fuu ko keɓumi.»
13 Nanngoowo lampo oon darii
to toowti, suusaay fay tiggitaade
kammu, ina guɓɓoo ɓerndem, na
wi'a: «Laamɗo yurmam, mi jom
hakke.» 14 Miɗo wi'a on: kanko
hooti wo o jaafaaɗo, wanaa ooto.
Sabo mawninkiniiɗo fuu leeyinte,
leeyinkiniiɗo du toownete.

No Iisaa barkiniri cukaloy
(Matta 19.13-15, Marku 10.13-16)

15 Ina woodi waddooɓe to Iisaa
cukaloy, faa o meema koy. Nde
taalibaaɓe ɓeen nji'unoo ɗum
ndeen, ina ndukana yimɓe ɓeen.
16 Ammaa Iisaa noddi koy, ina wi'a:
—Accee cukaloy koy ngara to
am. Taa kaɗee koy, sabo wo nan-
nduɓe e makkoy ɓeen njeyi laamu
Laamɗo. 17 Goonga kaalanammi
on: mo jaɓiraay laamu Laamɗo
hono no cukalel ni fuu, naatataa
ɗum!

No Iisaa e gorko jom jawdi ngaddi
(Matta 19.16-30, Marku 10.17-31)

18 Gooto ley hooreeɓe Alhu-
udiyankooɓe yami mo, wi'i:
—Moodibbo lobbo, ɗume kaan-
umi waɗude faa mi heɓa nguurn-
dam nduumiiɗam?
19 Iisaa wi'i mo:
—Ko waɗi de aɗa noddira kam
lobbo? Lobbo walaa si wanaa
gooto, oon woni Laamɗo. 20 Aɗa
anndi jamirooje: «Taa jeenu, taa
waɗu war-hoore, taa wujju, taa
seeda fewre, teddin inna maa e
bammaa.»*
21 Hooreejo oon jaabii, wi'i:
—Miɗo hayba ɗum fuu gilla e
cukaaku am.
22 Nde Iisaa nannoo ɗum ndeen,
wi'i mo:
—Huunde wootere heddanii ma
tafon: sonnu ko njogiɗaa ɗuum
fuu, kokkaa ceede ɗeen talkaaɓe.
Ndeen, a heɓan mbarjaari dow
kammu. De ngaraa, njokkaa kam.
23 Nde o nannoo ɗum ndeen,
o sunii, sabo wo o jom jawdi
keewndi. 24 Iisaa ndaari mo, wi'i:
—Naatugol joomiraaɓe jawdi ley
laamu Laamɗo ina tiiɗi koy! 25 Si
goonga, ngeelooba naata wudde
battal ɓuri hoyude diina jom jawdi
naata laamu Laamɗo.
26 Hettindaniiɓe mo ɓeen mbi'i:
—Ndelle, moy woni kisoowo?
27 Iisaa jaabii:
—Ko yimɓe mbaawaa ɗuum,
Laamɗo kaa na waawi.
28 Ndeen Piyeer wi'i:
—Ndaar, minen min njoppii ko
min njogii ɗuum fuu, min njokkii
ma.
29 O wi'i ɓe:
—Goonga kaalanammi on:
joppuɗo wuro muuɗum, naa
deekum, naa sakiraaɓe muuɗum,
naa saaraaɓe mum, naa sukaaɓe
mum saabe laamu Laamɗo,
30 heɓan ɗum kile keewɗe e
wakkati mo ngonɗen e muuɗum
joonin o, heɓan nguurndam ndu-
umiiɗam e ley wakkati garoowo
oon du.

No Iisaa ɓanginiri katin maayde muuɗum e iirtagol muuɗum
(Matta 20.17-19, Marku 10.32-34)

31 Iisaa noddi taalibaaɓe
muuɗum sappo e ɗiɗo ɓeen, wi'i
ɗum'en:
—Inani eɗen njaha Urusaliima.
Ko annabaaɓe mbinndunoo e
dow Bii Neɗɗo ɗuum fuu, tabitan.
32 Sabo o wattete e juuɗe ɓe nganaa
Alhuudiyankooɓe, ɓe njalnoroo
mo, ɓe torra mo, ɓe tutta dow
makko, 33 ɓe piya mo dorri, ɓe
mbara mo. De nyannde tataɓerde,
o ummitoto.
34 Taalibaaɓe ɓeen paamaay
haala kaan fes. Maanaa makka na
suuɗanii ɓe, ɓe annditaay ko o haali
ɗuum.

* **18:20** Wurtagol 20.12-16.

No Iisaa wumtiniri bumɗo
(Matta 20.29-34, Marku 10.46-52)

35 Nde Iisaa ɓattinoo Yeriko
ndeen, tawi bumɗo ina joodii
ɗakkol laawol ngool, ina garbina.
36 O maati jamaa ina faltoo, de o
yami ɗum wo ɗume. 37 Ɓe mbi'i mo:
—Iisaa mo Nasaraatu faltotoo.
38 O yeewnii, o wi'i:
—Iisaa, taan Daawda, yurmam!
39 Ardiiɓe ɓeen ina njawana mo
faa o deyyinoo. Ammaa o ɓeydi
yeewnaade sanne, imo wi'a:
—Taan Daawda, yurmam!
40 Iisaa darii yamiri ɓe ngadda
mo to muuɗum. Nde o ɓattinoo
ndeen, Iisaa yami mo:
41 —Ɗume njiɗɗaa mi waɗane?
O wi'i:
—Joomam, mi wumta!
42 Iisaa wi'i mo:
—Wumtu, goondinal maa dannii
ma.
43 Wakkati gooto o wumti, o jokki
ɗum, imo teddina Laamɗo. Nde
yimɓe ɓeen nji'unoo ɗum ndeen,
njetti Laamɗo.

19

No Jakayus goondiniri Iisaa

1 Iisaa naati Yeriko, ina rewi ley
wuro ngoon. 2 Gorko bi'eteeɗo
Jakayus ina woni ley toon. O
hooreejo nanngooɓe lampo, wo o
jom jawdi du. 3 Imo filoo yiide
moy woni Iisaa, de o hunngii saabe
jamaa oon, sabo wo o daɓɓo. 4 O
doggi, o arditii, o yeeŋi lekki hono
yibbi ɗo Iisaa rewata ɗoon faa o yi'a
ɗum. 5 Nde Iisaa yottinoo nokku-
ure ndeen, tiggitii, wi'i mo:
—Jakayus, hara jippa, sabo ina
tilsi mi weera wuro maa hannden.
6 Jakayus harii jippii, jakkitorii
mo seyo. 7 Yiiɓe ɗum ɓeen fuu ina
ŋurŋurta, ina mbi'a:
—O weeranowii luttoowo.
8 De Jakayus darii, wi'i Iisaa:
—Joomam, hettina, mi hokkan
feccere jawdi am fuu talkaaɓe. Si
won mo teetumi huunde, mi yoɓan
ɗum kile nay.
9 Iisaa wi'i:
—Hannden, kisindam naatii
galle o, sabo kanko du wo o taan
Ibrahiima! 10 Sabo Ɓii Neɗɗo warii
filaade majjuɓe faa hisina ɗum'en.

Banndol dow tino buudi
(Matta 25.14-30)

11 Ko yimɓe ɓeen kettindii ɗuum,
Iisaa ɓeydi haala, banndani ɓe
banndol gonngol, sabo o ɓattake
Urusaliima. Katin du yimɓe mi-
ilii laamu Laamɗo ɓangan joonin
joonin. 12 Ndelle, o wi'i:
—Gorko dimo tedduɗo yehi leydi
mboɗɗundi faa hokkee laamu, de
gaɗa ɗuum warta. 13 O noddi
maccuɓe makko sappo, o hokki
mono e maɓɓe fuu mbuuɗu kaŋŋe,
o wi'i ɗum'en: «Ngolliree ɗum faa
mi warta.» 14 Ammaa yimɓe leydi
ndiin njiɗaa mo, ɓe ummini nu-
laaɓe gaɗa makko, ɓe mbi'i: «Min
njiɗaa o laamoo min.» 15 Nde o
hokkanoo laamu, o warti ndeen, o
yamiri o noddanee maccuɓe ɓe o
halfini jawdi ɓeen. Imo yidi faa-
mude ko mono e maɓɓe fuu heɓi e
ko golliri ɗuum. 16 Arandeejo oon
wari, wi'i: «Joomam, mbuuɗu maa
nguun tinake buudi sappo.» 17 O
wi'i ɗum: «Gasii sanne, maccuɗo
lobbo. Sabo a hoolnake e ko famdi,
a laamoto dow galluuje sappo.»
18 Ɗiɗaɓo oon wari, wi'i: «Joomam,
mbuuɗu maa tinake buudi joy.»
19 O wi'i: «Aan du, a laamoto dow
galluuje joy.» 20 Caggal ɗuum ked-
diiɗo oon wari, wi'i: «Joomam, inan
mbuuɗu maa, mi saawii ɗum e
tekkere 21 sabo miɗo hule. Sabo a
gorko tiiɗuɗo alhaali, aɗa hooya ko
a resaay, aɗa taya ko a aawaay.»
22 O wi'i ɗum: «Dara! Haalaaji maa
jaati carortomaami, aan maccuɗo
bondo. Aɗa anndunoo mi gorko
tiiɗuɗo alhaali, mi hooyan ko mi
resaay, mi tayan ko mi aawaay.
23 Ndelle ko wadi a wattaay jawdi
am ndi to tinooɓe buudi, faa nde

ngartumi fu mi jaɓida ndi e tino
mayri fuu?» 24 Ndeen joomiiko oon
wi'i tawaaɓe ɗoon ɓeen: «Teetee
mo mbuuɗu ngu, de kokkon ɗum
jom buuɗi sappo oon.» 25 Ɓe mbi'i
mo: «Joomii amin, kanko, imo jogii
buuɗi sappo.» 26 O wi'i: «Miɗo
haalana on, jogiiɗo fuu ɓeydante.
Ammaa mo walaa oon, fay seeɗa
ko jogii ɗuum, teetete. 27 De wayɓe
kam ɓe njiɗaa mi laamoo ɗum'en
ɓeen, ngaddee ɓe ɗo, mbaron ɓe
yeeso am.»

No Iisaa naatiri Urusaliima
(Matta 21.1-11, Marku 11.1-11, Yuhanna 12.12-19)

28 Nde Iisaa haalnoo ɗum
ndeen, ardii, fonndii Urusaliima.
29 Nde o ɓattinoo gure Baytifaaji
e Baytaniya gonɗe dow waamnde
wi'eteende Jaytun, o nuli taal-
ibaaɓe makko ɗiɗo, 30 o wi'i ɓe:

—Njehee, naatowee wuro won-
ngo yeeso mon ngo, on tawan mola
araawa nga fay gooto waɗɗaaki
abada ina haɓɓii. Kaɓɓiton nga,
ngaddon nga ɗo. 31 Si goɗɗo yamii
on, «Ko waɗi oɗon kaɓɓita nga?»,
mbi'on: «Joomii amin ina haajaa
nga.»

32 Nulaaɓe ɓeen njehi, tawri no
o wi'iri ɗum'en noon. 33 E ley
haɓɓitingol maɓɓe mola nga, jeyɓe
mola nga ɓeen mbi'i:

—Ɗume kaɓɓitanton mola nga?

34 Ɓe njaabii, ɓe mbi'i:

—Joomii amin haajaa nga.

35 Ɓe njaari nga to Iisaa, ɓe
njowi saayaaji maɓɓe dow mola
nga, ɓe mbaɗɗini Iisaa dow magga.
36 No o yaarata noon, ɓe mbeerti
saayaaji maɓɓe dow laawol ngool.
37 Joonin o ɓadake Urusaliima to
jippitorde waamnde Jaytun. Taal-
ibaaɓe heewɓe ɓeen fuu ina keewi
seyo, puɗɗi ina njetta Laamɗo e
daaɗe toowɗe, saabe kaayeefiiji ɗi
ɓe nji'unoo ɗiin fuu. 38 Iɓe mbi'a:

—Barke woodanii kaananke
garɗo e dow innde Joomiraaɗo!
Jam won dow kammu. Manngu
woodanii Laamɗo faa dow kam-
muuli!

39 Yoga e Farisa'en tawaaɓe ley
jamaa oon ɓeen mbi'i mo:

—Moodibbo, haɗu taalibaaɓe
maa ɓeen dukude!

40 O jaabii ɓe, o wi'i:

—Miɗo haalana on, si kamɓe
ɓe, ɓe ndeyyinake fu, wo kaaye ɗe
yeewnotoo.

No Iisaa woyri Urusaliima

41 Iisaa ɓattii ngalluure ndeen.
Nde o ndaarunoo nde fu, o woyi
nde, 42 o wi'i:

—Miɗo muuyi tawee han-
nden aɗa anndunoo aan du ko
hokkete jam! De joonin kaa, ɗum
suuɗaama e gite maa. 43 Balɗe
ngaran ɗe wayɓe ma yolata leydi
ngaɗa yeeŋirɗe, piile, ɓille gereeji
fuu, 44 niise, kalke aan e ɓiɓɓe
maa fuu. Ɓe njoppantaa ma fay
hayre wootere dow wonnde, sabo
a anndítaay wakkati mo Laamɗo
wari wallude ma.

No Iisaa riiwri luumotooɓe ley suudu dewal mawndu
(Matta 21.12-17, Marku 11.15-19, Yuhanna 2.13-22)

45 Iisaa naati ley suudu dewal
mawndu nduun, fuɗɗi riiwude lu-
umotooɓe. 46 Imo wi'a ɗum'en:

—Ina winndaa: «Suudu am laa-
toto waɗirdu du'aare».* Onon kaa,
on ngaɗii ndu suuɗirdu yanooɓe.

47 Iisaa ina waajoo nyannde
fuu ley suudu dewal mawndu
nduun. Hooreeɓe almaami'en e
jannginooɓe Tawreeta e mawɓe
lenyol ngool ɓeen ina piloo no
mbardata mo, 48 ammaa ɓe kun-
ngake heɓude laawol sabo yimɓe
ɓeen ina ngattani haalaaji makko
ɗiin hakkillo sanne.

20

Yamol dow toy baawɗe Iisaa yuuri
(Matta 21.23-27, Marku 11.27-33)

* **19:46** Esaaya 56.7, Yeremiya 7.11.

1 E ley balɗe ɗeen nyannde
gomma Iisaa ina janngina yimɓe
ina waajoo Kabaaru Lobbo ley su-
udu dewal mawndu. Hooreeɓe al-
maami'en e janngino oɓe Tawreeta
e mawɓe yimɓe ngari to makko,
2 mbi'i mo:
—Haalan min: Laamu nguye
hokki ma baawɗe gollude ko ngol-
lataa ɗum? Moy hokki ma laawol
ngollaa ɗum?
3 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—Miin du huunde wootere tan
yamammi on. Njaaboɗon kam ɗum:
4 lootagal batisima Yaayaa ngaal,
wo to Laamɗo yuuri naa to yimɓe?
5 Ɓe paamiri hakkunde maɓɓe,
ɓe mbi'i:
—Si en mbi'ii wo to Laamɗo,
o yaman en ko waɗi de en
ngoonɗinaay Yaayaa? 6 De si en
mbi'ii wo to yimɓe, yimɓe ɓe fuu
limnan en kaaye, sabo ɓe fuu ɓe
tannyorii Yaayaa wo annabaajo.
7 Nii ɓe njaaborii ɓe mbi'i ɓe paa-
maay to lootagal batisima Yaayaa
yuuri. 8 Iisaa wi'i ɓe:
—Haya miin du, mi haalantaa on
baawɗe ɗeye ngollirammi ko ngol-
lammi ɗuum.

Banndol dow remooɓe bonɓe
(Matta 21.33-46, Marku 12.1-12)

9 Iisaa fuɗɗi banndande yimɓe
banndol ngol, wi'i:
—Neɗɗo gomma darni ngesa
cabiije, halfini nga remooɓe, de
waɗi jahaangal, ɓooyi wartaay.
10 Nde ɓoreede cabiije yottinoo
fu, o nuli golloowo makko to
remooɓe ɓeen toon faa jaɓa ngeɗu
makko ɓiɓɓe cabiije ɗeen. Ndeen
remooɓe ɓeen piyi nulaaɗo oon,
njeccini ɗum juuɗe ɓole. 11 O nuli
to maɓɓe golloowo goɗɗo. Ɓe piyi
oon du, ɓe kuyfini ɗum, ɓe njeccini
ɗum juuɗe ɓole. 12 O nuli katin
golloowo tataɓo. Ɓe mbarmini
ɗum, ɓe ndiiwi ɗum. 13 Wakkati
oon, jom ngesa oon wi'i: «Noy
ngaɗammi? Mi nelan ɓiyam gorko
mo korsinmi, hasii ɓe njaagoto
mo!» 14 Ammaa nde remooɓe
ɓeen nji'unoo ɓiɗɗo oon ndeen, iɓe
mbi'undura: «O woni donoowo
oon. En mbara ɗum, kewten ngesa
nga!» 15 Ɓe paɗɗi mo faa gaɗa ngesa
toon, ɓe mbari mo. Joonin le, noy
jom ngesa oon waɗata ɓe? 16 O
waran, o halka remooɓe ɓeen, o
halfina ngesa ngaan woɓɓe.
Nde yimɓe ɓeen nannoo ɗum
ndeen, mbi'i:
—Taa ɗum laatoo!
17 Iisaa ndaari ɓe, wi'i:
—Ndelle, ɗume woni maanaa ko
winndaa ɗuum:
«Hayre nde nyiɓooɓe ɓeen calii
ndeen,
wo kayre laatii hoore nyimngo
ngoon»?*
18 Caamuɗo dow hayre ndeen
fuu, helan. Mo nde saami dow
muuɗum du, ɗiggan.

Haala yoɓugol lampo
(Matta 22.15-22, Marku 12.13-17)

19 Janngino oɓe Tawreeta e
hooreeɓe almaami'en paamii
banndol ngol wo kam'en sappii. Ɓe
pilii no ɓe nanngira Iisaa wakkati
oon, ammaa ɓe kulii yimɓe. 20 Ɓe
taykii Iisaa. Ɓe nuli horooɓe
nanndinkiniiɓe e lobbuɓe, yalla
ina keɓira laawol no nanngirta mo
e haala makko, faa ngatta mo ley
juuɗe laamu, saroo mo. 21 Ɓeen
yami mo:
—Moodibbo, miɗen anndi ko
kaalataa ɗuum e ko mbaajotoɗaa
ɗuum ina fonnditii, miɗen an-
ndi a ɓurdintaa fay gooto, aɗa
janngini ra laawol Laamɗo ngol
goonga. 22 Yalla ina daganii min
min kokka kaananke Roma mawɗo
oon lampo naa dagaaki?
23 Ammaa o annditii hiila maɓɓe
ka, o wi'i ɓe:
24 —Kollee kam mbuuɗu cardi!
Natal moy e innde moy woni ɗo?
Ɓe mbi'i:
—Kaananke Roma!

* **20:17** Jabuura 118.22

25 Ndeen o wi'i ɓe:
—Ndelle kokkee kaananke
Roma oon ko jeyi, kokkon Laamdo
du ko jeyi.
26 Ɓe kunngii nanngirde mo e
ko o haalata yeeso yimɓe ɗuum.
Jaabu makko oon haaynii ɓe, ɓe
ndeyyinii.

Haala ummitagol maayɓe
(Matta 22.23-33, Marku 12.18-27)

27 Woɓɓe e Saduki'en ngari to
makko. Ɓeen ngoni yeddooɓe um-
mital. Ɓe yami mo, ɓe mbi'i:
28 —Moodibbo, Muusaa yamirii
en, si neddo ɓaŋii debbo, maayii,
heɓaay ɓiddo, minyum naa
mawnum dewla debbo joppaado
oon faa heɓana maaydo oon
ɓeyngu. 29 Ina woodunoo rim-
daaɓe njeddo. Arandeejo oon
ɓaŋi debbo, maayi, heɓaay ɓiddo.
30 Ɗiɗaɓo oon dewli debbo oon,
maayi, 31 ataɓo oon jokkiti. Hono
noon njeddo ɓeen fuu ɓaŋiri mo,
keɓaay ɓiddo, maayi. 32 De sakitii,
debbo oon du maayi. 33 Ndelle,
nyannde ummital, moy e maɓɓe
laatotoo goroo debbo oon? Sabo ɓe
njeddo fuu ɓe ɓaŋiino mo.
34 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—Yimɓe jamaanu o ina ɓaŋa,
ina ɓaŋee. 35 Ammaa fotuɓe
heɓude ummitagol e nguurndam
garoojam ɓeen, ɓaŋataa, ɓaŋataake,
36 sabo ɓe mbaawaa maayde katin.
Ɓe laatake hono maleyka'en noon.
Wo ɓe ɓiɓɓe Laamdo, sabo ɓe
ummintinaaɓe e maayde. 37 Woodi
ko maayɓe ummitotoo ɗuum, fay
Muusaa sappake ɗum ley taariki
wuumoore huɓɓoore. Sabo toon
o noddiri Joomiraado Laamdo
Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba.†
38 Laamdo wanaa Laamdo maayɓe,
wo o Laamdo wuurɓe. Sabo to
makko yimɓe fuu wo wuurɓe.
39 Woɓɓe e jannginooɓe
Tawreeta, mbi'i:
—Moodibbo, a haalii goonga.
40 Caggal ɗuum ɓe cuusaay
yamude mo yamde godde katin.

Kabaaru Almasiihu e Daawda
(Matta 22.41-46, Marku 12.35-37)

41 Iisaa wi'i ɓe:
—Noy ɓe mbaawri wiide Almasi-
ihu wo taan Daawda? 42 Daawda
e hoore muuɗum wi'i ley dewtere
Jabuura:
«Joomiraado wi'i Joomam:
Joode gere nyaamo am,
43 faa mi wade njaaɓaa wayɓe
ma.»‡
44 Daawda ina noddira mo
«Joomam». Ndelle, noy o laatortoo
taanum?

No Iisaa feliri jannginooɓe Tawreeta
(Matta 23.1-36, Marku 12.38-40, Lukka 11.39-54)

45 E ley ko yimɓe ɓeen fuu kettin-
danii mo, o wi'i taalibaaɓe makko
ɓeen:
46 —Ndeentee e jannginooɓe
Tawreeta yiɗuɓe yiilodaade
e saayaaji mawɗi e jowteede
jowtaali tedduɗi ley luumooji,
foodantooɓe joodorde ɓurde ted-
dude ley cuuɗi baajorɗi e nokkuuje
tedduɗe to nyaamduuji. 47 Iɓe
nyaama jawdi rewɓe talkaaɓe
ɓe goriraaɓe muɓɓen maayi, de
ɓe njuutina du'aawuuji maɓɓe
faa ɓe nanndinkinoo e lobbuɓe.
Kamɓe, jukkungo naawngo ɓurata
jippineede dow muɓɓen.

21

Haala sadaka ɓurdo woodude
(Marku 12.41-44)

1 Iisaa yepti gite muuɗum,
yi'i joomiraaɓe jawdi ina ngatta
sadakaaji muɓɓen e keesu sadaka.
2 O yi'i debbo talkaajo mo gorum
maayi, kam du ina watta toon
buuɗi ɗiɗi, 3 de o wi'i:
—Goonga kaalanammi on:
debbo talkaajo o, ko watti ɗuum,

† **20:37** Wakkati Muusaa, tawi Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba maayiino gilla ko ɓooyi.
‡ **20:43** Jabuura 110.1.

ɓuri ko ɓe fuu ɓe ngatti. 4 Sabo
ɓe fuu, wo ko bonnantaa ɓe fay
huunde tan ɓe ngattiri hono dokke.
Ammaa debbo o kaa, e ley talkaaku
muuɗum, watti haddi ko joginoo
faa wuurda ɗuum fuu.

Haala halkere suudu dewal e sifaaji timmoode adunaaru
(Matta 24.1-14, Marku 13.1-13)

5 Ina woodi woɓɓe ina kaala
haala suudu dewal mawndu
nduun, e no ndu ŋarɗiniraa kaaye
e kulle cakkaaɗe. Ndeen Iisaa wi'i:
6 —Ko nji'oton ɗuum, wakkati
waran nde fay hayre wootere hed-
dataako ɗo ina yowii dow wonnde.
Fuu wurjinte.
7 Ɓe yami mo, ɓe mbi'i:
—Moodibbo, anndin min nde
ɗum waɗata. Maande ndeye hol-
lata kulle ɗeen ɓadake waɗude?
8 O wi'i:
—Ndeentee taa mbosineɗon e
goonga. Heewɓe ngardan e in-
nde am, ina mbiitoo: «Miin woni
kanko», ina mbi'a du: «Wakkati oon
ɓadake.» Taa njokkee ɓe. 9 Nde
nanoyɗon woldeeji e muurtereeji,
taa kulee. Sabo tilay ɗum waɗa ta-
fon, ammaa ɗum wanaa timmoode
wakkati oon.
10 O heddii imo wi'a ɓe:
—Lenyol habdan e lenyol, laamu
habdan e laamu. 11 Dimmbanɗe
leydi mawɗe ngaɗan, rafooji e
nyawuuji bondi du ngaran e
nokkuuje feere feere. Kulle
kulɓiniiɗe e sifaaji mawɗi yuuran
dow kammu. 12 Ammaa gilla
ɗum fuu waɗaay, yimɓe nanngan
on, torreɗon, njaareɗon to cuuɗi
baajordi e kasuuji. Ɓe ngadda on
yeeso kaanankooɓe e hooreeɓe
saabe innde am. 13 Ɗum hokkan on
laawol seedanaade kam. 14 Piɓee
anniya e ɓerɗe mon on miilataako
ko njaabotoɗon. 15 Sabo mi hokkan
on waawde haala, mi hokkan
on hakkilantaaku ko wayɓe on
ɓeen fuu mbaawaa salaade naa
yeddude. 16 Fay saaraaɓe mon e
sakiraaɓe mon e koreeji mon e yigi-
raaɓe mon njammboto on, mbara
woɓɓe mooɗon. 17 Yimɓe fuu
mbanyan on saabe am, 18 ammaa
fay leembol ko'e mooɗon halkataa.
19 Tinnitaare mooɗon ndannirton
yonkiiji mon.

Haala halkere Urusaliima e gartol Almasiihu
(Matta 24.15-31, Marku 13.14-27)

20 —Nde nji'uɗon konuuji ina pi-
iloo Urusaliima fuu, anndon hal-
keede mayre ɓadake. 21 Wakkati
oon, tawaaɓe leydi Yahuudiya fuu,
ndoggira baamle. Tawaaɓe ley
ngalluure nde fuu, njalta e mayre.
Tawaaɓe ladde du, taa naata ngal-
luure ndeen. 22 Sabo balɗe ɗeen
wo balɗe yomnitagol, faa ko win-
ndaa ɗuum fuu tabita. 23 Kay,
debereedu'en e musinteeɓe njaran
torra ley balɗe ɗeen! Sabo tor-
raaji mawɗi njanan e leydi ndi,
tikkere Laamɗo jippoto e lenyol
ngol. 24 Ɓe camminirte kaafaahi,
ɓe nanngee, ɓe njaaree hakkunde
lenyi fuu. Lenyi ndampan Urusali-
ima faa nde wakkati dawrugol
muɓɓen timmiri no fodoraa.
25 Sifaaji ngaɗan dow naange e
lewru e koode. Ley adunaaru du
kulol waɗan e leyɗe ɗeen. Ɓe fuu
ɗe mbemmboto saabe feekaango
maayo manngo e bempeyye
muuɗum. 26 Yimɓe pekkoran
saabe kulol si miilake dow ko
waroyta e adunaaru ndu, sabo fay
baawɗe kammu ɗeen ndimmboto.
27 Wakkati oon, yimɓe ɓeen nji'an
Ɓii Neɗɗo ina wara e duule, ina
warda e baawɗe e teddeengal
manngal. 28 Onon, si ɗum fuɗɗii
waɗude, tiggitoɗon, ɓanton ko'e
mooɗon, sabo Laamɗo ɓadake
rimɗinde on.

Banndol dow yibbi
(Matta 24.32-35, Marku 13.28-31)

29 Caggal ɗuum, o banndani ɓe
banndol ngol, o wi'i:
—Ndaaree yibbi e leɗɗe goɗɗe ɗe
fuu. 30 Si on nji'ii ɗe mbilitii, oɗon
anndi ndunngu ɓadake. 31 Noon

du, si on nji'ii kulle ɗeen ina ngaɗa,
annditon laamu Laamɗo ɓadake.
32 Goonga kaalanammi on: ja-
maanu o timmataa, tawee kulle
ɗeen fuu ngaɗaay. 33 Kammu e
leydi timman, de haalaaji am kaa
timmataa abada.

Haala reentaade e gartol Almasiihu

34 —Ndeenee ko'e mon taa yidde
fijo suloowo e sulargol doro e
kaɓɓu-ko'u adunaaru njowoo dow
ɓerɗe mon de nyannde ndeen juha
on 35 hono tuugol*. Sabo inde
wara dow yimɓe adunaaru fuu.
36 Ndelle, kakkilon wakkati fuu,
ngaɗon du'aare, faa keɓon daɗude
e kulle gaɗooje ɗeen fuu, mbaawon
daraade yeeso Ɓii Neɗɗo.

37 Nyalooma fuu, Iisaa ina
waajoo ley suudu dewal mawndu,
de jemma, o wurtoo, o waalowa
dow waamnde wi'eteende Jaytun.
38 Yimɓe fuu ina njaha to suudu
dewal mawndu illa fajiri faa
kettindanoo mo.

22

No hooreeɓe ndawriri faa nanngа Iisaa

(Matta 26.1-5, 14-16, Marku 14.1-2, 10-11, Yuhanna 11.45-53)

1 Wakkati iidi buuru mo wat-
taaka rabilla ndiin ɓadake. Ɗum
woni iidi nyannde Faltagol.
2 Hooreeɓe almaami'en e janngi-
nooɓe Tawreeta ɓeen ina piloo no
mbarda Iisaa, de si goonga iɓe kula
yimɓe ɓeen.

3 Ndeen Seyɗaani naati Yahu-
uda bi'eteeɗo Isikariyotto, gooto e
sappo e ɗiɗo ɓeen. 4 O yehi o
haaldowi e hooreeɓe almaami'en e
doomooɓe suudu dewal mawndu
no o wattirta Iisaa e juuɗe muɓɓen.
5 Ɓe ceyii, ɓe ndewri ɓe kokkan mo
ceede. 6 O jaɓi, imo filoo wakkati
mo o jambotoo Iisaa e cuncukka,
tawa jamaa oon faamaay.

No Iisaa waɗiri hiraande iidi Faltagol e taalibaaɓe muuɗum

(Matta 26.17-30, Marku 14.12-26, Yuhanna 13.21-30)

7 Nyalaande iidi buuru mo
wattaaka rabilla yottake. Wo
nyalaande nde dammuuli iidi
Faltagol njeyi hirseede. 8 Iisaa nuli
Piyeer e Yuhanna, wi'i ɗum'en:

—Njehee cegilanee en hiraande
iidi Faltagol faa nyaamen.

9 Ɓe yami mo:

—Toy njiɗɗaa min cegiloo nde?

10 O wi'i ɓe:

—Ndaaree, si on naatii ngal-
luure nde, on kawran toon e
gorko, ina ronndii loonde ndiyam.
Njokkon mo faa e suudu ɗo o
naatata ɗoon, 11 mbi'on jom galle
oon: «Moodibbo na yame toy woni
suudu ndu nyaamdata e taalibaaɓe
mum ɓeen iidi Faltagol?» 12 O
hollan on suudu sooro mawndu
moyyinaandu. Wo dow toon
cegilotoɗon hiraande ndeen.

13 Ɓe njehi, ɓe tawi hono no
o wi'iri ɓe noon, ɓe cegilanii hi-
raande iidi Faltagol ndeen.

14 Nde wakkati oon yottinoo
ndeen, o jooɗii kanko e sappo e ɗiɗo
ɓeen. 15 O wi'i ɓe:

—Miɗo muuyi nyaamdude e
mooɗon hiraande iidi Faltagol nde
sanne, gilla mi torraaka. 16 Sabo
miɗo wi'a on, mi nyaamataa nde
katin faa nyannde nde ɗum tabiti
ley laamu Laamɗo.

17 O hooyi horde, o yetti Laamɗo,
o wi'i:

—Njaɓee ɗum, peccee ɗum
hakkunde mooɗon, 18 sabo miɗo
wi'a on, illa joonin mi yarataa
cabijam katin faa nde laamu
Laamɗo wari.

19 Katin, o hooyi buuru, o yetti
Laamɗo, o heltii, o hokki ɓe, o wi'i:

—Ɗum wo ɓanndu am
hokkaandu saabe mooɗon.
Ngaɗon ɗum faa miccitoɗon kam.

* **21:35** Tuugolwo ko woɓɓe mbi'ata huuseeru maa bedorgal.

20 Hono noon du, nde ɓe tilinoo
e hiraande ndeen, o hooyi horde
cabijam, o hokki ɓe, o wi'i:
—Horde nde woni amaana
keso tabintiniraaɗo yiiyam am
ndufeteeɗam saabe mooɗon.
21 Ammaa paamee, jambotooɗo
kam oon ina nyaamda e am e le'al
gootal. 22 Tilay Ɓii Neɗɗo yoppira
adunaaru hono no fodoranaa
noon. Ammaa bone woodanii
jambotooɗo mo oon!
23 Ndeen ɓe puɗɗi yamundurde
hakkunde maɓɓe moy e maɓɓe
waɗata huunde ndeen.

*Jeddi dow moy woni ɓurɗo ted-
dude*

24 Jeddi ngaɗi hakkunde maɓɓe
du e dow moy ɓuri teddude. 25 Iisaa
wi'i ɓe:
—Kaanankooɓe leyɗe ina
ndawrana jaalaaɓe muɓɓen.
Jom'en doole dow yimɓe ɓeen du
ina njiɗi noddireede wallooɓe.
26 Onon kaa, wanaa hono noon.
Sanaa ɓurɗo teddude e mooɗon
laatoo hono cukalel, ardiiɗo du
laatoo hono golloowo. 27 Sabo
moy ɓuri teddude, jooɗiiɗo faa
nyaama naa golloowo gaddoowo
nyaamdu? Wanaa nyaamoowo
oon ɓuri naa? De miin kaa, miɗo
woni hakkunde mooɗon hono
golloowo oon.
28 Onon ngoni heddodiiɓe e am
ley torraaji am. 29 Saabe ɗuum,
miin du, mi hokkii on laamu
hono no Baaba am hokkiri kam
laamu ni, 30 faa nyaamon, njaron
to nyaamirde am ley laamu am.
On njooɗoto dow jooɗorɗe laamu,
carooɗon lenyi Israa'iila sappo e ɗiɗi
ɗiin.

*No Iisaa sapporii Piyeer wi'an
anndaa ɗum
(Matta 26.31-35, Marku 14.27-
31, Yuhanna 13.36-38)*

31 Simon, Simon, Seyɗaani nyaa-
gake heɓude on faa seɗa on hono
no alkama seɗirtee ni. 32 Ammaa
mi du'anake ma taa goonɗinal maa
mursee. Aan le, nde ngartoyɗaa to
am, cemmbinɗinaa sakiraaɓe maa.
33 Piyeer wi'i mo:
—Joomam, miɗo segilii yaadude
e maaɗa ley kasu e wardeede e
maaɗa!
34 De Iisaa wi'i:
—Miɗo haalane, Piyeer, fadde
ndontoori e joggude hannden
tawan a wi'ii kile tati a anndaa
kam.
35 O wi'i ɓe katin:
—Nde nulunoomi on ndeen, on
kooyaay dannga e mbasu e paɗe,
won ko nyakani on naa?
Ɓe mbi'i:
—Walaa!
36 O wi'i ɓe:
—Joonin kaa, jogiiɗo dannga
hooya, jogiiɗo mbasu hooya, mo
walaa kaafaahi du, sootta saaya
muuɗum sooda ngooti. 37 Sabo ina
winndaa, «O limaama ley bonɓe.»
Miɗo haalana on: ina tilsi ɗum
tabita dow am. Sabo ko winndaa
dow am fuu tabitan.
38 Ɓe mbi'i:
—Joomii amin, inan kaafaaje
ɗiɗi!
O wi'i ɓe:
—Heyii!

*No Iisaa nyaagorii Laamɗo dow
waamnde Jaytun
(Matta 26.36-46, Marku 14.32-
42)*

39 Iisaa wurtii, fonndii waamnde
Jaytun no woowri noon. Taal-
ibaaɓe makko ɓeen njokki mo.
40 Nde o yottinoo nokkuure ndeen,
o wi'i ɓe:
—Ndu'ee faa taa naaton ley jar-
ribe.
41 Caggal ɗuum, o toowti ɓe ko
waɗata hono limnere hayre. O
hofii, imo waɗa du'aare, 42 imo
wi'a:
—Baaba, si a muuyii, woɗɗinam
horde torra nde. Ammaa taa ɗum
laatoroo muuyo am, ɗum laatoroo
muuyo maa aan!
43 Wakkati oon, maleyka yuuruɗo
dow kammu ɓangi e makko,
semmbini mo. 44 Ley mettorgal
ɓernde makko o ɓeydi tekkinde

du'aare makko, nguli makko laatii
hono toƃƃe yiiyam ina simta e leydi.
45 Nde o hantunoo du'aare ndeen,
o yeccii to taalibaaƃe makko ƃeen,
o tawi iƃe ɗaanii saabe mettorgal
ƃerɗe maƃƃe. 46 O wi'i ƃe:
—Ko waɗi de oɗon ɗaanii? Ummee ndu'ee, faa taa naaton ley jarribe!

No Iisaa nanngiraa
(Matta 26.47-56, Marku 14.43-50, Yuhanna 18.3-11)

47 Imo woni e haala ka faa jamaa
wari. Bi'eteeɗo Yahuuda, gooto
e sappo e ɗiɗo ƃeen, ardii ƃe de
ƃattitii Iisaa faa muccoo ɗum. 48 De
Iisaa wi'i mo:
—Yahuuda, muccaango njammbortoɗaa Ɓii Neɗɗo naa?
49 Nde wonduƃe e Iisaa ƃeen
nji'unoo ko anniyii laataade fu,
mbi'i:
—Joomii amin, min coppa ƃe kaafaaje naa?
50 Ndeen gooto maƃƃe soppi
maccuɗo Almaami Mawɗo, tayi
nowru muuɗum nyaamru. 51 Iisaa
jaabii, wi'i:
—Celdee ni.
De o meemi nowru maccuɗo
oon, o danni ɗum. 52 Iisaa haalani
warƃe faa nannga ɗum ƃeen,
hooreeƃe almaami'en e doomooƃe
suudu dewal mawndu e mawƃe
Alhuudiya'en ƃeen, wi'i:
—On ngardii e kaafaaje e cabbi
hono wo mi gujjo! 53 Nyannde fuu
miɗo wondunoo e mooɗon ley suudu dewal mawndu, on njowaay
junngo dow am. Ammaa joonin wo
wakkati mon, joonin wo wakkati
mo nimre laamii.

No Piyeer wi'iri anndaa Iisaa
(Matta 26.57-58, 69-75, Marku 14.53-54, 66-72, Yuhanna 18.12-18, 25-27)

54 Ɓe nanngi Iisaa, ƃe njaari ɗum
faa ley galle Almaami Mawɗo. Piyeer ina jokki to toowti. 55 Tawi yiite na huƃƃaa hakkunde taliyaare
galle oon, Piyeer wari jooɗodii e
yuulotooƃe ɗoon. 56 Korɗo gooto yi'i
imo hucciti e jayngol, ndaari mo
faa wooɗi, wi'i:
—O du na wondunoo e makko.
57 De Piyeer yeddi mo, wi'i:
—Hey debbo, mi anndaa mo.
58 Nde ƃooytunoo seeɗa, goɗɗo
yi'i mo, wi'i:
—Aan du e maƃƃe njeyaɗaa!
De Piyeer wi'i:
—Hey gorko, mi wanaa!
59 Faa waɗi yamnde wootere
gaɗa ɗuum, goɗɗo katin siini dow
haala kaan, wi'i:
—Goonga ni, gorko o ina wondunoo e makko, sabo kam du wo
Galilinkeejo.
60 De Piyeer jaabii, wi'i:
—Gorko, mi faamataa ko
kaalataa ɗuum!
O selaay haalude, faa ndontoori
joggi. 61 Iisaa hucciti e Piyeer,
ndaari ɗum. Ndeen Piyeer miccitii haala ka Iisaa haalannoo ɗum
kaan: «Ƒadde ndontoori e joggude
hannden, a wi'an kile tati a anndaa
kam.» 62 O wurtii yaasin, imo woya
bojji cattuɗi.

(Matta 26.67-68, Marku 14.65)

63 Yimƃe nannguƃe Iisaa ƃeen ina
njalnoroo ɗum, ina piya ɗum. 64 Ɓe
cuddi yeeso makko, iƃe yama mo,
iƃe mbi'a:
—Hey annabaajo! Haalan min
moy fiyi ma!
65 Heddii iƃe njenna mo jennooje
goɗɗe keewɗe.

No mawƃe diina carorii Iisaa
(Matta 26.59-66, Marku 14.55-64, Yuhanna 18.19-24)

66 Nde weetunoo ndeen, yimƃe
Saahiiƃe ƃeen kawriti, ƃeen
ngoni mawƃe lenyol maƃƃe e
hooreeƃe almaami'en e jannginooƃe Tawreeta. Iisaa waddaa
yeeso maƃƃe. 67 Ɓe mbi'i ɗum:
—Si aan woni Almasiihu haalan
min.
O wi'i ƃe:
—Fay si mbiimi on noon du, on
njaƃataa. 68 Si mi yamii on du,
on njaabataako. 69 Ammaa gilla

joonin, Ɓii Neɗɗo jooɗoyto gere
nyaamo Laamɗo, Jom baawɗe.
70 Ɓe fuu ɓe mbi'i:
—Ndelle aan woni Ɓii Laamɗo
naa?
O wi'i ɓe:
—Onon e ko'e mon kaali, wo
miin jaati.
71 Jonle ɓe mbi'i:
—En kaajaaka seedaaku katin,
sabo ko o haali e hunnduko makko
ɗuum, en fuu en nanii.

23

No Pilaatu yamiri Iisaa
(Matta 27.1-2, 11-14, Marku 15.1-5, Yuhanna 18.28-38)

1 Caggal ɗuum, yimɓe Saahiiɓe
ɓeen fuu ummii, njaari Iisaa to Pi-
laatu hooreejo oon. 2 Ɓe puɗɗi iɓe
pela mo, iɓe mbi'a:
—Gorko o min tawi ina wosina
lenyol amin, ina haɗa ɗum'en
yoɓude kaananke mawɗo oon
lampo, ina wi'a hoore muuɗum wo
Almasiihu, kaananke.
3 Pilaatu yami mo, wi'i:
—Aan woni kaananke Alhu-
udiyankooɓe naa?
Iisaa jaabii, wi'i:
—Aan e hoore maa haali.
4 Pilaatu jaabii, wi'i hooreeɓe al-
maami'en e jamaa oon fuu:
—Mi yi'aay fuu feloore e makko.
5 Ammaa ɓe ciini e haala maɓɓe
sanne, iɓe mbi'a:
—Ko o waajotoo ɗuum ina wad-
dundura yimɓe ley leydi Yahu-
udiya fuu, gilla Galili to o fuɗɗiri
toon faa e ɗo.
6 Wakkati Pilaatu nannoo ɗum,
yami yalla gorko o wo Galilinkeejo.
7 Nde o faamunoo Iisaa na yuura
e ley laamu Hirudus ndeen, o
nuldi ɗum Hirudus. Sabo ley
balɗe ɗeen tawi Hirudus ina woni
ley Urusaliima. 8 Nde Hirudus
yi'unoo Iisaa ndeen, ɓerndem weli
sanne, sabo ɓooyii ko yiɗunoo
yiide mo saabe ko nanannoo dow
makko ɗuum. Katin du ina yeloo
yiide mo imo waɗa ko haaynii.
9 O yami ɗum yamɗe keewɗe,
de Iisaa jaabaaki fay huunde.
10 Hooreeɓe almaami'en e janngi-
nooɓe Tawreeta na ndarii ɗoon,
ina pelda mo no mbaawri fuu.
11 Hirudus du huyfini mo, jalnorii
mo, kam e sordaasiiɓe muuɗum,
ɓorni mo saaya lobba, nultiri mo
Pilaatu. 12 Nyannde ndeen Pilaatu
e Hirudus laatii yigiraaɓe, arande
ɓe wanyundurnooɓe.

No Iisaa hiitoraa
(Matta 27.15-26, Marku 15.6-15, Yuhanna 18.39-19.16)

13 Pilaatu noddi hooreeɓe
almaami'en e mawɓe Alhu-
udiyankooɓe ɓeen e yimɓe fuu,
14 wi'i ɗum'en:
—On ngaddanii kam neɗɗo o
hono wo o bosinoowo yimɓe.
Ndaaree, mi yamii mo yeeso mon,
de ley ko peloton mo ɗuum fuu, mi
tawaay fuu sabaabu jukkotooɗo
mo. 15 Hirudus du yi'aay faa'e
e makko, sabo yeccinii mo to
meeɗen. Paamee, gorko o waɗaay
fay huunde ko jeyi warude ɗum.
16 Ndelle, mi fiyan mo, mi yoppa
mo.
17 Ina tilsi wakkati iidi Faltagol
fuu Pilaatu yoofana ɓe kasunke
gooto. 18 Ɓe fuu ɓe ndukidi daande
wootere, ɓe mbi'i:
—War mo, njoofanaa min
Barabas!
19 Barabas le wo uddanooɗo e
kasu saabe muurtere waɗunoonde
e ngalluure ndeen, e saabe war-
hoore. 20 Pilaatu haaldi e maɓɓe
ɗiɗaɓerde saabe muuyo muuɗum
yoofude Iisaa. 21 Ammaa ɓe keddii
iɓe nduka, iɓe mbi'a:
—Tontu mo! Tontu mo e leggal
palaangal!
22 Pilaatu wi'i ɓe tataɓerde:
—Ɗume o waɗi ko boni? Mi
tawaay e makko sabaabu fuu ko
haani warude mo! Ndelle, mi fiyan
mo, mi yoppa mo.
23 Ammaa ɓe ɓeydi feekaade
peekaali mawɗi, iɓe mbi'a o
tontee. Peekaali maɓɓe ɗiin njaaltii
Pilaatu. 24 O hokki ɓe laawol faa ko
ɓe ŋaarii ɗuum laatoo. 25 O yoofani

ɓe mo ɓe ŋaarii yoofaneede oon,
kam woni uddanooɗo ley kasu
saabe muurtere e war-hoore. De
Iisaa kaa, o watti ɗum e muuyɗe
maɓɓe.

No Iisaa tontiraa dow leggal palaangal
(Matta 27.32-44, Marku 15.21-32, Yuhanna 19.17-27)

26 Nde ɓe njaarannoo mo ndeen,
ɓe nanngi gorko jeyaaɗo Sireene
bi'eteeɗo Simon, yuuruɗo ley ladde.
Ɓe mbakkini ɗum leggal palaangal
ngaal faa jokka caggal Iisaa, yaara
ngal. 27 Yimɓe heewɓe na njokki
ɗum. Rewɓe du ina ngoni ley
maɓɓe, ina mboya ina piira ɓerɗe
muɓɓen mettorgal saabe majjum.
28 Iisaa hucciti e rewɓe ɓeen, wi'i
ɗum'en:

—Rewɓe Urusaliima, taa
mboyee kam, ammaa mboyee ko'e
mooɗon e ɓiɓɓe mon! 29 Sabo dey,
balɗe ngaran nde yimɓe mbi'ata:
«Ɓarke woodanii rewɓe rimarɓe e
ɓe ndeedaay e endi ɗi musinaaka.»
30 Ndeen, yimɓe mbi'an baamle
caama dow muɓɓen, mbi'a tile
udda ɗum'en. 31 Sabo si ɓe ngaɗii
nii gilla liccal ngal wo keccal, noy
laatoytoo si ngal yoorii?

32 Ɓe njaaridi Iisaa e yimɓe ɗiɗo
bonɓe. Ɓeen du wo wareteeɓe.
33 Nde ɓe njottinoo nokkuure
wi'eteende Laalagal Hoore ndeen,
ɓe tonti mo e leggal palaangal,
kanko e bonɓe ɗiɗo ɓeen, gooto
gere nyaamo makko, gooto du gere
nano makko. 34 O wi'i:

—Baaba, yaafa ɓe sabo ɓe an-
ndaa ko ɓe ngaɗata.

Ndeen ɓe pecciri kaddule makko
cumnal. 35 Yimɓe ndarii ɗoon ina
ndaara. Hooreeɓe ɓeen du ndarii
ina njalnoroo mo, ina mbi'a:

—O hisinii woɓɓe, o hisina hoore
makko si o Almasiihu, Cuɓaaɗo
Laamɗo.

36 Sordaasiiɓe ɓeen du njalnorii
mo. Ɓe ɓattii, ɓe kokki mo ndiyam
lammuɗam, 37 iɓe mbi'a:

—Si aan woni kaananke Al-
huudiyankooɓe oon, hisin hoore
maa!

38 Tawi du alluwal takkaama
dow hoore makko. Binndi dow
maggal na mbi'a: O WO KAANANKE
ALHUUDIYANKOOƁE.

39 Gooto e bonɓe ɗiɗo tontidaaɓe
e makko ɓeen ina mbonkoo mo, ina
wi'a:

—Wanaa aan woni Almasiihu
naa? Hisin hoore maa, de kisinaa
min minen du!

40 Ammaa gooto oon feli oyo oon,
wi'i:

—A hulataa Laamɗo naa? Aan
e makko fuu, on potu jukkungo.
41 Enen, jukkungo meeɗen wo
goonga jaati, sabo ko foti e ko
ngolluɗen tan njoɓeteɗen. De
kanko kaa, o waɗaay fay huunde
ko boni.

42 Ndeen o wi'i:

—Iisaa, miccitoɗaa kam wakkati
ngartoyɗaa e laamu maa.

43 Iisaa wi'i mo:

—Goonga kaalanammaami:
hannden jaati a wondowan e am
ley aljanna.

Haala maayde Iisaa
(Matta 27.45-56, Marku 15.33-41, Yuhanna 19.28-30)

44 Wakkati hakkunde naange,
nimre waɗi e leydi fuu faa
wakkati yamnde tati kiiral naange.
45 Naange niɓɓi, lefol paliingol ley
suudu dewal mawndu ngool seekii
ceeke ɗiɗi. 46 Iisaa feekii feekaango
manngo, wi'i:

—Baaba, mi wattii yonki am ki
ley junngo maa.

Gaɗa o haalii ɗum, o seedi e
yonki. 47 Caggal mawɗo sor-
daasi'en oon yi'ii ko laatii ɗuum,
yetti Laamɗo, wi'i:

—Goonga, neɗɗo o wo dartiiɗo!

48 Jamaa garuɗo ndaarude mo
oon fuu yi'ii ko waɗi ɗuum. Ɓe
njeccii, iɓe piya ɓerɗe maɓɓe.
49 Ammaa anndu ɓe mo ɓeen fuu,
ina ndarii to toowti ina ndaara
ɗum fuu. Rewɓe jokkunooɓe mo

gilla leydi Galili ɓeen ina ngoni ley maɓɓe.

No ɓanndu Iisaa wattiraa ley saabeere
(Matta 27.57-61, Marku 15.42-47, Yuhanna 19.38-42)

50 Ina woodi gorko bi'eteeɗo Yusufi jeyaaɗo e waaldeere Saahiiɓe
ndeen, wo o gorko lobbo, dartiiɗo.
51 Kanko o jaɓaay ko Saahiiɓe ɓeen
kaali e ko ɓe ngolli. Imo yuura Ari-
matiya, ngalluure ley leydi Yahu-
udiya. Imo heɗii ɓangugol laamu
Laamɗo. 52 O yehi to Pilaatu, o
ŋaarii ɗum ɓanndu Iisaa, 53 o jippini
ɗum e leggal ngaal, o fiili ɗum e
kasanke, o watti ɗum ley saabeere
wasaande ley hayre, ɗo fay gooto
wattaaka. 54 Ɗum hawrii e nyan-
nde segilanteende tawi nyannde
fowteteende ɓadake fuɗɗude.
55 Rewɓe wondunooɓe e Iisaa
gilla Galili ɓeen njokki Yuusufi,
nji'i saabeere ndeen e no o wat-
tiraa ley mayre. 56 Ɓe kooti, ɓe
moyyinowi nebbeele uurɗe e tu-
raaje.

Caggal ɗuum, ɓe powti nyannde fowteteende hono no yamiroore ndeen wi'iri.

24

No Iisaa ummitorii
(Matta 28.1-10, Marku 16.1-8, Yuhanna 20.1-10)

1 Gilla puɗal naange nyannde
go'aɓerde e jeɗɗiire,* rewɓe ɓeen
ponndii to saabeere toon, ɓe kooyii
nebbeele uurɗe ɗe ɓe moyyinnoo
ɗeen. 2 Ɓe tawi hayre ndeen
tallitaama, ittaama e dammbugal
saabeere ndeen. 3 Ammaa nde
ɓe naatunoo ndeen, ɓe tawaay
ɓanndu Iisaa, joomii ɓe. 4 E ley
no hakkillooji maɓɓe mbemmborii
noon, inan worɓe ɗiɗo punti, ina
ndarii yeeso maɓɓe, ina ɓornii
kaddule jalbooje. 5 Kulol nanngi
ɓe, ɓe leeyini geese maɓɓe e leydi.
Wakkati oon worɓe ɓeen mbi'i ɓe:

—Ko waɗi oɗon piloo buurɗo
hakkunde maayɓe? 6 O walaa ɗo,
o ummitake. Miccitee ko o haalan-
noo on leydi Galili ɗuum 7 nde o
wi'unoo: «Ina tilsi Ɓii Neɗɗo wattee
e juuɗe luttuɓe, de tontee e leggal
palaangal, de ummitoo nyannde
ataɓerde.»
8 Ndeen ɓe miccii haala Iisaa
kaan. 9 Ɓe yuwi to saabeere toon,
ɓe njeccii, ɓe kaalanowi ɗum
sappo e ngo'o ɓeen e wonduɓe
e muɓɓen fuu. 10 Rewɓe ɓeen
ngoni: Mariyama mo Magdala,
e Yowanna, e Mariyama inna
Yaakuuba e rewɓe wonduɓe e
muɓɓen. Ɓe kaalani ɗum nulaaɓe
ɓeen. 11 Nulaaɓe ɓeen ndaardi
haala maɓɓe kaan hono njiiɓiika,
njaɓaay goondinde ɓe. 12 De Piyeer
kaa ummii, doggi, yehi saabeere
toon. Nde o yuurninoo ley mayre
ndeen, kasanke oon tan o yi'i. O
yeccii wuro, imo wemmbii saabe
ko waɗi ɗuum.

No Iisaa ɓangirani taalibaaɓe mum ɗiɗo dow laawol Emayus
(Marku 16.12-13)

13 Nyalooma oon pay, ɗiɗo e ley
taalibaaɓe ɓeen kooyi laawol wuro
wi'eteengo Emayus. Hakkunde
wuro ngoon e Urusaliima ina waɗa
kilooji sappo e go'o. 14 Iɓe pillodoo
e dow ko waɗi ɗuum fuu. 15 E
ley filla maɓɓe ɗo ɓe kokkundurta
hakkillooji ɗoon, Iisaa e hoore
muuɗum hewti ɓe, ina yaada e
maɓɓe. 16 Ammaa gite maɓɓe
uddaa taa ɓe anndita mo. 17 O wi'i
ɓe:

—Ɗume pillotoɗon e jahaangal
mooɗon ngal?

Ɓe ndarii, ɓerɗe maɓɓe metti.
18 Gooto maɓɓe bi'eteeɗo Kiliyopas
jaabii mo, wi'i:

—Ndelle hakkunde weerɓe
Urusaliima wo aan tan woni mo
faamaay ko waɗi toon ley balɗe ɗe
naa?
19 O wi'i ɓe:
—Ɗume?
Ɓe mbi'i mo:

* **24:1** Ɗum woni nyannde alan.

—Ko wadi e Iisaa Nasaraatuujo
oon. Wo o annabaajo, jom baawde
ley haala makko e golle makko
yeeso Laamdo e yimɓe fuu. 20 De
hooreeɓe almaami'en e mawɓe
meeden ngatti mo ley juude laamu
faa o jukkee jukkungo maayde,
tonti mo e leggal palaangal. 21 Min
cikkiino kanko rimdinta Israa'iila.
Ammaa katin du, hannden woni
nyalooma tataɓo ko dum wadi.
22 Woodi rewɓe amin woɓɓe du
ngadii min kaayeefi. Ɓe njehii
to saabeere toon illa fajiri, 23 de
ɓe tawaay ɓanndu makko toon.
Ɓe ngarti, ɓe mbi'i maleyka'en
ɓanganii ɓe, mbi'i imo wuuri.
24 Caggal duum, woɓɓe amin njehi
to saabeere toon, tawri no rewɓe
ɓeen mbiiri noon, de ɓe nji'aay mo
kanko kaa.
25 Ndeen Iisaa wi'i ɓe:
—Hey onon famduɓe hakkillo!
Ɓerde moodon njaawaa goondinde
ko annabaaɓe kaali fuu! 26 Wanaa
ina tilsi Almasiihu torree de naata
ley teddeengal muudum naa?
27 Ndeen o faamini ɓe ko Binndi
Ceniidi diin fuu kaali dow makko,
gilla e Tawreeta Muusaa faa e
dewte annabaaɓe.
28 Nde ɓe ɓattinoo wuro ngo ɓe
ponndii ngoon ndeen, o wadi hono
o jiddo faltaade. 29 Ammaa ɓe
nyaagii mo, ɓe mbi'i:
—Heddoda e amin, sabo hiirii,
jemma warii.
O naati, o jippodii e maɓɓe.
30 Nde ɓe njoodinoo iɓe nyaama
ndeen, o hooyi buuru, o yetti
Laamdo, o heltii buuru oon, o
hokki ɓe. 31 Ndeen gite maɓɓe
peertii, ɓe annditi mo. Wakkati
oon o lalli e gite maɓɓe. 32 Ndeen
iɓe mbi'undura hakkunde maɓɓe:
—Wanaa ɓerde men na mbeli,
na muuyi nanude sanne nde o
haaldannoo e meeden dow laawol
ndeen, imo faamina en Binndi diin
naa?
33 Wakkati oon, ɓe ummii ɓe
njeccii Urusaliima. Ɓe tawtowi
toon sappo e ngo'o ɓeen, ina
kawriti e yaadiraaɓe muɓɓen.
34 Ɓeen mbi'i ɓe:
—Goonga, Iisaa Joomiraado um-
mitake, o ɓanganii Simon.
35 Dido ɓeen du kaalani ɓe ko
wadi e laawol muɓɓen, e no ɓe an-
nditiri Iisaa nde heltunoo buuru
ndeen.

No Iisaa ɓangirani taalibaaɓe mum sappo e ngo'o

(Matta 28.16-20, Marku 16.14-18, Yuhanna 20.19-23, Golle Nulaaɓe 1.6-8)

36 Nde ɓe kaalannoo dum ndeen,
Iisaa funti darii hakkunde maɓɓe,
wi'i ɓe:
—Jam wondu e moodon!
37 Nesiiji maɓɓe tayi, ɓe kuli,
ɓe miilii ko ɓe nji'ata duum wo
mbeelu. 38 De o wi'i ɓe:
—Ɗume kulɗon? Ko wadi
odon cikkitira ley ɓerde mon?
39 Ndaaree juude am e koyde
am, wo miin jaati. Meemee
kam, ndaaron. Sabo mbeelu
walaa teewu, walaa yi'e hono no
njiiruɗon kam ni.
40 Nde o haalunoo dum ndeen,
o holli ɓe newe juude makko e
koyde makko. 41 E ley ko ɓe kun-
ngii goondinde saabe seyo maɓɓe e
kaayeefi, o wi'i ɓe:
—Odon ngoodi do ko nyaametee
naa?
42 Ɓe ngaddani mo tayre liingu
nduppaangu. 43 O jaɓi nde, o
nyaami yeeso maɓɓe.
44 Caggal duum, o wi'i ɓe:
—Ko winndaa ley Tawreeta
Muusaa e dewte annabaaɓe e
Jabuura dow am duum fuu, ina
tilsi dum tabita. Kulle deen jaati
ngoni ko kaalannoomi on nde
ngondunoomi e moodon ndeen.
45 Wakkati oon, o omti hakkil-
looji maɓɓe faa ɓe paama Binndi
diin. 46 O wi'i ɓe:
—Ina winndaa Almasiihu
torrete faa maaya, ummitoto
hakkunde maayɓe nyannde
tataɓerde, 47 de tuubugol e
yaafagol hakkeeji gooynete e lenyi

fuu saabe innde makko. Ɗum
fuɗɗan gilla Urusaliima. 48 Onon
ngoni seedotooɓe kulle ɗeen!
49 Miin, mi nuldan on ko Baaba
aadii ɗuum. Onon kaa, keddee
ley ngalluure nde, faa nde baawɗe
gonɗe dow ɗeen njippii e mooɗon.

No Iisaa yeentiri dow kammu
(Marku 16.19-20, Golle Nulaaɓe 1.9-11)

50 O yaari ɓe faa ɗakkol Bay-
taniya, o yepti juuɗe makko, o
barkini ɓe. 51 Wakkati mo o barkini
ɓe oon, o seedi e maɓɓe, o yeentinaa
dow kammu. 52 Ɓe cujidani mo.
Caggal ɗuum, ɓe njeccodii Urusali-
ima e seyo manngo. 53 Wakkati
fuu iɓe tawee ley suudu dewal
mawndu, iɓe njetta Laamɗo.

Linjiila Iisaa mo Yuhanna winndi

No Konngol Laamɗo laatorii neɗɗo

1 Gillama e fuɗɗoode bi'eteeɗo
Konngol ina woni. Bi'eteeɗo Kon-
ngol oon ina wondi e Laamɗo, wo
o Laamɗo du. 2 Imo wondi e
Laamɗo gilla fuɗɗoode. 3 E makko
Laamɗo tagiri huunde fuu. Fay
huunde tagaaka si wanaa e makko.
4 E makko nguurndam woni, ngu-
urndam ɗaam laatanii yimɓe an-
noora. 5 Annoora oon ina yayna ley
nimre. Nimre ndeen du waawaay
jaalaade o.

6 Ina woodi neɗɗo mo Laamɗo
nuli bi'eteeɗo Yaayaa. 7 O warii
faa o seedanoo annoora oon,
faa yimɓe fuu ngoondinira saabe
makko. 8 Wanaa kanko woni
annoora oon, de o warii faa o
seedanoo annoora oon. 9 Oon woni
annoora goongalaajo garɗo ley
adunaaru faa yaynana yimɓe fuu.

10 Bi'eteeɗo Konngol oon
ina woni ley adunaaru, wo e
makko adunaaru ndu tagiraa, de
adunaaru nduun kaa annditaay
mo. 11 O warii to jeydaaɓe makko,
de jeydaaɓe makko ɓeen njaɓɓaaki
mo. 12 Ammaa jaɓɓiiɓe mo de
ngoondini mo ɓeen, o hokkii
ɗum'en baawɗe laataade ɓiɓɓe
Laamɗo. 13 Wo ɓe rimiraaɓe ko
wanaa e yiiyam, ko wanaa muuyo
terɗe, ko wanaa muuyo gorko du,
ammaa ɓe rimiraaɓe e baawɗe
Laamɗo.

14 Konngol ngool laatii neɗɗo jom
terɗe de joodii hakkunde meeɗen.
Min nji'ii darja makko, darja mo
Bajjo hemrata Baabiiwo. Ley darja
makko oon Baabiiwo ɓanginiri
keewal hinney e goonga muuɗum.
15 Yaayaa seedanake mo, yeewnii,
wi'i:
—Kanko woni mo kaalan-
noomi haala muuɗum oon nde
mbi'unoomi: «Caggal am ardiiɗo
kam waran, sabo imo woni gilla
mi tagaaka.»

16 No hinney makko foti
heewude, en fuu en keɓii, hinney
dow hinney. 17 Saabe Muusaa
keɓirɗen jamirooje, ammaa hin-
ney e goonga wo saabe Iisaa
Almasiihu heɓiraa. 18 Fay gooto
yi'aay Laamɗo abada. Ammaa
Ɓiɗɗo bajjo gonduɗo e Baabiiwo
oon, kam humpiti en mo.

No Yaayaa seedoranii Almasiihu (Matta 3.1-12, Marku 1.1-8, Lukka 3.1-18)

19 Alhuudiyankooɓe Urusaliima
neli Lewinkooɓe* e almaami'en to
Yaayaa yama ɗum kam wo moy.
20 O salaaki jaabaade ɓe, o haalani
ɓe faa laaɓi:
—Miin, mi wanaa Almasiihu.
21 Ɓe yami mo, ɓe mbi'i:
—Aan, wo a moy? A annabi
Iliyaasa naa?
O wi'i:
—Mi wanaa.
Ɓe mbi'i mo:
—Wo a Annabaajo oon naa?
O wi'i:
—Mi wanaa!
22 Ɓe mbi'i mo:
—Wo a moy ndelle? Haalan min
ko min kaaltanowa neluɓe min
ɓeen. Moy mbi'ataa laatiɗaa?
23 O jaabii, o wi'i:
—Wo mi yeewnotoodo ley ladde
miɗo wi'a: «moyyintinee laawol
Joomiraaɗo»,† hono no annabi
Esaaya wi'iri ni.
24 Ndeen nulaaɓe yuuruɓe to
Farisa'en ɓeen 25 yami mo:
—Ko waɗi aɗa loota yimɓe loota-
gal batisima‡, si tawii a wanaa Al-
masiihu a wanaa Iliyaasa a wanaa
Annabaajo oon?

* **1:19** Yimɓe lenyol Lewi ngonnoo ndaaranooɓe golle dewal Laamɗo gilla e jamaanu Muusaa.
† **1:23** Esaaya 40.3. ‡ **1:25** Ɗo wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee.

26 Yaayaa jaabii ɓe, wi'i:
—Miin, miɗo loota lootagal
batisima, de na woodi dariiɗo
hakkunde mooɗon mo on anndaa.
27 Kanko, o waran caggal am. Miin,
mi fotaa fay haɓɓitinde ɓoggi paɗe
makko.
28 Ɗum fuu waɗii Baytaniya let-
tugal gooruwol Urdun, ɗo Yaayaa
lootata yimɓe lootagal batisima
ɗoon.
29 Jaango majjum, Yaayaa yi'i
Iisaa ina wara to muuɗum, wi'ii:
—Inan jawgel Laamɗo don-
ndotoongel hakkeeji adunaaru.
30 Ɗum woni ko mbi'unoomi e
makko: «Neɗɗo waran gaɗa am,
ardiiɗo kam, sabo imo woni gilla
mi walaa.» 31 Miin, mi anndaano
mo, ammaa mi warii miɗo loota
lootagal batisima faa o ɓangana
Israa'iilankooɓe.
32 Yaayaa seedii, wi'i:
—Mi yi'ii Ruuhu ina wa'i
hono wuugaandu ina yuura dow
kammu ina jippoo faa hoɗi dow
makko. 33 Miin, mi anndaano
mo. Ammaa Nulɗo kam mi loota
lootagal batisima oon, kam wi'i
kam: «Mo nji'uɗaa Ruuhu ina
jippoo dow muuɗum oon, kam
woni lootoowo lootagal batisima
e Ruuhu Ceniiɗo.» 34 Miin, mi
yi'ii, mi seedake kanko woni Ɓii
Laamɗo.

No Iisaa suɓorii taalibaaɓe muuɗum arandeeɓe

35 Jaango majjum katin Yaayaa
ina darodii e taalibaaɓe muuɗum
ɗiɗo. 36 O yi'i Iisaa ina faltoo, o wi'i:
—Inan jawgel Laamɗo!
37 Taalibaaɓe ɗiɗo ɓeen nani ko o
haali ɗuum, njokki Iisaa. 38 Iisaa
yeeyii, yi'i iɓe njokki ɗum, wi'i ɓe:
—Ɗume pilotoɗon?
Ɓe njaabii, ɓe mbi'i:
— *Rabbi* (ɗum na fiirta «Mood-
ibbo»), toy njooɗiɗaa?
39 O wi'i ɓe:
—Ngaree ndaaree!
Ndeen ɓe ngari, ɓe nji'i ɗo o jooɗii
ɗoon. Wakkati oon wo yamnde nay
laasara. Ɓe ngondi e makko ko
heddii e nyalaande ndeen.
40 Andire sakiike Simon Piyeer
oon wo gooto e ɗiɗo nanɓe haala
Yaayaa de njokki Iisaa. 41 Ko
Andire artii e waɗude fu wo
filowaade sakiike muuɗum Simon
oon. O wi'i ɗum:
—Min nji'ii Almasiihu (ɗum na
fiirta «Mo Laamɗo suɓii»).
42 O yaari ɗum to Iisaa. Iisaa
ndaari Simon, wi'i ɗum:
—Aan Simon ɓii Yuhanna, cag-
gal joonin a inndirte Kefas.
(Kefas e Piyeer fuu wo gootum.
Maanaa inɗe ɗeen wo «Hayre».)

No Iisaa noddiri Filipu e Natanayel

43 Jaango majjum, Iisaa anniyii
yaade Galili. O hawri e Filipu, o
wi'i ɗum:
—Jokkam!
44 Filipu ina jeyaa Baytisayda,
ngalluure nde Andire e Piyeer fuu
njeyaa e muuɗum ndeen. 45 Filipu
hawri e Natanayel, wi'i ɗum:
—Min nji'ii mo haala muuɗum
winndaa ley Tawreeta Muusaa e
ley dewte annabaaɓe oon. Wo Iisaa
Nasaraatuujo ɓii Yuusufi oon.
46 Natanayel wi'i mo:
—Yalla ko woodi ina waawi
yuurude Nasaraatu naa?
Filipu jaabii mo, wi'i:
—War ndaar!
47 Iisaa yi'i Natanayel ina fonndii
ɗum, de haali haala makko wi'i:
—Inan Israa'iilanke jaati, mo hi-
ila fuu walaa e muuɗum.
48 Natanayel wi'i mo:
—Toy anndudaa kam?
Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Mi yi'ii ma ley yibbi gilla Filipu
noddaay ma.
49 Natanayel jaabii, wi'i:
—Moodibbo, wo a Ɓii Laamɗo,
wo a kaananke Israa'iila!
50 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Saabe mi wi'ii mi yi'ii ma ley
yibbi ɗuum tan ngoondinirɗaa naa?
A yi'an ko ɓuri ɗum haaynaade.
51 Ndeen o wi'i Natanayel:

—Goonga kaalanammi on: on nji'an kammu ina udditoo, on nji'an maleyka'en Laamɗo ina yeeŋa ina njippoo dow Ɓii Neɗɗo.

2

No Iisaa waɗiri maande ley ɓangal

1 Balɗe ɗiɗi caggal ɗuum, ɓangal waɗi ley ngalluure wi'eteende
Kaana ley leydi Galili. Inna Iisaa
ina tawaa toon. 2 Iisaa e taalibaaɓe
muuɗum du noddaama ngara
kawra e ɓangal ngaal. 3 Nde
cabijam maɓɓe timmunoo ndeen,
inna Iisaa wi'i:

—Ɓe ngalaa cabijam.

4 Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Debbo, ɗume ɗum waɗata en?* Wakkati am yonaay tafon.

5 Inniiko wi'i gollooɓe ɓeen:

—Ko o yamiri on fuu, ngaɗon.

6 Ɓoon ina woodi looɗe kaaye jee-
gom, ndee fuu na hooya liitereeji
capanɗe jeetati faa yottoo hemre e
noogay. Looɗe ɗeen wo faa Alhu-
udiyankooɓe lootoroo saabe diina.
7 Iisaa wi'i ɓe:

—Kebbinee looɗe ɗeen ndiyam.

Ɓe kebbini ɗe faa ɗe keewi. 8 O
wi'i ɓe:

—Joonin kaa, nyeɗee ɗam
njaaranee hooreejo ɓangal oon.

Ɓe njaari. 9 Nde hooreejo oon
meeɗunoo ndiyam mbaylitaaɗam
cabijam ɗaam ndeen, annditaay to
ɗam ittaa. De gollooɓe nyeɗuɓe
ndiyam ɗaam ɓeen kaa ina anndi.
O noddi ɓaŋuɗo oon, 10 o wi'i ɗum:

—Yimɓe fuu cabijam mbelɗam
mboowi artoraade. Nde yimɓe
njari faa heewi fu, ndeen ɗam we-
laa ɗaam du yaretee. De aan kaa,
aɗa resi mbelɗam ɗam faa joonin.

11 Nii Iisaa golliri maande
muuɗum haayniinde arandeere
ley ngalluure Kaana ley leydi
Galili. O ɓangini teddeengal
makko, taalibaaɓe makko ɓeen
ngoondini mo. 12 Caggal ɗuum,
o dilli Kaana, o yehi ngalluure
wi'eteende Kafarnahum, kanko
e inniiko e minyiraaɓe makko e
taalibaaɓe makko. Ɓe ngoni toon
balɗe seeɗa.

No Iisaa riiwri luumotooɓe ley suudu dewal mawndu

(Matta 21.12-13, Marku 11.15-17, Lukka 19.45-46)

13 Nde iidi Alhuudiyankooɓe
mbi'eteendi Faltagol† ɓadinoo
ndeen, Iisaa yehi Urusaliima. 14 To
taliyaare suudu dewal mawndu
toon o tawi luumotooɓe ga'i e baali
e buugaali e weccooɓe ceede ina
njoodii. 15 O sowi ɓoggi, o waɗi
dorowol, o riiwi ɓe fuu ɓe mburtoo
suudu dewal mawndu nduun,
kamɓe e ga'i maɓɓe e baali maɓɓe.
O sankiti ceede weccooɓe ɓeen, o
hippi taabaaje maɓɓe. 16 O wi'i
soottooɓe buugaali ɓeen:

—Ittee ɗum ɗo! Taa ngaɗon su-
udu Baaba am ndu suudu luumo!

17 Taalibaaɓe makko ɓeen micci-
tii ko Binndi ɗiin mbi'i ɗuum:
«Hirande suudu maa laatanake kam
kaɓɓu-ko'u.»‡
18 Ndeen hooreeɓe Alhu-
udiyankooɓe mbi'i mo:

—Haaynde ndeye kollataa min
aɗa foti waɗude ko ngaɗuɗaa
ɗuum?

19 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:

—Liɓee suudu dewal ndu. Si on
liɓii ndu, on nji'an miɗo nyiɓtoo
ndu ley balɗe tati.

20 Ɓe njaabii mo:

—Suudu ndu nyiɓiraama duuɓi
capanɗe nay e jeegom. De aan, a
nyiɓtoto ndu ley balɗe tati naa?

21 Ammaa ko Iisaa wi'i suudu
nduun ɗuum, wo hoore muuɗum
sappii. 22 Nde Iisaa ummitinoo
ndeen, taalibaaɓe muuɗum ɓeen

* **2:4** E geresankoore haala ka ina waawi fiirtireede nii: Debbo, walaa ko suuɗii hakkunde meeɗen. Ɗum hollii Iisaa ina muuyi inna muuɗum hooloo ɗum e ko waɗata ɗuum. † **2:13** Iidi Faltagol wo miccinoori nyannde nde Laamɗo wurtini Israa'iila'en Misira. Indi miccina no maleyka faltorii suudu fuu ndu yiiyam mooytaa e dammbugal muuɗum. ‡ **2:17** Jabuura 69.10.

miccitii ko haalnoo ɗum. Ɓe
ngoondíni ko Binndi ɗiin mbi'i
ɗuum e haala ka o haalnoo kaan.
23 Nde Iisaa wonnoo Urusali-
ima iidi Faltagol ndeen, heewɓe
ngoondínii mo sabo nji'ii kaayeefi-
iji ɗi o waɗi ɗiin. 24 Ammaa Iisaa
hoolaaki ɓe faa hokkita ɓe hoore
muuɗum, sabo imo anndi ɓe fuu.
25 Walaa ko fay gooto seedanoo mo
ko woni e ɓiɓɓe-Aadama, sabo imo
anndi ko woni e muɓɓen.

3

No Iisaa haaldiri e Nikodemu

1 Ina woodi gorko Farisaajo
bi'eteeɗo Nikodemu, gooto e
hooreeɓe Alhuudiyankooɓe.
2 Gorko oon yehi to Iisaa jemma,
wi'i ɗum:
—Moodibbo, miɗen anndi a jan-
nginoowo yuuruɗo to Laamɗo, sabo
fay gooto waawaa waɗude maan-
deeji kaayniiɗi ɗi ngaɗataa ɗiin si
Laamɗo waldaa e muuɗum.
3 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Goonga kaalanammaami:
fay gooto waawaa yi'ude laamu
Laamɗo tawee rimtaaka katin.
4 Nikodemu wi'i mo:
—Noy mawɗo waawiri rimtireede?
Imo waawi yeccaade e reedu
inniiko, de o rimee katin naa?
5 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Goonga kaalanammaami: si
wanaa neɗɗo rimtiree ndiyam e
Ruuhu fu waawaa naatude laamu
Laamɗo. 6 Ko ɓii-Aadama rimata
ɗuum wo ɓii-Aadama. Ko Ruuhu
oon du rimata wo ruuhu. 7 Taa
ɗum haayne saabe mi wi'ii ma
ṣanaa ndimteɗon katin. 8 Henndu
ina wifira ɗo muuyri fuu. Aɗa
nana bifi mayru, de a anndaa to
ndu yuuri, a anndaa to ndu yahata.
Hono noon dimraaɗo Ruuhu oon
du worri.
9 Nikodemu wi'i mo:
—Noy ɗum laatortoo?
10 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Wo a jannginoowo mawɗo ley
Israa'iila de a anndaa ɗum naa?
11 Goonga kaalanammaami: mi-
nen, ko min anndi min kaalata, ko
min nji'i min ceedotoo, de onon le,
on njaɓataa seedaaku amin. 12 Si
on ngoondíntaa nde kaalanammi
on haala kulle adunankooje fu, noy
ngoondínirton si miɗo haalana on
haala kulle dow kammu? 13 Fay
gooto yeeŋaay dow kammu, si
wanaa yuuruɗo dow kammu oon,
ɗum woni Ɓii Neɗɗo. 14 Hono no
Muusaa toowniri mboddi njamndi
mboɗeeri ley ladde ni, sanaa Ɓii
Neɗɗo du toowniree hono noon,
15 faa goondíndo mo fuu heɓa
nguurndam nduumiiɗam.
16 Sabo Laamɗo ina yiɗi yimɓe
adunaaru faa hokkitiri Ɓiyum ba-
jjo, faa goondíndo oon fuu taa
halka ammaa heɓa nguurndam
nduumiiɗam.
17 Laamɗo nuliraay Ɓiyum oon
e adunaaru faa Ɓiyum oon saroo
adunaaru ndu. Ko o nuliraa dey,
faa yimɓe adunaaru kisira saabe
makko. 18 Goondíndo mo fuu
sarataake. Mo goondínaay mo
fuu saraama gilla joonin, sabo
goondínaay Ɓii Laamɗo bajjo oon.
19 Inan sariya oon: annoora
warii e adunaaru, de yimɓe cuɓii
nimre dow annoora sabo golleeji
muɓɓen wo bondí. 20 Bondo tagu
yiɗaa annoora, ɓattataako ɗum
saabe hulde taa golleeji muuɗum
bondi ɗiin ɓangu. 21 Ammaa
goongante waran e annoora faa
golleeji ɗi waɗiri saabe Laamɗo
ɗiin ɓanga.

No Yaayaa seedorii kabaaru Iisaa

22 Caggal ɗuum, Iisaa yaadi e
taalibaaɓe muuɗum leydi Yahu-
udiya. O ɓooytidi e maɓɓe toon,
imo loota yimɓe lootagal batisima.
23 Yaayaa du ina loota yimɓe
lootagal batisima to Aynon toon
ɗakkol Salim, sabo ndiyam ina
heewi toon. Yimɓe ina ngara ina
lootiree ndiyam ɗaam. 24 Tawi
Yaayaa nanngaaka wattaa ley kasu
tafon.

25 Taalibaaɓe Yaayaa ɓeen njed-
dunduri e Alhuudiyanke haala
laaɓal. 26 Ɓe njehi to Yaayaa, ɓe
mbi'i ɗum:
—Moodibbo, gorko gondunoodo
e maa gere ooto gooruwol Urdun
mo ceedaniɗaa oon, kanko du imo
loota yimɓe lootagal batisima, de
yimɓe fuu ina njaha to makko.
27 Yaayaa jaabii ɓe, wi'i:
—Neɗɗo waawaa heɓude fay
huunde si wanaa ko Laamɗo hokki
ɗum. 28 Onon e ko'e mon, on
seedeeɓe am mi wi'ii mi wanaa Al-
masiihu, de miɗo artii mo nuleede.
29 Gaddanaaɗo debbo ɓaŋaaɗo,
kam woni ɓaŋuɗo. Dammbodiiɗo
e gorko oon ina darii, ina hettindii.
Si o nanii daande ɓaŋuɗo oon, o
seyoto sanne. Nii seyo am ngoon
hiɓɓiri. 30 Na tilsi kanko o toowa,
de miin le mi leeya.
31 Yuuruɗo dow oon, kam woni
dow huunde fuu. Yuuruɗo e leydi
wo jeyaaɗo e leydi, ina haala
haalaaji jeyaaɗo e leydi. Yuuruɗo
dow kammu oon, kam woni dow
huunde fuu. 32 Ko o yi'i e ko o
nani o seedotoo, de yimɓe kaa
jaɓataa seedaaku makko. 33 Jaɓuɗo
seedaaku makko oon, laaɓinii
Laamɗo wo goongante. 34 Mo
Laamɗo nuli oon, wo ko Laamɗo
haali ɗuum haaltata, sabo Laamɗo
hokkii mo Ruuhu mo walaa haddi.
35 Baabiiwo oon ina yiɗi Ɓiɗɗo oon
faa watti huunde fuu e junngo
makko. 36 Goondinɗo Ɓiɗɗo oon
heɓii nguurndam nduumiiɗam.
Mo goondinaay Ɓiɗɗo oon heɓataa
ɗam, tikkere Laamɗo du ina heddii
e muuɗum.

4

No Iisaa haaldiri e Samariyanke debbo

1 Farisa'en nanii wi'aama Iisaa
ina loota yimɓe lootagal batisima,
ina heɓa taalibaaɓe faa ɓuri
Yaayaa. 2 Tawi Iisaa e hoore
muuɗum kaa lootaay fay gooto, wo
taalibaaɓe muuɗum. 3 Nde Iisaa
nannoo ko haalanoo e muuɗum
fu, dilli leydi Yahuudiya, yeccii
leydi Galili. 4 Sanaa o rewa ley
leydi Samariya. 5 O yottii ngalluure
Samariya wi'eteende Sikar ɗakkol
ngesa nga Yaakuuba hokkunoo
ɓiyum Yuusufi ngaan. 6 Ɓoon
ɓunndu Yaakuuba nduun woni.
Tawi Iisaa tampii du e jahaangal
ngaal, de joodii daande ɓunndu
nduun faa fowta. Wakkati oon wo
hakkunde naange. 7 Samariyanke
debbo wari yoogude. Iisaa wi'i mo:
—Hokkam ndiyam, mi yara!
8 Tawi taalibaaɓe makko ɓeen
njehii ley ngalluure toon faa
coodowa nyaamdu. 9 Debbo oon
wi'i Iisaa:
—Noy waɗi de aan, Alhu-
udiyanke, aɗa ŋaaroo kam miin,
Samariyanke, ndiyam faa njaraa?
Sabo Alhuudiyankooɓe e
Samariyankooɓe wo harmundurɓe.
10 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Si aɗa anndunoo no dokke
Laamɗo poti, e bi'uɗo ma
kokkaa ɗum ndiyam yara oon, a
nyaagotono mo, o hokke ndiyam
nguurndam njaraa.
11 Debbo oon wi'i mo:
—Joomam, a walaa cafirgal.
Ɓunndu ndu ina luggi. Toy keɓataa
ndiyam nguurndam ɗaam? 12 Aan,
aɗa ɓuri maama amin Yaakuuba
kokkuɗo min ɓunndu ndu oon
teddude naa? Kanko e ɓiɓɓe makko
e daabaaji makko fuu, e mayru ɓe
njaratano.
13 Iisaa jaabii mo:
—Neɗɗo fuu jarɗo ndiyam ɗam
ɗomɗan katin, 14 ammaa jarɗo
ndiyam ɗam kokkammi ɗaam
fuu, ɗomɗataa faa abada. Sabo
ndiyam ɗam kokkammi ɗaam
laatanto ɗum ndiyam iloojam
mbuurnoojam ɗum nguurndam
nduumiiɗam.
15 Debbo oon wi'i:
—Joomam, hokkam ndiyam
ɗaam taa mi ɗomɗa katin, sakko
mi wartana yoogude ɗo katin.
16 Iisaa wi'i mo:
—Yahu noddoy gora, ngardon!

17 Debbo oon jaabii mo:
—Mi walaa goriiwo.
Iisaa wi'i mo:
—A haalii goonga ko mbiiɗaa
a walaa goriiwo ɗuum. 18 A
ɓaŋanooma worɓe njoyo. Mo
ngonduɗaa joonin oon du, wanaa
gora. A haalii goonga.
19 Debbo oon wi'i mo:
—Joomam, laaɓanii kam a
annabaajo. 20 Maamiraaɓe amin
ndewii Laamɓo dow waamnde
nde, de onon Alhuudiyankooɓe
kaa, oɗon mbi'a to Urusaliima tan
Laamɓo haani reweede.
21 Iisaa wi'i mo:
—Banndam debbo, goonɗinam:
wakkati waran, nde ndewoton
Baabiiwo tawee wanaa e waam-
nde nde, wanaa Urusaliima.
22 Onon Samariyankooɓe, oɗon
ndewa ko on anndaa, de minen
Alhuudiyankooɓe, ko min anndi
min ndewata, sabo kisindam to Al-
huudiyankooɓe yuurata. 23 Wakkati
ina wara, yottake jaati, nde
rewirooɓe Laamɓo goonga ɓeen
ndewirta ɗum Ruuhu e goonga.
Wo rewooɓe hono ɓeen Baabiiwo
filotoo. 24 Laamɓo wo Ruuhu.
Rewooɓe mo ɓeen sanaa ndewira
mo ruuhu e goonga.
25 Debbo oon wi'i:
—Miɗo anndi Cuɓaaɗo bi'eteeɗo
Almasiihu oon wo garoowo. Nde
o wari fu, o humpitan min huunde
fuu.
26 Iisaa wi'i mo:
—Wo ɗum miin, mo kaaldataa
oon.

No Samariyankooɓe heewɓe ngoonɗiniri Iisaa

27 Wakkati oon fu, taalibaaɓe
makko ɓeen njottii. Ko Iisaa
haaldata e debbo oon ɗuum
haaynii ɓe, de fay gooto maɓɓe
yamaay mo ɗume o haajaa e debbo
oon naa ko waɗi imo haalda
e muuɗum. 28 Ndeen debbo
oon yoppi loonde muuɗum toon,
fornyii wuro haalanowi yimɓe,
wi'i:
29 —Ngaree ndaaree gorko kaal-
tanɗo kam ko ngaɗunoomi fuu.
Yalla wanaa kanko woni Almasi-
ihu naa?
30 Ɓe njalti ngalluure, ɓe ponndii
to Iisaa.
31 Wakkati oon, taalibaaɓe ɓeen
nyaagii mo, ina mbi'a:
—Moodibbo, tinna nyaamu!
32 O jaabii ɓe, o wi'i:
—Miɗo jogii ko mi nyaama ko on
anndaa.
33 Taalibaaɓe ɓeen ina yamundura:
—Ɗum le, won gaddanɗo mo ko
nyaametee naa?
34 Iisaa wi'i ɓe:
—Nyaamdu am wo waɗude
muuyɗe Nulɗo kam oon e yottinde
golle muuɗum. 35 Onon, oɗon
mbi'a: «Faa hannden lebbi nay de
tayri wara.» De miin kaa miɗo
wi'a on: yeptee gite mon, yeewee
gese fuu ɓenndii, njonii tayeede.
36 Tayoowo heɓan mbarjaari,
resana nyaamri ndi nguurndam
nduumiiɗam, faa aawuɗo e tayuɗo
fuu ceyodoo. 37 Ɗum tabintinta
banndol bi'oowol: «Goɗɗo ina
aawa, goɗɗo ina taya.» 38 Mi
nulii on tayowon ngesa nga on
tampanaay. Woɓɓe tampi, de oɗon
mbeltii e tampiri muɓɓen.
39 Samariyankooɓe heewɓe ley
ngalluure ndeen ngoonɗinii Iisaa
saabe haala debbo ceediiɗo de wi'i:
«O haaltanii kam ko ngaɗunoomi
fuu.» 40 Nde Samariyankooɓe
ɓeen njottinoo Iisaa ndeen, nyaagii
mo o wonda e muɓɓen. O waɗi
ɗoon balɗe ɗiɗi. 41 Yimɓe heewɓe
ngoonɗini mo katin saabe konngol
makko. 42 Ɓe mbi'i debbo oon:
—Joonin, wanaa saabe haalaaji
maa ɗiin tan min ngoonɗiniri. Ko
min ngoonɗiniri dey, minen e ko'e
amin, min nanii konngol makko,
min annditii kanko jaati woni Kisi-
noowo adunaaru.

No Iisaa selliniri ɓii howruujo kaananke

43 Caggal balɗe ɗiɗi ɗeen, o dilli
ɗoon, o yehi Galili. 44 Kanko e
hoore makko o seedake: «Annabaajo
teddintaake e ley wuro muuɗum.»

45 Nde o yottinoo Galili ndeen,
Galilinkooɓe njaɓɓorii mo juuɗe
ɗiɗi, sabo kamɓe du ɓe njehiino
iidi Urusaliima, ɓe nji'iino ko o gol-
lunoo ley iidi ndiin ɗuum.
46 Ndeen Iisaa warti Kaana
ley leydi Galili, ɗo o waylitinnoo
ndiyam o waɗi ɗam cabijam ɗoon.
Ina woodi howruujo kaananke
gomma mo ɓiyum sellaa ley
Kafarnahum. 47 Nde howruujo
oon nannoo Iisaa yuurii Yahuudiya
wartii Galili fu, yehi to Iisaa,
nyaagii ɗum jippoo dannanowa
ɗum ɓiyum ɓadiiɗo maayde.
48 Iisaa wi'i mo:
—Si on nji'aay maandeeji e kaay-
eefiiji fu, on ngoonɗintaa.
49 Howruujo kaananke oon wi'i
mo:
—Joomam, en njaha gilla ɓiyam
oon maayaay.
50 Iisaa wi'i mo:
—Hootu, ɓiya daɗii.
Gorko oon goonɗini ko Iisaa wi'i
ɗum, hooti. 51 Ko o hootata ɗuum,
gollooɓe makko kawrowi e makko
dow laawol, kaalani mo, mbi'i:
—Ɓiya oon daɗii.
52 O yami ɓe wakkati oye suka o
samtanaa. Ɓe mbi'i mo:
—Yamnde go'o ɓadagol sallifana
keeŋan jontere ndeen yoppi mo.
53 Baaba suka oon anndi ti
wakkati oon jaati Iisaa wi'unoo
ɗum: «Ɓiya oon daɗii!» Nii kanko
e koreeji makko fuu ɓe ngoonɗiniri
Iisaa. 54 Ɗum woni maande
ɗiɗaɓerde nde Iisaa golli leydi
Galili. O waɗii ɗum nde o yuurnoo
leydi Yahuudiya.

5

No Iisaa selliniri bonnguujo

1 Caggal ɗuum, iidi Alhu-
udiyankooɓe ina waɗa. Iisaa yehi
Urusaliima faa fota e iidi ndiin.
2 Ley Urusaliima toon, ɗakkol
dammbugal wuro bi'eteengal
Dammbugal Baali ngaal, ina
woodi luggere ndiyam. Inde wi'ee
Baytijata e ibraninkoore. Danɗe
joy ina piilii nde. 3 Nyawɓe heewɓe
ina pukkii ley danɗe ɗeen: wumɓe
e bonnguuɓe e ɓe ɓalli muɓɓen fuu
mbaati. [4 *] 5 Gorko nyawruɗo
duuɓi capanɗe tati e jeetati ina
woni ɗoon. 6 Iisaa yi'i imo fukkii,
anndi ti o ɓooydii e nyawu nguun,
yami mo:
—Aɗa yiɗi sellude naa?
7 Nyawɗo oon jaabii mo, wi'i:
—Joomam, mi walaa fay gooto
balloowo kam naatude ley luggere
nde wakkati ndiyam mayre iirii.
Nde piliimi naatude fuu, tawan
goɗɗo artake kam.
8 Iisaa wi'i mo:
—Umma, hooyu daɗɗo maa,
yahu!
9 Wakkati oon fu, gorko oon daɗi,
hooyi daɗɗo mum fuɗɗiti yaade.
Ɗum hawrii e nyalaande fowte-
teende. 10 Saabe majjubm
hooreeɓe Alhuudiyankooɓe mbi'i
cellinaaɗo oon:
—Hannden wo nyalaande
fowteteende, daganaaki ma ndon-
ndoɗaa daɗɗo maa.
11 O jaabii ɓe, o wi'i:
—Cellinɗo kam oon, kam wi'i
kam mi hooya daɗɗo am mi yaha.
12 Ɓe yami mo:
—Moy woni biiɗo ma kooyaa
daɗɗo maa njahaa oon?
13 Ammaa cellinaaɗo oon faa-
maay fuu wo moy, sabo tawii Iisaa
soorake ley jamaa keewɗo gonɗo
ɗoon oon, dilli. 14 Caggal ɗuum,
Iisaa hawri e dannaaɗo oon ley
suudu dewal mawndu nduun, wi'i
mo:
—Ndaaru, joonin kaa, a daɗii.
Taa luttu katin de ko ɓuri ɗum
bonde heɓe.

* **5:4** E ɗereeji ɓooydi, goɗɗi ina ɓeyda aaya 4: Iɓe ndoomi faa ndiyam ɗam iiroo, sabo maleyka Joomiraaɗo ina jippoo e luggere nde wakkati wakkati, ina iira ndiyam ɗam. Nyawɗo artiiɗo jippaade e ndiyam ɗaam nde ɗam iirii ndeen, daɗan ko nyawu muuɗum laatii fuu.

15 Gorko oon yehi haalanowi
hooreeɓe Alhuudiyankooɓe ɓeen
wo Iisaa woni cellindo ɗum oon.

Kabaaru Baabiiwo e Ɓiddo

16 Ndeen hooreeɓe Alhu-
udiyankooɓe puddi torrude Iisaa
sabo wadii ɗum nyalaande fowte-
teende. 17 Iisaa wi'i ɓe:
—Baaba am ina golla faa joonin,
miin du, mido golla.
18 Ndeen hooreeɓe Alhu-
udiyankooɓe ɓeydi filaade warude
mo, wanaa saabe ko o lutti
nyannde fowteteende ndeen ɗuum
tan, ammaa ko o wi'i Laamdo
wo baabiiko ɗuum du. O fonndii
hoore makko e Laamdo.
19 Iisaa wi'i ɓe:
—Goonga kaalanammi on:
Ɓiddo waawaa gollude fay huunde
kam tan, sanaa ko yi'i Baabiiwo
ina golla. Sabo ko Baabiiwo oon
gollata ɗuum, Ɓiddo du gollata.
20 Sabo Baabiiwo ina yidi Ɓiddo
oon, ina holla ɗum huunde fuu ko
gollata. O hollan ɗum golleeji ɓurdi
ɗii do fuu semmbe faa haaynoo
on. 21 Sabo hono no Baabiiwo
ummintinirta maayɓe de hokka
ɗum'en nguurndam ni, noon Ɓiddo
du hokkirta nguurndam mo muuyi
hokkude. 22 Baabiiwo, kam kaa
sarataako fay gooto. O wattii
sariya oon fuu e junngo Ɓiddo,
23 faa yimɓe fuu teddinira Ɓiddo
oon hono no teddinirta Baabiiwo
oon ni. Neddo fuu mo teddinaay
Ɓiddo oon, teddinaay Baabiiwo
nuldo mo oon du.
24 Goonga kaalanammi on:
nando haala am de goondini
Nuldo kam oon heɓii nguurndam
nduumiiɗam. O sarataake, o
diwii maayde, o naatii nguurn-
dam. 25 Goonga kaalanammi
on: wakkati ina wara, o yottake
jaati, wakkati mo maayɓe nanata
daande Ɓii Laamdo oon. Nanɓe
ɓeen mbuuran. 26 Hono no Baabi-
iwo oon wuurniri hoore muuɗum
nii, hono noon o hokkiri Ɓiddo
oon du baawde wuurnira hoore
muuɗum. 27 O hokkii ɗum baawde
saraade, sabo wo Ɓii Neddo. 28 Taa
ɗum haaynoo on. Wakkati waran
mo maayɓe wonɓe ley caabeeje fuu
nanata daande makko, 29 de njalta.
Golluɓe golleeji lobbi ummitanoo
nguurndam, golluɓe golleeji bondi
ummitanoo sariya. 30 Miin, walaa
fuu ko mbaawumi gollude e hoore
am. Ko nanumi ɗuum carotoomi.
Sariya am ina dartii, sabo mi
filataako muuyde am, wo muuyde
Nuldo kam oon pilotoomi.

Haala seedantooɓe Iisaa

31 —Si mi seedanake hoore am,
seedaaku am sellataa. 32 Ina woodi
goddo ceedantoodo kam. Mido
anndi seedaaku ngu o seedantoo
kam nguun wo goonga. 33 Onon,
on neliino yimɓe to Yaayaa. Kam
du seedake goonga. 34 Miin
kaa, mi haajaaka seedaaku ɓii-
Aadama, de mido haalana on
kabaaru seedaaku Yaayaa nguun
faa kison. 35 Yaayaa laatake
lampal kuɓɓoowal, jaynoowal.
On njaɓii weltaade e annoora
makko faa ɓooyti seeda. 36 Miin,
mido jogii seedaaku ɓurngu ngu
Yaayaa nguun semmbe: golleeji
di Baabiiwo yamiri kam mi golla
ɗiin, kanji jaati ceedantoo kam
Baabiiwo nuli kam. 37 Katin
du, Baabiiwo nuldo kam oon,
kam e hoorem seedantoo kam.
Abada on nanaay daande makko,
abada on nji'aay mo, 38 haala
makko du walaa e moodon, sabo
on ngoondinaay mo o nuli oon.
39 Odon taykoo Binndi sabo on
miilii on keɓan e majji nguurndam
nduumiiɗam. De wo kanji jaati
ceedantoo kam. 40 Ammaa on
njaɓaay warude to am faa keɓon
nguurndam.
41 Mi filataako manooje yimɓe.
42 De mido anndi on, mido an-
ndi njinngu Laamdo walaa e
moodon. 43 Miin, mi wardii
saabe innde Baaba am, de on
njaɓɓaaki kam. Kaa si goddo
wardii saabe hoore muuɗum fu,

on njaɓɓoto ɗum. 44 Oɗon manundura, de on pilataako manooje
yuurooje to Laamɗo gooto. Ndelle
noy mbaawruɗon goonɗinirde?
45 Taa miilee wo miin felata on
to Baabiiwo. Wo Muusaa mo
njowuɗon jikke mooɗon dow
muuɗum oon, kam felata on.
46 Sini on ngoonɗiniino Muusaa,
on ngoonɗinan kam miin du, sabo
wo miin o sappii e binndi makko.
47 De si on ngoonɗinaay ko Muusaa
winndi ɗuum, noy ngoonɗinirton
haala am?

6

No Iisaa nyaamniri worɓe ujunaaje njoyo

(Matta 14.13-21, Marku 6.30-44, Lukka 9.10-17)

1 Caggal ɗuum, Iisaa feyyiti
maayo Galili wi'eteengo Tiberiyas.
2 Jamaa keewɗo ina jokki mo
sabo ɓe nji'ii kaayeefiiji ɗi o
waɗunoo nde o sellinnoo nyawɓe
ɓeen ndeen. 3 Iisaa yeeŋi dow
waamnde, jooɗodii toon e taalibaaɓe muuɗum. 4 Tawi iidi
Alhuudiyankooɓe mbi'eteendi
Faltagol ndiin ɓadake. 5 Iisaa
ɓanti gite muuɗum, haccii jamaa
keewɗo ina wara to muuɗum. O
wi'i Filipu:

—Toy coodeten nyaamdu ko
nyaamnata ɓee fuu?

6 Tawi wo faa o ndaartindoo Filipu o wiirii noon, sabo imo anndi
ko o anniyii gollude. 7 Filipu jaabii
mo:

—Buuru buuɗi cardi keme ɗiɗi
heyataa ɓe faa mono e maɓɓe fuu
heɓa seeɗa.

8 Taalibbo makko goɗɗo,
bi'eteeɗo Andire minyoo Simon
Piyeer, wi'i mo:

9 —Inan, suka gorko gooto ina
jogii buuruuje joy e liyyi ɗiɗi, de
ɗume ɗum nafirta yimɓe heewɓe
hono ɓe?

10 Iisaa wi'i:

—Mbi'ee ɓe njooɗoo!

Tawi nokku oon ina heewi huɗo.
Ɓe njooɗii ɗoon, fay worɓe tan
na ngaɗa hono ujunaaje njoyo.
11 Iisaa hooyi buuruuje ɗeen,
yetti Laamɗo, hokki taalibaaɓe
muuɗum ɓeen. Ɓeen du kokki
jooɗiiɓe ɓeen. Noon o waɗi liyyi
ɗiin du. Yimɓe fuu nyaami faa
kaari. 12 Nde ɓe kaarnoo ndeen,
Iisaa wi'i taalibaaɓe muuɗum:

—Kawrunduree kedde ɗe taa fay
huunde bona.

13 Ɓe kawrunduri kedde tayе
buuruuje joy ɗe nyaamnooɓe ɓeen
keddi ɗeen, ɗe keewi kandeeje
sappo e ɗiɗi. 14 Nde yimɓe ɓeen
njiinoo maande haayniinde nde
Iisaa golli ndeen, mbi'i:

—Kanko jaati woni Annabaajo
cappanooɗo ina wara e adunaaru
ndu!

15 Iisaa annditi iɓe cegilii nanngirde ɗum doole faa ɓe ngaɗa ɗum
kaananke. Ndelle dilli ɗoon, yeeŋi
dow waamnde kam tan.

No Iisaa yehiri dow ndiyam e koyɗe

(Matta 14.22-33, Marku 6.45-52)

16 Nde hiirnoo fu, taalibaaɓe
Iisaa ndegii e maayo. 17 Ɓe naati
laana faa ɓe peyyita, ɓe njaha
Kafarnahum. Jemma warii, tawi
Iisaa hewtaay ɓe. 18 Henndu
mawndu ina wifa, bempeyyе
ummii. 19 Tawi ɓe ndorbake laana
kaan faa ɓe keɓi hono kilooji joy
naa jeegom. Wakkati oon, ɓe
kaynii Iisaa ina wara e koyɗe
muuɗum dow ndiyam ɗaam, ina
ɓattii ɓe, de ɓe kuli sanne. 20 Iisaa
wi'i ɓe:

—Wo miin. Taa kulee!

21 Ndeen ɓe muuyi o naata laana
kaan. De wakkati oon fu ka yottii
nokku ɗo ɓe ponndinoo ɗoon.

22 Jaango majjum, jamaa keddinooɗo gere ooto maayo ngoon oon
paami laana ngoota tan wonnoo
toon. Ɓe nji'ii du Iisaa naatidaay
e taalibaaɓe muuɗum laana kaan.
Ɓe nji'ii taalibaaɓe ɓeen tan ndillidi
e makka. 23 Laanaaji goɗɗi yuuruɗi
Tiberiyas ngarii ɗakkol ɗo Iisaa
yettunoo Laamɗo de nyaamni

yimɓe buuru ɗoon. 24 Nde jamaa
oon yiinoo Iisaa e taalibaaɓe
muuɗum fuu ngalaa ɗoon ndeen,
ɓe naati laanaaji ɗiin, ɓe ponndii
Kafarnahum faa ɓe pilowoo Iisaa.

No Iisaa wi'iri kam woni nyaamdu wuurnooru

25 Nde ɓe tawnoo Iisaa gere ooto
maayo ndeen, ɓe mbi'i ɗum:
—Moodibbo, ndey ngarɗaa ɗo?
26 Iisaa jaabii ɓe:
—Goonga kaalanammi on:
wanaa saabe ko njiiɗon maandeeji
kaayniiɗi ɗuum pilortoɗon kam.
Ko pilortoɗon kam dey, saabe on
nyaamiino buuru faa kaarɗon.
27 Taa ngollanee nyaamdu murse-
teendu. Ko kaanɗon gollande
dey, nyaamdu heddotoondu
wuurnooru yimɓe nguurndam
nduumiiɗam. Nyaamdu nduun
wo Ɓii Neɗɗo hokkata on. Sabo
Laamɗo Baabiiwo oon waɗi
maande muuɗum e makko.
28 Ndeen ɓe yami mo:
—Ɗume min ngaɗata faa min
ngolla golleeji ɗi Laamɗo yiɗi?
29 Iisaa jaabii ɓe:
—Gollal ngal Laamɗo yiɗi ngaal
woni ngoondinon mo o nuli.
30 Ɓe njaabii mo:
—Haaynde ndeye ngaɗataa faa
min nji'a, de min ngoondine? Ɗume
ngollataa? 31 Maamiraaɓe amin
nyaamii nyaamdu wi'eteendu
«manna» ley ladde, hono no win-
ndiraa ni: «O hokkii ɓe nyaamdu
yuurundu dow kammu faa ɓe
nyaama.»*
32 Iisaa jaabii ɓe:
—Goonga kaalanammi on:
wanaa Muusaa hokki on nyaamdu
yuurundu dow kammu nduun. Wo
Baaba am, kam woni kokkoowo on
nyaamdu goongalaaru yuurundu
dow kammu. 33 Sabo nyaamdu
ndu Laamɗo hokkata nduun woni
yuurooru dow kammu, hokkooru
yimɓe adunaaru nguurndam.
34 Ɓe mbi'i mo:
—Joomii amin, hokku min nyan-
nde fuu nyaamdu nduun.
35 Iisaa wi'i ɓe:
—Miin woni nyaamdu wu-
urnooru. Garɗo to am fuu,
yolbataa abada. Goondinɗo kam
fuu ɗomɗataa abada. 36 Mi wi'ii on:
on nji'ii kam, de on ngoondinaay.
37 Mo Baabiiwo hokki kam fuu,
waran to am. Garɗo to am
fuu, mi riiwataa ɗum. 38 Sabo
wanaa faa mi waɗa muuyɗe am
yuurirmi dow kammu, wo faa mi
waɗa muuyɗe Nulɗo kam oon.
39 Inan muuyɗe Nulɗo kam oon:
taa fay gooto ɓe o hokki kam
ɓeen majja, de mi ummintinan
ɗum'en nyalaande sakitotoonde.
40 Inan muuyɗe Baaba am oon:
neɗɗo fuu ndaarɗo Ɓiɗɗo oon de
goondini ɗum heɓan nguurndam
nduumiiɗam, mi ummintinan ɗum
nyalaande sakitotoonde.
41 Hooreeɓe Alhuudiyankooɓe
ɓeen ina ŋormoo haala makko
sabo o wi'ii «Miin woni nyaamdu
yuurundu dow kammu nduun.»
42 Ɓe mbi'i:
—Oo le, wanaa Iisaa ɓii Yuusufi
mo anndudɗen inna muuɗum e
bammum oon naa? Noy o wiirata
wo dow kammu o yuuri?
43 Iisaa wi'i ɓe:
—Taa ŋormee hakkunde
mooɗon! 44 Fay gooto waawaa
warude to am si Baabiiwo nulɗo
kam oon fooɗaay ɗum. Garɗo
to am fuu, mi ummintinan ɗum
nyalaande sakitotoonde. 45 Ina
winndaa ley dewte annabaaɓe:
«Ɓe fuu, Laamɗo anndinan ɓe.»†
Neɗɗo fuu kettindaniiɗo Baabiiwo
oon de faami, waran to am. 46 Fay
gooto yi'aay Baabiiwo, si wanaa
yuuruɗo to muuɗum oon. Kanko
tan yi'i Baabiiwo. 47 Goonga
kaalanammi on: goondinɗo kam,
heɓii nguurndam nduumiiɗam.
48 Miin woni nyaamdu wu-
urnooru. 49 Maamiraaɓe mooɗon

* **6:31** Wurtagol 16.4, Jabuura 78.24. † **6:45** Esaaya 54.13.

nyaamiino «manna» ley ladde. Ɗum fuu ɗum haɗaay ɓe maayde.
50 Ammaa ndu joonin ndu ɗo wo
nyaamdu yuurundu dow kammu,
faa si neɗɗo nyaamii ndu, maay-
ataa. 51 Miin woni nyaamdu
wuurnooru yuurundu dow kammu.
Si neɗɗo nyaamii nyaamdu nduun
fu, wuuran faa abada. Nyaamdu
ndu kokkammi nduun wo terɗe
am, faa yimɓe adunaaru keɓa
nguurndam.

52 Ndeen Alhuudiyankooɓe
puɗɗi dukidinde ko mbaawi fuu e
dow haala kaan, ina mbi'a:

—Noy o waawiri hokkude en
terɗe makko faa nyaamen?

53 Iisaa jaabii ɓe:

—Goonga kaalanammi on: si
on nyaamaay terɗe Ɓii Neɗɗo,
on njaraay yiiyam muuɗum, ngu-
urndam walanaa on. 54 Neɗɗo
fuu nyaamɗo terɗe am de yari
yiiyam am heɓii nguurndam ndu-
umiiɗam. Miin du mi ummintinan
ɗum nyalaande sakitotoonde.
55 Sabo terɗe am wo nyaamdu
jaati, yiiyam am du wo njaram
jaati. 56 Neɗɗo fuu nyaamɗo
teewu am de yari yiiyam am
ina woni e am, miin du miɗo
woni e muuɗum. 57 Hono no
Baabiiwo nulɗo kam oon laatorii
buurɗo, de miin du miɗo wuuri
saabe muuɗum, noon du nyaamɗo
kam fuu wuurdata saabe am.
58 Kayru woni nyaamdu yuurundu
dow kammu: ndu waldaa e ndu
maamiraaɓe mooɗon nyaamunoo
de maayi nduun. Nyaamɗo nduun
nyaamdu wuuran faa abada.

59 Iisaa waajii waajuuji ɗi ley
waajordu Kafarnahum.

Haala haalaaji kokkooji nguurndam

60 Nde taalibaaɓe makko ɓeen
nannoo ɗum ndeen, heewɓe
muɓɓen mbi'i:

—Waajuuji ɗi njoorii sanne. Moy
waawi hettindaade ɗi?

61 Iisaa faamii e ley ɓernde
muuɗum taalibaaɓe mum ɓeen ina
ŋormoo ɗum, de wi'i ɓe:

—Yalla ɗum fonnditanaaki on
faa ina nesa wosinde on naa?
62 Ndelle si on nji'ii Ɓii Neɗɗo
yeeŋtii to wonnoo toon, noy
ngaɗoton? 63 Ruuhu, kam hokkata
nguurndam. Terɗe ɓii-Aadama
kaa nafataa fay huunde. Haalaaji
ɗi kaalanmi on ɗiin, kanji ngoni
ruuhu, kanji ngoni nguurndam.
64 De ina woodi ley mooɗon ɓe
ngoonɗinaay.

Tawi Iisaa ina anndi gilla e
fuɗɗoode ɓe ngoonɗintaa ɗum ɓeen
e jambotooɗo ɗum oon. 65 O ɓeydi,
o wi'i:

—Ɗum waɗi de mbiimi on: fay
gooto waawaa warude to am si
Baabiiwo hokkaay ɗum no warda.

66 Caggal ɗuum, heewɓe e taal-
ibaaɓe makko ɓeen ndilli, jokkiti
mo. 67 Ndeen Iisaa wi'i sappo e ɗiɗo
ɓeen:

—Onon du, oɗon njiɗi dillude
naa?

68 Simon Piyeer jaabii mo:

—Joomam, to moy min njahata?
Sabo wo haalaaji kokkooji nguurn-
dam nduumiiɗam njogiɗaa. 69 Min
ngoonɗinii, miɗen anndi a Ceniiɗo
yuuruɗo to Laamɗo.

70 Iisaa wi'i:

—Onon sappo e ɗiɗo ɓe, wanaa
miin suɓii on naa? De gooto
mooɗon wo seyɗaani.

71 Haala ka o haali kaan wo Yahu-
uda ɓii Simon Isikariyotto. Oon
woni jambotooɗo mo oon, gooto e
sappo e ɗiɗo ɓeen.

7

Haala dow rafi goonɗinal minyiraaɓe Iisaa

1 Caggal ɗuum, Iisaa yiilii ley
Galili. O muuyaay yiiltaade ley
Yahuudiya sabo hooreeɓe Alhu-
udiyankooɓe ina piloo faa mbara
mo. 2 Tawi iidi Alhuudiyankooɓe
mbi'eteendi Hukumuuji ɓadake.

3 Minyiraaɓe Iisaa worɓe mbi'i
ɗum:
—Ɗillu ɗo, njahaa Yahuudiya faa
taalibaaɓe maa ɓeen nji'a golleeji
ɗi ngollataa ɗiin. 4 Fay gooto
suuɗataa ko gollata si ina yiɗi an-
ndeede. Si aɗa golla golleeji ɗiin,
ɓanginan yimɓe fuu wo a moy.
5 Tawi fay minyiraaɓe makko
ɓeen du ngoonɗinaay mo. 6 Iisaa
wi'i ɓe:
—Wakkati am waraay tafon,
onon le, wakkati fuu wo wakkati
mon. 7 Yimɓe adunaaru mbaawaa
wanyude on, de miin kaa iɓe
mbanyi kam, sabo miɗo seedii
golleeji maɓɓe ɗi mbooɗaa. 8 Onon
kaa, njehee iidi ndiin. Miin kaa
mi yahataa ndi sabo wakkati am
yottaaki tafon.
9 O haalani ɓe ɗum tan, o heddii
Galili.
10 Nde minyiraaɓe Iisaa ɓeen
njahunoo iidi ndiin ndeen, Iisaa
du yehi toon, de o ɓanginaay hoore
makko, o suuɗii.

Haala waaju Iisaa wakkati iidi Hukumuuji

11 Hooreeɓe Alhuudiyankooɓe
ina piloo mo ley jamaa iidi ndiin,
ina mbi'a:
—Toy o woni?
12 Yimɓe heewɓe ina njeddun-
dura dow haala makko. Woɓɓe ina
mbi'a:
—O neɗɗo lobbo!
Woɓɓe du ina mbi'a:
—O wanaa koy, o majjinoowo
yimɓe.
13 Ammaa fay gooto suusaay
haalde haala makko faa nanee,
sabo iɓe kula hooreeɓe Alhu-
udiyankooɓe.
14 Nde iidi ndiin feccirnoo fu,
tawi Iisaa fuɗɗii waajaade ley
suudu dewal mawndu. 15 Ɗum
haaynii Alhuudiyankooɓe sanne,
ɓe mbi'i:
—Noy gorko mo janngaay o an-
ndiri Binndi ɗiin ni?
16 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—Waaju mo mbaajotoomi o,
yuurataa e am, wo to Nulɗo
kam oon o yuurata. 17 Si neɗɗo
muuyii gollude muuyɗe Laamɗo,
annditan yalla waajuuji am ɗi
to Laamɗo yuuri, naa wo haala
am tan. 18 Baajortooɗo haalaaji
yuurɗi e muuɗum oon ina filoo
mawninde hoore muuɗum. Am-
maa mawninoowo nulɗo ɗum oon
wo goongalaajo, oonyaare walaa
e muuɗum. 19 Wanaa Muusaa
hokkii on dewtere Tawreeta
naa? Ammaa fay gooto mooɗon
jokkataa jamirooje ɗeen. Ko waɗi
de oɗon piloo warude kam?
20 Yimɓe ɓeen njaabii mo:
—Aan, a kaaŋaaɗo. Moy filotoo
warude ma?
21 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—Huunde wootere tan ngaɗumi,
de ɗum haaynake on, on fuu.
22 Muusaa yamiri on taadagol. De
ɗum yuuraay to Muusaa, wo to
maamiraaɓe meeɗen ɗum yuuri.
Oɗon taada neɗɗo fay nyalaande
fowteteende. 23 Sini neɗɗo ina
taadee nyannde fowteteende faa
taa lutton jamirooje Muusaa,
ɗume tikkiranton kam saabe mi
dannii neɗɗo faa laatoo kiɓɓuɗo
nyalaande fowteteende? 24 Taa
cariree huunde e alhaali muuɗum,
de cariree goonga.

No yimɓe yamiri yalla Iisaa woni Almasiihu

25 Woɓɓe ley yimɓe Urusaliima
mbi'i:
—Wanaa o woni mo ɓe pilotoo
warude oon naa? 26 Inani mo,
imo waajoo yeeso yimɓe fuu de
ɓe mbi'ataa mo fay huunde. Yalla
mawɓe ɓeen tannyorii kanko woni
Almasiihu jaati naa? 27 Ooɗo kaa,
eɗen anndi ɗo yuurata, ammaa nde
Almasiihu oon warata, fay gooto
anndataa to yuurata.
28 Tawi Iisaa ina waajoo ley su-
udu dewal mawndu nduun. O
yeewnii, o wi'i:
—Oɗon anndi kam, oɗon anndi
ɗo yuurammi? Wanaa miin waddi
hoore am. Nulɗo kam oon wo

goongaajo, de onon kaa, on anndaa ɗum. 29 Miin kaa, miɗo anndi
ɗum sabo to muuɗum yuurumi. Wo
kam du nuli kam.
30 Ndeen ɓe pilii nanngude mo,
de fay gooto meemaay mo, sabo
wakkati makko waraay tafon.
31 Ammaa e noon fu, heewɓe ley
jamaa oon ngoondinii mo, mbi'i:
—Si Almasiihu warii fu, yalla
gollan maandeeji kaayniidi ɓurdi di
gorko o golli ɗiin naa?

No ndaarooɓe suudu dewal mawndu neliraa nannga Iisaa

32 Farisa'en nani ko yimɓe ɓeen
cifoto e dow Iisaa ɗuum. Hooreeɓe
almaami'en e Farisa'en neli
doomooɓe suudu dewal mawndu
nduun nannga mo. 33 Ndeen Iisaa
wi'i:
—Miin, miɗo wondi e mooɗon
seeɗa tafon. Caggal ɗuum, mi
fornyoto to Nulɗo kam oon. 34 On
piloto kam, de on njiitataa kam,
sabo on mbaawaa yaade to ngo-
nammi toon.
35 Alhuudiyankooɓe yamunduri:
—Toy o yahata faa tawee en
mbaawaa yiitude mo? Yalla o
yahan to yimɓe meeɗen ferduɓe
ley yimɓe Geres, o waajoo ɗum'en
naa? 36 O wi'i en piloto mo, en nji-
itataa mo, sabo en mbaawaa yaade
to o tawetee toon. Ɗume woni
maanaa haala kaa?

Kabaaru ndiyam kokkoojam nguurndam

37 Nyalaande sakitotoonde ted-
dunde e iidi, Iisaa darii, yeewnii,
wi'i:
—Neɗɗo fuu ɗomɗuɗo wara to
am, yara. 38 Neɗɗo fuu goondinɗo
kam, bubbirɗi ndiyam mbuurnoo-
jam ilan ley ɓernde muuɗum, hono
no winndiraa e Binndi ɗi ni.
39 Ko o haali ɗuum wo haala Ru-
uhu mo goondinɗo mo fuu heɓata.
Ndeen Ruuhu waraay, sabo Iisaa
teddinaaka to Laamɗo tafon.

No yimɓe njeddunduri e kabaaru Iisaa

40 Nde keewal jamaa oon nannoo
haala kaan ndeen, mbi'i:
—Kanko jaati woni Annabaajo
oon.
41 Woɓɓe mbi'i:
—Kanko woni Almasiihu.
Woɓɓe katin mbi'i:
—Almasiihu, wo Galili yuurata
naa? 42 Binndi ɗiin mbi'ii e lenyol
Daawda Almasiihu yuurata, ley
wuro Baytilaama ngo Daawda
yuuri e muuɗum ngoon.
43 Jamaa oon feccii saabe makko.
44 Woɓɓe maɓɓe ina njidi nanngude
mo, ammaa fay gooto yowaay jun-
ngom dow makko.

No mawɓe Alhuudiyankooɓe calorii goondinde Iisaa

45 Doomooɓe suudu dewal
mawndu ɓeen ngarti to hooreeɓe
almaami'en e Farisa'en. Ɓeen mbi'i
doomooɓe ɓeen:
—Ko wadi de on ngaddaay mo?
46 Doomooɓe ɓeen njaabii ɓe,
mbi'i:
—Abada fay gooto waajoraaki
no gorko o waajortoo ni.
47 Farisa'en njaabii ɓe, mbi'i:
—Onon du on majjinaama naa?
48 Yalla na woodi fuu goondinɗo
mo hakkunde hooreeɓe Alhu-
udiyankooɓe maa Farisa'en naa?
49 Yimɓe ɓe paamaay jamirooje
Muusaa, wo ɓe huɗaaɓe.
50 Gooto e Farisa'en bi'eteeɗo
Nikodemu, jahunoodo to Iisaa
jemma oon, wi'i ɓe:
51 —Yalla sariya meeɗen ina sa-
roo neɗɗo tawee hettindanaaka ko
wi'i, anndaaka ko golli naa?
52 Ɓe njaabii mo, ɓe mbi'i:
—Aan du, a Galilinkeejo
naa? Tayka Binndi ɗiin, a yi'an
annabaajo fuu yuurataa Galili.

No Iisaa waddi e debbo nanngaaɗo e jeenu

53 Caggal ɗuum, mono fuu hooti
suudu muuɗum.

8

1 Ndeen Iisaa yeeŋowi waam-
nde wi'eteende Jaytun. 2 Gilla

puɗal naange o warti ley suudu
dewal mawndu. Jamaa oon fuu
wari. O jooɗii, imo waajoo ɓe.
3 Jannginooɓe Tawreeta e Farisa'en
ngaddani mo debbo nanngaaɗo e
jeenu. Ɓe ndarni ɗum hakkunde
jamaa oon. 4 Ɓe mbi'i Iisaa:
—Moodibbo, debbo o wo nan-
ngaaɗo ina jeena. 5 Muusaa
yamirii min ley Tawreeta min
mbarda hono ɓeen rewɓe kaaye.
Aan le, ɗume mbi'ataa?
6 Ɓe kaaldi nii faa ɓe tuufina
mo, faa ɓe keɓa ko ɓe pelda mo.
Iisaa kaa turii, ina diidira honndu
muuɗum leydi. 7 Ɓe keddii iɓe yama
mo. Ndeen Iisaa turtii, wi'i ɓe:
—Neɗɗo mooɗon mo luttaay
abada artoo limnude mo hayre.
8 O turii katin, imo diida e leydi.
9 Nde ɓe nannoo ɗum ndeen, ɓe
ndilliri gooto gooto. Nayeeɓe ɓeen
fuu artii dillude faa heddii Iisaa
tan e debbo oon na darii hakkunde
taliyaare ɗoon. 10 Iisaa turtii, wi'i
mo:
—Banndam debbo, toy feloo ɓe
ma ɓeen ngoni? Fay gooto jukkaaki
ma naa?
11 O jaabii, o wi'i:
—Joomam, fay gooto.
Iisaa wi'i mo:
—Miin du, mi jukkataako ma.
Yahu, taa luttaa katin.*

No Iisaa wi'iri kam woni annoora adunaaru

12 Iisaa waajii ɓe katin, wi'i:
—Miin woni annoora adunaaru
ndu. Jokkuɗo kam fuu heɓan
annoora nguurndam, yahataa ley
nimre.
13 Ndeen Farisa'en mbi'i mo:
—Aɗa seedanoo hoore maa,
ndelle seedaaku maa sellataa.
14 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—Fay si ceedaniimi hoore am,
seedaaku am wo goonga, sabo
miɗo anndi ɗo yuurumi, miɗo anndi
to njahammi du. Onon le, on
anndaa ɗo yuurumi, on anndaa to
njahammi. 15 Onon, no njiiruɗon
yimɓe noon carortoɗon ɗum'en.
Miin kaa, mi sarataako fay gooto.
16 Fay si miɗo saroo, sariya am
wo goonga, sabo mi sarataako
miin tan, Baabiiwo nulɗo kam
oon ina wondi e am. 17 Ina
winndaa e ley Tawreeta mooɗon:
seedaaku yimɓe ɗiɗo wo goonga.
18 Miin, miɗo seedanoo hoore am.
Baabiiwo nulɗo kam oon du, ina
seedanoo kam.
19 Ɓe mbi'i mo:
—Toy Baaba maa oon woni?
Iisaa jaabii, wi'i:
—On anndaa kam miin, sakko
Baaba am. Si oɗon anndunoo kam,
on anndanno Baaba am du.
20 Iisaa haali haalaaji ɗiin nde
waajotonoo ley suudu dewal
mawndu, nokku ɗo keesuwal
sadakaaji ngaal woni ɗoon. Fay
gooto nanngaay mo, sabo wakkati
makko yottaaki tafon.
21 Iisaa wi'i ɓe katin:
—Inan miɗo dilla, de on piloto
kam, ammaa on maaydan e hak-
keeji mooɗon. On mbaawaa yaade
to njahammi toon.
22 Ndeen Alhuudiyankooɓe
mbi'i:
—Ko o wi'i en mbaawaa yaade to
o yahata toon, ɗum le, wo o bartoy-
tooɗo naa?
23 Iisaa wi'i ɓe:
—Onon, wo ley njeyaɗon. Miin
le, wo dow njeyaami. Onon, e
adunaaru njeyaɗon, de miin kaa,
mi jeyaaka e mayru. 24 Ɗum waɗi
de mbiimi on: on maaydan e hak-
keeji mon. Sabo si on ngoonɗinaay
miin woni mo ngonumi oon, on
maaydan e hakkeeji mon.
25 Ɓe mbi'i mo:
—Aan wo a moy?
Iisaa jaabii:
—Ko mbi'unoomi on gilla
arande ɗuum ngonumi. 26 Miɗo
joganii on ko heewi ko haaletee e
ko saretee. Wooɗi Nulɗo kam oon
wo goongante. Ko narrunoomi

* **8:11** Aaya 7.53 yaade 8.11 tawaaka e ɗereeji ɓurɗi fuu ɓooyude.

mo ɗuum kaalanammi yimɓe
adunaaru.
27 Ɓe paamaay wo haala Baabi-
iwo o haalanta ɓe. 28 Ndeen Iisaa
wi'i ɓe:
—Nde Ɓii Neɗɗo toownaa fuu,
ndeen paamoton miin woni mo
ngonumi oon. On paaman du mi
waɗirtaa fay huunde e hoore am,
ammaa ko Baabiiwo anndini kam,
wo ɗuum kaalammi. 29 Nulɗo kam
oon ina wondi e am, o yoppaay
kam mi perwuɗo, sabo ko weli mo
tan ngaɗammi wakkati fuu.

No goonga rimɗinirta

30 Nde Iisaa haalannoo haalaaji
ɗi ndeen, heewɓe ngoonɗinii
ɗum. 31 Ndeen Iisaa wi'i Alhu-
udiyankooɓe goonɗinɓe ɗum ɓeen:
—Si oɗon keddii e konngol
am, wo on taalibaaɓe am jaati.
32 Ndeen anndoton goonga.
Goonga oon du rimɗinan on.
33 Ɓe njaabii mo:
—Minen, min yuwdi Ibrahiima,
abada fay gooto maraay min. Noy
mbiiratata min ndimɗan?
34 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—Goonga kaalanammi on:
luttoowo fuu wo maccuɗo luttal.
35 Maccuɗo tabitataa ley wuro,
de ɓiɗɗo tabitan ley maggo faa
abada. 36 Si Ɓiɗɗo rimɗinii on, on
laatoto rimɓe laaɓuɓe tal. 37 Miɗo
anndi on yuwdi Ibrahiima, ammaa
oɗon piloo warude kam sabo
waaju am naataay on. 38 Miin, ko
njiirumi Baaba am mbaajotoomi.
Onon, ko narruɗon baaba mooɗon
ngaɗoton.
39 Ɓe njaabii mo, ɓe mbi'i:
—Ibrahiima woni baaba amin.
Iisaa wi'i ɓe:
—Si wo on yuwdi Ibrahiima fu
on ngollan golle Ibrahiima. 40 De
joonin oɗon piloo warude kam,
miin kaalanɗo on goonga mo nar-
rumi Laamɗo oon. Ibrahiima kaa
waɗaayno hono ɗum. 41 Onon le,
wo golle baaba mooɗon ngolloton.
Ɓe mbi'i mo:
—Minen, min nganaa jaali.
Baaba gooto min njogii, kam woni
Laamɗo.
42 Iisaa wi'i ɓe:
—Si Laamɗo wonnoo baaba
mooɗon fu, on njiɗanno kam, sabo
to Laamɗo yuurumi, de ngarumi.
Mi waddaay hoore am, wo kanko
nuli kam. 43 Ko waɗi de on
paamataa haala am? Wo sabo on
mbaawaa nanude ko kaalammi
ɗuum. 44 Onon, Ibiliisa woni
baaba mooɗon. Muuyɗe baaba
mooɗon ngolloton. O gaɗoowo
bar-ko'e gilla fuɗɗoode. O walaa
e goonga sabo goonga walaa e
makko. Si o fenii fu, jikku makko
tan o waɗi, sabo wo o penoowo,
wo o baaba fewre du. 45 De miin,
saabe miɗo haala goonga waɗi
de on ngoonɗinaay kam. 46 Moy
e mooɗon waawi felirde kam
hakkeeji? Si mi haalii goonga,
ko waɗi de on ngoonɗintaa kam?
47 Neɗɗo Laamɗo hettintoo haala
Laamɗo. Onon le, on kettintaako
sabo on nganaa yimɓe Laamɗo.

No Iisaa ɓurdi Ibrahiima

48 Alhuudiyankooɓe mbi'i mo:
—Wanaa min kaalii goonga
ko min mbi'i a Samariyanke, a
gonduɗo e ginnaaru naa?
49 Iisaa jaabii, wi'i:
—Mi wanaa gonduɗo e gin-
naaru, miɗo teddina Baaba am.
Onon, oɗon kuyfina kam. 50 Miin,
mi filantaako hoore am ted-
deengal. Ina woodi pilantooɗo
kam ngal. Oon woni carotooɗo.
51 Goonga kaalanammi on: neɗɗo
fuu jokkuɗo konngol am maayataa
abada.
52 Alhuudiyankooɓe mbi'i mo:
—Joonin kaa laaɓanii min a
gonduɗo e ginnaaru. Ibrahiima
e annabaaɓe fuu maayii, de aan
kaa, aɗa wi'a neɗɗo fuu jokkuɗo
konngol maa, meeɗataa ɗeɗɗere
maayde. 53 Yalla aɗa ɓuri baaba
amin Ibrahiima naa? Oon le
maayii, annabaaɓe du maayii.
Ɗume cikkuɗaa ngonɗaa?

54 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—Miin, si hoore am mawninammi, manngu am wo ɓolum. Baaba am mo mbi'oton Laamɗo moodon oon, kam mawninta kam.
55 On anndaa mo. Miin kaa, miɗo anndi mo. Si mi wi'ii mi anndaa mo, mi laatake penoowo hono moodon. Miɗo anndi mo, miɗo jokki konngol makko. 56 Baaba moodon Ibrahiima ina seyorinoo yi'ude nyalaande am. O yi'ii nde, woodi o seyake.
57 Alhuudiyankooɓe mbi'i mo:
—Fay duuɓi capanɗe joy a heɓaay tafon, de a yi'ii Ibrahiima naa?
58 Iisaa jaabii ɓe:
—Goonga kaalanammi on: gilla Ibrahiima tagaaka, miin, miɗo woni.
59 Nde Iisaa wi'unoo ɗum fu, ɓe kooyi kaaye faa ɓe limna ɗum. Ammaa o uddii ley yimɓe, o yalti suudu dewal mawndu nduun.

9

No Iisaa wumtiniri dimdaaɗo e mbumndam

1 Nde Iisaa yahannoo ndeen yi'i gorko dimdaaɗo e mbumndam.
2 Taalibaaɓe makko yami mo:
—Moodibbo, moy lutti de o rimdaa e mbumndam, kanko naa saaraaɓe makko?
3 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—Wanaa kanko lutti, wanaa saaraaɓe makko du. Ammaa ɗum wadii faa baawɗe Laamɗo ɓanga e makko. 4 Baawo nyalooma ina heddii, ina haani ngollen golle Nulɗo kam, sabo jemma waran nde fay gooto waawaa gollude. 5 E ley ko keddiimi e adunaaru ndu, miin woni annoora mayru.
6 Nde o haalnoo ɗum ndeen, o tutti e leydi, o diibunduri tutte ɗeen e loope, o wuji e gite bumɗo oon. 7 O wi'i ɗum:
—Yahu sulmowa luggere wi'eteende Silowam (maanaa majjum woni «Nulaaɗo»).
O sulmowii, o warti imo yi'a.
8 Hoddiiɓe makko, kamɓe e yi'annooɓe mo imo garbina ɓeen, mbi'i:
—Yalla wanaa oo woni joodinoodo ina garbina oon naa?
9 Woɓɓe maɓɓe mbi'i:
—Dum kanko!
Woɓɓe du mbi'i:
—Wanaa! Wo nanndi makko!
Gorko oon e hoore muuɗum wi'i:
—Wo miin jaati!
10 Be mbi'i mo:
—Noy mbumtirɗaa?
11 O jaabii:
—Gorko bi'eteeɗo Iisaa diibunduri loope, wuji e gite am, wi'i kam mi yaha luggere Silowam mi sulmowoo, de culmowiimi, mbumtumi.
12 Be mbi'i mo:
—Toy gorko oon woni?
O wi'i:
—Mi anndaa.

No Farisa'en yamiri bumtinaaɗo oon

13 Ndeen ɓe njaari bumnooɗo oon to Farisa'en. 14 Nde Iisaa diibundurnoo loope de wumtini mo ndeen, wo nyalaande fowteteende. 15 Ndeen Farisa'en du yami mo:
—Noy mbumtirɗaa?
O wi'i ɓe:
—O wujii loope e gite am, culmiimi de mbumtumi.
16 Farisa'en woɓɓe mbi'i:
—Gorko oon yuuraay to Laamɗo sabo o jokkaay yamiroore nyalaande fowteteende.
Woɓɓe mbi'i:
—Noy neɗɗo jom hakke waawiri waɗirde kaayeefiiji hono ɗi?
Ndelle ɓe luuri dow majjum.
17 Farisa'en ɓeen yami bumnooɗo oon katin:
—Aan le, ɗume mbi'ataa dow makko, e ko o wumtini ma ɗuum?
O jaabii ɓe, o wi'i:
—Wo o annabaajo.
18 Ammaa e ɗuum fuu hooreeɓe Alhuudiyankooɓe ɓeen njaɓaay wo o bumnooɗo de o wumtinaa faa ɓe noddi saaraaɓe makko. 19 Be yami ɗum'en:

—Oodo wo ɓiddo moodon naa? Mbiidon wo e mbumndam o rimdaa naa? Ndelle noy o wumtiri joonin?

20 Saaraaɓe ɓeen njaabii, mbi'i:

—Miden anndi o ɓii amin, e mbumndam du o rimdaa. 21 Ammaa no o wumtiri joonin, min anndaa. Min anndaa du moy wumtini mo. Kanko du o mawdo, yamee mo! Imo waawi jaabanaade hoore makko.

22 Saaraaɓe makko mbi'ii noon sabo iɓe kula hooreeɓe Alhuudiyankooɓe. Sabo dey, tawi hooreeɓe ɓeen ndewrii mbi'i neddo fuu biido Iisaa woni Almasiihu oon, riiwete wurtoo waajordu. 23 Ɗum wadi de saaraaɓe makko ɓeen mbi'i: «O mawdo, yamee mo!»

24 Farisa'en nodditi bumnoodo oon, mbi'i mo:

—Teddin Laamdo, haalu goonga! Minen kaa miden anndi gorko oon wo jom hakke.

25 O jaabii ɓe, o wi'i:

—Si o jom hakke du, miin kaa, mi anndaa. Gootel tan anndumi: mi bumnoodo, de joonin mi wumtii.

26 Ɓe mbi'i mo:

—Ɗume o wadi e maada? Noy o wumtiniri ma?

27 O jaabii ɓe:

—Mi haalaniino on dum, de on njaɓaay. Ko wadi de odon njidi hettindaade dum katin? Yalla onon du, odon njidi laataade taalibaaɓe makko naa?

28 Ɓe njenni mo, de ɓe mbi'i mo:

—Aan woni taalibaajo makko! Minen kaa, min taalibaaɓe Muusaa. 29 Minen, miden anndi Laamdo haaldii e Muusaa, de kanko kaa, min anndaa fay to o yuurata.

30 Gorko oon jaabii ɓe, wi'i:

—Hey, ko haaynii! O wumtinii kam. Onon, odon mbi'a on anndaa to o yuurata! 31 Eden anndi Laamdo jaabantaako luttuɓe, ammaa imo jaabanoo kuldo mo, gadoowo muuyde makko. 32 Abada nanaaka bumtindo dimdaado e mbumndam. 33 Si wanaa to Laamdo gorko oon yuuri, o waawataa wadude faa'e.

34 Ɓe mbi'i mo:

—Aan le, a fuu ley hakkeeji ndimedaa! De ada waajoo min naa?

Ɓe mburtini mo yaasin.

Haala mbumndam ɓerde

35 Iisaa nani ɓe mburtinii mo, yi'i mo katin, yami mo:

—Aan le, ada goondini Ɓii Neddo oon naa?

36 O jaabii, o wi'i:

—Joomam, moy woni oon faa mi goondina dum?

37 Iisaa wi'i mo:

—A yi'ii mo. Kaaldoowo e maada oon woni kanko.

38 O wi'i:

—Joomam, mido goondini!

O sujidani dum. 39 Ndeen Iisaa wi'i mo:

—Saraade waddi kam ley adunaaru ndu, faa wumɓe nji'a, yi'ooɓe du mbuma.

40 Farisa'en tawanooɓe doon ɓeen, nani haala kaan, de yami mo:

—Minen le, min wumɓe naa?

41 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:

—Si on wumɓe, on ngalaano hakke. De ko mbiidon joonin odon nji'a duum, hakke moodon heddake.

10

Haala duroowo lobbo

1 —Goonga kaalanammi on: neddo fuu naatudo hoggo baali de naatiraay dammbugal wo gujjo, wo janoowo. 2 Ammaa naatirdo dammbugal oon, kam woni duroowo baali diin. 3 Kayboowo dammbugal oon udditanan mo, baali diin kettindoo daande makko. O noddira baali makko diin, mbaalu fuu e innde muudum, o wurtina di. 4 Nde o wurtini di fuu, o ardoto di de di njokka mo, sabo idi anndi daande makko. 5 Ɗi njokkataa janano, di ndoggan dum sabo di anndaa daande muudum.

6 Iisaa banndani ɓe banndol
ngol, de ɓe paamaay ko o muuyiri
ngol.

No Iisaa wi'iri kam woni
duroowo lobbo

7 Iisaa wi'i ɓe katin:
—Goonga kaalanammi on, miin
woni dammbugal hoggo baali.
8 Artiiɓe kam warude ɓeen fuu wo
wuyɓe, wo yanooɓe, ammaa baali
ɗiin kettindanaaki ɓe. 9 Miin woni
dammbugal. Neɗɗo fuu naatirɗo
kam, hisan, naatan, yaltan, heɓan
durdude. 10 Gujjo warataa si
wanaa faa wujja, hirsa, bonna.
Miin kaa, mi warii faa yimɓe
keɓa nguurndam, ɓe mbuura
nguurndam kiɓɓuɗam ɗam fay
huunde nyakaay. 11 Miin woni
duroowo lobbo. Duroowo lobbo
woni kokkoowo yonki muuɗum
saabe baali muuɗum. 12 Adaaɗo
durngo le, walaa ko wonani ɗum e
dammuuli ɗiin. Si yi'ii suundu fu,
yoppan ɗi dogga. Suundu nduun
nannga ko nanngata, keddiiɗi ɗiin
du caakoo. 13 Adaaɗo durngo oon
doggan yoppa ɗi sabo o joɓeteeɗo
tan, o hillaaka e majji. 14 Miin
woni duroowo lobbo. Miɗo anndi
baali am, baali am du ina anndi
kam. 15 Hono noon du Baabiiwo
anndiri kam, miin du miɗo anndi
ɗum. Mi hokkitiran yonki am
saabe baali am ɗiin. 16 Miɗo jogii
baali goɗɗi katin ɗi ngalaa ley
hoggo ngoon. Ɗiin du sanaa mi
wadda ɗi. Ɗi kettindoo daande
am, ɗi fuu ɗi laatoo coggal gootal,
duroowo gooto. 17 Baabiiwo ina
yiɗi kam sabo mi hokkan yonki
am, de sakitoo mi hewta ki katin.
18 Fay gooto ittantaa kam ki. Miin e
hoore am hokkitirta ki. Miɗo jogii
baawɗe hokkitirde ki. Miɗo jogii
baawɗe wartirde ki. Yamiroore
nde yuuri to Baaba am.

19 Haalaaji ɗiin ɓeydi wad-
dundurde Alhuudiyankooɓe.
20 Heewɓe maɓɓe ina mbi'a:
—Wo o gonduɗo e ginnaaru, wo
o kaaŋaaɗo. Ko waɗi de oɗon ket-
tindanoo mo?
21 De woɓɓe du ina mbi'a:
—Waajuuji ɗii le nganaa waa-
juuji gonduɗo e ginnaaru. Yalla
ginnaaru ina waawi wumtinde
bumɗo naa?

No Alhuudiyankooɓe calorii
goonɗinde Iisaa

22 Wakkati oon iidi miccinoori
laamnugol suudu dewal mawndu
waɗii Urusaliima. Ɗum hawrii e
dabbunde. 23 Ɗo suudu dewal
mawndu ɗoon, Iisaa ina yiiltoo ley
danki Suleymaana kiin. 24 Ndeen
Alhuudiyankooɓe piilii mo, mbi'i
mo:
—Faa ndey ittantaa min wemm-
bere? Haalan min faa laaɓa, aan
woni Almasiihu naa?
25 Iisaa jaabii ɓe:
—Mi haalanii on, de on
ngoonɗinaay. Golleeji ɗi ngollirmi
e innde Baaba am ɗiin, kanji
ceedantoo kam. 26 Onon le, on
ngoonɗinaay sabo on nganaa baali
am. 27 Baali am ina kettindoo
daande am. Miɗo anndi ɗi, iɗi
njokka kam. 28 Miɗo hokka
ɗi nguurndam nduumiiɗam, ɗi
mbaatataa abada. Fay gooto
ittataa ɗi e junngo am. 29 Baabiiwo
kokkuɗo kam ɗi oon ɓuri huunde
fuu teddude. Fay gooto waawaa it-
tude ɗi e junngo Baaba am. 30 Miin
e Baabiiwo, wo min gootum.

31 Alhuudiyankooɓe kooyi kaaye
katin faa paɗɗa mo. 32 Iisaa wi'i ɓe:
—Mi gollii yeeso mooɗon golleeji
lobbi keewɗi yuurudi e Baabiiwo. E
ley golleeji ɗiin, saabe oye e majji
paɗɗirton kam kaaye?
33 Alhuudiyankooɓe ɓeen njaabii
mo:
—Wanaa saabe golleeji lobbi
min paɗɗirte kaaye, de wo saabe ko
mbonkotoɗaa Laamɗo ɗuum. Aan
wo a neɗɗo, de a waɗii hoore maa
a Laamɗo.
34 Iisaa jaabii ɓe:

* **10:34** Jabuura 82.6.

—Yalla winndaaka ley Dewtere
mon toon: Laamɗo wi'ii «onon on
laamɗo'en»?* 35 Laamɗo noddirii
ɓe haaldi ɓeen laamɗo'en. Ko
Binndi ɗiin mbi'i ɗuum sottataa.
36 Baabiiwo suɓii kam, seni
kam† de nuli kam e adunaaru
ndu. Ndelle noy mbiiroton mi
mbonkake Laamɗo saabe ko
mbiimi mi Ɓii Laamɗo? 37 Si mi
gollaay golleeji Baaba am, taa
ngoondinee kam. 38 De si miɗo
golla ɗi, fay si on ngoondintaa kam,
ngoondinee golleeji ɗi faa anndon,
faa paamon Baabiiwo ina woni e
am, miin du miɗo woni e muuɗum.

39 Ɓe pilii nanngude mo katin de
o hisi e juuɗe maɓɓe.

40 O yehi gere ooto gooruwol
Urdun nokku ɗo Yaayaa lootan-
noo lootagal batisima arande ɗoon
katin, o ɓooyti toon. 41 Yimɓe
heewɓe ngari to makko, mbi'i:

—Yaayaa waɗaay maande
haayniinde fay wootere. De ko
o haali e gorko oon ɗuum fuu
goondii.

42 Yimɓe heewɓe ngoondini Iisaa
toon.

11

Haala maayde Laajaru

1 Gorko nyawɗo bi'eteeɗo Laa-
jaru ina woni wuro Baytaniya,
kam e banndiraaɓe muuɗum
rewɓe Mariyama e Marta.
2 Mariyama oon woni joornooɗo
nebbam uurɗam dow Joomiiwo de
mooytiri koyɗe makko sukundu
muuɗum. Laajaru nyawɗo
oon wo sakiike makko gorko.
3 Banndiraaɓe makko rewɓe ɓeen
neli e Iisaa, mbi'i:

—Joomii amin, yigoo maa mo ko-
rsinɗaa oon nyawii.

4 Nde Iisaa nannoo ɗum ndeen,
wi'i:

—Nyawu ngu wanaa nyawu
saate. Nyawu ngu wo tabinti-
noowu manngu Laamɗo, faa Ɓii
Laamɗo mawninee saabe maggu.

5 Iisaa ina horsini Laajaru e ban-
ndiraaɓe muuɗum rewɓe, Marta e
Mariyama. 6 Ko o nani Laajaru sel-
laa ɗuum fu, haɗaay mo jooɗaade
ɗo o wonnoo ɗoon faa waɗi balɗe
ɗiɗi. 7 Caggal ɗuum, o wi'i taal-
ibaaɓe makko:

—En pornyoo Yahuudiya!

8 Taalibaaɓe ɓeen njaabii mo,
mbi'i:

—Moodibbo, ɓooyaa fey ko Al-
huudiyankooɓe pilii wardude ma
kaaye toon, de a fornyoto toon
katin naa?

9 Iisaa jaabii, wi'i:

—Wanaa wakkatiiji sappo e ɗiɗi
ngoni ley nyalooma naa? Si neɗɗo
ina yaha nyalooma fu, fergataako
sabo ina yi'a annoora adunaaru
ndu. 10 Ammaa si neɗɗo ina yaha
jemma fu, fergoto sabo annoora
walaa e muuɗum.

11 Gaɗa o haalii haalaaji ɗiin, o
wi'i ɓe:

—Yigoo men Laajaru ɗaanake,
mi yahan mi findinowa mo.

12 Taalibaaɓe ɓeen mbi'i:

—Joomii amin, si tawii wo o
ɗaani ni, o daɗan.

13 Ammaa wo haala maayde Laa-
jaru o haali. Kamɓe ɓe miilii wo
haala ɗoyngol o haali. 14 Iisaa
laaɓinani ɓe:

—Laajaru heddaaki! 15 Mi
seyorake saabe mooɗon ko
mi tawaaka toon ɗuum faa
ngoondinon. Wooɗi jonkaa, en
njaha to makko.

16 Ndeen Tomaa noddirteeɗo Fu-
nereejo oon wi'i taalibaaɓe woɓɓe
ɓeen:

—En njaada e Joomii en enen du
faa maayden e muuɗum.

*No Iisaa wi'iri kam woni ummi-
tal e nguurndam*

† **10:36** E ley geresankoore haala Senude kaan ina holla ko Laamɗo suɓii de senndi faa golla muuyde muuɗum.

17 Nde Iisaa yottinoo toon fu,
tawi waɗii balɗe nay ko Laajaru
uwiraa. 18 Hakkunde Baytaniya
e Urusaliima ɓuraa hono kilooji
tati. 19 Alhuudiyankooɓe heewɓe
ngari to Mariyama e Marta faa
mbaaltina ɓerɗe muɓɓen e maayde
sakiike muɓɓen. 20 Nde Marta nan-
noo Iisaa ina wara ndeen, yehi
jakkitowii ɗum. Mariyama kaa
heddii ley suudu toon na jooɗii.
21 Marta wi'i Iisaa:
—Joomam, sini aɗa wonnoo ɗo,
minyam gorko oon maayataano.
22 De fay joonin du miɗo anndi
huunde fuu ko ŋaariɗaa Laamɗo,
waɗante.
23 Iisaa wi'i mo:
—Minya gorko oon ummitoto.
24 Marta wi'i:
—Miɗo anndi o ummitoto nyan-
nde ummital, nyalaande sakito-
toonde.
25 Iisaa wi'i mo:
—Miin woni ummital, miin
woni nguurndam. Neɗɗo fuu
goonɗinɗo kam, fay si maayi,
wuuran. 26 Goonɗinɗo kam de
heɓi nguurndam saabe am fu,
maayataa abada. Aɗa goonɗini
ɗum naa?
27 O jaabii, o wi'i:
—Ayyo Joomam! Miɗo goonɗini
aan woni Almasiihu Ɓii Laamɗo
bi'anooɗo waran ley adunaaru
ndu oon.
28 Nde Marta haalnoo ɗum fu,
yehi noddowi minyum Mariyama,
haalani ɗum, wi'i:
—Moodibbo warii, imo nodde.
29 Nde Mariyama nannoo ɗum
ndeen, henyii law, nootowii.
30 Tawi ɗum fuu Iisaa naataayno
wuro ngoon tafon. Imo heddii
ɗo Marta jakkitinoo mo ɗoon.
31 Alhuudiyankooɓe ina ngondi
e Mariyama ley suudu, ina
mbaaltina ɓernde muuɗum. Ɓe
nji'i o gurbitii, o yalti. Ɓe njokki
mo. Ɓe miilii o woyowan dow
saabeere toon. 32 Mariyama yottii
ɗo Iisaa woni ɗoon, yi'i mo tan,
hippii ɗakkol koyɗe makko, wi'i
mo:
—Joomam, sini aɗa wonnoo ɗo,
minyam gorko oon maayataano.
33 Nde Iisaa yiinoo Mariyama
e Alhuudiyankooɓe wonduɓe e
muuɗum ɓeen ina mboya ndeen,
ɓernde muuɗum heccidi sanne,
torrii sanne. 34 O wi'i:
—Toy ndesuɗon mo?
Ɓe njaabii:
—Joomii amin, war ndaar!
35 Iisaa woyi. 36 Alhuudiyankooɓe
ɓeen mbi'i:
—Ndaaree no o foti horsinirde
mo.
37 Woɓɓe maɓɓe mbi'i:
—Imo woodunoo baawɗe
wumtinde bumɗo, de o waawaa
haɗude Laajaru maayde naa?

No Iisaa iirtiniri Laajaru

38 Ɓernde Iisaa heccidi katin,
yehi tiimoyde saabeere ndeen.
Saabeere ndeen wo loho uddi-
raako hayre. 39 Iisaa wi'i:
—Ittee hayre ndeen!
Marta, sakiike maayɗo oon, wi'i
mo:
—Joomam, tawan o luuɓii
joonin, sabo hannden woni balɗe
nay ko o wattiraa toon.
40 Iisaa jaabii mo:
—Yalla mi wi'aay ma, si
a goonɗinii, a yi'an manngu
Laamɗo?
41 Ɓe itti hayre ndeen. Iisaa tiggi-
tii kammu, wi'i:
—Baabiiwo, miɗo yettire ko
njaabaniɗaa kam ɗuum. 42 Miin
kaa, miɗo anndi nyannde fuu aɗa
jaabanoo kam. Ammaa wo saabe
yimɓe fiiliiɓe kam ɓeen waɗi de
kaaldirmi ni, faa ɓe ngoonɗina aan
nuli kam.
43 Caggal haalaaji ɗiin, o yeewnii
semmbe, o wi'i:
—Laajaru, wurta yaasin!
44 Maayɗo oon wurtii, juuɗe
muuɗum e koyɗe mum ina piilaa
leppi, yeeso muuɗum du ina
suddii. Iisaa wi'i ɓe:
—Kaɓɓitee mo, njoppon mo o
yaha!

No waalde Saahiiɓe dawriri faa nanngа Iisaa
(Matta 26.1-5, Marku 14.1-2, Lukka 22.1-2)

45 Heewɓe e Alhuudiyankooɓe
warnooɓe to Mariyama ɓeen nji'i
ko Iisaa waɗi ɗuum, de ngoonɗini
ɗum. 46 Ammaa woɓɓe maɓɓe
njehi to Farisa'en, kaaltani ɗum'en
ko Iisaa waɗi ɗuum. 47 Ndeen
Farisa'en e hooreeɓe almaami'en
kawrunduri waalde Saahiiɓe
ndeen, mbi'i:
—Gorko o ina waɗa kaayeefiiji
keewɗi. Noy ngaɗeten? 48 Si en
njoppirii mo nii fu, jamaa oon fuu
goonɗinan mo. Ndeen kaa, Ro-
mankooɓe ngaran mbonna nokku
meeɗen ceniiɗo e lenyol meeɗen
ngol.
49 Gooto maɓɓe bi'eteeɗo
Kayafas, laatiiɗo Almaami Mawɗo
e hitaande ndeen, wi'i ɓe:
—Onon kaa on anndaa fay hu-
unde. 50 On anndaa neɗɗo gooto
maayana yimɓe fuu ɓuri wooɗude
e meeɗen diina lenyol meeɗen fuu
halka.
51 Tawi ko o haali ɗuum yuuraay
e hoore makko, ammaa saabe wo o
Almaami Mawɗo hitaande ndeen,
o sappake sanaa Iisaa maayana
lenyol ngool. 52 De wanaa lenyol
ngool tan o maayanta. Ko o
maayanta dey wo ɓiɓɓe Laamɗo
sankitiiɓe ɓeen fuu faa o hawrun-
dura ɗum'en laatoo gootum.
53 Gilla nyalooma oon, ɓe ndawridi
faa ɓe mbara mo.
54 Ɗum waɗi de Iisaa seli
yiiltaade hakkunde Alhu-
udiyankooɓe. O yuwi ɗo o wonnoo
ɗoon, o yehi ngalluure wi'eteende
Efrayim hettunde e ladde. O
jooɗodii toon e taalibaaɓe makko.
55 Tawi iidi Alhuudiyankooɓe
mbi'eteendi Faltagol ndiin ɓadake.
Heewɓe e yimɓe leydi ndiin
njehi Urusaliima faa laamna ko'e
muɓɓen gilla iidi ndiin yottaaki.
56 Iɓe piloo Iisaa. Iɓe keddii ley
suudu dewal mawndu nduun, iɓe
kaalda, iɓe mbi'a:
—Oɗon miiloo o waran e iidi
ndiin naa on miilaaki?
57 Tawi hooreeɓe almaami'en e
Farisa'en njamiriino neɗɗo fuu an-
nduɗo to o woni haala faa o nan-
ngee.

12

No Mariyama joordi nebbam dow koyɗe Iisaa
(Matta 26.6-13, Marku 14.3-9)

1 Balɗe jeegom fadde iidi Faltagol
yottaade, Iisaa yehi Baytaniya
ɗo Laajaru mo o iirtinnoo e
maayde oon jeyaa ɗoon. 2 Ɓe
ndefani mo nyaamdu ɗoon. Marta
gollani ɓe, Laajaru du wo gooto
e nyaamdooɓe e Iisaa ɓeen.
3 Ndeen Mariyama hooyi feccere
liitere nebbam laaɓuɗam, uurɗam,
tiiɗuɗam coggu, joori ɗam dow
koyɗe Iisaa, mooytiri ɗe sukundu
muuɗum. Suudu nduun fuu heewi
uurngol nebbam ɗaam. 4 Gooto e
taalibaaɓe Iisaa ɓeen, ɗum woni
Yahuuda Isikariyotto jambotooɗo
mo oon, wi'i:
5 —Ko waɗi de nebbam ɗam son-
naaka buuɗi cardi keme tati,* hok-
kee talkaaɓe?
6 O wiiraay noon saabe imo
yurmoo talkaaɓe, ammaa saabe
wo o gujjo waɗi de o wi'i noon.
Kanko woni kawjotooɗo dannga
jawdi maɓɓe, imo woowi wujjude
ko resaa ley toon. 7 Iisaa wi'i:
—Celee debbo o. O resii ɗam faa
nyannde ngatteteemi e saabeere.
8 Si goonga, talkaaɓe ina tawdee e
mooɗon wakkati fuu. De miin kaa,
mi tawdataake e mooɗon wakkati
fuu.

*No hooreeɓe almaami'en anniy-
orii warude Laajaru*

9 Alhuudiyankooɓe heewɓe
paami Iisaa ina woni Baytaniya,
njehi toon. Wanaa saabe Iisaa
tan ɓe njahani toon, wo faa ɓe
nji'a Laajaru iirtinaaɗo oon du.

* **12:5** Buuɗi cardi keme tati ina fota e njobdi neɗɗo hitaande.

10 Ndeen hooreeɓe almaami'en
ndawridi mbaran Laajaru du,
11 sabo Alhuudiyankooɓe heewɓe
na cela jokkude ɓe ina ngoondɗina
Iisaa saabe Laajaru.

No Iisaa naatiri Urusaliima
(Matta 21.1-11, Marku 11.1-11, Lukka 19.28-40)

12 Jaango majjum, jamaa keewɗo
wari hawrude e iidi ndiin nani
Iisaa wo garoowo Urusaliima.
13 Ɓe kooyi licce tamarooje, ɓe
njakkitowii mo. Iɓe yeewnoo, iɓe
mbi'a:
—Jettooje e barke ngoodanii
garɗo e dow innde Joomiraaɗo
oon!† Jettooje ngoodanii mo,
kanko kaananke Israa'iila!
14 Iisaa heɓi molel araawa,
waɗɗii ngel. Ɗum foti e ko Binndi
ɗiin mbi'i:
15 «Taa kulee onon yimɓe ngalluure
Siyona!
Ndaaree, kaananke mooɗon ina
wara,
ina waɗɗii molel araawa.»‡
16 Wakkati oon taalibaaɓe makko
ɓeen paamaayno ko ɗum woni.
Ammaa gaɗa Iisaa teddinaama, ɓe
miccitii ko sappanoo e dow makko
ley Binndi ɗiin ɗuum e no ɗum
fuu ɗum hawriri e ko yimɓe ɓeen
ngaɗani mo. 17 Jamaa tawdanooɗo
e Iisaa nde noddunoo Laajaru e
ley saabeere de iirtinii ɗum ndeen,
kam'en du ina kumpita yimɓe
kabaaru oon. 18 Ɗuum waɗi de
yimɓe heewɓe njehi njakkitowii
mo sabo ɓe nanii o waɗii maande
haayniinde ndeen. 19 Ndeen
Farisa'en mbi'unduri:
—On nji'ii, walaa fuu ko
mbaawanɗen mo. Ndaaree no
aduna oo fuu jokkiri mo.

20 Wooɗi, ina woodi yuuruɓe leydi
Geres tawaaɓe hakkunde warɓe
Urusaliima faa ndewa Laamɗo ley
balɗe iidi ɗeen. 21 Ɓe ɓattitii Filipu
jeyaaɗo Baytisayda ley leydi Galili,
ɓe mbi'i ɗum:
—Joomii amin, miɗen njiɗi
yi'ude Iisaa.
22 Filipu yehi haalanowi Andire.
Ɓe njottinowi haala kaan Iisaa.
23 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—Wakkati mo Laamɗo hollata
teddeengal Ɓii Neɗɗo oon yottake.
24 Goonga kaalanammi on: si
wabbere alkama uwake e leydi de
nyolaay fu, heddoto wo wabbere
wootere. Ammaa si nde uwake e
leydi nde nyolii fu, nde riman faa
heewa. 25 Neɗɗo fuu jiɗɗo yonki
muuɗum, mursan ki, ammaa jee-
biiɗo yonki mum e adunaaru ndu,
damman ki, heɓan nguurndam
nduumiiɗam. 26 Si neɗɗo ina yiɗi
gollande kam fuu, jokka kam. Ɗo
ngonumi fuu, ɗoon golloowo am
du wonata. Baabiiwo teddinan
gollanoowo kam.

No Iisaa sapporii maayde muuɗum

27 —Joonin ɓernde am torrake.
Ɗume mbi'ammi? Mi wi'an Abba
hisinam e wakkati o naa? Mi
waawaa wi'ude noon sabo wakkati
o ni waddi kam. 28 Abba, mawnin
innde maa.
Ndeen daande yuuri dow
kammu wi'i:
—Mi mawninii nde, mi mawni-
nan nde katin.
29 Nde yimɓe darinooɓe ɗoon
ɓeen nannoo daande ndeen, mbi'i
ɗum wo riggaango kammu. Woɓɓe
mbi'i:
—Maleyka haaldi e makko!
30 Iisaa wi'i ɓe:
—Wanaa saabe am daande
ndeen wardi, wo saabe mooɗon.
31 Joonin adunaaru ndu sarete.
Joonin laamiiɗo adunaaru bonɗo
oon faɗɗete yaasin. 32 Miin le, si mi
toownaama e leydi ndi, mi fooɗan
yimɓe fuu ngara to am.
33 Tawi haalaaji ɗiin o sapporii
no o maayrata. 34 Yimɓe ɓeen
njaabii mo, mbi'i:
—Tawreeta oon anndinii min Al-
masiihu wo duumotooɗo. Noy

† **12:13** Jabuura 118.25-26. ‡ **12:15** Jakariyaa 9.9.

aan mbiirataa sanaa Ɓii Neɓɓo oon
toownee? Moy woni Ɓii Neɓɓo
oon?
35 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—Annoora ina wondi e mooɓon
wakkati seeɓa tafon. Njahon gilla
annoora ina heddii e mooɓon,
taa nimre hippoo on. Jahoowo
ley nimre anndaa ɓo yahata.
36 Ngoondinee annoora gilla imo
wondi e mooɓon yalla oɓon laatoo
ɓiɓɓe annoora.

No yimɓe calorii goondinde Iisaa

Iisaa haalu ɓum tan, yehi
suuɓowii ɓe. 37 Maandeeji
kaayniidi ɓi o waɓi yeeso maɓɓe
ɓiin fuu, waɓaay de ɓe ngoondini
mo, 38 faa haala annabi Esaaya
kaan tabita:
«Joomiraaɓo, moy goondini waaju
amin oon?
Moy ɓanginanaa baawɓe Joomi-
raaɓo?»§
39 Ɓe mbaawaano goondinde, sabo
Esaaya wi'iino du:
40 «Laamɓo wumnii gite maɓɓe,
yoornii ɓerɓe maɓɓe,
taa gite maɓɓe nji'a,
taa ɓerɓe maɓɓe paama,
taa ɓe tuuba, de o danna ɓe.»*
41 Esaaya wi'ii ɓum nde yiinoo
darja Iisaa, de haali haala makko.
42 Ammaa ɓum fuu e laataade,
hooreeɓe Alhuudiyankooɓe
heewɓe ngoondinii Iisaa. De
wo saabe Farisa'en waɓi de ɓe
kuli hollude ɓe ngoondinii taa ɓe
mburtinee ley waajordu. 43 Sabo
yimɓe mana ɓe, ɓum ɓurani ɓe
Laamɓo mana ɓe.
44 Iisaa yeewnii, wi'i:
—Goondinɓo kam, wanaa miin
tan goondini, ammaa goondinii
Nulɓo kam oon du. 45 Neɓɓo fuu
jiiɓo kam, yi'ii Nulɓo kam oon.
46 Miin, mi warii ley adunaaru
ndu wo mi annoora, faa goondinɓo
kam fuu taa heddoo ley nimre.
47 Si neɓɓo nanii waaju am de
jokkaay ɓum fu, wanaa miin
sarotoo ɓum. Sabo mi waraay
faa mi saroo adunaaru, ammaa
wo faa mi hisina ndu ngardumi.
48 Caliiɓo kam de jaɓaay waajuuji
am fu, ina jogii carotooɓo. Haala
ka kaalumi kaan sarotoo ɓum
nyalaande sakitotoonde. 49 Sabo
ko kaalumi ɓuum yuuraay e am.
Baabiiwo nulɓo kam oon hokki
kam yamiroore ko kaalammi e
ko mbaajotoomi. 50 Miɓo anndi
yamiroore makko ina hokka
nguurndam nduumiiɓam. Ɓuum
waɓi de ko kaalumi ɓuum fuu, wo
ko Baabiiwo wi'i kam mi haala.

13

No Iisaa lootiri koyɓe taalibaaɓe muuɓum

1 Gilla iidi Faltagol yottaaki,
Iisaa ina anndi wakkati mo dillata
adunaaru faa yeccoo to Baabiiwo
oon warii. To adunaaru ga imo
yiɓi yimɓe makko, imo yiɓi ɓe
kaddi njinngu fuu. 2 Wakkati
mo ɓe kiirtotoo oon, Ibiliisa watti
e ɓernde Yahuuda ɓii Simon
Isikariyotto jambaade mo. 3 Iisaa
na anndi Baabiiwo wattii huunde
fuu e junngo muuɓum, ina anndi to
Laamɓo yuuri, to Laamɓo yeccotoo
du. 4 O ummii e hiraande ndeen, o
ɓortii saaya makko, o hooyi gudel,
o fiili e makko. 5 Ndeen o wayli
ndiyam e kaakol lootorkol, o naati
e lootude koyɓe taalibaaɓe makko,
imo yiggira ɓe gudel ngel o fiilii
ngeel. 6 Nde o yottinoo Simon
Piyeer ndeen, wi'i mo:
—Joomam, aan lootata koyɓe am
naa?
7 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—A faamaay ko ngaɓammi
ɓuum tafon, de a faamowan caggal
joonin.
8 Piyeer wi'i mo:
—A lootataa koyɓe am abada!
Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Si mi lootanaay ma koyɓe maa
fu, a walaa ngeɓu to am.
9 Simon Piyeer wi'i mo:

§ **12:38** Esaaya 53.1. * **12:40** Esaaya 6.10.

—Joomam! Si wo noon, taa haaɗu e koyɗe am tan, lootu juuɗe am e hoore am du.
10 Iisaa wi'i mo:
—Lootiiɗo fuu wo laaɓuɗo. Walaa ko lootee si wanaa koyɗe muuɗum tan. Onon on laaɓuɓe, de wanaa on fuu.
11 Tawi imo anndi jambotooɗo mo oon. Ɗum waɗi de o wi'i wanaa on fuu ngoni laaɓuɓe.
12 Nde Iisaa lootunoo koyɗe maɓɓe ndeen, hooyi saaya muuɗum, ɓornii, jooɗii katin, wi'i ɓe:
—On paamii ko ngaɗumi on ɗuum naa? 13 Oɗon noddira kam «Moodibbo», oɗon noddira kam «Joomam». Ko mbi'oton ɗuum wo goonga, sabo ɗuum ngonumi. 14 Ndelle, miin Joomii on, miin Moodibbo, mi lootii koyɗe mon, tilay onon du lootunduron koyɗe. 15 Ko ngaɗumi on ɗuum wo tindinoore faa onon du, ngaɗunduron hono ko ngaɗumi on ɗuum. 16 Goonga kaalanammi on: maccuɗo ɓuraa joomum teddude, nulaaɗo du ɓuraa nulɗo ɗum. 17 Joonin kaa on paamii ɗum. Sini on njokkirii noon fu, barke na woodanii on. 18 Wanaa haala mon on fuu kaalumi. Miɗo anndi ɓe cuɓiimi ɓeen, de sanaa ko Binndi ɗiin mbi'i ɗuum tabita: «Nyaamduɗo e am oon, kam latiri kam teppere muuɗum.»* 19 Gilla joonin miɗo haalana on ɗum, fadde majjum e yottaade, faa nde ɗum yottii fuu, ngoonɗinon miin woni mo ngonumi. 20 Goonga kaalanammi on: neɗɗo fuu jaɓɓiiɗo mo nulumi, jaɓɓake kam. Neɗɗo fuu jaɓɓiiɗo kam, jaɓɓake Nulɗo kam oon du.

No Yahuuda jamborii Iisaa
(Matta 26.20-25, Marku 14.17-21, Lukka 22.21-23)

21 Caggal Iisaa haalii haalaaji ɗi fu, ɓernde muuɗum metti sanne, wi'i:
—Goonga kaalanammi on: gooto mooɗon jamboto kam.
22 Taalibaaɓe ɓeen yeewunduri. Ɓe paamaay mo o haalata haala mum. 23 Gooto e taalibaaɓe ɓeen, mo Iisaa horsini oon, ina jooɗii ɗakkol muuɗum. 24 Simon Piyeer tamyani mo gite o yama Iisaa haala moy haalata. 25 Taalibbo oon wahii ɗakkol makko, wi'i:
—Joomam, ɗum wo moye mbi'ataa?
26 Iisaa jaabii, wi'i:
—Mo kokkammi lonngere nde cuuwammi nde oon.
O suuwi nde, o hokki Yahuuda ɓii Simon Isikariyotto oon. 27 Nde Yahuuda jaɓunoo lonngere ndeen, Seyɗaani naati ɗum. Iisaa wi'i mo:
—Waɗu ko ngaɗataa ɗuum law!
28 Tawi fay gooto e jooɗiiɓe ɗoon ɓeen faamaay ko Iisaa haalani mo ɗuum. 29 Sabo ko Yahuuda tiigii dannga ceede maɓɓe ɗuum, yoga miilii Iisaa wi'i o somonowoo iidi, naa danya ko o hokki talkaaɓe. 30 Nde Yahuuda nanngunoo lonngere ndeen fu, yalti wakkati oon pay. Wo ɗum jemma.

Haala yamiroore heyre

31 Nde Yahuuda wurtinoo ndeen, Iisaa wi'i:
—Joonin Ɓii Neɗɗo teddinaama, Laamɗo du teddiniraama saabe makko. 32 Si Laamɗo teddiniraama saabe makko,† kam du teddinan mo e hoore muuɗum, teddinan mo law. 33 Sukaaɓe am, miɗo wondi e mooɗon seeɗa tafon. On piloto kam. Miɗo wi'a on joonin hono ko mbi'unoomi Alhuudiyankooɓe: on mbaawaa yaade to njahammi toon. 34 Miɗo hokka on yamiroore heyre: njiɗunduree! Hono no njiɗirmi on ni, onon du njiɗunduron noon. 35 Wo noon yimɓe fuu annditirta wo on taalibaaɓe am, ko njiɗundurɗon ɗuum.

* **13:18** Jabuura 41.10. † **13:32** Fuɗɗoode aaya 32, «Si Laamɗo teddiniraama saabe makko», tawaaka e ɗereeji ɓurdi fuu ɓooyude ɗiin.

No Iisaa holliri Piyeer wi'an anndaa ɗum
(Matta 26.31-35, Marku 14.27-31, Lukka 22.31-34)

36 Simon Piyeer wi'i mo:
—Joomam, toy njahataa?
Iisaa jaabii mo:
—To njahammi joonin toon, a waawaa jokkude kam. De caggal joonin a jokkowan kam!
37 Piyeer wi'i mo:
—Joomam, ko waɗi de mi waawaa jokkude ma joonin? Yonki am kokkitirammi saabe maaɗa.
38 Iisaa jaabii mo:
—Yalla a hokkitiran yonki maa saabe am naa? Goonga kaalanammaami: fadde ndontoori e joggude a wi'an a anndaa kam kile tati.

14

No Iisaa wi'iri kam woni laawol

1 Iisaa wi'i taalibaaɓe muuɗum ɓeen:
—Taa umminee hakkillooji mon. Ngoonɗinee Laamɗo, ngoonɗinee kam miin du. 2 Cuuɗi keewɗi ina ngoni ley wuro Baaba am. Si ɗum wanaano goonga mi haalantaa on ɗum. Mi yahan, mi moyyinanowa on nokku toon. 3 Ndelle, si mi moyyinanowii on nokku, mi wartan katin mi hooya on faa onon du ngonon to ngonammi toon. 4 Oɗon anndi laawol njahoowol to njahammi toon.
5 Tomaa wi'i mo:
—Joomii amin, min anndaa to njahataa, noy min anndirta laawol muuɗum?
6 Iisaa jaabii mo:
—Miin woni laawol, miin woni goonga, miin woni nguurndam. Fay gooto waawaa yahude to Baabiiwo si rewaay to am. 7 Si oɗon anndi kam, on anndan Baaba am oon du. Gilla joonin oɗon anndi mo, on nji'ii mo du.
8 Filipu wi'i mo:
—Joomii amin, hollu min Baabiiwo, ɗuum ina heya min.
9 Iisaa wi'i mo:
—Filipu, no ngondirmi e moodon faa ɓooyi nii fuu, de faa hannden a anndaay kam naa? Jiiɗo kam fuu, yi'ii Baabiiwo. Noy mbiirataa: «Hollu min Baabiiwo»? 10 Yalla a goonɗinaay miɗo woni e Baabiiwo, Baabiiwo du ina woni e am naa? Waajuuji ɗi mbaajiimi on ɗiin fuu, yuuraay e hoore am. Wo Baabiiwo gonɗo e am oon gollata golle muuɗum. 11 Ngoonɗinee kam ko mbiimi miɗo woni ley Baabiiwo, Baabiiwo du ina woni ley am. Fay si on ngoonɗinaay haala ka, ngoonɗiniron kam saabe golleeji ɗiin. 12 Goonga kaalanammi on: neɗɗo fuu goonɗinɗo kam, kam du gollan golleeji ɗi ngollammi ɗiin, gollan ko ɓuri ɗi, sabo mi yahan to Baaba am. 13 Mi waɗanan on huunde fuu ko ŋaariɗon Laamɗo saabe am. Mi waɗan ɗum faa Baabiiwo teddiniree saabe Biɗɗo oon. 14 Si won ko ŋaariɗon Laamɗo saabe am, mi waɗanan on.

No Iisaa wi'iri nuldan Ruuhu Ceniiɗo

15 —Si oɗon njiɗi kam, on njokkan jamirooje am. 16 Mi nyaagoto Baabiiwo hokka on Ballo goɗɗo, wonda e moodon faa abada. 17 Oon woni Ruuhu Goonga. Adunaaru waawaa jaɓude mo, sabo nji'ataa mo, anndaa mo. Onon le, oɗon anndi mo sabo imo wondi e moodon, o heddoto ley moodon du. 18 Mi yoppataa on wo on atiime'en. Mi wartowan to moodon. 19 Si ɓooytii seeɗa aduna oo yi'ataa kam katin. De onon kaa, on nji'an kam. Saabe miɗo wuuri, onon du on mbuuran. 20 Nyannde ndeen on paaman miɗo woni ley Baabiiwo, oɗon ngoni e am, miɗo woni e moodon. 21 Neɗɗo fuu tiigiiɗo jamirooje am de jokki ɗe, kam woni jiɗɗo kam. Jiɗɗo kam, Baaba am yiɗan ɗum. Miin du, mi yiɗan ɗum, mi ɓanginanan ɗum hoore am.
22 Yahuuda, mo wanaa Yahuuda Isikariyotto oon, jaabii mo, wi'i:

—Joomam, noy ɓanginirantaa
min hoore maa, tawee a
ɓanganaay adunaaru?
23 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Si neɗɗo ina yiɗi kam, jokkan
haala am. Baaba am du yiɗan
ɗum. Miin e Baaba am oon min
ngaran to muuɗum min njooɗodoo
e muuɗum. 24 Neɗɗo fuu mo yiɗaa
kam, jokkataa haala am. Haala ka
nanoton kaan, ka wanaa haala am,
wo ka haala Baabiiwo nulɗo kam
oon. 25 Ɗum kaalanammi on gilla
miɗo tawdaa e mooɗon. 26 Ruuhu
Ceniiɗo, Balloowo on mo Baabi-
iwo nuldata on e dow innde am
oon, kam anndinta on kulle fuu.
O miccintinan on ko mbaajinoomi
on ɗuum fuu.
27 Jam njoppidammi on, jam am
kokkammi on. Miin, mi hokkirtaa
on no aduna oo hokkirta on ni.
Taa umminee hakkillooji mon,
taa kulee. 28 On nanii ko mbiimi
on: «mi yahan, de caggal ɗuum
mi warta to mooɗon.» Si on njiɗii
kam fu, on ceyoto ko njahammi
to Baabiiwo, sabo Baabiiwo ɓuri
kam teddude. 29 Mi haalanii on
joonin gilla ɗum waraay, faa si
ɗum warii fu, ngoonɗinon. 30 Mi
haaldataa e mooɗon ko heewi
katin, sabo laamiiɗo adunaaru
bonɗo oon ina wara. Fay huunde
o waawanaa kam. 31 Ammaa ko
Baabiiwo yamiri kam, wo ɗuum
ngaɗammi, faa adunaaru faama
miɗo yiɗi ɗum. Ummee, ndillen ɗo!

15

No Iisaa wi'iri kam woni cabiihi ngoongalaahi

1 —Miin woni cabiihi ngoon-
galaahi, Baaba am woni jom ngesa
cabiije. 2 Liccal am dimaral fuu
o tayan ɗum. Dimoowal du fuu,
o saltoto ɗum faa ɓeyda rimude.
3 Onon du, gilla joonin on laaɓuɓe
saabe waaju mo mbaajiimi on
oon. 4 Ngonee e am, miin du mi
wonan e mooɗon. Hono no liccal
cabiihi waawiraa rimude e hoore
muuɗum sanaa tawee ingal woni e
cabiihi ni, hono noon onon du, on
mbaawaa rimude si on ngonaay
e am. 5 Miin woni cabiihi, onon
ngoni licce. Neɗɗo fuu gonɗo e
am, tawi miin du miɗo woni e
muuɗum, riman faa heewa. On
mbaawaa waɗude fay huunde si
on ngalaa e am. 6 Neɗɗo fuu mo
wonaay e am, faɗɗete yaasin hono
no liccal tayaangal ni, de yoora.
Licce joorɗe ɗeen kawrundurte,
paɗɗee ley yiite, ɗe kuɓɓa. 7 Si oɗon
ngoni e am, waaju am du ina woni
e mooɗon fu, nyaagee Laamɗo ko
muuyɗon fuu on keɓan. 8 Si on
ndimii faa heewii, ɗuum hollan wo
on taalibaaɓe am. Ndeen Baaba
am mawninte. 9 Hono no Baabiiwo
yiɗiri kam noon, miin du njiɗirmi
on. Ngonee ley njinngu am. 10 Si on
njokkii jamirooje am, on ngonan
ley njinngu am hono no njokkirmi
jamirooje Baaba am de ngonumi e
njinngu muuɗum ni.
11 Mi waajake on ɗum faa seyo
am wona ley mooɗon, de seyo mon
ngoon laatoo hiɓɓungo. 12 Inan
yamiroore am: njiɗunduree hono
no njiɗirmi on ni. 13 Huunde fuu
ɓuraa njinngu ngu ɗo mawnude:
neɗɗo hokkitira yonki muuɗum
saabe yigiraaɓe muuɗum. 14 Onon,
wo on yigiraaɓe am, si on ngaɗii
ko njamirmi on ɗuum. 15 Mi
noddirtaa on maccuɓe katin sabo
maccuɗo anndaa ko joomum gol-
lata. De mi noddirii on yigiraaɓe,
sabo ko narrumi Baaba am ɗuum
fuu, mi anndinii on. 16 Wanaa
onon cuɓii kam, wo miin suɓii on
de yamiri on njahon ndimowon
ɓiɓɓe, de ɓiɓɓe mooɗon keddoo, faa
Baabiiwo hokka on huunde fuu ko
nyaagoriɗon saabe am. 17 Inan ko
njamirammi on: njiɗunduree.

*No aduna o wanyiri Iisaa e taal-
ibaaɓe muuɗum fuu*

18 —Si yimɓe adunaaru ɓeen ina
mbanyi on fu, anndee, miin ɓe ar-
tii wanyude. 19 Sini on laatakeno
adunankooɓe fu, ɓe njiɗanno on.

Ammaa on nganaa adunankooɓe.
Mi suɓake on mi senndii on e
yimɓe adunaaru. Ɗum saabanii
ɓe wanyude on. 20 Miccitee ko
mbi'unoomi on ɗuum: «Maccuɗo
ɓuraa joomum.» Si ɓe torrii kam,
ɓe torran on, onon du. Si ɓe
njokkii haala am, ɓe njokkan haala
mooɗon kaan du. 21 Ɓe ngaɗiranan
on ɗum fuu saabe am, sabo ɓe
anndaa Nulɗo kam oon. 22 Si
mi waraayno, mbaajiimi ɓe, ɓe
ngalaano hakke. De joonin kaa
mi warii, mi waajake ɓe, ɓe ngalaa
geldol fuu e dow hakkeeji maɓɓe.
23 Neɗɗo fuu banyuɗo kam, wanyii
Baaba am oon du. 24 Mi gollii
golleeji yeeso maɓɓe ɗi fay gooto
gollaay. Si mi gollaayno kujje ɗeen
fu, ɓe ngalaano hakke. Ammaa
joonin ɓe nji'ii ɗe fuu, de iɓe ked-
dii iɓe mbanyi kam, miin e Baaba
am. 25 Ɗum waɗii faa tabintina ko
winndaa ley Tawreeta maɓɓe: «Ɓe
mbanyii kam ɓolum.»*

26 Ruuhu Goonga yuuroowo to
Baabiiwo, Balloowo on mo nul-
dammi on oon, nde wari fu, kam
seedantoo kam. 27 Onon du, on
ceedanto kam sabo oɗon ngondi e
am gilla fuɗɗoode.

16

1 —Mi waajake on ɗum faa
taa njoppon goondinal. 2 Ɓe
mburtinan on cuuɗi baajordi.
Wakkati warowan nde barɗo on
fuu miilotoo waɗii ko weli Laamɗo.
3 Ɓe ngaɗan ɗum sabo ɓe anndaa
Baabiiwo oon, ɓe anndaa kam miin
du. 4 Mi waajake on ɗum, faa nde
wakkati oon waroyi fu, miccoɗon
mi haalaniino on ɗum.

Haala golle Ruuhu Ceniiɗo

—Mi haalanaay on gilla arande
sabo miɗo wondi e mooɗon.
5 Joonin inan miɗo yeccoo to Nulɗo
kam oon, de fay gooto mooɗon
yamaay kam to njahammi. 6 On
cunake sanne saabe ko kaalanmi
on ɗuum. 7 Ɗum fuu e laataade,
miɗo haalana on goonga: mi
yaha ni ɓuri nafude on. Sabo
si mi yahaay, Balloowo on oon
warataa to mooɗon. De si mi
yehii, mi nuldan on mo. 8 Si
o warii fu, o laaɓinanan yimɓe
adunaaru dow hakkeeji muɓɓen e
dow fonnditaare e sariya. 9 Dow
hakkeeji, sabo ɓe ngoondinaay
kam. 10 Dow fonnditaare, sabo
miɗo yeccoo to Baabiiwo oon, on
nji'ataa kam katin. 11 Dow sariya
du, sabo laamiiɗo adunaaru bonɗo
oon saraama.

12 Miɗo jogii ko heewi katin ko
mi waajoo on, ammaa on mbaaw-
tataa ɗum joonin. 13 Nde Ruuhu
Goonga oon wari fuu, ɗowan on
faa paamon goonga fuu. Sabo ko
o haalata ɗuum wanaa e makko
yuurata. Wo ko o nani o haalanta
on, o humpitan on ko waroyta. 14 O
teddinan kam, sabo o hooyan ko
njeymi ɗuum, de o humpita on.
15 Ko Baabiiwo oon jogii fuu, miin
jeyi. Ɗum waɗi mbiimi o humpitan
on ko o heɓi e am ɗuum.

No mettorgal waylitortoo seyo

16 —Si ɓooytii seeɗa, on nji'ataa
kam, de si ɓooytowii seeɗa katin,
on nji'owan kam.

17 Yoga e taalibaaɓe makko ɓeen
yamunduri, mbi'i:

—Ɗume woni maanaa haala
makko ko o wi'i «si ɓooytii seeɗa, on
nji'ataa kam de si ɓooytowii seeɗa
fu, on nji'owan kam katin»? Ɗume
woni maanaa ko o wi'i «sabo mi
yahan to Baabiiwo» ɗuum?

18 Ɓe mbi'i:

—«Si ɓooytii seeɗa», ɗume ɗum
fiirtata? Min paamaay ko o wi'i
ɗuum.

19 Iisaa faamii iɓe njiɗi lamn-
daade ɗum, de wi'i ɓe:

—Oɗon yamundura maanaa
haala am ka: «Si ɓooytii seeɗa
on nji'ataa kam, de si ɓooytowii
seeɗa fu, on nji'owan kam katin.»
20 Goonga kaalanammi on: on

* **15:25** Jabuura 35.19, 69.5.

mboyan, on mboytoto, tawee
yimɓe adunaaru ɓeen ina ceyii.
On cunoto, ammaa cunu moodon
waylitoto seyo. 21 Si debbo na
rima fu, ɓernde muudum mettan
sabo wakkati muudum warii.
Ammaa si cukalel ngel rimaama
fu, o miccitataako naawalla ndimu
makko saabe seyo ko o heɓi ɓiddo
ley adunaaru duum. 22 Onon du
hono noon cunortodon joonin,
ammaa mi yiitan on katin, de
ɓerde moodon ceyoo sanne. Ndeen
fay gooto waawaa bonnude seyo
moodon. 23 Nyannde ndeen,
on yamataa kam fay huunde.
Goonga kaalanammi on: huunde
fuu ko nyaagidon Baabiiwo oon,
hokkiran on saabe am. 24 Faa
joonin, walaa fuu ko nyaagoridon
saabe am. Nyaagee, on keɓan, faa
seyo moodon heewa.

Haala jaalagol Iisaa adunaaru

25 —Ko kaalanmi on joonin
duum wo haala kippaaka. De
wakkati waran mo mi hippataa
haala. Ndeen kaa mi haalanan
on haala Baabiiwo faa laaɓa.
26 Nyannde ndeen on nyaagorto
Laamdo saabe am. Mi wi'aay mi
nyaaganto on Baabiiwo, 27 sabo
Baabiiwo e hoore muudum ina yidi
on. O yidirii on saabe ko njiduɗon
kam, on ngoondinii to Laamdo
yuurumi. 28 Mi yuurii to Baabiiwo,
mi warii e adunaaru. Joonin mido
dilla adunaaru ndu, mi yeccoo to
Baabiiwo.

29 Taalibaaɓe makko mbi'i mo:

—Joonin kaa, a haalii faa laaɓi,
walaa fuu ko kippudaa. 30 Joonin
kaa, min paamii ada anndi hu-
unde fuu, a haajaaka fay gooto
yame. Saabe duum wadi de min
ngoondini wo a yuurudo to Laamdo.

31 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:

—Joonin, on ngoondinii naa?
32 Wakkati ina wara, o warii
joonin, do on fuu caakotodon,
mono fuu hoota suudu muudum,
njoppon kam mi perwudo. Ammaa
mi wanaa perwudo, sabo Baabiiwo
oon ina wondi e am. 33 Mi
haalanii on dum, faa keɓon jam ley
gondal am. Ley adunaaru ndu on
keɓan torra, ammaa cemmbinee
ɓerde mon, sabo miin, mi jaalake
adunaaru ndu!

17

No Iisaa du'orii saabe taalibaaɓe muudum

1 Nde Iisaa waajinoo waajuuji
diin ndeen, tiggitii kammu, wi'i:

—Baabiiwo, wakkati oon warii,
teddin Ɓiya, faa Ɓiya oon du
teddine. 2 Sabo a hokkii mo
baawde dow nedddo fuu, faa o
hokka ɓe kokkudaa mo ɓeen
fuu nguurndam nduumiidam.
3 Nguurndam nduumiidam wo
anndude ma, aan Laamdo gooto
goongaajo oon, e anndude Iisaa
Almasiihu mo nuldaa oon. 4 Mi
teddinii ma e dow leydi ndi, mi
yottinii gollal ngal kokkudaa kam
mi golla ngaal. 5 Joonin kaa,
Baabiiwo, teddinam yeeso maa
darja mo ngoodunoomi to maada
gilla adunaaru ndu tagaaka.

6 Yimɓe ɓe kokkudaa kam e
adunaaru ndu ɓeen, mi ɓanginanii
dum'en innde maa. Aan jeyi ɓe,
a hokkii kam ɓe, iɓe njokki haala
maa. 7 Joonin kaa, ɓe anndii
ko kokkudaa kam duum fuu to
maada yuuri, 8 sabo mi haaltanii
ɓe haalaaji di kokkudaa kam diin.
Ɓe njaɓii di, ɓe keɓii tannyoral wo
to maada yuurumi, ɓe ngoondinii
aan nuli kam. 9 Mido nyaage saabe
maɓɓe. Mi nyaagataako saabe
adunaaru nduun, mido nyaagoo
saabe ɓe kokkudaa kam ɓeen, sabo
aan jeyi ɓe. 10 Ɓe njeymi fuu,
wo aan jeyi, ɓe njeydaa fuu, wo
miin jeyi. Mi teddiniraama saabe
maɓɓe. 11 Joonin mi heddataako
ley adunaaru katin. To maada
njahammi. De kamɓe kaa, ɓe
keddoto e mayru. Aan Baabiiwo
Ceniido, reenir ɓe baawde innde
maada nde kokkudaa kam ndeen,

faa ɓe laatoo gootum hono no
meeɗen ni. 12 Nde ngondunoomi
e maɓɓe ley adunaaru ndu ndeen,
mi reenirii ɓe baawɗe innde maa
nde kokkuɗaa kam ndeen, mi tin-
nake e maɓɓe. Fay gooto halkaay
si wanaa jeyɗo halkude oon, faa
ko sappaa e Binndi ɗiin ɗuum
tabita. 13 Joonin kaa miɗo wara
to maaɗa. Miɗo haala haalaaji
ɗi gilla miɗo heddii e adunaaru
ndu tafon, faa seyo am heewa ley
maɓɓe. 14 Mi yottinanii ɓe haala
maa. Adunaaru ndu wanyii ɓe,
sabo ɓe njeyaaka e mayru, hono no
miin du mi jeyiraaka e mayru ni.
15 Mi nyaagaaki ittaa ɓe e adunaaru
ndu, de miɗo nyaage ndeenaa ɓe
e bonɗo oon. 16 Ɓe njeyaaka e
adunaaru ndu, hono no miin du mi
jeyiraaka e mayru ni. 17 Ceniraa
ɓe e goonga.* Haala maa woni
goonga. 18 Hono no nulirɗaa kam
e adunaaru ndu noon, miin du
nulirmi ɓe e mayru. 19 Miɗo senira
hoore am saabe maɓɓe, faa kamɓe
du ɓe laatoo seniraaɓe goonga.

20 Wanaa saabe maɓɓe tan nyaa-
gantomaami. Miɗo nyaaganoo du
saabe goonɗinirɓe kam e waajuuji
maɓɓe ɓeen. 21 Miɗo nyaage faa
ɓe fuu ɓe laatoo gootum. Hono
no aan Baabiiwo ngonirɗaa e am
noon, e miin du ngonirmi e maaɗa,
kamɓe du ɓe ngona e meeɗen, faa
adunaaru ndu goonɗina aan nuli
kam. 22 Mi hokkii ɓe teddeengal
ngal kokkuɗaa kam ngaal, faa ɓe
laatoo gootum, hono no laatoriɗen
gootum ni, 23 miin e maɓɓe,
aan du e am. Ɗum wo faa ɓe
laatodoo gooto kiɓɓuɗo. Ndeen
adunaaru ndu faaman aan nuli
kam, ndu faaman du aɗa yiɗi
ɓe hono no njiɗirɗaa kam ni.
24 Baabiiwo, miɗo yiɗi ɓe kokkuɗaa
kam ɓeen ngonda e am nokku fuu
ɗo tawaami, faa ɓe nji'a teddeengal
ngal kokkuɗaa kam ngaal sabo
a yiɗii kam gilla adunaaru ndu
joyyinaaka.
25 Baabiiwo ponnditiiɗo,
adunaaru ndu anndaa ma, de
miin kaa miɗo anndi ma. Ɓee
ɗo du ina anndi aan nuli kam.
26 Mi anndinii ɓe ko ngonɗaa, mi
ɓeydan anndinde ɓe, faa njinngu
ngu njiɗɗaa kam nguun wona e
maɓɓe, miin du mi wona e maɓɓe.

18

No Iisaa nanngiraa
(Matta 26.47-56, Marku 14.43-50, Lukka 22.47-53)

1 Nde Iisaa du'inoo ɗum fu, yaadi
e taalibaaɓe muuɗum, peyyiti
gooruwol bi'eteengol Kedoron.
Toon na woodi nokku keewɗo
leɗɗe. Ɓe naati toon. 2 Yahuuda
jambotoodo mo oon ina anndi
nokku oon, sabo Iisaa e taalibaaɓe
muuɗum ina mboowi hawritinde
toon. 3 Yahuuda yaari oorngal
sordaasiiɓe e gollooɓe yuuruɓe to
hooreeɓe almaami'en e Farisa'en.
Ɓe ngari toon, iɓe njogii fitillaaji
e jaynorɗe e kaɓitirɗe. 4 Iisaa ina
anndi ko warata e muuɗum fuu,
jakkitii ɓe, wi'i:

—Moy pilotoɗon?

5 Ɓe njaabii mo:

—Iisaa Nasaraatuujo oon.

O wi'i ɓe:

—Wo miin.

Yahuuda jambotoodo mo oon du
ina darii ɗoon ina wondi e maɓɓe.
6 Nde Iisaa wi'unoo «Wo miin»
ndeen, ɓe njaatiri gaɗa ɓe caami e
leydi. 7 Iisaa yami ɓe katin:

—Moy pilotoɗon?

Ɓe njaabii, ɓe mbi'i:

—Iisaa Nasaraatuujo oon.

8 Iisaa wi'i ɓe:

—Mi wi'ii on, wo miin! Si
wo miin pilotoɗon, accee ɓee kaa
njaha.

9 Noon ɗum laatorii, faa haala
Iisaa kaan tabita: «Mi lallinaay fay
gooto e ɓe kokkuɗaa kam ɓeen.»

* **17:17** E ley geresankoore haala Senude kaan ina holla ko Laamɗo suɓii de senndi faa golla muuyɗe muuɗum.

10 Simon Piyeer ina jogii
kaafaahi, soorti ki, soppi maccuɗo
Almaami Mawɗo nowru nyaamru
faa ndu tayi. Golloowo oon ina
wi'ee Malkus. 11 Ndeen Iisaa wi'i
Piyeer:
—Soornu kaafaahi maa ki e
hulgo muuɗum. Aɗa miilii mi
yardataa horde torra nde Baabi-
iwo hokki kam ndeen naa?
12 Ɓoon sordaasiiɓe e mawɗo
muɓɓen e gollanooɓe hooreeɓe
Alhuudiyankooɓe nanngi Iisaa,
kaɓɓi ɗum. 13 Ɓe njaari ɗum to
Annas tafon. Annas wo esoo
Kayafas laatiiɗo Almaami Mawɗo
ley hitaande ndeen. 14 Tawi kanko
Kayafas oon dawrannoo hooreeɓe
Alhuudiyankooɓe dabare, tindini
ɓe, wi'i: ko ɓuri woodde e yimɓe
lenyol ngol, neɗɗo gooto maayana
ɓe.*

No Piyeer wi'iri anndaa Iisaa
(Matta 26.69-70, Marku 14.66-68, Lukka 22.55-57)

15 Simon Piyeer e taalibaajo
goɗɗo njokki Iisaa. Taalibaajo
oon ina anndunduri e Almaami
Mawɗo oon, ɗuum waɗi de o heɓi
naaddude e Iisaa galle Almaami
Mawɗo oon. 16 Piyeer kaa darii
yaasin to dammbugal toon. Taal-
ibaajo anndundurɗo e Almaami
Mawɗo oon, yalti haaldi e debbo
doomoowo dammbugal ngaal oon,
nanni Piyeer. 17 Korɗo doomoowo
dammbugal oon yami Piyeer:
—Aan le, a wanaa gooto e taal-
ibaaɓe gorko oon naa?
Piyeer jaabii mo, wi'i:
—Mi wanaa!
18 Tawi gollooɓe e doomooɓe
kuɓɓiino yiite ina yuuloo sabo
jaangol ina woodi. Piyeer du na
darodii e maɓɓe ina yuuloo.

No mawɓe diina carorii Iisaa
(Matta 26.59-66, Marku 14.55-64, Lukka 22.66-71)

19 Ndeen Almaami Mawɗo
oon yami Iisaa haala taalibaaɓe
muuɗum e waaju mum. 20 Iisaa
jaabii mo, wi'i:
—Mi ɓanginanii adunaaru ndu
waaju am. Wakkati fuu miɗo
waajoo ley cuuɗi baajorɗi e ley
suudu dewal mawndu to Alhu-
udiyankooɓe fuu kawritata toon.
Walaa fuu ko kaaldumi cuncukka.
21 Ko saabii aɗa yama kam? Yamu
hettindaniiɓe kam ɓeen. Kamɓe
kaa, iɓe anndi ko mbaajiimi ɗuum.
22 Nde Iisaa haalnoo ɗum ndeen,
gooto e doomooɓe ɓeen feenyi
ɗum, wi'i:
—Nii njaabortoɗaa Almaami
Mawɗo naa?
23 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Si ko boni mbiimi, haalanam
ko boni e majjum. Si tawii ko woodi
mbiimi du, ko waɗi de piiɗaa kam?
24 Ndeen Annas nuldi mo to
Kayafas Almaami Mawɗo oon, imo
haɓɓaa.

No Piyeer wi'iri anndaa Iisaa katin
(Matta 26.71-75, Marku 14.69-72, Lukka 22.58-62)

25 Simon Piyeer ina darii toon ina
yuuloo. Ɓe mbi'i mo:
—Aan, a wanaa gooto e taal-
ibaaɓe makko ɓeen naa?
O yeddi, o wi'i:
—Mi wanaa!
26 Gooto e gollooɓe Almaami
Mawɗo oon, sakiike mo Piyeer
tayunoo nowru muuɗum oon, wi'i:
—Wanaa mi yiidii ma e makko
ley nokku keewɗo leɗɗe toon naa?
27 Piyeer yeddi katin, de wakkati
oon pay, ndontoori joggi.

No Iisaa saroraa yeeso Pilaatu
(Matta 27.1-2, 11-14, Marku 15.1-5, Lukka 23.1-5)

28 Caggal ɗuum, ɓe itti Iisaa to
Kayafas gilla fajiri kecco, ɓe njaari
mo to laamordu goforneer oon.
Yaaruɓe mo ɓeen naataay suudu
nduun, sabo si ɓe naatiino fu, ɓe
tuunan e ley diina, de ɓe mbaawaa
nyaamude nyaamdu iidi Faltagol
nduun. 29 Pilaatu, goforneer oon,

* **18:14** Yuhanna 11.49-50.

yalti yehi to maƀƀe yaasin toon, wi'i ƀe:
—Ɗume peldoton gorko o?
30 Ɓe njaabii mo:
—Si o gollaayno ko boni, min ngaddataano mo to maaɗa.
31 Ndeen Pilaatu wi'i ƀe:
—Njaaree mo, caroɗon mo sariya mooɗon.
Alhuudiyankooƀe ƀeen njaabii:
—Laamu hokkaay min laawol warude fay gooto.
32 Nii haala ka Iisaa haalnoo dow maayde muuɗum kaan tabitiri.
33 Pilaatu yeccii naati laamordu nduun, noddi Iisaa, wi'i ɗum:
—Aan woni kaananke Alhuudiyankooƀe oon naa?
34 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Aan e hoore maa wi'i noon naa woƀƀe narruɗaa?
35 Pilaatu jaabii mo:
—Miin, mi Alhuudiyanke naa? Ɗume ngaɗuɗaa de lenyol maa e hooreeƀe almaami'en ngaddi ma to am?
36 Iisaa jaabii, wi'i:
—Laamu am jeyaaka e adunaaru ndu. Sini ingu jeyanoo e adunaaru ndu, gollooƀe am kaƀanno taa mi naata juuɗe hooreeƀe Alhuudiyankooƀe. De si goonga laamu am ƴuuraay e adunaaru ndu.
37 Ndeen Pilaatu wi'i mo:
—Ndelle, a kaananke naa?
Iisaa jaabii, wi'i:
—Aan e hoore maa haali, wo mi kaananke. Walaa fuu ko ndimiraami de ngarmi ley adunaaru ndu si wanaa faa mi seedoo goonga. Neɗɗo fuu jiɗɗo goonga, ina nana daande am.
38 Pilaatu wi'i mo:
—Goonga? Ɗume woni goonga?
Nde Pilaatu ƴamunoo ɗum fu, yalti katin, tawtowi Alhuudiyankooƀe ƀeen to yaasin toon, wi'i ƀe:
—Mi heƀaay feloore fay wootere e makko. 39 Kaa ley al'aada mooɗon, iidi Faltagol fuu miɗo yoofana on kasunke gooto. Oɗon njiɗi mi yoofana on kaananke Alhuudiyankooƀe oon naa?
40 Ɓe fuu ƀe peekii, ƀe mbi'i:
—Wanaa oon, Barabas min njiɗi.
Barabas le wo muurtunooɗo.

19

1 Ndeen Pilaatu yamiri Iisaa nanngee, fiyee dorri. 2 Sordaasiiƀe ƀeen canyi taarde gi'e, kippi e hoore makko, ƀorni mo saaya mboɗeeha.* 3 Ɓe ƀattitii mo, iƀe mbi'a:
—Foofoo, kaananke Alhuudiyankooƀe!
Iƀe peenya mo. 4 Pilaatu yalti katin, wi'i Alhuudiyankooƀe ƀeen:
—Mi wurtinan mo faa anndon mi heƀaay feloore fay wootere e makko.
5 Ndeen Iisaa wurtinaa yaasin ina hippii taarde gi'e ndeen, ina ƀornii saaya mboɗeeha kaan. Pilaatu wi'i ƀe:
—Inan gorko oo!
6 Nde hooreeƀe almaami'en e gollooƀe muƀƀen ƀeen njiinoo mo ndeen, peekii mbi'i:
—Tontu mo e leggal palaangal! Tontu mo e leggal palaangal!
Pilaatu wi'i ƀe:
—Nanngee mo onon tonton mo, sabo miin kaa, mi heƀaay feloore e makko.
7 Alhuudiyankooƀe njaabii mo:
—O luttii sariya amin. E ley sariya amin oon kaa tilay o waree, sabo o waɗii hoore makko o Ɓii Laamɗo.
8 Nde Pilaatu nannoo haala kaan ndeen, kulol muuɗum ƀeydii. 9 O naati suudu nduun katin o wi'i Iisaa:
—Toy ƴuurataa?
Iisaa jaabaaki mo fay huunde.
10 Ndeen Pilaatu wi'i mo:
—Yalla a haaldataa e am naa? Yalla a anndaa miɗo waawi yoppude ma, miɗo waawi tontude ma?
11 Iisaa jaabii mo, wi'i:

* **19:2** Wakkati Iisaa, saaya mboɗeeha wo saaya ka kaananke ƀornotoo.

—Si wanaa Laamɗo hokki ma baawɗe, a waawanaa kam fay huunde. Ɗuum waɗi de gattuɗo kam e junngo maaɗa oon ina ɓuri maa hakkeeji.

12 Gilla ndeen Pilaatu ina filoo yoppude mo. Ɗum waɗi de Alhuudiyankooɓe ina peekoo, ina mbi'a:

—Sini a yoppii mo, a wanaa yigoo kaananke Roma mawɗo oon. Neɗɗo fuu gaɗuɗo hoore muuɗum kaananke wo ganyo kaananke Roma.

13 Nde Pilaatu nannoo haalaaji ɗiin ndeen, wurtini Iisaa, jooɗii dow jooɗorgal sariya, nokku bi'eteeɗo Kaaye Cehaaɗe (e ibraninkoore na wi'ee Gabbata). 14 Ndeen wo nyannde segilanteende iidi Faltagol, wakkati hakkunde naange. Pilaatu wi'i Alhuudiyankooɓe:

—Inan kaananke mooɗon!

15 Ɓe yeewnii semmbe:

—War mo! War mo! Tontu mo e leggal palaangal!

Pilaatu jaabii, wi'i:

—Mi tonta kaananke mooɗon oon naa?

Hooreeɓe almaami'en ɓeen mbi'i:

—Min ngalaa kaananke si wanaa kaananke Roma mawɗo oon.

16 Ndeen o hokki ɓe Iisaa faa ɓe tontowa ɗum.

No Iisaa tontiraa dow leggal palaangal

(Matta 27.32-44, Marku 15.21-32, Lukka 23.26-43)

Ndelle sordaasiiɓe ɓeen nanngi Iisaa, njaadi e muuɗum. 17 Iisaa yalti ina ronndii leggal muuɗum palaangal faa yottii nokku bi'eteeɗo Laalagal Hoore (e ibraninkoore na wi'ee Golgata). 18 Ɗoon ɓe tontidi mo e woɓɓe ɗiɗo: oo gere nano, oo du gere nyaamo, Iisaa ina tummbii. 19 Pilaatu yamiri ɓe mbinnda e alluwal, ɓe takka ngal e leggal palaangal ngaal. Binndi dow maggal na mbi'a: IISAA NASARAATUUJO, KAANANKE ALHUUDIYANKOOƁE. 20 Alhuudiyankooɓe heewɓe njanngi binndi ɗiin sabo ɗo Iisaa tontaa ɗoon woɗɗaa ngalluure ndeen. Alluwal ngaal winndaama e ibraninkoore e geresankoore e romankoore. 21 Ndeen hooreeɓe almaami'en ɓeen mbi'i Pilaatu:

—Taa winndu: «Kaananke Alhuudiyankooɓe», winndu: «o wi'ii kanko woni kaananke Alhuudiyankooɓe».

22 Pilaatu jaabii:

—Ko mbinndumi ɗuum winndaama, tilake.

23 Nde sordaasiiɓe ɓeen tilinoo tontude Iisaa ndeen, pecci kaddule makko pecce nay. Mono fuu hooyi feccere muuɗum. Ɓe kooyi saaya makko du. Saaya kaan walaa nyoogol. Ka fuu ka lefol gootol. 24 Sordaasiiɓe ɓeen kaaldi:

—Taa ceeken saaya ka. Ngaɗen ka cumnal, ndaaren moy heɓata ka.

Ɗum waɗii, faa ko sappaa e Binndi ɗiin ɗuum tabita:

«Ɓe peccii kaddule am hakkunde maɓɓe,
ɓe ngaɗii saaya am cumnal.»†

Noon sordaasiiɓe ɓeen ngaɗi.

25 Inna Iisaa, e sakiike inna muuɗum debbo, e Mariyama dee Kolopa, e Mariyama mo Magdala ina ndarii ɗakkol leggal ngal Iisaa tontaa e muuɗum ngaal. 26 Iisaa yi'i inna muuɗum e taalibaajo muuɗum korsuɗo oon ina ndarodii, wi'i inna mum:

—Inna, inan ɓiya!

27 Ndeen o wi'i taalibaajo oon:

—Inan inna maaɗa.

Gilla wakkati oon taalibaajo oon yaari Mariyama wuro muuɗum.

Haala maayde Iisaa

(Matta 27.45-56, Marku 15.33-41, Lukka 23.44-49)

† **19:24** Jabuura 22.19. ‡ **19:28** Jabuura 22.16.

28 Caggal ɗuum, Iisaa anndi
walaa fuu ko heddii. Faa tabintina
ko Binndi ɗiin mbi'i ɗuum, o wi'i:
—Mi ɗomɗii!‡
29 Loongel keewngel ndiyam
lammuɗam ina woni ɗoon. Ɓe cu-
uwi tekkere e ndiyam lammuɗam
ɗaam, ɓe kaɓɓi e loosol lekki hisop,
ɓe ɓattini e hunnduko makko.
30 Nde Iisaa meeɗunoo ɗam ndeen,
wi'i:
—Tilake!
O turi hoore makko, o yoofi
yonki makko. 31 Ndeen wo nyan-
nde segilanteende iidi. Hooreeɓe
Alhuudiyankooɓe nyaagii Pilaatu
faa koyɗe tontaaɓe ɓeen kelee, de
ɓe adee, taa terɗe ɗeen keddoo
e leɗɗe ɗeen nyalaande fowte-
teende. Sabo nyannde ndeen wo
teddunde. 32 Ndelle sordaasiiɓe
ɓeen ngari, keli korre worɓe
ɗiɗo tontidanooɓe e Iisaa ɓeen.
33 Ammaa nde ɓe njottinoo Iisaa
ndeen, ɓe tawi o maayii. Ɗum
waɗi de ɓe kelaay korre makko.
34 De gooto e sordaasiiɓe ɓeen
yuwi Iisaa labbo e wuttudu.
Wakkati oon fu, yiiyam e ndiyam
njuppii. 35 Neɗɗo ceediiɗo ɗum
oon yi'i ɗum. Seedaaku makko
du wo goonga. Kaalɗo oon ina
anndi haalii goonga, faa onon du,
ngoonɗinon. 36 Ɗum fuu waɗii, faa
ko Binndi ɗiin mbi'i ɗuum tabita:
«Fay gootal e yi'e makko
helataake.»§
37 Ɗi mbi'i katin:
«Ɓe ndaaran mo ɓe njuwnoo
oon.»*

No ɓanndu Iisaa wattiraa e saabeere
(Matta 27.57-61, Marku 15.42-47, Lukka 23.50-56)

38 Caggal ɗuum, Yuusufi Ari-
matiyanke nyaagii Pilaatu faa
hooya ɓanndu Iisaa. Pilaatu jaɓani
mo ɗum. O hooyi ndu. Tawi
Yuusufi oon wo taalibaajo Iisaa e
cuncukka, sabo imo hula hooreeɓe
Alhuudiyankooɓe. 39 Nikodemu
jaanooɗo to Iisaa jemma oon du
wari, waddi urdiiji jillunduraaɗi
bi'eteeɗi miiri e alowe.† Teddeefi
majjum wo hono kilooji capanɗe
tati e ɗiɗi. 40 Kamɓe ɗiɗo ɓe
kooyi ɓanndu Iisaa, ɓe piili ndu e
kasanke gattaaɗo urdiiji ɗiin hono
no Alhuudiyankooɓe mboowiri
uwirde maayɓe muɓɓen ni. 41 Ɗo
Iisaa tontanoo ɗoon ina woodi
nokku keewɗo leɗɗe. Ley nokku
oon ina woodi saabeere heyre ɗo
fay gooto wattaaka abada. 42 Ɓe
ngatti ɓanndu Iisaa ley saabeere
ndeen sabo nyannde ndeen wo
nyannde nde Alhuudiyankooɓe
cegilantoo nyannde fowteteende,
de saabeere ndeen ina ɓadii ɗo
Iisaa tontanoo ɗoon.

20

Haala iirtagol Iisaa
(Matta 28.1-8, Marku 16.1-8, Lukka 24.1-12)

1 Nyannde alan, go'aɓerde e
jeɗɗiire ndeen, Mariyama mo
Magdala hejji, yehi to saabeere
toon. O tawi hayre uddiranoonde
saabeere ndeen tallitaama. 2 O
doggi, o yehi to Simon Piyeer e
taalibaajo mo Iisaa horsinnoo oon,
o wi'i ɓe:
—Ɓe ittii Joomii en e saabeere
ndeen, mi anndaa fuu ɗo ɓe ngatti
mo.
3 Piyeer e taalibaajo oon njalti,
njehi to saabeere toon. 4 Ɓe ɗiɗo
fuu, iɓe ndogga. Taalibaajo oon
daɗi Piyeer, artii ɗum e saabeere
ndeen. 5 O yuurnii, o yi'i kasanke
oon wo ɓolo, de o naataay. 6 Simon
Piyeer, kam kaa nde yottinoo fu,
naati, tawi kasanke oon ina waalii.
7 Lefol piilanoongol e hoore Iisaa
ngool tawdaaka e kasanke oon,
ngol tawaama ingol sowii e feere
maggol. 8 Ndeen taalibaajo arti-
nooɗo yottaade oon, kam du naati,

§ **19:36** Wurtagol 12.46, Jabuura 34.21. * **19:37** Jakariyaa 12.10. † **19:39** Miiri wo ɗakkere uurnde. Alowe du wo conndi leɗɗe uurɗe.

yi'i, goondini. 9 Tawi ɓe paa-
maayno tafon ko Binndi ɗiin mbi'i
ina tilsi Iisaa ummitoo e maayde.
10 Caggal ɗuum, taalibaaɓe ɗiɗo
ɓeen kooti.

No Iisaa ɓangirani Mariyama mo Magdala
(Matta 28.9-10, Marku 16.9-11)

11 Mariyama le ina darii ɗo
dammbugal saabeere ɗoon, ina
woya. O turii, o yuurnii ley
saabeere ndeen. 12 O yi'i ma-
leyka'en ɗiɗo ɓe kaddule daneeje
ina njoodii ɗo ɓanndu Iisaa
nduun wonnoo ɗoon, gooto faro
hoore, gooto oon du faro koyɗe.
13 Maleyka'en ɓeen mbi'i mo:

—Banndam debbo, ɗume mboy-
ataa?

O jaabii ɓe, o wi'i:

—Ɓe ittii Joomam ɗo, de mi an-
ndaa fuu to ɓe ngattowi ɗum.

14 Nde o haalnoo haala kaan
ndeen, o waylitii, o yi'i Iisaa ina
darii, de o annditaay ɗum. 15 Iisaa
wi'i mo:

—Banndam debbo, ɗume mboy-
ataa? Moy pilotoɗaa?

Mariyama miilii wo golloowo
nokku oon haaldata e muuɗum,
wi'i mo:

—Joomam, si aan itti mo ɗo,
haalanam ɗo ngattuɗaa mo, faa mi
hooya mo.

16 Iisaa wi'i mo:

—Mariyama!

O yeeyii, o wi'i e ibraninkoore:

— *Rabbunii!* (ɗum na fiirta
«Moodibbo»).

17 Iisaa wi'i mo:

—Taa meemam, sabo mi yeeŋaay
to Baabiiwo tafon. Yahu to saki-
raaɓe am, mbi'aa ɓe mi yeeŋan
mi yaha to Baaba am, wo Baaba
moodon du, to Laamɗo am, wo
Laamɗo moodon du.

18 Mariyama mo Magdala
haalanowi taalibaaɓe ɓeen, wi'i ɓe:

—Mi yi'ii Joomii en oon.

O haalani ɓe ko Iisaa haalani mo
ɗuum fuu.

No Iisaa ɓangirani taalibaaɓe muuɗum
(Matta 28.16-20, Marku 16.14-18, Lukka 24.36-49)

19 Nde kiiral naange alan
warnoo ndeen, taalibaaɓe Iisaa
ɓeen na ngoni ley suudu na
cokitii saabe kulol hooreeɓe Al-
huudiyankooɓe. Ndeen Iisaa wari
darii hakkunde maɓɓe, wi'i ɓe:

—Jam wondu e moodon!

20 Nde o jowtunoo ɓe ndeen,
o holli ɓe newe juuɗe makko
e wuttudu makko. Taalibaaɓe
ɓeen ceyii nde njiinoo Joomiraaɗo
ndeen. 21 Caggal ɗuum Iisaa wi'i ɓe
katin:

—Onon e jam! Hono no Baabi-
iwo nuliri kam ni, miin du nuli-
rammi on.

22 Nde o haalnoo haalaaji ɗiin
ndeen, o fuufi dow maɓɓe, o wi'i:

—Njaɓee Ruuhu Ceniiɗo! 23 Mo
njaafaniɗon hakkeeji muuɗum,
yaafanaama ɗi. Mo on njaafanaaki
hakkeeji muuɗum du, yaafantaake
ɗi.

No Iisaa ɓangirani Tomaa

24 De Tomaa noddirteeɗo Fu-
nereejo, gooto e sappo e ɗiɗo
ɓeen, tawaaka ɗoon nde Iisaa
ɓangunoo hakkunde maɓɓe ndeen.
25 Taalibaaɓe ɓeen mbi'i mo:

—Min nji'ii Joomii en!

O jaabii ɓe:

—Si mi yi'aay batite tontanɗe
ɗeen e newe makko, de mi watta
honndu am e majje, mi watta jun-
ngo am e wuttudu makko fu, abada
mi goondintaa.

26 Jeɗɗiire wootere caggal ɗuum,
taalibaaɓe ɓeen kawriti katin.
Tomaa ina wondi e maɓɓe. Gampu-
uje ɗeen fuu ina cokii. Iisaa ɓangi,
darii hakkunde maɓɓe, wi'i:

—Onon e jam!

27 O wi'i Tomaa:

—Wattu ɗo honndu maa, ndaar
juuɗe am. Ɓattin junngo maa,
wattu ngo e wuttudu am. Sel sikki-
tirde, goondin tan.

28 Tomaa jaabii, wi'i mo:

—Joomam, Laamɗo am!
29 Iisaa wi'i mo:
—Saabe ko njiiɗaa kam ɗuum
waɗi de ngoonɗinɗaa. Barke
woodanii ɓe nji'aay kam de
ngoonɗini.

Haala anniya dewtere nde

30 Iisaa waɗi yeeso taalibaaɓe
muuɗum maandeeji kaayniiɗi
goɗɗi keewɗi ɗi mbinndaaka ley
dewtere nde. 31 Ɗi ɗo mbin-
ndaama, faa ngoonɗinon Iisaa
woni Almasiihu Ɓii Laamɗo, faa si
on ngoonɗinii, keɓon nguurndam
saabe makko.

21

No Iisaa ɓangirani taalibaaɓe muuɗum njeɗɗo

1 Caggal ɗuum, Iisaa ɓangani
taalibaaɓe muuɗum ɓeen katin
sera maayo Tiberiyas. Inan
no o ɓangiri: 2 Simon Piyeer e
Tomaa noddirteeɗo Funereejo
oon e Natanayel mo Kaana leydi
Galili e ɓiɓɓe Jebede worɓe ɓeen e
taalibaaɓe woɓɓe ɗiɗo, ɓe fuu iɓe
tawdaa toon. 3 Simon Piyeer wi'i
ɓe:
—Mi yahan nanngoyde liyyi.
Ɓe mbi'i mo:
—Minen du, min njaadan e maa.
Ɓe njalti, ɓe naatowi laana
ndiyam. Jemma oon, ɓe keɓaay fay
huunde. 4 Nde pooyngol feccinoo
ndeen, tawi Iisaa na darii to
hunnduko maayo ngoon, ammaa
taalibaaɓe ɓeen annditaay yalla
wo ɗum Iisaa. 5 O wi'i ɓe:
—Hey banndiraaɓe, yalla on
keɓii ko nyaametee naa?
Ɓe mbi'i:
—Min ngalaa.
6 O wi'i ɓe:
—Paɗɗee fiil oon gere nyaamo
laana ka, on keɓan.
Ndelle ɓe paɗɗi fiil oon. Ɓe keɓi
liyyi faa ɓe kunngii suuwtude o.
7 Taalibaajo mo Iisaa horsini oon
wi'i Piyeer:
—Wo ɗum Joomiraaɗo!
Nde Simon Piyeer nannoo ɗum
wo joomiraaɗo ndeen, ɓornii saaya
muuɗum, sabo o ɓortinooɗo ley
laana toon. O fitti o fiyii e ndiyam
ɗaam. 8 Taalibaaɓe heddiiɓe ɓeen
ngaddi laana kaan, ina ndaasa
fiil keewɗo liyyi oon. Tawi ɓe
mboɗɗaa e hunnduko ndiyam
ɗaam ɓuraa hono piye keme ɗiɗi.
9 Nde ɓe njippinoo laana kaan
ndeen, ɓe nji'i liyyi ina njowii
dow yulɓe yiite, ɓe nji'i buuru du.
10 Iisaa wi'i ɓe:
—Ngaddee yoga e liyyi ɗi nan-
nguɗon joonin ɗiin.
11 Simon Piyeer naati laana
kaan, foodi fiil oon faa wurtini
yaasin. O keewɗo liyyi mawɗi.
Liyyi ɗiin wo hemre e capanɗe joy
e tati. No ɗi poti heewude nii fuu,
fiil oon seekaaki. 12 Iisaa wi'i ɓe:
—Ngaree, nyaamee!
Fay gooto e taalibaaɓe ɓeen su-
usaay yamude mo «Aan wo a moy?»
Ɓe fuu ɓe annditii wo ɗum Joomi-
raaɗo. 13 Ndeen Iisaa wari, hooyi
buuru e liyyi, hokki ɓe. 14 Ngol
woni tataɓol ko Iisaa ɓangani taal-
ibaaɓe muuɗum gaɗa ummitagol
muuɗum.

No Iisaa haaldiri e Piyeer

15 Nde ɓe tilinoo e fummude
ndeen, Iisaa wi'i Simon Piyeer:
—Simon ɓii Yuhanna, aɗa ɓuri
ɓee ɗo yiɗude kam naa?
O jaabii, o wi'i:
—Goonga, Joomam, aɗa anndi
miɗo yiɗi ma.
Iisaa wi'i mo:
—Nyaamnaa mbaaloy am kooy!
16 Iisaa wi'i mo katin:
—Simon, ɓii Yuhanna, aɗa yiɗi
kam naa?
O jaabii, o wi'i:
—Goonga, Joomam, aɗa anndi
miɗo yiɗi ma!
Iisaa wi'i mo:
—Nduraa baali am ɗiin!
17 Iisaa wi'i mo katin:
—Simon, ɓii Yuhanna, aɗa yiɗi
kam naa?

Piyeer sunii sabo joonin woni kilol tataɓol ko Iisaa wi'i mo «Aɗa yiɗi kam naa?» Piyeer wi'i mo:

—Joomam, aɗa anndi huunde fuu, aɗa anndi miɗo yiɗi ma.

Iisaa wi'i mo:

—Nyaamnaa baali am ɗiin!
18 Goonga kaalanammaami, e njokollaaku maa a ɓornake kaddule maa, a yehii to njiɗɗaa fuu. Ammaa si a naywii fu, a foortan juuɗe maa, de goɗɗo ɓorne ɗe, yaare to a yiɗaa.

19 E haalaaji ɗiin Iisaa sapporii no Piyeer maayrata e no teddinirta Laamɗo. Nde o haalnoo ɗum ndeen, o wi'i ɗum:

—Jokkam!

No Iisaa haaliri haala taalibaajo muuɗum korsuɗo oon

20 Piyeer yeeyii, yi'i taalibaajo mo Iisaa horsini oon ina jokki ɗum'en. Oon woni bahinooɗo ɗakkol Iisaa nde ɓe kirtotonoo ndeen, de wi'i: «Joomam, moy woni jambotooɗo ma oon?»

21 Nde Piyeer yiinoo taalibaajo oon ndeen, wi'i Iisaa:

—Joomam, noy oo le wattinirta?

22 Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Si miɗo muuyani mo nguurndam faa nde ngartoymi, ɗume jomi ma e majjum? Aan kaa, jokkam tan.

23 Ndelle haala ka sankitii hakkunde goonɗinɓe Iisaa ina mbi'a taalibaajo oon maayataa. Ammaa Iisaa wi'aay o maayataa, ko o wi'i dey: «Si miɗo muuyani mo nguurndam faa nde ngartoymi, ɗume jomi ma e majjum?»

24 Oon woni taalibaajo ceediiɗo kulle ɗeen de winndi ɗe. Eɗen anndi du seedaaku makko oon wo goonga.

Timmoode dewtere nde

25 Iisaa waɗi kulle goɗɗe keewɗe katin. Si ɗe mbinndiranooma gootel gootel, miɗo miiloo dewte ɗeen keyidataano ley adunaaru ndu.

Golle Nulaaɓe

1 Banndam Tawfilus, e ley
dewtere am arandeere ndeen,
mi winndii ko Iisaa fuɗɗi gollude
e waajaade fuu, 2 faa nyannde
yeentinaa ndeen. Gilla nde o
yeentinaakano ndeen o haaldii e
nulaaɓe ɓe o suɓinoo ɓeen, o
tindiniri ɗum'en e baawɗe Ruuhu
Ceniiɗo.
3 Caggal nde o torranoo ndeen, o
hollitii ɓe hoore makko. O hollirii
ɓe e daliiliiji keewɗi imo wuuri. O
wondi e maɓɓe balɗe capanɗe nay,
imo haalana ɓe kabaaru laamu
Laamɗo. 4 Nyannde gomma imo
nyaamda e maɓɓe, o tindini ɓe taa
ɓe mboɗɗoo Urusaliima, ammaa ɓe
keɗoo aadi Baabiiwo ndi ɓe narri
mo ndiin.
O wi'i:
5 —Yaayaa na lootirannoo yimɓe
batisima e ndiyam, de onon, ley
balɗe seeɗa, on lootirte batisima e
Ruuhu Ceniiɗo.
6 Ɓe fuu ɓe kawriti, iɓe yama mo,
iɓe mbi'a:
—Joomiraaɗo, wo joonin ngar-
tirtaa laamu Israa'iila naa?
7 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—On mbaawaa anndude ja-
maanuuji e wakkatiiji ɗi Baabi-
iwo darniri baawɗe muuɗum.
8 Ammaa nde Ruuhu Ceniiɗo wari
jippii e mooɗon fu, on keɓan
baawɗe, de laatoɗon seedee'en
humpitooɓe kabaaru am ley
Urusaliima e ley leydi Yahuudiya
fuu, kam e Samariya, faa to
adunaaru haaɗi.
9 Nde o haalnoo ɗum ndeen, o
yeentinaa. Ɓe tiggitii, iɓe ndaara faa
ruulde suddi mo.
10 Ɗo ɓe tiggitotoo kammu iɓe
ndaara imo yeentinee ɗoon, inan
worɓe ɗiɗo ɓe kaddule daneeje
punti, ndarodii e maɓɓe, 11 mbi'i:
—Galilinkooɓe, ko waɗi de
ndariɗon, oɗon tiggitoo kammu?
Iisaa ittaaɗo e mooɗon de yeentinaa
dow kammu oon wartan. O
wartiran hono no njiiruɗon imo
yeentiniraa dow kammu noon.
12 Ndeen nulaaɓe ɓeen ndilli
waamnde wi'eteende Jaytun ɗoon,
ɓe njeccii Urusaliima. Toon e
Urusaliima na waɗa kilomeetere
gooto. 13 Nde ɓe njottinoo fu,
ɓe yeeŋowi suudu dowuuru to
ɓe mbeerunoo toon. Piyeer e
Yuhanna e Yaakuuba e Andire
e Filipu e Tomaa e Bartolome e
Matta e Yaakuuba ɓii Alfaa e Simon
kiranoowo suudu baaba e Yahu-
uda ɓii Yaakuuba fuu tawaama
ɗoon. 14 Ɓe fuu ɓe kawriti, ɓe
laatii ɓernde wootere, iɓe tinnii e
du'aare, kamɓe e minyiraaɓe Iisaa
e Mariyama inna Iisaa e rewɓe
woɓɓe.

No Matiyas loomtiri Yahuuda

15 Ley balɗe ɗeen, goonɗinɓe
ko waɗata hono hemre e noogay
kawriti. Piyeer ummii, darii
hakkunde maɓɓe, wi'i:
16 —Sakiraaɓe, ina tilsi ko woni
e Binndi ɗiin tabita dow Yahu-
uda, kolluɗo nannguɓe Iisaa laa-
wol oon. Ruuhu Ceniiɗo haalii
dow majjum e hunnduko Daawda.
17 Yahuuda na hiisenoo e meeɗen,
o heɓii ngeɗu makko e gollal ngal
ngollanten Joomiraaɗo. 18 Kaalisi
mo o yeenanoo e gollal makko bon-
ngal ngaal, o soodi ɗum ngesa.
O boɓɓii ley magga, reedu makko
seekii, teketti makko fuu mburtii,
ndufi. 19 Yimɓe Urusaliima fuu
nani ɗum. Ɗum waɗi de ɓe in-
ndiri ngesa ngaan Akeldama. E ley
ɗemngal maɓɓe iɗum fiirta «Ngesa
Yiiyam». 20 Si goonga du, dewtere
Jabuura haalii e dow majjum, wi'i:
«Wuro makko laatoo winnde,
taa fay gooto hoɗa toon.» Ina
winndaa du:
«Goɗɗo loomta mo.»*
21 Woodi ndelle, tilay goɗɗo loomta
mo, tawee wo gonduɗo e meeɗen
ko juuti wakkati mo Joomiraaɗo
men Iisaa wondunoo e meeɗen
ndeen. 22 Ɗum wo gilla nde Yaayaa

* **1:20** Jabuura 69.26, 109.8.

lootunoo mo lootagal batisima faa
yaade nyannde nde o yeentinaa
dow kammu ndeen. Gorko oon
laatodoto e meeɗen seedee um-
mitagol Iisaa.
23 Ndeen ɓe ndarni worɓe
ɗiɗo: Yuusufi bi'eteeɗo Barasaba
coowirteeɗo Yustus, kam e
Matiyas. 24 Ɓe ndu'ii, ɓe mbi'i:
—Joomiraaɗo, aan annduɗo
ɓerɗe yimɓe fuu, faamin min mo
cuɓiɗaa e ɓee ɗo ɗiɗo 25 faa ronndoo
gollal nulal, loomta Yahuuda
joppuɗo ɗum de yehi nokku to jeyi
yahude toon.
26 Ɓe ngaɗi cumnal maɓɓe. Cum-
nal ngaal hawri e Matiyas. O hiiso-
daa e nulaaɓe sappo e ngo'o ɓeen.

2

No Ruuhu Ceniiɗo jipporii dow goondinɓe

1 Nde iidi ɓenndal alkama
warnoo ndeen,* tawi goondinɓe
Iisaa ɓeen fuu ina kawriti nokku
gooto. 2 Wakkati gooto, sawtu
ga'uɗo hono henndu mawndu
yuuri dow kammu, heewi suudu
ɗo ɓe njoodii ɗoon fuu. 3 Ko
wa'i hono ɗemle yiite ni ɓangani
ɓe. Ɗe peccii, ɗe njowii dow
mono e maɓɓe fuu. 4 Ɓe fuu ɓe
keewi Ruuhu Ceniiɗo, ɓe puɗɗi
haalude ɗemle janane no Ruuhu
oon hokkiri ɓe kaalda noon.
5 Tawi worɓe Alhuudiyankooɓe
hulɓe Laamɗo yuuruɓe e leyɗe
adunaaru fuu ina njoodii Urusali-
ima. 6 Nde sawtu oon waɗunoo
ndeen, jamaa oon fuu hawriti.
Ɗum jiiɓii hakkillooji maɓɓe,
sabo mono fuu nanii ɗemngal†
muuɗum ina haalee. 7 Ɓe fuu ɓe
mbemmbaa, ɗum haaynii ɓe, iɓe
mbi'undura:
—Haalooɓe ɓe fuu nganaa
Galilinkooɓe naa? 8 Ndelle, noy
mono e meeɗen fuu nanirta
ko ɓe kaalata e ɗemngal ngal
muyni? 9 En Partiyankooɓe e
Mediyankooɓe e Elamiyankooɓe,
en joodiiɓe Mesopotami, kam e
Yahuudiya e Kapadokiya e Ponta
e Aasiya 10 e Firigiya e Pamfiliya e
Misira e leyɗe sera Libiya ɗakkol
Sireene. Woɓɓe meeɗen yuurii
Roma. En Alhuudiyankooɓe, kam
e naatuɓe diina Alhuudiyankooɓe.
11 Woɓɓe katin yuurii Kereta, woɓɓe
yuurii leydi Arabiya. Ammaa ɗum
e laataade fuu, en fuu eɗen nana
iɓe kaala haala golleeji mawɗi ɗi
Laamɗo waɗi ɗiin. Iɓe kaala ɗum
fuu e ɗemle meeɗen!
12 Ɗum haaynii ɓe ɓe fuu, ɗum
haɓɓi ɓe ko'e, iɓe yamundura:
—Ɗume woni maanaa majjum?
13 Woɓɓe ina njalnoroo
goondinɓe ɓeen, ina mbi'a:
—Ɓe kaaru doro de ɓe culii!

No Piyeer waajorii jamaa oon

14 Ndeen Piyeer darodii e sappo e
ngo'o ɓeen, ɓanti daande muuɗum,
de wi'i jamaa oon:
—Onon Alhuudiyankooɓe e
joodiiɓe Urusaliima fuu, kettinee
haala am de paamon kabaaru
gaɗuɗo oon. 15 Yimɓe ɓe nganaa
suliiɓe hono no miilortoɗon ni.
Joonin fay yamnde jeenay beetee
faltaaki, sakko neɗɗo yara faa
suloo. 16 Ammaa ɗum warii faa
tabintina ko annabi Jowiila wi'i:
17 «Laamɗo wi'ii:
E ley balɗe cakitotooɗe ɗe
mi jippinan Ruuhu am dow
tagaaɓe fuu.
Ɓiɓɓe mooɗon worɓe e rewɓe
kaaliran annabaaku.
Jokolɓe mooɗon nji'an
holleede,
nayeeɓe mooɗon koyɗinte.
18 Woodi gollooɓe am worɓe e
rewɓe du,
mi jippinan Ruuhu am dow
muɓɓen e ley balɗe ɗeen,
ɓe kaaldan annabaaku.

* **2:1** Innde iidi ɓenndal alkama wo «Pentekosta» ley Geresankoore. Inde fiirta «capanɗe joy», sabo ina waɗee balɗe 50 caggal iidi Faltagol. Wo wakkati mo ɓiɓɓe aawitirdi artiindi tayetee faa cakkanee Joomiraaɗo. † **2:6** Maanaa ɗemngal ɗo wo sii haala.

19 Mi waɗan kaayeefiiji dow kammu,
mi waɗan maandeeji kaayniiɗi dow leydi,
ɗi laatoo yiiyam e yiite e cuurki.
20 Fadde nyalaande gartol Joomiraaɗo mawnde teddunde ndeen warude,
naange niɓɓinte,
lewru du wojjan hono no yiiyam ni.
21 Ndeen, neɗɗo fuu nodduɗo innde Joomiraaɗo hisinte.»‡
22 Piyeer wi'i katin:
—Israa'iilankooɓe, kettinee haalaaji ɗi: Iisaa Nasaraatuujo oon wo neɗɗo mo Laamɗo laaɓinani on wo yuurɗo e muuɗum. Laamɗo hokki ɗum baawɗe, hokki ɗum waɗude kaayeefiiji e maandeeji kaayniiɗi hakkunde mooɗon, hono no onon e ko'e mon anndirɗon ni.
23 Neɗɗo oon, Laamɗo muuynoo gilla arande wattee e juuɗe mon. Onon le, on nduŋanake mo yimɓe ɓe anndaa jamirooje, on tontii mo, on mbarii mo. 24 Ammaa Laamɗo iirtinii mo, itti mo e naawalla maayde, sabo maayde ndeen waawaano tiigaade mo.
25 Si goonga du, inan ko Daawda haali dow makko, wi'i:
«Wakkati fuu miɗo yi'a Joomiraaɗo na wondi e am.
Imo woni gere nyaamo am,
faa taa mi diwna kulol.
26 Saabe majjum ɓernde am seyake,
ɗemngal am na mana,
faa ɓanndu am du waaltoo dow jikke celluɗo,
27 sabo a yoppataa yonki am hakkunde maayɓe,
a accataa Ceniiɗo maa oon nyola.
28 A anndinii kam laabi nguurndam,
a hebbinan kam seyo sabo aɗa wondi e am.»§
29 Piyeer ɓeydi katin, wi'i:
—Sakiraaɓe, miɗo haalana on laaɓal haala maami en Daawda: o maayii, o uwaama, saabeere makko ndeen ina woni ɗo meeɗen ɗo faa hannden. 30 Ammaa wo o annabaajo, imo anndi Laamɗo hunanake mo gooto e taaniraaɓe makko loomtan laamu makko.
31 O yi'ii ko warata, o haali haala ummitagol Almasiihu. O wi'i yonki muuɗum accataake hakkunde maayɓe, ɓanndu muuɗum du nyolataa. 32 Oon woni Iisaa mo Laamɗo ummintini, min fuu miɗen ceedii. 33 Laamɗo ɓantii mo, heedinii mo gere nyaamo muuɗum. O heɓi e Baabiiwo Ruuhu Ceniiɗo hono no aadorinoo noon, o saaki ɗum. Joonin oɗon nji'a ɗum, oɗon nana ɗum. 34 Sabo Daawda meeɗaay yeentude dow kammu, ammaa wi'ii:
«Joomiraaɗo wi'i Joomam:
Jooɗa gere nyaamo am,
35 faa mi waɗa njaaɓaa wayɓe ma.»*
36 Lenyol Israa'iila fuu tannyora: Iisaa mo tontuɗon e leggal palaangal oon, Laamɗo waɗii ɗum Joomiraaɗo, waɗii ɗum Almasiihu.

Haala kawrital artiiɓe goonɗinde

37 Nde ɓe nannoo haala kaan ndeen, ka yuwi ɓerɗe maɓɓe sanne, ɓe mbi'i Piyeer e nulaaɓe heddiiɓe ɓeen:
—Sakiraaɓe, ɗume min kaani waɗude?
38 Piyeer jaabii ɓe, wi'i:
—Tuubee, gooto mooɗon fuu lootiree lootagal batisima e innde Iisaa Almasiihu, faa lutti mooɗon njaafee. Ndeen Laamɗo hokkan on Ruuhu Ceniiɗo. 39 Sabo Laamɗo waɗanii on aadi, onon e ɓiɓɓe mooɗon e yimɓe woɗɗuɓe fuu. Indi woodani neɗɗo mo Laamɗo Joomiraaɗo meeɗen noddi fuu.
40 Caggal ɗuum, Piyeer gongini ɓe haalaaji goɗɗi keewɗi, ina waajoo ɓe, ina wi'a:

‡ **2:21** Jowiila 3.1-5. § **2:28** Jabuura 16.8-11. * **2:35** Jabuura 110.1.

—Ndeenee ko'e mon e yimɓe jamaanu oonyiiɗo o.

41 Jaɓuɓe haala makko ɓeen lootaa lootagal batisima. Nyannde ndeen, yimɓe hono ujunaaje tato naati e kawrital goondiɗnɓe ngaal.

42 Iɓe tinnoo e waaju nulaaɓe ɓeen, iɓe nanngunduri e gondal goondiɗnɓe ngaal, iɓe keltoo buuru,† iɓe ngaɗida du'aawuuji. 43 Kulol naati e mono fuu, sabo nulaaɓe ɓeen ina ngaɗa kaayeefiiji e maandeeji kaayniiɗi keewɗi. 44 Goondiɗnɓe ɓeen fuu na kawti. Ko ɓe njogii fuu, wo ɓe kawtu. 45 Iɓe conna jawdi maɓɓe, iɓe kokka mono fuu ko haajaa. 46 Nyannde fuu ɓe kawritan ley suudu dewal mawndu nduun, iɓe laatii ɓernde wootere. Iɓe keltoo buuru, iɓe nyaamda ley cuudi maɓɓe e seyo e ɓerɗe laaɓuɗe. 47 Iɓe njetta Laamɗo, yimɓe fuu ina njiɗi ɓe. Nyannde fuu Joomiraaɗo ina ɓeydana kawrital ngaal hisinaaɓe.

3

No Piyeer selliniri bonnguujo e no waajorii yimɓe

1 Piyeer e Yuhanna naaddi ley suudu dewal mawndu wakkati du'aare yamnde tati. 2 Tawi gorko dimdaaɗo e bonngaaku ina yaaree to dammbugal suudu dewal mawndu bi'eteengal Dammbugal Lobbal. Nyannde fuu yimɓe makko ina njoyyina mo ɗoon faa o garbina naatooɓe suudu dewal mawndu ɓeen sadaka. 3 Nde o yi'unoo Piyeer e Yuhanna ina naata ndeen, o garbini ɗum'en. 4 Ɓe ndaari mo, de Piyeer wi'i:

—Ndaaru min!

5 Gorko oon ndaari ɓe faa woodi, sabo na miilii hemrude ɓe huunde. 6 De Piyeer wi'i:

—Mi walaa cardi, mi walaa kaŋŋe, ammaa mi hokkete ko njogiimi ɗuum: e dow innde Iisaa Almasiihu Nasaraatuujo oon, umma yahu!

7 O nanngi junngo muuɗum nyaamo, o ummini ɗum. Wakkati gooto, koyɗe muuɗum e kolɓule mum celli. 8 O gurbitii, o darii, imo yaha! O naatidi e maɓɓe ley suudu dewal mawndu nduun, imo yaha, imo fitta, imo yetta Laamɗo. 9 Yimɓe ɓeen fuu nji'i mo, imo yaha, imo yetta Laamɗo. 10 Ɓe annditi wo kanko jooɗotonoo to dammbugal bi'eteengal Lobbal ngaal ina garbina. Kaayeefi e wemmbere nanngi ɓe sanne saabe ko o heɓi ɗuum.

11 Neɗɗo oon na takkii Piyeer e Yuhanna ɗoon sanne. Yimɓe ɓeen fuu ndoggi, kawriti e maɓɓe to danki mbi'eteeki danki Suleymaana no huunde nde foti haaynaade ɓe. 12 Nde Piyeer yiinoo ɗum fu, wi'i yimɓe ɓeen:

—Israa'iilankooɓe, ko wadi de iɗum haaynii on? Ko wadi de oɗon tufi min gite? Si goonga, wanaa baawɗe amin naa kulol amin Laamɗo wadi de gorko o ina yaha e koyɗe muuɗum. 13 Laamɗo Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba, Laamɗo maamiraaɓe meeɗen, teddini golloowo muuɗum Iisaa. Onon kaa, on ngattii mo e juuɗe laamu, on calake mo yeeso Pilaatu, fay si taweede Pilaatu ina yiɗi yoofude mo. 14 Onon, on calake Ceniiɗo Ponnditiiɗo oon. On nyaagake njoppaneɗon gaɗɗo warhoore. 15 Jom Nguurndam oon mbaruɗon. Ammaa Laamɗo iirtini mo e maayde. Miɗen ceedii ɗum. 16 Wo saabe goondinal Iisaa e baawɗe innde muuɗum wadi de gorko o dadi. Oɗon nji'a mo, oɗon anndi no o worrunoo du. Ayyo, hoolaare Iisaa ndeen wadi de o laatii celluɗo kiɓɓuɗo.

17 Woodi, sakiraaɓe, ko onon e hooreeɓe mooɗon ngaɗuɗon Almasiihu ɗuum, miɗo anndi wo saabe majjere tan. 18 Ammaa

† **2:42** Heltaade buuru ina fiirta rewrude Laamɗo hiraande seniinde.

hono noon Laamɗo tabintiniri
ko annabaaɓe muuɗum fuu kaali
ɗuum: Almasiihu torroto. 19 Ndelle
tuubee, ngarton, faa lutti mooɗon
mooytee. 20 Ndeen Joomiraaɗo
waddanan on wakkatiiji powtiri
e ndakam. O nuldan on Almasiihu
mo o suɓanii on gilla arande, oon
woni Iisaa. 21 Ina tilsi o heddoo
dow kammu faa nde Laamɗo
heyɗintini kulle ɗeen fuu, no
annabaaɓe seniiɓe ɓeen kaaldunoo
haala majjum gilla arande noon.
22 Sabo Muusaa wi'ii: «Laamɗo
Joomiraaɗo mooɗon nuldan on
annabaajo hono am, sakiike
mooɗon. Njaɓon huunde fuu ko
o haalanta on. 23 Neɗɗo fuu mo
jaɓanaay annabaajo oon, yaltinte
e yimɓe Laamɗo, de halkee.»*
24 Gilla e Samuwiila faa e
annabaaɓe warɓe caggal muuɗum,
ɓe fuu ɓe kaalii haala nyalaaɗe ɗe.
25 Onon ngoni ronooɓe annabaaɓe
ɓeen, onon ngoni ronooɓe amaana
mo Laamɗo nanngani maami-
raaɓe men ɓeen nde wi'unoo
Ibrahiima: «Wo e yuwdi maa lenyi
adunaaru ndu fuu keɓirta barke.»†
26 Nde Laamɗo ummintinnoo
Iisaa golloowo muuɗum oon fu, wo
e mooɗon o artii nulde ɗum. O nuli
ɗum faa o barkina on e ley ko o
ooncata mono fuu yoppa golleeji
muuɗum bondi.

4

Kabaaru Piyeer e Yuhanna yeeso waalde Saahiiɓe

1 Nde Piyeer e Yuhanna kaal-
dannoo e yimɓe ɓeen ndeen,
almaami'en e mawɗo ndaarooɓe
suudu dewal mawndu, kam e
Saduki'en, ngari to maɓɓe. 2 Iɓe
mettaa sabo Piyeer e Yuhanna
ina njanngina yimɓe ina mbaajoo
ɗum'en Laamɗo umminan maayɓe
sabo iirtinii Iisaa. 3 Ɓe nanngi
ɓeen, ɓe ommbi ɗum'en e kasu
faa jaango muuɗum, sabo tawii
hiiriino. 4 Ammaa yimɓe heewɓe e
nanɓe waaju oon ɓeen ngoondinii,
faa wadi hono worɓe ujunaaje
njoyo.
5 Jaango majjum, hooreeɓe
maɓɓe e mawɓe e jannginooɓe
Tawreeta kawritowi Urusaliima.
6 Almaami Mawɗo bi'eteeɗo Annas
na tawaa toon, woodi du Kayafas
e Yuhanna e Alesandere e yuwdi
hooreeɓe almaami'en ndiin fuu na
toon. 7 Ɓe ndarni Piyeer e Yuhanna
yeeso maɓɓe, ɓe yami ɗum'en e dow
baawɗe ɗeye naa innde ndeye ɓe
celliniri bonnguujo oon.
8 Ndeen, Piyeer keewɗo Ruuhu
Ceniiɗo wi'i ɓe:
—Hooreeɓe yimɓe e mawɓe, 9 si
on yamtii min hannden moyyere
nde min ngaɗani bonnguujo o fu,
on yamii min no o danniraa, 10 oɗon
njeyi anndineede ɗum ɗo, onon
e Israa'iilankooɓe fuu: Wo saabe
Iisaa Almasiihu Nasaraatuujo
gorko o darorii yeeso mooɗon
wo daɗuɗo. On tontiino Iisaa
oon, ammaa Laamɗo iirtinii ɗum.
11 Kam woni mo Joomiraaɗo wi'i:
«Hayre nde onon nyiɓooɓe caliɗon,
wo kayre laatii hoore nyimngo
ngoon.»*
12 Kisindam heɓirtaake e goɗɗo fay
gooto. Laamɗo hokkaay yimɓe in-
nde wonnde fuu ley adunaaru ndu
faa keɓiren kisindam.
13 Nde waalde Saahiiɓe yi'unoo
cuusal Piyeer e Yuhanna fu, ɗum
haaynii ɓe, sabo ɓe paamii ɓeen
wo laddeeɓe, nganaa jannguɓe.
Ɓe annditi ɓeen ina ngondunoo
e Iisaa. 14 Ammaa nde ɓe nji-
inoo gorko cellinaaɗo oon ina darii
yeeso maɓɓe, walaa fuu ko ɓe
mbaawi yeddude. 15 Ɓe njamiri
Piyeer e Yuhanna njalta sarorde
ndeen. Iɓe ndawrida, 16 iɓe mbi'a:
—Ɗume ngaɗeten worɓe ɗiɗo
ɓe? Si goonga, wonɓe Urusaliima
fuu tabintinii ɓe ngaɗii maande
haayniinde. Katin du en mbaawaa
yeddude ɗum. 17 Joonin kaa, ɗum

* **3:23** Fillitagol Tawreeta 18.15, 18, 19. † **3:25** Fuɗɗoode 12.3. * **4:11** Jabuura 118.22.

haanaa sankitaade e ley yimɓe.
Ndelle cappanen ɓe, kaɗen ɓe
haalande fay gooto innde Iisaa
ndeen.
18 Ndeen ɓe nodditi ɗum'en
katin, ɓe cappani ɗum'en taa
mbaajoo, taa njanngina innde
Iisaa fey. 19 Ammaa Piyeer e
Yuhanna njaabii ɓe, mbi'i:
—Onon e ko'e mooɗon ndaaree
ko ɓuri woodde yeeso Laamɗo, min
ɗowtanoo on, naa min ɗowtanoo
Laamɗo? 20 Minen kaa, min
mbaawaa selude haalde ko min
njiiri gite amin e ko min naniri
noppi amin.
21 Ɓe cappani ɗum'en katin,
de ɓe njoofi ɗum'en. Ɓe keɓaay
fuu ko ɓe njukkoroo ɗum'en,
sabo yimɓe ɓeen fuu na njetta
Laamɗo dow ko waɗi ɗuum.
22 Danniraaɗo haaynde ndeen oon,
duuɓi muuɗum ina ɓuri capanɗe
nay.
23 Nde Piyeer e Yuhanna njop-
panoo ndeen, njeccii to yimɓe
muɓɓen, kaalani ɓe ko hooreeɓe
almaami'en e mawɓe mbi'i ɗum'en
fuu. 24 Nde ɓe nannoo ɗum ndeen,
ɓe yepti daaɗe maɓɓe to Laamɗo e
ɓernde wootere, ɓe mbi'i:
—Laamɗo Joomiraaɗo, aan tagi
kammu e leydi e maayo manngo
e ko woni e muɓɓen fuu. 25 Aan
du haaliri dow baawɗe Ruuhu
Ceniiɗo e hunnduko maama amin
Daawda, golloowo maa oon, de
wi'i:
«Ko saabii de lenyi na peekoroo
mawnitaare?
Ko saabii de yimɓe na miiloo
miilooji ɓoli?
26 Kaanankooɓe adunaaru
ndaranake wolde,
ardiiɓe kawriti faa kaɓa
e Joomiraaɗo e Almasiihu
muuɗum.»†
27 Ɗum wo goonga, sabo ley
ngalluure ndeen Hirudus e Pon-
tiyu Pilaatu nanngunduri e Is-
raa'iilankooɓe e lenyi goɗɗi faa
kaɓa e Iisaa, golloowo maa ceniiɗo
mo cuɓiɗaa oon. 28 Hono nii ɓe
ngolliri ko podinoɗaa baawɗe maa
e muuyɗe maa fuu. 29 Joonin
Joomiraaɗo, ndaar gidi‡ maɓɓe
ɗiin. Kokkaa gollooɓe maa waajo-
raade haala maa e cuusal manngal.
30 Ɓangin baawɗe maa, ndan-
naa nyawɓe, ngaɗaa maandeeji
kaayniiɗi e kaayeefiiji saabe Iisaa,
golloowo maaɗa ceniiɗo oon.
31 Nde ɓe tilinoo nyaagaade
Laamɗo ndeen, nokkuure ɗo ɓe
kawriti ɗoon dimmbii. Ɓe fuu
ɓe kebbinaa Ruuhu Ceniiɗo, iɓe
mbaajoo konngol Laamɗo e cuusal.

*No goonɗinɓe ɓeen kawtiri hu-
unde fuu*

32 Jamaa goonɗinɓe oon fuu
wo ɓernde wootere, wo hakkillo
wooto. Ko ɓe njogii fuu ɓe
kawtu. Fay gooto maɓɓe wi'ataa
fay huunde e jawdi muuɗum.
33 Nulaaɓe ɓeen ina ceedoroo
ummitagol Iisaa Joomiraaɗo e
baawɗe mawɗe. Moyyere mawnde
ina woni e maɓɓe ɓe fuu. 34-35 Fay
gooto maɓɓe waasaay, sabo jogiiɓe
gese e galleeji fuu ina conna, ina
ngadda ceede ɗeen to nulaaɓe.
Ndeen mono e maɓɓe fuu ina
hokkee ko haajaa.
36 Ina woodi ɗoon goɗɗo
bi'eteeɗo Yuusufi, mo nulaaɓe ɓeen
coowirannoo Barnabas (ɗum na
fiirta «Ɓii cellinoowo ɓerɗe»). Wo
o yuuruɗo e lenyol Lewi,§ dimaaɗo
Kipirus. 37 Imo woodunoo ngesa.
O sonni nga, o waddi ceede ɗeen to
nulaaɓe ɓeen.

5

*No Ananiyas e Safiira penirani
Ruuhu Ceniiɗo*

1 Gorko gomma bi'eteeɗo
Ananiyas e deekum Safiira,
kam'en du conni ngesa muɓɓen.
2 O suuɗi feccere ceede ɗeen, tawi

† **4:26** Jabuura 2.1-2. ‡ **4:29** Maanaa gidaade wo hulɓinirde e haalaaji. § **4:36** Yimɓe lenyol Lewi ngonnoo ndaaranooɓe golle dewal Laamɗo gilla e jamaanu Muusaa.

deekiiko oon ina anndi. O yaari
ko heddii ɗuum, o hokki nulaaɓe
ɓeen. 3 Piyeer wi'i:
—Ananiyas, ko waɗi de Seyɗaani
heewi ɓernde maa faa penanɗaa
Ruuhu Ceniiɗo, cuuɗuɗaa feccere
coggu ngesa ngaan? 4 Wo aan
e hoore maa jeynoo nga. Ko
connuɗaa nga ɗuum du, wo aan
jeyi ceede ɗeen. Ndelle ko waɗi
de anniyiɗaa waɗude ni? Wanaa
yimɓe penanɗaa koy, wo Laamɗo
penanɗaa!
5 Nde Ananiyas nannoo haala
kaan fu, saami, maayii. Ɓum
laatanii nanɓe ɗum ɓeen fuu kulol
manngol. 6 Jokolɓe ummii, ngatti
mo e kasanke, ndonndii mo, njal-
tini yaasin, uwi mo.
7 Hono leeruuji tati caggal ɗuum,
deekiiko naati, tawi nanaay ko
waɗi ɗuum. 8 Piyeer wi'i mo:
—Haalanam yalla wo ɗum jaati
connuɗon ngesa mooɗon ngaan
naa?
O wi'i:
—Ayyo, nii foti.
9 Ndeen Piyeer wi'i mo:
—Noy de aan e gora dewruɗon
faa ndaartindoɗon Ruuhu Joomi-
raaɗo? Inan, uwoyɓe gora ina
ngara, faa ɓe njaare, aan du!
10 De wakkati gooto, kanko
du, o saami yeeso Piyeer, wo o
maayɗo. Jokolɓe ɓeen naati, tawi o
maayii. Ɓe ndonndii mo, ɓe njaltini
yaasin, ɓe uwi mo ɗakkol goriiko.
11 Kulol manngol nanngi kawrital
goonɗinɓe e nanɓe ɗum fuu.

*No nulaaɓe ɓeen ngolliri maan-
deeji kaayniiɗi e kaayeefiiji*

12 Nulaaɓe ɓeen ina ngaɗa
maandeeji kaayniiɗi e kaayeefiiji
keewɗi hakkunde yimɓe. Tawi
goonɗinɓe ɓeen fuu ina kawrita
ley danki Suleymaana kiin, ɓe
fuu ɓe ɓernde wootere. 13 Yimɓe
heddiiɓe ɓeen, fay gooto e muɓɓen
suusaa hawtude e maɓɓe. Am-
maa yimɓe ɗoon na teddina ɓe.
14 Goonɗinɓe Joomiraaɗo ɓeen ina
ɓeydoroo yimɓe heewɓe, worɓe
e rewɓe. 15 Faa ɗum hewtini
yimɓe waddoyde nyawɓe, iɓe
mburtina ɗum'en dow laabi, iɓe
mballina ɗum'en e dow leese e
daage, faa nde Piyeer waroyi
fu, ɗowki muuɗum meema yoga
maɓɓe. 16 Yimɓe heewɓe yuuri e
gure piiliiɗe Urusaliima, ngaddi
nyawɓe e wonduɓe e ginnaaji.
Ɓeen fuu ndannaa.

No nulaaɓe ɓeen torriraa

17 Ndeen, Almaami Mawɗo e bat-
taa'en muuɗum ɓeen, ɗum woni
Saduki'en, keewi kiram. 18 Ɓe
nanngi nulaaɓe ɓeen, ɓe ommbi
ɗum'en ley kasu. 19 Ammaa e
jemma oon, maleyka Joomiraaɗo
gooto omti dammbuɗe kasu ɗeen,
wurtini ɓe, wi'i:
20 —Njehee ndarowee ley suudu
dewal mawndu toon, mbaajoɗon
yimɓe haala nguurndam goon-
galajam ɗam fuu.
21 Nde ɓe nannoo ko maleyka
oon wi'i fu, ɓe njehi, ɓe naatowi
suudu dewal mawndu nduun gilla
fajiri, iɓe njanngina.
Ndeen Almaami Mawɗo oon e
battaa'en muuɗum noddi waalde
Saahiiɓe e mawɓe Israa'iila fuu
batu. Ɓe njamiri nulaaɓe ɓeen
ittowee to kasu toon, ngaddee.
22 Ammaa nde doomooɓe ɓeen
njottinoo ndeen, tawaay ɓe e ley
kasu toon. Ɓe njeccii, ɓe kaaltani
waalde Saahiiɓe ɓeen, ɓe mbi'i:
23 —Min tawii kasu nguun ina
uddii ina sokii, doomooɓe ɓeen
ina keddii yaasin ina kuccunduri e
dammbuɗe ɗeen, ammaa nde min
udditinnoo ndeen, min tawaay fay
gooto ley toon.
24 Nde mawɗo doomooɓe suudu
dewal mawndu oon e hooreeɓe al-
maami'en ɓeen nannoo ɗum fu,
ɓe mbemmbaa, ɓe kunngii faa-
mude fuu ko ɗum waawi laataade.
25 Ndeen goddo wari, humpiti ɓe,
wi'i:

—Inan, worɓe ɓe ommbunoɗon
ley kasu ɓeen, ina ndarii ley su-
udu dewal mawndu, ina njang-
ina yimɓe!
26 Ndeen, mawɗo doomooɓe
oon yaadi e doomooɓe ɓeen,
ngartiri nulaaɓe ɓeen. Ammaa ɓe
ngaɗiraay ɗum doole sabo iɓe kula
taa yimɓe paɗɗa ɓe kaaye.
27 Nde ɓe ngartirnoo nulaaɓe
ɓeen fu, ɓe ndarni ɗum'en yeeso
waalde Saahiiɓe ndeen. Almaami
Mawɗo oon yami ɓe, 28 wi'i:
—Min cappanii on sappannde
sattunde, taa mbaajoɗon e in-
nde gorko oon. De ndaaree ko
ngaɗuɗon! On cankitii waaju
mooɗon oon ley Urusaliima fuu.
Katin du, oɗon njiɗi yowude dow
amin wareede gorko oon.
29 Piyeer e nulaaɓe ɓeen njaabii,
mbi'i:
—Ina tilsi neɗɗo ɗowtanoo
Laamɗo, wanaa yimɓe. 30 Laamɗo
maamiraaɓe meeɗen iirtinii Iisaa
mo tontuɗon e leggal de mbarɗon
ɗum oon. 31 Wo kanko Laamɗo ted-
dini faa toowni, de joyyini mo gere
nyaamo muuɗum. Laamɗo waɗi
mo hooreejo, waɗi mo kisinoowo
faa o hokka Israa'iilankooɓe no
tuubira, faa keɓa yaafaneede lutti
muɓɓen. 32 Minen ngoni seedeeɓe
kabaaruuji ɗiin. Ruuhu Ceniiɗo
mo Laamɗo hokki ɗowtaniiɓe ɗum
du na seedii ɗum.
33 Nde waalde Saahiiɓe ɓeen
nannoo ɗum ndeen, tikki sanne,
anniyii warude ɓe. 34 Ammaa ina
woodi toon gorko jeyaaɗo e waalde
Farisa'en bi'eteeɗo Gamaliyel,
jannginoowo Tawreeta Muusaa,
tedduɗo e yimɓe fuu. Gorko oon
ummii, darii hakkunde waalde
Saahiiɓe ndeen, yamiri nulaaɓe
ɓeen njaltinee seeɗa. 35 Caggal
ɗuum, o wi'i ɓe:
—Israa'iilankooɓe, ndeenee ko'e
mon e yimɓe ɓe, e ko anniyiɗon
waɗude ɗuum. 36 Ɓooyaay ko
Tewdas ɓangunoo. Imo jogori-
noo hoore makko won ko o
laatii. Ko waɗata yimɓe keme
nayo ina njokkunoo mo. O
waraama, jokkunooɓe mo ɓeen
fuu cankitake, de ɗum fuu laatake
ɓolum. 37 Caggal makko, Yahuuda
Galilinkeejo oon wariino wakkati
limgal. Yimɓe heewɓe njokki
ɗum. Kam du halkaa, jokkuɓe
ɗum ɓeen fuu cankitii. 38 Joonin,
miɗo haalana on: accee yimɓe
ɓeen, celon ɓe. Sabo si anniyaaji
maɓɓe e golle maɓɓe to yimɓe
yuuri fu, ɗum fiirtoto. 39 Ammaa si
tawii to Laamɗo ɗum yuuri du, on
mbaawaa sakkaade ɗum. Kaybee,
taa on kaɓu e Laamɗo!
40 Waalde Saahiiɓe ndeen jaɓi
dabare makko. Ɓe nodditi nulaaɓe
ɓeen, ɓe piyi ɗum'en, ɓe cappani
ɗum'en taa kaala e dow innde Iisaa
katin, ɓe njoofi ɗum'en. 41 Nulaaɓe
ɓeen ndilli yeeso waalde Saahiiɓe
ndeen. Ɓe ceyii sabo Laamɗo
ndaardii ɓe iɓe poti huyfineede
saabe innde Iisaa. 42 Nyannde fuu
ɓe njoppaay waajaade e jannginde
Kabaaru Lobbo haala Iisaa Almasi-
ihu kaan ley suudu dewal mawndu
e ley galleeji.

6

No worɓe njeɗɗo cuɓoraa faa mballa nulaaɓe

1 E balɗe ɗeen, tawi taal-
ibaaɓe ɓeen ina ɓeydoo heewude.
Alhuudiyankooɓe haalooɓe
geresankoore mbuykani Alhu-
udiyankooɓe haalooɓe ibraninkoore,
mbi'i kam'en kaa, rewɓe muɓɓen
ɓe goriraaɓe muɓɓen maayi ɓeen
njeɗataake ko njeyi heɓude e
neema nyannde fuu. 2 Nulaaɓe
sappo e ɗiɗo ɓeen noddi jamaa
goonɗinɓe oon fuu, mbi'i:
—Min kaanaa yoppude konngol
Laamɗo faa min peccana yimɓe
nyaamdu. 3 Sakiraaɓe, cuɓee
hakkunde mooɗon worɓe njeɗɗo
anndiraaɓe ko woodi, heewɓe
Ruuhu Ceniiɗo e hakkillo, faa
min kalfina ɗum'en gollal ngaal.
4 Minen kaa, accon min tinnoo

e du'aare e waajaade konngol
Laamɗo.
5 Haala kaan weli goondinɓe
ɓeen fuu. Ndeen ɓe cuɓii Etiyen,
gorko keewɗo goondinal e Ruuhu
Ceniiɗo, kam e Filipu e Porokor
e Nikanor e Timon e Parmena e
Nikolas, jeyaaɗo Antiyoki naatuɗo
e diina Alhuudiyankooɓe oon.
6 Ɓe ngaddi suɓaaɓe ɓeen yeeso
nulaaɓe. Ɓeen njowi juuɗe muɓɓen
e dow maɓɓe, ndu'anii ɓe.
7 Konngol Laamɗo ina yaaja
yaade. Taalibaaɓe ina ɓeydoo
heewude sanne e ley Urusaliima.
Almaami'en heewɓe ngoondini
Iisaa.

No Etiyen nanngiraa

8 Etiyen, kebbinaaɗo moyyere
e baawɗe Laamɗo oon, ina waɗa
kaayeefiiji e maandeeji kaayniiɗi
mawɗi hakkunde yimɓe. 9 Ammaa
yimɓe woɓɓe ngari ndukidi e
Etiyen. Ɓeen ngoni jeyaaɓe e
waajordu wi'eteendu waajordu
rimɗinaaɓe. Ley maɓɓe ina woodi
yuuruɓe Sireene e Alesandiri e
Silisi e Aasiya. 10 Ammaa ɓe
kunngii jaalaade mo sabo imo
haalda e maɓɓe hakkilantaaku e
Ruuhu. 11 Ndeen ɓe nyoyyi yimɓe
mbi'a nanii imo mbonkoo Muusaa
e Laamɗo. 12 Nii ɓe umminiri
hakkillooji jamaa oon e mawɓe
ɓeen e jannginooɓe Tawreeta ɓeen.
Ɓe ngari, ɓe nanngi Etiyen, ɓe
njaari ɗum to waalde Saahiiɓe
toon. 13 Ɓe ngaddi seedeeɓe
fewreeɓe, ina mbi'a:

—Gorko o selataa wi'ude ko boni
dow wuro seniingo ngo e Tawreeta
Muusaa. 14 Min nanii imo wi'a
Iisaa Nasaraatuujo oon liɓan su-
udu ndu, de waylita al'aadaaji ɗi
Muusaa yoppidi en ɗiin.
15 Saahiiɓe joodiiɓe ɗoon ɓeen
fuu ndaari Etiyen faa woodi, nji'i
yeeso makko ina wa'i hono yeeso
maleyka ni.

7

Waaju Etiyen

1 Ndeen Almaami Mawɗo oon
yami Etiyen:

—Yalla ko ɓe mbi'i ɗuum, wo
noon worri naa?
2 Etiyen jaabii, wi'i:

—Sakiraaɓe e baabiraaɓe, ket-
tindanee kam! Laamɗo jom
teddeengal oon ɓanganii maami
en Ibrahiima nde wonnoo leydi
Mesopotami, fadde muuɗum
hoɗoyde Haran, 3 wi'i ɗum: «Eggu
e leydi maa e lenyol maa, njahaa
e leydi ndi kollanmaami ndiin.»*
4 Ndeen Ibrahiima dilli leydi
Kaldiya, yehi hoɗowi Haran.
Caggal maayde bammum, Laamɗo
eggini ɗum ɗoon, waddi ɗum e
leydi ndi koɗuɗon e muuɗum
joonin ndi. 5 Laamɗo hokkaay mo
e leydi ndi tafon, fay taaɓannde.
Ammaa aadake hokkude mo ndi,
ndi laatoo halal makko, kanko
e yuwdi makko, fay si taweede
o walaa ɓiɗɗo tafon. 6 Inan ko
Laamɗo wi'i: «yuwdi maa feran
jooɗowoo leydi njananndi, maree,
torree duuɓi keme nay. 7 Ammaa
leydi marundi ɓe ndiin, mi jukkoto
ndi. Caggal ɗuum, ɓe njaltan
leydi ndiin, ɓe teddina kam e
nokku ooɗo.»† Wo noon Laamɗo
wi'i. 8 Ndeen Laamɗo haɓɓidi e
Ibrahiima amaana. Taadagol laatii
maande amaana oon. Hono noon,
ko Ibrahiima heɓi Isiyaaka ɗuum,
taadi ɗum nde waɗunoo balɗe
jeetati. Hono noon Isiyaaka taadiri
Yaakuuba. Hono noon Yaakuuba
du waɗiri ɓiɓɓe muuɗum sappo
e ɗiɗo, laatiiɓe maamiraaɓe lenyi
meeɗen sappo e ɗiɗi.
9 Maamiraaɓe ɓeen kaasidii
Yuusufi, conni ɗum Misira. Am-
maa Laamɗo ina wondi e makko,
10 hisini mo e torraaji ɗi o tor-
raa fuu, hokki mo moyyere e
hakkilantaaku yeeso Fira'awna
kaananke Misira oon. Oon waɗi

* **7:3** Fuɗɗoode 12.1. † **7:7** Fuɗɗoode 15.13-14.

mo dawranoowo galle muuɗum
e Misira fuu. 11 Ndeen rafo
waɗi ley Misira e Kanaana fuu.
Ɓillaare mawni faa maamiraaɓe
meeɗen kunngii nyaamdu. 12 Nde
Yaakuuba nannoo nyaamri ina
woni ley Misira ndeen, neli toon
maamiraaɓe meeɗen. Ɓe njehi, ɓe
ngarti. 13 Nde ɓe njeccinoo Misira
ɗiɗaɓerde fu, Yuusufi anndintinii
sakiraaɓe muuɗum ɓeen hoore
mum. Suudu baaba Yuusufi du
ɓangani Fira'awna. 14 Ndeen
Yuusufi neli noddanee bammum
Yaakuuba e koreeji muuɗum fuu.
Wo ɓe yimɓe capanɗe njeɗɗo e
njoyo. 15 Yaakuuba nootowii
Yuusufi Misira. O maayi toon,
kanko e maamiraaɓe meeɗen ɓeen.
16 Ɓe njaaraa Sikem, ɓe uwaa e
saabeere nde Ibrahiima soorunoo
e ɓiɓɓe Hamor buuɗi cardi to Sikem
toon.

17 Nde amaana mo Laamɗo
waɗannoo Ibrahiima ɓadinoo
yottaade ndeen, Ibraninkooɓe
keewi ley Misira. 18 Wakkati oon,
kaananke goɗɗo mo anndaano
Yuusufi laamii Misira. 19 Kaananke
oon hiili lenyol meeɗen, torri
maamiraaɓe meeɗen faa tilsinani
ɓe ɓe njoppa cukaloy maɓɓe
faa maaya. 20 Ley wakkati
oon, Muusaa rimaa, wo korsuɗo
Laamɗo. O muyninaa lebbi tati
ley galle baabiiko. 21 Nde o
yoppanoo ndeen, ɓii Fira'awna
debbo hooyi mo, jogorii mo ɓiyum.
22 Hono noon Muusaa janngiri
anndal Misirankooɓe fuu, o laatii
barkinaaɗo e haalaaji e golle fuu.

23 Nde Muusaa heɓunoo duuɓi
capanɗe nay ndeen, muuyi wal-
lude sakiraaɓe muuɗum ɓiɓɓe Is-
raa'iila. 24 O yi'i Misiranke ina
toonyoo gooto maɓɓe. O yomni-
tanii neɗɗo makko oon ko toonyaa
ɗuum, o fiyi Misiranke oon, o wari
ɗum. 25 Imo sikka sakiraaɓe makko
ɓeen paaman Laamɗo ina hisinira
ɗum'en e makko, de ɓe paamaay.
26 Jaango majjum o tawdi ɗiɗo
maɓɓe ina kaɓa. O tefi rewrintinde
ɓe, o wi'i: «Yigiraaɓe am, onon,
on sakiraaɓe! Ɗume waɗi de oɗon
kaɓa?» 27 Ndeen toonyiiɗo gondo
muuɗum oon dunyi mo, wi'i: «Moy
waɗi ma hooreejo naa carotooɗo
amin? 28 Ɗum le a jiɗuɗo warude
kam no mbardunoɗaa Misiranke
oon keeŋan naa?»‡ 29 Muusaa
doggi saabe konngol ngool, de laa-
towii janano ley leydi Madiyan. O
heɓi toon ɓiɓɓe worɓe ɗiɗo.

30 Nde o hiɓɓinnoo toon duuɓi
capanɗe nay ndeen, maleyka ɓangi
e makko e ley ɗemle yiite e wu-
umoore huɓɓoore, ley ladde ɗakkol
waamnde wi'eteende Sinayi.
31 Nde Muusaa yi'unoo ɗum ndeen,
ɗum haaynii ɗum. Imo ɓattitoo
faa o ndaara, de daande Joomi-
raaɗo wi'i: 32 «Miin woni Laamɗo
maamiraaɓe maaɗa, Ibrahiima e
Isiyaaka e Yaakuuba.» De Muusaa
na diwna, suusaa ndaarude toon
katin. 33 Joomiraaɗo wi'i mo:
«Ɓorta paɗe maa, sabo nokkuure ɗo
ndariɗaa ɗoon wo seniinde. 34 Mi
yi'ii torra kewtiiɗo yimɓe am ɓeen
to Misira, mi nanii uumaali maɓɓe.
Mi jippake faa mi ɓillita ɓe. Joonin
le, war, mi nule Misira.»§

35 Muusaa mo ɓe calanii de ɓe
mbi'i: «Moy waɗi ma hooreejo
naa carotooɗo?», wo oon Laamɗo
nuli. Laamɗo waɗi ɗum hooreejo
e kisinoowo, waɗi ɗum e junngo
maleyka ɓangannooɗo ɗum e
ley wuumoore oon. 36 Kanko
wurtini ɓe, o waɗi kaayeefiiji
e maandeeji kaayniiɗi ley leydi
Misira e ley maayo Maaliya e
ley ladde duuɓi capanɗe nay.
37 Oon woni Muusaa biiɗo ɓiɓɓe
Israa'iila: «Laamɗo nuldan on
annabaajo hono am, sakiike
mooɗon.» 38 Nde ɓe kawritinnoo
ley ladde ndeen, wo kanko wondi
e maleyka kaaldunooɗo e makko
to waamnde wi'eteende Sinayi.
Kanko laatii jottinoowo ɗum fuu to
maamiraaɓe meeɗen. Wo kanko

‡ **7:28** Wurtagol 2.11-14. § **7:34** Wurtagol 3.1-10.

heɓi haalaaji buurnooji faa o
hokka en.
39 Ammaa maamiraaɓe meeɗen
njaɓaay ɗowtanaade mo. Ɓe
calanii mo, hakkillooji maɓɓe
pornyii Misira. 40 Ɓe mbi'i Haaru-
una: «Waɗan en tooruuji ardotooɗi
en, sabo en anndaa ko hewtii
Muusaa jaltinnooɗo en leydi
Misira oon.»* 41 Ley balɗe ɗeen, ɓe
tafi tooru nanndundu hono ga'el.
Ɓe ngaɗani ndu kirsamaari, iɓe
ngaɗa weltaare saabe golle juuɗe
maɓɓe. 42 Ndeen Laamɗo tottitii ɓe,
yoppiri ɓe rewude koode kammu,
hono no winndiraa e dewtere
annabaaɓe:
«Hey lenyol Israa'iila!
Duuɓi capanɗe nay ɗi ngaɗuɗon ley
ladde ɗiin,
on ngaɗanii kam sadakaaji e
kirsamaaji naa?
43 On ngaɗaay. On ndonndake
hukum ɗo tooru mooɗon
Molok resaa,
kam e tooru ndu ngaɗuɗon
hoodere mon wi'eteende Re-
fan,
nate ɗe moyyinɗon faa cuji-
danon ɗum'en!
Ɗum waɗi de miɗo eggina on,
faa njaareɗon caggal Baabi-
ila.»†
44 Etiyen ɓeydi katin:
—Maamiraaɓe meeɗen ɓeen ina
njoginoo hukum seedaaku ley
ladde. Hukum oon moyyiniraama
hono no Laamɗo tindiniri
Muusaa, e sifa mo o holli ɗum.
45 Maamiraaɓe meeɗen ndoni
hukum oon. Ɓe eggidi e makko
wakkati mo Yoosuwa ardinoo ɓe.
Ɓe nanni ɗum leydi ndi ɓe teeti e
lenyi ɗi Laamɗo riiwi ɗiin. Ɗum
worri noon faa jamaanu Daawda.
46 Daawda heɓi moyyere Laamɗo, o
nyaagii ɗum faa yardoo o nyiɓana
Laamɗo Yaakuuba joonnde. 47 De
wo Suleymaana, kam nyiɓi suudu
nduun. 48 Ammaa Laamɗo Toowɗo
oon jooɗataako e cuuɗi ɗi yimɓe
nyiɓi, hono no annabaajo wi'iri:
49 «Joomiraaɗo wi'i:
Kammu wo jooɗorgal am,
leydi woni to koyɗe am
njaaɓata.
Suudu nduye nyiɓanton kam?
E nokku oye powtintoomi?
50 Wanaa miin tagiri kulle ɗeen fuu
baawɗe am naa?»‡
51 Etiyen ɓeydi katin, wi'i:
—Onon sattuɓe, yoorɓe ɓerɗe,
faaɗinkiniiɓe! Abada on celaay
salanaade Ruuhu Ceniiɗo! On
laatake hono maamiraaɓe mooɗon
ɓeen ni. 52 Moy woni annabaajo
mo maamiraaɓe mooɗon torraay?
Ɓe mbarii haalannooɓe haala garol
Ponnditiiɗo. Joonin onon e ko'e
mooɗon du, on njambake Ponndi-
tiiɗo oon, on mbarii ɗum. 53 On
keɓii Tawreeta Muusaa mo ma-
leyka'en njippini de on njokkaay
ɗum.

No Etiyen wardaa e kaaye

54 Nde Saahiiɓe ɓeen nannoo
haalaaji ɗiin fu, ɓe tikkani mo
sanne sanne faa iɓe nyeryundura
nyiiye maɓɓe. 55 Ammaa kanko
kebbinaaɗo Ruuhu Ceniiɗo oon,
o tiggitii kammu, o yi'i manngu
Laamɗo, o yi'i Iisaa ina darii gere
nyaamo Laamɗo. 56 O wi'i:
—Ndaaree! Miɗo yi'a kammu
ina udditii, Ɓii Neɗɗo ina darii gere
nyaamo Laamɗo!
57 Ɓe mbulli semmbe, ɓe cukki
noppi maɓɓe, ɓe fuu ɓe ngurbitanii
mo. 58 Ɓe mburtini mo ngallu-
ure ndeen, ɓe limni mo kaaye.
Seedeeɓe ɓeen ɓortii saayaaji
muɓɓen dowuuji, mballini ɗakkol
koyɗe jokolle bi'eteeɗo Sool.
59 Wakkati mo ɓe limnata Etiyen
kaaye oon, du'ii, wi'i:
—Iisaa Joomiraaɗo, inan yonki
am, jaɓu ki!
60 Ndeen, o hofii, o feekii faa
toowi, o wi'i:

* **7:40** Wurtagol 32.1. † **7:43** Amos 5.25-27. ‡ **7:50** Esaaya 66.1-2.

—Joomiraaɗo, taa rewta ɓe e hakke o!

Nde o haalnoo ɗum ndeen, o maayi.

8

1 Sool ina yardii ko ɓe mbari Etiyen ɗuum.

Nyalooma oon, torra mawɗo hewtii kawrital goondiɲɓe wonɓe Urusaliima toon. Ɓe fuu ɓe cankitii ley leyɗe Yahuudiya e Samariya, si wanaa nulaaɓe ɓeen. 2 Worɓe hulɓe Laamɗo uwi Etiyen, mboyi ɗum bojji keewɗi. 3 Sool kaa yehi na halka kawrital goondiɲɓe ngaal. Imo naata cuuɗi, imo nannga worɓe e rewɓe, imo daasa ɗum'en, imo uddowa ɗum'en ley kasu. 4 Ammaa sankitiiɓe ɓeen naati e yiilaade ina mbaajoo Kabaaru Lobbo.

No Filipu waajorii Kabaaru Lobbo ley leydi Samariya

5 Filipu du yehi ngalluure wonnde ley leydi Samariya, ina waajoo yimɓe kabaaru Almasiihu. 6 Yimɓe toon heewɓe nani kabaaru maandeeji kaayniidi di Filipu waɗi, woodi nji'i ɗum du. Ndelle ɓe kettindii waaju makko faa woodi. 7 Wonduɓe e ginnaaji heewɓe, ginnaaji ɗiin njaltiri bullaali mawɗi. Heewɓe ɓe ɓalli muɓɓen mbaati ndaɗi, kam'en e bonnguuɓe. 8 Ɗum laatanii ngalluure ndeen seyo manngo.

9 Gorko bi'eteeɗo Simon ina wonnoo ley ngalluure ndeen. Imo gollannoo ndaggadaaku, imo haayninoo Samariyankooɓe sanne, imo wiitoo wo o neɗɗo mawɗo. 10 Yimɓe ɓeen fuu ina njaɓani mo, gilla suka faa mawɗo. Ɓe mbi'i:

—Gorko o jogii baawɗe Laamɗo bi'eteeɗe «Baawɗe mawɗe».

11 Ɓe njokkii mo ko ɓooyi sabo imo haayninoo ɓe e dabare makko. 12 Ammaa nde Filipu waajinoo ɓe Kabaaru Lobbo haala laamu Laamɗo e haala Iisaa Almasiihu ndeen, ɓe ngoondini. Worɓe e rewɓe du lootaa lootagal batisima*. 13 Simon e hoore muuɗum goondini, kam du. Nde o batisaa ndeen, o takkunduri e Filipu. O yi'i maandeeji kaayniidi e kaayeefiiji mawɗi gaɗaaɗi ɗiin, de ɗum haaynii mo.

14 Nulaaɓe wonɓe Urusaliima ɓeen nani Samariyankooɓe ngoondinii konngol Laamɗo. Ɓe nuldi ɗum'en Piyeer e Yuhanna. 15 Nde ɓeen njottinoo ndeen, ndu'anii ɓe faa ɓe keɓa Ruuhu Ceniiɗo, 16 sabo Ruuhu Ceniiɗo jippaaki e dow fay gooto maɓɓe tafon. Wo dow innde Iisaa Joomiraaɗo oon tan ɓe mbatisiraa. 17 Ndeen Piyeer e Yuhanna njowi juuɗe muɓɓen dow maɓɓe de ɓe keɓi Ruuhu Ceniiɗo.

18 Nde Simon yi'unoo Piyeer e Yuhanna ina njowi juuɗe muɓɓen dow maɓɓe ina kokka ɓe Ruuhu Ceniiɗo ndeen, inndani ɓe ceede, 19 wi'i:

—Kokkee kam miin du baawɗe ɗe faa mo njowumi juuɗe am e dow muuɗum fuu heɓa Ruuhu Ceniiɗo.

20 Ndeen Piyeer jaabii mo, wi'i:

—Wo Laamɗo halke, aan e cardi maa, sabo a miilii dokkal Laamɗo na heɓiree ceede! 21 A walaa ngeɗu ley golle amin, ɗum walanaa ma, sabo ɓernde maa fonnditaaki to Laamɗo. 22 Tuubu, wurta e bonanda maa oon, nyaagoɗaa Joomiraaɗo yalla imo yaafe e anniya maa bondo oon. 23 Sabo mi yi'ii ma a kaaɗuɗo ɓernde, hakke maa haɓɓii ma.

24 Simon jaabii, wi'i:

—Nyaaganee kam Joomiraaɗo taa fay huunde e ko mbiiɗon ɗuum hewtoo kam.

25 Woodi, Piyeer e Yuhanna ceedanii Almasiihu, mbaajii konngol Joomiraaɗo toon. Caggal ɗuum, ɓe njeccii Urusaliima.

* **8:12** Ɗo wi'ete lootagal batisima dow haala batisima, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee.

Dow laawol ngool du, iɓe mbaa-
joo Kabaaru Lobbo oon e gure
Samariya keewɗe.

No Filipu batisiri howruujo kaananke Etiyopi

26 Maleyka Joomiraaɗo wi'i Fil-
ipu:
—Umma, yaaru horɗoore,
kooyaa laawol jeewniingol
yuuroowol Urusaliima ina fonndii
Gaaja ngool.
27 O ummii, o yehi. O hawri e
gorko Etiyopiyanke. Gorko oon
wo howruujo Kandasa. Maanaa
Kandasa wo «laamiiɗo debbo Etiy-
opi». Wo o coortaaɗo, kayboowo
beembal jawdi kaananke debbo
oon. Tawi o yehiino Urusaliima
sujidande Laamɗo. 28 Ko o wartata
ɗuum, imo jooɗii e dow torkooru
makko puccu, imo jannga ley
dewtere annabi Esaaya. 29 Ruuhu
wi'i Filipu:
—Ɓatta, samnda torkooru
nduun.
30 Filipu doggi hewti ndu,
nani imo jannga dewtere annabi
Esaaya, de wi'i mo:
—Ndelle aɗa faama ko njan-
ngataa ɗuum naa?
31 Gorko oon jaabii, wi'i:
—Noy paamirammi si fay gooto
fiirtanaay kam?
O nyaagii Filipu yeeŋa jooɗodoo e
makko. 32 Inan aayaaje ɗe o janngi
ley dewtere ndeen:
«O yaaraama hono mbaalu kirsoy-
teengu ni.
No baalel deyyinortoo yeeso
kesoowo leeɓi muuɗum ni,
hono noon o muɓɓiri hun-
nduko makko.
33 Ɓe leeyinii mo, ɓe carii mo sariya
bonɗo.
Moy waawi fillaade filla yuwdi
makko?
Sabo ɓe ittii yonki makko ley
adunaaru ga.»†
34 Howruujo oon wi'i Filipu:
—Miɗo ŋaare, haalanam dow
moy annabaajo oon haalata haala
ka. Wo dow hoore muuɗum naa
wo goɗɗo?
35 Ndeen Filipu fuɗɗi haalude
dow aayaaje ɗeen, de waajii mo
Kabaaru Lobbo haala Iisaa. 36 Iɓe
njokki laawol maɓɓe ngool faa ɓe
nji'i ndiyam. Howruujo oon wi'i:
—Inan ndiyam! Ɗume haɗata
kam looteede lootagal batisima?
37 [Filipu wi'i:
—Si tawii aɗa goonɗini e ɓernde
laaɓunde fu, walaa ko haɗete ba-
tiseede. O jaabii, o wi'i:
—Miɗo goonɗini Iisaa Almasiihu
woni Ɓii Laamɗo.]‡
38 O yamiri torkooru nduun
daroo. Ɓe ɗiɗo fuu ɓe njippii, ɓe
naati ndiyam ɗaam. Filipu looti
mo lootagal batisima. 39 Nde ɓe
mburtinoo ndiyam ɗam ndeen,
Ruuhu Joomiraaɗo hooyi Filipu.
Howruujo oon yiitaay mo katin,
jokki laawol muuɗum, ina seyii.
40 Filipu tawowaa Ajootus.§ Gilla
ɗoon faa Kaysariya, wuro fuu
ngo o wari e muuɗum, o waajoto
Kabaaru Lobbo.

9

No Sool tuubiri

1 Sool ina heddii na haala
haalaaji kulɓiniiɗi dow taalibaaɓe
Joomiraaɗo ɓeen, na wi'a o waran
ɗum'en. O yehi to Almaami
Mawɗo. 2 O ŋaarii ɗum ɗerewol
yamiroore nannoore mo cuuɗi
Alhuudiyankooɓe baajorɗi gonɗi
Damas. Hono nii, si o tawii toon
yimɓe jokkuɓe laawol Iisaa, gorko
e debbo fuu, o nannga ɗum'en, o
haɓɓa, o yaara Urusaliima. 3 Nde
o yahunoo faa o ɓattitii Damas
ndeen, wakkati gooto annoora
yuuri dow kammu fiilii mo. 4 O
saami e leydi, o nani daande ina
wi'a mo:

† **8:33** Esaaya 53.7-8. ‡ **8:37** E ɗereeji ɓooydi, goɗɗi ngalaa aaya 37. § **8:40** E amaana kiiɗɗo wuro Ajootuswi'etaakenaa Asdot.

—Sool, Sool, ko waɗi de aɗa torra kam?
5 Sool yami:
—Aan wo a moy, joomam?
Nde o yamunoo ɗum fu, jaabu wari e makko:
—Miin, wo mi Iisaa mo torrataa oon. 6 Umma naatu e ley ngalluure ndeen. Ɓe kaalante ko tilsi ngaɗaa.
7 Worɓe wonduɓe e makko ɓeen nani daande ndeen ammaa nji'aay fay gooto. Ɓe ndarii, ɓe mbemmbaa faa ɓe muumɗi. 8 Sool ummii e leydi, ina feerti gite muuɗum ammaa yi'ataa fay huunde. Ndeen o ɗowaa, o nannaa Damas. 9 O waɗi balɗe tati o bumɗo. O nyaamaay, o yaraay.
10 Ley Damas ɗoon ina woodi taalibaajo bi'eteeɗo Ananiyas. E ley holleede, Joomiraaɗo noddi ɗum, wi'i:
—Ananiyas!
O jaabii, o wi'i:
—Naam, Joomiraaɗo.
11 Joomiraaɗo wi'i mo:
—Umma rewu laawol bi'eteengol Dartiingol, naataa galle Yahuuda, piloɗaa gorko bi'eteeɗo Sool, jeyaaɗo Tarsus, sabo joonin imo waɗa du'aare. 12 O yi'i e ley holleede gorko bi'eteeɗo Ananiyas ina naata, ina yowa juuɗe muuɗum e makko faa o wumta.
13 Ananiyas jaabii, wi'i:
—Joomiraaɗo, mi narrii yimɓe heewɓe haala gorko o e torraaji keewɗi ɗi o waɗi seniiɓe maa wonɓe Urusaliima. 14 O wardii ɗo e yamiroore hooreeɓe almaami'en, faa o haɓɓa noddooɓe innde maa fuu.
15 Ammaa Joomiraaɗo wi'i mo:
—Yahu waɗoy no mbiimi ni, sabo mi suɓake gorko o faa o gollana kam. O anndina lenyi e kaanankooɓe e ɓiɓɓe Israa'iila du innde am. 16 Mi hollan mo na tilsi o torree torraaji keewɗi saabe am.
17 Ndeen, Ananiyas yehi, naatowi suudu nduun, yowi juuɗe muuɗum e makko, wi'i:
—Sakiike am Sool, Joomiraaɗo meeɗen Iisaa ɓangannoodo ma e laawol nde ngarannoɗaa oon, nulii kam faa mbumtaa, keewaa Ruuhu Ceniiɗo.
18 Wakkati oon fu, huunde wa'unde hono koɓolaaje nii hoɓɓitii e gite Sool. O wumti, o ummii, de o lootaa lootagal batisima. 19 O nyaami, de semmbe makko warti. O heddodii e taalibaaɓe wonɓe Damas ɓeen balɗe seeɗa.

No Sool waajorii kabaaru Iisaa ley Damas

20 Wakkati oon fu, Sool fuɗɗi waajaade ley cuuɗi baajorɗi. Imo wi'a Iisaa jaati woni Ɓii Laamɗo. 21 Ɗum haaynii hettindaniiɓe mo ɓeen fuu, mbi'i:
—Wanaa kanko wonnoo torrannoodo goondinɓe Iisaa wonɓe ley Urusaliima oon naa? Wanaa faa o haɓɓa goondinɓe o yaara ɗum'en to hooreeɓe almaami'en waddi mo ɗo naa?
22 De Sool ina heddii na ɓeydoroo semmbe e ley waaju muuɗum oon, faa ɗum jiiɓi Alhuudiyankooɓe wonɓe Damas ɓeen fuu. O laaɓinani ɓe Iisaa woni Almasiihu oon.
23 Balɗe njehi, ngarti, Alhuudiyankooɓe ndawridi faa mbara Sool. 24 Sool humpitii dabare maɓɓe ndeen. Yimɓe ina kayba dammbuɗe ngalluure ndeen jemma e nyalooma fuu, faa ɓe keɓa no ɓe mbarda mo. 25 Jemma gooto taalibaaɓe makko kooyi mo, ngatti mo e hanndeere, kaɓɓi ɓoggol, njaltiniri mo kokuwol piiliingol ngalluure ngool.

No taalibaaɓe wonɓe Urusaliima keɓiri hoolaade Sool

26 Nde Sool warnoo Urusaliima ndeen, muuyi hawritinde e taalibaaɓe Iisaa ɓeen. Ammaa ɓe fuu iɓe kula mo, ɓe koolaaki yalla o laatake taalibbo Iisaa goonga goonga. 27 Ndeen Barnabas yaari mo to nulaaɓe ɓeen, haalani ɗum'en no o yiiri Joomiraaɗo ina

haalda e makko e laawol ngool, e
no o waajorii haala Iisaa e cuusal
ley Damas toon. 28 Caggal ɗuum,
Sool wondi e maɓɓe, ina naata
ina wurtoo ley galleeji maɓɓe
Urusaliima, ina waajoroo haala
Joomiraaɗo e cuusal. 29 Imo
haalda e Alhuudiyankooɓe haalan-
nooɓe geresankoore ɓeen, imo
yeddundura e maɓɓe, de kamɓe
kaa iɓe piloo warude mo. 30 Nde
sakiraaɓe makko goondiɓe ɓeen
annditinnoo ɗum ndeen, njaari
Sool Kaysariya. Caggal ɗuum, ɓe
neli mo Tarsus.
31 Ndeen kawrital goondiɓe
ngaal heɓi jam ley Yahuudiya e
Galili, kam e Samariya fuu. Ngal
ɓeydi semmbe, ngal yehi yeeso
e kulol Joomiraaɗo, ngal ɓeydii
heewude saabe ballal Ruuhu
Ceniiɗo.

No Piyeer danniri yimɓe ley Lidda e Joffe

32 Piyeer ina yiiloo e ley leydi
ndiin fuu. O jippanii seniiɓe wonɓe
Lidda ɓeen du. 33 O tawi toon gorko
nyawɗo mo ɓanndu muuɗum fuu
waati, bi'eteeɗo Eneya. O waɗii
duuɓi jeetati imo waalii. 34 Piyeer
wi'i mo:
—Eneya, Iisaa Almasiihu dannii
ma! Umma, moyyin daɗɗo maa!
Wakkati oon pay, o ummii.
35 Wonɓe Lidda e ngenndi Saron
fuu nji'i mo, de tuubani Joomi-
raaɗo.
36 Ley wuro Joffe ina woodi
taalibaajo debbo bi'eteeɗo Tabita
(maanaa majjum woni «Lewla»).
Ɗum woni Dorkas e geresankoore.
Imo golla golleeji lobbi, imo
waɗana talkaaɓe moyyere. 37 E
balɗe ɗeen o nyawi, o maayi. O
lootaa, de o wallinaa ley suudu
sooro tafon. 38 Wuro Joffe ngoon
woɗɗunduraa e Lidda, woodi du,
taalibaaɓe ɓeen nani Piyeer ina
woni to Lidda toon. Ndelle ɓe
neli worɓe ɗiɗo ŋaaroo mo o yottoo
ɗum'en law. 39 Piyeer ummii,
yaadi e maɓɓe. Nde ɓe njottinoo
ndeen, ɓe njaari mo ley suudu
sooro toon. Rewɓe talka'en ɓe
goriraaɓe muɓɓen maayi ɓeen fuu
ɓattii ɗum ina mboya, ina kolla
ɗum saayaaji e kaddule goɗɗe ɗe
Dorkas nyo'unoo nde wondunoo e
muɓɓen ndeen. 40 Piyeer wurtini
yimɓe ɓeen fuu, hofii, ina du'oo.
Caggal ɗuum, hucciti e maayɗo
oon, wi'i:
—Tabita, umma!
Ndeen Tabita feerti gite
muuɗum, yi'i Piyeer, ummii jooɗii.
41 Piyeer nanngi junngo makko,
ummini mo. Caggal ɗuum, o noddi
seniiɓe ɓeen e rewɓe talkaaɓe ɓeen,
o holli ɗum'en Tabita wo buurɗo.
42 Ɗum nanaama e ley Joffe fuu,
heewɓe ngoondini Joomiraaɗo.
43 Piyeer ɓooyti Joffe balɗe keewɗe
to ceeloowo guri bi'eteeɗo Simon.

10

No Piyeer noddiraa to suudu Korneliyus

1 Ley Kaysariya ina woodi gorko
bi'eteeɗo Korneliyus. O mawɗo
fedde sordaasi'en wi'eteende
«fedde Italiyankooɓe». 2 O tinniiɗo
e diina, kanko e koreeji makko fuu
ɓe hulɓe Laamɗo. Imo sakkana Al-
huudiyankooɓe sadakaaji keewɗi,
imo waɗa du'aare to Laamɗo
wakkati fuu. 3 Nyannde gomma
wakkati yamnde tati, o yi'i e ley
holleede maleyka ina naata suudu
makko. Maleyka oon ina wi'a mo:
—Korneliyus!
4 O ndaari ɗum faa woodi, o huli,
o wi'i ɗum:
—Joomam, ɗume?
Maleyka oon wi'i mo:
—Du'aawuuji maa e sadakaaji ɗi
ngaɗanɗaa talkaaɓe ɗiin ina mbeli
Laamɗo. Laamɗo yeggitaay ma.
5 Nulu joonin worɓe to wuro Joffe,
faa noddowa Simon, bi'eteeɗo Piy-
eer. 6 Imo jippii to ceeloowo
guri bi'eteeɗo Simon, mo suudu
muuɗum hetti e maayo manngo.

7 Nde maleyka kaaldannooɗo
e makko oon dillunoo ndeen,
o noddi gollooɓe makko ɗiɗo e
sordaasi gooto kulɗo Laamɗo
jeyaaɗo e howruuɓe makko. 8 O
haalani ɓe ko maleyka oon wi'i
ɗuum fuu, o neli ɓe Joffe.

9 Jaango majjum, iɓe ngoni e
laawol. Nde worɓe tato ɓeen
ɓattinoo wuro ngoon ndeen,
Piyeer yeeŋi dow suudu ɗo weeri
ɗoon wakkati hakkunde naange
faa waɗa du'aare. 10 O yolbii
sanne, imo yiɗi nyaamude. Nde
ɓe moyyinanta o nyaamdu ndeen,
Laamɗo holli mo. 11 O yi'i kammu
udditii, de huunde wa'unde hono
disaare mawnde ina jippinee e
leydi. Coɓɓuli muuɗum nay fuu ina
kaɓɓaa. 12 Sii daabaaji fuu ɗi koyɗe
nay, e kulle ladooje, kam e sii pooli
fuu ina ngoni e mayre. 13 Daande
wi'i mo:

—Piyeer, umma, hirsu, nyaam!

14 Piyeer wi'i:

—A'aa, abada Joomiraaɗo!
Abada mi nyaamaay ko harmi naa
ko tuuni.

15 Daande ndeen wi'i mo katin:

—Taa harmin ko Laamɗo
laaɓini.

16 Ɗum waɗi noon kile tati.
Ndeen disaare ndeen yeentinaa
dow kammu.

17 Piyeer ina wemmbii dow
ko hollaa ɗuum, ko ɗum fiirtata.
Tawi worɓe ɓe Korneliyus nelunoo
ɓeen, yamiino galle Simon, de
joonin ɓe ngari. Ɓe ndarii e
dammbugal. 18 Ɓe noddi, ɓe yami
yalla Simon bi'eteeɗo Piyeer ɗoon
jippii. 19 Piyeer ina heddii na
miiloo dow ko yi'i ɗuum, faa Ruuhu
wi'i ɗum:

—Worɓe tato ina pile. 20 Umma,
jippa, njaadaa e maɓɓe tawa a
sikkitiraay, sabo miin nuli ɓe.

21 Piyeer jippii, wi'i worɓe ɓeen:

—Inani kam, miin woni mo pi-
lotoɗon oon. Ɗume waddi on?

22 Ɓe njaabii, ɓe mbi'i:

—Korneliyus mawɗo sor-
daasi'en neli min. O gorko
dartiiɗo, kulɗo Laamɗo, mo lenyol
Alhuudiyankooɓe fuu seedanii
moyyere. Maleyka ceniiɗo yamirii
mo min nodde, ngaraa suudu
makko, faa o nana waaju maaɗa.

23 Piyeer silmini ɓe, weerni ɓe
jemma oon.

Jaango majjum, o ummii, o
dillidi e maɓɓe. Sakiraaɓe woɓɓe
jeyaaɓe Joffe njaadi e makko.
24 Jaango majjum katin ɓe njottii
ngalluure Kaysariya. Korneliyus
ina heɗinoo ɓe, noddi sakiraaɓe
muuɗum e yigiraaɓe muuɗum
ɓadiiɓe. 25 Nde Piyeer naatannoo
ndeen, Korneliyus jaɓɓii ɗum,
sujidani ɗum. 26 De Piyeer ummini
mo, wi'i:

—Umma, sabo miin du mi neɗɗo
tan.

27 Piyeer ina haalda e makko, faa
ɓe naati suudu nduun, tawi toon
yimɓe heewɓe ina kawriti. 28 O wi'i
ɓe:

—Oɗon anndi daganaaki Alhu-
udiyanke jokkundura e mo wanaa
Alhuudiyanke, naa weerande
ɗum. Ammaa Laamɗo hollii kam
taa mi ndaarda fay gooto karmuɗo
naa tuunɗo. 29 Ɗum waɗi nde
nelanɗon kam ndeen, mi warii,
mi salaaki. Ɗum le, kaalanee kam,
saabe ɗume noddirɗon kam?

30 Korneliyus jaabii, wi'i:

—Hannden woni balɗe nay,
miɗo waɗa du'aare ley suudu am
e wakkati hono o, yamnde tati
ni, faa gorko mo kaddule jalbooje
wari, darii yeeso am, 31 wi'i:
«Korneliyus, Laamɗo jaabanake
ma du'aawuuji maa e sadakaaji
maa. 32 Joonin, nulu e wuro
wi'eteengo Joffe, noddaneɗaa
Simon, bi'eteeɗo Piyeer. Imo
jippii to ceeloowo guri bi'eteeɗo
Simon, mo suudu muuɗum hetti
e maayo manngo.» 33 Ɗum waɗi de
nelumi noddoweɗaa wakkati oon.
A gaynii ko ngarɗaa ɗuum. Joonin
min fuu inani min yeeso Laamɗo

faa min kettindoo ko Joomiraaɗo
yamiri ma mbaajoɗaa min fuu.
34 Ndeen Piyeer fuɗɗi haalude,
wi'i:
—Joonin mi yi'ii goonga jaati
Laamɗo ɓurdintaa yimɓe. 35 Neɗɗo
kuloowo mo, gaɗoowo ko fon-
nditii, o jaɓan ɗum ko lenyol
muuɗum laatii fuu. 36 Oɗon anndi
konngol ngol Laamɗo nuldi ɓiɓɓe
Israa'iila ngool. Konngol lobbol
ngool na holla jam na heɓiree
saabe Iisaa Almasiihu, kam woni
Joomiraaɗo yimɓe fuu. 37 Oɗon
anndi kabaaru o huuɓii leydi
Yahuudiya fuu. Ɗum fuɗɗii gilla
Galili, caggal ko Yaayaa waajii
yimɓe loote batisima. 38 Oɗon
anndi no Laamɗo suɓorii Iisaa
Nasaraatuujo oon, no jippiniri e
muuɗum Ruuhu Ceniiɗo e baawɗe.
Oɗon anndi no Iisaa yiilorii e
nokkuuje fuu ina golla golleeji
lobbi, ina danna ɓe Ibiliisa jaalii
na torra fuu, sabo Laamɗo ina
wondi e muuɗum. 39 Minen, min
seedeeɓe ko o golli Yahuudiya e
ko o golli Urusaliima fuu. Ɓe ɓili
o e leggal palaangal, ɓe mbari
mo. 40 Ammaa Laamɗo iirtinii mo
nyannde tataɓerde, de ɓangini mo
hakkunde amin. 41 Kaa wanaa
yimɓe fuu o ɓangani. O ɓanganii
seedeeɓe ɓe Laamɗo artii suɓaade
ɓeen, minen nyaamduɓe e makko
de njardi e makko caggal iirtagol
makko ɓeen. 42 O yamirii min
mbaajoo yimɓe, min ceedoo kanko
woni mo Laamɗo waɗi carotooɗo
wuurɓe e maayɓe. 43 Kanko du
woni mo annabaaɓe fuu ceedanii,
mbi'i goonɗinɗo mo fuu heɓan
yaafaneede hakkeeji muuɗum
saabe innde makko.
44 Wakkati Piyeer waajotoo
waaju oon ndeen, Ruuhu Ceniiɗo
jippii e hettindiiɓe ɓeen fuu.
45 Alhuudiyankooɓe goonɗinɓe
wardunooɓe e Piyeer ɓeen fuu ɗum
haaynii ɗum'en, no dokkal Ruuhu
Ceniiɗo ngaal saakorii e yimɓe
ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe ni.
46 Sabo iɓe nana yimɓe ɓeen ina
kaala e ɗemle janane, na njetta
Laamɗo. Ndeen, Piyeer jaabii, wi'i:
47 —Yimɓe ɓeen keɓii Ruuhu
Ceniiɗo hono no meeɗen ni. Moy
waawi haɗude ɓe looteede lootagal
batisima?
48 O yamiri ɓe mbatisiree e innde
Iisaa Almasiihu. Caggal ɗuum, ɓe
nyaagii mo o wonda e maɓɓe balɗe
seeɗa.

11

No Piyeer jaaborii kawrital goonɗinɓe gonngal Urusaliima

1 Nulaaɓe e sakiraaɓe wonɓe
Yahuudiya ɓeen nani yimɓe ɓe
nganaa Alhuudiyankooɓe du
keɓii konngol Laamɗo. 2 Nde
Piyeer yeentunoo Urusaliima fu,
goonɗinɓe tilsinɓe taadagol ɓeen
peli ɗum, 3 mbi'i:
—A jippanake yimɓe ɓe
taadaaki, a nyaamdii e muɓɓen!
4 Ndeen Piyeer haalani ɓe ko
waɗi ɗuum gilla e fuɗɗoode faa e
timmoode, wi'i:
5 —Wuro Joffe ngonnoomi, miɗo
du'oo faa nji'umi e ley holleede
huunde ɓanganii kam. Huunde
wa'unde hono disaare mawnde
nde coɓɓuli muuɗum nay fuu
kaɓɓaa, ina jippinee yuuwde e
kammu warde to am. 6 Taykiimi
nde faa wooɗi, nji'umi daabaaji
fuu ɗi koyɗe nay, e kulle ladde e
ladooje e sii pooli fuu. 7 Nanumi
daande ina wi'a kam: «Piyeer,
umma, hirsu, nyaam!» 8 Mbiimi:
«A'aa, abada Joomiraaɗo! Abada
mi nyaamaay ko harmi naa ko
tuuni.» 9 Daande dow kammu
ndeen jaabitii kam katin, wi'i:
«Taa harmin ko Laamɗo laaɓini.»
10 Ɗum waɗi noon kile tati. Caggal
ɗuum, kulle ɗeen fuu yeentinaa dow
kammu. 11 De wakkati oon pay,
worɓe tato nulaaɓe to am yuuruɓe
Kaysariya ngari to suudu ɗo min
ngonnoo ɗoon. 12 Ruuhu Ceniiɗo
wi'i kam mi yaada e maɓɓe taa mi

sikkitira fay huunde. Sakiraaɓe
njeegomo ɓee ɗo njaadi e am, de
min naaddi suudu Korneliyus. 13 O
haalani min no o yiiri maleyka
ina darii ley suudu makko ina
wi'a mo: «Nulu e wuro wi'eteengo
Joffe noddaneɗaa Simon bi'eteeɗo
Piyeer. 14 O haalante haalaaji kisi-
noowo ma, aan e koreeji maa fuu.»
15 Nde puɗɗumi haalude ndeen,
Ruuhu Ceniiɗo jippii e maɓɓe
hono no jipporinoo e meeɗen
arande ni. 16 Ndeen, miccitiimi
konngol ngol Joomiraaɗo wi'unoo:
«Yaayaa batisirannoo ndiyam,
ammaa onon, on mbatisirte Ruuhu
Ceniiɗo.» 17 Si Laamɗo fonndii en
e maɓɓe, hokkii ɓe ko hokkunoo
en ɗuum nde ngoonɗinnoɗen
Joommen Iisaa Almasiihu ndeen,
ndelle miin wo mi moy? Yalla miɗo
waawi haɗude Laamɗo naa?
18 Nde ɓe nannoo ɗum ndeen, ɓe
ndeyyinii, iɓe njetta Laamɗo, iɓe
mbi'a:
—Laamɗo tuubinii yimɓe ɓe
nganaa Alhuudiyankooɓe du faa
keɓa nguurndam ngoongalajam.

No Kabaaru Lobbo waajoraa ley Antiyoki

19 Nde Etiyen waranoo ndeen,
goonɗinɓe torraama faa canki-
tii. Woɓɓe njehi faa Finisi e
Kipirus e Antiyoki. Iɓe mbaajoo
Alhuudiyankooɓe tan konngol
ngool. 20 Ammaa goonɗinɓe woɓɓe
yuurooɓe Kipirus e Sireene naati
Antiyoki ina mbaajoo Kabaaru
Lobbo haala Iisaa Joomiraaɗo
oon hakkunde Geresankooɓe.
21 Baawɗe Joomiraaɗo ina ngondi
e maɓɓe. Yimɓe heewɓe ngoonɗini,
tuubi, ngarti to Joomiraaɗo.
22 Kawrital goonɗinɓe wonɓe
Urusaliima ngaal nani kabaaru
gaɗuɗo Antiyoki oon, neli toon
Barnabas. 23 Nde oon yottinoo
de yi'i e maɓɓe moyyere Laamɗo
fu, seyii, tindini ɓe fuu ɓe tinnoo,
ɓe tabita e Joomiraaɗo e ɓerɗe
laaɓuɗe. 24 Barnabas wo gorko
lobbo, kebbinaaɗo Ruuhu Ceniiɗo
e goonɗinal. Jamaa keewɗo
goonɗini Joomiraaɗo saabe makko.
25 Caggal ɗuum, Barnabas yehi
Tarsus faa filowoo Sool. 26 Nde o
yiitunoo ɗum ndeen, o yaari ɗum
Antiyoki. Ɓe ngondi e kawrital
goonɗinɓe wonɓe toon ɓeen hi-
taande hiɓɓunde, ɓe njanngini
yimɓe heewɓe. Taalibaaɓe wonɓe
Antiyoki ɓeen artii fuu wi'eede
Almasiyankooɓe.
27 E balɗe ɗeen, annabaaɓe ley
goonɗinɓe yuurii Urusaliima ngari
Antiyoki. 28 Gooto maɓɓe bi'eteeɗo
Agabus, ummii, darii, holliri saabe
Ruuhu rafo manngo waɗan ley
laamu Roma fuu. (Woodi, rafo
ngoon waɗii e laamu kaananke
mawɗo bi'eteeɗo Kalawdiyus.)*
29 Taalibaaɓe ɓeen anniyii hawrun-
durde mballa, mono fuu ko waawi,
faa ɓe nelda sakiraaɓe maɓɓe
wonɓe Yahuudiya ɓeen. 30 Ɓe
ngaɗi ɗum, ɓe nuldi mballa kaan e
juuɗe Barnabas e Sool faa kokkowa
mawɓe kawrital Urusaliima.

12

No goonɗinɓe torriraa

1 Wakkati oon, kaananke
bi'eteeɗo Hirudus fuɗɗi torrude
woɓɓe ley kawrital goonɗinɓe
ngaal. 2 O yamiri Yaakuuba
sakiike Yuhanna oon wardee
kaafaahi. 3 Nde o yiinoo iɗum
weli Alhuudiyankooɓe ndeen, o
nanngi Piyeer du. Ɗum hawri e
wakkati iidi buuru mo wattaaka
rabilla. 4 Nde o nanngunoo Piyeer
ndeen, o ommbi ɗum ley kasu.
O yamiri pecce sordaasiiɓe nay
loomtundura e haybugol ɗum,
fedde fuu yimɓe nayo. O anniyii
yaarude ɗum yeeso yimɓe fuu, si

* **11:28** Kalawdiyus wo kaananke Roma mawɗo njoyaɓo. O laamake hakkunde duuɓi 41 e 54 caggal rimeede Iisaa. Taariki jamaanu oon ina holla rafo manngo waɗii ley laamu Roma fuu hakkunde duuɓi 46 e 48 caggal rimeede Iisaa.

iidi Faltagol tilake. 5 Ɗum waɗi de
Piyeer haybaa e ley kasu nguun,
ammaa kawrital goondinɓe ngal
selaay nyaaganaade mo Laamɗo.
6 Nde Hirudus anniyinoo
yaarude mo sariya ndeen, jemma
oon imo ɗaanii hakkunde sor-
daasiiɓe ɗiɗo, imo haɓɓiraa callali
ɗiɗi. Ndaarooɓe woɓɓe du ina
kayba dammbugal kasu ɗoon.
7 Wakkati oon, maleyka Joomi-
raaɗo wari to makko, annoora
yayni ley suudu nduun. Maleyka
meemi mo, findini mo, wi'i:
—Umma law!
Ndeen callali ɗiin kaɓɓitii, yuwi
e juuɗe makko, caami. 8 Maleyka
oon wi'i mo:
—Haɓɓa kaɓɓorgol maa, ɓorna
paɗe maa.
Piyeer waɗiri noon. Maleyka
oon wi'i mo:
—Waana suddamaare maa,
njokkaa kam.
9 Piyeer wurtii, jokki mo, de o
faamaay ko maleyka oon waɗata
ɗuum wo goonga. Imo miiloo wo
o yi'u ɗum ley holleede. 10 Ɓe
paltii kayboowo arandeejo oon e
ɗiɗaɓo fuu. Ɓe njottii dammbu-
gal njamndi naarrugal ngalluure
ndeen. Ngal omtanii hoore maggal
yeeso maɓɓe. Ɓe njalti, ɓe njokki
laawol ngool. Wakkati oon, ma-
leyka oon seedi e makko.
11 Hakkillo Piyeer warti, wi'i:
—Joonin mi tannyorii Joomi-
raaɗo nuli maleyka muuɗum, faa
hisina kam e junngo Hirudus e ko
Alhuudiyankooɓe njelinoo faa mi
waɗee fuu.
12 Nde o faamunoo ko waɗi fu,
o yehi suudu Mariyama, inna
Yuhanna bi'eteeɗo Marku. Toon
yimɓe heewɓe kawriti ina ngaɗa
du'aare. 13 Nde Piyeer gokkinoo
dammbugal galle toon ndeen,
golloowo debbo bi'eteeɗo Roda
ɓattitii faa ndaara wo moy. 14 Nde o
annditinnoo daande Piyeer ndeen,
o yeggiti omtude dammbugal
ngaal no o foti seyaade. O doggi,
o naatowi, o humpiti ɓe wo Piyeer
darii dammbugal toon. 15 Ɓe mbi'i
mo:
—A kaaŋaaɗo!
Ammaa imo heddii siinude sikke
walaa wo ɗum Piyeer. Ɓe mbi'i
katin:
—Ɗum wo maleyka makko.
16 De ɗum fuu Piyeer ina heddii
ina gokkoo. Nde ɓe udditinnoo, ɓe
njiinoo mo ndeen, ɗum haaynii ɓe
sanne. 17 O huncani ɓe junngo faa
ɓe ndeyyinoo, o fillanii ɓe no Joomi-
raaɗo yaltiniri mo kasu, o wi'i:
—Kaalanee ɗum Yaakuuba, kam
e sakiraaɓe woɓɓe ɓeen.
Caggal ɗuum, o yalti, o yehi
nokku goɗɗo.
18 Nde weetunoo fu, fitina
mawɗo ummii hakkunde sor-
daasiiɓe ɓeen. Iɓe yamundura noy
Piyeer waɗi. 19 Hirudus yamiri
ɓe piloo ɓe nannga mo, ammaa
ɓe njiitaay mo. Ndelle o yami
ndaarooɓe ɓeen ko laatii, de o
yamiri ɓe mbaree. Caggal ɗuum,
Hirudus jippii Yahuudiya, yehi
Kaysariya jooɗowii toon.

No Hirudus maayiri maayde bonnde

20 Hirudus tikkani yimɓe Tirus
e Sidon. De yimɓe ɓeen kaa
muuyaay noon, sabo wo leydi
makko ndiin ɓe keɓata nyaamdu.
Ndelle ɓe ndawridi, ɓe nuli woɓɓe
nyaagoo faa ɓe ndewra e makko.
Ɓe paamiri e Bilastus dawranoowo
gollooɓe kaananke.
21 Ɓe itti nyalaande faa ɓe kaalda
e Hirudus kaananke oon. Nde
nyannde ndeen yottinoo fu, o
ɓornii kaddule kaananke, o jooɗii
dow jooɗorgal laamu, o haaldi e
maɓɓe. 22 Yimɓe ɓeen peekii, mbi'i:
—Ɗum wo daande laamɗo,
wanaa daande neɗɗo!
23 Wakkati oon fu, maleyka
Joomiraaɗo fiyi Hirudus, sabo
o hokkitaay Laamɗo teddeengal
muuɗum. O yumi gildi, o maayi.
24 Ammaa konngol Laamɗo
ngool ina yaara yeeso, ina ɓeyda

sankitaade. 25 Nde Barnabas
e Sool tilinoo e golle muɓɓen
Urusaliima fu, ɓe njeccodii e
Yuhanna bi'eteeɗo Marku.

Jahaangal Pool aranal

13

No Barnabas e Pool nuliraa faa ngolla golle Laamɗo

1 Annabaaɓe e jannginooɓe
ina ngoni ley kawrital goondiɓe
gonngal Antiyoki ngaal. Kamɓe
ngoni Barnabas e Simeyon nod-
dirteeɗo Ɓaleejo e Lukiyus mo
Sireene e Manahen, mawnidinɗo
e Hirudus hooreejo leydi oon,
kam e Sool. 2 Nyannde gomma
iɓe teddina Joomiraaɗo tawi iɓe
ngondi e suumayeere, ndeen
Ruuhu Ceniiɗo wi'i ɓe:

—Cenndanee kam Barnabas e
Sool saabe gollal ngal noddirmi ɓe
ngaal.

3 Caggal suumayeere e du'aare
maɓɓe, ɓe njowi juuɗe maɓɓe e dow
yimɓe ɗiɗo ɓeen, ɓe nuli ɗum'en.

4 Nii Ruuhu Ceniiɗo nuliri ɓe.
Ɓe njehi Selewkiya, ɓe naati
laana maayo manngo ɓe ponndii
ruunde* Kipirus. 5 Nde ɓe njotti-
noo Salamis dow ruunde ndeen,
ɓe mbaajii konngol Laamɗo ley
cuuɗi Alhuudiyankooɓe baajorɗi.
Yuhanna bi'eteeɗo Marku ina
wondi e maɓɓe, ina walla ɓe.
6 Ɓe peyyiti ruunde ndeen faa
ɓe njottii ngalluure wi'eteende
Pafos. Toon ɓe tawi daggada
Alhuudiyanke bi'eteeɗo Bar-Iisaa,
biitotooɗo wo annabaajo. 7 Wo
o howruujo kaananke bi'eteeɗo
Sergiya Pool. Oon wo jom hakkillo.
O noddi Barnabas e Sool sabo
imo yiɗi nanude konngol Laamɗo.
8 Ammaa Elimas mo inndem
fiirtata «daggada» oon salake ɓe.
Imo filoo bonnitinde goondinal
kaananke oon. 9 Ndeen Sool
bi'eteeɗo Pool, kebbinaaɗo Ruuhu
Ceniiɗo, ndaari mo faa wooɗi,
10 wi'i:

—Ɓii Ibiliisa! Aan keewɗo
jamba e hiila, ganyo ko laaɓi fuu!
A selataa oonyude laabi Joomi-
raaɗo ponnditiiɗi naa? 11 Joonin
jukkungo Joomiraaɗo saaman e
maaɗa, a wuman, a yi'ataa naange
faa sardi† oon yottoo.

Wakkati oon ni, gite makko
cuddini, ɗe niɓɓi. Imo memmemta,
imo filoo ɗowooowo. 12 Nde
kaananke oon yi'unoo ko waɗi
ɗuum ndeen, goondini Iisaa.
Waaju haala Joomiraaɗo kaan
haaynake ɗum.

No Pool waajorii ley ngalluure Antiyoki

13 Pool e yaadiraaɓe muuɗum
naati laana maayo manngo, ndilli
Pafos, njottii Perge ley leydi
Pamfiliya. Ɓoon Yuhanna bi'eteeɗo
Marku seedi e maɓɓe, yeccii
Urusaliima. 14 Ɓe ndilli Perge, ɓe
ngari Antiyoki ley leydi Pisidiya.
Ɓe naati waajordu nyalaande
fowteteende, ɓe njoodii. 15 Caggal
janngeede Tawreeta Muusaa
e dewte annabaaɓe, hooreeɓe
waajordu nduun neli ɓe noddee ɓe
ngara yeeso muɓɓen. Ɓe mbi'i:

—Sakiraaɓe, si oɗon njogii haala
cemmbinooha yimɓe ɗo fu, kaalee.

16 Pool ummii, hunci junngo
muuɗum faa ɓe kakkilana ɗum,
wi'i:

—Israa'iilankooɓe e hulɓe
Laamɗo woɓɓe, kettinee: 17 Laamɗo
Israa'iilankooɓe oon suɓake
maamiraaɓe meeɗen, teddinii
lenyol maɓɓe nde ngol hoɗoynoo
leydi Misira ndeen. O yaltiniri ɓe
toon baawɗe makko. 18 O mun-
yanii‡ ɓe ley ladde faa waɗi duuɓi
capanɗe nay. 19 Caggal ko o halki
lenyi jeɗɗi e ley leydi Kanaana,
o hokki ndi yimɓe makko ndona
ndi. 20 Ko ɓe ngoni ley Misira faa
warde ko ɓe naati leydi Kanaana

* **13:4** Ruunde wo leydi tummbiindi hakkunde maayo manngo. † **13:11** sardi wo wakkati podanooɗo. ‡ **13:18** Won binndi bi'uɗiO nyaamnii ɓe.

fu waɗii hono duuɓi keme nay e
capanɗe joy. Caggal ɗuum, o hokki
ɓe sarotooɓe faa jamaanu annabi
Samuwiila. 21 Nde ɗum faltinoo
ndeen, ɓe nyaagii Laamɗo hokka
ɓe kaananke. Laamɗo hokki ɓe
Sawulu ɓii Kis yuuruɗo e lenyol
Benyamin. Oon laamii ɓe duuɓi
capanɗe nay.
22 Ndeen Laamɗo ɓorti Sawulu,
hokki Daawda laamu. O haali
kabaaru muuɗum, o wi'i: «Mi heɓii
Daawda ɓii Yesa gorko belnoowo
ɓernde am, gaɗoowo muuyɗe am
fuu.» 23 E yuwdi makko Laamɗo
wurtini Iisaa, kisinoowo Israa'iila
no aadorinoo noon. 24 Fadde Iisaa
warude, Yaayaa waajake yimɓe Is-
raa'iila fuu tuuba, lootee lootagal
batisima. 25 Katin, nde Yaayaa tim-
minannoo golle muuɗum ndeen,
wi'i ɓe: «Mi wanaa mo miiloton
ngonumi oon. Ammaa ina woodi
garoowo caggal am, mo mi fo-
taay fay e haɓɓitinde ɓoggi paɗe
muuɗum.»
26 Sakiraaɓe, onon yuwdi Ibrahi-
ima e hulɓe Laamɗo woɓɓe, wo
enen nuldaa kabaaru kisinoowo
o. 27 Sabo wonɓe Urusaliima
ɓeen e hooreeɓe muɓɓen fuu
annditaay Iisaa. Katin du ɓe
paamaay haalaaji annabaaɓe jan-
ngeteeɗi nyalaande fowteteende
fuu. Annabaaɓe ɓeen mbi'ii Iisaa
sarete. Ko ɓe carii mo ɗuum, ɓe
tabintinii haalaaji ɗiin. 28 Fay si
taweede ɓe keɓaay daliili fuu no ɓe
mbarda mo, ɓe nyaagake Pilaatu o
waree.
29 Nde ɓe ngollunoo ko Binndi
ɗiin mbi'i e makko ɗuum faa
hiɓɓi ndeen, ɓe njippini mo e
leggal palaangal, ɓe ngaɗi mo
e saabeere. 30 Ammaa Laamɗo
iirtinii mo. 31 Balɗe keewɗe o
ɓangani wondunooɓe e makko
ɓeen gilla Galili faa Urusaliima.
Ɓeen ngoni seedantooɓe mo yeeso
yimɓe joonin. 32 Minen, miɗen
ngaddana on Kabaaru Lobbo: ko
Laamɗo aadaninoo maamiraaɓe
meeɗen ɗuum, 33 yottinanii en,
enen taaniraaɓe muɓɓen. O waɗii
ɗum e ley ko o iirtini Iisaa. Noon
winndiraa ley jimol Jabuura suura
ɗiɗi:
«Wo a ɓiyam, hannden mi laatake
Baaba maa.»§
34 Katin du, Laamɗo iirtinii mo e
hakkunde maayɓe, accaay ɓanndu
makko nyoli. Noon haaldunoo nde
wi'unoo:
«Mi hokkan on barkeeji ceniiɗi ɗi
mbonataa,
ɗi podaninoomi Daawda
ɗiin.»*
35 Ɗum waɗi de o wi'i e Jabuura
suura goɗɗo:
«A accataa Ceniiɗo maa nyola.»†
36 Daawda gollii ko Laamɗo muuyi
golla e jamaanu muuɗum. Caggal
ɗuum, o maayi. Ɓanndu makko
hawrunduraa e maamiraaɓe
makko, ndu nyoli. 37 Ammaa
mo Laamɗo iirtini oon nyolaay.
38 Sakiraaɓe, anndee wo saabe
makko de mbaajaɗon yaafeede
hakkeeji. 39 Tawreeta Muusaa
waawaa waɗude neɗɗo ponndi-
tiiɗo. De kanko kaa, goonɗinɗo mo
fuu, o ndaardan ɗum ponnditiiɗo.
40 Ɗum le, kaybee taa ko annabaaɓe
cappinoo ɗuum hewtoo on:
41 «Onon jalnortooɓe golle am,
ndaaree,
de ɗum haaynoo on, de
kalkon!
Sabo mi waɗan goɗɗum e ley
wakkati mooɗon,
mo on ngoonɗintaa fay si
neɗɗo haalannoo on.»‡
42 Caggal Pool e Barnabas njaltii
waajordu nduun, jamaa oon
nyaagii ɓe ɓe ngarta fowteteende
waroore, faa ɓe njaha yeeso
e waaju maɓɓe. 43 Caggal ko
kawrital ngaal waɗi ɗuum, Alhu-
udiyankooɓe heewɓe e naatuɓe
e diina muɓɓen njokki Pool e
Barnabas. Ɓeen ɗiɗo fuu ina kaalda

§ **13:33** Jabuura 2.7. * **13:34** Esaaya 55.3. † **13:35** Jabuura 16.10. ‡ **13:41** Habakuk 1.5.

e maɓɓe, ina tindina ɓe ɓe keddoo
e moyyere Laamɗo.
44 Fowteteende jokkunde ndeen,
yimɓe ngalluure ndeen fuu kawriti
faa kettinoo konngol Laamɗo.
45 Ammaa nde Alhuudiyankooɓe
ɓeen njiinoo jamaa oon ndeen,
kiram naati ɓe. Iɓe njedda ko
Pool waajotoo ɗuum, iɓe njenna
ɗum. 46 Ndeen Pool e Barnabas
kaaldirani ɓe tannyoral, mbi'i:

—Waajibi onon min artotoo
haalande konngol Laamɗo ngol.
Ammaa saabe on paɗɗii ngol, on
ndaardaay ko'e mooɗon oɗon poti
heɓude nguurndam nduumiiɗam,
min njahan to yimɓe ɓe nganaa
Alhuudiyankooɓe. 47 Sabo inan ko
Joomiraaɗo yamiri min:

«Mi darnii ma faa laatanoɗaa lenyi
ɗiin annoora,
faa kisinaa haddi adunaaru
ndu fuu.»§

48 Nde yimɓe lenyi goɗɗi ɗiin
nannoo haalaaji ɗiin ndeen, ceyii,
teddini konngol Joomiraaɗo ngool.
Ɓe Laamɗo suɓanii nguurndam
nduumiiɗam ɓeen fuu ngoondini.
49 Konngol Joomiraaɗo ngool
sankitii e leydi ndiin fuu.
50 Ammaa Alhuudiyankooɓe ɓeen
ummini hakkillooji rewɓe re-
wooɓe Laamɗo saahiiɓe, kam e
mawɓe ngalluure ndeen. Ɓe um-
mini torra dow Pool e Barnabas,
ɓe ndiiwi ɗum'en leydi maɓɓe.
51 Kam'en du piɗɗi colla koyɗe
muɓɓen e maɓɓe, de njehi Ikoniya.
52 Taalibaaɓe ɓeen kebbinaa seyo e
Ruuhu Ceniiɗo.

14

No Pool e Barnabas mbaajorii ley wuro Ikoniya

1 Ley Ikoniya du Pool e Barn-
abas naati e ley waajordu Alhu-
udiyankooɓe. Ley ko ɓe mbaajii
ɗuum, Alhuudiyankooɓe e yimɓe
lenyi goɗɗi heewɓe ngoondini.
2 Ammaa Alhuudiyankooɓe saliiɓe
goondinde ɓeen ummini hakkil-
looji lenyi goɗɗi, mbonni ɓerɗe
muɓɓen faa mbanya sakiraaɓe
goondinɓe ɓeen. 3 Ammaa ɗum fuu
haɗaay ɓe ɓooyude toon, iɓe mbaa-
joroo haala Joomiraaɗo cuusal, iɓe
kolla hinney Joomiraaɗo. Yimɓe
ɓeen annditii ko ɓe mbaajotoo
ɗuum wo goonga, sabo Laamɗo
hokki ɓe baawɗe waɗude maan-
deeji kaayniiɗi e golleeji kaayniiɗi.
4 Yimɓe wuro ngoon peccii: woɓɓe
keedani Alhuudiyankooɓe, woɓɓe
du keedani nulaaɓe ɓeen.
5 Yimɓe lenyi goɗɗi e Alhu-
udiyankooɓe e ardiiɓe muɓɓen
anniyii torrude ɓe e wardude ɓe
kaaye. 6 Nde ɓe maatunoo ɗum
ndeen, ɓe ndoggani Listara e Derbe
e gure seraaji muɓɓen ley leydi
Likoniya. 7 Toon du iɓe mbaajoo
Kabaaru Lobbo oon.

No Pool e Barnabas mbaajorii ley wuro Listara

8 Ley Listara ɗoon ina woodi
gorko bonnguujo, dimdaaɗo e bon-
ngaaku. Abada o yahaay e koyɗe
makko. 9 Imo hettinii waaju Pool.
Pool ndaari mo, yi'i o goondinii
faa imo waawi danneede, 10 haali
semmbe, wi'i:

—Umma, dara e koyɗe maa!

Gorko oon gurbitii, darii, ina
yaha. 11 Nde yimɓe ɓeen njiinoo
ko Pool waɗi ɗuum ndeen, mbulli,
mbi'i e ley haala Likoniya'en:

—Alla'en njippake dow meeɗen,
na nanndinkinii e yimɓe!

12 Ɓe inndiri Barnabas «Jewus»,
ɓe inndiri Pool du «Hermes»,* sabo
Pool wonnoo kaaloowo. 13 Suudu
tooru maɓɓe wi'eteendu Jewus ina
woni yaasin ngalluure toon. Al-
maami oon yuuri toon waddi ga'i
maysiniraaɗi pinndi to dammbuɗe
narruɗe ngalluure toon. Kanko
e yimɓe ɓeen ina njiɗi waɗude ɗi

§ **13:47** Esaaya 49.6. * **14:12** E ley diina Geresankooɓe Jewus woni hooreejo tooruuji, Hermes woni nelaaɗo majji.

kirsamaaji. 14 Ammaa nde Barnabas e Pool nannoo ɗum ndeen, ɗum metti ɗum'en faa ceeki kaddule muɓɓen, kenyanii jamaa oon ina peekoo, 15 ina mbi'a:

—Worɓe, ɗume ngaɗoton ɗo? Minen du min yimɓe hono mooɗon. Miɗen mbaajoo Kabaaru Lobbo oon faa tuubon, celon golleeji ɓoli ɗi, ngarton e Laamɗo buurɗo, taguɗo kammu e leydi e maayo manngo e ko woni e muɓɓen fuu. 16 E jamaanuuji paltiiɗi ɗiin o accii lenyi fuu njokka laabi muɓɓen. 17 E ɗum fuu, imo golla ko wooɗi faa ɗum seedanoo mbooɗirka makko. Imo tomnana on yuwoonde, imo ɓenndinana on nyaamri e wakkati muuɗum. Imo waaltinira hakkillooji mon nyaamdu e seyo.

18 No Pool e Barnabas mbaajorii nii fu, faa hannden wo e semmbe kaɗiri jamaa oon hirsande ɗum'en ga'i ɗiin.

19 Caggal ɗuum, Alhuudiyankooɓe yuuri Antiyoki e Ikoniya. Ɓe keɓi hakkillooji yimɓe ɓeen faa limni Pool kaaye. Ɓe ndaasi ɗum, ɓe njoppowi ɗum faa caggal wuro ngoon, sabo ɓe miilii wo maayɗo. 20 Ammaa nde taalibaaɓe ɓeen ngarnoo piilii mo ndeen, o ummii, o soyyitii ley wuro ngoon.

No Pool e Barnabas njeccorii Antiyoki

Jaango majjum, o yaadi e Barnabas wuro wi'eteengo Derbe. 21 Nde ɓe mbaajinoo toon Kabaaru Lobbo fu, yimɓe heewɓe laatii taalibaaɓe Iisaa. Caggal ɗuum, ɓe njeccii Listara e Ikoniya, kam e Antiyoki. 22 Iɓe ɓeydana taalibaaɓe semmbe, iɓe tindina ɗum'en keddoo e goondinal, iɓe mbi'a:

—Sanaa tampen tampiriiji keewɗi fadde men e naatude laamu Laamɗo.

23 E ley kawrite goondinɓe ɗeen fuu, ɓe cuɓanii ɗum'en mawɓe. Caggal ɗuum, ɓe cuumii, ɓe ndu'ii, ɓe kalfini ɗum'en Joomiraaɗo mo ɓe ngoondini oon.

24 Nde ɓe ceekunoo leydi Pisidiya ndeen, ɓe ngari leydi Pamfiliya. 25 Ɓe mbaajii konngol ngol ley wuro Perge. Caggal ɗuum, ɓe njippowii Ataliya. 26 Toon ɓe naati laana maayo manngo, ɓe pornyii Antiyoki ɗo ɓe kalfinanoo moyyere Laamɗo faa ɓe ngolla gollal ngal ɓe tilii ngaal.

27 Nde ɓe njottinoo ndeen, ɓe kawrunduri yimɓe kawrital goondinɓe ngaal, ɓe kaalani ngal no Laamɗo nawtorii ɓe, no o omtirani yimɓe ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe dammbugal goondinal. 28 Ɓe keddii ɗoon faa ɓooyti, iɓe ngondi e taalibaaɓe ɓeen.

15

Haala kawrital gaɗaangal Urusaliima

1 Yimɓe woɓɓe yuuri Yahuudiya ngari Antiyoki, ina njanngina sakiraaɓe ɓeen, ina mbi'a:

—Si on taadiraaka hono no Muusaa wi'iri noon fu, on kisataa.

2 Pool e Barnabas pooɗunduri e maɓɓe, ndukidi e maɓɓe faa tiiɗi. Ndelle ɓe tabintini nelde Pool e Barnabas e yimɓe woɓɓe faa Urusaliima, ɓe kaaldowa e nulaaɓe e mawɓe goondinɓe ɓeen dow majjum. 3 Ndelle kawrital goondinɓe ngaal neli ɓe. Ɓe peyyiti leyɗe Finisi e Samariya, iɓe kaalana goondinɓe toon haala tuubugol yimɓe ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe. Ɗum laatanii sakiraaɓe ɓeen fuu seyo manngo. 4 Nde ɓe njottinoo Urusaliima ndeen, kawrital goondinɓe ngaal e nulaaɓe e mawɓe ɓeen njaɓɓii ɓe. Ɓe kaalani ɗum'en ko Laamɗo gollitiri ɓe.

5 Ammaa woɓɓe ley goondinɓe jeyaaɓe e fedde Farisa'en ummii, mbi'i:

—Waajibi ɓe taadee, ɓe njamiree
jokkude Tawreeta Muusaa.
6 Nulaaɓe e mawɓe ɓeen kawriti
faa ndaara haala kaan. 7 Caggal ko
haalaaji ɗiin keewii, Piyeer ummii,
wi'i ɓe:
—Sakiraaɓe, oɗon anndi Laamɗo
suɓake kam e ley mooɗon gilla
ko ɓooyi. O suɓake kam faa
mi waajoo Kabaaru Lobbo oon
hakkunde yimɓe ɓe nganaa Al-
huudiyankooɓe, faa ɓe nana, ɓe
ngoonɗina. 8 Laamɗo annduɗo
ɓerɗe oon hollii jaɓanii ɓe, nde
hokkunoo ɓe Ruuhu Ceniiɗo hono
no meeɗen ni. 9 Walaa fuu ko
o senndiri en e maɓɓe, e ley
ko o laaɓiniri ɓerɗe maɓɓe e
goonɗinal. 10 Joonin, ko waɗi de
oɗon ndaartindoo Laamɗo? Oɗon
njowa e taalibaaɓe ɓeen donngal
ngal enen e maamiraaɓe meeɗen
fuu en mbaawaay ronndaade.
11 A'aa. Wo moyyere Joomiraaɗo
meeɗen Iisaa de tannyorɗen
hisineede. Hono noon kamɓe du.
12 Kawrital ngaal fuu deyyinii
siw, ina hettinii ko Barnabas e Pool
pillotoo no Laamɗo hokkiri ɗum'en
waɗude maandeeji kaayniiɗi e
kaayeefiiji hakkunde lenyi goɗɗi.
13 Nde ɓe kettinnoo haalaaji ɗiin
faa wooɗi fu, Yaakuuba ɓeydi
haala, wi'i:
—Sakiraaɓe, kettinanee kam!
14 Simon humpitii en no Laamɗo
artorii hakkilande yimɓe ɓe
nganaa Alhuudiyankooɓe, faa
waɗa ɗum'en yimɓe muuɗum.
15 Ɗum hawrii e haalaaji
annabaaɓe ɗiin, hono no winndi-
raa ni:
16 «Joomiraaɗo wi'i:
Caggal ɗuum, mi wartan,
mi nyiɓtoo suudu Daawda saa-
mundu nduun,
mi fonndita ko boni e mayru,
mi darna ndu katin,
17 faa yimɓe heddiiɓe fuu tewta
Joomiraaɗo,
lenyi ɗi noddammi fuu, faa
laatoo yimɓe am.
18 Joomiraaɗo tabintinɗo kulle
ɗe anndunoo waɗan gilla
arande, kam wi'i noon.»*
19 Ɗum saabii miin kaa ko nji'umi,
taa tiiɗinanen lenyi goɗɗi tuubuɗi
ngarti e Laamɗo ɗiin. 20 Ammaa
mbinndanen ɓe ɓe ndeentoo e ko
tooruuji tuunini e jeenu e nyaa-
mude ko saaɗi e nyaamude yiiyam.
21 Gilla e jamaanuuji ɓooyɗi,
Tawreeta Muusaa ina janngine
ley gure ɗeen fuu, iɓe njannga ɗum
nyalaande fowteteende fuu ley
cuuɗi baajorɗi.

Haala ɓataaki yaade to goonɗinɓe ɓe nganaa Alhu-udiyankooɓe

22 Ndeen nulaaɓe ɓeen e mawɓe
e kawrital goonɗinɓe ngaal fuu
paamiri faa cuɓoo worɓe e ley
muɓɓen faa nela ɗum'en Antiyoki,
ɓe njaada e Pool e Barnabas. Ɓe
cuɓii Yahuuda bi'eteeɗo Barasaba,
kam e Silas. Ɗiɗo ɓeen fuu wo
ardiiɓe ley sakiraaɓe goonɗinɓe.
23 Inan ɓataaki ki ɓe kokki ɗum'en:

Minen sakiraaɓe mooɗon nu-
laaɓe e mawɓe, miɗen njowta on,
onon sakiraaɓe amin lenyi goɗɗi
gonɗi Antiyoki e Siiriya e Silisi.
24 Min nanii yimɓe yuuruɓe to
amin mettinirii ɓerɗe mooɗon
haalaaji, njiiɓii hakkillooji
mooɗon. Minen le, min njami-
raay ɓe. 25 Min ndawridii, min
paamiri min cuɓoo worɓe faa
min nela ɗum'en to mooɗon, ɓe
njaada e yigiraaɓe amin horsuɓe
Barnabas e Pool, 26 farritinɓe†
yonkiiji muɓɓen saabe Joommen
Iisaa Almasiihu. 27 Ɗum waɗi
de min neli Yahuuda e Silas,
paamina on ko min mbinndi
e mooɗon ɗuum hunnduko e
hunnduko. 28 Minen e Ruuhu
Ceniiɗo, min anniyake taa min
njowa on doŋle tedduɗe si wanaa

* **15:18** Amos 9.11-12. † **15:26** Farritaade wo rafi reenude yonki muuɗum.

ko tilsi ɗuum: 29 ndeentoɗon e
kirsanaaɗi tooruuji e yiiyam e ko
saaɗi e jeenu. Si on ndeenii ko'e
mooɗon e kujje ɗe, on ngaɗii ko
wooɗi. Laamɗo reena en!

30 Wooɗi, ɓe kokkaa laawol, ɓe
njehi Antiyoki. Nde ɓe njottinoo
ndeen, ɓe kawrunduri kawrital
goonɗinɓe ngaal, ɓe kokki ngal
ɓataaki kiin. 31 Nde ɓeen jann-
gunoo ki ndeen, ceyii sabo haalaaji
ɗiin cemmbinii ɓerɗe muɓɓen.
32 Yahuuda e Silas wo annabaaɓe.
Ɓe mbaaltiniri ɓerɗe sakiraaɓe
e haalaaji keewɗi, ɓe cemmbini
ɗum'en. 33 Nde ɓe ɓooytunoo toon
seeɗa fu, ɓe ceedi e sakiraaɓe ɓeen
e dow jam, ɓe njeccii to nelnooɓe ɓe
toon. [34 De Silas, kam kaa, heddii
toon.]‡

35 Pool e Barnabas keddii ley
Antiyoki ɗoon. Kam'en e woɓɓe
heewɓe ina njanngina ina mbaa-
joo konngol Joomiraaɗo.

Jahaangal Pool ɗiɗaɓal

No Pool e Barnabas ceediri

36 Caggal balɗe seeɗa, Pool wi'i
Barnabas:

—Njeccoɗen e gure ɗe mbaa-
jinoɗen konngol Joomiraaɗo
ɗeen fuu, njippanoɗen sakiraaɓe
meeɗen ɓeen, ndaaren no ɓe
ngorri.

37 Barnabas ina yiɗi ɓe njaada e
Yuhanna bi'eteeɗo Marku. 38 De
Pool kaa muuyaay ɓe njaada e
gorko oon, sabo oon seediino e
maɓɓe Pamfiliya, yaadaay e maɓɓe
faa gollida e maɓɓe. 39 Barnabas e
Pool luuri faa ceedi. Mono e maɓɓe
fuu suɓii neɗɗo goɗɗo. Barnabas
yaadi e Marku, naati laana maayo,
fonndii ruunde§ Kipirus. 40 Pool
du suɓii yaadude e Silas. Sakiraaɓe
ɓeen kalfinii ɓe e hinney Joomi-
raaɗo de ɓe ndilli. 41 Ɓe ndewi
leyɗe Siiriya e Silisi, iɓe cemmbina
kawrite goonɗinɓe ɗeen.

16

No Timote yaadi e Pool e Silas

1 Pool wari Derbe. Caggal
ɗuum, o yottii Listara. Goonɗinɗo
bi'eteeɗo Timote ina tawaa
ɗoon. Inniiko wo Alhuudiyanke
goonɗinɗo, de baabiiko wo neɗɗo
yuuruɗo Geres. 2 Sakiraaɓe
wonɓe Listara e Ikoniya ɓeen ina
ceedanoo mo wo o lobbo. 3 Pool ina
yiɗi faa o yaada e muɓɓen. Ndelle
yaari mo faa o taadee tafon, sabo
Alhuudiyankooɓe wonɓe e leyɗe
ɗeen ɓeen fuu ina anndi baabiiko
wo yuuruɗo Geres. 4 Ley gure
ɗe ɓe peyyiti ɗeen, iɓe njottinana
goonɗinɓe jamirooje ɗe nulaaɓe
e mawɓe wonɓe Urusaliima ɓeen
kolli ɓe njokka. 5 Hono noon,
kawrite goonɗinɓe ɗeen ina
ɓeydoo semmbe ley goonɗinal, ina
ɓeydoo heewude nyannde fuu.

No Pool noddiraa Makedoniya

6 Ruuhu Ceniiɗo haɗi ɓe waa-
jaade konngol ngol ley Aasiya.
Saabe majjum ɓe ndewi leydi
Firigiya e leydi Galaatiya. 7 Nde
ɓe ngarnoo keerol Misiya ndeen,
ɓe pilii yaade Bitiniya, ammaa
Ruuhu Iisaa accaay ɓe naata.
8 Saabe ɗuum, ɓe paltii Misiya, ɓe
naati e wuro wi'eteengo Torowas.
9 Jemma oon, Pool heɓi holleede.
O yi'i gorko Makedoniyanke ina
darii, ina nyaagoo mo ina wi'a:

—Ngaraa Makedoniya, mballaa
min!

10 Nde Pool yiinoo ko hollaa
ɗum ndeen, wakkati oon ni,
filii yahude Makedoniya. Min
tannyorii Laamɗo noddii min faa
min mbaajoo ɓe Kabaaru Lobbo.

No Lidiya goonɗiniri waaju Pool ley Filipi

11 Hono noon, min naati laana
maayo yuuruka Torowas, min pon-
ndii ruunde Samotaras. Jaango
majjum, min ponndii Neyapolis.

‡ **15:34** E ɗereeji ɓooyɗi, goɗɗi ngalaa aaya 34.

§ **15:39** Ruunde wo leydi tummbiindi hakkunde maayo manngo.

12 Min ɣuwi ɗoon, min ponndii
Filipi. Filipi wo ngalluure mawnde
e leydi Makedoniya nde Ro-
mankooɓe ndawranta. Min ngaɗi
balɗe seeɗa ɗoon. 13 Nyalaande
fowteteende, min njaltiri wuro
ngoon hedde daande maayo to
min miili Alhuudiyankooɓe na
mboownoo waɗude du'aare. Min
tawi ɗoon rewɓe ina kawriti.
Min njooɗii, min mbaajii ɓe.
14 Gooto maɓɓe wo debbo jokkuɗo
Laamɗo bi'eteeɗo Lidiya. Wo
o connoowo kaddule boɗeeje,
jeyaaɗo ngalluure wi'eteende
Tiyatira. Imo hettindii waaju oon,
de Joomiraaɗo omti ɓernde makko
faa o jaɓa ko Pool waajotoo ɗuum.
15 Kanko e koreeji makko fuu ɓe
lootaa lootagal batisima. Caggal
ɗuum, o nyaagii min, o wi'i:

—Si oɗon tiigorii kam mi
goonɗinɗo Joomiraaɗo fu, ngaree
suudu am, mbeeranon kam.

O tilsinani min faa min njaɓi.

No Pool e Silas ngattiraa ley kasu

16 Nyannde wootere miɗen
njaha to nokkuure waɗirde
du'aare. Korɗo gonduɗo e gin-
naaru hawriti e amin. Wo o
ji'oowo ko warata. Joomiraaɓe
makko keɓii kaalisi keewɗo e
ndaggadaaku makko nguun. 17 O
jokki min, minen e Pool, imo
feekoo, imo wi'a:

—Yimɓe ɓe wo gollanooɓe
Laamɗo Toowɗo! Iɓe mbaajoo on
laawol kisindam!

18 Balɗe keewɗe imo waɗa noon
faa ɓernde Pool ummii, hucciti e
makko, wi'i ginnaaru nduun:

—Saabe Iisaa Almasiihu, yaltu e
debbo o!

Ginnaaru nduun yalti wakkati
oon pay. 19 Nde joomiraaɓe korɗo
oon paamunoo laawol muɓɓen
hemrude ceede e makko timmii
fu, nanngi Pool e Silas, ndaasi
ɗum'en ngaddi faa ley luumo yeeso
sarotooɓe wuro ngoon. 20 Ndeen
ɓe njaari ɗum'en to hooreeɓe, ɓe
mbi'i:

—Worɓe ɗiɗo ɓe wo Alhu-
udiyankooɓe. Iɓe ngadda baasi e
wuro meeɗen ngo. 21 Iɓe mbaajoo
al'aadaaji ɗi ndaganaaki en njaɓen
naa ngollen, sabo en Romankooɓe.

22 Jamaa oon ummanii ɓe.
Hooreeɓe ɓeen njamiri ɓe ɓortee
kaddule maɓɓe, de ɓe piiree loosi.
23 Ɓe piyaa faa naawi, ɓe paɗɗaa
ley kasu. Hooreeɓe ɓeen njamiri
kayboowo kasu oon hayba ɓe faa
wooɗa. 24 Oon le, nde heɓunoo
yamiroore ndeen fu, nanni ɓe e
ley suudu kasu hakkundeeru. O
geyyiri koyɗe maɓɓe geyyelle leɗɗe.

25 Hakkunde jemma oon, Pool
e Silas ina ngaɗa du'aare, ina
njimana Laamɗo. Kasunkooɓe
woɓɓe ɓeen du ina kettindanii
ɓe. 26 De wakkati gooto, leydi
dimmbii dimmbagol manngol
faa joyyinirɗe kasu ɗeen njergii.
Wakkati oon du, dammbuɗe ɗeen
fuu omtii, geyyelle kasunkooɓe
ɗeen fuu kaɓɓitii. 27 Nde kayboowo
oon finnoo de yi'i dammbuɗe
kasu ɗeen ina omtii fu, soorti
kaafaahi muuɗum faa waritoo,
miilii kasunkooɓe ɓeen ndoggii.
28 Pool ɣeewnii faa toowi, wi'i mo:

—Taa waɗu hoore maa ko boni,
min fuu ɗo min ngoni!

29 Ndeen kayboowo oon ŋaarii
jaynorgol. O doggiri kasu to
Pool e Silas ngoni toon, o hippii
yeeso muɓɓen, heddii imo diwna.
30 Caggal ɗuum, o wurtini ɓe, o wi'i
ɓe:

—Joomiraaɓe, noy kaanumi
waɗude faa mi hisa?

31 Ɓe njaabii mo, ɓe mbi'i:

—Goonɗin Iisaa Joomiraaɗo,
ndeen a hisan, aan e koreeji maa
fuu.

32 Ɓe mbaajii mo konngol Joomi-
raaɗo, kanko e koreeji makko fuu.
33 Faa ɓooyti seeɗa, ley jemma oon
o yaari ɓe, o lootowi barme maɓɓe.
Wakkati oon du o lootaa lootagal

batisima, kanko e koreeji makko
fuu.
34 O nanni Pool e Silas suudu
makko, o hokki ɗum'en nyaamdu.
Kanko e koreeji makko fuu ɓe
ceyii sabo ɓe keɓii goondinde
Laamɗo. 35 Nde weetunoo ndeen,
hooreeɓe Romankooɓe neli yimɓe
laamu mbi'a kayboowo oon yoppa
worɓe ɗiɗo ɓeen. 36 Kayboowo oon
haalanowi ɗum Pool, wi'i:
—Hooreeɓe ɓeen nulii njoppeɗon.
Mburtee joonin, njehee e jam.
37 Ammaa Pool jaabii, wi'i:
—Ɓe njamirii min piyee yeeso
yimɓe tawa min caraaka, fay si
min ɗiɗo fuu min Romankooɓe. Ɓe
nanni min e kasu. Joonin ɓe njal-
tiniran min cuncukka naa? Ɗum
kaa laatataako. Sanaa kamɓe e ko'e
maɓɓe, ɓe ngara ɓe njaltina min!
38 Yimɓe laamu ɓeen kaaltani
hooreeɓe Romankooɓe ɓeen haala
kaan. Ɓeen kuli nde nannoo Pool
e Silas wo Romankooɓe ndeen.
39 Ɓe njehi, ɓe curowi ɗum'en, ɓe
mburtini ɗum'en kasu toon. Ɓe
nyaagii ɗum'en ndilla wuro ngoon.
40 Nde Pool e Silas njaltunoo e kasu
ndeen, naati galle Lidiya. Ɓe nji'i
sakiraaɓe ɓeen, ɓe cemmbini ɓerɗe
muɓɓen. Caggal ɗuum, ɓe ndilli.

17

No Pool e Silas mbaajorii ley Tesaloniiki

1 Pool e Silas peyyiti Amfipo-
lis e Apoloni faa njottii Tesaloni-
iki. Ina woodi waajordu Alhu-
udiyankooɓe toon du. 2 Pool waɗi
no woowri, naati ley waajordu
nduun. Nyalaaɗe powteteeɗe tati
imo liddundura e maɓɓe imo fiir-
tana ɓe Binndi ɗiin. 3 O fiirtani ɓe, o
holli ɓe ina tilsunoo Almasiihu oon
torree, ummintinee e maayde. O
wi'i ɓe:
—Iisaa mo mbaajotoomi on
haala muuɗum oon, kam woni
Almasiihu.
4 Woɓɓe maɓɓe tannyori ɗum
goonga, njokki mo, kanko Pool,
e Silas. Yimɓe Geresankooɓe
rewooɓe Laamɗo heewɓe e rewɓe
saahiiɓe ɗuuɗuɓe du njokki ɓe.
5 Alhuudiyankooɓe ɓe nganaa
goondinɓe ɓeen kiri Pool e Silas,
nanngi yimɓe huyfuɓe yiilotooɓe
ley luumo, kawrunduri ɗum'en. Ɓe
njirkiti ngalluure ndeen fuu. Ɓe
naati e galle Yason, iɓe piloo Pool
e Silas faa ɓe njaara ɗum'en yeeso
yimɓe wuro. 6 Nde ɓe kunnginoo
yiitude ɗum'en ndeen, ɓe ndaasi
Yason e sakiraaɓe woɓɓe, ɓe ngaddi
ɗum'en to sarotooɓe ngalluure
ndeen, iɓe peekoo, iɓe mbi'a:
—Yimɓe umminooɓe baasi e
aduna o fuu ngarii ɗo. 7 Yason
weerni ɗum'en! Ɓe fuu ko ɓe
ngaɗata ɗuum ina luttunduri e
sariya kaananke Roma mawɗo
oon. Iɓe mbi'a kaananke goɗɗo ina
woodi, bi'eteeɗo Iisaa.
8 Haalaaji ɗiin njirkiti jamaa
oon e sarotooɓe ngalluure ndeen.
9 Sarotooɓe ɓeen njomnii Yason e
wonduɓe e muuɗum ɓeen, njaɓi
buuɗi ɗiin, de njoofi ɗum'en.

No yimɓe Bereya njaɓɓorii Kabaaru Lobbo

10 Jemma oon pay, sakiraaɓe
ɓeen neli Pool e Silas Bereya.
Nde ɓe njottinoo ndeen, ɓe njehi
to waajordu Alhuudiyankooɓe.
11 Yimɓe wonɓe ɗoon ina ɓuri Al-
huudiyankooɓe wonɓe Tesaloniiki
ɓeen jikku lobbo. Ɓe njakkitorii
konngol Pool ngool e juuɗe ɗiɗi.
Iɓe piloo ley Binndi ɗiin nyannde
fuu faa ɓe ndaara yalla ko Pool
waajii ɗuum wo goonga. 12 Heewɓe
e maɓɓe ngoondini, kam e rewɓe
Geresankooɓe saahiiɓe e worɓe
Geresankooɓe heewɓe. 13 Nde
Alhuudiyankooɓe Tesaloniiki
paamunoo Pool waajake konngol
Laamɗo ley Bereya ndeen, ɓe
ngari toon, ɓe njirkiti jamaa oon,
ɓe ummini hakkillooji muɓɓen.
14 Wakkati oon fu, sakiraaɓe ɓeen
neli Pool to maayo manngo faa
hooya laana, de Silas e Timote
keddii ɗoon. 15 Ɗowtuɓe Pool ɓeen

njaadi e muuɗum faa Ateena. Pool yeccini ɓe Bereya faa ɓe kaalana Silas e Timote ngara to muuɗum law.

No Pool waajorii ley ngalluure wi'eteende Ateena

16 Pool ina doomi ɓe Ateena fadde maɓɓe warude. Ɓernde muuɗum naawi sanne ko yi'i no ngalluure ndeen foti heewde tooruuji noon. 17 Ɗum waɗi de o haaldi e Alhuudiyankooɓe e rewooɓe Laamɗo wonɓe ley waajordu nduun. Nyannde fuu imo haalda e yimɓe wuro ngoon taliyaare to ɓe kawritata toon. 18 Woɓɓe ley filotooɓe paamal wi'eteeɓe Epikuri'en e Sitoyko'en njaabunduri e makko. Woɓɓe ina mbi'a:

—Ɗume borbortoowo o haalata?

Woɓɓe du ina mbi'a:

—Imo nanndi e baajotooɗo haala tooruuji janani.

Walaa ko ɓe mbiiri noon si wanaa haala Iisaa e ummital maayɓe o waajinoo ɓe.

19 Ndeen ɓe kooyi Pool, ɓe njaari ɗum waamnde to kawrital Areyopagus* waɗata. Ɓe mbi'i ɗum:

—Miɗen njiɗi anndude diina keso mo mbaajotoɗaa oon. 20 Si goonga, aɗa toɓɓa e noppi amin haalaaji ɗi min mboowaa nanude. Miɗen njiɗi anndude maanaa majji.

21 Tawi Ateenankooɓe e jananɓe jooɗiiɓe toon ɓeen ngollataa hunde fuu si wanaa hettindaade hunde heyre naa fillitaade nde.

22 Ndeen Pool darii hakkunde kawrital Areyopagus, wi'i:

—Ateenankooɓe, mi yi'ii on yiɗuɓe diina mooɗon sanne. 23 Sabo ko njiiltiimi e ngalluure mooɗon ɗuum, mi yi'ii cuuɗi mooɗon dewirɗi, mi tawii ina winndaa e ittirde sadaka wootere: «Saabe Alla mo anndaaka».† Ndelle, Alla mo on anndaa oon, kam mbaajotoomi on. 24 Laamɗo taguɗo adunaaru e ko woni e muuɗum fuu oon, kam woni jom kammu e leydi. O jooɗataako ley cuuɗi nyiɓiraaɗi juuɗe. 25 O haajaaka yimɓe ngollana mo fay huunde, sabo kanko hokkata tageefo ngoon fuu nguurndam e foofaango e huunde fuu. 26 E neɗɗo gooto Laamɗo wurtiniri lenyi ɗiin fuu, joyyini ɗum'en e adunaaru ndu. Gilla ɗum waɗaay, o darnii wakkatiiji e keeri koɗorɗe muɓɓen. 27 Laamɗo waɗii ɗum faa ɓe piloo ɗum, ɓe memmemta faa ɓe njiita ɗum. E ɗum fuu o woɗɗaaki fay gooto e meeɗen. 28 Kam waɗi de eɗen mbuura, eɗen njaha, eɗen ngoni ɗo. Hono noon du yimooɓe mooɗon woɓɓe mbi'i: «Enen du, en yuwdi makko.»

29 Sabo en yuwdi makko, en kaanaa miilaade imo nanndi e tooru moyyiniraandu kaŋŋe naa cardi naa hayre sehaande, nde neɗɗo moyyinirta nyeenyal e hakkillo. 30 Laamɗo rewtidaaki yimɓe nde ngonnoo ley majjere ndeen. Joonin, o yamirii yimɓe fuu tuuba ɗo tawaa fuu. 31 Sabo o waɗii nyannde nde o sarotoo adunaaru ndu e fonnditaare. O sarortoo ɗum e neɗɗo mo o suɓii oon. O hollii yimɓe fuu ɗum wo goonga nde o ummintinnoo neɗɗo oon e maayde.

32 Nde ɓe nannoo Pool ina waajoo haala ummital maayɓe ndeen, woɓɓe na njalnoroo mo, de woɓɓe na mbi'a:

—Min kettindoto waaju maa o nyannde wonnde.

33 Nii Pool wurtorii ley maɓɓe. 34 Woɓɓe njokki mo, ngoondini. Gooto maɓɓe ina wi'ee Diyonisiyus, jeyaaɗo e kawrital Areyopagus. Kam e debbo bi'eteeɗo Damaris, e woɓɓe katin du ngoondini.

---

* **17:19** Areyopagus wo kawrital ɓurngal fuu toowude e ardiiɓe ngalluure Ateena. † **17:23** Ateenankooɓe ngaɗi e rewrude innde alla mo anndaaka, taa tooru ndu ɓe njeggiti fuu mettina.

18

No Pool golliri ley ngalluure wi'eteende Korintu

1 Caggal ɗuum, Pool dilli Ateena,
yehi Korintu. 2 O tawi toon Alhu-
udiyanke bi'eteeɗo Akila, jeyaaɗo
leydi mbi'eteendi Ponta. Ɓooyaay
ko oon e deekum bi'eteeɗo Pirisilla
yuuri Itali, sabo Kalawdiyus
kaananke mawɗo oon yamiriino
Alhuudiyankooɓe fuu mburtoo
Roma.* Pool yehi ndaarude
ɓe. 3 O wondi e maɓɓe ɗoon,
imo gollida e maɓɓe sabo wo
o gaɗoowo hukumuuji hono no
maɓɓe ni. 4 Nyalaande fowte-
teende fuu, Pool ina liddundura e
Alhuudiyankooɓe e Geresankooɓe
ley waajordu. Imo filoo faa ɓe
ngoondiina.

5 Nde Silas e Timote yuurnoo
Makedoniya njottii Korintu ndeen,
Pool watti hakkillo muuɗum fuu
e waajaade, ina seedanoo Alhu-
udiyankooɓe ɓeen Iisaa woni Al-
masiihu. 6 Ammaa saabe ko ɓe
calanii mo, iɓe njenna mo, o fiɗɗi
kaddule makko, o wi'i ɓe:

—Si Laamɗo jukkake on fu,
wo feloore mooɗon! Miin kaa,
mi walaa feloore. Gilla joonin
mi yahan to ɓe nganaa Alhu-
udiyankooɓe.

7 O dilli ɗoon, o yehi to gorko
jokkuɗo Laamɗo, bi'eteeɗo Tiitu
Yustus, mo galle muuɗum takkii
e waajordu nduun. 8 Kirispus,
hooreejo waajordu nduun oon,
kam e koreeji muuɗum fuu
ngoondini Joomiraaɗo. Heewɓe
e Korintunkooɓe hettindiiɓe ɓeen
ngoondini, de lootaa lootagal
batisima.

9 Jemma gooto Joomiraaɗo
haaldi e Pool ley holleede, wi'i:

—Taa hulu, taa deyyina. Waaja,
10 sabo miɗo wondi e maaɗa. Fay
gooto waawaa torrude ma. Miɗo
woodi yimɓe heewɓe ley ngalluure
nde.

11 Pool jooɗii hakkunde maɓɓe
hitaande e lebbi jeegom, ina janng-
ina ɓe konngol Laamɗo.

12 Nde Galliyo laaminoo leydi
Akaya ndeen, Alhuudiyankooɓe
paamiri, ummanii Pool, njaari
ɗum suudu sariya, 13 peli ɗum,
mbi'i:

—Gorko o na nannga hakkillooji
yimɓe faa ndewra Laamɗo e laa-
wol ngol wanaa Tawreeta Muusaa.

14 Pool anniyii faa jaaboo ɓe,
de Galliyo wi'i Alhuudiyankooɓe
ɓeen:

—Alhuudiyankooɓe, si tawii wo
toonya naa gollal bonngal o waɗi
on, mi jaɓanan on ko mbullitiɗon
dow makko ɗuum. 15 Ammaa
wo ɗum jeddi dow haalaaji diina
mooɗon e inɗe tan. Wo jeddi dow
sariya mooɗon onon. Ndelle sanaa
caroɗon onon e ko'e mooɗon. Miin
kaa, mi sarataako kulle ɗeen!

16 Caggal ɗuum, o wurtini ɓe
suudu sariya nduun. 17 Joonin le,
ɓe fuu ɓe nanngi Sosteni, hooreejo
waajordu nduun, ɓe piyi ɗum
yeeso suudu sariya ɗoon. Ammaa
e ɗum fuu Galliyo hillaaka fey.

No Pool yeccorii Antiyoki

18 Pool ɓooyti ɗoon balɗe keewɗe.
Caggal ɗuum, o waynunduri e saki-
raaɓe ɓeen, o naati laana, o fon-
ndii Siiriya, kanko e Pirisilla e Ak-
ila. Fadde makko naatude laana
kaan, o laɓi hoore makko nokku
bi'eteeɗo Kankiriya saabe ko o hu-
nii Laamɗo. 19 Ɓe njottii Efeesu.
Pool yoppi ɗoon Pirisilla e Akila.
Kam kaa naati waajordu ina lid-
dundura e Alhuudiyankooɓe ɓeen.
20 Ɓe nyaagii mo o wonda e maɓɓe,
de o jaɓaay. 21 Nde o waynun-
durannoo e maɓɓe ndeen, o wi'i:

—Mi wartowan to mooɗon si
Laamɗo jaɓii.

* **18:2** Yamiroore Kalawdiyus riiwude Alhuudiyankooɓe Roma ndeen darnaama hitaande 49 naa 50 caggal rimeede Iisaa.

O naati laana, o dilli Efeesu.
22 O yehi faa o yottii Kaysariya,
de o yeenti Urusaliima faa o jowta
kawrital goondiɓe ngaal. Caggal
ɗuum, o yehi Antiyoki.

Jahaangal Pool tataɓal

23 Pool ɓooyti toon seeɗa de dilli.
O feyyiti leydi Galaatiya e leydi
Firigiya, imo yaha imo semmbina
ɓerɗe taalibaaɓe toon fuu.

No Apolos waajorii ley Efeesu e Korintu

24 Alhuudiyanke bi'eteeɗo Apo-
los, dimaaɗo Alesandiri, wari
Efeesu. Wo o baawɗo haala,
anndudo Binndi ɗiin, 25 janngudo
laawol Joomiraaɗo. Imo teeŋi
e waaju sanne, imo janngina
kabaaru Iisaa faa laaɓa. De wo
lootagal batisima ngal Yaayaa
waɗunoo ngaal tan o anndi.
26 Imo waajoroo tannyoral e ley
waajordu nduun. Nde Pirisilla e
Akila kettindaninoo mo fu, njaari
mo, piirtani mo laawol Laamɗo
ngool, ɓeydani mo ko o anndaano.
27 Nde Apolos anniyinoo yaade
leydi Akaya ndeen, sakiraaɓe ɓeen
mballi mo. Ɓe mbinndani taal-
ibaaɓe wonɓe toon ɓeen ɓataaki
njaɓɓoo mo faa wooɗa. Nde
o yottinoo toon ndeen, o walli
goondiɓe ɓeen e dow moyyere
Laamɗo sanne. 28 Sabo imo yedda
Alhuudiyankooɓe imo liɓa haala
muɓɓen hakkunde yimɓe, imo
hollira ɗum'en ley Binndi Ceniiɗi
wo Iisaa woni Almasiihu.

19

No Pool semmbindiniri goondiɓe ley Efeesu

1 Nde Apolos wonnoo Korintu
ndeen, Pool jokki laawol ley
baamle, yehi Efeesu. O tawi toon
taalibaaɓe. 2 O yami ɗum'en, o wi'i:

—Nde ngoondinnoɗon ndeen
yalla on keɓii Ruuhu Ceniiɗo naa?

Ɓe njaabii mo:

—Min nanaay yalla Ruuhu
Ceniiɗo ina woodi du, sakko min
keɓa.
3 O yami ɓe, o wi'i:

—Ndelle, lootagal batisima
ngale keɓuɗon?

Ɓe njaabii, ɓe mbi'i:

—Lootagal batisima Yaayaa
ngaal.
4 Pool wi'i:

—Yaayaa lootirii yimɓe batisima
tuubugol hakke, ina wi'a yimɓe
ɓeen ngoondina garoowo caggal
muuɗum oon, ɗum woni Iisaa.
5 Nde ɓe nannoo ɗum ndeen,
ɓe lootaa lootagal batisima dow
innde Iisaa Joomiraaɗo. 6 Nde
Pool yownoo juuɗe muuɗum dow
maɓɓe fu, Ruuhu Ceniiɗo jippii e
maɓɓe, iɓe kaalda ɗemle janane,
iɓe kaalda annabaaku. 7 Iɓe ngaɗa
hono yimɓe sappo e ɗiɗo.
8 Pool naati e ley waajordu
nduun, ina waajoroo ɓe tannyoral
haddi lebbi tati. Imo haalda e
maɓɓe, imo liddundura e maɓɓe,
imo filoo faaminde ɓe haala laamu
Laamɗo. 9 Ammaa yoorɓe ɓerɗe
na ngoni ley maɓɓe, njaɓaay
goondinde, ina mbonna laawol
Joomiraaɗo ngool yeeso yimɓe fuu.
Ɗum waɗi de Pool seedi e maɓɓe,
yaari taalibaaɓe ɓeen feere, ina
waajoo ɗum'en nyannde fuu e ley
janngirde neɗɗo bi'eteeɗo Tiranus.
10 O golliri noon faa hiɓɓi duuɓi
ɗiɗi, faa jooɗiiɓe e leydi Aasiya
ɓeen fuu nani konngol Joomiraaɗo
ngool, gilla e Alhuudiyankooɓe faa
e Geresankooɓe.
11 Laamɗo hokki Pool waɗude
kaayeefiiji mawɗi. 12 Fay tekke
e kaddule meemuɗe ɓanndu
makko ina njaaree, njowee e dow
nyawɓe. Nyawɓe ɓeen ndaɗa e
nyawuuji muɓɓen, ginnaaji na
mburtoo e muɓɓen. 13 Woɓɓe ley
Alhuudiyankooɓe na njiiloo faa
ndiiwa ginnaaji. Ɓe pilii riiwrude
ɗum'en e innde Iisaa, ɓe mbi'i:

—E Innde Iisaa mo Pool waajo-
too haala muuɗum oon, njaltee!

14 Gooto e hooreeɓe almaami'en,
Alhuudiyanke bi'eteeɗo Sikewa,
ɓiɓɓe muuɗum worɓe njeɗɗo
ngaɗii noon, 15 faa ginnaaru jaabii
ɗum'en, wi'i:
—Miɗo anndi Iisaa, Pool du miɗo
anndi haala muuɗum. De onon
kaa, wo on ɓeye?
16 Neɗɗo gonduɗo e ginnaaru
oon hipporii ɓe semmbe faa
jaalii ɓe, torri ɓe faa ɓe ndoggi.
Ɓe njalti suudu nduun ɓalli
ɓoli barmuɗi. 17 Kabaaru ma-
jjum sankitii hakkunde Alhu-
udiyankooɓe e Geresankooɓe
jooɗiiɓe Efeesu fuu. Kulol nanngi
ɓe fuu, innde Iisaa Joomiraaɗo
teddinaa. 18 Heewɓe e goonɗinɓe
ɓeen ngari, kaalti lutti ɗi ngaɗunoo.
19 Dabarankooɓe heewɓe kawrun-
duri dewte muɓɓen, mbuli ɗe
yeeso yimɓe fuu. Ɓe kiisii coggu
majje, ɓe tawi ina waɗa buuɗi cardi
ujunaaje capanɗe joy.* 20 Hono nii,
haala Joomiraaɗo kaan ɓeydorii
sankitaade e heewude semmbe.

No fitina mawɗo waɗiri ley Efeesu saabe laawol Joomiraaɗo

21 Caggal ɗuum, Pool siini
feyyitinde Makedoniya e Akaya faa
fonndoo Urusaliima. O wi'i:
—Si mi tilake toon fu, tilay mi
yaha Roma du.
22 O neli gollidooɓe e makko
ɗiɗo, Timote e Erasta, njaha
Makedoniya. Kanko kaa, o heddii
leydi Aasiya seeɗa. 23 Wakkati
oon, fitina mawɗo waɗi saabe
laawol Joomiraaɗo ngool. 24 Baylo
tafoowo cardi bi'eteeɗo Demetirus
ina tafa cuuroy cardi nanndukoy
e suudu tooru wi'eteendu Artemis.
Imo heɓa e majjum tino heewngo,
kanko e gollooɓe makko. 25 O
hawrunduri ɗum'en, kam'en e
gollooɓe golle juuɗe hono maɓɓe,
o wi'i ɓe:
—Yigiraaɓe, oɗon anndi wo e
gollal ngal jawdi meeɗen fuu yuuri.
26 Oɗon nji'a, oɗon nana no Pool
oon heɓiri hakkillo yimɓe heewɓe,
ina wosina ɗum'en, wanaa ley
Efeesu ɗo tan, ley leyɗe Aasiya
fuu. Imo wi'a ɓe kulle deweteeɗe
ɗe yimɓe moyyiniri juuɗe muɓɓen
ɗeen nganaa deweteeɗe. 27 Si
jokkirii nii fu, yimɓe mbonnan
golle meeɗen. Wanaa ɗum tan,
yimɓe ndaardan suudu tooru
Artemis nduun du hono ɓolum.
Yimɓe celan teddinde tooru
meeɗen mawndu ndu wonɓe
Aasiya e adunaaru ndu fuu nde-
wata nduun.
28 Nde ɓe nannoo haalaaji ɗiin
ndeen, ɓerɗe maɓɓe kuɓɓi, heddii
iɓe peekoo, iɓe mbi'a:
—Artemis Efeesunkooɓe wo
mawɗo! Artemis Efeesunkooɓe wo
mawɗo!
29 Ngalluure ndeen fuu jiiɓii.
Jamaa oon fuu doggiri taliyaare
fijo ndeen. Ɓe ndaasi Gayus
e Aristarka Makedoniyankooɓe,
yaadiraaɓe Pool ɓeen. 30 Pool
ina yiɗi naatude hakkunde jamaa
oon, ammaa taalibaaɓe ɓeen kaɗi
mo. 31 Woɓɓe ley hooreeɓe leydi
Aasiya, yigiraaɓe makko, neli e
makko ina nyaagoo mo taa o naata
taliyaare toon. 32 Wakkati oon,
jamaa oon ina jiiɓii sanne. Ɓee ɗo
ina mbullana ɗum, ɓee to ina mbul-
lana ɗum ga. Ko ɓuri heewude e
yimɓe ɓeen, anndaa fay ko waddi
ɗum'en ɗoon. 33 Yoga e jamaa oon
kaaltani haala ka gorko bi'eteeɗo
Alesandere mo Alhuudiyankooɓe
ɓeen ngaɗi kaaloowo muɓɓen.
Alesandere muuyi jakkanaade
yimɓe muuɗum ɓeen, de huncani
jamaa oon junngo faa haalda
e muɓɓen. 34 Ammaa nde ɓe
annditinnoo wo o Alhuudiyanke
ndeen, ɓe fuu ɓe keddii iɓe yeewnoo
faa waɗi leeruuji ɗiɗi, iɓe mbi'a:
—Artemis Efeesunkooɓe wo
mawɗo!
35 Ko sakitii, binndoowo ngallu-
ure ndeen deyyini jamaa oon, wi'i:

* **19:19** Ɗum hawrata e golle jokolle faa waɗa duuɓi hemre e capanɗe joy.

—Onon Efeesunkooɓe, ngalluure Efeesu nde woni hayboore suudu dewal Artemis deweteeɗo mawɗo oon, kam e natal muuɗum yuurungal dow kammu ngaal. Yimɓe fuu na anndi ɗum. 36 Fay gooto waawaa yeddude ɗum. Ndelle oɗon njeyi jippinde hakkillooji mooɗon taa ngolliron fay huunde e henyaare. 37 Worɓe ɓe ngadduɗon ɓeen, nganaa wujjooɓe kulle suudu dewal, nganaa yennooɓe deweteeɗo meeɗen oon. 38 Si tawii Demetirus e tafooɓe cardi ɓeen ina ngoodi ko njiɗi wullitaade fu, nyalaaɗe careteeɗe ina ngoodi, sarotooɓe du na ngoodi. 39 De si na woodi ko pilotoɗon ko ɓuri ɗum fu, wo to kawrital saahiiɓe ɗum saroytee. 40 Eɗen mbaawi felireede muurtere waɗunde hannden ndeen, sabo fitina ga'uɗo nii walaa sabaabu fay gooto.

Caggal haalaaji ɗiin, o yoofi jamaa oon sankitii.

20

No Pool yaari leyɗe Makedoniya e Geres

1 Nde fitina oon faltinoo ndeen, Pool hawrunduri taalibaaɓe ɓeen, de semmbiniri ɗum'en e haala. Caggal ɗuum, waynii ɗum'en, fonndii Makedoniya. 2 O yiiltii ley leydi ndiin, imo semmbina yimɓe toon e waajuuji keewɗi. Caggal ɗuum, o yottii Geres. 3 O waɗi toon lebbi tati. Nde o segilinoo faa o naata laana yaade Siiriya fu, o nani Alhuudiyankooɓe ndawridii faa mbara mo. Ndelle o anniyii yeccoraade laawol Makedoniya. 4 Inan yaadiraaɓe makko: Sopater ɓii Pirrus jeyaaɗo Bereya, e Aristarka e Sekundus jeyaaɓe Tesaloniiki, e Gayus jeyaaɗo Derbe, e Timote. Wooɗi du Tikiku e Torofim jeyaaɓe leydi Aasiya. 5 Been ardii min, ndoomowi min wuro wi'eteengo Torowas. 6 Minen, min naati laana yaade Filipi caggal iidi buuru mo wattaaka rabilla. E ley balɗe joy min kewti ɓe Torowas, min ngaɗi ɗoon jeɗɗiire.

No Pool iirtiniri Ewtikus

7 Nyannde arandeere e jeɗɗiire, tawi miɗen kawriti faa min keltoo buuru.* Pool ina waajoo yimɓe ɓeen, sabo imo anniyii dillude jaango majjum. O heddii e waaju oon faa hakkunde jemma. 8 Lampe keewɗe ina ngoni e ley suudu dowuuru ndu min kawriti ley muuɗum nduun. 9 Suka jokolle bi'eteeɗo Ewtikus ina jooɗii dow feneetere. Ko Pool juutini waaju muuɗum oon ɗuum, Ewtikus ŋoŋi, faa ɗaanii ɗoyngol teddungol. O saami yuuwde e feneetere sooro tataɓo ngoon. Nde ɓe kuncunoo mo ndeen, tawi o maayii. 10 Ammaa Pool jippii, hippii e makko, hooyi mo e juuɗe muuɗum, wi'i:

—Mbaaltee! Yonki makko wartii!

11 Ndeen Pool yeenti, heltii buuru, nyaami. Caggal ɗuum, o warti e waaju makko faa weeti, de o dilli. 12 Suka jokolle oon hooraa ina wuuri. Ɗum waaltini ɓerɗe maɓɓe sanne.

No Pool waynorii hooreeɓe goonɗinɓe wonɓe Efeesu

13 Minen, min artii yaade, min naati laana yaade Asos ɗo min njeyi nannude Pool, sabo imo anniyii yaarude toon koyɗe. 14 Nde min tawunduri Asos ndeen, min nanni mo laana, min njottii Mitilene. 15 Min yuwi ɗoon e laana, min njottowii jaango muuɗum yeeso ruunde† Kiyos. Faɓɓi-jaango muuɗum min paltorii ɗakkol ruunde Samos, de faɓɓiti-janngo mum min njottii Miletus. 16 Pool anniyii wosaade Efeesu, faa taa ɓooya ley leydi Aasiya ndiin. Imo

* **20:7** Heltaade buuru ina fiirta rewrude Laamɗo hiraande seniinde.

† **20:15** Ruunde wo leydi tummbiindi hakkunde maayo manngo.

henyanii yottaade Urusaliima
nyannde iidi ɓenndal alkama si
tawii na laatoo.
17 Nde Pool wonnoo Miletus
ndeen, nelani hooreeɓe kawrital
goondiɗnɓe Efeesu ɓeen. 18 Nde ɓe
ngarnoo ndeen, o wi'i ɓe:

—Oɗon anndi no ngorrumi e
mooɗon gilla nde koyngal am
naatunoo e leydi Aasiya ndi faa
warde hannden. 19 Mi golliranii
Joomiraaɗo leeyinkinaare fuu,
kam e gondi keewɗi e torraaji ɗi
Alhuudiyankooɓe umminani kam
ɗiin. 20 Oɗon anndi mi suuɗaay on
huunde fuu ko nafata on, mi waa-
jake on, mi jannginii on hakkunde
yimɓe e ley galleeji mooɗon.
21 Mi tindinii Alhuudiyankooɓe
e Geresankooɓe fuu tuubana
Laamɗo, ngoondina Joomiraaɗo
meeɗen Iisaa. 22 Joonin, Ruuhu
Ceniiɗo na yaara kam Urusaliima,
mi anndaa ko hewtoytoo kam
toon. 23 Ko anndumi tan, Ruuhu
Ceniiɗo oon na holla kam ley gure
ɗeen fuu ina wi'a kam geyyelle e
torraaji ina ndoomi kam. 24 De
miin kaa, mi hiisaaki nguurndam
am e maayde am fuu si mi timminii
daɗundurgol, mi heɓii yottinde
gollal ngal Iisaa Joomiraaɗo halfini
kam ngaal. Gollal ngaal woni
seedaade Kabaaru Lobbo haala
hinney Laamɗo.

25 Mi yiilake hakkunde mooɗon,
miɗo waajoo haala laamu Laamɗo.
De joonin miɗo anndi on nji'oytaa
kam katin. 26 Ɗum waɗi de miɗo
sappoo on hannden ɗum ɗo: si
tawii gooto mooɗon halkii, wanaa
feloore am. 27 Sabo mi waajake on
anniyaaji Laamɗo fuu, mi suuɗaay
on fay huunde. 28 Ndeenee ko'e
mooɗon, ndeenon coggal ngal Ru-
uhu Ceniiɗo halfini on faa kaybon
ngaal. Laatoɗon duroo ɓe kawrital
goondiɗnɓe Laamɗo, ngal soodiri
yiiyam ɓiyum. 29 Miin, miɗo anndi
caggal am yimɓe bonɓe cooroto e
ley mooɗon hono no pobbi jolbuɗi,
katin du ɗi accataa coggal ngaal.
30 Fay e ley mooɗon danyan worɓe
ummiiɓe ina mbaajoo waajuuji
fewreeji faa pooɗa taalibaaɓe
ɓeen njokka ɗum'en. 31 Ɗum le,
kakkilon! Miccitoɗon, jemma e
nyalooma fuu faa waɗi duuɓi tati,
mi selaay tindinirde gooto mooɗon
fuu e gondi.

32 Joonin, miɗo halfina on
Laamɗo, e konngol hinney
muuɗum. Konngol ngool ina
waawi semmbinde on e ley
goondinal mon, hokka on ko
resani seniiɓe fuu. 33 Abada mi
muuyaay fay huunde e mooɗon,
wanaa cardi, wanaa kaŋŋe, wanaa
kaddule. 34 Onon e ko'e mooɗon,
oɗon anndi juuɗe am ɗe kumti
haajuuji am e haajuuji wonduɓe
e am. 35 Mi hollii on e kabaaruuji
ɗiin fuu, sanaa ngolliron noon,
mballon tampuɓe. E ley ɗuum
fuu, miccoɗon ɗii ɗo haalaaji ɗi
Joomiraaɗo meeɗen Iisaa haali
kam e hoorem: «Kokkuɗo ɓuri
kokkaaɗo barke.»

36 Nde Pool tilinoo haalde ɗum
ndeen, kam e maɓɓe fuu ɓe kofii,
ɓe ndu'ii. 37 Ɓe fuu ɓe mboyi bojji
mawɗi, ɓe kippii e Pool, ɓe muccii
ɗum. 38 Ko ɓuri mettude ɓe fu, ko
o wi'i ɓe nji'ataa mo katin ɗuum.
Caggal ɗuum, ɓe ɗowti mo faa o
naata laana maayo.

21

No Pool yaari Urusaliima

1 Nde min ceedunoo e maɓɓe
ndeen, min naati laana maayo,
min mbosaaki, min njehi ruunde
Kos. Jaango majjum, min njehi
ruunde Rodosa. Min yuwi ɗoon,
min njottii wuro Patara. 2 Min
keɓi laana peyyitooha yaade leydi
Finisi. Min naati, min ndunnyi.
3 Nde min njahunoo faa min kaynii
Ruunde Kipirus ɗakkol amin gere
nano fu, min ponndii leydi Siiriya.
Min njottii toon, min njippii wuro
wi'eteengo Tirus.

Wo ɗoon laana kaan jippinta gi-
neeji muuɗum. 4 Min tawi taal-
ibaaɓe, min ngondi e muɓɓen ɗoon
balɗe jeɗɗi. Iɓe mbiira Pool ley
Ruuhu Ceniiɗo taa yaha Urusali-
ima. 5 Nde jeɗɗiire ndeen hiɓɓunoo
ndeen, min ndilli. Ɓe fuu ɓe ɗowti
min faa min njalti wuro ngoon,
kamɓe e rewɓe e sukaaɓe. Min kofii
hunnduko maayo manngo, min
ndu'ii. 6 Nde min mbaynundurnoo
ndeen, minen kaa min naati laana,
kamɓe du ɓe njeccii cuuɗi maɓɓe.
7 Nde min naatunoo laana
Tirus min ndilli fu, min njehi
Potolemayis. Min njowtowi
sakiraaɓe toon, min nyallidi e
maɓɓe, min mbaali. 8 Jaango
majjum, min ndilli ɗoon, min njehi
Kaysariya. Min naatowi suudu
Filipu baajotooɗo Kabaaru Lobbo
oon, min njippanii ɗum. Wo o
gooto hakkunde suɓaaɓe njeɗɗo
Urusaliima ɓeen.* 9 Imo jogii ɓiɓɓe
rewɓe nayo ɓe ɓaŋaaka, haaldooɓe
annabaaku. 10 Nde min ngaɗunoo
ɗoon balɗe seeɗa fu, annabaajo
bi'eteeɗo Agabus yuuri Yahuudiya,
11 wari to amin. O hooyi kaɓɓorgol
Pool, o haɓɓi juuɗe makko e koyɗe
makko. O wi'i:

—Ruuhu Ceniiɗo wi'i: nii Al-
huudiyankooɓe wonɓe Urusaliima
ɓeen kaɓɓirta jeyɗo kaɓɓorgol ngol
oon, ngatta ɗum e juuɗe yimɓe ɓe
nganaa Alhuudiya'en.

12 Nde min nannoo ɗum ndeen,
minen e jeyaaɓe ɗoon ɓeen fuu,
min nyaagii Pool taa yaha Urusali-
ima. 13 Pool kaa jaabii, wi'i:

—Ɗume waɗi de oɗon mboya,
oɗon keccinɗina ɓernde am? Miin,
miɗo segilanii ko wanaa haɓɓeede
tan, miɗo segilanii fay maayde
ley Urusaliima saabe innde Iisaa
Joomiraaɗo.

14 Nde min paamunoo min
mbaawaay waylitinde anniya
makko ndeen, min celi mo, min
mbi'i:

—Joomiraaɗo waɗa muuyɗe
muuɗum!

No Pool yottorii Urusaliima de hawriti e Yaakuuba

15 Nde waɗunoo balɗe seeɗa
fu, min cegilii, de min pon-
ndii Urusaliima. 16 Taalibaaɓe
Kaysariya woɓɓe njaadi e amin,
njaari min galle gorko bi'eteeɗo
Manason faa min njippanoo ɗum.
Manason wo jeyaaɗo Kipirus,
laatiiɗo taalibaajo gilla ko ɓooyi.

17 Nde min njottinoo Urusaliima
ndeen, sakiraaɓe ɓeen njaɓɓorii
min seyo. 18 Jaango majjum, min
njaadi e Pool to Yaakuuba. Mawɓe
kawrital goondinɓe ɓeen fuu ina
tawaa toon. 19 Caggal ko o jowti
ɓe ɗuum, o fillitanii ɓe huunde
fuu ko Laamɗo waɗani yimɓe ɓe
nganaa Alhuudiyankooɓe saabe
golle makko. 20 Nde ɓe nannoo
ɗum ndeen, ɓe njetti Laamɗo. Ɓe
mbi'i Pool:

—Sakiike amin, a yi'ii Alhu-
udiyankooɓe ujunaaje ngoondinii.
Faa hannden iɓe tinnii e jokkude
Tawreeta Muusaa. 21 Ɓe
kaalanaama aɗa janngina Alhu-
udiyankooɓe wonɓe hakkunde
lenyi goɗɗi njoppa Tawreeta
Muusaa, mbiiɗaa taa taada
sukaaɓe muɓɓen katin, taa njokka
al'aadaaji ɗiin katin. 22 Ndelle,
noy ngaɗeten? Sabo tannyoral
ɓe nanan a warii. 23 Waɗu ko
min kaalante ɗuum. Miɗen njogii
ɗo worɓe nayo waɗanɓe Laamɗo
hunayeere. 24 Yaadu e maɓɓe, de
laamnidaa hoore maa e maɓɓe,
njoɓaa ko ɓe kaani yoɓude ɗuum,
faa ɓe laɓee. Ndeen yimɓe fuu
anndan ko haaletee dow maaɗa
ɗuum fuu wanaa goonga. Ɓe
anndan aan e hoore maa aɗa jokki
Tawreeta Muusaa. 25 Goondinɓe
yuuruɓe e lenyi goɗɗi ɓeen, min
mbinndanii ɗum'en ndeentoo e
ko hirsanaa tooruuji e yiiyam e ko
saaɗi, kam e jeenu.

* **21:8** Golle Nulaaɓe 6.1-6, 8.5.

26 Pool hooyi worɓe ɓeen, yaadi
e muɓɓen. Jaango majjum, o
laamnidaa e muɓɓen laaɓal diina.
O naati suudu dewal mawndu
nduun, o haalani almaami'en
ɓeen. O wi'i si nyalaaɗe laamnugol
ɗeen kiɓɓii fu, mono e maɓɓe fuu
waɗanee sadaka.

No Pool nanngiraa ley suudu dewal mawndu

27 Nde balɗe jeɗɗi ɗeen ɓadinoo
hiɓɓude ndeen, Alhuudiyankooɓe
woɓɓe yuuruɓe leydi Aasiya nji'i
Pool e ley suudu dewal mawndu
nduun. Ɓe ummini hakkillooji
yimɓe ɓeen fuu, ɓe nanngi mo.
28 Iɓe peekoo, iɓe mbi'a:
—Israa'iilankooɓe, mballee min!
O woni gorko jannginoowo yimɓe
e ley nokkuuje ɗeen fuu ina lid-
doo yimɓe lenyol meeɗen, ina lid-
doo Tawreeta meeɗen, ina liddoo
nokku ceniiɗo o. Joonin kaa, o
waddii fay Geresankooɓe e ley su-
udu dewal mawndu ndu. O tu-
uninii nokku ceniiɗo o!
29 Walaa ko ɓe mbiiri noon
si wanaa ko ɓe njiinoo Torofim
Efeesunke oon ina wondi e Pool
ley ngalluure ndeen. Iɓe cikka Pool
nanniino mo e ley suudu dewal
mawndu nduun.
30 Jirkitaango ngoon huuɓi ngal-
luure ndeen. Yimɓe ina njaltira
tatteeji ɗiin fuu. Ɓe nanngi Pool,
ɓe ndaasi ɗum faa ɓe mburtini
ɗum suudu dewal mawndu nduun,
de ɓe ommbi dammbuɗe ɗeen
wakkati oon law. 31 Nde ɓe
pilotonoo faa ɓe mbara Pool ndeen,
tawi hooreejo sordaasiiɓe oon
humpitake Urusaliima fuu jiiɓake.
32 Wakkati oon, o hooyi sordaasiiɓe
e mawɓe muɓɓen, o doggani jamaa
oon. Nde yimɓe ɓeen njiinoo mo
kanko e sordaasiiɓe ɓeen ndeen,
celi fiyude Pool. 33 Hooreejo oon
ɓattii Pool, yamiri Pool nanngee,
haɓɓiree callali ɗiɗi. O yami,
—Gorko o wo moy? Ɓume o
waɗi?
34 Jamaa oon ina feekoo. Ɓee ina
yeewnoo ɗum, ɓee to ina yeewnoo
ɗum to. Duko jiiɓiiko koon haɗi
mo faamude. Ndelle o yamiri
Pool yaaree ley suudu sooro sor-
daasiiɓe toon. 35 Nde Pool warnoo
faa yeeŋa kalikali sooro oon, sor-
daasiiɓe ɓeen ndonndii mo saabe
nyanngere jamaa ndeen, 36 sabo
yimɓe heewɓe ina njokki mo ina
peekoo, ina mbi'a:
—Ittu yonki makko!

No Pool jaaborii yimɓe Urusaliima

37 Nde sordaasiiɓe ɓeen ngarnoo
faa nanna Pool ley sooro muɓɓen
ndeen, Pool wi'i hooreejo oon:
—Ina daganoo kam mi haalda e
maa naa?
Oon wi'i mo:
—Aa? Aɗa waawi geresankoore
naa? 38 Ndelle a wanaa Misir-
anke gaɗuɗo muurtere ko ɓooyaay
oon naa? A wanaa garduɗo e
waɗooɓe bar-ko'e ujunaaje nayo,
de njaaruɗaa ɗum'en ley ladde
naa?
39 Pool jaabii, wi'i:
—Miin, mi Alhuudiyanke di-
maaɗo Tarsus ley leydi Silisi. Ngal-
luure ndeen wanaa nde anndaaka
koy. Miɗo nyaage nduŋanoɗaa kam
mi haalda e yimɓe ɓeen.
40 Hooreejo oon duŋanii mo ɗum.
Pool darii e dow yeentirde ndeen,
ɓantani yimɓe ɓeen junngo. Nde
ɓe ndeyyininoo ndeen, o haali e
ibraninkoore, o wi'i:

22

1 —Sakiraaɓe e baabiraaɓe, ketti-
nee joonin faa mi seedanoo on mi
jeyaa feloore nde njowuɗon dow
am.
2 Nde ɓe nannoo wo ibraninkoore
o haaldata e maɓɓe fu, deyyinaare
ndeen ɓeydii katin. O wi'i:
3 —Wo mi Alhuudiyanke di-
maaɗo Tarsus ley leydi Silisi.
Ammaa Urusaliima ɗo mawnumi.
Gamaliyel wonnoo moodibbo am.
Kanko janngini kam Tawreeta
maamiraaɓe meeɗen oon faa laaɓi
tal. Miɗo jinngana Laamɗo hono
no ngorruɗon hannden on fuu

ni. 4 Mi torrii jokkuɓe Laawol
ngool faa maayi. Mi nanngii
worɓe e rewɓe, mi uddii ɗum'en
ley kasu. 5 Almaami Mawɓo e
waalde Saahiiɓe ɓeen fuu ina
ceedanoo kam, kam'en du. Wo e
muɓɓen keɓumi ɗerewol faa mi
holla sakiraaɓe muɓɓen wonɓe
Damas ɓeen. De njahumi faa
mi haɓɓowa jokkuɓe laawol Iisaa
wonɓe toon ɓeen, faa mi wadda
ɗum'en Urusaliima faa njukkee.

No Pool haaliri haala tuubugol muuɗum
(Golle Nulaaɓe 9.1-19, 26.12-18)

6 Woodi, miɗo yaha faa ɓadiimi
Damas, wakkati hakkunde
naange. Wakkati gooto annoora
mawɓo yuuri dow kammu, yayni,
fiilii kam. 7 Caamumi e leydi, nan-
umi daande ina wi'a kam: «Sool,
Sool, ko waɗi de aɗa torra kam?»
8 Njaabiimi, mbiimi: «Aan wo a
moy, joomam?» Nde mbi'unoomi
noon fu, o wi'i kam: «Miin, wo mi
Iisaa Nasaraatuujo mo torrataa
oon.» 9 Wonduɓe e am ɓeen nji'i
annoora oon, ammaa ɓe nanaay
daande haaldunde e am ndeen.
10 Ndeen, mbiimi: «Joomiraaɗo,
ɗume ngaɗammi?» Joomiraaɗo
wi'i kam: «Umma, yahu Damas. A
haalante toon ko Laamɗo anniyii
ngaɗaa fuu.» 11 Wonduɓe e am
ɓeen ɗowi kam, njaari kam faa
ley Damas, sabo ɗelkugol annoora
ngool wumnii kam.

12 Ananiyas wo gorko kulɗo
Laamɗo, jokkuɗo Tawreeta
Muusaa. Alhuudiyankooɓe wonɓe
toon fuu ceedanii mo wo o moyyo.
13 O wari, o darii yeeso am, o wi'i
kam: «Sool, sakiike am, wumtu!»
De wakkati oon ni, mbumtumi,
njiimi mo. 14 O wi'i: «Laamɗo
maamiraaɓe meeɗen oon suɓake
ma faa paama muuyɗe muuɗum,
faa nji'aa Ponnditiiɗo oon, nanaa
haala e hunnduko muuɗum.
15 Sabo aan seedantoo mo yeeso
yimɓe fuu ko njiiɗaa e ko nanuɗaa.
16 Joonin, ɗume ndoomataa katin?
Umma, looteɗaa lootagal batisima,
de njaaforeɗaa lutti maa e nod-
dude innde Joomiraaɗo.»

17 Caggal mi yeccake Urusaliima,
miɗo waɗa du'aare ley suudu
dewal mawndu, de won ko nji-
imi e holleede. 18 Ley holleede
oon mi yi'ii Joomiraaɗo, wi'i
kam: «Henya law, yaltu Urusali-
ima, sabo ɓe njaɓataa seedaaku
ngu ceedantoɗaa kam nguun.»
19 Njaabiimi, mbiimi: «Joomiraaɗo,
iɓe anndi miɗo yahannoo ley cuuɗi
baajordi ɗiin fuu, miɗo uddannoo
miɗo fiyannoo goondinɓe ma ɓeen.
20 Nde yiiyam Etiyen seedee maaɗa
oon yuppetenoo ndeen, miɗo
darii, iɗum weli kam ko o waraa
ɗuum. Miin haybannoo kaddule
warɓe mo ɓeen.» 21 Joomiraaɗo
jaabii kam, wi'i: «Yahu, mi nulete
to woɗɗi, to yimɓe ɓe nganaa
Alhuudiyankooɓe.»

No Pool wi'iri wo Romanke

22 Iɓe kettinanii mo faa o haali
haala ka. Ndeen ɓe yepti daaɗe
maɓɓe, ɓe mbi'i:
—Ittu mo e adunaaru ndu! O
haanaa wuurude katin!
23 Iɓe peekoo, iɓe njiila
saayaaji maɓɓe, iɓe mbicca leydi.
24 Hooreejo oon yamiri Pool yaaree
ley suudu sooro muɓɓen ɗoon,
lamndoree piiɗe faa ɓe paama
ko waɗi de jamaa oon ina wulla
e makko hono ni. 25 Nde ɓe
kaɓɓannoo mo faa ɓe piya mo
ndeen, o wi'i mawɓo sordaasiiɓe
gonɗo ɗoon:
—Yalla na daganoo on piyon Ro-
manke, sakko mo saraaka naa?
26 Nde mawɓo oon nannoo ɗum
ndeen, yehi to hooreejo muɓɓen
oon, wi'i:
—Aɗa anndi ko nesuɗaa waɗude
naa? Gorko oon wo Romanke!
27 Ndeen hooreejo oon wari to
Pool, yami ɗum, wi'i:
—Haalanam, yalla a Romanke
naa?
Pool jaabii, wi'i:
—Wo mi kam!

28 Ndeen hooreejo oon jaabii, wi'i:
—Miin kaa, ceede keewɗe njoɓumi de keɓumi laataade Romanke.
Pool wi'i mo:
—Miin, mi finii tawumi mi kam.
29 Wakkati oon anniyiiɓe fiyude mo faa tilsinana mo haaltude ɓeen acciti. Hooreejo oon huli, sabo anndii Pool wo Romanke woodi haɓɓiino ɗum.

No Pool yaariraa yeeso waalde Saahiiɓe

30 Jaango majjum, hooreejo oon haɓɓiti Pool, sabo na yiɗi tannyorde ko Alhuudiyankooɓe ɓeen mbullitii ɗum. O yamiri hooreeɓe almaami'en e waalde Saahiiɓe ndeen fuu kawrita. Caggal ɗuum, o waddi Pool, o darni ɗum yeeso maɓɓe.

23

1 Pool ndaari waalde Saahiiɓe ɓeen, wi'i:
—Sakiraaɓe, wo ɓernde nde walaa feloore mbuurdumi yeeso Joomiraaɗo faa yottaade nyalooma hannden o.
2 Ndeen Ananiyas, Almaami Mawɗo oon, yamiri darinooɓe ɗakkol makko ɓeen piya mo hunnduko. 3 Ndeen, Pool wi'i mo:
—Laamɗo fiyete, aan kokuwol dawninaangol nanndungol wo lobbol! Aɗa jooɗii faa caroroɗaa kam e Tawreeta Muusaa, de a luttii Tawreeta Muusaa ko njamirɗaa mi fiyee ɗuum.
4 Darinooɓe ɗoon ɓeen mbi'i Pool:
—Yalla a mbonkoto Almaami Mawɗo mo Laamɗo joyyini o naa?
5 Pool jaabii, wi'i:
—Sakiraaɓe, mi faamaayno yalla wo o Almaami Mawɗo. Si goonga, miɗo anndi ina winndaa: «Taa mbonka hooreejo lenyol maa!»*
6 Pool ina anndi woɓɓe ley Saahiiɓe ɓeen wo Saduki'en, woɓɓe muɓɓen du wo Farisa'en. Ndelle yeewnii semmbe hakkunde kawrital ɗoon, wi'i:
—Sakiraaɓe, miin mi Farisanke, ɓii Farisanke. Wo saabe yowugol jikke e ummital maayɓe carorteemi!
7 Nde o haalnoo ɗum ndeen, Farisa'en e Saduki'en ɓeen njeddunduri, kawrital ngaal feccii. 8 Sabo Saduki'en ina mbi'a ummital walaa, maleyka'en ngalaa, ruuhuuji du ngalaa. Ammaa Farisa'en ina ngoonɗini ɗum fuu. 9 Duko koon ɓeydii mawnude. Jannginooɓe Tawreeta woɓɓe heedanɓe Farisa'en ɓeen, na ngaɗa kalala mawɗo, ina mbi'a:
—Walaa fuu ko boni ko min nji'i e gorko o! Ina waawi taweede ruuhu naa maleyka haaldi e makko!
10 Jeddi ɗiin mawni faa hooreejo sordaasiiɓe oon huli taa ɓe ceeka Pool. Ɗum waɗi de o yamiri sordaasiiɓe njippoo to kawrital toon, itta Pool e juuɗe yimɓe ɓeen, njeccina ɗum to suudu sooro muɓɓen toon.
11 Jemma jokkuɗo oon, Joomiraaɗo ɓangi e Pool, wi'i ɗum:
—Sellin ɓernde maa! No ceedoraniɗaa kam Urusaliima noon, na tilsi ceedanoɗaa kam ley Roma du.

No Alhuudiyankooɓe mbatiri faa mbara Pool

12 Nde weetunoo ndeen, Alhuudiyankooɓe ɓeen mbati, kunii nyaamataa njarataa sanaa nde mbari Pool. 13 Batidinɓe ɓeen ina ɓuri worɓe capanɗe nayo. 14 Ɓe njehi to hooreeɓe almaami'en e mawɓe, ɓe mbi'i:
—Min kunake hunayeere fay huunde min nyaamataa min njarataa gilla joonin, sanaa nde min mbari Pool. 15 Joonin, onon e waalde Saahiiɓe ɓeen, mbi'ee hooreejo sordaasiiɓe oon waddana on Pool. Mbi'on oɗon njiɗi faamitaade ko o haalata ɗuum. Minen, miɗen cegilii faa min mbara mo gilla o yottaaki.

* **23:5** Wurtagol 22.27.

16 Ɓii sakiike Pool debbo nani ko
ɓe anniyii ɗuum, yehi to suudu sor-
daasiiɓe toon, naati, humpiti Pool.
17 Pool noddi gooto e mawɓe sor-
daasiiɓe ɓeen, wi'i ɗum:
—Yaaru suka gorko o to hooreejo
toon, sabo won ko o yiɗi haalande
ɗum.
18 Mawɗo sordaasiiɓe oon yaari
mo to hooreejo muuɗum toon, wi'i
ɗum:
—Pool ommbaaɗo oon noddi
kam, nyaagii kam mi wadda suka
gorko o to maa, sabo won ko o yiɗi
haalande ma.
19 Hooreejo oon nanngi junngo
makko, toowtidi e makko, de yami
mo:
—Ɗume kaalantaa kam?
20 Suka oon wi'i mo:
—Alhuudiyankooɓe ndawridii.
Ɓe nanndinkinto e yiɗuɓe faami-
taade kabaaru Pool. Ɓe nyaagete
jaango ngaddanaa ɓe Pool yeeso
waalde Saahiiɓe ndeen. 21 Taa
njaɓanaa ɓe! Sabo ko ɓuri worɓe
capanɗe nayo na ɗuppinanii mo,
kunake nyaamataa njarataa si
mbaraay mo. Ɓe cegilake, iɓe
ndoomi yamiroore maa.
22 Hooreejo oon wi'i suka gorko
oon:
—Taa haalan fay gooto yalla a
faaminii kam ɗum.
O yoppi ɗum dilli.

No Pool nuldiraa Kaysariya

23 Caggal ɗuum, o noddi mawɓe
sordaasiiɓe makko ɗiɗo, o wi'i
ɗum'en:
—Kawrunduree worɓe keme
ɗiɗo e waɗɗiiɓe pucci capanɗe
njeɗɗo, kam e jom'en labbe keme
ɗiɗo. On fuu, cegilanee yaade
Kaysariya wakkati yamnde jeenay
jemma. 24 Cegilee pucci faa
njaaron Pool e jam, to Filiki
goforneer oon.
25 Hooreejo oon winndi ɓataaki
ki, wi'i:

26 Miin, Kalawdiyus Lisiya,
miɗo jowte, aan Filiki goforneer
tedduɗo.

27 Gorko mo neldumaami
o, wo Alhuudiyankooɓe nan-
ngunoo ɗum, anniyii warude
ɗum. Nde kumpitinoomi o Ro-
manke ndeen, naatumi, miin e
fedde sordaasiiɓe ndeen, ittumi
mo. 28 Ngaddumi mo yeeso
waalde Saahiiɓe maɓɓe, sabo
miɗo yiɗi faamude ko ɓe peldi
mo ɗuum. 29 Tawumi wo dow
sariya maɓɓe tan ɓe peldi mo, de
ɗum wanaa huunde waawunde
warude mo naa uddude mo.
30 Caggal ɗuum, maatumi Al-
huudiyankooɓe ndawridii faa
mbara mo. Ɗum waɗi de
neldumaami mo wakkati oon.
Mi yamirii felooɓe mo ɓeen du
njaha to maa, pela mo toon.

31 Sordaasiiɓe ɓeen ngaɗi ko
njamiraa ɗuum, kooyi Pool ley
jemma, njaari ɗum faa Antipatiri.
32 Jaango majjum, sordaasiiɓe
yaarannooɓe e koyɗe ɓeen njeccii
to suudu muɓɓen Urusaliima. Ɓe
njoppidi Pool e waɗɗiiɓe pucci
ɓeen, njottinowa ɗum. 33 Nde
ɓeen njottinoo Kaysariya ndeen,
kokki goforneer oon ɓataaki kiin,
njoppi Pool e junngo makko. 34 Nde
goforneer oon janngunoo ɓataaki
kiin fu, yami toy Pool jeyaa. Nde
nannoo wo Silisi o jeyaa ndeen,
35 wi'i mo:
—Mi nanan haala maa si felooɓe
ma ɓeen ngarii.
O yamiri Pool doomowee to su-
udu Hirudus laamordu toon.

24

*No Pool feldaa yeeso Filiki go-
forneer*

1 Balɗe joy caggal ɗuum,
Ananiyas Almaami Mawɗo oon
yottii Kaysariya. Imo wondi e
mawɓe woɓɓe, kam e janngu ɗo
sariya Roma'en bi'eteeɗo Tertulu.
Ɓe peli Pool yeeso goforneer
oon. 2 Nde Pool noddanoo ndeen,
Tertulu fuɗɗi felude mo yeeso
kaananke oon, wi'i:

—Filiki kaananke teddudo, wo
saabe maada de min keɓi jam
ɓooydo. Woodi ko moyyinaa
ley lenyol ngol du wo haybugol
maada wadi. 3 Min annditii fuu
ko ngadudaa, yimɓe tatteeji fuu
na njettire ɓerde belde. 4 Mi
yidaa joonnde ndeen juuta, de
mido nyaage saabe moyyuki maa,
kettindanodaa min seeda. 5 Min
tawii gorko o wo daaɓoowo
bone sanne. Wo o gaddoowo
fitina hakkunde Alhuudiyankooɓe
wonɓe ley adunaaru fuu. O
ardiido laawol Nasaraatunkooɓe.
6 O filake tuuninde suudu dewal
mawndu nduun, de min nanngi
mo. [7 Miden njidi saraade mo
sariya amin, tawi Lisiya hooreejo
sordaasiiɓe oon ittirii mo semmbe
e juude amin, yamiri felooɓe mo
ɓeen ngara yeeso maa.]* 8 Aan
e hoore maa, lamndodaa mo,
paamaa ko min peldi mo duum
fuu.

9 Alhuudiyankooɓe tawaaɓe
toon ɓeen keedani kaaloowo oon,
mbi'i noon jaati worri.

10 Ndeen Filiki, goforneer oon,
hokki Pool laawol faa haala. Pool
wi'i:

—Mido anndi wadii duuɓi ada
saroo lenyol ngol. Ɗum wadi de
mido seyoroo jakkanaade hoore
am. 11 Ɓuraa balde sappo e didi
ko ngarumi Urusaliima faa mi
sujidana Laamdo. Si a taykake
fu, a tawan hono noon worri.
12 Fay gooto tawaay kam mido
dukida e neddo naa mido jirkita
jamaa, wanaa e ley suudu dewal
mawndu nduun, wanaa e ley cuudi
baajordi, wanaa e ley ngalluure
ndeen. 13 Ɓe mbaawaa tabintinde
ko ɓe peldi kam joonin duum.
14 Ammaa mido jaɓi yeeso maa:
mido rewri Laamdo maamiraaɓe
meeden oon e laawol ngol ɓe
mbi'ata feerewol ngool. Mido
goondini ko winndaa e Tawreeta
Muusaa duum e ko winndaa
e dewte annabaaɓe duum fuu.
15 Woodi, mido tannyori Laamdo
iirtinan fonnditiiɓe e bonɓe fuu,
hono no Alhuudiyankooɓe du
tannyori ni. 16 Saabe duum mido
tinnoo wondude e ɓernde nde
walaa feloore yeeso Laamdo e
yeeso yimɓe wakkati fuu.

17 Caggal duuɓi keewdi, mi wartii
faa mi wadana yimɓe am dokke,
mi itta sadakaaji. 18 Wakkati
oon ɓe tawi kam e ley suudu
dewal mawndu nduun caggal
ko ngadumi al'aada senagol. Mi
waldaa e jamaa, mi waldaa e
duko. 19 Alhuudiyankooɓe woɓɓe
yuuruɓe leydi Aasiya wonnooɓe
doon, wo ɓeen kaannoo warude
pela kam yeeso maa, si tawii won
ko ngadumi. 20 Yimɓe ɓee do, sanaa
kam'en e ko'e muɓɓen kaala boofi
di nji'i e am nde ndarinoomi yeeso
waalde Alhuudiyankooɓe Saahiiɓe
ndeen. 21 Ɓe mbaawaa wiide
mi wadii faa'e si wanaa konngol
gootol ngol ndariimi de yeewniimi:
«Wo saabe ummital maayɓe wadi
de mido saree hannden!»

22 Filiki oon, na anndi laawol
Iisaa ngool, hanti haala, wi'i:

—Si Lisiya hooreejo sordaasiiɓe
oon warii fu, ndeen carotoomi
haala moodon ka.

23 O yamiri mawdo sordaasiiɓe
oon hayba Pool, de newnana dum,
taa hada fay gooto e yigiraaɓe
muudum ɓeen warude walla dum.

24 Balde seeda caggal duum, Fil-
iki wardi e deekum Alhuudiyanke
bi'eteedo Durusiila. O neli Pool
waddowaa, o hettindanii dum ina
haala haala goondinal Iisaa Al-
masiihu. 25 Kaa nde Pool haalan-
noo haala fonnditaare e nanngi-
taare e sariya garoowo ndeen, Fil-
iki huli, wi'i:

—Joonin kaa heyii! Yahu. Nde
keɓindiimi fuu, mi nodditete.

26 O miilii Pool hokkan mo ceede.
Ɗum wadi de imo nodda dum kile
keewde faa ɓe njewtida.

* **24:7** E dereeji ɓooydi, goddi ngalaa aaya 7.

27 Nde waɗunoo duuɓi ɗiɗi fu,
Porsiyus Festus loomti Filiki, laatii
kaananke. Ammaa Filiki yoppi
Pool e ley kasu ɗoon, sabo na yiɗi
welnande Alhuudiyankooɓe ɓeen.

25

No Pool nyaagorii sariya muuɗum yaaree to kaananke Roma

1 Balɗe tati caggal ko Festus
wari e ley leydi ndiin ɗuum,
yuwi Kaysariya, yehi Urusaliima.
2 Ɗoon, hooreeɓe almaami'en e
ardiiɓe Alhuudiyankooɓe ngari to
makko de peli Pool. Ɓe nyaagii
mo semmbe 3 o walla ɓe, o wadda
Pool Urusaliima. Ko ɓe mbiiri mo
noon dey, iɓe piloo ɗuppinanaade
ɗum dow laawol faa ɓe mbara ɗum.
4 Festus jaabii ɓe, wi'i:

—Pool ina uddii ley kasu
Kaysariya toon. Miin e hoore am
du, mi yeccoto wuro ngoon law.
5 Mawɓe mooɗon ngara njaada e
am Kaysariya, pela gorko oon si
tawii won ko waɗi.

6 Festus waddaay e maɓɓe ko
ɓuri balɗe jeetati naa sappo, de
yeccii Kaysariya. Jaango majjum, o
jooɗowii to sarorde toon, o yamiri
Pool waddee. 7 Nde Pool yottinoo
ndeen, Alhuudiyankooɓe yuuruɓe
Urusaliima ɓeen piilii ɗum, peldi
ɗum kulle bonɗe keewɗe. Ammaa
ɓe mbaawaay laaɓinde pelooje
ɗeen. 8 Ndeen Pool jakkanii hoore
muuɗum, ina wi'a:

—Mi waɗaay ko boni, wanaa
e sariya Alhuudiyankooɓe oon,
wanaa e suudu dewal mawndu
nduun, wanaa e kaananke Roma
mawɗo oon du.

9 Festus ina yiɗi welnande Al-
huudiyankooɓe ɓeen. Ndelle yami
Pool, wi'i:

—Aɗa jaɓa yaade Urusaliima faa
mi sarowoo toon kabaaru maa oon
naa?

10 Nde o yamunoo ɗuum fu, Pool
jaabii, wi'i:

—Wo e sarorde kaananke
Roma mawɗo ngonumi, wo ɗo
kaanumi sareede. Mi waɗaay
Alhuudiyankooɓe ɓeen fuu ko
boni. Aan e hoore maa du, aɗa
anndi. 11 Si mi waɗii ko boni, ko
foti warude kam fu, mi salataako
wareede. Ammaa si fay huunde
e ko ɓe peldi kam ɗuum wanaa
goonga fu, fay gooto waawaa
wattude kam e juuɗe maɓɓe.
Sariya am faltake ɗo. Wo kaananke
Roma mawɗo oon, kam sarotoo
kam.

12 Caggal nde Festus haaldunoo e
tindinooɓe ɗum ndeen, jaabii Pool,
wi'i:

—Aɗa yiɗi kaananke Roma
mawɗo sare, ndelle a yahan to
kaananke Roma mawɗo oon!

No Pool waddiraa yeeso Agirippa e Bereniika

13 Balɗe seeɗa caggal ɗuum,
Agirippa kaananke oon e Bereni-
ika, sakiike mum debbo, ngari
Kaysariya faa njowta Festus.
14 Nde ɓe ɓooytunoo ɗoon balɗe
seeɗa fu, Festus haalani kaananke
oon haala Pool, wi'i:

—Ina woodi gorko mo Fil-
iki yoppi ɗo ley kasu. 15 Nde
njahunoomi Urusaliima ndeen,
hooreeɓe almaami'en e mawɓe
Alhuudiyankooɓe kaalanii kam
haala makko, nyaagii kam mi
saroo mo o jukkee. 16 Njaabiimi
ɓe: Al'aada Romankooɓe jaɓataa
saraade neɗɗo si hawritaay e
felooɓe ɗum ɓeen. Sanaa tawee
ina fotti faa jaaboo ko feldaa ɗuum.
17 Ndelle ɓe fuu ɓe ngarii ɗo. Miin
le, mi neeɓinaay ɗum fes, sabo
jaango majjum njooɗowiimi to
sarorde toon, njamirmi gorko
oon waddee. 18 Felooɓe mo ɓeen
ndarii, kaali, de ɓe ngaddaay fay
feloore wootere ko nanndani kam
wo bonanda. 19 Ɓe peldii mo
haala diina maɓɓe, kam e gooto
bi'eteeɗo Iisaa maayɗo, mo Pool
wi'ata ina wuuri. 20 Wooɗi miin
kaa, mi yi'aay fuu no njiitirammi
goonga e haala kaan. Ɗum waɗi
de lamndiimi mo yalla imo jaɓa

saroweede Urusaliima. 21 Ammaa
o nyaagake kabaaru makko wattee
e juuɗe kaananke mawɗo oon.
Ndelle njamirmi o haybee faa mi
heɓa neldude mo kaananke Roma
mawɗo oon.
22 Agirippa wi'i Festus:
—Miɗo yiɗi hettindanaade gorko
o, miin e hoore am.
Festus wi'i:
—A hettindanto mo jaango.
23 Jaango majjum, Agirippa
e Bereniika ngardi e yukkinaare
mawnde, naati e ley sarordu
nduun, kam'en e hooreeɓe sor-
daasiiɓe e mawɓe ngalluure
ndeen. Festus yamiri Pool waddee.
24 Nde waddanoo fu, Festus wi'i:
—Agirippa kaananke e kawrital
tawaaɓe ɗo! On nji'ii gorko o.
Alhuudiyankooɓe fuu pelii mo
to am ley Urusaliima e ɗo fuu.
Iɓe yeewnoo, iɓe mbi'a o haanaa
yoppeede o wuura. 25 De miin e
hoore am kaa, mi tawii o waɗaay
fay huunde ko haani warude mo.
Ammaa kanko e hoore makko, o
nyaagake sariya makko yaaree
faa to kaananke Roma mawɗo
oon. Ndelle mi anniyake neldude
mo toon. 26 Ammaa mi walaa
ko mi winndana kaananke oon
dow kabaaru makko. Ɗum waɗi
de ngaddumi mo yeeso mooɗon,
e ko ɓuri ɗum fuu, yeeso maaɗa
aan kaananke Agirippa. Hono nii,
si en kettindake haala makko fu,
mi heɓan ko mi winnda. 27 Sabo
hakkillo am jaɓaay neldude ka-
sunke to kaananke tawee hollitaay
ko nanngiraa.

26

1 Agirippa wi'i Pool:
—A hokkaama laawol. Haalu
haala maa.
Ndeen, Pool ɓanti junngom,
jaabii, wi'i:
2 —Agirippa kaananke, mi
seyorake laamnude hoore am
yeeso maa hannden ko Alhu-
udiyankooɓe peldi kam ɗuum
fuu. 3 Aɗa anndi al'aadaaji Alhu-
udiyankooɓe e haalaaji muɓɓen
fuu. Saabe majjum miɗo nyaage,
kettindanoɗaa kam e munyal.
4 Alhuudiyankooɓe fuu ina
anndi no mbuurdumi gilla mi
cukalel. Iɓe anndi no ngor-
runoomi e ley yimɓe leydi am
e ley Urusaliima fuu. 5 Iɓe
anndi gilla arande, si ɓe njaɓii
seedaade: miɗo jokki laawol diina
amin ɓurngol tiiɗude ngol, miɗo
hiisodaa e Farisa'en. 6 Joonin,
mi darake faa mi saree saabe
mi yowii jikke am dow amaana
mo Laamɗo waɗani maamiraaɓe
meeɗen oon. 7 Yuwdiiji meeɗen
sappo e ɗiɗi ɗiin ina njowi jikke
muɓɓen e tabintingol amaana oon,
ina ndewira semmbe jemma e
nyalooma. Kaananke, wo saabe
jikke o Alhuudiyankooɓe peldi
kam! 8 Ko waɗi de miiliɗon Laamɗo
waawaa iirtinde maayɓe?
9 Miin e hoore am, ley ko faltii mi
tannyoriino miɗo haani bonnude
innde Iisaa Nasaraatuujo oon,
no laatorii fuu. 10 Wo ɗum pay
ngaɗumi Urusaliima du. Hooreeɓe
almaami'en ɓeen kokkii kam
baawɗe mi udda seniiɓe heewɓe
e kasu. Nde ɓe caranoo faa ɓe
mbaree ndeen, mi yardake ɗum.
11 Mi torrii ɓe kile keewɗe e cuuɗi
baajordi ɗiin fuu. Miɗo tilsina ɓe
njedda Almasiihu mo ɓe ngoonɗini
oon. Tikkere am dow maɓɓe ina
mawnunoo sanne, faa miɗo tewna
ɓe ley gure janane, miɗo torra ɓe.

No Pool haaliri haala tuubugol muuɗum
(Golle Nulaaɓe 9.1-19, 22.6-16)

12 Wo hono nii njaarumi Damas.
Hooreeɓe almaami'en nelii kam,
kokkii kam baawɗe nanngude
goonɗinɓe toon. 13 Kaananke,
miɗo wonnoo dow laawol wakkati
hakkunde naange, nji'umi an-
noora ina yuura dow kammu ina
fiiloo kam, miin e yaadiraaɓe am
ɓeen fuu. Annoora oon ina ɓuri
fay naange jalbude. 14 Min fuu,

min caami e leydi. Wakkati oon,
nanumi daande ina wi'a kam e ley
ibraninkoore: «Sool, Sool, ko waɗi
de aɗa torra kam? Si ndemoori
wi'ii saloto tufirgel joomum fu,
ɓeydan nawnaade.» 15 Njaabiimi,
mbiimi: «Aan wo a moy, joomam?»
Joomiraaɗo wi'i: «Miin, wo mi
Iisaa mo torrataa oon. 16 Umma
dara, sabo mi ɓanganii ma, mi
suɓake ma faa ngollanaa kam.
Wo faa ceedanoɗaa kam ley ko
njiiɗaa joonin e ko nji'oytaa si
mi ɓangii e maa caggal hannden.
17 Mi reenete e Alhuudiyankooɓe e
yimɓe lenyi goɗɗi ɓe nulammaami
e muɓɓen joonin ɓeen. 18 Mi nulete
faa peertaa gite maɓɓe, ɓe yuwa
e nimre, ɓe ngarta e annoora,
ɓe yuwa e baawɗe Seyɗaani, ɓe
ngarta e Laamɗo, ɓe keɓa yaafeede
hakkeeji maɓɓe, ɓe ndonida e
seniiɓe saabe ko ɓe goondini kam
ɗuum.»

19 Ndelle saabe majjum,
kaananke Agirippa, mi salaaki
ɗowtanaade ko nji'umi, ko yuurani
kam dow kammu ɗuum. 20 Ɓe
artiimi waajaade wo yimɓe
Damas e yimɓe Urusaliima e
piilol Yahuudiya fuu. Caggal
ɗuum, njokkinmi yimɓe lenyi
goɗɗi tuuba, ngarta e Laamɗo,
ngolla golleeji kollooji tuubii.
21 Saabe ɗuum, Alhuudiyankooɓe
nanngiri kam ley suudu dewal
mawndu nduun, pilii warude kam.
22 Ammaa Laamɗo wallii kam illa
ndeen faa warde hannden. Miɗo
seedanoo yimɓe fuu, gilla lo'uɓe
faa e tedduɓe. Mi waajataako fay
huunde si wanaa ko annabaaɓe e
Tawreeta Muusaa mbi'i warowan
ɗuum. 23 Ɗum woni: Almasiihu tor-
roto faa maaya, de artoo maayɓe
ummitaade. De si ummitake fu,
waajoto yimɓe meeɗen e lenyi
goɗɗi fuu kisindam, ɗam laatanoo
ɓe annoora.

24 Nde Pool haalannoo ɗum
ndeen, Festus feekii e semmbe,
wi'i:

—Pool, a haaŋaama! Heewgol
maaɗa anndal ngol haaŋii ma!

25 Pool jaabii, wi'i:

—Festus tedduɗo, mi haaŋaaka.
Ko kaalammi ɗuum wo haalaaji
goongaaji, celluɗi. 26 Agirippa
kaananke oon ina anndi kulle
ɗeen. Ɗum waɗi de miɗo hoolii
haalude ɗum yeeso makko. Si
goonga, miɗo tannyori ɗum fuu
suuɗanaaki mo, sabo ɗum waɗaay
e cuncukka. 27 Kaananke! Aɗa
goondini annabaaɓe naa? Miɗo
anndi aɗa goondini!

28 Agirippa wi'i Pool:

—Aɗa miilii waɗude kam Al-
masiyankeejo law law hono nii
naa?

29 Pool jaabii, wi'i:

—Nde yaawi e nde hanndii fuu,
ɗum laatoo muuyɗe Laamɗo faa
aan e hettindaniiɓe kam joonin fuu
laatoɗon hono am, de tawee wanaa
e callali gondi e am ɗi.

30 Kaananke oon e goforneer
oon e Bereniika e jooɗodinooɓe e
muɓɓen fuu ummii. 31 Nde ɓe
njaltunoo suudu nduun ndeen, iɓe
mbi'undura:

—Gorko o waɗaay ko foti
warude ɗum naa haɓɓude ɗum
callali.

32 Agirippa wi'i Festus:

—Imo waawnoo yoofeede si o
wi'aayno sariya makko faltiniree
to kaananke Roma mawɗo oon.

27

No Pool neldiraa Roma

1 Nde yaareede amin Itali e
laana tabitinnoo ndeen, Pool
e kasunkooɓe woɓɓe ngattaa
e junngo mawɗo sordaasiiɓe
bi'eteeɗo Yuliyus. Oon wo jeyaaɗo
e fedde sordaasiiɓe kaananke
Roma mawɗo. 2 Min naati laana
maayo yuuruka Adaramati nja-
hooha ina fanta gure ley leydi
Aasiya. Min ndunnyi. Miɗen
ngondi e Aristarka gorko Make-
doniyanke yuuruɗo Tesaloniiki.
3 Jaango majjum, min njottii Sidon.
Yuliyus waɗani Pool hinney,

duŋanii ɗum yaha to yigiraaɓe
mum faa mballira ɗum ko haajaa.
4 Nde min yuwunoo ɗoon ndeen,
min ɓattitowii fonngo ruunde*
Kipirus, sabo min kawrii e henndu
mawndu. 5 Min peyyiti maayo
manngo ngoon hedde Silisi e
Pamfiliya, min njottii Mira ley
leydi Lisiya. 6 Ɗoon, mawɗo
sordaasiiɓe oon tawi laana yuuruka
Alesandiri ina fonndii Itali. O
nanni min ley makka.

7 Balɗe keewɗe laana amin kaan
waɗi ina yaara heese. Semmbe e
doole min njottorii wuro Kinidus.
Henndu nduun na haɗa min
yahude to min ponndii. Ndelle
min takkii ruunde Kereta gere to
henndu walaa, min panti Salmone.
8 Miɗen takkii senngo, miɗen tampi
e yaade. Faa min njottii nokku
bi'eteeɗo Jipporde Lobbere nde
woɗɗaa e wuro Lasiya.

9 Min ɓooyi sanne faa wakkati
iidi nyannde ittugol hakkeeji faltii.
Wakkati dabbunde maayo ngoon
ina hulɓinii sanne, na tiiɗi laana
dilla ndeen. Pool tindini ɓe dow
majjum. 10 O wi'i:

—Sakiraaɓe, mi yi'ii jahaangal
ngal wo keewungal torra e mursey,
wanaa laana ka e gineeji ɗi tan, ina
waawi laataade yonkiiji meeɗen
du.

11 Ammaa mawɗo sordaasiiɓe
oon, wo haala sofeere laana kaan
e joomiika ɓuri jaɓude e dow
haala Pool. 12 Jipporde laanaaji
nde ɓe ngoni e muuɗum ndeen,
welaa dabbude. Ɗum waɗi de
ɓurɓe heewude ley laana ɓeen
mbi'i ɓe njaha ɓe piloo yottaade
Fenika faa ɓe ndabba toon. Ɗum
wo jipporde wonnde Kereta
huccitinde horɗoore-gorgaare e
soɓɓiire-gorgaare.

13 Nde henndu seeɗa yuurundu
horɗoore fuɗɗunoo wifude ndeen,
ɓe cikki ɓe mbaawan yottaade
to ɓe njiɗi toon. Ɓe yeentini
jamɗe darnooje laana ɗeen, ɓe
takkii e fonngo Kereta, iɓe njaha.
14 Ammaa caggal ɗuum seeɗa, hen-
ndu mawndu wi'eteendu henndu
soɓɓiire-lettugaare yuuri to ruunde
toon, jippii. 15 Henndu nduun
faddii laana kaan. Min kunngii
huccitinde e henndu nduun faa
min njaha yeeso. Min acci ika
roya. 16 Nde min paltotonoo
duungel bi'eteengel Kawda ndeen,
min kawri e henndu seeɗa. E
ley tampiri, min pooɗi laanayel
pamarel ngel min ndaasannoo
ngeel. 17 Min yepti ngel, min
njowi ngel dow laana mawka.
Ndeen ɓe kooyi ɓoggi, ɓe piilii
laana mawka kaan. Ɓe njippini
jamɗe darnooje laana ɗeen du, ɓe
njoppi ika roya, sabo ɓe kulii taa ɓe
njanoy e soɓɓundu ruunde Sirta.
18 Henndu nduun ina heddii na
wifa min semmbe. Saabe ɗuum,
jaango majjum ɓe puɗɗi faɗɗude
donngal laana kaan ley maayo
manngo. 19 E nyalooma tataɓo
oon, ɓe kooyi anniya, ɓe paɗɗi
fay ginereeji jaarooji laana ley
ndiyam ɗiin. 20 Naange e koode du
nji'ataake faa waɗi balɗe keewɗe.
No henndu nduun foti mawnude,
min tayi jikke amin fuu e hisude.

21 Nde ɓooynoo yimɓe ɓeen
keɓaay ko nyaama fu, Pool darii
hakkunde maɓɓe, wi'i:

—Si on njaɓiino haala am, on
ndillaayno Kereta fu, torraaji
ɗi e mursey o hewtataakono
en. 22 Joonin, miɗo haalana on:
cellinee ɓerɗe mon, sabo fay gooto
mooɗon mursataa yonki muuɗum,
laana ka tan mursetee. 23 Jemma
hankin, Laamɗo jeyɗo kam mo
ndewammi oon nuli maleyka to
am. 24 Maleyka oon wi'i kam:
«Pool, taa hulu, tilay a daroto
yeeso kaananke Roma mawɗo oon.
Laamɗo reenete, aan e yaadiraaɓe
maa ɓeen fuu.» 25 Ndelle, cellinee
ɓerɗe mon, sabo miɗo hoolii ko

* **27:4** Ruunde wo leydi tummbiindi hakkunde maayo manngo.

Laamɗo haalani kam ɗuum, hono
noon jaati worrata. 26 Ammaa tilay
en njanowan e ruunde wonnde ley
maayo ngo.

27 E ley jemma sappo e nayaɓo
oon, miɗen ndoya ley maayo
Adiriyati ngoon faa hannden.
Wakkati hakkunde jemma, don-
nooɓe laana kaan ɓeen cikki
ɓadake leydi. 28 Ɓe paɗɗii ɓoggol
ponndirgol, ɓe tawi luggeefi kiin
wo haddi daranɗe noogay. Ɓe
njehi yeeso seeɗa, ɓe paɗɗi katin,
ɓe tawi luggeefi kiin wo haddi
daranɗe sappo e joy.† 29 Ɓe kuli
taa ɓe njanoy e kaaye. Ndelle ɓe
njippini jamɗe nay darnooje laana
ɗeen caggal laana kaan, iɓe keppi
weetaay. 30 Ndeen gollooɓe laana
kaan ɓeen njippini laana pamara
kaan e ndiyam, ina njiɗi faa ndilla
kam'en tan. Ɓe mbi'i woɓɓe ɓe
njippinowan jamɗe to yeeso laana
kaan toon faa ndarna ka. 31 Pool
wi'i mawɗo oon e sordaasiiɓe ɓeen:

—Si yimɓe ɓeen keddaaki e ley
laana ka fu, onon, on ndaɗataa.

32 Ndeen sordaasiiɓe ɓeen tayi
ɓoggi nanngunoodi laana pamara
kaan ɗiin, njoppi ngel dilli kangel
tan.

33 Nde ɓadinoo weetude ndeen,
Pool nyaagii ɓe fuu ɓe nyaama,
wi'i:

—Hannden woni balɗe sappo e
nay oɗon ndoomi on nyaamaay.
Oɗon keddii on meeɗaay fay hu-
unde. 34 Ndelle miɗo nyaagoo
on sanne, nyaamon. Oɗon kaa-
jaa ɗum faa ndaɗon. Si goonga,
fay gooto mooɗon leeɓol hoore
muuɗum solataa de saama.

35 Nde o haalnoo ɗum ndeen,
o hooyi buuru, o yetti Laamɗo
yeeso maɓɓe ɓe fuu, o heltii, o
fuɗɗi nyaamude. 36 Ndeen ɓe fuu
ɓerɗe maɓɓe cuusinaa, kamɓe du
ɓe kooyi, ɓe nyaami. 37 Minen
wonɓe ley laana kaan ɓeen, min
yimɓe keme ɗiɗo e capanɗe njeɗɗo
e njeegom. 38 Nde ɓe nyaamnoo faa
ɓe kaari ndeen, ɓe kooyi bootooji
alkama gondi e laana kaan ɗiin,
ɓe paɗɗi ɗi ley maayo manngo faa
ɗum huyfintina ka.

39 Nde weetunoo ndeen, ɓe
kaynii leydi, de ɓe annditaay
ndi. Ɓe nji'i nokkuure njaareendi
yaajunde seeɗa. Iɓe njiɗi yaarude
toon laana kaan si ɓe mbaawii.
40 Ɓe tayi jamɗe ɗeen, ɓe njoppi
ɗe ley maayo. Ɓe kaɓɓiti ɓoggi
kaɓɓaaɗi e ooncirɗe ɗeen du. To
hoore laana toon du, ɓe yeentini
wudere dow, ɓe peerti nde faa
henndu nduun dunyira ka yeeso.
Ɓe ponndii daande maayo ngoon.
41 Ndeen laana kaan fiyii e tilde,
nufi. Becce makka cokkii e ley
njaareendi ndiin faa ka hunngii
dimmbaade. Bempeyye du keli
caggal makka faa ɗiggi.

42 Sordaasiiɓe ɓeen anniyii
warude kasunkooɓe ɓeen taa fay
gooto e muɓɓen yinoo de dogga.
43 Ammaa mawɗo sordaasiiɓe oon
ina yiɗi dannude Pool. Ndelle
o haɗi ɓe waɗude anniya maɓɓe
oon. O yamiri waawɓe yinaade
ɓeen artoo njinoo mburtowoo,
44 de heddiiɓe ɓeen du tiigoo kelte
laana kaan naa goɗɗum yuurɗum
e makka. Hono nii min fuu min
njottorii leydi e jam.

28

1 Nde min kisunoo ndeen, min
nani ruunde ndeen Malta wi'etee.
2 Jeyaaɓe ɗoon ɓeen njaɓɓorii
min caahu mawɗo. Wakkati oon
kammu ina toɓa, jaangol du na
woodi. Ndelle ɓe kuɓɓani min yiite
faa min yuuloo. 3 Pool hawrunduri
leɗɗe, watti e yiite ngeen. Nguleefi
wurtini mboddi e majje, ndi soppi
junngo makko. 4 Nde jeyaaɓe ɗoon
ɓeen njiinoo mboddi ndiin ina ɓilii
e junngo Pool ndeen, mbi'unduri
hakkunde muɓɓen:

† **27:28** Daranɗe noogay wo meetereeji 37. Daranɗe sappo e joy wo meetereeji 27.

—Tannyoral, gorko o wo gaɗɗo
war-hoore. Fay si o daɗi to maayo
manngo toon du, sariya accataa
mo o wuura.
5 Ndeen o fiɗɗi mboddi ndiin
ley yiite, ɗum torraay mo fay hu-
unde. 6 Ɓe miilii o ɓuutan naa
o saaman wakkati oon, o maaya.
Ammaa nde ɓe keɗinoo faa ɓooyi,
ɓe nji'i ɗum torraay mo fay seeɗa
fu, hakkillooji maɓɓe mbaylitii e
makko. Ɓe mbi'i o wo gooto e
alla'en.
7 Pubiliyus, hooreejo ruunde
ndeen oon, gese muuɗum ina
ngoni sera nokkuure ndeen. O
jaɓɓii min faa wooɗi, o weerni min
faa haddi balɗe tati, o saahanii
min. 8 Tawi baaba Pubiliyus ina
fukkii sellaa, wo jontaaɗo, reedu
muuɗum du na dogga yiiyam. Pool
yehi to makko, du'ii, yowi juuɗe
muuɗum e dow makko, danni
mo. 9 Nde ɗum waɗunoo ndeen,
nyawɓe wonɓe e ruunde ndeen
ɓeen ina ngara, na ndannee. 10 Ɓe
teddini min teddeengal manngal.
Nde min cegilinoo faa min ndilla
e laana ndeen, ɓe njooɓini min ko
min kaajaa e jahaangal amin.

No Pool yaari yuuwde Malta yaade Roma

11 Miɗen ngonnoo toon faa haddi
lebbi tati. Ndeen min naati e
laana yuuruka Alesandiri, ndab-
bunooka e ruunde ndeen. Min
ndilli. Laana kaan ina ŋenyaa ŋenyi
tooruuji funereeɓe.* 12 Min njot-
tii wuro wi'eteengo Sirakus, min
ngaɗi ɗoon balɗe tati. 13 Min yuwi
ɗoon, min takkii e daande maayo
manngo faa Regiyus. Jaango ma-
jjum, henndu horɗoore wifi. E
ley balɗe ɗiɗi min njottii Potiy-
oli. 14 Min tawi toon sakiraaɓe,
nyaagii min min ngonda e muɓɓen
jeɗɗiire. Ndeen sakitii, min njot-
towii Roma. 15 Nde sakiraaɓe
wonɓe Roma ɓeen nannoo garol
amin fu, ngari faa Luumo Abiya e
nokku bi'eteeɗo Jipporɗe Tati faa
njakkitoo min. Nde Pool yiinoo
ɓe ndeen, yetti Laamɗo, ɓeydorii
cuusal. 16 Nde min njottinoo Roma
ndeen, Pool hokkaa laawol jippoo
e feere muuɗum. Sordaasiijo ina
hayba ɗum.

No Pool waajorii ley Roma

17 Balɗe tati caggal ɗuum, Pool
noddi mawɓe Alhuudiyankooɓe.
Nde ɓe kawritinnoo ndeen, o wi'i
ɓe:
—Sakiraaɓe! Mi waɗaay fay
huunde ko luttundurta kam e
yimɓe meeɗen naa aadiiji maami-
raaɓe meeɗen. Ammaa mi nan-
ngaama Urusaliima, mi wattaama
e juuɗe Romankooɓe. 18 Ɓeen du
yamtindake kam, de iɓe muuyunoo
yoppude kam, sabo ɓe tawraay
kam fay sabaabu gooto kaanɗo
warude kam. 19 Ammaa saabe
Alhuudiyankooɓe ɓeen calake
mi yoppee, ɗum waddani kam
nyaagaade sariya am faltiniree
to kaananke Roma mawɗo oon.
Mi walaa fuu ko mi felda lenyol
am. 20 Ɗum waɗi de noddumi
on faa mi yi'a on, mi haalana
on. Miɗo haɓɓorii callali ɗi saabe
mo Israa'iilankooɓe keɗii garol
muuɗum oon.
21 Ɓe mbi'i mo:
—Min keɓaay ɓataaki yuuruki
Yahuudiya kaaloohi haala maa.
Katin du fay gooto e sakiraaɓe
ɓeen waraay humpiti min naa
haalani min ko boni ko ngaɗuɗaa.
22 Ammaa miɗen njiɗi kaalanaa
min ko njiiɗaa e hakkillo maa, sabo
miɗen anndi yimɓe nokkuuje fuu
na njedda laawol ngol njokkuɗaa
ngool.
23 Ɓe kokkunduri nyalaande nde
ɓe ngartoyta. Nyalaande ndeen
yottii, heewɓe ngari kawriti to
jipporde makko toon. Gilla fajiri
faa caggal kiraaɗe imo fiirtana ɓe
haala laamu Laamɗo, imo waajoo
ɓe. Imo holla ɓe kabaaru Iisaa

* **28:11** E jamaanu oon, dorbotooɓe laanaaji na mbi'a kanji ndeenata ɗum'en.

gondo ley Tawreeta Muusaa e
ley dewte annabaaɓe. 24 Woɓɓe
maɓɓe njaɓi ko o haali ɗuum,
woɓɓe njaɓaay. 25 Nde ɓe canki-
totonoo ndeen tawi ɓe ndewraay
hakkunde maɓɓe. Ndeen Pool
ɓeydi konngol gootol, wi'i:
—Ruuhu Ceniiɗo haalii goonga
nde haalnoo e hunnduko annabi
Esaaya, wi'i maamiraaɓe moodon:
26 «Yahu to lenyol ngol, mbi'aa ɗum:
On nanan faa wooɗa, de on paa-
mataa.
On ndaaran faa laaɓa, de on
nji'ataa.
27 Sabo lenyol ngol ɓernde
muuɗum yoorii.
Ɓe cukkii noppi maɓɓe, ɓe
muɓɓii gite maɓɓe.
Si wanaa noon fu gite maɓɓe nji'an,
noppi maɓɓe nanan,
hakkillooji maɓɓe paaman.
Ndeen ɓe ngartan ɓe ndewa kam
de mi danna ɓe.»†
28 Pool ɓeydi katin, wi'i:
—Anndee, kisindam Laamɗo
nuldaama yimɓe ɓe nganaa
Alhuudiyankooɓe. Kamɓe ɓe
kettindoto! [29 Nde Pool haal-
noo haalaaji ɗiin ndeen, Al-
huudiyankooɓe ɓeen ndilli ina
njeddundura sanne hakkunde
muɓɓen.]‡
30 Pool jooɗii suudu to luwi toon
duuɓi ɗiɗi kiɓɓuɗi. Imo jaɓɓoo
warooɓe ndaarude mo ɓeen fuu.
31 Imo waajoo laamu Laamɗo.
Imo jannginira tannyoral kabaaru
Iisaa Almasiihu Joomiraaɗo, walaa
fuu ko haɗi mo.

† **28:27** Esaaya 6.9-10. ‡ **28:29** E ɗereeji ɓooyɗi, goɗɗi ngalaa aaya 29.

Ɓataaki Pool yaade to Romankooɓe

1 Ɓataaki ki to am yuuri, miin Pool.
Mi maccuɗo Iisaa Almasiihu, mi
noddaaɗo faa mi laatoo nulaaɗo
muuɗum. Wo mi cuɓaaɗo faa mi
yottina Kabaaru Laamɗo Lobbo.
2 Kabaaru Lobbo oon wo mo
Laamɗo aadinoo gilla e annabaaɓe
muuɗum ley Binndi ceniiɗi ɗiin.
3 Kabaaru oon wo haala Ɓiyiiko
haalata. Fodde neɗɗaaku muuɗum
wo yuuruɗo e Daawda. 4 Fodde
Ruuhu ceniiɗo du, holliraama
wo Ɓii Laamɗo jom baawɗe ko
ummitii e maayde ɗuum. Oon
woni Joomiraaɗo meeɗen Iisaa
Almasiihu. 5 Saabe makko min
keɓiri moyyere laataade nulaaɓe
faa yimɓe yuuruɓe e lenyi fuu
ngoonɗina mo, ɗowtanoo mo, de
innde makko teddinee. 6 Onon
du, oɗon njeyaa e maɓɓe, onon
ɓe Laamɗo noddi faa kawton e
Iisaa Almasiihu ɓeen. 7 Miɗo jowta
on fuu, onon wonɓe ley Roma
ɓe Laamɗo horsini de noddi faa
laatoo seniiɓe. Wo Laamɗo Baaba
meeɗen e Joomiraaɗo men Iisaa
Almasiihu kokku on moyyere e
jam.

No Pool yiɗiri yi'ude goonɗinɓe wonɓe Roma ɓeen

8 Ko artii fuu, miɗo yetta Laamɗo
e dow innde Iisaa Almasiihu
saabe mooɗon on fuu, sabo haala
goonɗinal mooɗon ina haalee
ley adunaaru fuu. 9 Laamɗo mo
ndewammi e ɓernde am fuu e
ko ngollanammi Kabaaru Lobbo
haala Ɓiyum ɗuum, wo seedee
miɗo miccoo on wakkati fuu 10 e
ley du'aawuuji am fuu. Miɗo
ŋaaroo Laamɗo newnana kam
laawol e ley muuyɗe muuɗum
no mi warda to mooɗon. 11 Sabo
miɗo yiɗi yi'ude on sanne, faa
mi yottinana on dokkal yuurungal
e Ruuhu faa semmbinɗina on.
12 Wooɗi, ko njiɗumi wi'ude wo
faa cemmbunduren ley goonɗinal
ngal kawtuɗen ngaal, goonɗinal
am semmbina on, ngal mooɗon du
semmbina kam. 13 Sakiraaɓe, miɗo
yiɗi paamon: kile keewɗe ngaɗumi
anniya mi waran to mooɗon
de miɗo faddaa faa hannden.
Miɗo yiɗi warude faa danya ɓe
keɓumi hakkunde mooɗon saabe
Almasiihu hono no keɓirmi yimɓe
hakkunde lenyi goɗɗi ni. 14 Tilay
mi yaha to yimɓe fuu, yimɓe ngallu
e wonɓe ladde, to joomiraaɓe
anndal e majjuɓe. 15 Ɗum waɗi de
miɗo yiɗi waajaade on Kabaaru
Lobbo oon, onon yimɓe Roma du.

Haala baawɗe Kabaaru Lobbo

16 Mi semtirtaa Kabaaru Lobbo
oon, sabo wo o baawɗe Laamɗo
faa hisina goonɗinɗo mo fuu: Al-
huudiyankooɓe tafon, de caggal
ɗuum, lenyi goɗɗi fuu. 17 Sabo
Kabaaru Lobbo oon ina ɓangina no
Laamɗo fonnditorii, ina ɓangina
wo e goonɗinal tan neɗɗo ndaarde-
tee ponnditiiɗo yeeso Laamɗo, illa
fuɗɗoode faa e timmoode. Wo
noon Binndi ɗiin mbiiri: «Ponndi-
tiiɗo wuurdan goonɗinal.»*

*Haala tikkere Laamɗo dow lut-
tal yimɓe*

18 Tikkere Laamɗo ina ɓanga
illa dow kammu ina jippoo dow
luttugol yimɓe e oonyaare muɓɓen
fuu. Iɓe kaɗa goonga ɓangude
saabe oonyaare maɓɓe ndeen.
19 Si goonga ko neɗɗo waawi
anndude e Laamɗo ɗuum ina
laaɓani ɓe, sabo Laamɗo hollii ɓe
ɗum. 20 Sabo gilla Laamɗo tagi
adunaaru ndu faa hannden, golle
muuɗum ina ɓangina sifa muuɗum
mo yi'ataake oon faa laaɓa, ɗum
woni baawɗe makko faa abada
ɗeen e no o worri fuu. Saabe ɗuum,
yimɓe ɓeen ngalaa ko ɓe njaaboo
fey. 21 Fay si taweede iɓe anndi
Laamɗo, ɓe teddiniraay ɗum no
foti teddinireede noon, ɓe njettaay

* **1:17** Habakuk 2.4.

mo du. Miilooji maɓɓe ɗiin laatake
ɓoli, ɓerɗe maɓɓe puuyɗe ɗeen du
niɓɓii. 22 Iɓe njaara wo ɓe jom'en
hakkillo, jako wo ɓe majjuɓe. 23 Ɓe
loomtinirii teddeengal Laamɗo
duumiiɗo oon tooruuji nanndudi
e yimɓe maayooɓe e pooli e kulle
ɗe koyɗe nay e daasotooɗe.

24 Saabe ɗuum, Laamɗo yoppidi
ɓe e muuyɗe yonkiiji maɓɓe
tuunɗe faa ɓe kuyfini ɓalli maɓɓe
hakkunde maɓɓe. 25 Ɓe loomtinirii
Laamɗo goongaajo oon e fewre, ɓe
teddinii ko tagaa, ɓe ndewi ɗum,
ɓe njoppi Taguɗo oon. Oon woni
jetteteeɗo faa abada! Aamiina.
26 Saabe ɗuum, Laamɗo yoppidi ɓe
e muuyɗe terɗe maɓɓe cemtiniiɗe.
Rewɓe maɓɓe ɓeen mbattiti ko
haani waɗeede e ɓalli muɓɓen e
ko haanaa. 27 Hono noon worɓe
ɓeen du njoppi wondude e rewɓe
faa naati na muuyundura. Worɓe
ina ngaɗundura ko semtinii, de ɓe
njomnitoree ley ɓalli maɓɓe fodde
majjere maɓɓe.

28 Saabe ko ɓe miilinoo anndude
Laamɗo walaa ko nafata ɗuum,
Laamɗo yoppidi ɓe e majjere
maɓɓe, faa ɓe ngaɗi ko neɗɗo
haanaa waɗude. 29 Iɓe keewi
oonyaare e bonanda e eelgal
e nganyaandi fuu. Iɓe keewi
kiram e war-hoore e pooɗundural
e jamba e anniya bonɗo. Wo
ɓe nyo'ooɓe yimɓe, 30 wo ɓe
mbonkotooɓe, wanyuɓe Laamɗo.
Wo ɓe huyfinooɓe yimɓe, wo
ɓe mawninkiniiɓe, mantotooɓe.
Iɓe piloo laabi kesi faa ɓe ngaɗa
ko boni. Iɓe calanoo saaraaɓe
maɓɓe. 31 Ɓe ngalaa hakkillo, ɓe
koolnaaki, ɓe yoorɓe ɓerɗe, ɓe
ngalaa yurmeende. 32 Iɓe anndi ko
Laamɗo yamiri: gaɗoowo golleeji
ɗi fuu ina haani maayde. Ammaa
wanaa golleeji ɗiin tan ɓe ngaɗata,
iɓe njardoo woɓɓe du ngaɗa ɗi.

2

Haala jukkungo Laamɗo

1 Ndelle, aan peloowo woɓɓe
oon, mo laatiɗaa fuu a walaa ko
njaaboɗaa. Sabo si a felii goɗɗo,
aɗa liɓa hoore maa, sabo aan
du aɗa waɗa ɗum. 2 Eɗen anndi
Laamɗo ina saroo waɗooɓe hono
golleeji ɗiin fodde goonga. 3 Aan
peloowo waɗooɓe iri golleeji ɗiin
tawee hono noon ngaɗirtaa, yalla
aɗa sikki a daɗan jukkungo sariya
Laamɗo ngoon naa? 4 Naa a
jawɗo moyyuki Laamɗo mawki
kiin, kam e munyal muuɗum
e heese muuɗum naa? Yalla a
faamaay moyyuki muuɗum ina
yaare faa tuubaa? 5 Ammaa ko a
joorɗo ɓernde, a caliiɗo tuubude
ɗuum, aɗa waddana hoore maa
tikkere Laamɗo nyannde Laamɗo
ɓanginta tikkere muuɗum e sariya
mum ponnditiiɗo oon. 6 Sabo
Laamɗo barjoto mono fuu golle
muuɗum. 7 Waɗooɓe ko woodi
e ley munyal, filotooɓe darja e
teddeengal e ko duumotoo ɓeen,
keɓan nguurndam nduumiiɗam.
8 Ammaa filotooɓe ko nafata ko'e
muɓɓen, saliiɓe goonga de ina
kaɓɓii e bonanda ɓeen, jukkungo
naawngo keɓata. 9 Torra e ɓillaare
ngoodanii gaɗoowo ko boni fuu:
Alhuudiyankooɓe tafon, de lenyi
goɗɗi njokka. 10 Ammaa darja
e teddeengal e jam ngoodanii
gaɗoowo ko woodi fuu, Alhu-
udiyankooɓe tafon, de lenyi goɗɗi
njokka. 11 Sabo Laamɗo ɓurdintaa
yimɓe.

12 Kala gaɗoowo hakke mo
anndaa Tawreeta Muusaa halkan
tawa saroraaka Tawreeta oon.
Katin du gaɗoowo hakke tawi na
anndi Tawreeta, sarorte Tawreeta
oon. 13 Yimɓe ndaardataake
fonnditiiɓe yeeso Laamɗo e het-
tindanaade Tawreeta tan. Wo
waɗooɓe ko Tawreeta wi'i ɓeen
ndaardetee wo fonnditiiɓe. 14 Ɓe
nganaa Alhuudiyankooɓe ɓeen, e
rafi muɓɓen anndude Tawreeta
fuu, si ɓe ngaɗirii no Tawreeta oon
wi'iri ni e ley muuyɗe ko'e maɓɓe,
ɓe kollii iɓe njogii Tawreeta e ley

hakkillooji maɓɓe fay si ɓe ngalaa
Tawreeta Muusaa oon. 15 Ɓe kollii
ko Tawreeta Muusaa oon yamiri
ɗuum ina winndaa e ɓerɗe maɓɓe.
Ɓerɗe maɓɓe ina ceedanoo ɓe,
wakkati wakkati miilooji maɓɓe na
pela ɓe, wakkati gom du na laamna
ɓe. 16 Ɗum ɓangowan nyannde
Laamɗo yamirta Iisaa Almasiihu
saroo ko suudii ley ɓerɗe ɗuum,
no fotirta e Kabaaru Lobbo mo
mbaajotoomi oon.

No Alhuudiyankooɓe ngorri e Tawreeta Muusaa

17 Aan, bi'uɗo wo a Alhu-
udiyanke, aɗa tuugii Tawreeta
Muusaa, aɗa mantoroo kawtal
maa e Laamɗo, 18 aɗa anndi
muuyɗe Laamɗo, aɗa waawi
suɓaade ko woodi sabo a jan-
nginaama Tawreeta oon. 19 A
tannyorii wo a ɗowoowo wumɓe,
wo a annoora wonɓe e nimre ɓeen.
20 Aɗa waajoo ɓe njanngaay ɓeen,
aɗa janngina sukaaɓe saabe ko
njogiɗaa anndal e goonga faa hiɓɓi
e ley Tawreeta Muusaa oon ɗuum.
21 Woodi ndelle, aɗa tindina woɓɓe,
yalla a tindintaa hoore maa naa?
Aɗa waajoo taa mbujjee, a wuj-
jataa naa? 22 Aɗa wi'a taa njeenee,
a jeenataa naa? Aɗa harmina
tooruuji, a wujjataa ley cuudi majji
toon naa? 23 Aan mantortooɗo
Tawreeta, a huyfintaa innde
Laamɗo e luttugol maa Tawreeta
oon naa? 24 Ɗum wadi de Binndi
ɗiin mbi'i: «Onon ngadi de yimɓe ɓe
nganaa Alhuudiyankooɓe ɓeen ina
mbonkoo innde Laamɗo.»*
25 Woodi, si aɗa hayba
jamirooje Tawreeta, taadagol
Alhuudiyankooɓe ina waawi
nafude ma. Ammaa si aɗa lutta
jamirooje ɗeen, a laatake hono
mo taadaaki ni. 26 Si mo taadaaki
haybii jamirooje Tawreeta, wanaa
Laamɗo ndaardan joomum hono o
taadiiɗo nii naa? 27 Mo taadaaki
de na hayba Tawreeta Muusaa
oon, kam saroyte aan luttuɗo
Tawreeta oon, fay si a taadiiɗo
anndudo Binndi ɗiin. 28 Sabo
wanaa ko yi'etee ɗuum waɗata
neɗɗo Alhuudiyanke jaati, wanaa
ko golletee e ɓanndu ɗuum woni
taadagol. 29 Wo ko yi'ataake ɗuum
waɗata neɗɗo Alhuudiyanke jaati,
taadagol du ley ɓernde muuɗum
tawetee. Wo Ruuhu gollata ɗum,
wanaa binndi. Manoore neɗɗo
oon, wanaa to yimɓe yuurata, wo
to Laamɗo nde yuurata.

3

1 Ndelle, ɗume Alhuudiya'en
ɓurdi lenyi goɗɗi? Ɗume woni
nafaa taadagol? 2 Ina heewi e
alhaaliiji fuu. Ko artii fuu, Laamɗo
halfinii ɓe konngol muuɗum.
3 Goonga, woɓɓe maɓɓe koolnaaki.
Yalla ɗum ina waawi bonnude ko
Laamɗo wo koolniiɗo ɗuum naa?
4 Ɗum waawaa koy! Fay si yimɓe
fuu wo fewooɓe, tilay Laamɗo kaa
annditee wo goongante. Wo hono
noon winndiraa:
«Fonnditaare maaɗa ina annditee e
ko kaalataa ɗuum,
si a sardaama du fu, a liɓan.»*
5 Ɗo mi haaldan hono no woɓɓe
kaaldata ni: si oonyaare meeɗen
ina ɓeyda hollude fonnditaare
Laamɗo ndeen, noy mbi'eten?
Yalla en mbi'an Laamɗo wo
oonyiiɗo si jippinii tikkere
muuɗum dow meeɗen naa? 6 Fay
seeɗa! Sabo si Laamɗo wo
oonyiiɗo, noy o sarortoo adunaaru
ndu? 7 Goɗɗo na waawi wi'ude
faa hannden: si fewre am ɓeydii
hollude goongalaaku Laamɗo
faa ɗum mawninii teddeengal
muuɗum, ko wadi miɗo saree hono
wo mi luttoowo? 8 Si neɗɗo na
miilira nii fu, wi'an: «Ngaɗen ko
boni faa ko woodi funta.» Won
mbonkotooɓe ina mbi'a enen du
eɗen mbiira noon. Yimɓe ɓeen kaa,
jukkungo muɓɓen ina foti e golle
muɓɓen.

No yimɓe fuu ndonkiri laataade fonnditiiɓe

* **2:24** Esaaya 52.5. * **3:4** Jabuura 51.6.

9 Ndelle, enen Alhuudiyankooɓe
ɓeen, eɗen ɓuri yimɓe heddiiɓe
naa? En ɓuraa koy. Sabo mi hollii
Alhuudiyanke e mo wanaa Alhu-
udiyanke fuu e ley hakkeeji ngoni.
10 Wo hono no winndiraa:
«Walaa fuu ponnditiiɗo, fay gooto,
11 fay gooto walaa paamal,
fay gooto filataako Laamɗo.
12 Yimɓe fuu mbosake laawol, fuu
laatake ɓolɓe.
Walaa fuu gaɗoowo ko woodi,
fay gooto.»†
13 «Kunnduɗe maɓɓe ina nga'i hono
caabeeje udditiiɗe ni,
ɗemle maɓɓe ina kaala hiila.
Toni maɓɓe ina caawi tooke
bolle.»‡
14 «Kunnduɗe maɓɓe ina keewi
kuddi e haalaaji mettudi.»§
15 «Koyɗe maɓɓe ina njaawi rufude
yiiyam.
16 Bonanda e mettorgal ina
njokki ɓe to ɓe njahata fuu,
17 ɓe anndaa laawol jam.»*
18 «Kulol Laamɗo walaa e ɓerɗe
maɓɓe fey.»†
19 Eɗen anndi huunde fuu ko
Tawreeta Muusaa oon wi'i, wo
wonɓe e ley muuɗum ɓeen haaldi,
faa kunnduɗe fuu ndeyyinoo,
de yimɓe adunaaru fuu paama
ina poti e hiiteede kiite Laamɗo.
20 Sabo fay gooto ndaardataake
ponnditiiɗo yeeso Laamɗo saabe
haybude muuɗum Tawreeta
Muusaa. Si goonga, golle Tawreeta
oon haaɗii e anndinde yimɓe ko
woni hakke.

No yimɓe laatortoo fonnditiiɓe yeeso Laamɗo

21 Ammaa joonin Laamɗo
ɓanginii no fonnditaare muuɗum
heɓirtee ko wanaa haybude
Tawreeta Muusaa. Tawreeta
oon e dewte annabaaɓe ɗeen
kaaliino kabaaru majjum: 22 o
ndaardan goondinɓe ɓeen fuu
wo fonnditiiɓe saabe goondinal
muɓɓen Iisaa Almasiihu. Sabo
walaa ko senndi yimɓe: 23 yimɓe
fuu luttii, kewtaay yottaade darja
Laamɗo. 24 Ammaa Laamɗo
tiigorake ɓe fonnditiiɓe e dokkal
saabe hinney muuɗum. O waɗirii
ɗum e Iisaa Almasiihu dimɗinɗo ɓe
oon. 25 Wo kam Laamɗo waɗi kir-
samaari ittoori hakkeeji‡, faa ittiri
hakkeeji goondinɓe ɗiin e yiiyam
muuɗum. Hono noon Laamɗo
holliri fonnditaare muuɗum, fay si
jukkaakino luttuɓe arande 26 saabe
munyal muuɗum. O waɗirii ɗum
faa o ɓangina fonnditaare makko
ley jamaanu mo ngonɗen o, faa
o holla wo o ponnditiiɗo, woodi
du, neɗɗo fuu goondinɗo Iisaa, o
ndaardan ɗum ponnditiiɗo.
27 Ndelle, ɗume neɗɗo waawi
mantoraade? Walaa! Haybude
Tawreeta Muusaa oon waɗi ɗum
naa? Wanaa! Goondinal tan
waɗi ɗum! 28 Sabo miɗen an-
ndi neɗɗo ndaardete ponndi-
tiiɗo saabe goondinal muuɗum,
wanaa saabe haybugol muuɗum
Tawreeta. 29 Naa Laamɗo wo
Laamɗo Alhuudiyankooɓe tan
naa? Wanaa wo o Laamɗo lenyi
goɗɗi ɗiin du naa? Goonga, wo o
Laamɗo lenyi goɗɗi ɗiin du. 30 Sabo
Laamɗo gooto woodi, ndaardoowo
taadiiɓe ɓeen fonnditiiɓe saabe
goondinal muɓɓen, ɓe taadaaki
ɓeen du o ndaardan ɗum'en fon-
nditiiɓe saabe goondinal muɓɓen.
31 Ndelle, min ngaɗii Tawreeta
Muusaa oon wo ɓolum saabe
goondinal naa? Fay seeɗa! Min
ɓolɗinaay mo, min tabintinii mo!

4

Haala goondinal Ibrahiima

1 Ɗume mbi'eten dow Ibrahiima
maami en oon? Ɗume o ekitii
dow kabaaru oon? 2 Si tawiino o
laatake ponnditiiɗo saabe golleeji

† **3:12** Jabuura 14.1-3, 53.2-4. ‡ **3:13** Jabuura 5.10, 140.4. § **3:14** Jabuura 10.7. * **3:17** Esaaya 59.7-8. † **3:18** Jabuura 36.2. ‡ **3:25** Haala kirsamaari kaan, e geresankoore ina waawi hollude kirsamaari ittoori hakke, ittoori nganyaandi hakkunde yimɓe e Laamɗo du.

makko ɗiin, ndeen imo waawunoo
mantaade. De yeeso Laamɗo
kaa o waawaa mantaade. 3 Sabo
Binndi ɗiin mbi'ii: «Ibrahiima
goonɗinii Laamɗo, de Laamɗo
hiisorii mo saabe majjum wo
o ponnditiiɗo.»* 4 Woodi, si
neɗɗo gollii fu, njobdi muuɗum
hiisortaake hono moyyere, wo
ko tilsi yoɓeede. 5 Ammaa yeeso
Laamɗo neɗɗo waawaa yowude
jikke muuɗum dow golle mum.
Sanaa o goonɗina Laamɗo baawɗo
nanngirde bonɓe wo fonnditiiɓe
oon, ndeen goonɗinal makko
hiisete wo fonnditaare. 6 Noon
Daawda du haaliri dow barke
neɗɗo mo Laamɗo hiisorii ponndi-
tiiɗo baka golleeji ngalaa. O wi'ii:

7 «Barke woodanii yimɓe ɓe lutti
muɓɓen njaafaa,
ɓe hakkeeji muɓɓen mooytaa.
8 Barke woodanii neɗɗo fuu
mo Joomiraaɗo hiisaaki
hakkeeji muuɗum.»†

9 Yalla taadiiɓe ɓeen tan njeyi
barke oon naa? Yalla ɓe taadaaki
ɓeen ngalaa toon naa? En mbi'ii:
wo saabe goonɗinal Laamɗo
hiisorii Ibrahiima wo ponnditiiɗo.
10 Ndelle, noy Ibrahiima worrunoo
nde ndaardanoo wo ponndi-
tiiɗo ndeen? O taadiiɗo naa o
wanaa? Si goonga, o ndaardaama
o ponnditiiɗo gilla o taadaaki.
11 Taadagol makko du wo maande
holloore fonnditaare makko saabe
goonɗinal ngal o woodunoo gilla
o taadaaki. Hono noon, o laatorii
maama goonɗinɓe ɓe taadaaki
ɓeen fuu, faa ɓeen du kiisoree
wo fonnditiiɓe. 12 Kanko woni
baaba taadiiɓe du, de ɓe kaaɗaay
e taadagol tan. Wo ɓe jokkuɓe
laawol makko du, kanko baaba
meeɗen Ibrahiima goonɗinɗo
Laamɗo gilla taadaaki.

Amaana mo Laamɗo waɗani Ibrahiima

13 Laamɗo aadake hokkude
Ibrahiima e yuwdi muuɗum
adunaaru ndu. Amaana oon
daraaki dow ko Ibrahiima jokki
Tawreeta oon, ammaa darake dow
fonnditaare nde Ibrahiima heɓi
saabe goonɗinal muuɗum ndeen.
14 Sabo si amaana oon darake dow
jokkugol Tawreeta fu, goonɗinal
laatake ɓolal, woodi amaana oon
du nafataa. 15 Sabo jamirooje
Tawreeta ɗeen wo jukkungo
Laamɗo ngaddata. De si jamirooje
ngalaa fu, lutti du ngalaa.

16 Ndelle, amaana Laamɗo
oon wo dow goonɗinal yowii,
faa laatoo moyyere makko. O
tabitan e yuwdi Ibrahiima fuu,
wanaa hokkaaɓe Tawreeta tan,
ammaa goonɗinirɓe no Ibrahiima
goonɗiniri ni ɓeen fuu. Kanko
woni maama meeɗen en fuu.
17 Dum ina hawra e ko winndaa
dow Ibrahiima: «Mi wadii ma
baaba lenyi keewɗi.»‡ Wo noon
ɗum laatorii yeeso Laamɗo mo
Ibrahiima goonɗini, kokkoowo
maayɓe nguurndam, jamiroowo
ko walaa ɗuum laatoo. 18 Fay si
Ibrahiima walaa daliili dow ko
yowa jikke muuɗum heɓude yuwdi
katin, o heddii imo goonɗini. Wo
nii o laatorii baaba lenyi keewɗi no
Laamɗo wiirunoo mo ni: «Hono nii
yuwdi maaɗa fotata.»§ 19 Ibrahiima
duuɓi muuɗum ina ngaɗa hono
hemre, ammaa goonɗinal mum
lokkiɗaay nde yi'unoo ɓanndu
mum naywii, deekum Saaratu oon
du naywii, faltake rimude. 20 O
sikkitiraay amaana Laamɗo oon.
Ko laatii dey, goonɗinal makko
ɓeydii semmbe, o teddini Laamɗo.
21 O tannyorii Laamɗo ina waawi
tabintinde amaana muuɗum.
22 Saabe ɗuum, «Laamɗo hiisorii mo
wo o ponnditiiɗo.» 23 Ko Binndi
ɗiin mbi'i «Laamɗo hiisorake mo wo
o ponnditiiɗo» ɗuum, wanaa saabe
makko tan winndiraa. 24 Iɗum
winndiraa saabe meeɗen enen

* **4:3** Fuɗɗoode 15.6. † **4:8** Jabuura 32.1-2. ‡ **4:17** Fuɗɗoode 17.5. § **4:18** Fuɗɗoode 15.5.

du. Laamɗo hiisorto en fonnditiiɓe, enen goondinɓe Laamɗo iirtinii Joomiraaɗo meeɗen Iisaa e maayde oon. 25 O hokkitiraama, o maayi saabe lutti men, de o iirtinaa faa ndaardeɗen fonnditiiɓe.

5

Haala jam hakkunde meeɗen e Laamɗo

1 Ko keɓuɗen ndaardeede fonnditiiɓe saabe goondinal ɗuum, waɗii jam hakkunde meeɗen e Laamɗo saabe Joomiraaɗo men Iisaa Almasiihu. 2 Kam udditani en dammbugal hinney Laamɗo mo ngonɗen joonin saabe goondinal meeɗen. Ley majjum eɗen ceyoroo jikke wondude e darja Laamɗo. 3 Wanaa ɗum tan, eɗen ceyoroo torraaji meeɗen du sabo eɗen anndi torraaji ndimata munyal, 4 munyal du rima ne'aaku, ne'aaku du rima jikke. 5 Jikke oon du waasataake, sabo Ruuhu Ceniiɗo mo kokkaɗen oon hebbinii en njinngu Laamɗo.

6 Sabo ley wakkati mo Laamɗo suɓii oon, nde tawanoo en ngalaano semmbe ndeen, Almasiihu maayani en, enen luttuɓe Laamɗo. 7 Ina tiiɗi ko goɗɗo jaɓa maayande neɗɗo fay si wo ponnditiiɗo. Ina hasii goɗɗo suusa maayande lobbo. 8 Ammaa Laamɗo hollii no yiɗiri en ko Almasiihu maayanii en gilla en luttuɓe. 9 Joonin ko ndaardaɗen en fonnditiiɓe saabe yiiyam makko ɗuum, tannyoral en ndaɗan tikkere Laamɗo du saabe makko. 10 Sabo nde laatinoɗen wayɓe Laamɗo ndeen, Laamɗo rewrintinii en e muuɗum saabe maayde Ɓiyum. Ko ndewrintinaɗen e makko joonin ɗuum, sikke fuu walaa en kisinte saabe nguurndam Ɓiyiiko oon du. 11 De wanaa ɗuum tan, ammaa eɗen ceyoroo Laamɗo saabe Joomiraaɗo men Iisaa Almasiihu, dewrintinɗo en e Laamɗo oon.

No Aadama nannditirta e Almasiihu

12 Joonin le, wo saabe neɗɗo gooto de hakke naati e adunaaru, woodi hakkeeji ɗiin du ngaddi maayde. Noon maayde ndeen yottorii yimɓe fuu, sabo ɓe fuu ɓe luttii. 13 Si goonga, gilla Tawreeta Muusaa oon jippinaaka, hakkeeji ina ngoodi e adunaaru ndu. De si jamirooje Tawreeta ngalaa, hakkeeji kiisataake. 14 Gilla e Aadama faa e Muusaa, walaa fuu mo maayde jaalaaki, fay yimɓe ɓe ngaɗaay hakke iri mo Aadama waɗi nde luttunoo yamiroore Laamɗo. Aadama oon wo alhaali garoowo oon.

15 Ammaa en kaanaa fonndude luttal Aadama e dokkal Laamɗo. Goonga, yimɓe heewɓe maayii saabe luttal neɗɗo gooto. Ammaa hinney Laamɗo, kam e dokkal ngal hokki yimɓe heewɓe saabe neɗɗo gooto ina ɓuri ɗum fuu manngu. Neɗɗo oon woni Iisaa Almasiihu. 16 Katin du en kaanaa fonndude ko dokkal Laamɗo rimata ɗuum e ko luttal neɗɗo gooto rimata ɗuum. Sabo sariya waɗaama dow luttal gootal ngaal, de ɗum waddi jukkungo. Ammaa moyyere Laamɗo mawnde wari caggal lutti keewɗi, de ɗum waddi fonnditaare. 17 Wo saabe luttal neɗɗo gooto maayde laamorii yimɓe. Ammaa ɗum waawaa fonndeede e laamagol heɓooɓe moyyere Laamɗo heewnde e dokkal fonnditaare ɓeen. Ɓeen laamortoo e nguurndam saabe neɗɗo gooto. Oon woni Iisaa Almasiihu.

18 Ndelle, no luttal neɗɗo gooto waddirani yimɓe fuu jukkungo ni, hono noon du gollal ponnditiingal ngal neɗɗo gooto golli ina laatanoo yimɓe fuu fonnditaare e nguurndam. 19 No salaare neɗɗo gooto waɗiri yimɓe heewɓe luttuɓe ni, hono noon ɗowtaare neɗɗo gooto du waɗiroyta heewɓe ndaardee

fonnditiiɓe.
20 Tawreeta naatii faa lutti ɓeyda
annditeede. Ammaa fay ko lutti
keewi ɗuum fu, hinney Laamɗo
ɓuri heewude. 21 Hono no luttal
laamorii de waddi maayde ni,
hono noon hinney Laamɗo oon
du laamortoo saabe fonnditaare,
faa yaara en to nguurndam ndu-
umiiɗam saabe Iisaa Almasiihu
Joomiraaɗo meeɗen.

6

Haala maaydude e Almasiihu e wuurdude e muuɗum

1 Ndelle, ɗume mbi'eten? En
keddoto e hakkeeji yalla hinney
Laamɗo ina ɓeydoo naa? 2 Kayto!
Ɗum waawaa laataade! En ceedii
e hakkeeji faa laatoɗen maayɓe to
majji. Ndelle noy mbuurdirten ley
majji katin? 3 Oɗon anndi lootagal
meeɗen batisima kaɓɓungal en e
Iisaa Almasiihu ngaal hawtii en e
maayde muuɗum du. 4 Ndelle, e ley
lootagal batisima ngaal en maaydii
e makko, en uwidaama e makko.
Ndeen du, no Almasiihu iirtorii e
hakkunde maayɓe saabe baawɗe
Baabiiwo teddude ɗeen, enen du
en mbuurda noon nguurndam
kesam. 5 Sabo si en kawtii e makko
ley maayde nanndunde e maayde
makko, en kawtan e makko
ummitagol nanndungol e ngol
makko. 6 Ndelle eɗen paami ɗum
ɗo: tomottaaku meeɗen kiinngu
nguun tontidaama e makko dow
leggal palaangal, faa baawɗe ɓalli
men luttooji ɗiin kalka, faa tawee
en nganaa maccuɓe hakke katin.
7 Sabo si neɗɗo maayii fu, yaltii e
hawju hakke. 8 Ko maayduɗen e
Almasiihu ɗuum, eɗen koolii en
mbuurdan e makko du. 9 Sabo
eɗen anndi ko Almasiihu iirtii e
hakkunde maayɓe ɗuum, maay-
ataa katin. Maayde walaa baawɗe
dow makko katin. 10 Ko o maayi
ɗuum, wo saabe hakkeeji yimɓe
nde wootere faa abada. Joonin ko o
wuuri ɗuum, wo muuyɗe Laamɗo
o wuurani. 11 Hono noon, onon
du, laatee maayɓe ɓe hakkeeji
laamaaki, de laatanoɗon Laamɗo
wuuruɓe e kawtal Iisaa Almasiihu.
12 Ndelle, taa accee hakke
laamoo ɓalli mooɗon maayooji ɗiin
faa njokkon muuyɗe majji. 13 Taa
kokkitiree terɗe ɓalli mon hakke,
taa ngaɗon ɗe kaɓitirɗe oonyaare.
Kokkee ko'e mon Laamɗo, sabo
on iirtinaama e maayde, oɗon
mbuuri. Kokkee terɗe mooɗon
Laamɗo faa ɗe laatoo kaɓitirɗe
fonnditaare. 14 Hakke laamataako
on katin, sabo on ngalaa ley
jamirooje Tawreeta. Wo ley
hinney Laamɗo ngonɗon.

No yimɓe laatortoo gollooɓe ɗowtaniiɓe fonnditaare

15 Ndelle noy? Yalla en ngaɗan
hakke sabo ley hinney ngonɗen
wanaa ley Tawreeta naa? Kayto!
Ɗum waawaa laataade! 16 On
paamaay naa? Si on kokkii goɗɗo
ko'e mon faa ngollanon ɗum,
ɗowtanoɗon ɗum fu, on laatake
maccuɓe mo ɗowtantoɗon oon.
Ndelle, naa on laatake maccuɓe
hakke jaaroowo on e maayde, naa
on ɗowtanake Laamɗo jaaroowo
on e fonnditaare. 17 Ammaa jet-
tooje ngoodanii Laamɗo! Arande
wo on maccuɓe hakke, de joonin
on laatake jokkirɓe laawol ngol
njannginaɗon ngool e ɓerɗe
laaɓuɗe. 18 On ndimɗinaama
e hakke, on laatake maccuɓe
fonnditaare. 19 Miɗo haalda ɗo no
yimɓe paamirta ni saabe lokkaaku
mooɗon. Arande oɗon ngattunoo
terɗe mon ley hawju tuundi e
bonanda faa ko boni ɓeydoo.
Joonin kaa, ngaɗiron ɗe noon ley
hawju fonnditaare faa ngollon ko
senii.
20 Nde ngonnoɗon ley maccun-
gaaku hakke ndeen, on laataakino
gollooɓe ɗowtaniiɓe fonnditaare.
21 Nafaa oye keɓuɗon e majjum
wakkati oon? Fay huunde, si
wanaa ko cemtirton hannden
ɗuum, sabo cakitte majjum wo

maayde. 22 Ammaa joonin, on
ndimɗinaama e maccungaaku
hakke, on laatake maccuɓe
Laamɗo. Nafaa mo keɓuɗon
wo joonnde seniinde, de cakitte
majjum du wo nguurndam ndu-
umiiɗam. 23 Sabo njobdi hakke wo
maayde, ammaa dokkal Laamɗo
wo nguurndam nduumiiɗam e
ley kawtal Iisaa Almasiihu Joomi-
raaɗo meeɗen.

7

No yimɓe kaɓɓitiraa e jamirooje Tawreeta

1 Sakiraaɓe, miɗo haalana on
onon anndubɓe Tawreeta Muusaa.
Oɗon anndi jamirooje Tawreeta
na ndawrana neɗɗo haddi ngu-
urndam muuɗum tan. 2 Hono
nii debbo ɓaŋaaɗo du, jamirooje
kaɓɓiri ɗum e gorum oon si gorum
oon ina wuuri. Ammaa si gorum
oon maayii fu, o haɓɓitaama
e jamirooje kaɓɓunooɗe mo
ɗeen. 3 Si goɗɗo ɓaŋii mo e ley
nguurndam goriiko oon, wi'ete
wo o jeenoowo. Ammaa si
goriiko oon maayii, jamirooje
ɗeen njoppan mo, o wi'ataake
jeenoowo si o ɓaŋundurii e gorko
goɗɗo. 4 Sakiraaɓe am, onon
du, fodde Tawreeta Muusaa, on
laatake maayɓe. On yuwii e ley
muuɗum saabe ɓanndu Almasi-
ihu tontanaandu on nduun faa
njeyaɗon e muuɗum. Kam woni
mo Laamɗo iirtini e hakkunde
maayɓe oon faa ngollen ko we-
lata Laamɗo. 5 Wakkati nde
ngonnoɗen ley hawju muuyɗe
terɗe ndeen, muuyɗe meeɗen
bonɗe ɗe Tawreeta ummini ɗeen
ina ngolla e ɓalli men faa njaara
en to maayde. 6 Ammaa joonin, en
ndimɗinaama e Tawreeta. Fodde
Tawreeta kaɓɓunooɗo en oon, en
laatake maayɓe, faa mbaawen
gollande Laamɗo dow laawol
kesol ngol Ruuhu muuɗum hawjii,
wanaa dow laawol kiinngol ngol
binndi njamirnoo.

No Tawreeta Muusaa anndiniri ko woni luttal

7 Ndelle, ɗume mbi'eten?
Tawreeta Muusaa oon wo hakke
naa? Wanaa koy! Ammaa, si
Tawreeta walaa fu, mi anndaano
ko woni hakke. Sabo mi anndaano
ko woni muuyude ko jeyaa si
Tawreeta wi'aayno: «Taa muuyu
ko a jeyaa!» 8 Ammaa hakke adii
ko jamirooje kaɗi ɗuum, de waɗi e
am siyiiji muuyɗe terɗe fuu. Sabo
si Tawreeta walaano fu, hakke
wo huunde waatunde. 9 Miin
e hoore am, nde mi anndaano
Tawreeta arande ndeen, miɗo
wuurnoo, ammaa ko kaɗaaɗi
ɗiin ngari ɗuum, hakkeeji laatii
buurɗi, 10 de miin du, maayumi.
Jamirooje kaanunooɗe waɗande
kam nguurndam ɗeen, laatii
jaarooje kam to maayde. 11 Sabo
hakke adii kaɗaaɗi ɗiin, de hiili
kam, wardi kam ɗi. 12 Ndelle,
Tawreeta Muusaa wo ceniiɗo,
jamirooje ɗeen du wo ceniiɗe, wo
ponnditiiɗe, wo moyyuɗe.

13 Ndelle, yalla ko woodi wad-
danii kam maayde naa? Ɗum
waawaa laataade! Wo hakke waɗi
ɗum. Hono nii hakke annditirtee
wo hakke jaati, sabo o nawtorake
ko woodi faa rimana kam maayde.
Ndelle, jamirooje ɗeen kolli hakke
oon wo huunde bonnde faa faltii
haddi.

Haala durwugol neɗɗo e hakke

14 Eɗen anndi Tawreeta Muusaa
oon to Ruuhu Ceniiɗo yuuri. De
miin kaa, mi adunanke tan mo
hakke dawrani. 15 Sabo mi
faamaay ko ngaɗammi ɗuum: ko
njiɗumi waɗude ɗuum, mi waɗataa
ɗum, de ko mbanyumi ɗuum, wo
ɗuum ngaɗammi. 16 Si miɗo waɗa
ko mi yiɗaa waɗude ɗuum, ina
holla mi jaɓii jamirooje Tawreeta
ɗeen ina mboodi. 17 Ndelle, wanaa
miin waɗirta noon, wo hakke
gonɗo ley am. 18 Miɗo anndi e
ley am, ɗum woni e ley ɓanndu
am, ko woodi walaa e muuɗum.
Yiɗude waɗude ko woodi ina woni

e am, de mi waawaa waɗude ɗum. 19 Mi waɗataa ko woodi
ko njiɗumi ɗuum, wo ko boni
ko mi yiɗaa ɗuum ngaɗammi.
20 Ammaa si mi waɗii ko mi yiɗaa,
wanaa miin gollirta noon, wo
hakke gondo ley am oon. 21 Ko
taykiimi dey: wakkati fuu miɗo
yidi waɗude ko woodi, de ko boni
ina woni e am, ina haɗa kam.
22 E ley ɓernde am miɗo seyoroo
Jamirooje Laamɗo ɗeen. 23 Ammaa
miɗo maata al'aada bondo e ley
ɓanndu am, ina haɓa e laawol
ngol hakkillo am wi'i na woodi
ngool. Al'aada bondo oon ina
waɗa kam maccuɗo hakke gondo
ley ɓanndu am oon. 24 Kay, miɗo
yurminii! Moy waawi dannude
kam e ɓanndu yaarooru kam to
maayde ndu? 25 Jettooje ngoodanii
Laamɗo saabe Joomiraaɗo meeɗen
Iisaa Almasiihu!

Ndelle miin, e ley hakkillo am
wo mi maccuɗo jamirooje Laamɗo,
ammaa e ɓanndu am wo mi
maccuɗo laawol hakke.

8

Haala nguurndam kawtuɗam e Ruuhu Laamɗo

1 Joonin kaa, jukkungo fuu walaa
e hawtuɓe e Iisaa Almasiihu ɓeen,
2 sabo baawɗe Ruuhu kokkooje en
nguurndam saabe Iisaa Almasiihu
ɗeen ndimɗinii en e baawɗe hakke
e maayde fuu. 3 Ko Tawreeta
Muusaa waawaayno waɗude
saabe lokkaaku ɓalli men, wo
ɗuum Laamɗo waɗi. O nuli Ɓiyiiko
e ley tagaadi nanndundi e ɓiɓɓe-
Aadama jom'en hakkeeji ɓeen faa
itta hakke. E ley tagaadi ndiin o
jukkii hakke golloowo e ley ɓalli
men. 4 Ɗum fuu wo faa laaɓal
ngal Tawreeta yamiri ngaal hiɓɓa e
dow meeɗen, enen jokkuɓe Ruuhu
ɓe nganaa jokkuɓe muuyɗe terɗe
ɓeen. 5 Jokkuɓe muuyɗe terɗe
ɓeen, muuyɗe terɗe na ndawrana
hakkillooji muɓɓen. De jokkuɓe
Ruuhu ɓeen, wo Ruuhu dawranta
hakkillooji muɓɓen. 6 Hakkillo
jokkoowo muuyɗe terɗe muuɗum,
na waddana joomum maayde.
Hakkillo jokkoowo ko Ruuhu
jeyi du, na waddana joomum
nguurndam e jam. 7 Sabo hakkillo
jokkoowo muuyɗe terɗe muuɗum
tan ina wanyi Laamɗo. Joomum
ɗowtantaako Jamirooje Laamɗo
ɗeen. Si goonga du, waawaa.
8 Jokkuɓe muuyɗe terɗe ɓeen
mbaawaa welude Laamɗo.

9 De onon le, on njokkataa
muuyɗe terɗe, ammaa oɗon
njokka Ruuhu, si goonga fu
Ruuhu Laamɗo ina woni ley
ɓerɗe mooɗon. Neɗɗo fuu mo
walaa Ruuhu Almasiihu oon,
waldaa e Almasiihu. 10 Kaa si
Almasiihu ina woni e mooɗon,
fay si taweede ɓalli mon wo
maayɗi saabe hakke, yonkiiji
mon kaa wo buurɗi saabe on
ndaardaama on fonnditiiɓe. 11 Si
Ruuhu Laamɗo ina woni ley ɓerɗe
mooɗon, Laamɗo buurtinɗo Iisaa
Almasiihu e hakkunde maayɓe
oon, hokkan ɓalli mon maayooji
ɗiin nguurndam, hokkiran ɗum
Ruuhu muuɗum gondo ley ɓerɗe
mon oon.

12 Ndelle, sakiraaɓe, won ko
tilsani en, de ɗum wanaa jokkude
muuyɗe terɗe. 13 Sabo si on
mbuurdii oɗon njokka muuyɗe
terɗe, on maayan. Ammaa si
on mbardii muuyɗe ɗeen Ruuhu
Laamɗo fu, on mbuuran. 14 Ɓe
Ruuhu Laamɗo ɗowata fuu wo
ɓiɓɓe Laamɗo. 15 Laamɗo hokkaay
on Ruuhu gaɗoowo on maccuɓe
faa ngarton e kulol. O hokkii on
Ruuhu gaɗoowo on ɓiɓɓe Laamɗo.
Kam waɗata faa noddiren Laamɗo
«Abba». 16 Ruuhu oon e hoore
muuɗum na hawta e ɓerɗe meeɗen
faa laamna en wo en ɓiɓɓe Laamɗo.
17 Si en ɓiɓɓe, wo en ronooɓe du. En
ndonan ko Laamɗo aadinoo ɗuum,
en ndondan e Almasiihu du. Sabo
sini en njardi torra e makko fu, en
keɓidan e makko teddeengal du.

Haala teddeengal garoowal

18 Mi hiisake torraaji wakkati
joonin mbaawaa fonndeede e ted-
deengal ngal Laamɗo ɓanginanta
en. 19 Si goonga, tagoore fuu
ina heppi nyannde nde Laamɗo
ɓanginta ɓiɓɓe muuɗum ndeen.
20 Sabo tagoore ndeen ina faddee
hiɓɓinde ko nde jeyi gollude.
Wanaa e muuyɗe mayre ɗum
waɗaa, wo Laamɗo muuynoo
ɗum. Ammaa jikke ina heddii,
21 sabo tagoore ndeen rimɗinte e
maccungaaku nyolngu, yaaree e
ley ndimaaku e teddeengal ngal
ɓiɓɓe Laamɗo ndesanaa. 22 Sabo
eɗen anndi, faa joonin tagoore
ndeen fuu ina uuma ina tampi e
naawalla ŋatawere. 23 Wanaa ko
tagaa tan uumata, enen heɓirɓe
Ruuhu Laamɗo oon hono dokkal
Laamɗo artiingal, enen du eɗen
uuma. Eɗen keppi Laamɗo waɗaay
en ɓiɓɓe muuɗum, de rimɗina ɓalli
men. 24 En kisinaama, de wo ley
jikke dow ko warata tafon. De jikke
keɓaaɗo selii laataade jikke, sabo
neɗɗo yowataa jikke e dow ko heɓi.
25 Ammaa si eɗen njowi jikke e dow
ko en keɓaay tafon, en ndoomiran
ɗum munyal.

26 Katin du, Ruuhu waran na
walla en e lokkaaku men. Sabo
si goonga, en anndaa no kaanɗen
waɗirde du'aare ni. Ammaa Ru-
uhu oon e hoore muuɗum nyaa-
ganto en Laamɗo, nyaagoranoo en
uumaali ɓurɗi haalaaji luggude.
27 Laamɗo kumpitiiɗo ko woni ley
ɓerɗe men oon du ina anndi anniya
Ruuhu, sabo wo e muuyɗe makko
Ruuhu oon nyaagirantoo seniiɓe
ɓeen.

28 Eɗen anndi Laamɗo ina gollira
huunde fuu faa laatanoo yiɗuɓe
ɗum ko woodi, ɓe o noddi fodde an-
niya makko. 29 Sabo ɓe Laamɗo an-
ndi gilla tagaaka ɓeen, o fodanake
ɗum'en nanndude e Ɓiyiiko oon, faa
Ɓiɗɗo oon laatoo afo ardiiɗo dow
sakiraaɓe heewɓe. 30 Katin du ɓe
o fodanii ɓeen, o noddii ɗum'en, ɓe
o noddi ɓeen, o tiigorake ɗum'en
fonnditiiɓe, ɓe o tiigorii fonnditiiɓe
ɓeen du, o hokkii ɗum'en ngeɗu
muɓɓen e teddeengal makko.

Haala njinngu Almasiihu

31 Caggal ɗuum fuu, ɗume
mbi'eten? Si Laamɗo ina wondi
e meeɗen, moy waawani en?
32 Kanko, fay Ɓiyiiko oon e hoore
muuɗum o haɗaay en, o hokkitirii
ɗum saabe meeɗen en fuu. Si noon
woni moyyere makko, wanaa o
hokkidan en e muuɗum huunde
fuu naa? 33 Moy yaarata ɓe
Laamɗo suɓii ɓeen sariya? Fay
gooto, sabo Laamɗo tiigorake
ɓe fonnditiiɓe! 34 Moy waawi
felude ɓe yeeso sariya? Fay gooto,
sabo Iisaa Almasiihu maayii, ko
ɓuri ɗum du, o iirtake. Imo
jooɗii gere nyaamo Laamɗo, imo
nyaaganoo en. 35 Ɗume waawi
senndude en e njinngu Almasiihu?
Tiiɗallaaji naa, ɓillaare naa, torra
naa, yolbere naa, kolndam naa,
masiiba naa, maa kaafaahi naa?
36 Wo hono no Binndi ɗiin mbiiri:
«Saabe maaɗa miɗen nesa maayde
nyannde fuu,
miɗen ndaardee hono baali kirse-
teeɗi ni.»*
37 Ammaa e ley majjum fuu,
saabe jiɗɗo en oon, eɗen ɓuri
fay jaalotooɓe. 38 Sabo miɗo
tannyori, wanaa maayde, wanaa
nguurndam, wanaa maleyka'en,
wanaa laamu, wanaa ko wari
joonin, wanaa ko waroyta, wanaa
semmbe, 39 wanaa ko woni faa
dow, wanaa ko woni faa ley,
huunde fuu ko tagaa waawaa sen-
ndude en e njinngu ngu Laamɗo
waɗani en ley kawtal meeɗen e
Joomiraaɗo men Iisaa Almasiihu.

9

Haala lenyol ngol Laamɗo suɓii

1 Wo goonga kaalammi miin
kawtuɗo e Almasiihu, mi fenataa.
Ɓernde am nde Ruuhu Ceniiɗo

* **8:36** Jabuura 44.23.

ɗowata ndeen, ina seedanoo kam
miɗo haala goonga. 2 Ɓernde am
ina woodi mettorgal cattungal,
nde selataa naawude 3 saabe Al-
huudiyankooɓe ɓeen. Mi jaɓanno
laataade kuɗaaɗo mi seeda e
Almasiihu miin e hoore am si
ina nafannoo sakiraaɓe am ɓe
kawtumi yuwdi ɓeen. 4 Ɓeen ngoni
Israa'iila'en. Laamɗo waɗi ɓe
ɓiɓɓe muuɗum, holli ɓe teddeengal
muuɗum. Kamɓe njeyi aadiiji
ɗiin e Tawreeta Muusaa oon. Wo
kamɓe Laamɗo anndini no ɓe
ndewirta ɗum, kamɓe Laamɗo
waɗani amaanaaji muuɗum.
5 Kamɓe yuuri e maamiraaɓe Is-
raa'iila arandeeɓe ɓeen. Almasiihu
du, neɗɗaaku muuɗum yuuri e
lenyol ngool. Jettooje ngoodanii
Laamɗo tiimuɗo huunde fuu faa
abada! Aamiina.

6 Ɓum fuu wanaa wi'ude konngol
Laamɗo ngool hunngake laataade.
Sabo wanaa yuuruɓe e Israa'iila
ɓeen fuu ngoni Israa'iilankooɓe,
7 wanaa yuuruɓe e Ibrahiima ɓeen
fuu ngoni ɓiɓɓe muuɗum jaati.
Sabo Laamɗo wi'ii Ibrahiima:
«Wo faro Isiyaaka yuwdi maa
hiisortee.»* 8 Inan ko ɗum yiɗi
wi'ude: wanaa ɓiɓɓe Ibrahiima
rimiraaɓe no yimɓe fuu ndimirtee
nii ngoni ɓiɓɓe Laamɗo, ammaa
wo rimiraaɓe saabe amaana ɓeen
tiigoraa wo yuwdi makko. 9 Sabo
Laamɗo waɗii amaana e haalaaji
ɗiin, wi'i, «Mi wartan e hono
wakkati o mawuuri, de Saaratu
heɓan ɓiɗɗo gorko.»† 10 Wanaa
ɗum tan. Ndaaren no Rebeka
hooyiri reedu ɓiɓɓe ɗiɗo du. Baaba
maɓɓe wo gooto, Isiyaaka, maami
en oon. 11-12 Gilla ɓiɓɓe ɓeen
ndimaaka sakko ɓe ngaɗa ko woodi
naa ko boni, ndeen Laamɗo wi'i
Rebeka: «Mawniiwo oon laatoto
maccuɗo minyiiwo oon.»‡ O
waɗirii noon faa anniya makko
dow suɓagol tabita. Suɓagol
makko ngool yowaaki e golle
yimɓe, wo e Laamɗo noddoowo
oon ngol yowii. 13 Wo noon Binndi
ɗiin mbiiri: «Yaakuuba korsinmi, de
Isuwa mbanyumi.»§

14 Ndelle, ɗume mbi'eten?
Laamɗo wo oonyiiɗo naa? Kayto!
Fay seeɗa! 15 Inan ko o wi'i
Muusaa:

«Mi hinnoto mo muuyumi hin-
naade,
mi yurmoto mo muuyumi yur-
maade.»*

16 Ndelle, suɓagol makko yowaaki
e muuyɗe neɗɗo naa e tinnaare
muuɗum, ammaa wo dow Laamɗo
jurmotooɗo oon ngol yowii. 17 Sabo
e ley Binndi ɗiin, Laamɗo wi'ii
Fira'awna: «Ko ngaɗirmaami
kaananke dey, faa mi hollira
baawɗe am e maaɗa, katin du faa
innde am gooynee e adunaaru ndu
fuu.»† 18 Ndelle, Laamɗo yurmoto
mo muuyi, yoornan ɓernde mo
muuyi.

19 Ndelle on yaman kam: «Si wo
noon worri fu, ɗume Laamɗo fe-
lirta yimɓe? Moy waawi salaade
muuyɗe makko ɗeen?» 20 Aan
ɓii-Aadama oon, wo a moy faa
njeddaa Laamɗo? Yalla loonde
mahaande ina yama mahuɗo ɗum
oon: «Ko waɗi de mahirɗaa kam
ni?»? 21 Mahoowo looɗe ina waawi
waɗude e loope ɗeen ko yiɗi fuu:
e loopal gootal o maha loonde gol-
lirteende ko teddi, o maha won-
nde du gollirteende ko heɓaa fuu.
22 Woodi, fay si taweede Laamɗo
muuyi ɓanginde tikkere muuɗum
e baawɗe muuɗum, o munyanii
ɓe o tikkani ɓeen munyal cattun-
gal, ɗum woni haanduɓe e halkude
ɓeen. 23 O waɗirii noon du faa o
ɓangina keewal darja makko dow
ɓe o yurmotoo ɓeen, ɓe o segilanii
gilla ko ɓooyi faa ngonda e darja
makko. 24 Ɓum woni enen ɓe o
noddi ɓeen. De wanaa e ley Al-
huudiyankooɓe tan, wo e ley lenyi

* **9:7** Fuɗɗoode 21.12. † **9:9** Fuɗɗoode 18.10, 14. ‡ **9:11-12** Fuɗɗoode 25.23. § **9:13** Malakiya 1.2-3. * **9:15** Wurtagol 33.19. † **9:17** Wurtagol 9.16.

goɗɗi ɗiin du. 25 Ɗum woni ko
Laamɗo wi'i e annabi Hoseya:
«Yimɓe ɓe nganaa yimɓe am,
mi noddiran ɓe yimɓe am,
yimɓe ɓe korsinaaka ɓeen,
mi noddiran ɓe yimɓe am
horsuɓe.
26 Katin du, nokku ɗo ɓe mbi'etee ɓe
nganaa yimɓe am,
ɗoon ɓe inndiroytee ɓiɓɓe
Laamɗo buurɗo.»‡
27 Annabi Esaaya du haalii haala
Israa'iilankooɓe, wi'i: «Fay si ɓiɓɓe
Israa'iila keewiri no njaareendi
maayo ni, seeɗa maɓɓe tan hisin-
tee, 28 sabo Joomiraaɗo tabintinan
konngol muuɗum dow adunaaru,
hiɓɓinan ngol fuu law.»§ 29 Katin
du wo nii Esaaya wiirunoo gilla
arande:
«Sini Joomiraaɗo jom baawɗe fuu
oon accidaayno en yuwdi,
tawanno en laatake hono wuro
Sodoma ni, en nanndii e
wuro Gomoora.»*

No Laamɗo ndaardata goondinɓe Iisaa ɓeen fonnditiiɓe

30 Ndelle, ɗume mbi'eten? Inan
ko mbi'eten: yimɓe ɓe nganaa
Alhuudiyankooɓe ɓe pilaakino
fonnditaare ɓeen, ɓe keɓii fon-
nditaare, ɗum woni fonnditaare
saabe goondinal. 31 Ammaa
Israa'iilankooɓe pilorake fonndi-
taare e jokkugol Tawreeta, de ɓe
keɓaay fonnditaare ndeen. 32 Ko
waɗi? Sabo ɓe piloraaki ɗum
goondinal, wo e golle maɓɓe ɓe
pilorii ɗum. Ndelle ɓe pergake e
«hayre fergoore ndeen» 33 hono no
Binndi ɗiin mbiiri ni:
«Inan, mi joyyinan e Siyona hayre
nde yimɓe pergotoo e
muuɗum,
tefaare liɓoore ɗum'en.
De goondindo nde fuu semtin-
taake.»†

10

1 Sakiraaɓe, ko muuyumi ley
ɓernde am e ko nyaagotoomi
Laamɗo wo Israa'iilankooɓe kisi-
nee. 2 Miɗo seedanoo ɓe ɓe
njinnganii Laamɗo sanne, de
jinngi ɗiin ngaldaa e paamal.
3 Ɓe paamaay fonnditaare nde
Laamɗo hokkata ndeen, faa ɓe
pilanii ko'e maɓɓe dabare laataade
fonnditiiɓe. Ɗuum waɗi de ɓe
ɗowtanaaki laawol ngol Laamɗo
ndaardata neɗɗo wo ponnditiiɗo
ngool. 4 Sabo Almasiihu woni
timmoode jamirooje Tawreeta
faa goondindo ɗum fuu ndaardee
ponnditiiɗo.

No kisindam woodirani goondindo Almasiihu fuu

5 Inan ko Muusaa winndi dow
fonnditaare yuurunde e Tawreeta
ndeen: «Neɗɗo gaɗoowo jamirooje
Tawreeta, kam wuurdata saabe
majje.»* 6 Ammaa inan ko haala
Laamɗo wi'i dow fonnditaare
yuurunde e goondinal ndeen: taa
wi'u e ɓernde maa «Moy yeeŋata
dow kammu?» Ɗum woni faa
jippina Almasiihu, 7 naa «Moy
yahata laakara?» Ɗum woni faa
ummintina Almasiihu e hakkunde
maayɓe. 8 Ndelle, ɗume Binndi
ɗiin mbi'i? «Konngol Laamɗo ina
ɓadii ma, ingol woni e hunnduko
maa, ingol woni e ɓernde maa.»†
Konngol ngool woni kabaaru
goondinal ngal min mbaajotoo
ngaal. 9 Si a wi'ii e hunnduko
maa Iisaa wo Joomiraaɗo, de a
goondinii e ɓernde maa Laamɗo
iirtinii mo e maayde fu, a his-
inte. 10 Sabo wo e ɓernde neɗɗo
goondinta, de Laamɗo ndaardan
ɗum ponnditiiɗo. Wo e hunnduko
neɗɗo haaldata ko goondini, de
Laamɗo hisina ɗum. 11 Wo hono
Binndi ɗiin mbiiri: «Goondindo
mo fuu semtintaake.» 12 Joonin,
walaa ko senndi Alhuudiyanke

‡ **9:26** Hoseya 2.25, 2.1. § **9:28** Esaaya 10.22-23. * **9:29** No Sodoma e Gomoora kalkiraa ni winndaama e ley Fuɗɗoode 19.1-29. † **9:33** Esaaya 28.16. * **10:5** Lewinkooɓe 18.5. † **10:8** Fillitagol Tawreeta 30.12-14.

e mo wanaa Alhuudiyanke. Ɓe
fuu Joomii ɓe wo gooto, kam
woni kebbinoowo moyyereeji
muuɗum e noddooɓe ɗum ɓeen
fuu. 13 Sabo «neɗɗo fuu nodduɗo
innde Joomiraaɗo, hisinte.»‡
14 Ammaa noy ɓe keɓirta nod-
dude mo si ɓe ngoonɗinaay mo?
Noy ɓe ngoonɗinirta mo si ɓe
nanaay kabaaru makko? Noy
ɓe nanirta kabaaru makko si
baajotooɗo walaa? 15 Noy yimɓe
mbaajortoo du si nulaaka? Binndi
ɗiin mbi'ii: «Ndaar, koyɗe jottinooje
Kabaaru Lobbo na mbelna ɓernde
koy!»§ 16 De wanaa yimɓe fuu
njaɓani Kabaaru Lobbo oon.
Annabi Esaaya wi'ii: «Joomiraaɗo,
moy goonɗini waaju amin?»*
17 Ndelle goonɗinal ina yuura e
nanude waaju, waaju du ina yuura
e konngol Almasiihu.
18 De miɗo yama yalla Is-
raa'iilankooɓe nanaay naa? Ɓe
nanii koy! Aayaare wi'ii:
«Daaɗe maɓɓe nanaama e
adunaaru fuu,
konngi maɓɓe njottake faa hoore
leydi.»†
19 Miɗo yama katin: Israa'iilankooɓe
paamaay naa? Gilla arande
Muusaa winndii ko Laamɗo wi'i:
«Mi waɗan faa kiron yimɓe ɓe
nganaa yuwdi goongaari,
mi waɗan faa tikkanon yuwdi ndi
walaa hakkillo.»‡
20 Ndeen kaa, annabi Esaaya hu-
laay wi'ude caggal ɗuum:
«Yimɓe ɓe pilaakino kam ɓeen nji-
itii kam,
yimɓe ɓe yamanaay kam ɓeen du,
mi ɓanganii ɗum'en hoore
am.»§
21 Ammaa to Israa'iila, Laamɗo
wi'ii:
«Fajiri faa futuro miɗo filoo
jaɓɓaade yimɓe saliiɓe,
sattuɓe.»*

11

No Laamɗo holliri ina yurmoo Israa'iilankooɓe

1 Ndelle, miɗo yama yalla
Laamɗo yoppii yimɓe muuɗum
Israa'iilankooɓe ɓeen naa? O
yoppaay! Sabo miin e hoore
am wo mi Israa'iilanke, wo mi
yuwdi Ibrahiima, wo e lenyol
Benyamin njeyaami. 2 Laamɗo
yoppaay yimɓe muuɗum ɓe
suɓinoo gilla arande ɓeen. Yalla
on anndaa ko Binndi ɗiin mbi'i
nde annabi Iliyaasa woyanannoo
Israa'iilankooɓe ɓeen to Laamɗo
naa? O wi'ii: 3 «Joomiraaɗo, ɓe
mbarii annabaaɓe maa, ɓe kalkii
kirsirɗe maa sadaka. Miin tan
heddii, de iɓe ndaara no ɓe mbarda
kam.» 4 Ammaa ɗume Laamɗo
jaabii mo? O wi'ii: «Mi resanii
hoore am worɓe ujunaaje njeɗɗo
ɓe cujidanaay tooru wi'eteendu
Ba'al.» 5 Hono noon, hakkunde
yimɓe hannden ɓeen, ina woodi
yimɓe seeɗa ɓe Laamɗo suɓorii
saabe hinney muuɗum. 6 De si o
suɓorake ɓe hinney fu, en anndan
o suɓoraaki ɓe saabe golle maɓɓe.
Si wo saabe golle maɓɓe fu, hinney
Laamɗo oon heddataako laataade
hinney katin.
7 Ndelle, ɗume laatii? Ko laatii
dey, Israa'iilankooɓe ɓeen keɓaay
ko pilotonoo ɗuum, wo ɓe Laamɗo
suɓii ɓeen ni keɓi ɗum. Hed-
diiɓe ɓeen, ɓerɗe muɓɓen njoornaa
8 hono no winndiraa ni:
«Laamɗo uddii hakkillooji maɓɓe,
wumnii gite maɓɓe, faaɗinii
noppi maɓɓe.
Faa hannden noon worri.»*
9 Daawda du wi'ii:
«Wo rewugol maɓɓe bonngol ngool
laatanoo ɓe tuugol† faa ɓe
njana ley maggol,
laatanoo ɓe fergere faa ɓe
njukkee.

‡ **10:13** Jowiila 3.5. § **10:15** Esaaya 52.7. * **10:16** Esaaya 53.1. † **10:18** Jabuura 19.5. ‡ **10:19** Fillitagol Tawreeta 32.21. § **10:20** Esaaya 65.1. * **10:21** Esaaya 65.2. * **11:8** Fillitagol Tawreeta 29.3, Esaaya 29.10. † **11:9** Tuugolwo ko woɓɓe mbi'ata huuseeru maa bedorgal.

10 Wo gite maɓɓe niɓɓinee taa ɓe
nji'a,
wo ɓaawe maɓɓe turee faa
abada!»‡
11 Ndelle, miɗo yama: ko Al-
huudiyankooɓe ɓeen pergii ɗuum,
yalla wo faa ɓe caama faa abada
naa? Wanaa koy! De wo saabe lutti
maɓɓe ɗiin, yimɓe ɓe nganaa Alhu-
udiyankooɓe ɓeen keɓiri kisindam,
faa Alhuudiyankooɓe ɓeen kira.
12 Si lutti maɓɓe ɗiin laatanake
yimɓe adunaaru barke, si mursey
maɓɓe du laatanake ɓe nganaa Al-
huudiyankooɓe ɓeen barke, barke
oon ɓuran ɗum manngu sanne si
Alhuudiyankooɓe ɓeen fuu tuubii.

Haala hisineede yimɓe ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe

13 Joonin, wo onon yimɓe ɓe
nganaa Alhuudiyankooɓe ɓeen
kaaldammi: ko laatiimi nulaaɗo
e mooɗon ɗuum, miɗo mantoroo
gollal ngal kokkaami ngaal 14 de na
hasii mi heɓan waddude kiram e
ley lenyol am, faa mi hisina woɓɓe
maɓɓe. 15 Sabo si woɗɗineede
Alhuudiyankooɓe waɗi de
yimɓe adunaaru ndewrintinaa e
Laamɗo fu, ɗume laatoytoo si ɓe
njaɓɓowaama? Ɗum laatorto hono
wo ɓe yaltuɓe e maayde!
16 Si tamre arandeere sakkaama
Laamɗo, tame keddiiɗe ɗeen du
cakkaama. Si ɗaɗi lekki cakkaama
Laamɗo, licce ɗeen du cakkaama.
17 Joonin le, Israa'iilankooɓe ina
nga'i hono no lekki jaytun ki licce
muuɗum goɗɗe caltaa. Aan mo
wanaa Alhuudiyanke nannduɗo
e liccal jaytun laddeehi, a wad-
daama, a dobaama e jaytun kiin.
Nii keɓirɗaa ngeɗu e ko yuurata
e ɗaɗi jaytun kiin. Aɗa heɓa
barke lekki kiin, aɗa mawnida
e licce goɗɗe ɗeen. 18 Saabe
majjum, taa mantoɗaa yeeso licce
caltaaɗe ɗeen. De si aɗa mantoo
fu, miccoɗaa wanaa aan wuurni
ɗaɗi ɗiin, wo ɗaɗi ɗiin mbuurni
ma. 19 Ina woɗi tawee aɗa wi'a:
«Ko waɗi de licce ɗeen caltaa dey,
wo faa miin mi naata, mi dobee
ɗo.» 20 Goonga! Ammaa ko ɗe
caltiraa dey, wo rafi goonɗinal
majje. Aan aɗa heddii e dobeede
saabe goonɗinal maa. Ndelle,
taa mawninkina, ammaa hulu.
21 Sabo si Laamɗo accaay licce
arandeeje ɗeen fu, accataa ma
aan du. 22 Ndelle, taykita moyyuki
Laamɗo e tikkere muuɗum fuu:
tikkere makko na woni e saamuɓe
ɓeen, de moyyuki makko na woni
e maaɗa sini aɗa tabiti e moyyuki
kiin. Si wanaa ɗuum fu, aan du
a saltete. 23 Israa'iilankooɓe du,
si ɓe njoppii salaare maɓɓe de
ɓe ngoonɗini fu, Laamɗo nannan
ɓe katin hono no licce ndobirtee
e lekki. Sabo Laamɗo ina jogii
baawɗe dobude ɓe e lekki kiin
katin. 24 Ndelle aan yuuruɗo e
lekki laddeehi oon, si a saltaama
e makki a dobaama e lekki jaytun
aawaaki kiin, haala fuu walaa licce
yuurɗe e lekki aawaaki kiin, si
caltanooma ina mbaawi dobeede
e inna muɓɓen.

No Laamɗo yurmortoo yimɓe fuu

25 Sakiraaɓe, mi yiɗaa ndul-
lon ko suuɗi ɗum ɗo, heɓa taa
ndaardon ko'e mon wo on jom'en
hakkillo: Israa'iilankooɓe laatake
yoorɓe ɓerɗe, de ɗum timman
wakkati siyiiji yimɓe ɓe nganaa
Alhuudiyankooɓe fuu ngoonɗini,
naati laamu Laamɗo. 26 Hono
noon Israa'iilankooɓe ɓeen fuu
kisinirtee, no Binndi ɗiin mbiiri ni:
«Kisinoowo yuuran e Siyona,
ittan luttal fuu e yuwdi Yaaku-
uba.»§
27 «Ɗum woni amaana am e maɓɓe
wakkati nde mooytammi hak-
keeji maɓɓe.»*
28 Ko Alhuudiyankooɓe ɓeen
njaɓaay Kabaaru Lobbo oon
ɗuum, ɓe laatorii wayɓe Laamɗo,
ammaa wo ɗum saabe mooɗon

‡ **11:10** Jabuura 69.23-24. § **11:26** Esaaya 59.20. * **11:27** Yeremiya 31.33-34.

faa keɓon Kabaaru oon. De
ko Laamɗo suɓii ɓe ɗuum, ɓe
laatake ɓe o yiɗi saabe maami-
raaɓe maɓɓe. 29 Wo noon, sabo
Laamɗo waylitataa anniya dow
mo moyyinani dokke muuɗum, e
dow mo noddi. 30 Onon yimɓe ɓe
nganaa Alhuudiyankooɓe, arande
on calakeno Laamɗo, de joonin kaa
on keɓii yurmeende saabe sattere
Alhuudiyankooɓe. 31 Noon du,
joonin wo ɓeen calii Laamɗo, de
Laamɗo yurmii on. De ɗum laatake
faa ɓeen du keɓa yurmeende
makko. 32 Sabo Laamɗo uddii
yimɓe fuu e ley salaare, faa o
yurmoo ɓe fuu.

33 Hey barkeeji Laamɗo korsuɗi
ina keewi! Hakkilantaaku makko
e anndal makko ina luggi! Fay
gooto waawaa anndude anniyaaji
makko. Fay gooto waawaa faa-
mude laabi no o gollirta. 34 Wo
hono noon winndiraa:
«Moy anndi miilooji Joomiraaɗo?
Moy laatii tindinoowo ɗum?»†
35 «Moy artii hokkude mo sakko o
yoɓa ɗum?»‡
36 Si goonga, huunde fuu e makko
yuuri, huunde fuu wo kanko tiigii,
huunde fuu wo kanko jeyi. Wo
teddeengal woodan mo faa abada!
Aamiina.

12

*No goondinɓe Iisaa kaani wuur-
dude*

1 Ndelle sakiraaɓe, miɗo nyaa-
goo on sanne saabe yurmeende
Laamɗo, cakkee ko'e mon laatoɗon
sadaka buurɗo, ceniiɗo, beldo
Laamɗo. Ɗum woni dewal ngal
kaanɗon rewrude mo ngaal.
2 Taa nyemmbitee adunaaru,
ammaa accee Laamɗo heydintina
hakkillooji mon faa ɓerɗe mooɗon
mbaylitoo. Ndeen, on mbaawan
anndude muuyɗe Laamɗo: ko
woodi e ko weli mo e ko hiɓɓi.

3 Saabe moyyere nde Laamɗo
hokki kam ndeen, miɗo wi'a
mono e mooɗon fuu: taa njaaree
ko'e mooɗon to on njottaaki,
ammaa ndaardon ko'e mon e
miilooji hakkilantaaku, kawrooji
e goondinal ngal Laamɗo etani on
ngaal. 4 Gooto e meeɗen fuu ina
jogii terɗe keewɗe, de terɗe ɗeen
fuu kawtaa golle. 5 Hono noon,
enen e keewal meeɗen fuu, wo en
neɗɗo gooto e ley kawtal meeɗen e
Almasiihu. En fuu eɗen njeydaa no
terɗe fuu njeydiraa e ɓanndu ni.

6 En kokkaama dokke ceeduɗe
ɗe Laamɗo hokkiri en moyyere
muuɗum. Si Laamɗo hokkii neɗɗo
haaltude konngol ngol watti e
muuɗum, haaltira ngol no fotiri e
goondinal muuɗum. 7 Mo Laamɗo
hokki dokkal wallude woɓɓe, o
walla ɓe. Mo o hokki dokkal
jannginde, o janngina. 8 Mo o
hokki dokkal semmbindina yimɓe,
o semmbindina ɗum'en. Mo o
hokki dokkal moyyande woɓɓe du,
o hokkira e yardaamuye. Mo o
hokki dokkal ardaade, o ardoroo
tinnaare. Mo o hokki dokkal
yurmeende du, o yurmoroo woɓɓe
e seyo.

9 Njinngu mooɗon laatoo ngu
waldaa e naafikaaku. Mbanyee
ko boni, kaɓɓee e ko woodi.
10 Njiɗunduree njinngu sakiraagu,
mono fuu teddina banndum
faa ɓurna ɗum hoore muuɗum.
11 Taa accee tinnitaare mon feewa.
Ngollanon Joomiraaɗo e ɓerɗe mon
fuu. 12 Mbeltee e ley jikke mooɗon,
munyee torra, tinnee keddododon
e du'aare. 13 Mballee seniiɓe
Laamɗo e haajuuji muɓɓen, laatee
jaɓɓotooɓe weerɓe. 14 Mbarkinee
torrooɓe on. Mbarkinon ɓe, taa
kuɗon ɓe. 15 Ceyodee e seyiiɓe,
mboydee e woyooɓe. 16 Laatodee
miilo wooto. Taa pilee man-
ngu ammaa kawtee ko'e mon e
lokkaaɓe. Taa tiigoree ko'e mon
on jom'en hakkillo. 17 Si goɗɗo

† **11:34** Esaaya 40.13. ‡ **11:35** Ayuuba 41.3.

waɗii on ko boni, taa njomnitee
ɗum. Kakkilanee waɗude ko
yimɓe fuu ndaarata na ŋarɗi. 18 Si
na laatoo, ngondiree e yimɓe
fuu e jam. Piloɗon ɗum haddi
no mbaawruɗon. 19 Sakiraaɓe
horsuɓe, taa njomnitanee ko'e
mon. Ko kaanɗon waɗude dey,
accee tikkere Laamɗo ndeen
yomnitanoo on. Sabo e ley Binndi
ɗiin Joomiraaɗo wi'ii: «Miin woni
jomnitotooɗo, miin yoɓoyta ɓe.»*
20 Ina winndaa katin: «Si ganyo ma
yolbii fu, nyaamnaa ɗum, si ɗomɗii
njarnaa ɗum. Si a waɗii nii fu, a
waɗan o semta saabe ko o waɗi ko
boni ɗuum.»† 21 Taa accu ko boni
jaale, ammaa jaalora ko boni ɗuum
e ko wooɗi.

13

Haala ɗowtanaade laamiiɓe

1 Mono fuu ɗowtanoo laamiiɓe,
sabo laamu walaa si wanaa
yuurungu to Laamɗo. Laamiiɓe
fuu wo Laamɗo joyyini ɗum'en.
2 Saabe ɗuum, neɗɗo fuu caliiɗo
laamu leydi salake ko Laamɗo
yamiri. Caliiɗo yamiroore Laamɗo
du fooɗanan hoore muuɗum
jukkungo. 3 Gaɗoowo ko wooɗi
walaa ko huldata hooreeɓe ɓeen,
wo gaɗoowo ko boni hulata ɓe.
Aɗa yiɗi tawee a hulataa laamiiɓe
leydi naa? Ndelle, ngaɗaa ko
wooɗi. Ndeen laamu yettete.
4 Sabo laamiiɓe wo gollanooɓe
Laamɗo faa nafe. Ammaa si tawii
wo ko boni ngaɗataa, kulaa, sabo
wanaa ɓolum laamiiɓe mbakkorii
kaafaahi. Wo ɓe gollanooɓe
Laamɗo faa ɓe tabintina jukkungo
muuɗum dow gaɗoowo ko boni
fuu. 5 Ndelle, tilay ɗowtanoɗon
laamiiɓe ɓeen, wanaa saabe hulde
jukkeede tan, ammaa faa taa ɓerɗe
mon pela on du. 6 Ɗum waɗi de
oɗon njoɓa lampo, sabo laamiiɓe
ɓeen wo gollanooɓe Laamɗo,
hokkuɓe wakkatiiji muɓɓen fuu
faa laamoo. 7 Kokkee mono fuu
ko jeyi hokkeede. Kokkee lampo
mo kaanɗon hokkude lampo,
kokkon tino mo kaanɗon hokkude
tino. Kulon mo kaanɗon hulude,
teddinon mo kaanɗon teddinde.

No yimɓe njeyri yiɗundurde

8 Taa njoganee fay gooto nya-
maande. Huunde wootere tan
haani laataade nyamaande, ɗum
woni yiɗundurde. Sabo jiɗɗo
gondo muuɗum fuu, tabintinii
jamirooje Tawreeta. 9 Oɗon anndi
kaɗaaɗi ɗii ɗo: «Taa jeenu, taa
waɗu war-hoore, taa wujju, taa
muuyu ko a jeyaa». Kanji e
jamirooje goɗɗe ɗeen fuu ina
kawriti e yamiroore wootere.
Ndeen woni: «Njiɗiraa gondo maa
no njiɗirɗaa hoore maa ni.» 10 Jiɗɗo
gondo muuɗum waɗataa ɗum ko
boni. Ndelle njinngu na tabintina
Tawreeta oon.
11 Taykee kujje ɗeen, sabo oɗon
anndi wakkati mo ngonɗen e
muuɗum. Wakkati mo kaanɗon
finude oon yonii. Sabo joonin
kisindam ɓuri ɓadaade en diina
nde naatunoɗen e goonɗinal
ndeen. 12 Jemma ɓadake timmude,
nyalooma ɓattake. Ndelle, ce-
len gollude golle nimre, kooyen
kaɓitirɗe annoora. 13 Mbuurden
no haaniri, hono no wonɓe ley
annoora nyalooma. Wanaa e
ley fijirde bonnde e sulagol,
wanaa e golleeji ɓalli tuundi e
rafi semto, wanaa e pooɗundural
e kiram. 14 Ɓornoree Joomiraaɗo
meeɗen Iisaa Almasiihu hono no
kaddungal ni, taa kilnee muuyɗe
terɗe mooɗon, taa nyaamnon ɗe.

14

Haala lokkaaɓe e jom'en semmbe

1 Njaɓɓee mo goonɗinal muuɗum
lokkiɗi tawa on peldaay ɗum
ko miilotoo. 2 Hasii goɗɗo ina
woodi goonɗinal faa na waawi
nyaamude huunde fuu, tawee

* **12:19** Fillitagol Tawreeta 32.35. † **12:20** Banndi 25.21-22.

goɗɗo du goondinal muuɗum ina
lokkiɗi faa nyaamataa teewu.
3 Nyaamoowo teewu oon taa yawa
mo nyaamataa teewu oon. Mo
nyaamataa teewu oon taa fela
nyaamoowo teewu oon, sabo
Laamɗo jaɓɓake mo. 4 Aan, wo a
moy faa pelaa gollanoowo goɗɗo?
Yalla imo darii faa wooɗi naa
o saamii, ɗum fuu wo donngal
joomiiko. O daroto faa wooɗa
du, sabo Joomiraaɗo ina woodi
baawɗe jogaade mo faa o daroo.

5 Hasii goɗɗo ina jogorii
nyalaande wootere ina ɓuri goɗɗe
teddude, tawee goɗɗo du ina jo-
gorii nyalaaɗe fuu wo potu. Mono
fuu tannyora ko miilotoo ɗum e
ley hakkillo muuɗum. 6 Ɓurdinɗo
nyalaande oon waɗirii ɗum saabe
Joomiraaɗo. Katin du, nyaamoowo
ko yiɗi fuu oon waɗirii ɗum
saabe Joomiraaɗo, sabo imo yetta
Laamɗo. Mo nyaamataa teewu
oon du waɗirii ɗum saabe Joomi-
raaɗo, imo yetta Laamɗo kanko
du. 7 Sabo fay gooto e meeɗen
wuurantaa hoore muuɗum, katin
du fay gooto e meeɗen maayantaa
hoore muuɗum. 8 Si en mbuurii,
wo Joomiraaɗo mbuuranɗen. Si
en maayii du, wo Joomiraaɗo
maayanɗen. Si en mbuurii naa si
en maayii fu, wo Joomiraaɗo oon
jeyi en. 9 Sabo Almasiihu maayii,
de ummii e maayde faa laatoo
Joomiraaɗo wuurɓe e maayɓe fuu.

10 Aan, ko waɗi de aɗa fela saki-
ike maa goondinɗo oon? Naa
aan, ko waɗi de aɗa yawa sakiike
maa goondinɗo oon? En fuu, en
ndaroyto yeeso sarorde Laamɗo.
11 Sabo ina winndaa:

«Joomiraaɗo wi'ii:

‹Tannyoree, no tannyorɗon mi
buurɗo:

Koppi fuu kofanto kam,

ɗemle fuu ceedoto miin woni
Laamɗo.› »*

12 Ndeen mono e meeɗen fuu
jaabanto hoore muuɗum yeeso
Laamɗo.

13 Ɗum le, taa pelunduren
hakkunde meeɗen katin. Kooyee
anniya reentaade e huunde fuu
ko waawi fergude sakiike mon
naa ko liɓata ɗum. 14 Saabe
kawtal am e Joomiraaɗo men
Iisaa miɗo tannyori nyaamdu
fuu e hoore muuɗum harmaa.
Ammaa si neɗɗo miilii goɗɗum
wo karmuɗum, ɗum harmanan
ɗum kam kaa. 15 Si a torrii sakiike
maa goondinɗo oon saabe ko
nyaamuɗaa, a jokkaay laawol
njinngu. Taa halku mo Almasiihu
maayani dow ko nyaametee.
16 Ndelle, ko ndaarɗon na wooɗi
ɗuum, tinnee taa woɓɓe mbonkoo
on saabe majjum. 17 Sabo laamu
Laamɗo wanaa kabaaru nyaamdu
naa njaram, wo kabaaru fonndi-
taare e jam e seyo ley kawtal
Ruuhu Ceniiɗo. 18 Golliranoowo
Almasiihu hono noon fuu, welan
Laamɗo, yimɓe du teddinan ɗum.
19 Ndelle, piloɗen ko ɓeydata jam
hakkunde meeɗen. Mono fuu filoo
ko semmbindinta banndum ley
goondinal.

20 Taa mbonnon golle Laamɗo
saabe haala nyaamdu. Si goonga,
nyaamdu fuu ina laaɓi, ammaa si
nyaamdu ndu nyaamataa nduun
ina ferga sakiike maa, nyaamude
ndu wooɗaa. 21 Ko wooɗi dey,
wo taa nyaamon teewu naa njaron
doro, naa ngaɗon huunde fuu ko
fergata sakiike mooɗon. 22 Huunde
fuu ko ngoondinɗaa, njogoɗaa ɗum
hakkunde maa e Laamɗo. Barke
woodanii mo sikkitirtaa ko woni
e hakkillo muuɗum. 23 Ammaa si
neɗɗo waɗii sikki-sakka de nyaami
fu, jukkete, sabo joomum nyaami-
raay goondinal. Huunde fuu ko
waldaa e goondinal wo luttal.

15

1 Enen selluɓe goondinal ɓeen,
eɗen kaani wallude ɓe goondinal

* **14:11** Esaaya 45.23.

muɓɓen lokkiɗi ɓeen. Haanaa
ngaɗen ko weli en tan. 2 Gooto e
meeɗen fuu filoo ko welata gondo
muuɗum, faa nafa ɗum, de semm-
bindina ɗum ley goondinal. 3 Sabo
fay Almasiihu jokkaay mbelirka
yonki muuɗum, ammaa laatake
no winndiraa ni: «Mbonkaaji
mbonkiiɓe ma ɗiin e am njani.»*
4 Ko winndanoo arande e ley
Binndi ɗiin ɗuum, winndaama faa
janngina en. Iɗi kolla en munyal,
iɗi cellina ɓerɗe men, faa keɓen
tannyoral ley jikke men. 5 Laamɗo
jom munyal, cellinoowo ɓerɗe oon,
hokku on laataade jom'en miilo
wooto hono no Iisaa Almasiihu
anndiniri on ni. 6 Noon teddinirton
Laamɗo e anniya gooto e daande
wootere. Oon woni Baaba Iisaa
Almasiihu Joomiraaɗo men.

7 Njaɓɓunduree no Almasiihu
jaɓɓorii on ni, faa Laamɗo teddi-
nee. 8 Miɗo wi'a on: Almasiihu
warii gollani Alhuudiyankooɓe.
Ko o gollani ɓe ɗuum hollitii
Laamɗo wo koolniiɗo, sabo tabin-
tinii amaanaaji ɗi waɗannoo
maamiraaɓe maɓɓe ɗiin. 9 Wooɗi
du, wo faa lenyi goɗɗi ɗiin ted-
dina Laamɗo dow yurmeende
muuɗum, hono no winndiraa:

«Saabe ɗuum, mi yettete hakkunde
lenyi,
mi yimante faa teddina innde
maa.»†

10 Ina winndaa katin:

«Onon lenyi, mbeltodee e yimɓe
Joomiraaɗo ɓeen.»‡

11 Katin du:

«Njettee Joomiraaɗo, onon lenyi
fuu!
Manee mo, onon siyiiji yimɓe
fuu!»§

12 Annabi Esaaya du wi'ii:

«Ɗuuruɗo e lenyol Yesa warowan,
oon ummoytoo faa laamoo
lenyi adunaaru.
Ɗi njowan jikke majji e makko.»*

13 Laamɗo jom jikke oon hebbin
on seyo e jam fuu saabe ko
ngoondindon mo, faa jikke mooɗon
ɓeydoo heewude saabe baawɗe
Ruuhu Ceniiɗo!

No Pool haaldi kabaaru golle muuɗum

14 Sakiraaɓe am, miɗo tannyori
oɗon keewi mboodirka, oɗon
keewi anndal, katin du mono
fuu na waawi tindinde banndum.
15 Ammaa ley ɓataaki ki miɗo
suusi haalande on haalaaji goɗɗi
faa laaɓa faa mi miccintina on
ɗi. Mi haaldirii noon saabe
moyyere nde Laamɗo hokki kam
16 laataade gollanoowo Iisaa
Almasiihu e ley yimɓe ɓe nganaa
Alhuudiyankooɓe. Ko mbaajo-
toomi Kabaaru Lobbo oon ɗuum
wo gollal ceniingal faa ɓe nganaa
Alhuudiyankooɓe ɓeen laatoo
sadaka beldo Laamɗo mo Ruuhu
Ceniiɗo senini. 17 Ndelle, e kawtal
am e Iisaa Almasiihu, miɗo waawi
mantoraade golleeji ɗi ngollanmi
Laamɗo ɗiin. 18 Sabo walaa fuu
ko cuusumi haalude si wanaa
ko baawɗe Almasiihu tabintini
e ley golle am faa waddana ɓe
nganaa Alhuudiyankooɓe ɓeen
ɗowtanaade Laamɗo. O waɗii ɗum
ley haala am e ley golle am, 19 e ley
baawɗe maandeeji e kaayeefiiji,
fuu dow baawɗe Ruuhu Laamɗo.
Hono noon njottinirmi Kabaaru
Lobbo haala Almasiihu oon nokku-
uje fuu gilla Urusaliima e seraaji
muuɗum faa leydi Illiriya. 20 Katin
du, gilla arande anniya am wo
waajaade Kabaaru Lobbo ɗo innde
Almasiihu yottaakino, faa taa mi
nyiɓa dow nyimngo neɗɗo goɗɗo.
21 De mi waɗa hono no winndiraa
ni:

«Ɓe kumpitaakano haala makko
ɓeen nji'owan,
ɓe nanaayno ɓeen du
paamowan.»†

Haala anniyaaji Pool

* **15:3** Jabuura 69.10. † **15:9** 2 Samuwiila 22.50, Jabuura 18.50. ‡ **15:10** Fillitagol Tawreeta 32.43. § **15:11** Jabuura 117.1. * **15:12** Esaaya 11.10. † **15:21** Esaaya 52.15.

22 Wo gollal waajaade ngaal
haɗi kam warude to mooɗon kile
keewɗe. 23 Joonin kaa, gollal ngaal
huuɓii leyɗe ɗee ɗo. Katin du
waɗii duuɓi keewɗi ko njiɗumi
warude to mooɗon. 24 Miɗo yiɗi
fantude to mooɗon si miɗo yaha
Espanya. Si mi ndaarii on de
ceyodiimi e mooɗon fu, oɗon
mbaawi wallude kam e jahaangal
am faa mi yottowoo toon.
25 De joonin kaa mi yahan
Urusaliima faa mi walla seniiɓe
wonɓe toon. 26 Sabo kawrite
goondiinɓe gonɗe Makedoniya e
Akaya ɗeen anniyake hawrun-
durde mballa faa kokka talkaaɓe
jeyaaɓe e seniiɓe Urusaliima ɓeen.
27 Ɓe anniyorii ɗum ɓerɗe belɗe, de
na tilsani ɓe hono njobdi du. Sabo
si Alhuudiyankooɓe ɓeen mballii
lenyi goɗɗi ɗiin keɓa ngeɗu e
barkeeji Ruuhu fu, lenyi ɗiin du ina
kaani wallirde Alhuudiyankooɓe
e kujje adunaaru. 28 Si mi yottinii
ɗum, mi hokkii ɓe ko hawrunduraa
ɗuum fu, mi yahan Espanya, mi
fantan to mooɗon. 29 Miɗo anndi si
mi warii to mooɗon fu, mi wardan
e barke Almasiihu keewɗo.
30 Sakiraaɓe, saabe Joomiraaɗo
meeɗen Iisaa Almasiihu e saabe
njinngu ngu Ruuhu oon hokkata
nguun, miɗo nyaagoo on sanne:
kawton e am e ley du'aawuuji
mooɗon to Laamɗo saabe am.
31 Ɲaarooɗon Laamɗo danna kam
e yimɓe ɓe ngoondiinaay wonɓe
Yahuudiya ɓeen, katin du seniiɓe
wonɓe Urusaliima ɓeen njaɓɓoo
ballal ngal njaaranammi ɗum'en
ngaal. 32 Hono noon, mi yottorto
on e ɓernde welnde saabe muuyɗe
Laamɗo, de keɓden powtiri seeɗa.
33 Laamɗo jom jam wondu e
mooɗon, on fuu. Aamiina.

16

Jowtaali

1 Miɗo haalana on kabaaru saki-
ike meeɗen debbo bi'eteeɗo Febe,
gollanoowo kawrital goondiinɓe
gonngal ley Kankiriya oon.
2 Njaɓɓoroɗon mo ley innde Joomi-
raaɗo no seniiɓe ɓeen kaaniri
njaɓɓoreede ni. Katin du mballee
mo e huunde fuu ko o haajaa, sabo
o wallii heewɓe, miin du o wallii
kam. 3 Njowtanon kam Pirisilla e
Akila, gollidooɓe e am golle Iisaa
Almasiihu ɓeen. 4 Kamɓe nesi
mursude yonkiiji maɓɓe faa ɓe
ndanna yonki am. Wanaa miin
tan yettata ɓe, kawrite goondiinɓe
ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe ɗeen
fuu ina njetta ɓe. 5 Njowtanon
kam goondiinɓe hawrooɓe ley
suudu maɓɓe ɓeen fuu. Njowton
Epaynetus, giɗo am korsuɗo oon.
Kanko artii goondiinde Almasiihu
ley leydi Aasiya fuu. 6 Njowton
Mariyama tampanɗo on sanne
oon. 7 Njowton Andoronika e
Yuniya, banndiraaɓe ɓe uddi-
danoomi e kasu ɓeen. Wo ɓe
nulaaɓe anndaaɓe sanne, katin
du kamɓe artii kam goondiinde
Almasiihu.

8 Njowton Ampiliyaatu mo
korsinirmi saabe Joomiraaɗo oon.
9 Njowton Urbaanu, gollidoowo e
meeɗen golle Almasiihu oon, kam
e Estaaki giɗo am korsuɗo oon.
10 Njowton Apeles, tabintinaaɗo
wo jokkuɗo Almasiihu e goonga.
Njowton yimɓe galle Aristobul.
11 Njowton Herodiyon banndam
oon. Njowton yimɓe galle Narsisi
hawtuɓe e Joomiraaɗo ɓeen.
12 Njowton Tirifena e Tirifosa,
rewɓe gollanooɓe Joomiraaɗo
ɓeen. Njowton Persis mo korsinmi,
oon wo debbo tampuɗo sanne e ley
gollande Joomiraaɗo. 13 Njowton
Rufus mo Joomiraaɗo suɓii oon.
Njowton inniiko mo ndaardumi
wo inna am ni, miin du. 14 Njowton
Asinkiriti e Felegon e Hermes e
Patorooba e Hermasa e goondiinɓe
Iisaa wonduɓe e maɓɓe ɓeen.
15 Njowton Filoloogu e Yuliya,
njowton Nere e sakiikem debbo,
kam e Olimpa. Njowton seniiɓe

wonduɓe e maɓɓe ɓeen fuu.
16 Jowtunduron e jowtaali ceniiɗi.
Kawrite goonɗinɓe Almasiihu fuu
ina njowta on.

17 Sakiraaɓe, miɗo ŋaaroo on
sanne, kakkilon e waddooɓe
ceedaagu. Iɓe perga yimɓe sabo
ɓe calake jannde nde keɓuɗon
ndeen. Mboɗɗee ɓe! 18 Sabo yimɓe
wa'uɓe hono noon ngollantaa
Joomiraaɗo meeɗen Almasiihu.
Ko ɓe ngollanta dey, wo deedi
maɓɓe. Wo e haalaaji maɓɓe
beldi e manooje maɓɓe jaayɗe ɓe
majjinirta hakkillooji yimɓe ɓe
anndaa ɓeen. 19 Onon le, kabaaru
ɗowtaare mooɗon yottake yimɓe
fuu. Saabe ɗuum miɗo weltoroo
on, de miɗo muuyani on laatoɗon
jom'en hakkillo e dow ko woodi,
laatoɗon ɓe ngalaa feloore du
e dow ko boni. 20 Laamɗo jom
jam oon waɗan niison Seyɗaani
ley teppe mooɗon ko ɓooyataa.
Hinney Joomiraaɗo meeɗen Iisaa
wondu e mooɗon.

21 Timote gollidoowo e am oon
ina jowta on. Lukiyus e Yason e
Sosipatoro banndiraaɓe am ɓeen
ina njowta on. 22 Miin, Tertiyu, bin-
ndanɗo Pool ɓataaki ki oon, miɗo
jowta on saabe kawtal meeɗen
e Joomiraaɗo. 23 Gayus, beero
am mo kawrital goonɗinɓe ngaal
hawrata galle muuɗum oon, ina
jowta on. Erasta kalfinaaɗo kaalisi
ngalluure nde oon ina jowta on,
kam e Kuwartus sakiike meeɗen
oon. [24 *]

Jettooje

25 Jettooje ngoodanii Laamɗo
baawɗo semmbinde on fodde
Kabaaru Lobbo haala Iisaa Almasi-
ihu mo mbaajiimi oon. Kabaaru
Lobbo oon wo ɓangugol sirri
Laamɗo cuuɗanooɗo gilla arande
26 de joonin o ɓanginaama. Dewte
annabaaɓe anndinii ɗum lenyi
ɗiin fuu no Laamɗo duumiiɗo
oon yamiri ni, faa ɗi ngoonɗina
Laamɗo, ɗi ɗowtanoo ɗum.
27 Laamɗo kam tan woni hakki-
lanteejo. Teddeengal woodan mo
faa abada saabe Iisaa Almasiihu.
Aamiina.

* **16:24** E ɗereeji ɓooyɗi, goɗɗi ina ɓeyda aaya 24: Hinney Joomiraaɗo meeɗen Iisaa Almasiihu wondu e mooɗon on fuu. Aamiina.

Ɓataaki Pool arandeehi yaade to Korintunkooɓe

1 Ɓataaki ki to amin yuuri,
miin Pool, e sakiike meeɗen
Sosteni. Miin Pool, mi noddaaɗo
saabe muuyɗe Laamɗo faa mi
laatoo nulaaɗo Iisaa Almasiihu.
2 Miɗen njowta kawrital goonɗinɓe
Laamɗo gonngal ngalluure Ko-
rintu.* Laamɗo noddii on faa
laatoɗon yimɓe muuɗum seniiɓe,
seniraaɓe kawtal Iisaa Almasiihu.
O noddii on, onon e noddooɓe
innde Joomiraaɗo meeɗen Iisaa
Almasiihu ɗo tawaa fuu. Oon woni
Joomiraaɗo maɓɓe, wo Joomiraaɗo
meeɗen du. 3 Wo Laamɗo Baaba
meeɗen e Joomiraaɗo men Iisaa
Almasiihu kokku on moyyere e
jam.

No Pool yettiri Laamɗo dow Korintunkooɓe

4 Miɗo yetta Laamɗo saabe
mooɗon wakkati fuu ko hokki
on moyyere muuɗum ley kawtal
Iisaa Almasiihu. 5 Si goonga, ley
kawtal muuɗum on keɓii ko wooɗi
fuu e ley haala e ley anndal fuu.
6 Seedaaku amin haala Almasiihu
tabitii e mooɗon jaati. 7 Ɗum waɗi
de on nyakiraaka dokkal Laamɗo
fay gootal e ley ko keɗiɗon gartol
Joomiraaɗo meeɗen Iisaa Almasi-
ihu. 8 Kam hokkata on semmbe
faa ɗo adunaaru haaɗi, yalla oɗon
laatoo ɓe ngalaa feloore nyannde
gartol Joomiraaɗo men Iisaa Al-
masiihu. 9 Laamɗo noɗɗuɗo on faa
kawton e Ɓiyum Iisaa Almasiihu
Joomiraaɗo meeɗen wo koolniiɗo.

Haala pooɗundural hakkunde goonɗinɓe

10 Sakiraaɓe, miɗo nyaagoo on
sanne e innde Joomiraaɗo men
Iisaa Almasiihu: tiigunduree,
laatoɗon daande wootere. Taa
peccoɗon, ammaa laatoɗon jogiiɓe
hakkillo wooto e anniya gooto faa
hiɓɓi. 11 Sakiraaɓe am, si goonga
mi narrii yimɓe suudu Kolowe
pooɗundural ina woni hakkunde
mooɗon. 12 Ko njiɗumi wi'ude dey,
woɓɓe mooɗon ina mbi'a wo Pool
ngoodani, woɓɓe ina mbi'a wo
Apolos ngoodani,† woɓɓe du ina
mbi'a wo Piyeer ngoodani, woɓɓe
katin du ina mbi'a wo Almasiihu
ngoodani. 13 Yalla Almasiihu
wo pecciiɗo naa? Yalla wo Pool
maayani on dow leggal palaangal
naa? Wo e innde Pool lootiraɗon
lootagal batisima‡ naa? 14 Miɗo
yetta Laamɗo ko mi lootaay fay
gooto mooɗon lootagal batisima, si
wanaa Kirispus e Gayus. 15 Hono
noon, fay gooto waawaa wi'ude
wo e innde am lootiraɗon lootagal
batisima. 16 Ayyo, goonga, mi
batisiino katin du galle Estefaana.
Ko faltii ɗum, mi anndaa yalla
mi batisii goɗɗo katin. 17 Sabo
Almasiihu nulaay kam mi batisa.
Ko o nuldi kam dey, mi haala
Kabaaru Lobbo oon, tawa wanaa
dow haalaaji am nyeenyuɗi ɗum
jooɗii, faa taa maayde makko dow
leggal palaangal ndeen laatoo
ɓolum.

No Almasiihu holliri baawɗe Laamɗo e hakkilantaaku Laamɗo

18 Si goonga, haala maayde Iisaa
dow leggal palaangal wo puuyn-
dam to halkooɓe ɓeen, ammaa to
meeɗen enen hisinteeɓe ɓeen, wo
ka baawɗe Laamɗo. 19 Sabo ina
winndaa:

«Mi bonnan hakkilantaaku jom'en hakkillo,
paamal faamuɓe du, mi jiiɓan ngal.»§

20 Ndelle won ko jom hakkillo
woni naa? Won ko jannginoowo
Tawreeta woni naa? Won ko
baawɗo haala e jamaanu o woni

* **1:2** Golle Nulaaɓe 18.1-17. † **1:12** Golle Nulaaɓe 18.24-28. ‡ **1:13** Ɗo wi'ete lootagal batisima dow haala batisima, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee. § **1:19** Esaaya 29.14.

naa? Walaa, sabo Laamɗo waylitii
hakkilantaaku adunaaru ndu,
waɗi ɗum puuyndam. 21 Yimɓe
adunaaru ndu e hakkilantaaku
muɓɓen fuu anndítaay no Laamɗo
holliri hoore muuɗum e ley
hakkilantaaku mum. Ɗuum
waɗi de Laamɗo muuyi hisinirde
goondinɓe ɗum ɓeen e waaju
amin nannduɗo e puuyndam
oon. 22 Alhuudiyankooɓe ina piloo
kaayeefiiji, Geresankooɓe du ina
njiɗi hakkilantaaku. 23 De enen
kaa, kabaaru tonteede Almasiihu e
leggal palaangal mbaajotoɗen. To
Alhuudiyankooɓe wo ɗum haala
cemtiniika mettuka, to lenyi goddi
du wo ɗum puuyndam. 24 Ammaa
to yimɓe ɓe Laamɗo noddi ley
Alhuudiyankooɓe e ley lenyi goddi,
Almasiihu wo baawɗe Laamɗo, wo
hakkilantaaku Laamɗo. 25 Sabo
ko nanndi e puuyndam Laamɗo
ɗuum ina ɓuri hakkilantaaku
ɓiɓɓe-Aadama. Katin du ko nanndi
e lokkaaku Laamɗo ɗuum ina ɓuri
semmbe ɓiɓɓe-Aadama.

26 Ndaaree ko'e mooɗon, onon
sakiraaɓe ɓe Laamɗo noddi: ɓe
yimɓe njogorii wo jom'en hakkil-
looji keewaa e ley mooɗon, jom'en
baawɗe keewaa e ley mooɗon,
yuuruɓe e lenyi tedduɗi du keewaa
e ley mooɗon. 27 Ammaa Laamɗo
suɓake ko adunaaru jogorii wo
puuyndam faa huyfina jom'en
hakkillo ɓeen. Laamɗo suɓake ko
adunaaru jogorii wo lokkaaku faa
huyfina ko jogii semmbe. 28 O
suɓake ko hoyi, ko yawnii, ko
adunaaru ndu jogorii wo ɓolum
ɗuum, faa o waɗa ko tayketee
ɗuum laatoo ɓolum. 29 O waɗii
ɗum taa fay gooto mantoo yeeso
makko. 30 Kanko hawti on e
Iisaa Almasiihu. Kam laatanii
en hakkillo yuurungo to Laamɗo,
laatanii en fonnditaare e senaare
e rimɗineede. 31 Wo hono nii
faa ko Binndi ɗiin mbi'i ɗuum
laatoo: «mantotooɗo fuu mantoroo
Joomiraaɗo.»*

2

Haala hakkilantaaku Laamɗo

1 Sakiraaɓe, miin du, nde ngar-
noomi to mooɗon faa mi waajoo on
goonga Laamɗo tedduɗo ndeen, mi
waajoraaki on haalaaji nyeenyal,
mi waajoraaki on hakkilantaaku
yimɓe. 2 Sabo mi anniyakeno
mi waajataako on fay huunde si
wanaa haala Iisaa Almasiihu e ton-
teede muuɗum dow leggal palaan-
gal. 3 Nde ngondunoomi e mooɗon
ndeen, miɗo lokkiɗi, miɗo huli
sanne faa miɗo diwna. 4 Haala am
e waaju am yowaaki dow nyeenyal
haala nanngooha hakkillo. Ko ɗum
yowinoo dow muuɗum dey, wo
baawɗe ɗe Ruuhu Ceniiɗo hollata
ɗeen, 5 taa goondinal mon yowoo
dow hakkilantaaku yimɓe, ammaa
yowoo dow baawɗe Laamɗo.

6 De si goonga, wo hakkilan-
taaku min mbaajotoo hakkunde
mawnuɓe e ley goondinal. Wanaa
hakkilantaaku adunaaru ndu min
mbaajotoo, maa hakkilantaaku
jom'en baawɗe halketeeɓe e ley
jamaanu o. 7 Wo hakkilan-
taaku Laamɗo min mbaajotoo.
Hakkilantaaku nguun wo goonga
tedduɗo cuuɗaaɗo yimɓe mo
Laamɗo fodanii en gilla adunaaru
tagaaka faa teddineɗen. 8 Fay
gooto e laamiiɓe adunaaru ɓeen
faamanaay hakkilantaaku nguun,
sabo sini ɓe paamaniino ɗum fu,
ɓe tontataano Joomiraaɗo tedduɗo
oon. 9 Ammaa ɗum laatake hono
no winndiraa:

«Yitere fuu yi'aay, nowru fuu nanaay,
ɓernde fay gooto miilaaki,
ko Laamɗo moyyinani yiɗuɓe ɗum.»*

10 Enen kaa, Laamɗo hollirii en
ɗum Ruuhu muuɗum. Ruuhu oon
ina tiima huunde fuu, fay ko luggi
to Laamɗo. 11 Moy waawi anndude
miilooji neddo si wanaa yonki
ngonki e muuɗum kiin? Hono

* **1:31** Yeremiya 9.23. * **2:9** Esaaya 64.3.

noon du, fay gooto anndaa miilooji
Laamɗo si wanaa Ruuhu muuɗum
oon. 12 Enen le, en keɓii Ruuhu,
de wanaa to adunaaru o yuuri, wo
to Laamɗo o yuuri. En keɓii ɗum
faa paamen moyyere nde Laamɗo
waɗani en ndeen fuu. 13 Si miɗen
mbaajoo ɗum, min mbaajortaako
haalaaji ɗi hakkilantaaku ɓiɓɓe-
Aadama kokkata min. Ammaa
min mbaajorto haalaaji ɗi Ruuhu
oon hokkata min. Miɗen piirtira
goongaaji Ruuhu ɗiin e haalaaji
ɗi hokkata ɗiin. 14 Ammaa mo
heɓaay Ruuhu Laamɗo oon jaɓataa
kulle Ruuhu ɗeen, sabo wo ɗe
puuyndam to muuɗum. O waawaa
faamude ɗe, sabo Ruuhu oon
tan waawi hollude no kulle ɗeen
carortee. 15 De neɗɗo keɓuɗo
Ruuhu oon ina waawi saraade
huunde fuu ley hakkillo mum, de
fay gooto waawaa saraade ɗum.
16 Wo hono no Binndi ɗiin mbiiri:
«Moy anndi miilooji Joomiraaɗo?
Moy waawi jannginde ɗum?»†
De enen kaa, eɗen ngoodi miilo Al-
masiihu.

3

Haala gollanooɓe Laamɗo

1 Miin kaa, sakiraaɓe, mi
waawaay haalirande on hono
no kaaldirammi e jogiiɓe Ruuhu
Ceniiɗo ni. Ammaa mi haaldiranii
on hono wo on jokkuɓe muuyɗe
terɗe, hono wo on cukaloy keccoy
e ley goonɗinal Almasiihu. 2 Wo
ɓiraaɗam kokkumi on, wanaa
nyaamdu tekkundu, sabo on
mbaawanaano ndu. Fay joonin
du, on mbaawanaa ndu, 3 sabo wo
muuyɗe terɗe mon tan njokkuɗon
tafon. Ko kirundural bonngal e
kalala woni hakkunde mooɗon
ɗuum, wanaa ɗuum ina holla wo
muuyɗe terɗe njokkuɗon naa?
Ayyo, oɗon laatii hono jokkuɓe
adunaaru tan. 4 Si gooto mooɗon
wi'ii Pool heedani, goɗɗo katin
wi'ii Apolos heedani, wanaa ɗum
ina holla miilooji adunaaru ndu
njokkuɗon naa?

5 Ɗume Apolos woni? Ɗume Pool
woni? Min gollanooɓe Laamɗo
tan, yaarooɓe on to goonɗinal.
Mono fuu gollii ko Joomiraaɗo
hokki ɗum. 6 Miin, mi aawii,
Apolos du wiccii, ammaa Laamɗo
woni mawninoowo. 7 Hono noon,
aawuɗo oon e jarnuɗo oon fuu
nganaa fay huunde. Laamɗo
mawninoowo oon tan woni
baawɗo. 8 Aawuɗo e jarnuɗo fuu
potu. Mono e muɓɓen fuu barjete
ko fotata e tampiri muuɗum.
9 Sabo minen, min gollidooɓe
e Laamɗo. Onon wo on ngesa
Laamɗo, wo on nyimngo Laamɗo.

10 E dow moyyere nde Laamɗo
waɗani kam ndeen, mi wasii
joyyinirde hono no nyiɓoowo jom
hakkillo waɗata ni. Joonin goɗɗo
ina nyiɓa e dow mayre. Ammaa
mono fuu hakkila no nyimrata.
11 Fay gooto waawaa wasude
joyyinirde wonnde, sabo aran-
deere ndeen tabitii. Kayre woni
Iisaa Almasiihu. 12 Woodi, neɗɗo
na waawi nyiɓude dow joyyinirde
ndeen kaŋŋe naa cardi naa kaaye
dime. Imo waawi nyiɓude leɗɗe
naa huɗo naa yommbe. 13 De
mono fuu, golle muuɗum ɓanginte
nyannde gartol Almasiihu. Sabo
ndeen, yiite ɓanginan golle mono
fuu, hollan no golleeji ɗiin ngorri.
14 Mo golle muuɗum heddii ina
darii dow joyyinirde ndeen, heɓan
mbarjaari. 15 Ammaa mo yiite
ngeen nyaami golle muuɗum,
waasii mbarjaari mum. Kam e
hoorem kaa hisinte, de na wa'i
hono peyyitinɗo yiite ni.

16 Yalla on anndaa wo on suudu
Laamɗo, woodi Ruuhu Laamɗo
oon ina woni e mooɗon naa?
17 Ndelle, neɗɗo fuu kalkuɗo suudu
Laamɗo nduun, Laamɗo halkan
ɗum. Sabo suudu Laamɗo nduun

† **2:16** Esaaya 40.13.

wo seniindu. Woodi, onon ngoni
suudu nduun.
18 Taa fay gooto hiila hoore
muuɗum. Si goɗɗo mooɗon mi-
ilake ina jogii ko yimɓe adunaaru
ndaardata wo hakkillo ɗuum,
joomum laatoo puuyɗo, faa heɓa
hakkillo jaati. 19 Sabo hakki-
lantaaku e adunaaru ndu wo
puuyndam yeeso Laamɗo. Wo
hono noon winndiraa: «Laamɗo
nanngiran jom'en hakkillo ɓeen
caral muɓɓen.»* 20 Ina winndaa
katin: «Joomiraaɗo ina anndi
miilooji jom'en hakkillo ɓeen, wo
ɗi ɓoli.»† 21 Ndelle, taa fay gooto
mantoroo yimɓe, sabo si goonga
onon njeyi huunde fuu: 22 Pool e
Apolos e Piyeer, e adunaaru ndu,
e nguurndam e maayde e ko woni
joonin e ko warata - fuu onon njeyi.
23 Onon du, Almasiihu jeyi on.
Almasiihu du, Laamɗo jeyi ɗum.

4

Haala golle nulaaɓe Almasiihu e tampiriiji muɓɓen

1 Ndelle, njogoree min wo min
gollanooɓe Almasiihu, halfinaaɓe
goongaaji Laamɗo cuudiidi ɗiin.
2 Woodi, halfinaaɓe, ina haani
tawee wo hoolniiɓe. 3 Miin e hoore
am, si on pelii kam, naa si mi
darnaama e sarorde ɓiɓɓe-Aadama
wi'ooɓe mi wanaa koolniiɗo fu,
walanaa kam baasi. Mi sarataako
hoore am du. 4 Si goonga ni, ɓernde
am feldaay kam fay huunde.
Ammaa wanaa ɗuum waɗata kam
ponnditiiɗo. Wo Joomiraaɗo, kam
sarotoo kam. 5 Ndelle, taa caree fay
gooto illa wakkati oon yottaaki, illa
Joomiraaɗo waraay. Kam yaltinta
ko suuɗinoo e nimre, kam ɓanginta
anniyaaji ɓerɗe yimɓe. Nyannde
ndeen, mono fuu heɓan to Laamɗo
jettooje ɗe foti heɓude.
6 Sakiraaɓe, ko mbiimi dow
amin, miin e Apolos, wo saabe
mooɗon. Wo faa min ekintina on
maanaa haala ka: «Taa ndiwton ko
winndaa». Ndeen on mawnintaa
neɗɗo gooto e dow heddiiɓe. 7 Moy
ɓurni on woɓɓe? Ko njogiɗon
ɗuum, wanaa Laamɗo hokki on?
Si wo noon worri, ko waɗi de oɗon
mantoroo ɗum hono ɗum wanaa
dokkal Laamɗo?
8 Woy on kaarii, woy on keɓii
jawdi! On laatake laamiiɓe, de
ɗum fuu, min laamaaki! Haya,
miɗen njiɗi laamoɗon jaati, faa mi-
nen du min laamodoo e mooɗon!
9 Sabo miɗo miilii, minen nulaaɓe,
Laamɗo heedinii min caggal hono
no saraaɓe sariya wareede ni. Min
laatake fijirteeɓe yeeso adunaaru
ndu fuu: yeeso maleyka'en e yimɓe
fuu. 10 Minen, wo min fuuyɓe
saabe Almasiihu, de onon kaa, wo
on jom'en hakkillo ley kawtal Al-
masiihu. Minen, wo min lokkaaɓe,
de onon, wo on jom'en semmbe.
Onon, on teddinaaɓe, de minen,
min huyfinaaɓe. 11 Fay wakkati
mo ngonɗen joonin o, min ceedaay
e yolbere e ɗomka. Miɗen koli.
Yimɓe na piya min. Min ngalaa
ɗo min koota. 12 Miɗen ngol-
lira semmbe juuɗe amin faa min
tampa. Si yimɓe njennii min, min
mbarkinan ɗum'en. Si ɓe torrii
min, min munyanan ɓe. 13 Si ɓe
mbonkake min du, min njaaborto
ɓe haalaaji jam. Faa joonin miɗen
njogoraa wo min mbuuwdi ley
adunaaru ndu, hono tuundi ndi
yimɓe fuu paɗɗata.
14 Mi winndiraay ɗum faa mi
hersina on. Ko mbinndirmi
ɗum dey, faa mi tindinira on
wo on sukaaɓe am horsuɓe ni.
15 Fay si taweede e ley kawtal
mon e Almasiihu oɗon njogii
ɗowooɓe ujunaaje sappo, on
keewaa baabiraaɓe kaa. Sabo
ley kawtal Iisaa Almasiihu, miin
laatii baaba mooɗon nde mbaa-
jinoomi on Kabaaru Lobbo oon
ndeen. 16 Ndelle miɗo nyaagoo
on, nyemmbiton kam. 17 Wo saabe
kulle ɗeen waɗi de nelumi Timote

* **3:19** Ayuuba 5.13. † **3:20** Jabuura 94.11.

to moodon. Wo o ɓiyam korsudo, koolniido ley kawtal Joomiraado. O miccintinan on laabi di njokkirmi saabe Almasiihu. Mido janngina laabi diin nokku fuu e ley kawrite goondinɓe fuu. 18 Woɓɓe moodon ina mawnitoo sabo iɓe miiloo mi waratаa to moodon. 19 Ammaa ɓooyataa de mi wara to moodon si Joomiraado jaɓii. Ndeen mi faaman yalla mawninkiniiɓe ɓeen wo haalooɓe tan, naa iɓe njogii baawde. 20 Sabo laamu Laamdo wanaa haalaaji, wo baawde. 21 Noy njidirdon mi warda to moodon? Sawru naa njinngu e heese?

5

Haala ko semtinii hakkunde goondinɓe

1 Haya, haala jeenu hakkunde moodon nanaama nokku fuu. Tuundi hono ndiin wadaay fay hakkunde heeferɓe: gooto moodon ina wondi e dee bammum. 2 Katin du odon mantoroo dum! Ko haannoo dey, dum metta on, faa itton gadudo noon oon hakkunde moodon.

3 Miin kaa, fay si ɓanndu am na woddi on, ruuhu am ina wondi e moodon. Gilla joonin mi sarake gadudo dum oon hono wo toon tawaami. 4 Mi sarake mo e dow innde Joomiraado men Iisaa. Nde kawritindon fu, hakkillo am ina tawdee e moodon, ina wondi e baawde Joomiraado meeden Iisaa - 5 sanaa nedido oon wattee e juude Seydaani wakkati oon, faa ɓanndu muudum halkee, de yonki muudum heɓa hisinee nyannde gartol Joomiraado.

6 Ko mantortodon duum woodaa! Yalla on anndaa rabilla seeda ina yuufina conndi ndiibaandi fuu? 7 Laaɓinee ko'e mon, itton rabilla kiidido oon hakkunde moodon, faa laatodon conndi keyri ndi walaa rabilla. Wo duum ngondon du, sabo jawgel meeden iidi Faltagol ngeel hirsaama, dum woni Almasiihu. 8 Ndelle, teddinen iidi ndiin, de wanaa e rabilla kiidido mo hakke e bonanda oon teddinirten. Ammaa teddiniren ndi buuru mo walaa rabilla, buuru laaɓal e goonga.

9 E ɓataaki ki mbinndannoomi on kiin, mi wi'ii on e ley makki taa ngondon e fijooɓe. 10 Nde mbi'unoomi noon ndeen, wanaa haala fijooɓe wonɓe ley adunaaru ɓeen kaalumi, naa haasidi'en naa wuyɓe naa rewooɓe tooruuji. Sabo si wo haala ɓeen kaalannoomi fu, tilay mburtodon adunaaru ndu. 11 De ko njidunoomi wi'ude on, taa ngondon e bi'oowo wo sakiike meeden de tawee wo pijoowo naa haasidi naa dewoowo tooruuji naa mbonkotoodo yimɓe naa jaroowo doro naa gujjo. Taa fay nyaamdon e ga'udo hono noon du. 12-13 Sabo mi sarataako yimɓe ɓe ngalaa ley kawrital goondinɓe ɓeen. Wo Laamdo sarotoo ɓe. De odon njeyi saraade wonɓe ley kawrital. Wo hono noon winndiraa: «Ittee nedido bondo oon e ley moodon.»*

6

Haala pelundural hakkunde sakiraaɓe goondinɓe

1 Si woɓɓe moodon potaay fu, noy joomum'en cuusirta wullitaade sarotooɓe ɓe ngoondinaay ɓeen de njoppa yimɓe Laamdo? 2 Yalla on anndaa wo yimɓe Laamdo ɓeen caroytoo adunaaru ndu naa? Ndelle, si onon yimɓe Laamdo caroytoo adunaaru ndu, dume hadata on saraade ko ɓuri famdude duum? 3 Yalla on anndaa wo enen caroytoo maleyka'en ɓeen naa? Sakko ko woni ley nguurndam dam! 4 Ndelle, si luural wadii hakkunde moodon dow kulle adunaaru, ko wadi de odon njaara dum to yimɓe ɓe kawrital goondinɓe ngaal hiisaaki

* **5:12-13** Fillitagol Tawreeta 13.6, 17.7.

ɓeen? 5 Ko mbi'umi ɗuum na
haani semtinoo on. Yalla on ngalaa
fay jom hakkillo gooto baawɗo
saraade sakiraaɓe mooɗon lu-
uruɓe naa? 6 Ee, goondinɗo na
yaara goondinɗo banndum faa
saroo ɗum, wooɗi du wo yeeso
yimɓe ɓe ngoondinaay!
7 Haya, fay ko cardoton
hakkunde mooɗon ɗuum wo
semteende bonnde. Ko waɗi de on
cuɓaaki munyude toonya? Ko waɗi
de on cuɓaaki munyude teeteede
ko ngooduɗon? 8 Ammaa wo onon
e ko'e mon toonyotoo, wo onon
teetata, fay sakiraaɓe mooɗon.
9 Yalla on anndaa oonyiiɓe
naatataa e ley laamu Laamɗo naa?
Taa kiilon ko'e mon: fijooɓe e re-
wooɓe tooruuji, jeenooɓe e worɓe
woykuruuɓe e luuɗunkooɓe,
10 wuyɓe e haasidi'en, sulotooɓe
e mbonkotooɓe e yanooɓe, fay
gooto maɓɓe naatataa e laamu
Laamɗo. 11 Noon du woɓɓe
mooɗon ngorrunoo. Ammaa
joonin on lootaama, on cenaama,
on ndaardaama fonnditiiɓe e
dow innde Joomiraaɗo men Iisaa
Almasiihu e Ruuhu Laamɗo men
oon.

No goondinɓe kaaniri teddinirde Laamɗo e ɓalli muɓɓen

12 Woɓɓe mooɗon ina mbi'a:
«Huunde fuu ina daganii kam.»
Ayyo, ammaa wanaa fuu nafata.
Si goonga «huunde fuu ina daganii
kam», ammaa mi jaɓataa huunde
dawrana kam. 13 Oɗon mbi'a:
«Nyaamdu jeyi reedu, reedu du
jeyi nyaamdu.» Ayyo, de Laamɗo
halkan dí, dí dídí fuu. Banndu ɓii-
Aadama tagiraaka saabe fijirde.
Ko ndu tagiraa dey, faa ndu rewa
Joomiraaɗo. Joomiraaɗo du wo
joomiiru. 14 Laamɗo ummintinɗo
Joomiraaɗo meeɗen e maayde
oon, ummintiniran en, enen du
e baawɗe muuɗum. 15 Yalla on
anndaa ɓalli mon ngoni terɗe
Almasiihu? Ndelle, ina dagoo
mi hooya terɗe Almasiihu ɗeen,
de mi hawrundura ɗe e terɗe
pijoowo naa? Abada koy! 16 Yalla
on anndaa kawtuɗo e pijoowo
fuu, laatodake e muuɗum ɓanndu
wooturu? Sabo na winndaa: «Ɓe
dído fuu ɓe laatoto gootum.»*
17 Ammaa kawtuɗo e Joomiraaɗo
laatodake e muuɗum ruuhu gooto.
18 Ndoggee fijirde! Hakkeeji
goddí dí neddo waɗata fuu takkataa
e ɓanndu muuɗum, sanaa fijirde.
Pijoowo na waɗana ɓanndu mum
hakke. 19 Yalla on anndaa ɓanndu
gooto mooɗon fuu wo suudu
Ruuhu Ceniiɗo gonɗo e mooɗon mo
Laamɗo hokki on oon? On njeyaa
ko'e mooɗon, 20 sabo Laamɗo
soodii on coggu tiiɗungu. Ndelle,
teddiniron ɗum e ɓalli mooɗon.

7

Haala dewgal

1 Joonin kaa mi jaaboto yamɗe ɗe
mbinndanɗon kam ɗeen. Goonga,
si tawii gorko naaddaay e deekum
fu, na wooɗi. 2 Ammaa faa taa
fijirde waɗa, gorko fuu na haani
tawdee e deekum, debbo du
tawdee e gorum. 3 Gorko fuu
wondira e deekum no haaniri,
debbo du humtana gorum haaju
muuɗum. 4 Debbo dawrantaa
ɓanndu muuɗum, wo gorum
dawranta ndu. Gorko du dawran-
taa ɓanndu muuɗum, wo deekum
dawranta ndu. 5 Taa fay gooto
mooɗon salanoo banndum si
wanaa e dow ko ndewruɗon
wakkati seeɗa faa ngaɗon du'aare.
Ammaa caggal ɗuum, keddododon
ngondon no haaniri ni, taa mbaa-
son nanngitaade de Seyɗaani
jarriboo on.
6 Ko kaalanammi on joonin
ɗuum, wanaa ko tilsi. Mi hollu
on laawol lobbol ni. 7 Ko ɓurumi
yiɗude dey, yimɓe fuu laatoo hono
am. Ammaa mono fuu no Laamɗo
hokkiri ɗum: woɓɓe kokkiraa nii,
woɓɓe du kokkiraa nii. 8 To ɓe

* **6:16** Fuddoode 2.24.

ɓaŋaay e ɓe ɓaŋaaka ɓeen, kam
e rewɓe ɓe goriraaɓe muɓɓen
maayi, miɗo wi'a si iɓe keddorii
noon, hono no am ni, ɗum ɓuri
woodde e maɓɓe. 9 Ammaa si tawii
ɓe mbaawaa nanngitaade fu, ɓe
ɓaŋa, ɓe ɓaŋee. Sabo ɗum ɓuri
jooɗoraade noon muuyo ina torra
ɗum.
10 Wonɓe e dewle ɓeen, miɗo
yamira ɗum'en yamiroore nde
yuuraay to am, wo to Joomiraaɗo
nde yuuri: debbo haanaa seerude
gorum. 11 Si tawii o seerii ɗum fu, o
heddoroo noon, maa du o warta
e muuɗum. Gorko du haanaa
seerude deekum.
12 Onon heddiiɓe du, miin e
hoore am haalanta on, wanaa
Joomiraaɗo: si goonɗinɗo Iisaa ina
jogii debbo mo goonɗinaay tawee
debbo oon ina yardii wondude e
makko fu, taa o seera ɗum. 13 Naa si
debbo goonɗinɗo dewlaama gorko
mo goonɗinaay tawee gorko oon
ina yardii wondude e makko fu,
taa o seera ɗum. 14 Sabo gorko
mo goonɗinaay oon ina laamniree
deekum. Katin du, debbo mo
goonɗinaay oon ina laamniree go-
rum. Si wanaa noon, ɓiɓɓe mooɗon
laatoto ɓe laaɓaa, tawee le ɓe
seniiɓe. 15 Ammaa mo goonɗinaay,
si yiɗii seerude goonɗinɗo oon,
seera. Goonɗinɗo oon, si wo debbo
naa wo gorko, tilsinaaka e dewgal
hono ngaal. Sabo Laamɗo noddii
en faa mbuurden e jam. 16 Aan
debbo goonɗinɗo, a anndaa yalla
aɗa waawi hisinde gora. Aan gorko
goonɗinɗo du, a anndaa yalla aɗa
waawi hisinde deeka.

No mono fuu haani worrude hono no Joomiraaɗo noddiri ɗum

17 Ɗum le, mono fuu wuurda
hono no Joomiraaɗo yeɗiri ɗum ni,
no worrunoo nde Laamɗo noddi
ɗum ndeen. Noon njamirammi
kawrite goonɗinɓe fuu. 18 Tawaaɗo
wo taadiiɗo nde Laamɗo noddi
ɗum ndeen, taa filoo wartude
hono mo taadaaki. Noddaaɗo
de tawi taadaaki wakkati oon,
taa taadoo. 19 Taadaade e rafi
taadaade fuu walaa ko nafata.
Ko nafata dey, wo jokkude
jamirooje Laamɗo. 20 Mono fuu
heddoroo no worrunoo wakkati
nde Laamɗo noddannoo ɗum
ndeen. 21 Nde noddaɗaa ndeen,
si tawii a maccuɗo, taa ɗum
laatane mettorgal. Ammaa si
a heɓii laawol no ndimɗiraa
fu, ndimɗaa. 22 Sabo maccuɗo
mo Joomiraaɗo noddi, laatake
dimɗinaaɗo Joomiraaɗo. Dimo
noddaaɗo du, laatake maccuɗo
Almasiihu. 23 On coodaama
coggu tiiɗungu. Ndelle taa laatee
maccuɓe yimɓe. 24 Sakiraaɓe,
mono fuu no worrunoo nde
noddanoo ndeen, heddoroo noon
yeeso Laamɗo.

Haala dewlude e rafi dewlude

25 To yimɓe ɓe ndewlaay ɓeen,
mi walanaa ɗum'en yamiroore
yuurunde to Joomiraaɗo, de mi
haalan ko woni miilo am, miin
mo yurmeende Joomiraaɗo waɗi
koolniiɗo oon: 26 saabe torraaji
joonin ɗiin, miɗo miiloo neɗɗo
heddoroo no worri ni ɓuri woodde
e muuɗum. 27 Si dewgal ina
woodi hakkunde maa e debbo,
taa piloɗaa tayude ngal. Si dewgal
walaa hakkunde maa e debbo,
taa piloɗaa debbo. 28 Ammaa si a
ɓaŋii du, a luttaay. Surbaajo du si
ɓaŋaama, luttaay. Ammaa naatuɓe
e ɓangal ɓeen ɓilloto e nguurndam
muɓɓen. Miɗo yiɗi dannude on
ɗum.
29 Sakiraaɓe, inan ko njiɗumi
wi'ude: wakkati o na raɓɓiɗi.
Joonin, ɓaŋuɓe ɓeen ngaɗa hono
ɓaŋaay ni, 30 woyooɓe ngaɗa hono
mboyaay, weltiiɓe ngaɗa hono
mbeltaaki, soodooɓe ngaɗa hono
njeyaa ko coodi, 31 nawtortooɓe
adunaaru ndu ngaɗa hono ndu
nafaay ɗum'en. Sabo no adunaaru
ndu worri joonin ni ina faltoo.
32 Ko njiɗumi dey, ndaɗon
e kaɓɓu-ko'u adunaaru. Mo

dewlaay, hakkillo mum to kulle
Joomiraaɗo ndaarata, wo ko we-
lata Joomiraaɗo filotoo. 33 Ammaa
dewluɗo, hakkillo muuɗum to
kulle adunaaru ndaarata, wo ko
welata deekum filotoo. 34 Ɓernde
muuɗum feccitake. Debbo mo
ɓaŋaaka e surbaajo fuu, ina kilnii
kabaaru Joomiraaɗo, faa ɓe laatoo
seniiɓe ley ɓalli maɓɓe e yonkiiji
maɓɓe fuu. Ammaa ɓaŋaaɗo, ina
hilnii kabaaru adunaaru, wo ko
welata gorum filotoo. 35 Wo faa
nafa on mbiirumi noon, wanaa faa
tonnga on. Miɗo yiɗi mbuurdon no
haaniri, ngollanon Joomiraaɗo e
ɓernde wootere e hakkillo wooto.
36 Si muuyo mawnii e neɗɗo
faa huli taa ronka nanngitaade e
mo haɓɓani fu, ndeen kaa dewgal
ngaal ina haani waɗeede. Ngal
waɗiree no o yiɗiri noon, o luttaay.
37 Ammaa ina waawi laataade
gorko hooyii anniya e ɓernde
muuɗum ɓaŋataa, tawii wanaa
tilay sabo na waawi nanngitaade.
Si gorko oon anniyake ɓaŋataa
debbo oon fu, waɗii ko wooɗi.
38 Ndelle, ɓaŋuɗo mo haɓɓani waɗii
ko wooɗi, mo ɓaŋaay mo haɓɓani
du waɗii ko ɓuri wooɗude.
39 Debbo ɓaŋaaɗo wo kaɓɓaaɗo
sini gorum ina heddii na wuuri.
Ammaa si gorum oon yawtii, ina
waawi ɓaŋeede mo yiɗi. De sanaa
tawee wo jokkuɗo laawol Joomi-
raaɗo. 40 Ɗum le, si o heddake e
ngortaalaaku fu, ndeen o ɓurata
ɓernde welnde. Ɗum woni miilo
am, de miɗo miiloo ko kollammi on
ɗuum yuurii e Ruuhu Laamɗo.

8

Haala teewu cakkanaangu tooruuji

1 Joonin en ndaaran kabaaru
teewu cakkanaangu tooruuji.
Eɗen anndi «en fuu eɗen ngoodi
anndal». Anndal le, waddan
mawninkinaare. Wo njinngu
semmbinɗinta goonɗinɓe. 2 Neɗɗo
fuu miiliiɗo na jogii anndal,
anndaa tafon no haani anndirde.
3 Ammaa neɗɗo fuu jiɗɗo Laamɗo,
Laamɗo ina anndi ɗum.
4 Ndelle e dow nyaamugol teewu
cakkanaangu tooruuji, eɗen anndi
«tooru fuu ley adunaaru wanaa fay
huunde». Eɗen anndi du, «Laamɗo
walaa si wanaa gooto oon».
5 Yimɓe na mbi'a reweteeɓe ina
ngoodi dow kammu e dow leydi.
Si goonga, wi'eteeɓe «reweteeɓe» e
«joomiraaɓe» na keewi. 6 Ammaa
to meeɗen, Laamɗo gooto tan
woodi, Baabiiwo taguɗo huunde
fuu mo mbuuranɗen oon. Wooɗi
du, Joomiraaɗo gooto tan woodi,
Iisaa Almasiihu mo huunde fuu
laatorii saabe muuɗum, kokkoowo
en nguurndam oon.
7 Ammaa wanaa yimɓe fuu
paami ɗum. Woɓɓe woownooɓe
rewude tooruuji, faa hannden si
ɓe nyaamii teewu cakkanaangu
tooruuji fu, ɓe miiloto wo tooruuji
jaati njeyi teewu nguun. Ndeen
ɓerɗe maɓɓe pelan ɓe, mbona,
sabo na lokkiɗi. 8 De nyaamdu
kaa ɓattintaa en Laamɗo. Si en
nyaamii, ɓeydantaa en faa'e. Si en
nyaamaay du, ɓuytantaa en faa'e.
9 Goonga, on kokkaama laawol
faa mbaawon nyaamude huunde
fuu. Ammaa kakkilee taa laa-
wol ngool liɓa ɓe tabitaay e ley
goonɗinal ɓeen. 10 Sabo aan
bi'eteeɗo jom anndal, si lokkaajo
yi'ii ma aɗa nyaama ley suudu
tooru fu, wanaa ɗum suusinan
ɓernde mum faa nyaama teewu
cakkanaangu tooruuji kam du
naa? 11 Hono noon, sakiike men
lokkaajo mo Almasiihu maayani
oon, halkirta saabe anndal maa
ngaal. 12 Si on ngaɗii sakiraaɓe
ɓe tabitaay e ley goonɗinal ɓeen
hakke, si on nawnii ɓerɗe maɓɓe
fu, on luttii Almasiihu. 13 Ndelle,
si tawii nyaamude teewu ina liɓa
sakiike am fu, mi nyaamataa ngu
katin abada, taa mi liɓa sakiike am.

9

Haala ko nulaaɗo haani waɗaneede

1 Mi jeyaa hoore am naa? Mi laataaki nulaaɗo naa? Mi yi'aay Joomiraaɗo meeɗen Iisaa naa? Wanaa saabe ko ngollanmi Joomiraaɗo ɗuum ngoondinirɗon naa? 2 Fay si to woɓɓe mi wanaa nulaaɗo, to mooɗon kaa wo mi nulaaɗo, sabo ko ngoondinɗon Iisaa ɗuum ina seedoo faa laaɓi Joomiraaɗo nuli kam.

3 Inan ko njaabotoomi felooɓe kam ɓeen: 4 wanaa miɗen njeyi heɓude nyaamdu e njaram ley golle amin naa? 5 Wanaa miɗen njeyi yaadude e debbo goondinɗo hono no nulaaɓe woɓɓe ɓeen naa? Hono no minyiraaɓe Joomiraaɗo ɓeen ni, e no Piyeer? 6 Naa wo miin e Barnabas tan ngoni nulaaɓe jeyuɓe gollude faa mbuura? 7 Moy e mooɗon yi'i sordaasi joɓoowo hoore muuɗum? Moy woni demoowo mo nyaamataa ko tayi e ngesa muuɗum? Moy woni duroowo mo yarataa kosam kulle muuɗum?

8 Ko kaalammi ɗuum, wanaa mi-ilooji yimɓe tan. Tawreeta du haalii dow majjum. 9 Inan ko winndaa e Tawreeta Muusaa: «Taa haɓɓu hunnduko ngaari wakkati ndi yaaɓata gawri faa sokkoo.»* Ko Laamɗo taykii ɗo wo ga'i jaaɓooji naa? 10 Wanaa wo saabe meeɗen o haaldata ɗo naa? Sikke walaa, wo enen mbinndanaa konngol ngol, sabo demoowo e cokkoowo fuu ina ngollira jikke heɓude ngeɗu muɓɓen. 11 Min aawii e mooɗon barkeeji Ruuhu. Si min tayii e mooɗon barkeeji adunaaru, yalla iɗum laatanii on huunde mawnde naa? 12 Si woɓɓe na kaandi heɓude barke e juuɗe mooɗon, wanaa mi-nen ɓuri haanude heɓude naa?

Ammaa e ɗum fuu, min nawtoraaki laawol ngol. Miɗen munya huunde fuu taa min kaɗa Kabaaru Lobbo haala Almasiihu oon yaade yeeso. 13 Yalla on anndaa gollooɓe e ley suudu dewal mawndu ɓeen ina mbuurdi e kulle ɗe yimɓe kokkata suudu nduun ɗeen naa? Yalla on anndaa halfinaaɓe golle hirsirde ɓeen ina keɓa ngeɗu muɓɓen e mayre naa? 14 Hono noon du, Joomiraaɗo yamirii waajotooɓe Kabaaru Lobbo ɓeen mbuurda e Kabaaru Lobbo oon.

15 De miin kaa, mi nawtoraaki fay gootel e kulle ɗeen. Ko mbinndammi e mooɗon joonin du, wanaa faa mi heɓa huunde. Maayde ɓurani kam diina nyaa-gaade huunde! Mi jaɓataa fay gooto itta mantagol am e majjum. 16 Sabo waajaade Kabaaru Lobbo oon manataa kam, iɗum tilsani kam. Bone woodanii kam si mi waajaaki Kabaaru Lobbo oon! 17 Sini miɗo gollannoo ɗum saabe muuyɗe am fu, ndeen kaa mi heɓanno njobdi. De si goonga, laatake tilay ngollirammi ɗum, wo gollal ngal kalfinaami. 18 Ndelle ɗume woni njobdi am? Njobdi am woni heɓude waajaade Kabaaru Lobbo ɓolum, tawee du mi fi-lataako heɓude ko baajotooɗo Kabaaru Lobbo foti heɓude.

19 Sabo fay si mi dimo mo fay gooto dawrantaa, mi waɗii hoore am maccuɗo yimɓe fuu, yalla miɗo heɓa ko ɓuri heewude e muɓɓen. 20 Hakkunde Alhuudiyankooɓe, mi waɗii hoore am Alhuudiyanke, faa mi heɓa ɗum'en. Hakkunde jokkuɓe Tawreeta Muusaa, mi waɗii hoore am jokkuɗo Tawreeta Muusaa, faa mi heɓa ɗum'en, fay si wanaa tilay mi jokka jamirooje ɗeen. 21 Hakkunde yimɓe ɓe ngalaa e Tawreeta Muusaa ɓeen, mi waɗii hoore am hono mo walaa e Tawreeta oon, faa mi heɓa ɗum'en. Mi wi'aay mi jokkataa jamirooje Laamɗo ɗeen, sabo ley yamiroore Almasiihu ngonumi. 22 E ley lokkaaɓe, mi waɗii hoore am mi lokkaajo, faa mi heɓa ɗum'en. Walaa fuu no mi waɗaay

* **9:9** Fillitagol Tawreeta 25.4.

hoore am saabe yimɓe fuu, faa mi
hisina woɓɓe muɓɓen no waawi
laatoraade fuu. 23 Miɗo waɗa ɗum
fuu saabe Kabaaru Lobbo oon, faa
mi heɓa barke muuɗum.
24 Yalla on anndaa ley dog-
gudu wo yimɓe heewɓe ndog-
gata, de gooto tan heɓata mbar-
jaari? Ndelle, ndoggee faa keɓon.
25 Segilantooɓe daɗundurde fuu
eeltan ɓalli muɓɓen eeltugol
cattungol. Kamɓe, iɓe ngaɗira
noon faa ɓe keɓa mbarjaari ndi
duumataako. Enen le, wo faa
keɓen mbarjaari nduumotoondi.
26 Ndelle miin le, mi doggataa
hono jiiltotooɗo mo anndaa ko
dogganta. Mi nanndaa du hono
culkotooɗo ɓolum. 27 Ammaa miɗo
ekintina ɓanndu am no naawiri
faa mi dawrana ndu, taa mi waajoo
woɓɓe Kabaaru Lobbo, de miin e
hoore am mi laatoo mo heɓaay.

10

Haala hakkilde faa taa boɓɓoo

1 Sakiraaɓe, mi yiɗaa ndullon
ko hewtinoo maamiraaɓe meeɗen
e jamaanu Muusaa ɗuum. Ɓe
fuu iɓe ngonnoo ley ruulde, ɓe
fuu ɓe peyyitiino maayo manngo.
2 E ley ruulde ndeen e maayo
ngoon, ɓe fuu ɓe keɓii lootagal
batisima laatiiɓe jokkuɓe Muusaa.
3 Katin du ɓe fuu ɓe nyaamdii
nyaamdu wooturu yuurundu to
Laamɗo. 4 Ɓe fuu ɓe njardii njaram
ngootam yuuruɗam to Laamɗo.
Si goonga, iɓe njarannoo ɗam e
tefaare Laamɗo yaadoore e maɓɓe.
Tefaare ndeen woni Almasiihu.
5 Ammaa ko ɓuri heewude e
maɓɓe, mbelaay Laamɗo. Ɗum
waɗi de ɓe maayi, ɓalli maɓɓe
cankitaa ley ladde ndeen.
6 Kulle ɗeen laatanii en mis-
aalu*, taa njokken muuyɗe terɗe
bonɗe hono maɓɓe ni. 7 Taa
laatee rewooɓe tooruuji hono no
woɓɓe maɓɓe ngaɗiri ni, hono no
winndiraa: «Yimɓe ɓeen njooɗii
ina nyaama ina njara, de ummii
ina pija.»† 8 Taa naaten e fijirde
hono no woɓɓe maɓɓe naatiri. Ko
ɗum waɗi, yimɓe maɓɓe ujunaaje
noogay e tato maayi nyannde
wootere. 9 Taa ndaartindoɗen
Almasiihu hono no woɓɓe maɓɓe
ngaɗi ni. Ko ɗum waɗi, bolle
kalki ɗum'en. 10 Taa ŋormee hono
no woɓɓe maɓɓe ni. Ko ɗum
waɗi, maleyka baroowo oon halkii
ɓe. 11 Kulle ɗeen fuu kewtake ɓe
faa laatanoo en misaalu. Ɗum
winndaama faa ɗum tindina en,
enen wonɓe e cakitte jamaanuuji
ɓeen. 12 Ɗum le, miiliiɗo ina
darii fuu, hakkila taa boɓɓoo.
13 Walaa torra ndaartintooɗo on
mo hewtataa ɓii-Aadama fuu.
Wooɗi, Laamɗo wo koolniiɗo,
accataa ndaartindeɗon ko ɓuri
semmbe mon. Ley ndaartindaare
ndeen o hokkan on laawol no
mburtoroɗon nde faa mbaawon
munyande nde.

14 Saabe ɗuum, sakiraaɓe am
horsuɓe, mboɗɗee dewal tooruuji.
15 Miɗo haalana on hono wo on
jom'en hakkillo ni. Ndelle caree
onon e ko'e mon ko mbi'ammi
ɗuum. 16 Horde-loonde hiraande
seniinde nde njetteten Laamɗo
saabe muuɗum ndeen, si en
njarii nde, en kawtii yiiyam
Almasiihu ɗaam. Buuru mo
tayeten oon, si en nyaamii ɗum, en
kawtii ɓanndu Almasiihu nduun.
17 Caggal buuru oon wo gooto,
enen du, enen e heewude fuu,
wo en ɓanndu wooturu, sabo
eɗen njogii ngeɗu e buuru gooto
oon. 18 Taykee lenyol Israa'iila
ngool: yimɓe maɓɓe nyaamooɓe
kirsamaaji ɓeen laatake gootum e
ley teddingol Laamɗo gaɗanaaɗo
hirsirde oon. 19 Mi wi'ataa teewu
cakkanaangu tooruuji nguun wo
huunde dagiinde hono noon.
Mi wi'ataa du, tooruuji ɗiin,
won ko ngoni. 20 Ko njiɗumi
wiide dey, kirsamaaji ɗi yimɓe

* **10:6** Misaalu wo yeru maa nanndingol. † **10:7** Wurtagol 32.6.

ɓeen cakkata ɗiin, wo ginnaaji
cakkantee, wanaa Laamɗo. Mi
yiɗaa laatoɗon hawtuɓe e ginnaaji.
21 On mbaawaa yardude horde
Joomiraaɗo ndeen de njardon
katin horde ginnaaji. On mbaawaa
nyaamude e le'al Joomiraaɗo ngaal
de nyaamron katin e le'al ginnaaji
ɗiin. 22 Naa umminde tikkere
Joomiraaɗo kiroowo oon njiɗuɗen
naa? Yalla en miilii eɗen ɓuri mo
semmbe naa?

No neɗɗo jeyi worrude ley ndimaaku

23 Mbiiɗon: «Huunde fuu ina
dagii.» Ayyo, ammaa wanaa
fuu nafata. Si goonga, «huunde
fuu ina dagii», ammaa wanaa
huunde fuu semmbinta goonɗinal
woɓɓe. 24 Taa fay gooto filoo ko
nafata hoore muuɗum tan, ammaa
filoo ko nafata woɓɓe. 25 Teewu
cootteteengu luumo fuu, oɗon
mbaawi nyaamirde ɗum ɓerɗe ɗe
pelataa on tawa on yamaay yalla wo
ɗum teewu cakkanaangu tooruuji
naa wanaa. 26 Sabo «leydi e ko
woni e mayri fuu wo Joomiraaɗo
jeyi.»‡ 27 Si neɗɗo mo goonɗinaay
noddii on faa nyaamdon, de on
njaɓii nootaade fu, nyaamon ko
kokkaɗon fuu, tawa ɓerɗe mon
pelataa on. 28 Ammaa si goɗɗo
wi'ii on: «Ɗum wo ko sakkanaa
tooruuji», ndeen kaa, taa nyaamee
ɗum, saabe biiɗo noon oon e
saabe miiloo ɓernde mum feloore
ɗum. 29 Ko kaalammi haala miiloo
ɓernde ɗuum, wanaa saabe ɓerɗe
mooɗon onon, wo saabe ɓernde
biiɗo noon oon.

Sabo si goonga, walaa ko ɓernde
neɗɗo goɗɗo saroo ndimaaku am.
30 Si miɗo yetta Laamɗo e dow
ko nyaamammi, ko waɗi de miɗo
mbonkee saabe nyaamdu ndu
njettirmi Laamɗo nduun?

31 Ndelle, si oɗon nyaama maa
oɗon njara, maa ko ngaɗoton
fuu, ngaɗiree ɗum faa Laamɗo
teddinee. 32 Taa laatanee fay
gooto fergere, wanaa Alhu-
udiyankooɓe, wanaa yimɓe ɓe
nganaa Alhuudiyankooɓe, wanaa
kawrital goonɗinɓe Laamɗo ngaal.
33 Ngolliree hono am ni. Miɗo
filoo ko welata yimɓe fuu e dow
huunde fuu, tawee mi filaaki nafaa
am miin tan. Wo ko nafata yimɓe
heewɓe pilotoomi, faa ɓe kisinee.

11

1 Nyemmbitee kam hono no
nyemmbitirammi Almasiihu ni.

Haala dow suddugol hoore

2 Miɗo yetta on ko miccitiɗon
kam e huunde fuu, e ko njokkuɗon
al'aadaaji ɗi kollumi on ɗiin.
3 Ammaa, miɗo yiɗi paamon
Almasiihu woni hooreejo gorko
fuu, gorko woni hooreejo deekum,
katin du Laamɗo woni hooreejo
Almasiihu. 4 Ndelle, si gorko na
du'oo maa na haalda konngol
annabaaku de suddi hoorem
fu, huyfinii hooreejo muuɗum
oon. 5 Ammaa si debbo na
du'oo naa na haalda annabaaku
de suddaay hoore muuɗum fu,
huyfinii hooreejo muuɗum oon,
sabo imo wa'i hono wo o toytiiɗo
ni. 6 Sabo dey, si debbo suddaay
hoore muuɗum, ina haani taya
sukundu mum fuu. Ammaa tayude
sukundu mum naa toytude ndu
ina semtina debbo. Ndelle na
haani sudda hoore muuɗum. 7 Taa
gorko kaa sudda hoorem, sabo
gorko wo tagaadi Laamɗo, na holla
darja muuɗum. Debbo kaa wo
darja gorko. 8 Sabo wanaa gorko
ittaa e debbo, wo debbo ittaa e
gorko. 9 Katin du, wanaa gorko
taganaa debbo, wo debbo taganaa
gorko. 10 Saabe ɗuum, e saabe
nulaaɓe laamu fu, ina tilsani debbo
sudda hoore muuɗum.* Ɗum
laatanto ɗum maande holloore ina

‡ **10:26** Jabuura 24.1. * **11:10** Woɓɓe ina paamira fuɗɗoode aayaare nde hono nii: Saabe ɗuum, e saabe maleyka'en. Ley Geresankoore, nulaaɓe e maleyka'en, fuu wo innde wootere.

woni ley hawju gorum. 11 Ammaa ɗum e laataade fuu, ley tagaadi
Joomiraaɗo, debbo ina haajaa
gorko, gorko du ina haajaa debbo.
12 Sabo no debbo yuuriri e gorko
ni, hono noon gorko du yuurirta
e debbo, rimee. De ɗuum fuu to
Laamɗo ɗum yuuri. 13 Caree onon e
ko'e mon: si debbo na rewi Laamɗo
tawi suddaay hoorem, yalla na fon-
nditii naa? 14 Wanaa tagaadi ndiin
e hoore muuɗum ina faamina on
sukundu juutundu ina semtinii
e gorko? 15 Ammaa debbo kaa,
si na woodi sukundu juutundu
fu, wo darja muuɗum. Sabo o
hokkiraama sukundu juutundu
faa o sudda hoore makko. 16 De si
goɗɗo yeddii ɗum de jokki laawol
gonngol fu, faama ɗum wanaa
al'aada amin, ɗum wanaa al'aada
kawrite goondiɲɓe Laamɗo ɗeen
du.

Haala hiraande seniinde

17 Won ko njiɗumi haalande
on joonin, haala no kawritirton.
Haala majjum mi waawaa yettude
on, sabo nde kawritinɗon fu,
wo ko boni ɓeydotoo, wanaa ko
woodi. 18 Ko artii fuu, mi nanii
si on kawritii fu, luural ina woni
hakkunde mooɗon. Miɗo miila du
wo ɗum goonga. 19 Ina tilsi pelle
pelle ngaɗa hakkunde mooɗon, faa
hoolniiɓe jaati wonɓe e ley mooɗon
ɓeen annditee. 20 Nde kawritinɗon
fu, wanaa nyaamude hiraande
Joomiraaɗo ndeen hawrunduri on.
21 Sabo gooto mooɗon fuu heny-
oto nyaama hiraande muuɗum.
Woɓɓe mooɗon ina njolba, woɓɓe
mooɗon du ina culoo. 22 Yalla
on ngalaa cuuɗi ɗo kaanɗon
nyaamude e yarude naa? Naa
wo on njawu kawrital goondiɲɓe
Laamɗo ngaal? Yalla oɗon njiɗi
huyfinde ɓe ngalaa faa'e ɓeen naa?
Ɗume mbi'ammi on? Mi yetta on
naa? Mi waawataa yettude on e
ɗum.

*Haala miccitagol hiraande seni-
inde arandeere*
*(Matta 26.26-29, Marku 14.22-
25, Lukka 22.14-20)*

23 Sabo miin, inan ko keɓumi e
Joomiraaɗo de njottinmi on: ley
jemma mo Joomiraaɗo meeɗen
Iisaa jambaa oon, hooyi buuru,
24 yetti Laamɗo, heli buuru
oon, wi'i: «Ɗum wo ɓanndu
am hokkaandu saabe mooɗon.
Ngaɗon ɗum faa miccitoɗon kam.»
25 Hono nii du, nde ɓe tilinoo e
hiraande ndeen, o hooyi horde
cabijam. O wi'i: «Horde nde woni
amaana keso tabintiniraaɗo yiiyam
am. Nde njaroton fuu, miccitoɗon
kam.» 26 Sabo nde nyaamoton
buuru oon e nde njardoton horde
cabijam ndeen fu, oɗon kaala
haala maayde Joomiraaɗo faa ɗo
wartowi.

27 Ndelle, neɗɗo fuu nyaamirɗo
buuru Joomiraaɗo no fotiraay,
yardi horde makko no fotiraay,
waɗii hakke e ɓanndu Joomiraaɗo
nduun e yiiyam makko ɗaam
fuu. 28 Ndelle, mono fuu taykoo
hoore muuɗum fadde muuɗum
nyaamude buuru oon naa yardude
horde ndeen. 29 Sabo neɗɗo fuu
nyaamuɗo buuru oon, yardi horde
ndeen, de miilaaki wo ɗum ɓanndu
Joomiraaɗo nduun fu, fooɗanan
hoore muuɗum sariya no nyaamiri
e no yariri noon.

30 Ɗum waɗi de nyawɓe e
lokkaaɓe ina keewi e mooɗon,
woɓɓe mooɗon du njawtii. 31 Sini
en taykotono ko'e meeɗen, en
carataakeno. 32 Ammaa Joomi-
raaɗo ina saroo en faa dartina en,
taa njukkodeɗen e adunaaru ndu.

33 Ndelle sakiraaɓe am, si oɗon
kawrita faa nyaamdon hiraande
Joomiraaɗo ndeen, mono fuu
njaɓɓoo banndum. 34 Si goɗɗo
yolbii fu, sanaa nyaama to suudu
muuɗum. Ndeen kawrite mooɗon
laatantaako on jukkungo.

Woodi, ko heddii ɗuum mi biltan
ɗum si mi warii.

12

Haala dokke Ruuhu Ceniiɗo

1 Joonin en ndaaran kabaaru
dokke Ruuhu Ceniiɗo. Sakiraaɓe,
mi yiɗaa tawee on paamaay.
2 Nde on ngoondinaayno Joomi-
raaɗo ndeen, oɗon anndi tooruuji
muumɗi ɗiin na ɗowa on, na
majjina on. 3 Saabe ɗuum miɗo
yiɗi paamon: fay gooto waawaa
wi'ude «Iisaa wo kuɗaaɗo» si Ruuhu
Laamɗo ina woni e muuɗum.
Katin du fay gooto waawaa wi'ude
«Iisaa wo Joomiraaɗo» si Ruuhu
Ceniiɗo walaa e muuɗum.
4 Dokke ɗe Ruuhu Ceniiɗo
hokkata en ɗeen ina ceedi sifa, de
Ruuhu oon wo gooto. 5 Golleeji
ballooji kawrital ɗiin ina ceedi
sifa, de Joomiraaɗo oon wo gooto.
6 Ko golleeji ɗiin ndimata ina
seedi sifa, ammaa Laamɗo gooto
oon kam gollata ɗi fuu ley yimɓe
ɓeen fuu. 7 Mono fuu hokkaama
dokkal ɓanginoowal Ruuhu faa
ngal nafa kawrital fuu. 8 Imo
hokka ooɗo haala hakkilanteeha,
o hokka ooto haala kebbinaaka
anndal. 9 Kanko Ruuhu gooto oon
hokkata ooɗo goondinal luggungal,
ooto dannude nyawɓe. 10 O hokka
ooɗo waɗude kaayeefiiji, ooto
haaldude annabaaku. O hokka
ooɗo senndude ko yuuri e Ruuhu
e ko yuuri e ginnaaji, ooto haalude
ɗemle ɗe anndaaka. O hokka goɗɗo
du fiirtude ɗemle ɗeen. 11 Wo
Ruuhu gooto oon gollata ɗum fuu.
Wo kam feccata, de hokka mono
fuu dokkal ngal muuyi.

No kawrital nanndiri e terɗe neɗɗo

12 Woodi ɓanndu du wo wooturu,
de na jogii terɗe keewɗe. Fay si
terɗe ɓanndu na keewi, ɓanndu
kaa wo wooturu. Hono noon
ɓanndu Almasiihu du worri.
13 Sabo en fuu en mbatisiraama
Ruuhu gooto faa laatoɗen ɓanndu
wooturu, yalla wo en Alhu-
udiyankooɓe naa en nganaa, yalla
wo en rimɓe naa en riimayɓe.
Katin du en fuu en njarnaama
Ruuhu gooto oon.
14 Ɓanndu wanaa tergal gootal,
wo terɗe keewɗe. 15 Si koyngal
wi'ii: «Caggal mi wanaa junngo, mi
jeyaaka e ɓanndu», ɗum haɗataa
ngal jeyeede e ɓanndu. 16 Naa
si nowru wi'ii: «Caggal mi wanaa
yitere, mi jeyaaka e ɓanndu», ɗum
haɗataa ndu jeyeede e ɓanndu.
17 Si terɗe ɗeen fuu wo gite, noy
neɗɗo oon nanirta? Naa si ɗe
fuu wo ɗe noppi, noy neɗɗo oon
maatirta ko uurata e ko luuɓata?
18 Ammaa, Laamɗo hawrundurii
terɗe ɗeen fuu e ɓanndu wooturu
hono no muuyiri ni. 19 Si tergal
gootal tan woodunoo, ɗum kaa
laatataako ɓanndu. 20 Ndelle, terɗe
ɗeen ina keewi, de ɓanndu nduun
wo wooturu. 21 Yitere waawaa
wi'ude junngo: «Mi haajaaka ma.»
Hoore du waawaa wi'ude koyɗe:
«Mi haajaaka on.» 22 Ammaa,
terɗe ɓanndu nanndude e ɓurɗe
lokkidinde, ɗeen ngoni ɗe kaajaɗen
sanne. 23 Terɗe ndaardeteeɗe wo
kuyfuɗe, ɗeen ɓurɗen teddinde.
Ɓurɗe semtinaade, ɗeen ɓurɗen
haybude. 24 De terɗe meeɗen goɗɗe
ɓurɗe teddeengal ɗeen kaajaaka
waɗeede noon. Laamɗo hawrun-
duri terɗe fuu, hokki terɗe lokkaaje
ɗeen teddeengal faa ɓuri ɗeya
ɗeen. 25 O waɗii ɗum faa taa luural
waɗa e ɓanndu nduun, ammaa faa
terɗe ɗeen fuu kaybundura. 26 Si
tawii tergal gootal naawii, keddiiɗe
ɗeen fuu naawdan e muuɗum. Si
tergal gootal teddinaama, keddiiɗe
ɗeen fuu mbeltodoto e muuɗum.
27 Woodi onon, wo on ɓanndu
Almasiihu, mono e mooɗon fuu
wo tergal e ɓanndu makko nduun.
28 Nii Laamɗo darniri kawrital
goondinɓe ngaal: ko artii fuu
o joyyini nulaaɓe, o ɓeydi katin
haaldooɓe annabaaku, de o jokkin-
tini janninooɓe. Caggal ɗuum,
o joyyini waɗooɓe kaayeefiiji e
dannooɓe nyawɓe e wallooɓe e
ardotooɓe e haalooɓe ɗemle ɗe
anndaaka. 29 Yalla yimɓe fuu wo

nulaaɓe naa? Yalla ɓe fuu wo ɓe haaldooɓe annabaaku naa? Ɓe fuu wo ɓe jannginooɓe naa? Ɓe fuu iɓe ngaɗa kaayeefiiji naa? 30 Yalla yimɓe fuu kokkaa dannude nyawɓe naa? Naa haalude ɗemle ɗe anndaaka? Naa fiirtude ɗemle ɗeen naa? Wanaa noon! 31 Woodi ndelle, tinnee, pooɗanee dokke ɓurɗe heewude nafaa ɗeen.

Joonin le, mi hollan on laawol ɓurngol fuu wooɗude ngol hono muuɗum walaa.

13

Haala njinngu

1 Si mi haalirii ɗemle yimɓe, fay ɗemle maleyka'en, de njinngu walaa e am fu, wo mi lennguru senyooru, naa wo mi duko jamɗe gokkundurteeɗe tan. 2 Si miɗo woodi dokkal haaldude annabaaku, de mi faama sirriiji fuu e annde fuu, naa si mi tawraama goonɗinal faa mi dirna baamle, si njinngu walaa e am fu, mi wanaa fay huunde. 3 Si mi hokkii ko njogiimi fuu talkaaɓe naa mi hokkitirii ɓanndu am duppee, de njinngu walaa e am fu, ɗum nafataa kam fay huunde.

4 Njinngu ina jogii munyal, ina jogii moyyuki. Njinngu waldaa e kiram, mantataako, mawninkintaako. 5 Njinngu waɗataa ko semtinii, filataako muuyɗe hoore muuɗum. Ngu yaawaa ɓernude, ngu saawataa tikkere. 6 Njinngu seyortaako oonyaare, wo goonga seyortoo. 7 Wakkati fuu njinngu ina sawrii, selataa hoolaade, de na heɗoo Laamɗo ley huunde fuu. Munyal muuɗum timmataa.

8 Njinngu saamataa abada. Haaldude annabaaku timminte, ɗemle celan, anndal du timminte. 9 Sabo anndal meeɗen ina nyaki, haala annabaaku du ina nyaki. 10 Ammaa si ko hiɓɓi ɗuum warii fu, ko nyaki ɗuum fuu faltoto.

11 Nde laatinoomi cukalel ndeen, miɗo haaldannoo hono cukalel, miɗo miilotonoo hono cukalel, miɗo yiirannoo du hono cukalel. De ko laatiimi mawɗo ɗuum, mi seedii e golle cukaaku. 12 Ko nji'eten joonin ɗuum laaɓaay, wo hono yuurnaade daandorgal niɓɓungal ni. Ammaa ley ko warata ɗuum en njiiran gite men faa laaɓa. Ko anndumi joonin ɗuum hiɓɓaay, ammaa wakkati waran nde anndammi faa hiɓɓa, hono no Laamɗo anndiri kam faa hiɓɓi ni.

13 Ndelle, kulle tati ngoni duumotooɗe: goonɗinal e jikke e njinngu. De ko ɓuri manngu hakkunde majje fuu wo njinngu.

14

Haala dokke Ruuhu Ceniiɗo

1 Ndelle, pooɗanoɗon njinngu no mbaawruɗon fuu. Eelon du dokke Ruuhu Ceniiɗo ɗeen. De ko ɓuri fuu, piloɗon haaldude annabaaku. 2 Sabo kaaliroowo ɗemle ɗe anndaaka wo Laamɗo haaldata, wanaa yimɓe. Si goonga, fay gooto faamataa ko o haalata. Imo haalda sirriiji ley kawtal Ruuhu. 3 Ammaa kaaloowo konngol annabaaku oon, wo yimɓe haaldata, faa semmbina goonɗinal muɓɓen, sellina ɓerɗe muɓɓen, de feewtina ɗe. 4 Kaaliroowo ɗemle ɗe anndaaka, wo hoore muuɗum nafata. Ammaa kaaldoowo annabaaku, wo kawrital goonɗinɓe nafata. 5 Miɗo yiɗi kaaliron ɗemle ɗe anndaaka on fuu, de ko ɓurani kam, kaaldon annabaaku. Sabo kaaldoowo annabaaku ɓuri kaaliroowo ɗemle ɗe anndaaka, si wanaa tawa neɗɗo ina waawi fiirtude, faa kawrital goonɗinɓe ngaal heɓa nafaa.

6 Ndelle sakiraaɓe, si mi warii to mooɗon de miɗo haalirana on ɗemle ɗe anndaaka, ɗume ɗum nafata on? Si haala am waddanaay on ko Laamɗo ɓanginani kam ɗuum, naa anndal, naa konngol annabaaku, naa waaju fu, ɗum fuu ɗum nafataa on. 7 Taykoɗen du fay

ko walaa yonki hono sereendu naa
hoddu. Si munkariiji ɗiin piyaaka
faa laaɓi fu, noy annditirten ko
sereendu nduun fuufata naa ko
hoddu nduun hoɗata? 8 Naa si
puufoowo luwal wolde fuufaay
faa laaɓi, moy segilantoo wolde
ndeen? 9 Hono noon, onon du,
si on njottinirii kabaaru oon
ɗemle ɗe anndaaka de ko faaminii
fuu walaa, noy paamirteɗon?
On paɗɗii haala mon ley hen-
ndu! 10 Ina woodi ɗemle keewɗe
ley adunaaru. De no ceediri
fuu, walaa haala ka nanataake.
11 Ammaa si neɗɗo haaldii e
am ɗemngal* ngal mi nanataa
fu, mi laatanake ɗum janano,
kam du laatanake kam janano.
12 Hono noon, onon du e ley
fooɗanagol mooɗon dokke Ruuhu
ɗeen, tinnoɗon e heɓude dokke
cemmbinooje kawrital goonɗinɓe
ngaal e semmbe mooɗon fuu.

13 Ndelle, kaaliroowo ɗemngal
ngal anndaaka fuu ŋaaroo Laamɗo
waawude fiirtude ngal. 14 Sabo
si miɗo waɗa du'aare e ɗemle ɗe
mi anndaa fu, goonga, yonki am
ina woni e du'aare, ammaa mi faa-
mataa miin e hoore am. 15 Ndelle,
noy ngaɗammi? Mi waɗan du'aare
e yonki am, ammaa mi waɗan nde
e hakkillo am du. Mi yimiran yonki
am, ammaa mi yimiran hakkillo
am du. 16 Si wanaa noon fu, si
a yettirii Laamɗo e ley yonki maa
tan, noy tawaaɗo toon mo woowaa
ɗum waawirta wi'ude «Aamiina» e
yettugol maaɗa ngool? Sabo joo-
mum nanataa ko kaalataa ɗuum.
17 Fay si yettugol maa ngool ina
wooɗi sanne, ngol nafataa joomum
fey.

18 Miɗo yetta Laamɗo, ko kaal-
dammi ɗemle ɗe anndaaka faa
ɓuri on on fuu. 19 Ammaa e ley
kawrital goonɗinɓe, haalude kar-
feeje joy paaminiiɗe faa janngina
yimɓe, ɓurani kam haalirde kar-
feeje ujunaaje sappo ɗemle ɗe an-
ndaaka.
20 Sakiraaɓe, taa laatoɗon hono
cukaloy e ley hakkillooji mooɗon.
Laatoɗon ɓe ngalaa bonanda hono
cukaloy, ammaa e ley hakkillooji
mon laatoɗon mawɓe. 21 Ina win-
ndaa e Tawreeta:
«Nde kaaldowammi e yimɓe am,
wo e kunnduɗe yimɓe leyɗe
goɗɗe,
wo e ɗemle jananɓe kaali-
rammi.
Ɗum fuu,
ɓe kettindantaako kam.»†
Wo noon Joomiraaɗo wi'i.
22 Hono noon, ɗemle ɗe an-
ndaaka ɗeen wo maande sariya
ɗo ɓe ngoonɗinaay, ɗe nganaa
maande ɗo yimɓe goonɗinɓe.
Haaldude annabaaku du wo
maande ɗo goonɗinɓe, wanaa
ɗo ɓe ngoonɗinaay. 23 Ndelle, si
goonɗinɓe fuu kawritii, ina kaalda
ɗemle ɗe anndaaka, de yimɓe
ɓe mboowaa ɗum naa yimɓe ɓe
ngoonɗinaay ngarii fu, ɓe mbi'an
wo on haaŋaaɓe. 24 Ammaa si gooto
e yimɓe ɓeen warii, de tawi yimɓe
fuu ina kaalda annabaaku, ko o
nanata ɗuum fuu ina faamina mo
hakkeeji makko, ina saroo mo.
25 Ko suuɗii ley ɓernde makko
ɓangan. Ndeen o hippoto e leydi,
o sujidana Laamɗo, o wi'a: «Si
goonga ni, Laamɗo ina wondi e
mooɗon.»

No kawrital goonɗinɓe haani worrude

26 Ndelle sakiraaɓe, noy
ngaɗoton? Si on kawritii, de gooto
mooɗon ina woodi jimol, goɗɗo
du ina janngina, goɗɗo ina woodi
ko Laamɗo ɓanginani ɗum, goɗɗo
ina haala ɗemngal ngal anndaaka,
goɗɗo du na fiirta ngal, sanaa fuu
waɗiree faa semmbina kawrital
goonɗinɓe ngaal. 27 Si ɗemle
ɗe anndaaka kaalirtee, taa ɓura
yimɓe ɗiɗo naa tato. Ɓeen du, sanaa

* **14:11** Maanaa ɗemngal ɗo wo sii haala. † **14:21** Esaaya 28.11-12.

ɓe kaalira gooto gooto, de gooto
moodon fiirta. 28 Ammaa si piir-
toowo walaa, joomum deyyinoo
e ley kawrital ngaal, haalda e
Laamdo e ley ɓernde muudum.
29 Haaldooɓe annabaaku du, dîdo
naa tato tan kaala, de heddiiɓe
ɓeen kiinya haala maɓɓe kaan.
30 De si won ko Laamdo ɓanginani
gooto e joodîiɓe ɓeen, kaaloowo
arandeejo oon deyyinoo. 31 Sabo
on fuu, odon mbaawi haaldude
annabaaku gooto gooto, faa yimɓe
fuu keɓa paamal e ɓerde cellinaade.
32 Haaldooɓe annabaaku ɓeen ina
mbaawi nanngitinde ko'e muɓɓen.
33 Si goonga, Laamdo wadataa ko
jiiɓii. Wo o Laamdo gaddoowo jam.

No worri e kawrite seniiɓe deen
fuu, 34 sanaa rewɓe ndeyyinoo ley
kawrite deen, sabo ɓe ngalaa laa-
wol haalude ley doon. Ɓe dowtoroo
no Ṭawreeta wi'iri noon. 35 Si
tawii won ko ɓe njidî faamtin-
daade, ɓe acca faa ɓe koota, ɓe
yamowa jom'en cuudî maɓɓe. Sabo
konngol debbo nanee ley kawrital
ina semtinii. 36 Naa odon miiloo
konngol Laamdo ngool to moodon
yuuri naa? Wo onon tan keɓi ngol
naa?
37 Si neddo ina miilii wo
annabaajo maa ina miilii wo
jogiido baawde Ruuhu Ceniido,
ina haani annditinde ko mbinn-
danammi on duum wo yamiroore
Joomiraado. 38 Mo annditaay
dum fuu, Laamdo annditataa dum.
39 Ndelle sakiraaɓe, poodanodon
haaldude annabaaku, katin du
taa kadon demle de anndaaka
haaleede. 40 Ammaa huunde fuu
wadîree no haaniri, tawee fuu ina
fonnditii.

15

Haala ummital Almasiihu

1 Sakiraaɓe, mido miccintina on
Kabaaru Lobbo mo mbaajinoomi
on. On njaɓii dum, odon keddii
odon kaɓɓii e majjum. 2 Wo saabe
Kabaaru oon kisinirtedon, si tawii
on tiigorake mo no kaaldanmi on
ni. Si wanaa noon fu, goondînal
mon laatoto ɓolum.
3 Mi yottinanii on kabaaru mo
keɓumi, ɓurdo huunde fuu oon.
Ɗum woni: Almasiihu maayii
saabe hakkeeji meeden, no Binndi
dîin mbiiri ni. 4 O wattaama ley
saabeere. O iirtake e nyalooma
tataɓo, no Binndi dîin mbiiri ni. 5 O
ɓanganii Piyeer. Caggal duum, o
ɓangani taalibaaɓe sappo e dîdo
ɓeen. 6 Caggal duum, o ɓangani
ko ɓuri sakiraaɓe keme njoyo ley
wakkati gooto. Ko ɓuri heewude
e maɓɓe ina mbuuri faa joonin,
de woɓɓe maɓɓe paltake. 7 Jokkiti
katin, o ɓangani Yaakuuba, de
o ɓangani nulaaɓe ɓeen fuu.
8 Sakitii, o ɓangani kam miin
ga'udo hono ɓinngel dimaangel
gilla wakkati muudum yottaaki
ni. 9 Si goonga, miin ɓuri nulaaɓe
ɓeen fuu famdude. Mi fotaay
fay noddireede nulaado, sabo
mi torriino kawrital goondînɓe
Laamdo. 10 Joonin le, saabe
moyyere Laamdo ndeen laatoriimi
ko ngonumi duum. Moyyere nde
o wadani kam ndeen du rimaay
ɓolum. Si goonga, miin ɓuri
nulaaɓe ɓeen fuu gollude. De
wanaa miin gollata, wo moyyere
Laamdo wonnde e am ndeen
gollata. 11 Ndelle nde wo miin,
nde wo kamɓe, fuu fotu. Wo duum
min fuu min mbaajotoo, duum du
ngoondîndon.

Haala ummital maayɓe

12 Woodî, mîden mbaajoo Al-
masiihu iirtake e maayde. Ndelle,
noy woɓɓe moodon mbiirata
maayɓe ummitataako? 13 Sini
ummital maayɓe walaa, Almasiihu
e hoore muudum ummitaaki.
14 De si Almasiihu ummitaaki,
waaju amin wo ɓolum, goondînal
moodon du wo ɓolal. 15 Woodî si
maayɓe ummitataako du, idum
holla ko min ceedanii Laamdo
duum wo fewre. Sabo min mbi'ii
Laamdo ummintinii Almasiihu,

de ɗum wanaa goonga si maayɓe
ummitataako. 16 Si maayɓe
ummitataako, Almasiihu e hoore
muuɗum ummitaaki. 17 Si Almasi-
ihu ummitaaki, goondinal moodon
wo ɓolal, odon ngoni ley hakkeeji
mon faa joonin. 18 Si wo noon
du, maaynooɓe e ley goondinal
Iisaa Almasiihu ɓeen kalkii. 19 Si
jikke meeden e Almasiihu wo
ley nguurndam meeden do tan
nafannoo, eden ɓuri yimɓe fuu
yurminaade.

20 Ammaa si goonga, Almasiihu
ummintinaama e maayde, laatake
artiido e ummitotooɓe. 21 Sabo
no maayde yuurdi e nedɗo gooto,
hono noon du ummital hakkunde
maayɓe yuurdi e nedɗo gooto.
22 No yimɓe fuu maayirta saabe
kawtal muɓɓen e Aadama, hono
noon du yimɓe fuu ummintinirtee
saabe kawtal muɓɓen e Almasiihu.
23 Ammaa mono fuu e wakkati
muuɗum ummitotoo. Almasiihu
woni arandeejo oon. Ndeen si
wartii fu, ɓe o jeyi ɓeen du ummi-
toto. 24 Ndeen timmoode waran.
Almasiihu halkan kaanankaaku e
baawde e semmbe fuu, de hokkita
Laamdo Baabiiwo laamu. 25 Sabo
ina tilsi Almasiihu laamoo faa nde
Laamdo wadi mo o yaaɓa wayɓe
mo ɓeen fuu. 26 Ganyo cakitotoodo
halkeede oon wo maayde, 27 sabo
ina winndaa: «Laamdo wattii
huunde fuu ley koyde makko.»*
Ammaa si wi'aama «huunde fuu
wattaama ley koyde makko», na
tannyoraa Laamdo gaɗudo ɗum
oon kaa naataay. 28 Nde huunde
fuu heedii ley baawde Almasiihu
Bajjo oon ndeen, kam e hoore
muuɗum heedan ley Laamdo
gaɗudo o dawrana huunde fuu, faa
Laamdo laamoo kala huunde fuu.

29 Woodi, ina woodi jaɓooɓe
lootireede lootagal batisima saabe
maayɓe. Si tawii maayɓe ummi-
tataakono, ɗume wadi de yimɓe
ina mbatisiree saabe maɓɓe?
30 Minen e ko'e amin, ko wadi de
miden njardoo masiibaaji wakkati
fuu faa miden nesa maayde?
31 Sakiraaɓe, nyannde fuu mido
nesa wareede. Tannyoron wo
ɗum goonga, hono ko mantor-
toomi on yeeso Joomiraado men
Iisaa Almasiihu ɗuum du laatorii
goonga. 32 To Efeesu toon mi
haɓaama wolde sattunde, hono wo
daabaaji ladde bondi kaɓumi. Si mi
goondinaayno ummintineede fu,
ɗume ɗum nafata kam? Si maayɓe
ummitataakono fu, ngaden no
wiiraa ni: «Nyaamen, njaren, sabo
jaango en maayan.»

33 Taa kiilon ko'e mon: «Yaadude
e bonɓe ina bonna needi lobbiri.»
34 Ngartiree hakkillooji mon e ko
fonnditii, celon waɗude hakke.
Sabo woɓɓe moodon anndaa
Laamdo. Ko mbiirumi noon wo faa
cemton.

35 Ammaa hasii godɗo yaman:
«Noy maayɓe ummitortoo? Noy
ɓalli muɓɓen ngorrata?» 36 Aan
pamaro hakkillo! Aawdi ndi
aawuɗaa fuu, sanaa waata, de sak-
itoo fuɗa. 37 Aawdi ndi aawuɗaa
du, si wo gawri naa wo aawdi
feereeri, wo ndi wabbere tan. A
aawataa wullere ndeen e hoore
muuɗum. 38 Caggal ɗuum, Laamdo
waɗata ndi sii wullere nde muuyi,
aawdi fuu e sii wullere muuɗum.
39 Kulle jogiide yonki du kawtaa
terde: ɓiɓɓe-Aadama e terde
muɓɓen, daabaaji e terde muɓɓen,
pooli e terde muɓɓen, liyyi du e
terde muɓɓen. 40 Ina woodi ɓalli
kammunkooji e ɓalli leydinkooji.
Kammunkooji ɗiin e darja muɓɓen,
leydinkooji ɗiin du e darja muɓɓen.
41 Naange e jalbugol muuɗum,
lewru du e jalbugol muuɗum,
koode e jalbugol muɓɓen. Fay
hakkunde koode ɗeen, jalbugol
muɓɓen ina seedi.

42 Ummital maayɓe du hono
noon worri. Ko iretee ɗuum
ina nyola, ko ummitotoo ɗuum
nyolataa. 43 Ko iretee ɗuum ina
lokkidi, ko ummitotoo ɗuum ina

* **15:27** Jabuura 8.7.

jogii teddeengal. Ko iretee ɗuum
ina lokkiɗi, ko ummitotoo ɗuum
ina jogii semmbe. 44 Ko iretee
ɗuum wo terɗe leydinkooje, ko
ummitotoo ɗuum wo terɗe ru-
uhunkooje. Terɗe leydinkooje ina
ngoodi, ndelle terɗe ruuhunkooje
du ina ngoodi. 45 Ɗum waɗi de
na winndaa: «Neɗɗo arandeejo
oon, ɗum woni Aadama, laatake
yonki mbuurki.» Aadama cakitiiɗo
oon kaa laatake Ruuhu kokkoowo
nguurndam. 46 Wanaa ko jeyaa
e Ruuhu ɗuum artii warude. Wo
ko jeyaa e leydi ɗuum artii, de
ko jeyaa e Ruuhu ɗuum jokki.
47 Neɗɗo arandeejo oon e sollaare
leydi tagiraa. Neɗɗo ɗiɗaɓo oon e
kammu yuuri. 48 Yimɓe yuuruɓe
e sollaare leydi ɓeen ina ngorri
hono Aadama yuuruɗo e sollaare
leydi oon. Yimɓe jeyaaɓe e kammu
ɓeen ina ngorri hono yuuruɗo dow
kammu oon. 49 Hono no nan-
ndirɗen e yuuruɗo e sollaare leydi
oon ni, hono noon nanndirten e
yuuruɗo dow kammu oon du.

50 Sakiraaɓe, inan ko kaalammi
ɗuum: teewu e yiiyam mbaawaa
naatude e laamu Laamɗo. Katin
du ko nyolata waawaa heɓude ko
nyolataa faa abada ɗuum.

51 Ndaar, miɗo ɓanginana on
sirri: wanaa en fuu maayata,
ammaa en fuu en mbaylitete.
52 Ɗum waɗan wakkati gooto, no
tamyaango yitere ni, si buututal
cakitotoongal fuufaama. Sabo
buututal ngaal fuufete, de maayɓe
ɓeen ummodoo e ɓalli ɗi nyolataa.
Enen du, en mbaylitete. 53 Sabo
si goonga, ina tilsi terɗe nyolooje
ɗeen ɓornoo ko nyolataa, maay-
ooje ɗeen du ɓornoo ko maayataa.
54 Si terɗe nyolooje ɗeen ɓornake
ko nyolataa, maayooje ɗeen
ɓornake ko maayataa fu, ndeen
konngol binndaangol ngol tabitan:
«Maayde jaalaama, moɗaama.»†
55 «Maayde, toy jaalagol maa woni?
Maayde, toy tooke maa
ngoni?»‡
56 Tooke pooɗooje maayde
wo hakke. Hakke du hemrii
baawɗe saabe jamirooje Tawreeta.
57 Ammaa jettooje ngoodanii
Laamɗo kokkiroowo en jaalagol
saabe Joomiraaɗo meeɗen Iisaa
Almasiihu.

58 Ndelle sakiraaɓe am horsuɓe,
laatee joottiiɓe ɓe ndimmbataako.
Wakkati fuu ɓeydon tinnaade e
golle Joomiraaɗo, sabo oɗon an-
ndi ko ngolloton ley kawtal Joomi-
raaɗo ɗuum wanaa ɓolum.

16

Haala wallugol seniiɓe wonɓe ngalluure Urusaliima

1 Joonin en ndaaran kabaaru
hawrundurgol ceede faa walla
seniiɓe wonɓe Urusaliima ɓeen.
Ngaɗon ko njamirmi kawrite
goonɗinɓe gonɗe leydi Galaatiya
ɗeen. 2 Alan fuu, mono e mooɗon
fuu itta ko waawi, resa. Ndeen si
mi warii, en pilataako hawrun-
durde ɗum katin. 3 Nde ngarumi
fu, mi hokkan ɓe cuɓiɗon ɓeen
ɓataakiiji kollooji on cuɓake ɓe,
ɓe njaara ballal mooɗon ngaal
Urusaliima. 4 Si na foti ko mi yaha
miin du, min njaadan.

Haala anniyaaji Pool

5 Si mi feyyitii leydi Makedoniya
fu, mi waran to mooɗon, sabo
toon ndewammi. 6 Hasii mi weer-
anan on seeɗa naa mi dabban to
mooɗon. Ndeen oɗon mbaawi wal-
lude kam faa mi yaha yeeso e ja-
haangal am. 7 Sabo mi yiɗaa fan-
tude to mooɗon joonin de mi dilla
law. Miɗo yiɗi ɓooyude to mooɗon
seeɗa si Joomiraaɗo jaɓii. 8 Ammaa
mi ɓooyan ley Efeesu ga faa iidi
ɓenndal alkama hewta. 9 Sabo mi
heɓii ɗo laawol manngol no mi gol-
lira gollal nafoowal. Wooɗi, wayɓe
du na keewi.

† **15:54** Esaaya 25.8. ‡ **15:55** Hoseya 13.14.

10 Si Timote warii to moodon fu,
njakkitodon dum faa wooda taa
hula, sabo wo Joomiraado o gol-
lanta hono am ni. 11 Ndelle, taa
fay gooto yawa mo. Mballon mo e
laawol ngool faa o warta to am e
jam. Sabo mido hedii mo, kanko e
sakiraaɓe ɓeen.
12 Woodi, dow sakiike meeden
Apolos, mi nyaagake mo sanne o
yaada e sakiraaɓe ɓeen to moodon,
de o muuyaay yahude joonin. Si o
heɓii laawol fu, o waran.

Baynundural

13 Kakkilon, ndarodon faa
wooda ley goondinal. Laatodon
suusuɓe, ɓeydorodon semmbe.
14 Ko ngadoton fuu, ngadiron dum
njinngu.
15 Odon anndi Estefaana e
koreeji muudum. Kam'en artii
fuu goondinde ley leydi Akaya.
Iɓe tinnii e gollande seniiɓe ɓeen.
Sakiraaɓe, mido nyaagoo on sanne:
16 njarranee yimɓe wa'uɓe hono
noon, kam'en e gollidooɓe e
muɓɓen, tinniiɓe e gollal ngaal fuu.
17 Mido weltoroo garol Estefaana
e Fortunaatu e Akayku ngool.
Ɓe ngadanii kam ko onon on
mbaawaa wadande kam saabe on
ngalaa ga. 18 Ɓe mbaaltinii hakkillo
am, kam e hakkillooji moodon fuu.
Teddinee yimɓe hono maɓɓe.
19 Kawrite goondinɓe gonde leydi
Aasiya deen ina njowta on. Ak-
ila e deekum Pirisilla e kawrital
goondinɓe kawroowal galle maɓɓe
ngaal ina njowta on sanne e in-
nde Joomiraado. 20 Sakiraaɓe ɓeen
fuu ina njowta on. Njowtunduron
onon du e jowtaali ceniidi.

21 Inan jowtaango am ngo
mbinndirammi e junngo am: MIIN
POOL. 22 Nedo fuu mo yidaa
Joomiraado, kuddi woodanii dum!
Yaa Joomiraado amin, war! 23 Wo
hinney Joomiraado meeden Iisaa
wondu e moodon. 24 Njinngu am
ina woni e moodon on fuu e ley
kawtal meeden e Iisaa Almasiihu.

Ɓataaki Pool ɗiɗaɓi to Korintunkooɓe

1 Ɓataaki ki to am yuuri, miin Pool
e sakiike meeɗen Timote. Miin
Pool, mi nulaaɗo Iisaa Almasiihu
saabe muuyɗe Laamɗo. Miɗen
njowta kawrital Laamɗo gonngal
Korintu e seniiɓe wonɓe leydi
Akaya fuu. 2 Wo Laamɗo Baaba
meeɗen e Joomiraaɗo men Iisaa
Almasiihu kokku on moyyere e
jam.

No Pool yettiri Laamɗo

3 Jettooje ngoodanii Laamɗo
Baaba Joomiraaɗo meeɗen Iisaa
Almasiihu. Oon woni Baabiiwo
jom yurmeende, Laamɗo celli-
noowo ɓerɗe e dow huunde fuu.
4 Imo sellina ɓerɗe men e ley
torraaji men fuu, faa enen du,
mbaawen sellinde ɓerɗe wonɓe e
sii torraaji fuu no o sellinirta ɓerɗe
men ni. 5 Sabo no keɓirɗen torraaji
saabe Almasiihu faa keewi, noon
du Almasiihu sellinirta ɓerɗe
meeɗen faa heewa. 6 Nde min
torraa fuu, wo faa ɓerɗe mooɗon
cellinee, wooɗi du faa kisineɗon.
Nde ɓerɗe amin cellinaa du, wo
faa ɓerɗe mooɗon peewa, de keɓon
munyal munyude sii torraaji ɗi
min torretee minen e ko'e amin
ɗiin. 7 Jikke amin e mooɗon
ina selli, sabo miɗen anndi ko
kawtuɗon e amin torraaji ɗuum,
oɗon kawti e amin sellineede ɓerɗe
du.
8 Si goonga sakiraaɓe, min njiɗaa
ndullon torraaji kewtiiɗi min e
leydi Aasiya. Torraaji kewtiiɗi min
toon ina paltii semmbe amin sanne
faa min miilaaki wuurude katin.
9 Ley ɓerɗe amin, miɗen maatan-
noo wo min saraaɓe sariya wa-
reede. De ɗum waɗirii faa taa min
njowa jikke amin dow ko'e amin,
ammaa min njowa ɗe dow Laamɗo
ummintinoowo maayɓe oon. 10 Wo
kam danni min e maayde ndeen,
kam dannata min yeeso du. Wo
dow makko min njowi jikke o dan-
nan min katin. 11 Oɗon mballira
min e majjum du'aawuuji mon,
onon du. Hono noon, moyyere nde
o waɗanta min saabe du'aawuuji
yimɓe heewɓe, waɗata faa heewɓe
njetta Laamɗo saabe amin du.

*Haala ko haɗi Pool fantude Kor-
intu'en*

12 Inan ko min mantortoo:
ɓerɗe amin ina ceedanoo min
min mbuurdii e goonga e laaɓal
ɓerɗe yuurungal to Laamɗo ley
adunaaru ndu, sakko hakkunde
mooɗon. Min ngaɗiraay ɗum
hakkillooji ɓiɓɓe-Aadama, ammaa
wo e moyyere Laamɗo. 13 Sabo min
mbinndantaa on faa'e si wanaa ko
njanngoton de paamon. Miɗo yiɗi
paamon faa laaɓa 14 ko puɗɗuɗon
faamude joonin ɗuum. Ndeen,
nyannde Joomiraaɗo men Iisaa
wartowi fu, on mantorto min hono
no minen du min mantortoo on
noon.
15 Saabe hoolaare ndeen, mi
anniyakeno warude to mooɗon
arande faa ceyoɗon kile ɗiɗi.
16 Ko njiɗunoomi dey, mi fanta
to mooɗon, mi yaha leydi Make-
doniya, de mi rewa to mooɗon
katin nde ngartammi faa mballon
kam mi yaha leydi Yahuudiya.
17 Yalla nde mbi'ammi mi waran
to mooɗon ndeen, mi tinnaaki
naa? Si mi anniyake waɗude
huunde, yalla miɗo sikkitira hono
no yimɓe adunaaru anniyortoo,
wi'ooɓe «ayyo» de wakkati gooto
puɗɗita wi'ude «a'aa» naa? 18 No
tannyorɗen Laamɗo wo koolniiɗo
ni, hono noon konngol ngol min
kaalani on ngool wanaa ayyo e
a'aa fuu nde wootere. 19 Sabo
Iisaa Almasiihu Ɓii Laamɗo oon
wanaano ayyo e a'aa: wo ayyo tan
woni e makko. Kanko woni mo
miin e Silas e Timote min mbaajii
kabaaru muuɗum to mooɗon
oon. 20 Goonga ni, amaanaaji
Laamɗo fuu tabitii e ley makko,
laatii «ayyo». Ndelle wo saabe

makko de eɗen mbi'a «Aamiina» faa
Laamɗo teddinee. 21 Woodi, wo
Laamɗo tabintinani min, minen
e mooɗon fuu, kawtal meeɗen
e Almasiihu. Kanko suɓii en.
22 Katin kanko waɗi maande
makko e meeɗen, o watti Ruuhu
makko e ɓerɗe meeɗen laatoo
maande laaɓinanoore en en keɓan
moyyereeji garooji.
23 Laamɗo na seedanoo kam, o
jukkoo kam si mi fewii: wo faa
taa mi haɓa e mooɗon waɗi de mi
yeccaaki Korintu. 24 Min pilataako
dawrande goondinal mooɗon, de
miɗen mballundura e mooɗon
faa ceyoɗon, tawa on ndarake no
wooɗiri ley goondinal.

2

1 Ɗum le, mi waɗii anniya mi
yeccataako to mooɗon, taa mi met-
tina ɓerɗe mon katin. 2 Sabo
si mi mettinii ɓerɗe mon, moy
seynata kam si wanaa onon ɓe
mettinanmi ɓeen? 3 Ɗum waɗi
mbinndumi no mbinndirmi ni e
ley ɓataaki am kiin. Mi yiɗaano
warude to mooɗon de haanuɓe
seynude kam ɓeen mettina ɓernde
am. Miɗo tannyorani on, nde ceyi-
imi fu, onon du on ceyoto. 4 Ɓillaare
e ɓernde mettunde e gondi keewɗi
mbinndiranmi on. Ko mbinndumi
ɗuum wanaa faa mi mettinana on,
ammaa wo faa mi anndina on
no njinngu am dow mooɗon foti
mawnude.

No Pool yaaforii toonyiiɗo

5 Si gooto mooɗon laatake
sabaabu mettorgal fu, wanaa miin
o mettinani, wo on fuu – naa woɓɓe
mooɗon, taa mi faltoo goonga.
6 Ko ɓurɓe heewude e mooɗon
njukkii neɗɗo oon ɗuum heyii.
7 Joonin kaa, ko ɓuri woodde dey:
njaafoɗon mo, cellinon ɓernde
makko taa mettorgal ɓernde jaaloo
mo. 8 Ndelle, miɗo ŋaaroo on
sanne tabintinon njinngu mooɗon
e makko. 9 Si goonga, wo saabe
majjum mbinndiranmi on, faa
mi fonnda on, mi ndaara yalla
oɗon njokka haala am ley huunde
fuu. 10 Mo njaafiɗon fuu, miin
du mi yaafake ɗum. Goonga ni,
ko njaafiimi ɗuum – si ina woodi
ko kaanumi yaafaade mo – mi
yaafake ɗum yeeso Almasiihu faa
nafa on 11 taa Seyɗaani jamboo
en, sabo eɗen anndi anniyaaji
muuɗum.

*Haala saakugol anndal Almasi-
ihu*

12 Nde njahunoomi Torowas faa
mi waajoo Kabaaru Lobbo haala
Almasiihu fu, mi tawii Joomiraaɗo
omtanii kam laawol gollude toon.
13 Ammaa hakkillo am fukkaaki,
sabo mi tawaay toon sakiike am
Tiitu. Wooɗi ndelle, mbayniimi
sakiraaɓe ɓeen, de ponndiimi leydi
Makedoniya.
14 Ammaa jettooje ngoodanii
Laamɗo kokkoowo en jaalagol
wakkati fuu saabe kawtal meeɗen
e Almasiihu. Laamɗo hokkii min
saakude anndal Almasiihu nokku
fuu hono no uurdi mbelndi ni.
15 Sabo si goonga, wo min uurdi
ndi Almasiihu sakkanta Laamɗo.
Uurngol ngool yottake hisinteeɓe
e halketeeɓe fuu. 16 To halketeeɓe
ɓeen, wo min luumngol maayde
jaaroowol ɗum'en to maayde,
ammaa to hisinteeɓe ɓeen, wo min
uurngol nguurndam jaaroowol
ɗum'en to nguurndam.
Moy foti gollude gollal ngaal?
17 Min nganaa julortooɓe konngol
Laamɗo hono no heewɓe ngaɗata.
Ammaa miɗen kaalda ɓerɗe
laaɓuɗe yeeso Laamɗo. Miɗen
kaalda hono nulaaɓe muuɗum e
ley kawtal amin e Almasiihu.

3

Haala gollanooɓe amaana keso

1 Yalla min puɗɗitii mantaade
katin naa? Naa miɗen kaajaa
ɓataakiiji kollooji ko min ngoni,
maa yuurudi to mooɗon hono no
woɓɓe kaajiraa naa? 2 Wanaa.
Onon jaati ngoni ɓataaki amin
mbinndaaki e ɓerɗe amin. Oɗon

kolla ko min ngoni, hono ɓataaki
ki yimɓe fuu mbaawi anndude
e janngude. 3 Ina laaɓi, wo on
ɓataaki Almasiihu saabe golle
amin. Ɓataaki kiin winndiraaka
dawa, wo Ruuhu Laamɗo buurɗo
ki winndiraa. Ki winndaaka dow
alluuje kaaye, wo e ɓerɗe yimɓe ki
winndaa.
4 Miɗen mbi'a noon sabo miɗen
ngoodi hoolaare mawnde e
Laamɗo saabe Almasiihu. 5 Min
ngalaa baawɗe faa min ngaɗa
fay huunde e semmbe amin.
Baawɗe amin wo to Laamɗo yuuri.
6 Kam waɗi min fotuɓe laataade
gollanooɓe amaana keso. Amaana
oon yowaaki dow jamirooje bin-
ndaaɗe, wo dow Ruuhu yowii.
Sabo jamirooje binndaaɗe ɗeen wo
jaarooje to maayde, ammaa Ruuhu
oon na hokka nguurndam.
7 Jamirooje binndaaɗe e allu-
uje kaaye, jaarooje to maayde
ɗeen, ina ngoodunoo darja faa
Israa'iilankooɓe kunngii ndaarude
yeeso Muusaa saabe annoora
gonɗo e darja oon, fay si taweede
darja oon wo nyifoowo. 8 Ndelle,
golle Ruuhu ɓuri darja oon,
haala fuu walaa! 9 Si ko fooɗata
jukkungo ɗuum ina woodunoo
darja, wanaa haala ko waddata
fonnditaare ɗuum! 10 Goonga
ni, darja arandeejo oon walaa
darja si fonndaama e darja garɗo
joonin mo walaa ko nanndi oon.
11 Si ko nyifata ɗuum waawii
jogaade darja, haala fuu walaa ko
heddotoo ɗuum ɓurata darja oon
sanne.
12 Ko jikke amin dow amaana
keso oon teeŋi sanne, ɗuum
waɗi de miɗen kaalda cuusal
yeeso yimɓe. 13 Min ngaɗataa
hono no Muusaa ni, gattunooɗo
suddaare e yeeso muuɗum taa Is-
raa'iilankooɓe keddoo ina ndaara
fay darja nyifoowo oon faa timma.
14 Ammaa miilooji ɓerɗe maɓɓe ina
njoori. Sabo faa hannden nde ɓe
njanngata amaana kiiɗɗo oon fu,
suddaare ndeen ina heddii e geese
maɓɓe. Nde huncaaka tafon, sabo
wo ley kawtal Almasiihu tan nde
huncetee. 15 Goonga, faa warde
hannden, si Tawreeta Muusaa
janngaama fu, suddaare ndeen
ina heddii ina suddi ɓerɗe maɓɓe.
16 Ammaa si neɗɗo wartii to Joomi-
raaɗo fu, suddaare ndeen huncete
e ɓernde muuɗum. 17 Wooɗi,
Joomiraaɗo kam woni Ruuhu. To
Ruuhu Joomiraaɗo woni fuu, ɗoon
ndimaaku du woni. 18 Enen ɓe
geese muɓɓen cudditaa ɓeen fuu,
eɗen tiima darja Joomiraaɗo hono
ley daandorgal, ina yaynana en.
Imo waylita en faa nannden e
makko tagaadi, darja makko ina
ɓeydana en yahude yeeso. Ɗum
woni golle Joomiraaɗo, laatiiɗo
Ruuhu oon.

4

Haala jawdi ley looɗe

1 Laamɗo hokki min gollal
ngaal saabe yurmeende muuɗum.
Ndelle, min tampataa. 2 Min calake
kulle cuuɗiiɗe cemtinooje. Min
kiilataa yimɓe, min mbaylitataa
konngol Laamɗo. Ko min ngaɗata
dey, miɗen ɓangina goonga yeeso
Laamɗo, faa mono fuu annditira
e ɓernde mum fuu wo min goon-
galaaɓe. 3 De si Kabaaru Lobbo
mo min mbaajii oon suuɗaama
fu, wo halkooɓe tan o suuɗantee.
4 Ɓeen le, ɓe ngalaa goonɗinal,
sabo Ibiliisa wumnii hakkillooji
maɓɓe taa nji'a annoora Kabaaru
Lobbo. Kabaaru oon na holla
darja Almasiihu jogiiɗo tagaadi
Laamɗo. 5 Sabo wanaa haala
amin min mbaajotoo, ammaa wo
haala Iisaa Almasiihu, Joomiraaɗo
meeɗen oon min mbaajotoo. Ko
min mbi'ata e dow ko'e amin
tan, min maccuɓe mooɗon saabe
makko. 6 Sabo Laamɗo wi'ii:
«annoora yaynu e ley nimre.» Kam
yaynini annoora muuɗum e ley
ɓerɗe amin, faa anndina min darja

muuɗum jaynoowo, gondo e yeeso
Almasiihu.
7 Anndude darja oon laatanake
min jawdi korsundi, ammaa miɗen
njogorii ndi e ley amin hono no ley
looɗe loope, faa anndee baawɗe
mawɗe ɗe wo to Laamɗo yuuri,
wanaa to amin. 8 Miɗen ɓillee e
huunde fuu, ammaa min pusaay.
Miɗen ngoni e wemmbere wakkati
fuu, ammaa min tayaay jikke.
9 Miɗen torree, ammaa Laamɗo
yoppaay min. Miɗen paɗɗee
e leydi, ammaa min kalkaaka.
10 Wakkati fuu, maayde Iisaa ina
woni e ɓalli amin, faa nguurndam
Iisaa du yi'ee e ley majji. 11 Si
goonga, fay si miɗen mbuuri,
miɗen nesa maayde wakkati fuu
saabe Iisaa, faa nguurndam Iisaa
du yi'ee e terɗe amin maayooje
ɗeen. 12 Ndelle, maayde na golla
ley amin, de nguurndam na golla
ley mooɗon.
13 Ina winndaa: «Mi goonɗinii,
ɗuum waɗi de mbaajiimi.»* Minen
du min goonɗinirii hono noon,
ɗuum waɗi de miɗen mbaajoo.
14 Sabo miɗen anndi iirtinɗo Joomi-
raaɗo meeɗen Iisaa e maayde oon
iirtindinan min e Iisaa minen du,
de wadda min yeeso muuɗum,
minen e mooɗon fuu. 15 Ko hewti
min fuu wo saabe mooɗon faa
moyyere Laamɗo yottoo yimɓe
heewɓe. Hono noon yimɓe heewɓe
njettirta Laamɗo faa Laamɗo
ɓeyda teddineede.

Haala teddeengal duumiingal

16 Ɗum waɗi de min tampataa.
Fay si terɗe amin ɗeen na kalka,
yonkiiji amin ɗiin ina keyɗintinee
nyannde fuu. 17 Sabo torraaji
ɗi min torretee ɗiin ina kuyfiti,
ina paltoo law. De ɗi cegilanto
min teddeengal manngal ngal tim-
mataa, ɓurngal torraaji ɗiin abada.
18 Ndelle min taykataako ko yi'etee,
wo ko yi'ataake min taykotoo. Sabo
ko yi'etee ɗuum faltoto, ammaa
ko yi'ataake ɗuum, heddoto faa
abada.

5

Haala suudu wonndu dow kammu

1 Eɗen anndi si terɗe meeɗen
laatiiɗe suudu leydiiru ndu
koɗuɗen e muuɗum joonin nduun
halkii fu, Laamɗo moyyinanii en
suudu dow kammu ndu junngo
waɗaay, heddotoondu faa abada.
2 Eɗen uuma ley adunaaru ɗo, sabo
eɗen keppi naatude e ley suudu
meeɗen dow kammu nduun,
ɓornoroɗen ndu hono kaddungal
kesal. 3 Goonga ni, si en ɓornake
ndu fu, en laatataako yonkiiji ɗi
ngalaa ɓalli. 4 Sabo ko ngonɗen
ley suudu ndu tafon, eɗen uuma
saabe tiiɗallaaji. Wooɗi, wanaa
hono eɗen njiɗi laataade ɓortiiɓe,
ammaa eɗen njiɗi ɓornaade ɓalli
kesi dow kiiɗɗi, faa nguurndam
moɗa ko halkata ley meeɗen.
5 Wo Laamɗo kam segilanii en
ɗum, hokki en Ruuhu muuɗum
laatoo maande laaɓinanoore en
moyyereeji garooji.
6 Ndelle, eɗen njogii ɓerɗe
pukkiiɗe wakkati fuu. Eɗen anndi
sini eɗen keddii e ɓalli gondi ley
adunaaru ɗiin, eɗen mboɗɗi to
Joomiraaɗo tafon. 7 Sabo wo e
goonɗinal mbuurdeten, wanaa e
ko njiireten gite. 8 Ndelle eɗen
njogii ɓerɗe pukkiiɗe, de ko ɓurani
en ni, eggen e ɓalli ɗi faa njooɗoɗen
to Joomiraaɗo. 9 Ammaa ko ɓurɗen
filaade fu, wo waɗude ko welata
mo, heddaade ley ɓanndu ndu naa
wurtaade e mayru fuu gootum.
10 Sabo ina tilsi en fuu ndaroɗen
yeeso Almasiihu faa careɗen, faa
mono fuu heɓa mbarjaari golleeji
muuɗum gaɗooji e ɓanndu ndu,
nde wo ko wooɗi naa ko boni.

Haala dewral hakkunde yimɓe e Laamɗo

* **4:13** Jabuura 116.10.

11 Ndelle, ko min anndi no Joomi-
raaɗo huldetee ɗuum, min piloto
heɓude hakkillooji yimɓe. Laamɗo
ina anndi min. Miɗo hoolii on onon
du, on annditii min e ley miilooji
ɓerɗe mooɗon. 12 Min kaalantaa
on kabaaru amin lobbo katin.
Ammaa miɗen piloo hokkude on
daliili no mantoroɗon min, faa
keɓon ko njaaboɗon mantortooɓe
ko yi'etee tan, wanaa ko woni ley
ɓernde. 13 Si min njogoraama
hono min haaŋaaɓe, wo ɗum saabe
Laamɗo. Si min njogoraama min
jom'en hakkillo du, wo ɗum saabe
mooɗon. 14 Njinngu Almasiihu na
dawrana min, sabo min tannyorii,
gooto maayanii yimɓe fuu, ndelle
yimɓe fuu laatii maayɓe. 15 O
maayanii yimɓe fuu, faa wuurɓe
ɓeen cela wuurande ko'e muɓɓen,
ammaa mbuurana maayanɗo
ɗum'en de iirtanii ɗum'en oon.

16 Ndelle, gilla joonin, walaa fuu
mo min ndaardata hono no ɓiɓɓe-
Aadama ndaardata woɓɓe. Fay
si miɗen ndaardunoo Almasiihu
hono no ɓiɓɓe-Aadama ndaardata
ɗum, min celii ndaardude ɗum
noon. 17 Neɗɗo fuu kawtuɗo e Al-
masiihu, tagitaama tagu keso. Ko
hiiɗɗi ɗuum faltake. Ndaar, fuu
heyɗintinaama! 18 Ɗum fuu to
Laamɗo yuuri. Kam nuli Almasi-
ihu faa rewrintina en e muuɗum,
de halfini min golle rewrintinde
yimɓe e muuɗum. 19 Ɗum woni,
Laamɗo wonnoo e ley Almasiihu
faa rewrintina yimɓe adunaaru
e muuɗum. O hiisaaki hakkeeji
muɓɓen katin. O halfini min du
kabaaru rewrintingol ngool.

20 Woodi ndelle, min daraniiɓe
Almasiihu, ina nanndi hono
Laamɗo ina haalda kunnduɗe
amin faa nodda yimɓe to muuɗum.
Miɗen nyaagoo on e innde Al-
masiihu: ngartee to Laamɗo!
21 Almasiihu waɗaay hakke abada.
Ammaa Laamɗo yowi hakkeeji
meeɗen fuu dow makko, faa
kawtal meeɗen e Almasiihu waɗa
en fonnditiiɓe yeeso Laamɗo.

6

No Pool'en ngolliranta Laamɗo

1 Minen, saabe min gollidooɓe e
Laamɗo, miɗen nyaagoo on taa ac-
con moyyere Laamɗo nde keɓɗon
ndeen laatanoo on ɓolum. 2 Sabo o
wi'ii:
«Wakkati lobbo kettindanimaami,
nyalaande kisindam mbal-
lumaami.»*
Ndaar, joonin jaati woni wakkati
lobbo oon, joonin woni nyalaande
kisindam. 3 Min ngaɗataa fay
huunde ko fergata yimɓe, faa
taa feloore tawee e golle amin.
4 Ammaa e huunde fuu, miɗen
kolla min gollanooɓe Laamɗo
goongalaaɓe, ley tinnitaare
mawnde, ley torraaji, ley sayya,
ley ɓillaare, 5 ley piiɗe, ley kasu,
ley muurtere, ley tampiri, ley
rafi ɗoyngol, ley rafo. 6 Miɗen
kolla min gollooɓe goongalaaɓe ley
laaɓal amin, ley anndal amin, ley
munyal amin, ley moyyuki amin.
Miɗen ngoodi Ruuhu Ceniiɗo,
miɗen ngoodi njinngu ngu waldaa
e naafikaaku. 7 Miɗen kaala
goonga, miɗen ngoodi baawɗe
Laamɗo. Juuɗe amin nane e
nyaame fuu na tiigii kaɓitirɗe
fonnditaare. 8 Miɗen kolla min
gollanooɓe Laamɗo ley teddeengal
e ley koyeendam, ley ko yimɓe
mbuykata min e ko njettata min,
ley ko min ndaardetee hono
majjinooɓe tawee min goon-
galaaɓe. 9 Miɗen kolla ɗum ley
ko min ndaardetee min anndaaka
tawee min anndaaɓe, ley ko min
ndaardetee min maayooɓe, de
inani min, miɗen mbuuri. Miɗen
ndaardee min jukkaaɓe tawee min
mbaraaka. 10 Miɗen ndaardee
min suniiɓe tawee min seyiiɓe
wakkati fuu. Miɗen ndaardee
min talkaaɓe tawee miɗen ngaɗa
heewɓe joomiraaɓe jawdi. Miɗen

* **6:2** Esaaya 49.8.

ndaardee min ngalaa fay huunde
tawee miɗen njogii huunde fuu.
11 Korintunkooɓe, min kaaldanii
on laaɓal reedu, min njaajinanii
on ɓerɗe amin. 12 Minen, min
paaɗinanaay on ɓerɗe amin, am-
maa onon kaa on paaɗinanii min
ɓerɗe mooɗon. 13 Miɗo haalda e
mooɗon hono wo on ɓikkoy am:
ngaɗanee min no min ngaɗirani on
- njaajinanee min ɓerɗe mooɗon!

No neɗɗo laatorii suudu Laamɗo buurɗo

14 Taa kaɓɓunduron e ɓe
ngoonɗinaay. Yalla ko fonnditii
na waawi hawritinde e ko oonyii
naa? Yalla annoora na waawi
hawritinde e nimre naa? 15 Yalla
Almasiihu na waawi hawritinde
e Ibiliisa naa? Yalla goonɗinɗo
na waawi hawritinde e mo
goonɗinaay naa? 16 Yalla amaana
ina woodi hakkunde suudu
Laamɗo e tooruuji naa? Paamee,
enen ngoni suudu Laamɗo buurɗo
oon. Sabo Laamɗo wi'ii:
«Mi hoɗidan e maɓɓe,
mi yaada e maɓɓe,
mi laatoo Laamɗo maɓɓe,
kamɓe du, ɓe laatoo yimɓe
am.»†
17 Ɗum waɗi de Joomiraaɗo wi'i:
«Ɗuwee hakkunde maɓɓe!
Ceedee e maɓɓe!
Taa meemee ko tuuni!
Ndeen, mi jaɓɓoto on.‡
18 Mi laatanto on baaba,
onon du, on laatanto kam ɓiɓɓe
worɓe e rewɓe.
Noon Joomiraaɗo jom baawɗe fuu
wi'i.»§

7

1 Ndelle sakiraaɓe horsuɓe,
saabe en ngaɗanaama amaanaaji
ɗiin fu, laaɓinen ko'e meeɗen e ko
tuuninta ɓalli men e yonkiiji men
fuu. Tabintinen senaare men e ley
kulol Laamɗo.

Haala mettorgal e seyo

2 Omtanee min ɓerɗe mooɗon!
Min toonyaaki fay gooto, min
mbonnanaay fay gooto, min
nyaamaay jawdi fay gooto. 3 Mi
haaldaay ɗum faa laatanoo on
jukkungo. Sabo mi haaliino
gilla naanen: ɓerɗe amin na
korsini on sanne, faa maayden naa
mbuurden. 4 Miɗo hoolii on faa
woodi. Miɗo mantoroo on sanne.
Bernde am sellinaama faa heewi,
miɗo heewi seyo du e ley torraaji
amin fuu.

5 Si goonga, fay nde min njot-
tinoo leydi Makedoniya ndeen,
min powtinaaki fey. Torraaji
tan min nji'i. Miɗen ngondi e
luural yaasiyal, e kulol ley ɓerɗe.
6 Ammaa Laamɗo cellinoowo
ɓerɗe suniiɓe oon, sellinirii ɓerɗe
amin e garol Tiitu. 7 Wanaa
garol makko tan sellini ɓerɗe
amin. Ko cellinɗon ɓernde makko
ɗuum sellinii hakkillooji amin. O
haalanii min no njiɗirɗon yi'ude
kam sanne, e no cunoriɗon ko
waɗunoo, e no tinnoriɗon e jin-
ngande kam. Ɗum fuu ɓeydii seyo
am. 8 Si ɓataaki am kiin mettiino
on, mi mimsitataa ko mbinndumi
ki. Goonga ni, miɗo mimsitinnoo,
sabo mi yi'ii ɓataaki kiin mettiino
on, fay si wo haddi wakkati seeɗa
tan. 9 Joonin kaa miɗo seyii,
de wanaa saabe ko mettaɗon
ɗuum, ammaa ko mettaɗon de
tuubuɗon. Sabo mettorgal ngal
maatuɗon ngaal, iri maggal hawri
e muuyɗe Laamɗo. Hono noon,
walaa ko min mbonnannoo on.
10 Sabo mettorgal kawroowal e
muuyɗe Laamɗo ina waɗa faa
neɗɗo tuuba, de hisa, mimsugol
du fuu walaa e majjum. Ammaa
mettorgal adunaaru, wo maayde
waɗata. 11 Ndaaree mettorgal
kawroowal e muuyɗe Laamɗo
ngaal, ko waɗi e mooɗon: ngal
waɗii faa ciinuɗon, faa du piliɗon
laamnude ko'e mooɗon. Ngal

† **6:16** Lewinkooɓe 26.11-12, Esekiyel 37.27. Esaaya 43.6. ‡ **6:17** Esaaya 52.11. § **6:18** 2 Samuwiila 7.14,

waɗii faa mettaɗon e ko boni, faa
du kuluɗon. Ngal waddanii on
yeeweede kam, ngal waddanii on
tinnaare. Ngal wallii on jukkaade
ko boni. E huunde fuu on kollii
oɗon laaɓi e kabaaru oon. 12 Ndelle
si mi winndanii on fu, ɗum
wanaa saabe toonyiiɗo, wanaa
saabe toonyaaɗo du. Ammaa
wo faa ɓanginaneɗon ciinal ngal
njoganiɗon min yeeso Laamɗo.
13 Ɓerɗe amin mbaaltorake saabe
majjum.

Woodi, e dow waaltagol ɓerɗe
amin du min keɓii seyo. Goonga ni,
Tiitu seynii min sanne, sabo seyni-
raama ko mbaaltinɗon ɓernde
muuɗum. 14 Si mi mantorake
on seeɗa yeeso makko du, on
cemtinaay kam. Ammaa no min
kaaldirani on goonga e huunde
fuu ni, hono noon ko min mantorii
on yeeso Tiitu ɗuum du laatorii
goonga. 15 Njinngu ɓernde makko
ina ɓeydoo nde o miilotoo no
ɗowtoraniɗon haala makko on fuu,
e no njaɓɓoriɗon mo kulol e diwn-
gol. 16 Miɗo seyii ko mbaawumi
hoolaade on ley huunde fuu.

8

Haala wallugol seniiɓe wonɓe Urusaliima

1 Sakiraaɓe, miɗen njiɗi an-
ndinde on moyyere nde Laamɗo
hokki kawrite goondinɓe Iisaa
gonɗe leydi Makedoniya ɗeen. 2 Ɓe
ndaartindoraama torraaji cattuɗi,
ammaa no seyo maɓɓe heewri
noon waddanii ɓe hokkitirde ko
heewi, fay si iɓe ngoni e talkaaku
cattungu. 3 Miɗo seedanoo ɓe: ɓe
kokkitirii ko ɓe mbaawi fuu, fay ko
ɓuri baawɗe maɓɓe. Yardaamuye
ɓe kokkiri. 4 Ɓe eeli min sanne ɓe
keɓa laawol ɓe kawta e woɓɓe faa
ɓe mballa seniiɓe wonɓe Urusali-
ima. 5 Ɓe ngaɗii ko ɓuri miilo amin.
Sabo ɓe artii, ɓe kokki ko'e maɓɓe
Joomiraaɗo, de ɓe kokkiri min ko'e
maɓɓe minen du saabe muuyɗe
Laamɗo. 6 Ɗum waɗi de min ŋaarii
Tiitu walla on njottinon dokkal
ngaal no puɗɗirnoɗon ngal ni. 7 On
joomiraaɓe jawdi e huunde fuu –
goondinal e waaju e anndal, oɗon
njogii tinnaare dow huunde fuu,
oɗon korsini min du. Tinnoɗon faa
ngaɗon kabaaru moyyere ndeen
faa wooɗa du.

8 Ko mbiimi ɗuum wanaa
yamiroore. Ammaa, miɗo haalana
on tinnaare woɓɓe faa hokka on
laawol hollude njinngu mooɗon
ina selli. 9 Sabo oɗon anndi
moyyere Joomiraaɗo meeɗen Iisaa
Almasiihu: kam jom jawdi oon,
waɗii hoore muuɗum talkaajo
saabe mooɗon faa laatoroɗon
joomiraaɓe jawdi talkaaku
muuɗum nguun. 10 Miɗo haalana
on ko woni miilo am, wooɗi wo ko
nafata on du. Gilla rawanin onon
artii filaade wallude seniiɓe ɓeen,
onon artii fuɗɗude ballal ngaal
du. 11 Joonin kaa, kiɓɓinee ɗum.
No anniyiriɗon fiyude dabare oon
ni, anniyoroɗon noon yottinde
ɗum du. Kokkiron haddi baawɗe
mooɗon. 12 Sabo si neɗɗo anniyake
waɗude moyyere fu, dokkal ngaal
ina weli Laamɗo fodde baawɗe
kokkoowo oon. Laamɗo yamataa
neɗɗo ko walaa. 13 Mi wi'aay
naaton e ɓillaare faa ɓilliton woɓɓe
ɓeen, de yimɓe fuu laatoo fotuɓe
ni. 14 No tawraɗon joonin e keewal
mooɗon ni, oɗon mbaawi wallude
wonɓe ley baasal muɓɓen. Caggal
joonin, si tawii onon oɗon ngoni
ley baasal fu, kamɓe e keewal
maɓɓe, iɓe mbaawi wallude on.
Hono noon yimɓe potirta, 15 no
winndiraa ni:

«Kawrundurɗo ko heewi oon fal-
taaki ko haajaa,
kawrundurɗo ko famɗi oon du
nyakiraaka.»*

Kabaaru Tiitu e yaadiraaɓe muuɗum

16 Jettooje ngoodanii Laamɗo
gattuɗo e ɓernde Tiitu tinnaare

* **8:15** Wurtagol 16.18.

wallude on hono nde min njoganii
on ndeen. 17 Wanaa saabe min
nyaagake ɗum tan wadi de jaɓi
yahude to moodon. Wo tinnaare
muuɗum wadi de anniyii yahude
to moodon. 18 Miɗen nulda mo,
kanko e sakiike meeɗen jetteteeɗo
e kawrite goondinɓe fuu saabe
waajagol muuɗum Kabaaru Lobbo
oon. 19 Wanaa ɗum tan, kawrite
goondinɓe ɗeen cuɓii mo o yaada e
amin, faa min njaara dokkal ngaal
Urusaliima. Miɗen ndaranoo
moyyere ndeen faa ɗum teddina
Joomiraaɗo, ɗum holla anniya
amin lobbo du. 20 Miɗen ngaɗa
ko min mbaawi fuu taa min keɓa
feloore e jawdi keewndi ndi min
ndaranii ndiin. 21 Sabo miɗen piloo
waɗude ko woodi, de wanaa yeeso
Joomiraaɗo tan, ammaa yeeso
yimɓe du.
22 Miɗen nula sakiike meeɗen
goɗɗo yaada e maɓɓe mo min tayk-
itii tinnaare muuɗum wakkatiiji
keewɗi e kulle keewɗe. Joonin
o ɓuri tinnaade sanne e wallude
saabe hoolaare mawnde nde o
joganii on ndeen. 23 Tiitu du wo
kawtuɗo e am, gollidoowo am
saabe moodon. Sakiraaɓe meeɗen
yaadiraaɓe makko ɓeen wo nu-
laaɓe kawrite goondinɓe ɗeen,
Almasiihu na teddiniree saabe
maɓɓe. 24 Woodi ndelle, kollee
ɓe njinngu moodon. Hono nii
laaɓinirton kawrite goondinɓe fuu
miɗen njogii daliili mantoraade
on.

9

No Laamɗo yiɗiri kokkiroowo seyo

1 Walaa ko mi winndana on
dow wallugol seniiɓe wonɓe
Urusaliima ɓeen. 2 Sabo miɗo
anndi on muuyii wallude ɓe sanne.
Mi mantorake on ɗum yeeso Make-
doniyankooɓe, mbiimi ɓe onon
yimɓe Akaya, on cegilake wallude
gilla rawanin. Tinnaare moodon
dow mballa oon umminii anniya
ko ɓuri heewude e maɓɓe du. 3 De
miɗo nela to moodon sakiraaɓe
ɓeen taa ko min mantorii on
ɗuum laatoo ɓolum, ammaa tawee
odon cegilii hono no mbiirumi
ni. 4 Si wanaa noon fu, si yimɓe
Makedoniya ngardii e amin to
moodon de tawi on cegilanaaki
wallude, min cemtan ko min koolii
on, onon du on cemtan. 5 Ɗum
le, ko nji'umi dey, ina tilsi mi
ŋaaroo sakiraaɓe ɓeen artoo kam
to moodon, ndaranoo ballal ngal
aadiɗon waɗude ngaal. Ndeen
si mi warii fu, mi tawan ingal
hawriti, ngal laatii ballal yardaa-
muye ɓernde, tawee wanaa doole.
6 Inan ko njiɗumi paamon: aawuɗo
seeɗa, seeɗa tayata. Aawuɗo ko
heewi, ko heewi tayata. 7 Mono
fuu hokka ko anniyii e ɓernde
muuɗum, tawa wanaa e mettorgal,
wanaa e doole. Sabo Laamɗo ina
yiɗi kokkiroowo seyo. 8 Laamɗo
ina waawi hebbinande on siyiiji
moyyere fuu. Hono noon keɓiron
ko heyata on wakkati fuu e ley
huunde fuu, faa keddoroɗon ko
heewi saabe gollal lobbal fuu. 9 Wo
hono noon winndiraa:

«Imo saaka moyyere makko e ley
talka'en,
gollal makko moyyungal du-
umoto faa abada.»*

10 Laamɗo ina hokka aawoowo
aawdi, ina hokka yimɓe nyaamdu
faa neemina ɗum'en du. Hono
noon o hokkiran on aawdi keyoori
on onon du. O funnan ndi faa
ɗuuɗa. Ndeen moyyere moodon
riman faa heewa. 11 Noon du
keɓal mon ɓeydorto e huunde
fuu, faa mbaawon hokkirde
yardaamuye wakkati fuu. Ndeen
heewɓe njettan Laamɗo saabe
ballal mon ngal min njaaranta
ɓe. 12 Sabo ballal ngaal, wanaa
ngal humtanan haaju seniiɓe
ɓeen tan, ammaa ingal waddana
heewɓe yettude Laamɗo du. 13 Si
ɓe ndaarii ballal moodon ngaal, ɓe

* **9:9** Jabuura 112.9.

teddinan Laamɗo saabe ɗowtaare
mooɗon holloore seedaaku mon
Kabaaru Lobbo haala Almasiihu.
Ɓe teddinan mo du saabe ko
peccirɗon barkeeji mon e yardaa-
muye faa kokkon ɓe, kamɓe e
yimɓe fuu. 14 Ɓe kolliran korsa
maɓɓe to mooɗon e du'aawuuji ɗi
ɓe ndu'antoo on saabe moyyere
mawnde nde Laamɗo waɗani
on ndeen. 15 Jettooje ngoodanii
Laamɗo saabe dokkal muuɗum
ngal waawaa sifeede!

10

No Pool jaaborii feluɓe ɗum

1 Miin Pool, bi'eteeɗo wo
lokkaajo si miɗo woni hakkunde
mooɗon de wo cuusuɗo si na
woɗɗii on oon, miɗo waajoroo
on heese e moyyuki Almasiihu,
2 miɗo nyaagoo on: taa ngaɗee
faa mi suusa hollude on semmbe
nde ngarumi to mooɗon. Sabo
miɗo heɗii faa mi holla woɓɓe
semmbe am, wi'ooɓe miɗen ngol-
lana muuyɗe tomottaaku ɓeen.
3 Goonga, min ɓiɓɓe-Aadama tan,
ammaa no min kaɓirtee ni wanaa
no ɓiɓɓe-Aadama kaɓirtee. 4 Sabo
kaɓitirɗe ɗe min kaɓirtee ɗeen
nganaa ɗe ɓii-Aadama. Ɓaawɗe
majje wo to Laamɗo yuuri faa ɗe
kalka nokkuuje cemmbiɗinɗe. Wo
nii min kalkirta miilooji bonɗi,
5 miɗen keɓa jaalorgal dow mawni-
taare fuu haɗoore yimɓe anndude
Laamɗo. Wooɗi du, miɗen nannga
miilooji muɓɓen fuu, miɗen njaara
ɗi faa ɗi ɗowtanoo Almasiihu. 6 Si
ɗowtaare mooɗon hiɓɓii fu, miɗen
cegilanii jukkaade neɗɗo fuu mo
ɗowtaaki.

7 Ndaaree kulle ɗeen no ngorri
ni – si goɗɗo mooɗon hiisake
hoorem wo neɗɗo Almasiihu fu,
inan ko haani miccitaade: no
Almasiihu jeyri ɗum fu, noon du
o jeyri min, minen du. 8 Fay si
mantoriimi baawɗe am faa faltii
seeɗa, ɗum semtintaa kam. Joomi-
raaɗo meeɗen Iisaa hokkii min
baawɗe ɗe faa min cemmbinɗina
goonɗinal mon, wanaa faa min
kalka ngal. 9 Mi yiɗaa miiloɗon
hono miɗo filoo hulɓinde on e
ɓataakiiji am. 10 Sabo ina wi'ee
ɓataakiiji am ɗiin ina nyaaɗi, ina
njogii semmbe, ammaa si miɗo
woni hakkunde mooɗon, miɗo
lokkiɗi, haala am ina yawnii.
11 Neɗɗo fuu bi'oowo hono noon,
faama ko min mbinndata si miɗen
mboɗɗi on fu, ɗuum min ngollata
si miɗen ngondi e mooɗon du.
12 Min cuusaa fonndude ko'e
amin e jinnganooɓe ko'e muɓɓen
ɓeen. Min nanndaa e maɓɓe
du. Kamɓe, iɓe ponnda ko'e
maɓɓe e ponndirgal maɓɓe. Ko ɓe
nanndinta ko'e maɓɓe e maɓɓe tan
ɗuum, ina holla ɓe ngalaa hakkillo.

13 Minen kaa, min mantataako
faa faltoo keerol. Miɗen kaaɗa
keerol gollal ngal Laamɗo halfini
min ngaal, de onon du ley maggal
ngonɗon. 14 Ko min njottotoo to
mooɗon ɗuum, min paltataako
keerol golle amin. Sabo si
goonga, wo minen artii waddude
to mooɗon Kabaaru Almasiihu
Lobbo oon. 15 Min mantortaako
golle woɓɓe ɗe ngalanaa min.
Ammaa ko goonɗinal mooɗon
ɓeydotoo ɗuum, miɗen njikka golle
amin ɓeydorto noon hakkunde
mooɗon faa heewa, tawee min
paltaaki ko Laamɗo halfini min.
16 Nii waɗata de min keɓa no
min mbaajoroo Kabaaru Lobbo e
nokkuuje gonɗe caggal mooɗon,
min kaajaaka mantoraade golleeji
ɗi woɓɓe ngaɗi ley gese muɓɓen.
17 Ina winndaa: «Mantotooɗo fuu,
mantoroo ko Joomiraaɗo golli.»*
18 Sabo wanaa jinnganoowo hoore
muuɗum woni jaɓaaɗo, ammaa
jaɓaaɗo woni mo Joomiraaɗo
jinngani.

11

No Pool feliri nulaaɓe fewreeɓe

* **10:17** Yeremiya 9.23.

1 Joonin kaa miɗo yiɗi mun-
yanon kam faa mi haalda e
mooɗon puuyndam seeɗa. Si
goonga, munyanee kam. 2 Miɗo
joganii on kiram yuuruɗam to
Laamɗo, sabo mi haɓɓii dewgal
mooɗon e gorko gooto, ɗum woni
Almasiihu. Miɗo yiɗi yaarude on
to makko hono surbaajo laaɓuɗo.
3 Ammaa miɗo hula taa hakkillooji
mooɗon mbonnee, nanndon e
Hawwaa mo mboddi yoyundi hiili
oon, de celon jokkude Almasiihu e
laaɓal e ɓernde wootere. 4 Miɗo
hula ɗum, sabo si goɗɗo warii,
waajake on Iisaa goɗɗo mo waldaa
e mo min mbaajii on oon, oɗon
njaɓana ɗum law. Si on keɓii
ruuhu goɗɗo naa kabaaru lobbo
mo waldaa e mo keɓunoɗon e
amin oon, oɗon njaɓana ɗum du.
5 De miɗo miiloo nulaaɓe mooɗon
haliiɓe ɓeen, walaa fuu ko ɓurdi
kam. 6 Ina waawi tawa mi wanaa
baawɗo haala, ammaa mi wanaa
baasuɗo anndal. Wakkati fuu min
kollii on ɗum faa laaɓi e ley huunde
fuu.

7 Mi haalanii on Kabaaru
Laamɗo Lobbo ɓolum. Mi leeyinii
hoore am saabe teddinde on. Yalla
mi woofii e ley majjum naa? 8 Mi
jaɓii ko mbuurdammi e kawrite
goondinɓe goɗɗe. Mi teetirii ɗe
ni, faa mi gollana on. 9 Nde
ngonnoomi to mooɗon tawi miɗo
woodi haaju ndeen, mi yowaaki
e dow fay gooto mooɗon. Sabo
sakiraaɓe yuuruɓe Makedoniya
ɓeen ngaddanii kam ko nyakannoo
kam ɗuum. Mi jogake hoore am
taa mi laatanoo on donngal. Noon
worri faa hannden du. 10 Wo
goonga Almasiihu gonɗo e am oon
kaalanammi on: ley leydi Akaya
fuu fay gooto waawaa haɗude
kam mantoraade ko mi laatanaaki
on donngal ɗuum. 11 Yalla miɗo
haalira noon sabo mi yiɗaa on naa?
Laamɗo ina anndi miɗo yiɗi on!

12 Ko ngaɗammi ɗuum, mi hed-
doto e waɗude ɗum, faa mi haɗa
mantortooɓe wo nulaaɓe ɓeen laa-
wol wi'ude iɓe ngollira hono amin.
13 Ɓeen wo nulaaɓe fewreeɓe, wo
gollooɓe jambotooɓe, iɓe nanndina
ko'e maɓɓe hono wo ɓe nulaaɓe Al-
masiihu. 14 Ɗum haaynaaki, sabo
fay Seyɗaani ina nanndina hoore
mum hono wo maleyka jom an-
noora. 15 Ndelle haaynaaki du si
gollanooɓe Seyɗaani ina nanndina
ko'e muɓɓen hono wo gollanooɓe
fonnditaare. Ammaa jukkungo
maɓɓe fotan e golle maɓɓe.

Haala torraaji kewtiiɗi Pool

16 Miɗo wi'a on katin: taa fay
gooto mooɗon nanngira kam
puuyɗo. Ammaa fay si oɗon
tiigorii kam puuyɗo du, njaɓon
kam faa miin du mi mantoo
seeɗa. 17 Ko mantortoomi ɗuum,
wanaa hono Joomiraaɗo muuyi
mi haalira noon. Iɗum nanndi
hono puuyndam ni, de na yaada
e tannyoral miɗo woodi goonga.
18 Heewɓe ina mantoroo kulle
adunaaru. Woodi, miin du, miɗo
waawi mantoraade noon. 19 Oɗon
tiigorii ko'e mon wo on jom'en
hakkillo. Hasii hakkillo mon saabii
de munyanɗon fuuyɓe ɓeen hono
iɓe mbeli on! 20 Goonga, oɗon
munyana nulaaɓe fewreeɓe ɓeen
maccinɗina on, nyaama jawdi
mooɗon, njana on, pamɗina on,
peenya on. 21 Miɗo semta wi'ude
on minen kaa min ngalaa semmbe
waɗude hono noon.

Tawi le, si goɗɗo suusii man-
toraade huunde fu, miin du
miɗo suusi mantoraade ɗum. De
ɗum wo puuyndam kaaldammi
ni. 22 Si ɓe Alhuudiyankooɓe,
miin du mi Alhuudiyanke. Si ɓe
Israa'iilankooɓe, miin du mi Is-
raa'iilanke. Si ɓe yuwdi Ibrahiima,
miin du mi yuwdi Ibrahiima. 23 Si
ɓe gollanooɓe Almasiihu, miin ɓuri
ɓe fuu laataade ɗum – ina haani
mi haaldira rafi semteende, hono
wo mi kaaŋaaɗo ni! Miin ɓuri ɓe
golleeji keewɗi, ɓuri ɓe ommbeede
ley kasu, ɓuri ɓe fiyeede. Wakkati

fuu, miɗo nesa maayde. 24 Kile
joy Alhuudiyankooɓe ina piya
kam, kilol fuu dorri capanɗe tati
e jeenay. 25 Kile tati Romankooɓe
ina piya kam cabbi. Mi faɗɗaama
kaaye nde wootere. Kile tati
laanaaji njoolodii e am ley maayo
manngo. Wakkati gomma mi royii
jemma e nyalooma ley maayo.
26 Miɗo woni e laawol wakkati
fuu. Miɗo farritoo e gooruuji e
yanooɓe, miɗo farritoo e lenyol
am e lenyi goɗɗi, miɗo farritoo
e ley galluuje e ley ladde, miɗo
farritoo ley maayo e ley sakiraaɓe
fewreeɓe. 27 Mi gollii sanne, faa
mi tampii. Jemmaaji keewɗi mi
ɗaanataako. Wakkatiiji keewɗi
miɗo yolbi, miɗo ɗomɗi, miɗo
suumoo, miɗo jaangee, miɗo holi.
28 Mi limtataa ko heddii ɗuum si
wanaa huunde wootere: nyannde
fuu kabaaru kawrite goondiɓe
fuu ina teddi e am, ina kaɓɓi kam
hoore. 29 Si goɗɗo lokkidii fu, miin
du miɗo maata lokkaaku muuɗum.
Si goɗɗo fergake du, ina naawa
yonki am.
30 Si ina tilsi mi mantoo fu,
wo ko hollata lokkaaku am man-
tortoomi. 31 Jettooje ngoodanii
Laamɗo Baaba Iisaa Joomiraaɗo
meeɗen faa abada. Kam anndi
mi fenaay. 32 Nde ngonnoomi
Damas ndeen, kaananke bi'eteeɗo
Aretas ina joginoo goforneer
gomma. Goforneer oon joyyini
yimɓe faa kayba ngalluure ndeen
faa nannga kam. 33 Ammaa
tummbaami e ley hanndeere,
mburtiniraami feneetere kokuwol
piiliingol ngalluure ndeen, de
njippinaami yaasin mayre. Noon
kisirmi e junngo goforneer oon.

12

Haala ko ɓangani Pool ley holleede

1 Ina tilsi mi mantoo fay si
nafataa faa'e. Ɗum e taweede fuu,
mi haalan ko ɓangani kam, e ko
Joomiraaɗo holli kam ɗuum. 2 Ina
foti duuɓi sappo e nay, gorko gooto
mo anndumi, kawtuɗo e Almasi-
ihu, yeentii faa dow kammu tataɓu.
Mi anndaa yalla ɓanndu makko
du yeentinaama naa yeentinaaka.
Laamɗo ni anndi. 3 Miɗo anndi
gorko oon nannaama aljanna.
Jonkaa yalla imo heddorii ɓanndu
makko nduun naa o heddoraaki
ndu? Mi anndaa, Laamɗo ni anndi.
4 To aljanna toon o nani haala
ɓurka hakkillo, ka ɓii-Aadama
fotaa haaltude. 5 Kanko mantor-
toomi, mi mantortaako hoore am
si wanaa ko hollata lokkaaku am.
6 Fay si mi muuyiino mantaade,
mi wanaa puuyɗo, sabo goonga
kaalammi. Ammaa mi waɗataa
noon, taa yimɓe miiloo miɗo
ɓuri ko nji'i e am naa ko naniri
kam. 7 Ko kollaami ɗuum ina ɓuri
hakkillo. De taa mi mana hoore
am e majjum, ko nanndi hono
gi'al wattaama ley terɗe am. Ɗum
laatanake kam nelaaɗo Seyɗaani,
ina fiya kam faa taa mi mawnitoo.
8 Kile tati miɗo ŋaaroo Joomiraaɗo
ittana kam ɗum, 9 ammaa o wi'i
kam: «Hinney am oon heyii ma,
sabo baawɗe am wo ley lokkaaku
kiɓɓirta.» Ndelle na weli kam
mantoraade lokkaaku am, faa
baawɗe Almasiihu ɗeen ngonda e
am. 10 Ɗum waɗi de miɗo seyoroo
lokkaaku e jennooje e sayyaaji
e torraaji e ɓillaare fuu saabe
Almasiihu. Sabo nde lokkidimmi
fuu, wo ndeen ngoodumi semmbe.

No Korintunkooɓe kaɓɓiri Pool hoore

11 Jonle, mi laatake hono puuyɗo,
ko mantoriimi noon, de wo onon
ndunyi kam haaldude hono ni.
Oɗon kaannoo jinngande kam,
sabo fay si mi wanaa fay huunde
du, nulaaɓe mooɗon haliiɓe ɓeen
ɓurdaay kam fay seeɗa. 12 Nde
ngonnoomi to mooɗon ndeen,
mi gollii maandeeji kaayniiɗi e
kaayeefiiji e golleeji ɗi baawɗe.
Mi gollirii ɗum haddi munyal
fuu. Wooɗi, maandeeji ɗiin fuu

na kolla mi nulaaɗo. 13 Ɗume
ngaɗanmi kawrite goondiɓe Iisaa
goɗɗe ɗeen ko mi waɗanaay on,
si wanaa ko mi yowaaki dow
mooɗon ɗuum? Njaafanee kam
gacce ɗeen!

14 Joonin, mi segilake faa mi
wara to mooɗon nde tataɓerde.
Ndeen du mi yowataako e mooɗon,
sabo wanaa jawdi mooɗon pilo-
toomi, wo onon e ko'e mooɗon
pilotoomi. Sabo wanaa ɓiɓɓe kaani
filanaade saaraaɓe muɓɓen jawdi,
wo saaraaɓe kaani filanaade ɓiɓɓe
muɓɓen jawdi. 15 Miin le, mi
seyorto hokkude on ko njogiimi
fuu, fay si wo hoore am du, faa
mi walla on. Si mi ɓeydii yiɗude
on fu, yalla on ɓuytoto yiɗude kam
naa? 16 Ndelle na laaɓani en, mi
yowaakino dow mooɗon. Kaa e
noon fu, hasii goɗɗo wi'an mi jom
yoyre, mi heɓirii on hiila. 17 Yalla
fay gooto hakkunde nelaaɓe am
ɓe nelumi ɓeen nyaamii jawdi
mooɗon naa? 18 Mi nyaagake Tiitu
yaha to mooɗon, de nelidinmi ɗum
e sakiike meeɗen goɗɗo du. Yalla
Tiitu nyaamii jawdi mooɗon naa?
Miin e Tiitu, miɗen kawti miilo
wooto e laawol gootol.

19 Yalla oɗon miiloo ko ɓooyi
wo min laaɓinooɓe ko'e amin
yeeso mooɗon naa? Wanaa noon.
Wo yeeso Laamɗo ley kawtal
amin e Almasiihu min kaaldata.
Sakiraaɓe horsuɓe, ko min ngaɗata
fu, wo faa semmbindina on.
20 Si mi warii to mooɗon fu,
miɗo hula taa mi tawra on no
mi muuyraay, onon du tawron
kam no on muuyraay. Miɗo
hula taa mi tawda on e kalala e
kiram mbondam e tikkere e yidde
hoorem tan e nyiŋundural e nyoore
e mawninkinaare e muurtere. 21 Si
mi wartii to mooɗon fu, miɗo hula
taa Laamɗo leeyina kam hakkunde
mooɗon, mi mettee saabe heewɓe
luttunooɓe ɓe tuubaay e golleeji
muɓɓen tuundi e fijirde muɓɓen e
rafi semto muɓɓen.

13

Baynundural

1 Miɗo wara to mooɗon joonin
nde tataɓerde. Si mi warii fu, sey
«haala fuu daroo dow seedaaku
yimɓe ɗiɗo naa tato»* hono no
winndiraa ni. 2 Mi haalaniino
luttunooɓe nde ngonnoomi to
mooɗon ɗiɗaɓerde ndeen, joonin
du ko mi walaa to mooɗon ɗuum,
inan ko kollanmi ɓe katin kamɓe
e heddiiɓe ɓeen fuu: si mi wartii
fu, mi yurmataako fay gooto.
3 Noon kolliranmi on baawɗe ɗe
piliɗon, sabo oɗon njiɗi heɓude
tannyoral yalla Almasiihu kam
haalirta hunnduko am. Almasiihu
lokkiɗaay ley mooɗon, ammaa
ina golla hakkunde mooɗon e
semmbe. 4 Goonga du, o tonti-
raama e leggal palaangal e ley
lokkaaku makko, ammaa imo
wuurdi baawɗe Laamɗo. E ley
kawtal amin e makko, minen du
min lokkaaɓe, ammaa min kollan
on, miɗen mbuurda e makko e dow
baawɗe Laamɗo.

5 Wo onon e ko'e mooɗon njeyi
taykaade ko'e mon faa ndaaron
yalla oɗon ngondi e goondinal.
Onon njeyi ndaartindaade ko'e
mon. Si on tawaay Iisaa Al-
masiihu ina woni e mooɗon fu,
on potaay ley ko ndaartindiɗon
ɗuum. 6 Ammaa miɗo hoolii on
paaman min potii, minen kaa.
7 Miɗen ŋaaroo Laamɗo taa ngaɗon
fay huunde ko boni, de wanaa
faa holla miɗen ngoni e goonga,
ammaa faa ngollon ko moyyi, fay si
miɗen ndaardee hono min potaay.

8 Sabo min ngalaa baawɗe faa
min kaɗa goonga, ammaa faa min
ndaranoo ɗum. 9 Fay si min lokkiɗi
de tawi onon kaa oɗon njogii
semmbe, miɗen ceyii e majjum.
Wo ɗuum min nyaagotoo Laamɗo
du, faa laatoɗon hiɓɓuɓe. 10 Saabe
ɗum, miɗo winndana on ɗum gilla

* **13:1** Fillitagol Tawreeta 19.15.

mi waraay tafon, faa si mi warii to
moodon fu, taa mi bonnana on e
ley baawde de Joomiraado hokki
kam deen. Laamdo hokkii kam
baawde deen faa semmbindina on,
wanaa faa bonnana on.
11 Woodi, ko cakitotoomi wi'ude
sakiraaɓe, ceyodon. Kegintinee
nguurndam mon faa woode,
njaɓee waajeede, njogee miilo
wooto, mbuuree e jam. Ndeen,
Laamdo jom njinngu e jam won-
dan e moodon. 12 Njowtunduron
jowtaali ceniidi. Seniiɓe fuu ina
njowta on.
13 Hinney Joomiraado meeden
Iisaa Almasiihu e njinngu Laamdo
e kawtal Ruuhu Ceniido ngona e
moodon, on fuu.

Ɓataaki Pool yaade to Galaatiyankooɓe

1 Ɓataaki ki to am yuuri, miin
Pool nulaaɗo. Wanaa yimɓe nuli
kam, baawɗe neɗɗo fuu nulaay
kam. Iisaa Almasiihu jaati nuli
kam, kam e Laamɗo Baaba meeɗen
ummintinɗo mo e maayde oon.
2 Miin e sakiraaɓe wonduɓe e
am ɓeen fuu, miɗen mbinnda
ɓataaki ki yaade to mooɗon, onon
kawrite goonɗinɓe Iisaa gonɗe
leydi Galaatiya ɗeen. 3 Wo on keɓu
moyyere e jam to Laamɗo Baaba
meeɗen e Joomiraaɗo men Iisaa
Almasiihu. 4 Almasiihu hokkitirii
hoore muuɗum saabe hakkeeji
men, faa danna en e jamaanu
bonɗo o. Nii o waɗiri muuyɗe
Laamɗo Baaba meeɗen. 5 Wo
teddeengal woodan Laamɗo faa
abada abadin! Aamiina.

Haala kollooha Kabaaru Lobbo wo gooto

6 Ina haaynii kam sanne!
Ɓooyaay faa'e de on puɗɗii yoppude
Laamɗo, noddirɗo on e moyyere
Almasiihu oon, de njokkuɗon
kabaaru goɗɗo. 7 Paamon:
kabaaru lobbo goɗɗo fuu walaa,
de woɓɓe ina mbemmba on, ina
njiɗi waylitinde Kabaaru Lobbo
haala Almasiihu oon. 8 De si neɗɗo
waajake on ko seedi e Kabaaru
Lobbo mo min mbaajii on oon,
fay si wo minen, naa maleyka
yuuruɗo dow kammu, wo kuddi
wonu e joomum. 9 Min kaalaniino
on ɗum, joonin du miɗo haaltana
on: si neɗɗo waajake on ko seedi
e Kabaaru Lobbo mo keɓɗon oon,
wo kuddi wonu e muuɗum.
10 Ɗum le, yardaamuye yimɓe pi-
lotoomi naa yardaamuye Laamɗo?
Yalla ko welata yimɓe pilotoomi
naa? Si faa joonin wo mi pi-
lotonooɗo ko welata yimɓe, mi
laatataakono maccuɗo Almasiihu.

No Pool laatorii nulaaɗo

11 Sakiraaɓe, miɗo yiɗi paamon:
Kabaaru Lobbo mo mbaajotoomi
oon, wanaa e neɗɗo yuuri. 12 Sabo
neɗɗo fuu hokkaay kam ɗum,
jannginaay kam ɗum, wo Iisaa Al-
masiihu ɓanginani kam ɗum. 13 On
nanii no ngorrunoomi arande
e ley diina Alhuudiyankooɓe.
Mi torririi kawrital goonɗinɓe
Iisaa ngaal no mbaawrumi fuu,
mi siinii halkude ngal. 14 Miɗo
ɓurnoo heewɓe e waaldeeɓe am
jokkuɓe diina Alhuudiyankooɓe,
sabo miɗo jinnganannoo al'aadaaji
maamiraaɓe amin faa faltii.
15 Ammaa Laamɗo suɓake kam
gilla mi rimaaka, noddi kam saabe
moyyere muuɗum nde muuynoo
ndeen. 16 O ɓanginani kam
Ɓiyiiko faa mi waajoo kabaaru
muuɗum ley lenyi ɗi nganaa Al-
huudiyankooɓe. Wakkati oon, mi
yamaay fay gooto tindina kam. 17 Mi
yahaay Urusaliima to artiiɓe kam
laataade nulaaɓe ɓeen, ammaa
wakkati oon wo leydi Arabiya
njahumi, de ngartumi Damas.
18 Duuɓi tati caggal ɗuum, njahumi
Urusaliima faa mi anndundura
e Piyeer. Ngondumi e muuɗum
balɗe sappo e joy. 19 Mi yi'aay
nulaaɗo goɗɗo fuu, si wanaa
Yaakuuba minyoo Iisaa Joomi-
raaɗo oon. 20 Ko mbinndanammi
on ɗuum ɗo wo goonga, Laamɗo
na seedii mi fenaay. 21 Caggal
ɗuum, njahumi leydi Siiriya e leydi
Silisi. 22 Wakkati oon, tawi kawrite
kaɓɓiiɗe e Almasiihu gonɗe leydi
Yahuudiya ɗeen njiiraay kam gite
muɓɓen abada. 23 Ɓe nananno
tan ina wi'ee: «Neɗɗo torrannooɗo
en arande oon, ina waajoo joonin
diina ka siinunoo nyifude kaan.»
24 Ndeen ɓe teddini Laamɗo saabe
am.

2

No nulaaɓe njaɓirani Pool

1 Duuɓi sappo e nay caggal ɗuum, njecciimi katin Urusaliima, miin e Barnabas. Tiitu du
ina wondi e amin. 2 Laamɗo
ɓanginani kam sanaa mi yaha
toon. Ɗuum waɗi de njahumi,
kawritoymi toon e mawɓe kawrital
goonɗinɓe, miin tan e maɓɓe. Mi
anndinii ɓe Kabaaru Lobbo mo
mbaajiimi yimɓe ɓe nganaa Alhu-
udiyankooɓe oon. Sabo mi yiɗaa
ko ngollunoomi e ko ngollammi
joonin fuu laatoo ɓolum. 3 Ammaa
fay Tiitu jaado am yuuruɗo Geres
oon du, tilsinaaka taadeede, 4 fay
si tawi sakiraaɓe fewreeɓe coorake
e kawrital goonɗinɓe ngaal. Ko ɓe
pilii dey, wo horude no ngorruɗen
e ndimaaku ngu keɓɗen e ley
kawtal men e Iisaa Almasiihu, faa
ɓe ngartira en e maccungaaku.
5 Min njaɓanaay ɓe fay wakkati
gooto, faa goonga Kabaaru Lobbo
oon heddoo saabe mooɗon.
6 Wooɗi, ɓe yimɓe njogorii wo
mawɓe ɓeen, ko ɓe laatinoo ɗuum,
miin kaa, walaa ko jomi kam e
majjum, sabo Laamɗo ɓurdintaa
yimɓe. Mawɓe ɓeen tilsinanaay
min fay huunde. 7 Ɓe paamii
Laamɗo halfini kam waajaade
Kabaaru Lobbo oon to yimɓe ɓe
nganaa Alhuudiyankooɓe, hono
no halfiniri Piyeer waajaade
Alhuudiyankooɓe ɓeen ni. 8 Sabo
no Laamɗo waɗiri Piyeer faa
laatii nulaaɗo to Alhuudiyankooɓe
noon, o waɗiri kam miin du
nulaaɗo to lenyi ɗi nganaa Alhu-
udiyankooɓe. 9 Yaakuuba e Piyeer
e Yuhanna, ndaareteeɓe hono
bimmbeeje kawrite goonɗinɓe
teddinaaɗe ɓeen, nji'ii moyyere
nde Laamɗo hokki kam ndeen.
Miin e Barnabas fuu, ɓe kokkii
min juuɗe faa tabintina kawtal
hakkunde amin. Ɓe paamiri
e amin min njaha to lenyi ɗi
nganaa Alhuudiyankooɓe, kamɓe
du ɓe njaha to Alhuudiyankooɓe.
10 Huunde wootere tan ɓe nyaagii
min, min miccoo talkaaɓe. Mi
tinnake e majjum jaati.

No Pool feliri Piyeer to Antiyoki toon

11 Ammaa nde Piyeer warnoo
e wuro Antiyoki fu, mi felii ɗum
yeeso yimɓe sabo woofii. 12 Si
goonga, fadde nulaaɓe Yaakuuba
ɓeen e warude, imo nyaamdannoo
e goonɗinɓe Iisaa ɓe nganaa Alhu-
udiyankooɓe. Ammaa nde ɓeen
ngarnoo ndeen, o woɗɗii ɓe nganaa
Alhuudiyankooɓe ɓeen, o seli
nyaamdude e muɓɓen, saabe hu-
lude jokkuɓe sariya taadagol ɓeen.
13 Alhuudiyankooɓe goonɗinɓe
Iisaa woɓɓe du tawti mo faa
njaari fay Barnabas e naafikaaku
muɓɓen. 14 Nde njiinoomi no
ɓe ngorri ni dartaaki, iɓe mbosii
goonga gonɗo e Kabaaru Lobbo
fu, mbiimi Piyeer yeeso yimɓe
fuu: «Aan wo a Alhuudiyanke,
de a worraa hono no Alhu-
udiyankooɓe ngorri ni, no lenyi
goɗɗi ɗi ngorri noon ngorruɗaa.
Noy mbaawruɗaa tilsinirde yimɓe
ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe
ɓeen sanaa laatoo hono Alhu-
udiyankooɓe?»

No Laamɗo hisinirta yimɓe saabe goonɗinal

15 Minen, min yuwdi Alhu-
udiyankooɓe, min njeyaaka e lenyi
goɗɗi bosiiɗi. 16 Tawi le, miɗen
anndi neɗɗo ndaardataake pon-
nditiiɗo saabe jokkugol Tawreeta
Muusaa, wo e goonɗinal muuɗum
Iisaa Almasiihu ndaardetee pon-
nditiiɗo. Ɗum waɗi de minen
du, min ngoonɗinii Iisaa Al-
masiihu, faa min ndaardee fon-
nditiiɓe saabe goonɗinal amin
Almasiihu, tawee wanaa jokkugol
Tawreeta Muusaa. Sabo fay
gooto ndaardataake ponnditiiɗo
saabe jokkugol Tawreeta Muusaa.
17 Minen, miɗen piloo ndaardeede
fonnditiiɓe saabe kawtal amin e
Almasiihu. E ley majjum si min
tawaama min luttuɓe minen du,

yalla ɗum na holla Almasiihu wo
daraniiɗo luttal naa? O wanaa koy!
18 Sabo si mi wi'ii mi nyiɓtoto
Tawreeta Muusaa mo liɓunoomi
oon, ina holla wo mi luttoowo.
19 Si goonga, miin kaa mi maayanii
Tawreeta e sariyaaji muuɗum,
kam jaati waɗi ɗum, faa mi wuura
e gollande Laamɗo. Mi tontidaama
e Iisaa Almasiihu dow leggal
palaangal. 20 Mi wuuraa miin e
hoore am katin, wo Almasiihu
wuuri ley am. Nguurndam neɗɗo
ɗam mbuurammi joonin ɗam, e ley
goondinal Ɓii Laamɗo mbuurammi
ɗam, kanko jiɗɗo kam de hokkitiri
hoore muuɗum saabe am oon.
21 Mi huyfintaa moyyere Laamɗo.
Sabo si tawii jokkude Tawreeta
oon waɗata neɗɗo ponnditiiɗo fu,
Almasiihu maayii ɓolum.

3

Haala jokkude Tawreeta Muusaa naa goondinde Iisaa

1 Hey Galaatiyankooɓe, oɗon
pamɗi hakkillo koy! Moy dabii on
dabare nde*? On cifanaama faa
laaɓi tal no Iisaa Almasiihu tonti-
raa e leggal palaangal. 2 Njaabee
kam ɗum ɗo tan: wo saabe ko
njokkuɗon Tawreeta Muusaa
keɓirɗon Ruuhu Ceniiɗo oon, naa
on keɓirii mo saabe on nanii
Kabaaru Lobbo de ngoondinɗon?
3 Ko saabii oɗon pamɗiri ni
hakkillo? On puɗɗirii semmbe
Ruuhu Laamɗo oon, de joonin kaa
oɗon njiɗi timminirde e semmbe
terɗe mon naa? 4 Ko hewtii on
ɗuum fuu laatake ɓolum naa?
Ɗum waawaa laataade ɓolum.
5 Kokkoowo on Ruuhu de na waɗa
kaayeefiiji hakkunde mooɗon oon,
na waɗa ɗum saabe on nanii
Kabaaru Lobbo de ngoondinɗon,
wanaa saabe on njokkii Tawreeta
o waɗirta ɗum!
6 Ina winndaa: «Ibrahiima
goondinii Laamɗo, de Laamɗo
hiisorii mo wo o ponnditiiɗo
saabe majjum.»† 7 Ndelle anndee:
goondinirɓe hono nii, kam'en
jaati ngoni yuwdi Ibrahiima.
8 Sappaama e ley Binndi, Laamɗo
ndaardan yimɓe ɓe nganaa Al-
huudiyankooɓe ɓeen fonnditiiɓe
saabe goondinal muɓɓen. Ɗum
waɗi de Binndi ɗiin kumpiti
Ibrahiima kabaaru lobbo oon gilla
waɗaay tafon, ɗi mbi'i: «Lenyi ɗiin
fuu keɓiran barke saabe maaɗa.»‡
9 Ndelle, goondinɓe fuu keɓan
barke no Ibrahiima goondinɗo oon
heɓiri barke ni.
10 Ammaa yowuɓe jikke muɓɓen
e jokkude Tawreeta Muusaa ɓeen
kuddi ina woni dow muɓɓen. Sabo
ina winndaa: «Kuddi woodanii
neɗɗo fuu mo jokkaay ko woni
e dewtere Tawreeta ndeen faa
hiɓɓi.»§ 11 Tannyoral, fay gooto
ndaardataake wo ponnditiiɗo
yeeso Laamɗo saabe Tawreeta.
Sabo ina winndaa: «Ponnditiiɗo
wuurdan goondinal.»* 12 Tawreeta
kaa yowaaki e goondinal, sabo
ina winndaa: «Gaɗoowo jamirooje
Tawreeta, kam wuurdata saabe
majje.»† 13 Almasiihu soottitii en
e kuddi ndi Tawreeta yowi dow
meeɗen ndiin, e ley ko loomtanii
en kuddi ndiin. Sabo ina winndaa:
«Ɓilaaɗo e leggal palaangal fuu
wo kuɗaaɗo.»‡ 14 Wo ɗuum
Iisaa waɗi faa yimɓe ɓe nganaa
Alhuudiyankooɓe ɓeen du keɓa
barke mo Ibrahiima heɓi oon
saabe Iisaa Almasiihu, keɓiren
Ruuhu mo Laamɗo aadii hokkude
ley goondinal oon.

Haala Tawreeta e amaana

15 Sakiraaɓe, miɗo sifanoo on ko
woowi waɗude: si neɗɗo moyyinii
talkuru ndongu faa sariya laamu
jaɓii ɗum fu, fay gooto mooy-
tataa ɗum, ɓeydataa ɗum fay hu-
unde. 16 Woodi, Laamɗo waɗanii

* **3:1** maanaa majjum wo waylitirde hakkillo neɗɗo ndaggadaaku. † **3:6** Fuɗɗoode 15.6. ‡ **3:8** Fuɗɗoode 12.3. § **3:10** Fillitagol Tawreeta 27.26. * **3:11** Habakuk 2.4. † **3:12** Lewinkooɓe 18.5. ‡ **3:13** Fillitagol Tawreeta 21.23.

Ibrahiima e ɣuuruɗo e muuɗum
amaanaaji. Binndi ɗiin mbi'aay:
«Ɣuuruɓe e muuɗum» hono wo
heewɓe ɗi cappii, wo gooto ni ɗi
cappii nde ɗi mbi'unoo: «Ɣuuruɗo
e maaɗa». Oon woni Almasiihu.
17 Inan ko njiɗumi wiide ɗuum:
amaana mo Laamɗo haɓɓi oon,
Tawreeta garɗo duuɓi keme nay
e capanɗe tati caggal ɗuum oon
haɓɓitataa ɗum, bonnataa amaana
Laamɗo oon. 18 Sabo si ndongu
ngu Laamɗo aadinoo nguun wo
dow Tawreeta oon yowinoo, ngu
yowaakano dow amaana oon.
Ammaa wo saabe amaana Laamɗo
hokkiri Ibrahiima ndongu nguun.

19 Ndelle, ɗume Tawreeta
Muusaa nafata? O ɓeydaama dow
amaana faa o ɓangina hakkeeji
fadde ɣuuruɗo e Ibrahiima po-
danaaɗo amaana oon e warde.
Laamɗo rewnii Tawreeta oon faro
maleyka'en de ɓeen kokki curoowo
waddana o yimɓe. 20 Curoowo
na holla wanaa neɗɗo gooto tan.
Laamɗo kaa wo gooto.§

21 Ndelle, Tawreeta oon
ina luttunduri e amaanaaji
Laamɗo ɗiin naa? Luttunduraa
koy! Sini yamiroore waawnde
hokkude yimɓe nguurndam jip-
pinanooma, ndaardeede ponndi-
tiiɗo ɣuuranno e yamiroore ndeen
jaati. 22 Ammaa Binndi ɗiin mbi'ii
hakke na dawrana huunde fuu, faa
goondinɓe Iisaa Almasiihu ɓeen
kokkee ko aadanaa ɗuum saabe
goondinal muɓɓen.

23 Fadde wakkati goondinal
e warude, en kawjanooma ley
hawju Tawreeta faa goondinal
ngaal ɓanginaa. 24 Hono noon
Tawreeta oon laatorii ɗowoowo
en faa wakkati mo Almasiihu wari
oon, faa ndaardeɗen fonnditiiɓe
saabe goondinal. 25 Joonin ko
wakkati goondinal ngaal wari
ɗuum, en njaltii e maral ɗowoowo
oon.

26 Joonin on fuu wo on ɓiɓɓe
Laamɗo saabe goondinal mooɗon
Iisaa Almasiihu. 27 Onon waɗaaɓe
batisima ley kawtal Almasiihu on
fuu, o laatanake on hono kaddun-
gal ngal ɓorniɗon. 28 Ndelle, walaa
katin ko senndata Alhuudiyanke
e mo wanaa Alhuudiyanke, naa
dimo e diimaajo, naa gorko e
debbo, sabo on fuu wo on gootum
e ley kawtal mooɗon e Iisaa
Almasiihu. 29 Si tawii Almasiihu
jeyi on, wo on ɣuwdi Ibrahiima, on
ndonan ko Laamɗo aadinoo ɗuum.

4

1 Inan ko njiɗumi wi'ude: sini
donoowo wo cukalel, walaa fuu ko
senndata ɗum e maccuɗo, fay si
wo kam jeyi jawdi ndiin fuu. 2 O
heddoto ley hawju ndaarooɓe mo e
dawranooɓe jawdi makko ɓeen faa
sarɗi* mo baabiiko hokki mo oon
yottoo. 3 Enen du, nde en sukaaɓe
ndeen, wo en maccuɓe tindinooje
adunaaru ɗeen. 4 Ammaa nde
sarɗi oon yottinoo ndeen, Laamɗo
nuli Bajjo muuɗum mo debbo rimi,
ɗowtaniiɗo Tawreeta Muusaa, 5 faa
o soottita maccuɓe Tawreeta ɓeen,
faa keɓen laataade ɓiɓɓe Laamɗo.
6 Saabe wo on ɓiɓɓe Laamɗo du, o
nuli Ruuhu Ɓiyiiko oon e ley ɓerɗe
meeɗen. Ruuhu oon waɗata de
noddiren Laamɗo «Abba». 7 Ndelle,
en nganaa maccuɓe katin, wo en
ɓiɓɓe! Saabe wo en ɓiɓɓe, Laamɗo
du waɗii en ronooɓe ɗum.

No Pool tindiniri Galaatiyankooɓe

8 Nde on anndaano Laamɗo
ndeen, oɗon ngonnoo e maral
alla'en ɓe nganaa Laamɗo. 9 De
joonin kaa ko anndudon Laamɗo
ɗuum, naa miɗo haannoo wiide
joonin ko Laamɗo anndi on ɗuum:
noy mbaawirton yeccaade e
tindinooje adunaaru lokkaaje ɗe
ngalaa nafaa ɗeen? Ko waɗi de
oɗon njiɗi laataade maccuɓe majje
katin? 10 Oɗon teddini balɗe goɗɗe

§ **3:20** Curoowo fay gooto naataay e amaana mo Laamɗo hokki Ibrahiima oon. * **4:2** sarɗi wo wakkati podanooɗo.

e lebbi goɗɗi e wakkatiiji goɗɗi e
kitaale goɗɗe. 11 Miɗo hula taa
ko ngollanmi on ɗuum fuu laatoo
ɓolum.
12 Sakiraaɓe, miɗo nyaagoo
on, nga'ee hono am ni. Miin e
hoore am, mi laatakeno hono
mooɗon. On ngaɗaay kam fuu
ko boni. 13 Oɗon anndi rafi
cellal waddani kam haalande
on aranel fuu Kabaaru Lobbo
oon. 14 Nyawu am nguun torrii
on, de ɗum fuu e laataade on
kuyfinaay kam, on njawaay kam
saabe nyawu nguun. Ko ngaɗuɗon
dey, on njaɓɓorake kam hono no
maleyka Laamɗo ni, naa hono wo
mi Iisaa Almasiihu. 15 Wakkati
oon, oɗon keewnoo seyo sanne!
Miɗo waawi seedanaade on: si
oɗon mbaawnoo, on ɗoofanno
gite mooɗon kokkon kam. Ndelle
noy seyo mooɗon ngoon laatorii
joonin? 16 Mi laatake ganyo
mooɗon saabe miɗo haalana on
goonga naa? 17 Yimɓe ɓeen na
njoganii on anniyaaji, ammaa ɗi
nganaa lobbi. Ko ɓe njiɗi dey,
senndude on e am yalla oɗon
ndaranoo ɓe. 18 Sikke walaa,
daranaade neɗɗo na wooɗi si wo
faa wooɗa. Katin du tilay ɗum
waɗee wakkati fuu, wanaa yeeso
am tan. 19 Sukaaɓe am, miɗo
naawee sanne katin saabe mooɗon
hono no ŋatawere ni, faa tagaadi
Almasiihu tawee e mooɗon. 20 Hey
miɗo yiɗi tawdeede e mooɗon
joonin faa mi heɓa haaldude e
mooɗon ko wanaa no kaalirammi
joonin, sabo kabaaru mon ina
wemmbi kam sanne.

Haala amaana kiiɗɗo e amaana keso

21 Onon yiɗuɓe jokkude
Tawreeta Muusaa, miɗo yama
on: on nanaay ko Tawreeta wi'i
naa? 22 Ina winndaa: Ibrahiima
ina woodunoo ɓiɓɓe worɓe ɗiɗo,
gooto o heɓdi e korɗo, gooto du
o heɓdi e dimo. 23 Ɓii korɗo oon
rimiraama no yimɓe fuu ndimirtee
ni, de ɓii dimo oon kaa rimiraama
saabe amaana Laamɗo. 24 Ɗum wo
banndol rewɓe ɗiɗo sapporaaɓe
aadiiji ɗiɗi. Gooto, mo Haajara oon
wo amaana waamnde wi'eteende
Sinayi. Amaana oon, wo mac-
cungaaku rimata. 25 Haajara
wo waamnde wi'eteende Sinayi
wonnde Arabiya ndeen, inde
sapporaa ngalluure Urusaliima
hannden ndeen. Sabo Urusaliima
e wonɓe e muuɗum ɓeen fuu e
dawraneede ngoni. 26 Ammaa
Urusaliima gonɗo dow kammu
oon wo dimo, kanko woni inna
meeɗen. 27 Sabo ina winndaa:
«Aan dimaro mo rimaay abada,
welta!
Aan mo anndaa naawalla ŋatawere,
ilina peekaali seyo!
Sabo debbo jeebaaɗo heɓan
sukaaɓe
faa ɓura debbo kaybaaɗo go-
rum.»†
28 Ammaa onon sakiraaɓe, wo
on ɓiɓɓe heɓaaɓe dow amaana
Laamɗo oon hono no Isiyaaka ni.
29 Wakkati oon dimiraaɗo no yimɓe
ndimirtee oon ina torra dimiraaɗo
Ruuhu Laamɗo oon. Fay hannden
du noon worri. 30 De ɗume Binndi
ɗiin mbi'i? Ɗi mbi'ii: «Riiwu korɗo
oon e ɓiyum, sabo ɓii korɗo oon
rondataa e ɓii dimo oon abada.»‡
31 Ndelle sakiraaɓe, en nganaa
ɓiɓɓe korɗo oon, wo en ɓiɓɓe dimo
oon.

5

Haala ndimaaku goonɗinɓe Iisaa

1 Almasiihu rimɗinii en faa
ndimɗen faa laaɓa. Ɗum le, tinnee
keddoroɗon noon, taa ngartee
ley donngal maccungaaku katin.
2 Kettindanee kam! Miin Pool,
miɗo haalana on: si on pilake
taadeede, Almasiihu nafataa
on fay huunde. 3 Katin miɗo
haalana on neɗɗo fuu pilotooɗo
taadeede: ina tilsani ɗum jokka
haddi Tawreeta Muusaa oon fuu.

† **4:27** Esaaya 54.1. ‡ **4:30** Fuɗɗoode 21.10.

4 Onon filotooɓe ndaardeede fon-
ndititiiɓe saabe Tawreeta ɓeen, on
ceedii e Almasiihu, on mboɗɗake
moyyere Laamɗo ndeen. 5 De
minen kaa, saabe goonɗinal miɗen
njowa jikke amin dow Laamɗo
ndaardoowo en fonnditiiɓe oon.
Wo Ruuhu Ceniiɗo hokki min
jikke oon. 6 Sabo kaɓɓiiɗo e Iisaa
Almasiihu, taadagol e rafi taadagol
fuu fotu. Ko nafata tan, goonɗinal
golliroowal njinngu.

7 On puɗɗirii no wooɗiri. Moy
haɗi on jokkude goonga? 8 Ko wayl-
iti hakkillo mooɗon ɗuum yuuraay
to Laamɗo nodduɗo on oon. 9 Ina
wi'ee: rabilla seeɗa ina yuufina con-
ndi ndiibaandi fuu. 10 Ɗum fuu
e laataade Joomiraaɗo hokkii kam
hoolaare e mooɗon, mi tannyorii
miilo mooɗon seedataa e miilo am.
Ammaa jiiɓoowo on oon, ko laatii
fuu, jukkete. 11 Miin le sakiraaɓe,
si tawanooma faa hannden miɗo
waajoo sanaa neɗɗo taadee, ko
waɗi de miɗo torree faa joonin?
Sini ɗum mbaajotonoomi, waaju
am haala maayde Iisaa dow leggal
palaangal mettataano fay gooto.
12 Jiiɓooɓe on yiɗuɓe taadagol ɓeen,
ɓe coortitoo!

13 Sakiraaɓe, on noddaama faa
ndimɗon. Joonin le, taa ngaɗon
de ndimaaku mon laatanoo on
sabaabu faa njokkon muuyɗe
terɗe. Ko kaanɗon waɗude dey,
mono fuu gollirana banndum e
njinngu. 14 Sabo Tawreeta oon
fuu hawtaama e ley yamiroore
wootere nde: «Njiɗiraa gondo maa
hono no njiɗirɗaa hoore maa ni.»*
15 De si oɗon keddii oɗon ɲatundura,
oɗon nyaamundura, tinnee taa
kantunduron.

Haala Ruuhu Ceniiɗo e muuyɗe terɗe

16 Ndelle, miɗo wi'a on: accee
Ruuhu Ceniiɗo ɗowa on, ndeen
on njokkataa muuyɗe terɗe mon.
17 Sabo muuyɗe terɗe ina kaɓa e
Ruuhu oon. Ruuhu oon du ina
haɓa e muuyɗe terɗe ɗeen. Ngela
e majji fuu ina haɓa e gonngel
faa mbaason gollude ko muuyɗon.
18 Ammaa si wo Ruuhu ɗowata on,
on ngalaa e ley Tawreeta Muusaa
oon katin.

19 Golleeji muuyɗe terɗe ina
anndaa. Ɗum wo jeenu e ko
nyiddini e muuyɗe cemtiniiɗe 20 e
dewal tooruuji e ndaggadaaku e
nganyaandi e kalala e kiram e
tikkere e yidde hoorem tan e luural
e rafi kawral 21 e haasidaaku†
e sulagol e fijirde bonnde e ko
nanndi e muuɗum. Miɗo haalana
on ɗum ɗo hono no kaalirannoomi
on ɗum ni: gollooɓe kulle gaaɗe
noon ɓeen naatataa ley laamu
Laamɗo.

22 Ammaa ko Ruuhu Ceniiɗo
rimata e meeɗen ɗuum woni
njinngu e seyo e jam e munyal
e moyyuki e mbooɗirka e hool-
naare 23 e leeyinkinaare e nann-
gitaare. Sikke walaa, yamiroore
fuu haɗataa kulle gaaɗe noon.
24 Jeyaaɓe e Iisaa Almasiihu ɓeen
ngaɗii hono ɓe tontidii terɗe maɓɓe
e muuyɗe majje bonɗe fuu dow
leggal palaangal ni.

25 Wo saabe Ruuhu oon keɓirɗen
nguurndam kesam ɗam. Ndelle
njaaden e Ruuhu. 26 Taa mawnink-
inoɗen, taa toonyunduren, taa
haasidaaku tawee hakkunde
meeɗen.

6

*No goonɗinɓe kaaniri wallun-
durde*

1 Sakiraaɓe, si gooto mooɗon
luttii fu, onon jogiiɓe Ruuhu ɓeen
njeyi dartinde ɗum, tawee e ley
heese. Ammaa mono e mooɗon
fuu hayba hoore muuɗum taa
jarribee kam du. 2 Mballunduree
ronndaade doɲle mooɗon teddude,
hono noon kiɓɓinirton yamiroore
Almasiihu. 3 Si neɗɗo miilii won

* **5:14** Lewinkooɓe 19.18. † **5:21** Maanaa haasidaaku ɗo wo nganyaandi yuurundi e yiɗande hoorem tan. Joomum yiɗaa goɗɗo heɓa.

ko woni, tawi walaa ko woni,
hiilii hoore muuɗum. 4 Mono fuu
ndaara golle muuɗum. Ndeen si
won ko waawi mantoraade fu,
mantorto golle muuɗum jaati,
hewtaay ko nanndina ɗum e golle
goɗɗo. 5 Sabo mono fuu donngal
muuɗum ronndotoo.
6 Jannginteeɗo konngol Laamɗo
ngool ina haani ko heɓi ko wooɗi
ɗuum fuu, feccida e jannginoowo
ɗum.

No mono fuu tayirta ko aawi

7 Taa kiilee ko'e mooɗon, Laamɗo
jalnortaake. Ko neɗɗo aawi fuu,
wo ɗuum tayata. 8 Aawɗo ko weli
terɗe muuɗum, tayan maayde.
Ammaa aawɗo ko weli Ruuhu
Ceniiɗo, tayan nguurndam ndu-
umiiɗam. 9 Taa ndonken gollude
ko wooɗi. Sabo si en ndonkaay,
en tayan si wakkati oon warii.
10 Ndelle, wakkati keɓɗen laawol
fuu, ngaɗanen yimɓe fuu moyyere,
ɓurɓe fuu haandude wo sakiraaɓe
men goondiɓe Iisaa Almasiihu
ɓeen.

Baynundural

11 Ndaaree binndi ɓutti ɗi
mbinndirammi on e junngo am
ɗiin. 12 Tilsinanɓe on taadeede
ɓeen wo filotooɓe faa manee.
Walaa ko ɓe ngaɗiri noon si wanaa
taa ɓe torriree saabe maayde
Almasiihu dow leggal palaangal
ngaal. 13 Sabo fay kamɓe taadaaɓe
ɓeen, ɓe njokkataa Tawreeta. Ko
ɓe njiɗiri taadoɗon dey, wo faa ɓe
mantoroo ɗum. 14 Miin e hoore
am kaa, taa mi mantoroo faa'e
sanaa leggal Joomiraaɗo meeɗen
Iisaa Almasiihu palaangal ngaal.
Wo saabe maggal mi maayanii
adunaaru, adunaaru du maayanii
kam. 15 Sabo taadaade naa rafi
taadaade fu, walaa nafaa. Ko
jogii nafaa dey, tagiteede tagu
kesu. 16 Jokkuɓe laawol ngol
fuu, wo keɓu jam e hinney,
hono no Israa'iilankooɓe Laamɗo
goongalaaɓe ɓeen.
17 Joonin kaa, fay gooto taa tam-
pina kam, sabo terɗe am ngaɗii
ɓatitanɗe saabe Iisaa.
18 Sakiraaɓe, wo hinney Joomi-
raaɗo meeɗen Iisaa Almasiihu
wondu e mooɗon. Aamiina.

Ɓataaki Pool yaade to Efeesunkooɓe

1 Ɓataaki ki to am yuuri, miin
Pool, nulaaɗo Iisaa Almasiihu
saabe muuyɗe Laamɗo. Miɗo
jowta seniiɓe hoolniiɓe e ley
kawtal muɓɓen e Iisaa Almasiihu
ɓeen. 2 Wo on keɓu moyyere e
jam to Laamɗo Baaba meeɗen e
Joomiraaɗo men Iisaa Almasiihu.

No Laamɗo hokkirta yimɓe moyyere saabe Almasiihu

3 Jettooje ngoodanii Laamɗo
Baaba Joomiraaɗo meeɗen Iisaa
Almasiihu! O waɗanii en barkeeji
ɗi Ruuhu hokkata ɗiin fuu to
dow kammu saabe kawtal men e
Almasiihu. 4 Sabo fadde adunaaru
ndu e joyyineede, Laamɗo suɓake
en saabe Almasiihu, faa laatoɗen
seniiɓe ɓe ngalaa feloore yeeso
makko. Saabe njinngu makko
5 o fodoranii en gilla arande
laatoɗen ɓiɓɓe makko saabe Iisaa
Almasiihu. Ɗum wo muuyo
makko, waɗude moyyere ndeen
na weli mo, 6 faa o yettiree
moyyere makko mawnde nde
walaa kaaddi! O hokkii en
moyyere ndeen saabe Ɓiyiiko
korsuɗo oon. 7 E kawtal meeɗen
e muuɗum en ndimɗinaama saabe
yiiyam muuɗum, en njaafanaama
lutti meeɗen saabe keewal makko
hinney. 8 Hinney oon o wayli e
meeɗen, o hokki en hakkilantaaku
kiɓɓungu e anndal kiɓɓungal,
9 o anndini en anniya makko
cuuɗinooɗo oon. Gilla arande o an-
niyorii tabintinirde anniya oon e
Almasiihu saabe moyyere makko.
10 Anniya oon wo hawrundurde
huunde fuu e hawju Almasiihu,
wanaa ko woni dow kammu
wanaa ko woni e leydi. Laamɗo
yottinan ɗum si wakkati oon hiɓɓii.
11 E ley kawtal men e Almasiihu
du en cuɓaama faa laatoɗen ngeɗu
Laamɗo. Laamɗo tabintiniroowo
huunde fuu no muuyiri oon,
fodake ɗum. 12 Noon waɗata faa
laatoɗen sabaabu mawninoowo
teddeengal muuɗum, enen artuɓe
yowude jikke men e Almasiihu
ɓeen.
13 Onon hawtuɓe e Almasiihu
du, on nanii konngol goonga-
wol ngool, ɗum woni Kabaaru
Lobbo kisinɗo on oon. Nde
ngoonɗinnoɗon Almasiihu ndeen,
Laamɗo wattii e mooɗon maande
muuɗum nde hokkunoo on
Ruuhu Ceniiɗo mo aadaninoo
on. 14 Ruuhu Ceniiɗo oon wo
maande laaɓinanoore en en keɓan
moyyereeji ɗi ndesanaɗen, faa
wakkati mo Laamɗo rimɗinta en,
enen jeyaaɓe muuɗum. Jettooje
ngoodani Laamɗo saabe teddeen-
gal muuɗum!

Haala du'aare Pool

15 Saabe majjum, gilla nanumi
kabaaru goonɗinal mooɗon Joomi-
raaɗo meeɗen Iisaa, e no njiɗirɗon
seniiɓe ɓeen fuu, 16 mi selataa
yettude Laamɗo saabe mooɗon
nde nyaagantoomi on Laamɗo fuu.
17 Miɗo ŋaaroo Laamɗo Joomiraaɗo
meeɗen Iisaa Almasiihu, Baabiiwo
jom darja oon, hokka on Ruuhu
muuɗum Ceniiɗo. Miɗo ŋaaroo
faa Ruuhu oon waɗa on jom'en
hakkillo, ɓanginana on Laamɗo
faa anndon ɗum. 18 Miɗo ŋaaroo
Laamɗo uddita ɓerɗe mooɗon
faa tannyoron cakitte mooɗon ɗe
o noddiri on ɗeen, paamon no
moyyereeji desanaaɗi seniiɓe ɗiin
keewiri e no teddiri, 19 paamon
katin no baawɗe makko mawɗe
ɗe ngalaa kaaddi ɗeen ngorri e
meeɗen, enen goonɗinɓe. Baawɗe
keewɗe semmbe ɗeen 20 o hollii
e ley Almasiihu nde o iirtini ɗum
e maayde de o joyyini ɗum gere
nyaamo makko dow kammu.
21 Toon o ɓurni ɗum laamu e
baawɗe e semmbe e kaanankaaku
fuu, kam e inɗe fuu baawɗe
inndeede, wanaa ley jamaanu
o tan, wo e jamaanu garoowo
du. 22 Laamɗo wattii huunde

fuu ley baawɗe Almasiihu, waɗi
mo hooreejo kawrital goonɗinɓe,
hokki mo ɓurde huunde fuu.
23 Kawrital goonɗinɓe ngaal wo
ɓanndu Almasiihu. Ngal heb-
binaama mo, kanko kiɓɓinɗo
huunde fuu kala no laatorii fuu.

2

No kisinirteɗen saabe hinney Laamɗo

1 Onon, on maaynooɓe saabe
lutti mooɗon e hakkeeji mooɗon,
2 on jokkunooɓe laawol bon-
ngol ngol adunaaru ndu jokki
ngool, on ɗowtaninooɓe laamiiɗo
baawɗe gonɗe dow mbeeyu*
oon. Laamiiɗo oon wo Ibiliisa
golloowo faa hannden ley yimɓe
saliiɓe Laamɗo ɓeen. 3 En fuu
e maɓɓe njeyanoɗen, e muuyɗe
terɗe meeɗen ngonnoɗen. Eɗen
njokkunoo muuyɗe meeɗen e
miilooji meeɗen bondi. No ngor-
runoɗen nii jaati, eɗen kaandunoo
e jukkungo Laamɗo ngoon hono
maɓɓe ni. 4 Ammaa Laamɗo wo
keewɗo yurmeende. Saabe njin-
ngu manngu ngu o yiɗi en nguun,
5 o iirtindinii en e Almasiihu, enen
maaynooɓe saabe lutti meeɗen
ɓeen. Goonga, saabe hinney
Laamɗo oon kisiniraɗon. 6 E ley
kawtal meeɗen e Iisaa Almasiihu,
Laamɗo iirtindinii en e makko,
joyyindinii en e makko dow kammu
toon. 7 Hono nii o ɓanginirta no
hinney makko ɓurdi huunde fuu
mawnude. Jamaanuuji garooji
ɗiin fuu nji'an moyyuki makko ki
o waɗani en e Iisaa Almasiihu.
8 Goonga, wo hinney Laamɗo oon
kisiniraɗon, e dow ko kooliɗon
Almasiihu. Kisindam ɗam, wanaa
e golle mooɗon haɓɓii, wo ɗam
dokkal Laamɗo. 9 Ɗam wanaa
njobdi golle neɗɗo taa fay gooto
heɓa mantoraade ɗam. 10 Sabo
Laamɗo waɗi en ko ngonɗen
joonin ɗuum: e ley kawtal meeɗen
e Iisaa Almasiihu o tagiri en faa
ngollen golleeji lobbi ɗi o segilanii
en gilla arande.

No Almasiihu waɗiri en lenyol gootol

11 Ndelle miccitee ko ngonnoɗon
arande, onon yuuruɓe e lenyi ɗi
nganaa Alhuudiya'en. Mantor-
tooɓe wo «taadiiɓe» ina kuyfina on,
ina noddira on «yimɓe ɓe taadaaki»
fay si taadagol maɓɓe ngool wo
ko junngo ɓii-Aadama gollata e
terɗe tan. 12 Miccitee, wakkati oon,
on ngalaano Almasiihu, wo on
jananɓe woɗɗiiɓe lenyol Israa'iila
ngol Laamɗo suɓii ngool, on
ngaldaano e amaanaaji ɗi Laamɗo
aadorinoo e haala muuɗum ɗiin.
On mbuurdiino e rafi jikke, on
ngaldaano e Laamɗo ley adunaaru
ndu. 13 De joonin kaa, e ley kawtal
mooɗon e Iisaa Almasiihu, onon
woɗɗunooɓe e Laamɗo arande
ɓeen, on ɓattinaama saabe yiiyam
makko.

14 Sabo kanko Almasiihu woni
jam meeɗen ko o waɗi Alhu-
udiyankooɓe e lenyi goɗɗi fuu
lenyol gootol ɗuum. Nde o
hokkitinnoo hoore makko ndeen,
o liɓi kokuwol paliingol hakkunde
meeɗen ngool, ɗuum woni o
ittii nganyaandi hakkunde lenyi
ɗiin. 15 O ittii jamirooje e kaɗaaɗi
Tawreeta Muusaa fuu faa o waɗa
Alhuudiyankooɓe e lenyi goɗɗi
laatoo lenyol gootol kesol e ley
kawtal maɓɓe e makko. Nii o
waɗiri jam oon. 16 E maayde
makko dow leggal palaangal o ittiri
nganyaandi ndiin, o hawrunduri
lenyi ɗiin laatii ɓanndu wooturu,
o rewrintini ɗi e Laamɗo. 17 O
warii waajaade on jam, onon
woɗɗunooɓe e Laamɗo ɓeen, o
warii waajaade ɓadinooɓe ɓeen du
jam. 18 Saabe ko Almasiihu waɗii
ɗuum, en fuu keɓirten laawol
yottaade Baabiiwo saabe en kawtii
Ruuhu Ceniiɗo gooto.

* **2:2** Mbeeyu wo ɓolum hakkunde kammu e leydi. Duule ina ngoni e mbeeyu.

19 Ndelle, on nganaa jananɓe
katin, on nganaa weerɓe du. Ko
ngondon dey, wo on wonduɓe e
seniiɓe, wo on jeyaaɓe e suudu
Laamdo. 20 On mahaama e dow
ko nulaaɓe e annabaaɓe nyiɓi, Iisaa
Almasiihu e hoore muudum woni
hayre arandeere nyimngo ngoon.
21 Saabe muudum, nyimngo ngoon
fuu nanngunduri, faa ngo toowa
ngo laatoo suudu Joomiraado seni-
indu. 22 Ley kawtal moodon e
makko on mahidaama faa laatidon
suudu to Ruuhu Laamdo joodii.

3

No Pool halfiniraa golle to yimɓe ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe

1 Saabe majjum mido hofanoo
Laamdo, miin Pool uddaado e
kasu saabe Iisaa Almasiihu mo
ngollanammi hakkunde moodon,
onon yimɓe ɓe nganaa Alhu-
udiyankooɓe. 2 Tannyoral on
nanii Laamdo halfinii kam golle
e ley moyyere muudum faa nafa
on. 3 Sabo o ɓanginanii kam
sirri makko. Mi winndanii on
haala majjum no raɓɓidiri. 4 Si
on njanngii dum on paaman
no potumi anndirde sirri dow
haala Almasiihu oon. 5 Sirri
oon faaminaaka ɓiɓɓe-Aadama
ley jamaanuuji paltiidi diin, de
joonin kaa Laamdo ɓanginirii
mo Ruuhu Ceniido faa nulaaɓe
muudum e annabaaɓe muudum
seniiɓe fuu paami mo. 6 Inan no
sirri oon worri: saabe Kabaaru
Lobbo oon, yimɓe ɓe nganaa
Alhuudiyankooɓe ɓeen keɓii ngedu
e moyyereeji desaadi diin no Alhu-
udiyankooɓe ɓeen keɓiri ni. Katin
du ɓe kawtii e muɓɓen ɓanndu
wooturu, ɓe kawtii e muɓɓen
amaana mo Laamdo wadi saabe
kawtal maɓɓe e Iisaa Almasiihu.
7 Wo Kabaaru Lobbo oon laati-
imi golloowo muudum saabe
moyyere nde Laamdo hokki kam.
Laamdo golliri moyyere ndeen ley
am e baawde muudum. 8 Miin
ɓurdo seniiɓe ɓeen fuu famdude
oon, mi hokkaama moyyere faa
mi waajoo yimɓe ɓe nganaa
Alhuudiyankooɓe barkeeji gondi
e Almasiihu di ngalaa haddu
diin. 9 Mi hokkaama du faaminde
yimɓe fuu no Laamdo tabintinirta
fodoore muudum. Laamdo tagudo
huunde fuu oon suudunoo fodoore
ndeen gilla jamaanuuji ɓooyudi.
10 Noon wadata de laamu e baawde
gonde ley kammu de nji'ataake
deen fuu paama no anndal Laamdo
yaajiri e huunde fuu, paamira
dum saabe kawrital goondinɓe
ngaal. 11 Dum fuu wo saabe anniya
ɓooydo mo Laamdo tabintiniri
e Joomiraado meeden Iisaa Al-
masiihu. 12 Saabe en ngoondinii
Almasiihu, en kawtii e muudum,
eden mbaawi ɓadoraade Laamdo
e hoolaare, eden anndi o jaɓanan
en. 13 Dum wadi de mido ŋaaroo
on taa tayon jikke moodon saabe
torraaji kewtotoodi kam. Mido
yardii di saabe moodon, kanji
ngoni teddeengal moodon.

Du'aare faa yimɓe annda njinngu Almasiihu

14 Saabe duum fuu, mido ho-
fanoo Baabiiwo. 15 Lenyi gondi
dow kammu e gondi e leydi fuu
yuurii e makko, kanko woni baaba
majji di fuu. 16 Mido ŋaaroo mo
kanko jom teddeengal manngal
oon o semmbindina ɓerde moodon
saabe Ruuhu makko Ceniido.
17 Mido ŋaaroo Almasiihu wona
e ley ɓerde moodon saabe ko
ngoondindon dum. Mido ŋaaroo
mo katin o darna on e ley njinngu,
o tabintina on ley maggu. 18 Faa
paamon, onon e seniiɓe ɓeen fuu,
njuuteefi e njaajeefi e tooweefi
e luggeefi njinngu Almasiihu
paltiingu haddi, 19 de anndon dum
faa keewon kiɓɓal Laamdo.
20 Teddeengal woodan Laamdo
gollirdo ley meeden baawde
mawde oon, baawdo gollude ko
ɓuri du'aawuuji men e miilooji
men faa waawaa fonndeede!

21 Wo teddeengal woodan mo ley
kawrital goondiɓe, e saabe Iisaa
Almasiihu ley jamaanuuji ɗiin fuu
faa abada abadin! Aamiina.

4

No goondiɓe Iisaa ɓeen laatorii ɓanndu wooturu

1 Miin uddaaɗo ley kasu saabe
gollande Joomiraaɗo oon, miɗo
ŋaaroo on sanne: mbuuron ngu-
urndam njaadoojam e noddaango
ngo Laamɗo noddi on to muuɗum
ngoon, 2 tawdeɗon e leeyinkinaare
e heese e munyal. Munyunduron
e ley njinngu. 3 Tinnee keddoɗon e
ngootumbaaku yuurungu e Ruuhu
Ceniiɗo. Ngaɗon ɗum fuu e ley
jam kaɓɓundurɗo on. 4 Wo on
ɓanndu wooturu, oɗon njogii
Ruuhu gooto. Jikke dow cakitte
mo Laamɗo noddiri on oon du wo
gooto. 5 Katin Joomiraaɗo gooto
woodi, goondinal gootal woodi,
lootagal batisima gootal woodi,
6 kam e Laamɗo gooto, Baaba
yimɓe fuu. Wo gondo dow maɓɓe
fuu, golloowo ley maɓɓe fuu, gondo
e maɓɓe fuu.
7 Mono e meeɗen fuu heɓii
moyyere Laamɗo ko foti e no
Almasiihu hokkiri ɗum. 8 Sabo wo
hono noon winndiraa:
«O yeeŋii dow, o hooyi honaaɓe
heewɓe,
o hokki yimɓe dokke.»*
9 Ɗume woni maanaa «o yeeŋii»?
Iɗum holla o artakeno o jippii
e nokkuuje ɓurɗe fuu leeyude e
leydi. 10 Jippinoodo oon, kam e
hoore muuɗum woni yeeŋuɗo faa
tiimi kammuuli ɗiin fuu, faa o
heewa adunaaru ndu fuu. 11 Wo
kanko waɗi dokke ɗeen: o waɗi
woɓɓe nulaaɓe, woɓɓe annabaaɓe,
woɓɓe waajotooɓe, woɓɓe durooɓe
yimɓe, kam e janninooɓe. 12 Ko o
waɗiri noon, wo faa o segilanoo
seniiɓe ɓeen faa ngolla ko njeyi
gollude, faa semmbinɗina kawrital
goondiɓe laatiingal ɓanndu
Almasiihu ngaal, 13 de laatoɗen
daande wootere e ley goondinal
meeɗen e anndugol meeɗen Ɓii
Laamɗo, laatoɗen hiɓɓuɓe du,
faa njottoɗen darnde Almasiihu
hiɓɓunde ndeen. 14 Ndelle, en
laatataako sukaaɓe hooyaaɓe hono
no bempeyye e keni kooyirta
laana ni. Jannde yimɓe yiɗuɓe
yaarude woɓɓe ley majjere hiilataa
en katin. 15 Ko laatotoɗen dey,
haalooɓe goonga e ley njinngu.
Noon waɗata de mawnen e ley hu-
unde fuu faro Almasiihu, laatiiɗo
hooreejo oon. 16 Kanko waddani
ɓanndu nduun fuu nanngundurde
faa wooɗa saabe jokkule ɗe ndu
hokkaa ɗeen. Hono noon, si tergal
fuu gollii golle muuɗum, ndeen
ɓanndu nduun mawnan, yaha
yeeso ley njinngu.

Haala neɗɗaaku kesu ley Almasiihu

17 Ndelle, ko jokkata ɗuum
mbi'ammi on: miɗo ŋaaroo on e ley
innde Joomiraaɗo, taa mbuurdon
katin hono no yimɓe ɓe anndaa
Laamɗo, sabo miilooji maɓɓe ɗiin
wo ɓoli. 18 Hakkillooji maɓɓe niɓɓii,
ɓe njeyaaka e nguurndam ɗam
Laamɗo hokkata saabe majjere
maɓɓe e yoorugol maɓɓe ɓerɗe.
19 Caggal ɓe cemtataa, ɓe ngaɗii
ko'e maɓɓe jaahili'en, ɓe celataa
gollude kulle nyiddiniiɗe.

20 De onon kaa, wanaa noon
njanngirɗon haala Almasiihu.
21 Tannyoral, on nanii kabaaru
makko, on njanngii goonga
gondo e makko oon. 22 Ndelle,
ittee ko hiiɗɗi ko woni ley
moodon ɗuum, njoppee nguurn-
dam moodon arandejam ɗam
muuyɗe kiilooje ɗaam. 23 Accon
yonkiiji mon e hakkillooji mon
keydintinee. 24 Njogitee neɗɗaaku
kesu ngu Laamɗo tagi dow tagaadi
muuɗum. Neɗɗaaku kesu nguun

* **4:8** Jabuura 68.19.

na golla ko fonnditii e ko senii. Golleeji ɗiin e goonga yuuri.
25 Ndelle, celon fewre, mono
fuu haalda e gondo muuɗum
goonga, sabo mono e meeɗen
fuu ina jeydaa e goɗɗo no terɗe
neɗɗo gooto njeydiraa ni. 26 Si on
ɓernii fu, taa ngaɗee hakke. Taa
janal naange tawdu on e tikkere.
27 Taa kokkon Ibiliisa laawol e
ley mooɗon. 28 Wo gujjo selu
wujjude, ko haani waɗude dey,
gollira juuɗe muuɗum ko nafata,
faa heɓa ko wallira nyakoraaɓe.
29 Taa konngol bonngol yaltu e
kunnduɗe mooɗon. Ko kaanɗon
waɗude tan wo haalude haalaaji
nafooji baawɗi semmbinde ɓerɗe
yimɓe fodde haajuuji, faa ɗi
ngaddana hettindantooɓe on ɓeen
moyyere. 30 Taa mettinanee
Ruuhu Laamɗo Ceniiɗo, sabo
Laamɗo waɗi maande Ruuhu
oon e mooɗon saabe nyalaande
nde Laamɗo rimɗinta on ndeen.
31 Ittee mettorgal fuu e ɓerɗe
mooɗon, celon konnaagu e tikkere
e duko e nyoore, kam e ko boni
fuu. 32 Moyyunduree hakkunde
mooɗon, njurmunduron, njaafun-
duron hono no Laamɗo yaaforii on
saabe kawtal mooɗon e Almasiihu
ni.

5

Haala wuurude e ley annoora

1 Ndelle, laatee nyemmbitooɓe
Laamɗo. Wo on ɓiɓɓe makko ɓe o
horsini. 2 Mbuurdon e yiɗundurde,
no Almasiihu yiɗiri en de hokkitiri
hoore muuɗum saabe meeɗen
laatanii en kirsamaari, hono
sadaka beldo Laamɗo. 3 Saabe
wo on seniiɓe Laamɗo, on kaanaa
fay haalde haala huunde fuu
ko wartata e fijirde e ko tuuni
e eelgal. 4 Taa kaalee haalaaji
bonɗi naa ɓoli naa nyiddiniiɗi,
sabo hono majji kaanaa taweede
e mooɗon. Ko kaanɗon waɗude
dey, njetton Laamɗo. 5 Paamee
ɗum ɗo faa wooɗa: pijoowo e
nyiddiniiɗo e muuyoowo ko jeyaa,
ɗum woni dewoowo tooruuji, ɓeen
ngalaa ngeɗu e laamu Almasiihu
e Laamɗo. 6 Taa fay gooto hiilira
on haalaaji ɓoli, sabo hono majji
caabotoo tikkere Laamɗo e dow
saliiɓe ɗum ɓeen. 7 Ndelle, taa
njokkunduree e maɓɓe. 8 Arande
e nimre njeyanoɗon, de joonin
kaa saabe kawtal mooɗon e Joomi-
raaɗo wo e annoora njeyaɗon.
Ndelle mbuurdee no ɓiɓɓe an-
noora ni, 9 sabo annoora rimata
mboodirka e fonnditaare e goonga
fuu. 10 Piloɗon faamude ko welata
Joomiraaɗo. 11 Taa kawtee e
golleeji ɗi ngalaa nafaa golleteeɗi
e ley nimre, de ko haani dey, cuur-
ton ɗi. 12 Ko yimɓe ɓeen ngaɗata e
cuncukka ɗuum, ina semtinii fay
fillaade. 13 Ammaa huunde fuu ko
suurtaa ley annoora oon ɓanginte
no worri, 14 sabo huunde fuu ko
ɓanginaa yaynan. Ɗum waɗi de na
wi'ee:

«Aan ɗaaniiɗo, finu!

Umma e hakkunde maayɓe,

Ndeen annoora Almasiihu yay-
nante.»

15 Ndelle, ngaɗon hakkillo faa
sanne no mbuurdoton, tawee
wanaa no fuuyɓe ni, ammaa
hono no jom'en hakkillo ni.
16 Wakkati laatiiɗo fuu, ngaɗon ko
nafata, sabo jamaanu hannden
o wo bonɗo. 17 Saabe ɗuum,
taa laatee ɓe ngalaa hakkillo,
ammaa piloɗon faamude ko woni
muuyɗe Joomiraaɗo. 18 Taa njaree
doro faa culoɗon, sabo ɗum wo
rafi nanngitaare. Ko haani dey,
keewee Ruuhu, 19 mbaajunduron
jimi Jabuura e jettooje e jimi
teddinooji Laamɗo. Njimanon
Joomiraaɗo, njettiron mo ɓerɗe
laaɓuɗe. 20 Njetton Laamɗo Baaba
meeɗen wakkati fuu dow huunde
fuu e ley innde Joomiraaɗo men
Iisaa Almasiihu.

Haala rewɓe e goriraaɓe muɓɓen

21 Mono e moodon fuu ɗowtanoo
banndum saabe teddinde Almasi-
ihu. 22 Onon rewɓe, ɗowtanoɗon
goriraaɓe moodon hono no
ɗowtorantoɗon Joomiraaɗo ni.
23 Sabo gorko woni hoore deekum
hono no Almasiihu laatorii
hoore kawrital goondinɓe ngaal.
Kam woni kisinoowo goondinɓe
laatiiɓe ɓanndu muuɗum ɓeen.
24 No kawrital goondinɓe ngaal
ɗowtoranii Almasiihu noon, nii
du debbo fuu haani ɗowtoranaade
gorum e huunde fuu.

25 Onon worɓe, njiɗiree deeki-
raaɓe moodon no Almasiihu yiɗiri
kawrital goondinɓe ngaal de
hokkitiri hoore muuɗum saabe
maggal 26 faa waɗi ngal ceniingal,
gaɗa o laaɓinirii ngal ndiyam e
haala makko. 27 O waɗi ɗum
faa o darna kawrital goondinɓe
ngaal yeeso makko, ngal yaynira
darja, ngal laatoo ceniingal, ngal
walaa ko semtinii naa ko tuuni
naa nyoofi-nyoofi naa ko boni fuu.
28 Hono noon, ina tilsi e worɓe
njiɗa deekiraaɓe muɓɓen hono no
njiɗiri ɓalli muɓɓen ni. Neddo fuu
jiddo deekum, wo hoore muuɗum
yiɗi. 29 Sabo fay gooto wanyaa
ɓanndu muuɗum. Ko waɗata dey,
nyaamnan ndu, hinnoo ndu hono
no Almasiihu hinnortoo kawrital
goondinɓe ngaal ni, 30 sabo wo
en terɗe ɓanndu makko nduun.
31 Binndi ɗiin mbi'ii: «Ɗum waɗi
de gorko yoppan inna muuɗum
e bammum, de nanngundura e
deekum, ɓe ɗiɗo fuu ɓe laatoo
neddo gooto.»* 32 Ɗum wo sirri
lugguɗo. De miin, miɗo holla
on, sirri oon wo kaaloowo no
Almasiihu e kawrital goondinɓe
ngondiri. 33 No waawi laatoraade
fuu, gorko fuu yiɗira deekum no
yiɗiri hoore muuɗum ni. Debbo du
teddina gorum.

6

Haala ɓiɓɓe e saaraaɓe

1 Onon ɓiɓɓe, ɗowtanoɗon
saaraaɓe moodon saabe Joomi-
raaɗo, sabo ɗum woni ko dartii.
2 «Teddin inna maa e bammaa.»
Yamiroore nde woni arandeere
nde amaana haɓɓii e muuɗum.
3 Amaana o woni: «yalla aɗa heɓa
moyyere, balɗe maa du njuuta
e leydi ndi.»* 4 Onon saaraaɓe,
taa ɓerninee ɓiɓɓe mon, ammaa
ndartinon ɓe, tindinon ɓe, faa ɓe
mawna dow laawol Joomiraaɗo.

Haala maccuɓe e joomiraaɓe

5 Onon maccuɓe, ɗowtanoɗon
joomiraaɓe moodon dow kulol e
diwngol tawee e ɓerɗe laaɓuɗe
no ɗowtorantoɗon Almasiihu ni.
6 Ɗowtanee ɓe tawee wanaa yeeso
maɓɓe tan, hono no filotooɓe
welude ɓiɓɓe-Aadama. Ko haani
dey, ɗowtanee ɓe no maccuɓe Al-
masiihu ngaɗirta muuyɗe Laamɗo
e ɓerɗe laaɓuɗe ni. 7 Ngolliranee ɓe
anniya lobbo hono wo Joomiraaɗo
ngollanton, wanaa yimɓe. 8 Sabo
oɗon anndi neddo fuu golluɗo ko
woodi, si wo dimo naa diimaajo,
Joomiraaɗo yoɓan ɗum haddi golle
muuɗum. 9 Onon joomiraaɓe,
ngorree hono noon e maccuɓe
moodon. Taa kulɓinee ɓe. Anndon
Joomii on, onon e maɓɓe fuu, ina
woni dow kammu, de kam kaa
ɓurdintaa yimɓe.

Haala kaɓitirɗe ɗe Laamɗo hokkata faa Ibiliisa jaaloree

10 Walaa ko heddii si wanaa
wiide on keewon semmbe e ley
kawtal moodon e Joomiraaɗo,
tiigoɗon baawɗe makko mawɗe
ɗeen. 11 Kooyee kaɓitirɗe ɗe
Laamɗo hokki on ɗeen fuu, faa
mbaawon daraade de cakkoɗon
dabareeji Ibiliisa. 12 Sabo wanaa
yimɓe kaɓeten, ko kaɓeten dey,
wo laamuuji e baawɗe e hoore-
waaku ley adunaaru niɓɓundu
ndu, kam e seyɗaani'en bonɓe
wonɓe hakkunde kammu e leydi
ɓeen. 13 Saabe majjum, kooyee

* **5:31** Fuddoode 2.24. * **6:3** Wurtagol 20.12, Fillitagol Tawreeta 5.16.

kaɓitirɗe ɗe Laamɗo hokki on ɗeen fuu, faa mbaawon dartaade nde nyalaande bonnde ndeen wari, tawee caggal haɓo mooɗon ngoon on keddoto on dartiiɓe.

14 Ndelle, ndaroɗon wo on segiliiɓe. Goonga laatanoo on kaɓɓorgol, ɓornoɗon fonnditaare hono saaya ndeenaagu. 15 Segilanaade waajaade Kabaaru Lobbo gaddoowo jam oon laatanoo on paɗe. 16 Wakkati fuu wo goonɗinal laatanoo on wawaade nde mbaawɗon jakkoraade kure kuɓɓooje ɗe Bonɗo oon faɗɗata on ɗeen fuu. 17 Wo kisindam laatanoo on kufune njamndi. Nanngon kaafaahi Ruuhu Ceniiɗo kiin, kanki woni konngol Laamɗo. 18 Wakkati fuu ngaɗon du'aawuuji e nyaagundeeji e ballal Ruuhu Ceniiɗo. Kakkilee taa on celu waɗande seniiɓe ɓeen fuu du'aare. 19 Nyaaganoɗon kam miin du Laamɗo hokka kam konngol, faa wakkati mo muɓɓitinmi hunnduko am fuu, mi haalira haala Kabaaru Lobbo cuuɗinooɗo oon e cuusal. 20 Miɗo daranii Kabaaru Lobbo oon ley kasu e geyyelle. Nyaaganee kam faa mi waajoroo ɗum cuusal, no tilsirani kam ni.

Baynundural

21 Tikiku, sakiike men korsuɗo gollanoowo Joomiraaɗo e hoolnaare oon, humpitan on ɗum fuu, faa onon du kumpitoɗon no ngorrumi e ko ngollammi. 22 Mi nelii mo e mooɗon faa paamon no min ngorri de o waaltina hakkillooji mooɗon du.

23 Sakiraaɓe, wo Laamɗo Baaba meeɗen e Joomiraaɗo men Iisaa Almasiihu ngaɗan on jam e njinngu ngondungu e goonɗinal. 24 Yiɗuɓe Joomiraaɗo meeɗen Iisaa Almasiihu njinngu ngu timmataa ɓeen fuu, wo hinney Laamɗo wondu e muɓɓen.

Ɓataaki Pool yaade to Filipiyankooɓe

1 Miin Pool e Timote, maccuɓe
Iisaa Almasiihu, mbinndani
ɓataaki ki kawrital goondinɓe
Almasiihu gonngal ngalluure
Filipi. Miɗen njowta on, onon
seniiɓe hawtuɓe e Iisaa Almasiihu
ɓeen, onon e hooreeɓe e gollanooɓe
kawrital ngaal fuu. 2 Wo Laamɗo
Baaba meeɗen e Joomiraaɗo men
Iisaa Almasiihu kokku on moyyere
e jam.

No Pool yettirta Laamɗo saabe Filipiyankooɓe

3 Miɗo yetta Laamɗo nde miccitiimi on fuu. 4 Wakkati ndu'antoomi
on fuu, wo e seyo. 5 Sabo gilla
nyannde ngoondindon Kabaaru
Lobbo haala Iisaa faa joonin oɗon
ndarodii e am. 6 Miɗo tannyori,
Laamɗo puddudo gollal lobbal e
mooɗon oon, jokkan ɗum faa ɗum
hiɓɓa nyalaande gartol Iisaa Almasiihu. 7 Miɗo haani miilanaade
on ɗum, sabo hakkillo am ina woni
e mooɗon. E ley ko kaɓɓaami e
ko ndaraniimi tabintinde Kabaaru
Lobbo o ɗuum, on fuu on kawtu e
am moyyere nde Laamɗo hokkata
kam ndeen. 8 Laamɗo ina seedii
miɗo horsiniri on fuu korsa Iisaa
Almasiihu. 9 Inan ko nyaagantoomi on Laamɗo: wo njinngu
mooɗon ɓeydoroo yeeso, wondude
e anndal e paamal, 10 faa mbaawon
suɓaade ko ɓuri fuu moyyude.
Ndeen on laatoto laaɓuɓe ɓe
ngalaa feloore nyannde nde Iisaa
Almasiihu wartowi. 11 On laatoto
du hebbinaaɓe golleeji ponnditiiɗi
yuurudi e Iisaa Almasiihu, faa
Laamɗo teddinee, yettee.

No uddeede Pool ɓeydirani Kabaaru Lobbo yahude yeeso

12 Sakiraaɓe, ko njiɗumi anndon
dey, torra keɓuɗo kam oon waddanii Kabaaru Lobbo oon yaarude
yeeso. 13 Si goonga doomooɓe
laamordu ndu e heddiiɓe ɓeen fuu
paamii wo saabe Iisaa Almasiihu
kaɓɓiraami. 14 Ko ɓuri heewude
e sakiraaɓe du, geyyelle am ɗe
ɓeydanii ɗum'en hoolaade Joomiraaɗo. Ɗum waɗi de iɓe mbaajoroo
konngol Laamɗo ngol rafi kulol.

15 Goonga, woɓɓe ina mbaajoo
kabaaru Iisaa Almasiihu o saabe
kiram e kalala, ammaa woɓɓe na
ngoni e anniyaaji lobbi. 16 Ɓeen
ngolliranta Almasiihu njinngu,
sabo iɓe anndi Laamɗo hokkii kam
daranaade Kabaaru Lobbo oon.
17 Ammaa ɓeya ɓeen mbaajorto
kabaaru Almasiihu faa nafa
ɗum'en kam'en tan. Anniyaaji
maɓɓe mbooɗaa. Ko ɓe miilotoo
dey, ɓeydande kam torra ley
haɓɓeede am. 18 Ɗum kaa bonnataa
fay huunde! Ko waawi laataade
fuu, si Iisaa Almasiihu inndaama
tan ina heya. Nde laatii anniya
bonɗo naa anniya lobbo fuu, miɗo
seyii.

Goonga, mi seyoto caggal
muuɗum du 19 sabo miɗo anndi
ɗum fuu ɗum sakitanto kam
kisindam saabe du'aawuuji mon e
ballal Ruuhu Iisaa Almasiihu. 20 Ko
woni e hakkillo am e ko keɗiimi
sanne, wo mi hersataa e dow fay
huunde. Wooɗi du, mi heddodoo
e cuusal faa ko hewtii kam fuu
mawnina Almasiihu gilla joonin
faa abada, nde mbuurumi e nde
maayumi fuu. 21 Sabo miin e hoore
am, Almasiihu woni nguurndam
am, maayde du wo tino am.
22 Ammaa si miɗo heddii miɗo
wuuri fu, ɗum waddanan kam
gollude gollal nafoowal. Ndelle mi
anndaa ko cuɓotoomi. 23 Hakkillo
am feccake pecce ɗiɗi: ko ɓurumi
yiɗude, yahude mi jooɗodowoo e
Almasiihu. Ɗuum ɓuri fuu woodde.
24 Ammaa mi heddoo miɗo wuuri
ɓuri nafude on, onon kaa. 25 Miɗo
tannyori ɗum, miɗo anndi mi
heddoto e adunaaru mi wonda
e mooɗon on fuu, faa njaaron
yeeso e goondinal, de ceyoɗon
ley maggal. 26 Ndeen gartol am

hakkunde moodon ɓeydanan on
mantoraade Iisaa Almasiihu saabe
ko waɗani kam.

Haala daranaade Kabaaru Lobbo

27 Ko laatii fuu, mbuuree ngu-
urndam kawroojam e Kabaaru
Lobbo haala Iisaa Almasiihu.
Ndeen si mi warii mi ndaarii on,
naa si mi waraay fu, mi nanan
kabaaru moodon, mi faaman
odon keddii e anniya gooto, odon
ndarodii gootum e haɓɓaade e
goondinal Kabaaru Lobbo oon.
28 Ndeen du, tawan on accataa
wayɓe kulɓina on e dow fay
huunde. Ko tinnotodon duum wo
maande ɓe kalkan, de onon kaa,
kison. Ɗum fuu, Laamdo waɗata.
29 Laamdo waɗanii on moyyere
saabe Almasiihu. Wanaa faa
ngoondinon mo tan nde waɗiraa,
wo faa torredon saabe makko du.
30 Sabo si goonga, en kawtu haɓo
ngo njiidon mido haɓee, e ngo
nanoton mido haɓee faa hannden
ngoon.

2

Haala leeyinkinaare Almasiihu e teddeengal muudum

1 Wanaa Almasiihu na sellina
ɓerde mon naa? Wanaa njinngu
muudum na waaltina hakkillo
mon naa? Wanaa ko kawtudon
e Ruuhu Ceniido, on keɓii korsa
e yurmeende naa? 2 Si wo
noon fu, laatodon hakkillo wooto,
ngondon e njinngu ngootu e
ɓernde wootere e anniya gooto.
Ndeen on kiɓɓinan seyo am. 3 Taa
ngolliree huunde fuu saabe yidde
hoorem naa saabe mawnitaare
ɓolde. Ngolliree leeyinkinaare, faa
mono fuu ndaarda hoore muudum
banndum ina ɓuri dum. 4 Taa
fay gooto moodon ndaarta ko
nafata hoore muudum tan, ammaa
ndaarta nafaa woɓɓe du. 5 Ngorron
hakkunde moodon hono no Iisaa
Almasiihu worrunoo:

6 Kanko, fay si taweede tagaadi
Laamdo ina woni e makko,
o tiigaaki dum faa o heddoo
fotude e Laamdo,
7 de o jippini hoore makko faa ley,
o hooyi tagaadi maccudo,
o laatii hono ɓii-Aadama.
O jogoraama wo o neddo.
8 O leeyini hoore makko,
o dowtanii Laamdo faa o
maayi,
maayde dow leggal.
9 Ɗuum wadi de Laamdo toownii
mo sanne,
hokki mo innde ɓurnde inde
fuu,
10 faa koppi fuu koforoo saabe in-
nde makko to tawaa fuu,
nde wo dow kammu, nde wo
dow leydi, nde wo ley leydi,
11 faa demle fuu ceedoo, mbi'a
Iisaa Almasiihu woni Joomi-
raado,
faa Laamdo Baaba meeden
teddinee.

No goondinɓe njaynirta ley adunaaru

12 Saabe duum, sakiraaɓe am
horsuɓe, tinnodon e gollande
Laamdo saabe kisindam dam
hokki on daam faa dam rima nafaa.
Ngadiron dum kulol e diwngol. Si
goonga, on dowtanake mo wakkati
mo ngondunoomi e moodon oon
fuu. Ko mboddiimi on joonin du,
sanaa dowtanodon mo faa ɓura
noon. 13 Sabo Laamdo e hoore
muudum ina golla e moodon faa
muuyon ko weli dum, de ngollon
muuyde deen.

14 Ko ngolloton fuu, taa
ŋurŋurton, taa ndukidon, 15 faa
laatodon laaɓuɓe ɓe ngalaa feloore,
laatodon ɓiɓɓe Laamdo ɓe ngalaa
laru* hakkunde yimɓe hannden
oonyiiɓe bonɓe ɓeen. Sanaa
njaynon hakkunde maɓɓe hono
no koode njaynirta ley aduna
ni, 16 tawee odon tiigii konngol
nguurndam ngool faa woodi. Si
on ngadii noon fu, mi mantorto on

* **2:15** Laru e sokottu fuu wo gootum. Wo nyakugol ley ko yi'etee e ko yi'ataake.

nyannde nde Almasiihu wartowi.
Sabo hollan mi doggaay doggudu
ɓoldu, mi tampaay ɓolum. 17 Ko
ngollanton Laamɗo ko cakkoton
ɗum yonkiiji mon ɗuum, na holla
goondinal moodon. Fay si yonki
am laatoto sadaka dufeteeɗo
dow goondinal moodon ngaal, mi
seyoto, mi weltodoto e moodon.
18 Onon du ceyoree hono noon, faa
mbeltododen.

Haala gollidooɓe ɗiɗo hoolniiɓe

19 Si Joomiraaɗo meeɗen Iisaa
jaɓii, mi nelan Timote to moodon
ko ɓooyataa. Ndeen si mi humpi-
take kabaaruuji mon ɗiin fu,
miin du, ɓernde am waaltoto.
20 Sabo kanko tan woni gonduɗo
e am anniya gooto. Goonga, no
ngorruɗon fuu ina woni e ɓernde
makko. 21 Heddiiɓe ɓeen fuu wo
hakkilanɓe haajuuji muɓɓen tan,
wanaa ɗi Iisaa Almasiihu. 22 De
Timote kaa, oɗon anndi no holliri
neɗɗaaku muuɗum lobbu, sabo
wallii kam e waajaade Kabaaru
Lobbo hono no ɓiɗɗo wallirta
bammum ni. 23 Kanko anniyiimi
nelude wakkati mo paamumi no
joonnde am laatortoo fuu. 24 Miɗo
hoolii Joomiraaɗo du, miin e hoore
am, mi waran to moodon ko
ɓooyataa.

25 Hono noon mi yi'ii na tilsi
mi nela e moodon sakiike men
Epaforodit, gollidoowo e am oon.
O wallii kam haɓande Kabaaru
Lobbo oon. Kanko woni mo
nelunoɗon faa walla kam e haaju
am. 26 Imo yeewaa on fuu. Katin
ko nanɗon o sellaano ɗuum,
na metti ɓernde makko sanne.
27 Tannyoral, o nyawiino faa o
nesi maayde. Ammaa Laamɗo
yurmake mo, yurmake kam miin
du, taa mi heɓa kaɓɓu-ko'u dow
kaɓɓu-ko'u. 28 Ɗum waɗi de
kenyiimi law faa mi nela mo e
moodon, faa si on nji'ii mo fu,
ceyoɗon, miin du kaɓɓu-ko'u am
ɓuytoo. 29 Ndelle, njaɓɓoree mo
saabe Joomiraaɗo e seyo manngo.
Teddinee yimɓe wa'uɓe noon fuu.
30 Sabo kanko o nesii maayde
saabe golle Almasiihu. O farriti†
yonki makko faa o waɗana kam
ballal ngal ndonkunoɗon waɗande
kam onon e ko'e moodon.

3

Haala anndude Iisaa Almasiihu

1 Ko heddii fu, sakiraaɓe am,
ceyoree Joomiraaɗo. Fay si miɗo
winndana on ko mbinndannoomi
on arande, ɗum tampintaa kam,
woodi, iɗum reena ɓerɗe moodon
onon du. 2 Tinnoɗon e dawaaɗi
– ɗum woni gollooɓe ko boni,
doolɗooɓe taadagol ngol nafataa
ɓeen! 3 Sabo wo enen ngoni
taadiiɓe jaati ɓeen, eɗen teddinira
Laamɗo e ballal Ruuhu muuɗum,
eɗen mantoroo Iisaa Almasiihu, en
njowaay jikke men dow golleeji
ɓanndu. 4 Si goonga, miin kaa
miɗo waawnoo yowude jikke am
dow golleeji ɓanndu. Si goɗɗo
miilii ina waawi yowude jikke
muuɗum dow golleeji ɓanndum
fu, miin ɓuri haandude e ma-
jjum. 5 Mi taadaama illa nde
kiɓɓinnoomi nyalaaɗe jeetati. Wo
mi Israa'iilanke yuuruɗo e suudu
Benyamin. Wo mi Alhuudiyanke
ɓii Alhuudiyanke. Ley Tawreeta
Muusaa du, miɗo jeyaa e waalde
Farisa'en. 6 Miɗo jinnganannoo
Tawreeta oon sanne faa miɗo
torrannoo kawrite goondinɓe
Iisaa ɗeen. Fay gooto waawaano
felude kam saabe fonnditanaade
Tawreeta oon.

7 Ɗuum fuu miɗo ndaardannoo
wo tino am. Ammaa joonin
saabe Almasiihu mi tawii wo ɗum
mursey. 8 Goonga, miɗo jogorii
ɗum fuu wo mursey, sabo anndude
Joomiraaɗo am Iisaa Almasiihu
ɓuri kulle ɗeen fuu. Wo saabe
makko njardoriimi mursude ko
njogiimi. Miɗo jogorii huunde fuu

† **2:30** Farritaade wo rafi reenude yonki muuɗum.

wo tuundi faa mi heɓa Almasi-
ihu, 9 mi jeyee e muuɗum. Mi
walaa fonnditaare nde mbaawumi
heɓude e jokkugol am Tawreeta
oon. Mi heɓii fonnditaare saabe ko
kooliimi Almasiihu. Kayre woni
fonnditaare nde Laamɗo hokki
goonɗinɓe mo ɓeen. 10 Miɗo muuyi
anndude Almasiihu e wondude
e baawɗe iirtagol muuɗum, mi
hawta e muuɗum torra, mi laatoo
hono muuɗum ley maayde mum.
11 Hono nii, mi heɓan ummint-
neede hakkunde maayɓe nyannde
darngal.

12 Mi wi'aay mi heɓii ɗum gilla
joonin naa mi kiɓɓuɗo, ammaa
miɗo wondi e doggudu hono no
daɗundurteeɗo ni, faa mi nannga
ɗum. Sabo miin e hoore am,
Iisaa Almasiihu artii, nanngi kam.
13 Goonga sakiraaɓe, mi wi'aay mi
heɓii ɗum. Kaa miɗo waɗa hu-
unde wootere: miɗo yeggita ko
faltii, miɗo fooɗanoo ko warata.
14 Miɗo doggira to fonndetee, faa
mi heɓa mbarjaari dow kammu
ndi Laamɗo noddiri en to muuɗum
saabe Iisaa Almasiihu. 15 Enen
ɓenndu ɓe ley goonɗinal ɓeen fuu,
miilorooɗen hono noon. Si tawii
miilooji mon potaay e dow goɗɗum
katin du, Laamɗo ɓanginanan on
ɗum. 16 Ammaa e noon fu, ɗo
kewtuɗen fuu, keddooɗen njokken
laawol ngol njokkuɗen faa joonin
ngool.

17 Sakiraaɓe, on fuu nyemmbitee
kam. Taykooɗon worruɓe no njiiɗon
miɗen ngorri ni. 18 Sabo heewɓe
laatake wayɓe leggal Almasiihu
palaangal. Mi haalanii on ɗum kile
keewɗe, mi haaldanan on joonin
du e bojji. 19 Kamɓe, cakitte maɓɓe
wo halkere. Deedi maɓɓe ngoni
alla'en maɓɓe. Iɓe mantoroo ko
ɓe njeyi semtirde. Adunaaru tan
ɓe kaɓanta. 20 De enen kaa, wo
dow kammu njeyaɗen, eɗen keppi
kisinoowo meeɗen yuuroowo toon.
Oon woni Joomiraaɗo men Iisaa
Almasiihu. 21 Kam waylitata ɓalli
meeɗen lokkaaji ɗiin faa ɗi keɓa
teddeengal hono ɓanndu makko
nduun ni. Sabo imo jogii baawɗe
faa o waɗa huunde fuu ɗowtanoo
mo.

4

Haala seyoraade Joomiraaɗo

1 Ndelle sakiraaɓe am horsuɓe,
hono noon tabitee ley kawtal
mooɗon e Joomiraaɗo. On
njeewnii kam sanne, on laatake
seyo am e kufune am darja.
2 Miɗo waajoo Ewodi, kam e
Sintis, ɓe laatoo daande wootere
saabe Joomiraaɗo. 3 Aan Sisigi,
gollidoowo e am koolniiɗo du,
miɗo ŋaare mballaa rewɓe ɗiɗo
ɓeen, sabo ɓe mballii kam haɓande
Kabaaru Lobbo oon, kamɓe e Kele-
man e gollidooɓe am woɓɓe. Inɗe
maɓɓe mbinndaama e dewtere
nguurndam nduumiiɗam.
4 Ceyoree Joomiraaɗo wakkati
fuu. Miɗo wi'a on katin, ceyee!
5 Yimɓe fuu nji'a heesindaare
mooɗon. Joomiraaɗo ina ɓadii.
6 Taa fay huunde haɓɓa on ko'e,
ammaa nyaagorooɗon Laamɗo
haajuuji mooɗon fuu ley du'aare.
Ngaɗiron ɗum e jettooje. 7 Ndeen
Laamɗo hokkan on jam faa ɓura
huunde fuu ko waawi miileede.
Jam oon reenan ɓerɗe mon e
hakkillooji mon e ley kawtal Iisaa
Almasiihu.
8 Joonin kaa sakiraaɓe, miilooji
mooɗon keddoo dow goonga, e ko
teddi, e ko fonnditii, e ko senii, e ko
foti yiɗeede, e ko leeɓi. Kakkilanee
ko moyyi, e ko jeyi maneede fuu.
9 Ngolliree ko paaminmi on e ko
keɓɗon e am, ko narruɗon kam e
ko njiiruɗon kam. Ndeen Laamɗo
gaddoowo jam tawdete e mooɗon.

No Pool yettiri Filipiyankooɓe dow dokkal muɓɓen

10 Miɗo seyorii Joomiraaɗo seyo
manngo sabo joonin on keyɗintinii
ballal mooɗon to am. Tannyoral,
hakkillooji mon ina ngonnoo e am,

de on keɓaay yottinde ballal ngaal.
11 Wanaa saabe won ko kaajaami
waɗi de mbiimi noon. Sabo si
goonga, mi woowtinii hoore am
hennyitoraade no tawraami fuu.
12 Miɗo waawi wuurdude e ko
famɗi, miɗo waawi wuurdude e ko
ɗuuɗi. No tawraami e no ngorrumi
fuu, miɗo waawi yardaade ɗum.
Mi ekitake hennyitoraade haaran-
nde e yolbere, e keɓal e baasal.
13 Miɗo waawi fuu e ley kawtal am
e Iisaa Almasiihu kokkoowo kam
semmbe oon. 14 Ammaa e ɗum fuu,
on ngaɗii ko wooɗi ko mballuɗon
kam e ley torra am ɗuum.

15 Filipiyankooɓe, oɗon anndi
wakkati nde puɗɗumi waajaade
on Kabaaru Lobbo de ndillumi
leydi mon Makedoniya ndeen
fu, kawrital goonɗinɓe fay gootal
wallunduraay e am, si wanaa
kawrital mooɗon ngaal. 16 Nde
ngonnoomi Tesaloniiki ndeen
du, on neldii kam ko kaajaami,
wanaa nde wootere tan. 17 De
wanaa dokkal pilotoomi. Wo
faa tino gollal mon lobbal ngaal
ɓeydoo pilotoomi. 18 Ko nelduɗon
e junngo Epaforodit ɗuum yottake
faa wooɗi, humtii haajuuji am
fuu. Mi heɓii faa heewi. Dokkal
mon ngal laatake urdi mbelndi,
hono sadaka belɗo jaɓaaɗo to
Laamɗo. 19 Laamɗo am jom
goodal keewngal oon humtiran
haajuuji mon fuu saabe Iisaa
Almasiihu e teddeengal muuɗum.
20 Teddeengal woodan Laamɗo
Baaba meeɗen faa abada abadin!
Aamiina.

Baynundural

21 Njowtanee kam seniiɓe
hawtuɓe e Iisaa Almasiihu fuu.
Sakiraaɓe wonduɓe e am ɓeen ina
njowta on. 22 Seniiɓe fuu na njowta
on. Ɓurɓe jowtude on wo wonɓe ley
galle kaananke Roma mawɗo ɓeen.

23 Hinney Joomiraaɗo meeɗen
Iisaa Almasiihu wondu e mooɗon.

Ɓataaki Pool yaade to Koloosiyankooɓe

1 Ɓataaki ki to am yuuri miin Pool
nulaaɗo Iisaa Almasiihu e muuyɗe
Laamɗo, miin e sakiike meeɗen
Timote. 2 Miɗen njowta on, onon
seniiɓe wonɓe Koloosi, sakiraaɓe
hoolniiɓe hawtuɓe e Almasiihu.
Wo Laamɗo Baaba meeɗen hokku
on moyyere e jam.

No Pool yettirta Laamɗo saabe Koloosiyankooɓe

3 Nde min nyaagantoo on
Laamɗo, Baaba Joomiraaɗo
meeɗen Iisaa Almasiihu fuu, min
celataa yettude ɗum. 4 Sabo min
nanii kabaaru no ngoonɗinirɗon
Iisaa Almasiihu e no njiɗirɗon
seniiɓe fuu. 5 Oɗon ngorri
noon saabe jikke mooɗon celluɗo
e ko Laamɗo resani on dow
kammu ɗuum. On keɓii jikke oon
nde nannoɗon konngol goonga
ndeen, ɗum woni Kabaaru Lobbo.
6 Kabaaru Lobbo oon yottake on
no yottorii adunaaru ndu fuu ni,
imo wa'i hono no lekki mawnoohi
ndimoohi ɓiɓɓe muuɗum ni. Hono
noon Kabaaru Lobbo oon worri
hakkunde mooɗon onon du, gilla
nyannde keɓɗon hettindaade
haala hinney Laamɗo oon de
paamuɗon no o wa'i jaati ni.
7 Ɗum woni ko Epafara gollidoowo
e amin korsuɗo oon waajii on.
Kanko woni gollanoowo Almasi-
ihu koolniiɗo hakkunde mooɗon.
8 O haalanii min du njinngu
mooɗon yuurungu e Ruuhu oon.

9 Saabe ɗuum, minen du, gilla
min nani ɗum, min celaay nyaa-
ganaade on Laamɗo. Miɗen ŋaaroo
mo o hebbina on hakkilantaaku e
paamal ngal Ruuhu hokkata ngaal,
faa paamon ko woni muuyɗe
makko faa wooɗa. 10 Hono
noon, keɓon wuurude nguurndam
mbeloojam Joomiraaɗo kawroo-
jam e muuyɗe muuɗum e dow
huunde fuu, tabiton e gollal lobbal
fuu, ɓeydon anndude Laamɗo.
11 Miɗen nyaaganoo on Laamɗo
katin hokka on semmbe mawɗo
fodde baawɗe muuɗum teddude
ɗeen, faa tawreɗon tinnitaare e
munyal fuu. 12 Njettiree Baabiiwo
oon seyo, sabo o waɗii on fotuɓe
heɓude ngeɗu e moyyereeji de-
sanaaɗi seniiɓe gonɗi e annoora
ɗiin.
13 O wurtinii en e baawɗe nimre,
de o nanni en e laamu Ɓiyiiko ko-
rsuɗo 14 dimɗinɗo en, jaafaniiɗo en
lutti meeɗen.

Haala teddeengal Almasiihu

15 Almasiihu oon woni tagaadi
Laamɗo mo yi'ataake oon.
Kanko woni afo ardiiɗo dow ta-
goore ndeen fuu.
16 Sabo huunde fuu tagiraama
saabe makko,
ko woni dow kammu e ko woni
e leydi fuu,
ko yi'etee e ko yi'ataake,
bimmbeeje laamu naa
kaanankaaku,
naa hoorewaaku naa baawɗe.
Saabe makko ɗum fuu ɗum
tagiraa, kanko du, ɗum
taganaa.
17 Imo woni gilla fay huunde
walaa.
Huunde fuu na tiigunduri
saabe makko.
18 Kanko woni hoore kawrital
goonɗinɓe mo,
laatiingal ɓanndu makko
ngaal.
Kanko woni fuɗɗoode,
kanko woni arandeejo e iir-
tiiɓe hakkunde maayɓe,
faa o laatoo ardiiɗo e ley hu-
unde fuu.
19 Sabo Laamɗo muuyii ko woni e
muuɗum ɗuum fuu
wona e makko, kanko Almasi-
ihu,
20 de rewrintiniri huunde fuu e
muuɗum saabe Almasiihu,
waɗi jam saabe yiiyam makko
ndufaaɗam dow leggal
palaangal.

Ko woni dow kammu e ko woni dow leydi fuu
rewrintinaama e makko.
21 Arande, on fuu on woɗɗinooɓe
Laamɗo, on laatakeno wayɓe ɗum
e ley miilooji mooɗon e golleeji
mooɗon bonɗi. 22 Joonin kaa,
o rewrintinii on e makko saabe
maayde nde Ɓiyiiko laatiiɗo ɓii-
Aadama oon maayi ndeen. O waɗii
ɗum faa o darna on yeeso makko
tawee on seniiɓe, on ngalaa laru*,
on ngalaa feloore. 23 Ammaa sanaa
keddoɗon e goonɗinal, laatoɗon
dartiiɓe ɓe ndimmbataako. Taa
mbosee jikke mo keɓuɗon wakkati
mo nanuɗon Kabaaru Lobbo oon.
Kabaaru Lobbo oon le, tagoore
adunaaru ndu fuu waajaama o.
Kanko ngollanammi, miin Pool.

No Pool durwirani kawrital goonɗinɓe Iisaa

24 Almasiihu yardake torraaji.
Kawrital goonɗinɓe laatiingal
ɓanndu muuɗum ngaal du tilay
yardoo torraaji. Joonin, miɗo
seyorii torraaji ɗiin saabe mooɗon,
sabo ɗum woni ngeɗu am to
torraaji Almasiihu. 25 Mi laatake
golloowo kawrital goondinɓe
ngaal. Laamɗo halfinii kam
gollal ngaal saabe mooɗon, faa
mi waajoo haala muuɗum faa
hiɓɓa. 26 Haala kaan wo sirri
cuuɗaninooɗo jamaanuuji gilla
arande, de joonin kaa Laamɗo
ɓanginanii seniiɓe muuɗum sirri
oon. 27 Sabo Laamɗo anniyake
anndinde ɓe sirri muuɗum mo
waɗanta lenyi fuu, no sirri oon
teddiri e no horsiri ni. Inan
sirri oon: Almasiihu ina woni
ley mooɗon, ɗuum hokkata on
tannyoral wonude ley darja
Laamɗo garoowo. 28 Wo kabaaru
Almasiihu oon min mbaajotoo.
Miɗen tindina yimɓe fuu, miɗen
njannginira ɗum'en e hakkilan-
taaku fuu. Noon min ngaɗirta
faa min njottina neɗɗo fuu yeeso
Laamɗo, tawa wo kiɓɓuɗo e ley
kawtal muuɗum e Almasiihu.
29 Saabe ɗuum waɗi de miɗo golla,
miɗo durwa haddi baawɗe makko
gonɗe e am cemmbinooje kam
ɗeen.

2

1 Miɗo yiɗi anndon haɓo
naawngo ngo kaɓeteemi saabe
mooɗon, onon e yimɓe wonɓe
Lawdikiya e woɓɓe ɓe njiiraay kam
gite muɓɓen ɓeen fuu. 2 Ɗum wo
faa semmbina ɓerɗe mon, laatoɗon
gooto saabe njinngu. Noon
keɓirton baraaji hakkilantaaku
kiɓɓungu, anndon sirri Laamɗo
oon. Ɗum woni Almasiihu 3 mo
goodal Laamɗo korsungal fuu
suuɗii e muuɗum oon. Goodal
ngaal wo hakkilantaaku e anndal.
4 Ko waɗi miɗo haalana on ɗuum
dey, faa taa kiiliredon e haalaaji
beldi. 5 Sabo fay si taweede miɗo
woɗɗiri on terɗe, hakkillo am
kaa ina wondi e mooɗon, miɗo
seyoroo gondal mon lobbal ngaal,
miɗo seyoroo du no tinnoriɗon
e goonɗinal mooɗon Almasiihu
ngaal.

Haala jokkude Almasiihu

6 Joonin, ko njaɓuɗon Iisaa
Almasiihu laatoo Joomiraaɗo
mooɗon ɗuum, njokkee mo.
7 Tabiton e makko hono no ɗaɗi
lekki ndarortoo ley leydi, ndarnon
nguurndam mooɗon dow makko.
Ɓeydon semmbe e ley goonɗinal
hono no ekintiniraɗon. Njetton
Laamɗo sanne.
8 Tinnee taa fay gooto hiilira
on haalaaji lugguɗi e haalaaji hi-
ila ɓoli. Haalaaji ɗiin yuurii e
al'aadaaji ɓiɓɓe-Aadama e tindi-
nooje adunaaru, ɗe yuuraay e Al-
masiihu. 9 Sabo ko woni e Laamɗo
fuu ina tawaa e Almasiihu faa
hiɓɓi, e ley ɓanndu muuɗum jaati.
10 Onon du, nguurndam mooɗon
fuu hiɓɓii saabe kawtal mooɗon e

* **1:22** Laru e sokottu fuu wo gootum. Wo nyakugol ley ko yi'etee e ko yi'ataake.

Almasiihu. Kanko woni hooreejo
laamu e baawɗe fuu.
11 E gondal makko on laatake
taadiiɓe, de taadagol ngol wanaa
hono ngol yimɓe ngaɗata ngool, wo
ɗum taadagol yuurngol e Almasi-
ihu. Taadagol ngool wo itteede e
tomottaaku luttoowu. 12 E ley ko
lootaɗon lootagal batisima ɗuum,
on uwidaama e makko, wooɗi
du, on iirtodake e makko saabe
on ngoonɗinii baawɗe Laamɗo
iirtinɗo mo oon. 13 On maaynooɓe
saabe lutti mooɗon e saabe on
laataakino yimɓe Laamɗo. Ammaa
Laamɗo iirtindinii on e Almasiihu,
yaafanake en lutti meeɗen fuu,
14 tosii ɗerewol kiite pelooje en
ɗeen,
itti ngol,
tonti ngol dow leggal palaangal,
15 ɓortii laamuuji e baawɗe.
Nde o jaalorinoo ɗum'en e maayde
Almasiihu ndeen,
o hersinii ɗum'en yeeso yimɓe
fuu.
16 Ndelle, taa fay gooto felda on
dow ko nyaamoton e ko njaroton
naa saabe teddingol nyalaaɗe
goɗɗe e darɗe lewru e nyalaaɗe
powteteeɗe. 17 Ɗum fuu wo ɗum
alhaali kolloowo ko warannoo tan,
ammaa goonga oon e Almasiihu
woni. 18 Taa accon rewooɓe
maleyka'en wattinkintooɓe wo
leeyinkiniiɓe pela on. Yimɓe ɓeen
ina kaɓɓii e ko nji'i ley koyɗi, katin
iɓe mawninkinii e dow ɓolum
saabe miilooji maɓɓe adunankooji.
19 Ɓe celii haɓɓaade e Almasiihu
hooreejo oon. Oon hokkata
ɓanndu nduun fuu ko haajaa,
seŋira ndu jokkule e ɗaɗi. Katin du
saabe makko ɓanndu nduun ina
mawnira no Laamɗo muuyiri.

Haala maaydude e Almasiihu e wuurdude e muuɗum

20 On maaydii e Almasiihu,
on mburtinaama e tindinooje
adunaaru ndu ɗeen. Ndelle, ɗume
waɗi de oɗon mbuurda no jeyaaɓe
e adunaaru ndu ni? Ɗume waɗi
de oɗon njaɓa tindineede: 21 «Taa
hooyu ɗum, taa meeɗu ɗum, taa
meemu ɗum»? 22 Ɗum fuu ɗum
nawtorteeɗum de ɗum hantoo.
Kulle ɗeen fuu wo ɗe kaɗaaɗe dow
ɓolum, wo ɗum waaju yuuruɗo e
yimɓe tan. 23 Si goonga, yimɓe
ina miiloo kaɗaaɗe ɗeen wo hakki-
lantaaku, sabo ina wi'ee sanaa
yimɓe ndewa diina haddu baawɗe
muɓɓen, sanaa yimɓe leeyinkinoo,
sanaa yimɓe torra terɗe muɓɓen.
Ammaa tawaama kaɗaaɗe ɗeen
fuu mballataa yimɓe jaalaade
muuyɗe terɗe.

3

1 Ndelle, ko iirtindinaɗon e
Almasiihu ɗuum, pilee kulle
gonɗe dow kammu to Almasiihu
jooɗii gere nyaamo Laamɗo toon.
2 Ngattee hakkillooji mooɗon e
kulle gonɗe dow kammu, taa
ngattee ɗi e kulle gonɗe e leydi.
3 Sabo on maayii, nguurndam ɗam
keɓɗon joonin ɗaam ina suuɗidaa
e Almasiihu to Laamɗo. 4 Si
Almasiihu laatiiɗo nguurndam
mooɗon oon ɓangii fu, onon
du on ɓangidan e muuɗum, on
teddindinte e muuɗum.

Haala tomottaaku kiinngu e kesu

5 Ndelle, mbaree kulle
adunankooje gonɗe e mooɗon
ɗeen. Ɗuum woni fijirde e ko soɓi
e muuyɗe terɗe e muuyooji bonɗi,
kam e eelgal jawdi*, sabo eelgal
ngaal du wo rewude tooruuji.
6 Saabe hakkeeji ɗiin tikkere
Laamɗo jippoto e dow saliiɓe
goonɗinde mo ɓeen. 7 Onon du,
hono noon ngorrunoɗon arande,
hono noon mbuurdunoɗon e
hakkeeji ɗiin. 8 De joonin kaa,
njoppee kulle ɗee ɗo fuu: tikkere
e nyanngere e nganyaandi. Taa
mbonkoɗon, taa kaalon haalaaji

* **3:5** Maanaa eelgal ɗo wanaa ŋaaraade, wo muuyude naa suunaade ko jeyaa.

nyiddiniiɗi. 9 Taa fay gooto
moodon fenana banndum, sabo on
ittii tomottaaku moodon kiinngu
e golle muuɗum fuu, 10 on naatii
tomottaaku kesu. Laamɗo tagudo
tomottaaku kesu oon selataa
heyɗintinde ngu faa ngu nannda
e muuɗum, faa anndon ɗum faa
wooɗa. 11 Ndelle joonin, walaa ko
senndi hakkunde Alhuudiyanke e
mo wanaa, naa hakkunde taadiiɗo
e mo taadaaki, naa mo janngaay,
naa baanyaaru, naa diimaajo, naa
dimo. Sabo Almasiihu woni fuu,
kam woni e maɓɓe ɓe fuu.
12 Ndelle, saabe Laamɗo suɓake
on, waɗi on seniiɓe, horsinii on,
keewon yurmeende e moyyuki,
ngaɗon leeyinkinaare e heese e
munyal. 13 Munyunduree. Si
yoga moodon ina jogii ko felira
banndum, njaafunduron. No
Joomiraaɗo yaaforii on ni, njaa-
funduron. 14 E ley ɗuum fuu,
ɓerɗe moodon keewa njinngu,
sabo njinngu wo kam haɓɓunduri
huunde fuu faa wooɗi. 15 Accon
jam Almasiihu oon laamoo mi-
iloоji moodon, sabo Laamɗo noddii
on faa ngondon e jam laatodon
ɓanndu wooturu. Njetton Laamɗo.
16 Accon konngol Almasiihu ngool
heewa e moodon. Mono e moodon
fuu janngina banndum, tindinira
ɗum e hakkilantaaku. Njima-
nee Laamɗo e jettooje, njettiree
mo Jabuura e manooje, kam e
jimi teddinooji Laamɗo. 17 Ko
ngaɗoton fuu, nde wo haala nde
wo golle, ngaɗiree ɗum fuu e ley
innde Joomiraaɗo meeɗen Iisaa,
njettiron Laamɗo Baaba meeɗen
e innde makko.

*No jokkuɓe Almasiihu njeyi wu-
urdude*

18 Onon rewɓe, ɗowtanoɗon gori-
raaɓe moodon hono no fotiri e
Joomiraaɗo. 19 Onon worɓe, njiɗee
deekiraaɓe moodon, taa tinnanon
ɓe.
20 Onon sukaaɓe, ɗowtanoɗon
saaraaɓe moodon e huunde fuu,
sabo ɗum woni ko welata Joomi-
raaɗo. 21 Onon saaraaɓe, taa tin-
nanee sukaaɓe moodon de ɓerɗe
muɓɓen metta.
22 Onon maccuɓe, ɗowtanoɗon
joomiraaɓe moodon e huunde fuu,
tawee wanaa wakkati mo ɓe nji'ata
on tan hono filotooɓe weldude
e ɓiɓɓe-Aadama. Ko haani dey,
ɗowtoranee ɓe e ɓerɗe laaɓuɗe e
ley kulol Joomiraaɗo. 23 Huunde
fuu ko ngolloton, ngolliron ɗum
ɓerɗe laaɓuɗe, sabo wo Joomi-
raaɗo ngollanton, wanaa yimɓe.
24 Anndon Joomiraaɗo barjoto on,
hokkan on moyyereeji desanaaɗi
yimɓe muuɗum. Sabo joomiiwo
mo ngollanton oon wo Almasiihu.
25 Gaɗoowo ko boni fuu heɓan
mbarjaari gollal muuɗum bonngal
ngaal, sabo Laamɗo ɓurdintaa
yimɓe.

4

1 Joomiraaɓe, njogoree maccuɓe
moodon ɓeen jogaaɗe lobbe e dow
fonnditaare, anndon onon du oɗon
njogii joomiiwo dow kammu.
2 Ciinee e du'aare, tawee oɗon
kakkilana ɗum, oɗon njetta
Laamɗo. 3 Ndu'anee min minen
du, yalla Laamɗo ina omtana
min dammbugal faa min mbaa-
joo konngol muuɗum ngol, min
keɓa saakude goonga tedduɗo
kaaloowo haala Almasiihu oon.
Saabe goonga oon jaati uddiraami
joonin e ley kasu. 4 Ŋaaree Laamɗo
mi waajoroo goonga tedduɗo oon
laaɓal no haaniri.
5 Laatee hakkilante'en hakkunde
yimɓe ɓe ngoondinaay ɓeen.
Wakkati laatiiɗo fuu, tawdeɗon e
seedaaku lobbu. 6 Haala moodon
ina haani laataade haala mbelka
ngaɗaaka lamɗam, faa paamon no
kaanɗon jaaboraade mono fuu.

Baynundural

7 Tikiku humpitan on kabaaruuji
am ɗiin fuu. Wo o sakiike meeɗen
korsuɗo, gollidiiɗo am koolniiɗo e
ley golle Joomiraaɗo. 8 Ko waɗi de

nelumi mo e moodon wo faa paa-
mon no min ngorri, faa o waaltina
hakkillooji moodon du. 9 O wardan
e Onesim, jeyaado e moodon oon.
Oon wo sakiike amin korsudo kool-
niido. Kamɓe diido, ɓe kumpitan on
ko wadi ga duum fuu.
10 Aristarka uddidaado e am oon
ina jowta on, kam e Marku saki-
ike Barnabas mo mbi'unoomi si
warii to moodon njaɓɓodon dum
oon. 11 Iisaa bi'eteedo Yustus oon
du ina jowta on. Kamɓe tan ngoni
Alhuudiyankooɓe gollidooɓe e am
kabaaru laamu Laamdo oon. Ɓe
peewnii ɓernde am sanne.
12 Epafara, gollanoowo Iisaa Al-
masiihu oon, ina jowta on. Kanko
du e moodon o jeyaa. Wakkati fuu
imo tinnii e du'aare saabe moodon
faa ndarodon, laatodon hiɓɓuɓe,
faa tannyoron muuyde Laamdo
fuu, njokkon de. 13 Mido seedanoo
mo imo tampani on, onon e wonɓe
Lawdikiya e wonɓe Hiyerapolis
fuu. 14 Lukka dokotoro korsudo
oon, kam e Demas ina njowta
on. 15 Njowtee sakiraaɓe meeden
wonɓe Lawdikiya ɓeen, njow-
tee Nimfa e kawrital goondinɓe
kawroowal suudu muudum ngaal.
16 Nde njanngudon ɓataaki ki fuu
ngadon faa kawrital goondinɓe
Lawdikiya ngaal jannga ki. Onon
du, njanngon ɓataaki ki goondinɓe
wonɓe ley Lawdikiya tiigii kiin.
17 Mbi'ee Arkippa tinnoo e tim-
minde gollal ngal Joomiraado
halfini dum ngaal.

18 Inan jowtaango am ngo mbin-
ndirammi e junngo am: MIIN
POOL. Taa njeggitee mido woni ley
kasu e geyyelle.
Wo hinney Laamdo wondu e
moodon.

Ɓataaki Pool arandeehi yaade to Tesaloniyankooɓe

1 Ɓataaki ki to am yuuri, miin Pool,
e Silas e Timote. Miɗen njowta
kawrital goondinɓe gonngal Tesa-
loniiki kaɓɓiingal e Laamɗo Baaba
meeɗen, e Joomiraaɗo meeɗen
Iisaa Almasiihu. Moyyere e jam
wondu e mooɗon.

Goondinal Tesaloniyankooɓe

2 Miɗen njetta Laamɗo wakkati
fuu saabe mooɗon on fuu. Min
celataa miccitaade on e ley
du'aawuuji amin. 3 Miɗen miccoo
on wakkati fuu yeeso Laamɗo
Baaba meeɗen. Miɗen micci-
too golleeji ɗi ngollirɗon saabe
goondinal, miɗen miccitoo tin-
nitaare mooɗon saabe njinngu,
miɗen miccitoo munyal mooɗon
saabe jikke mon e Joomiraaɗo
meeɗen Iisaa Almasiihu.
4 Sakiraaɓe amin ɓe Laamɗo
yidi, miɗen anndi Laamɗo suɓake
on. 5 Sabo ko min mbaajii on
Kabaaru Lobbo ɗuum laataaki
haala ɓola tan. Kabaaru oon
wardii to mooɗon e baawɗe e Ru-
uhu Ceniiɗo. O wardii e tannyoral
kiɓɓungal wo ɗum goonga. Oɗon
anndi du, sabo on seediiɓe no min
ngorrunoo hakkunde mooɗon.
Ɗum fuu wo saabe mooɗon.
6 On nyemmbitii min, on
nyemmbitii Joomiraaɗo, sabo fay
ko torraɗon torraaji mawɗi ɗuum,
on njaɓɓake konngol Laamɗo.
On njaɓɓorake ngol e seyo ngo
Ruuhu Ceniiɗo hokkata. 7 Hono
nii on kollii goondinɓe wonɓe ley
leyɗe Makedoniya e Akaya fuu
no kaani worrude. 8 Si goonga,
on kumpitii konngol Joomiraaɗo
ngool, on cankitii ngol, wanaa ley
leyɗe Makedoniya e Akaya tan -
goondinal mon Laamɗo nanaama
e nokkuuje ɗeen fuu. Walaa ko
min ɓeyda haala kabaaru mooɗon
katin. 9 Sabo wo goondinɓe
ɓeen jaati kumpitata min no
njaɓɓoriɗon min arande, no njop-
pirɗon tooruuji de ngartuɗon to
Laamɗo faa ngollanon Laamɗo
buurɗo, goongaajo oon. 10 Oɗon
keɗii Ɓiyum yuuroowo dow kammu.
Oon woni Iisaa mo o ummintini
hakkunde maayɓe, kisinoowo en e
jukkungo waroowo oon.

2

No Pool golliri ley Tesaloniiki

1 Sakiraaɓe, oɗon anndi onon
e ko'e mooɗon, ko min ngari to
mooɗon ɗuum laataaki ɓolum.
2 Fadde amin warude to mooɗon,
min torraama, min kuyfinaama
ley ngalluure Filipi. Ammaa
oɗon anndi du, Laamɗo meeɗen
hokkii min cuusal min mbaajoroo
Kabaaru Lobbo oon semmbe,
fay e ley haɓo manngo. 3 Sabo
waaju amin yowaaki dow majjere
naa dow anniya bonɗo, ɗum
wanaa hiila du. 4 Ammaa Laamɗo
yardake min faa halfini min
Kabaaru Lobbo oon. Wo hono
noon min mbaajortoo. Wanaa
ko welata yimɓe min pilotoo.
Ko welata Laamɗo kumpitiiɗo
ɓerɗe amin oon min pilotoo.
5 Hono no anndirɗon ni, abada
min mbaajoraaki haalaaji beldi,
haalaaji amin du cuuɗaay eelgal*.
Laamɗo na seedii.
6 Min pilaaki faa ɓiɓɓe-Aadama
teddina min, wanaa onon, wanaa
woɓɓe. 7 Si goonga, miɗen
mbaawnoo hollude on manngu
amin saabe wo min nulaaɓe
Almasiihu, ammaa min ngaɗaay
noon. Min ngaɗii heese hakkunde
mooɗon. Min kinnorake on hono
no inna hinnortoo ɓiɓɓe muuɗum
ni. 8 Miɗen korsinnoo on sanne,
wanaa Kabaaru Laamɗo Lobbo
oon tan min njardii hokkude on.
Miɗen njardii hokkude on fay

* **2:5** Maanaa eelgal ɗo wanaa ŋaaraade, wo muuyude naa suunaade ko jeyaa.

yonkiiji amin du, sabo on laatake
sakiraaɓe amin horsuɓe.
9 Sakiraaɓe, nde min mbaa-
jotonoo on Kabaaru Lobbo haala
Laamɗo oon ndeen, oɗon miccoo
min ngolliino sanne, faa min
tampi. Min ngollii jemma e
nyalooma fuu, taa min laatanoo
fay gooto mooɗon donngal.
10 Oɗon ceedanii min, Laamɗo
du ina seedanii min, no min
ngorri hakkunde mooɗon, onon
goonɗinɓe. Miɗen cenii, miɗen
ponnditii, min ngalaa feloore fuu.
11 Oɗon anndi no min ngorrunoo
hakkunde mooɗon, min ngolliranii
gooto mooɗon fuu hono no baaba
golliranta ɓiɓɓe muuɗum ni. 12 Min
mbaajake on, min cellinii ɓerɗe
mon, min nyaagake on mbuuron
nguurndam kawroojam e muuyɗe
Laamɗo, noddudo on faa naaton
laamu muuɗum e teddeengal
muuɗum.
13 Katin won ko saabanii min
yettude Laamɗo wakkati fuu:
nde nannoɗon konngol Laamɗo
ngool e kunnduɗe amin ndeen,
on njaɓɓoraaki ngol wo ngol
konngol ɓii-Aadama. Ammaa
on njaɓɓorake ngol wo ngol
konngol Laamɗo. Wo kam jaati.
Ingol golla e ley mooɗon, onon
goonɗinɓe. 14 Sakiraaɓe, on laatake
hono kawrite goonɗinɓe Laamɗo
gonɗe Yahuudiya kaɓɓiiɗe e Iisaa
Almasiihu. Goonga, on munyii
torraaji hono ɗi maɓɓe. On njarii
bone e yimɓe lenyol mooɗon hono
no kamɓe du ɓe njardi bone to
Alhuudiya'en ni. 15 Kam'en mbari
Joomiraaɗo meeɗen Iisaa. Ɓe
mbari annabaaɓe. Woodi, ɓe torrii
min minen du. Iɓe ngolla ko welaa
Laamɗo, wo ɓe wayɓe yimɓe fuu.
16 Iɓe tinnii e haɗude min waajaade
lenyi goɗɗi faa kisa. Wo hono
nii ɓe kebbinirta hakkeeji maɓɓe
wakkati fuu. Ammaa joonin
jukkungo Laamɗo hewtake ɓe.

No Pool muuyirnoo yeccoraade Tesaloniiki

17 De minen kaa, sakiraaɓe, min
ceedii e mooɗon wakkati seeɗa. De
fay si en njiidataa e gite, ɓerɗe men
ina ngondi. Min tinnake sanne faa
min nji'a on katin. Miɗen njeewaa
on faa sanne. 18 Saabe majjum,
min muuyiino warude to mooɗon.
Miin Pool, mi filake kile keewɗe,
ammaa Seyɗaani haɗii min. 19 Moy
woni jikke amin e seyo amin e
kufune amin darja mo min man-
tortoo yeeso Joomiraaɗo men Iisaa
nde wartowi? Wo onon jaati!
20 Si goonga, onon ngoni teddeen-
gal amin e seyo amin.

3

1 Ɗum wadi nde min kunnginoo
munyude ceedaagu meeɗen fu,
min tawii heddaade ley ngalluure
Ateena minen tan na samtani min.
2 Min nulii sakiike amin Timote
gollidoowo e Laamɗo sankitinde
Kabaaru Lobbo haala Almasiihu
oon. Min nulii mo faa o darna on
e semmbe, o sellina ɓerɗe mon e
ley goonɗinal mooɗon, 3 faa taa fay
gooto mooɗon dimmboroo sikki-
sakka saabe torraaji ɗiin. Sabo
oɗon anndi en ɓodanaaɓe ɗi. 4 Si
goonga, nde min ngondunoo e
mooɗon ndeen, miɗen kaalanan-
noo on torraaji kewtooji en. Oɗon
anndi wo noon ɗum laatorii du.
5 Ndelle, mi waawaay munyude
katin. Ɗum wadi de nelumi Timote
faa mi faama yalla oɗon tinnii e
goonɗinal ngaal. Mi yiɗaano tawee
jarribotooɗo oon jarribake on, de
golle amin laatoo ɓolum.
6 Ammaa joonin Timote yuurii to
mooɗon, wartii to amin. O seynirii
min kabaaru goonɗinal mon e
njinngu mon. O haalanii min
oɗon miccoroo min mbooɗirka
wakkati fuu, oɗon njiɗi yi'ude min
sanne, hono no minen du min
njiɗiri yi'ude on ni. 7 Sakiraaɓe,
ko tawdeɗon e goonɗinal ɗuum,
waaltinii ɓerɗe amin e ley ɓillaare
amin e ley torra amin. 8 Joonin
min mbuurii katin sabo oɗon tabiti

e Joomiraaɗo. 9 Min mbaawaa
yettude Laamɗo saabe mooɗon
faa heya. Miɗen mbeltoroo seyo
saabe mooɗon yeeso makko.
10 Jemma e nyalooma miɗen
nyaagoo Laamɗo e semmbe faa
min nji'a on katin, faa min kiɓɓina
ko nyaki e goondinal mon.

No Pool du'aranii kawrital goondinɓe gonngal Tesaloniiki

11 Wo Laamɗo Baaba meeɗen
e Joomiraaɗo men Iisaa omtan
min laawol faa min ngara to
mooɗon. 12 Joomiraaɗo ɓeydu
njinngu hakkunde mooɗon, heb-
bina ngu faa njiɗon yimɓe fuu,
hono no minen du, min njiɗiri
on ni. 13 O semmbindina on faa
laatoɗon yimɓe ɓe ngalaa feloore,
laatoɗon wonɓe ley senaare yeeso
Laamɗo Baaba meeɗen wakkati
Joomiraaɗo men Iisaa warti, kam e
seniiɓe muuɗum fuu.

4

Haala nguurndam ɗam Laamɗo yiɗi

1 Caggal ɗuum, sakiraaɓe, min
njannginii on no kaanɗon worrude
faa wela Laamɗo. Oɗon ngaɗa
ɗum du. Miɗen nyaagoo on saabe
Joomiraaɗo men Iisaa, tinnoɗon,
ɓeydon semmbe.
2 Sabo oɗon anndi jamirooje ɗe
min kokki on yuuruɗe e Joomiraaɗo
men Iisaa ɗeen. 3 Laamɗo na
muuyi mbuurdon e senaare,
mboɗɗoɗon jeenu. 4 Imo muuyi
mono e mooɗon fuu reena ɓanndu
muuɗum, ekitoo reenirde ndu
laaɓal e teddeengal,* 5 wanaa e
muuyɗe terɗe hono no heeferɓe
ɓe anndaa Laamɗo ngadirta noon.
6 Fay gooto taa naata suudu ban-
ndum, taa waɗa ɗum ko boni. Sabo
Joomiraaɗo woni jomnitotooɗo
kulle ɗeen fuu. Min kaalanii on
ɗum, min cappanii on. 7 Laamɗo
noddiraay en faa tuunen, ammaa
noddii en faa mbuurden senaare.
8 Ndelle, caliiɗo ko haalaa joonin
ɗuum fuu, wanaa neɗɗo salanii.
Wo Laamɗo, kokkuɗo on Ruuhu
muuɗum Ceniiɗo oon, o salanii.
9 Walaa ko min mbinndana on
dow njinngu hakkunde sakiraaɓe,
sabo onon e ko'e mooɗon, Laamɗo
anndinii on no njiɗundurton. 10 Si
goonga, oɗon ngadira noon e saki-
raaɓe wonɓe ley leydi Makedoniya
fuu. Ammaa sakiraaɓe, miɗen
nyaagoo on, ɓeydiron ɗum yeeso.
11 Tinnoɗon ngondon e jam. Mono
fuu hayba golle muuɗum tan,
wuura e semmbe ɓanndu mum,
hono no min tindinirnoo on ni.
12 Ndeen on ngorran yeeso yimɓe
ɓe ngoondinaay ɓeen no haaniri,
on tampinirtaa goɗɗo fay huunde.

Haala gartol Joomiraaɗo

13 Sakiraaɓe, min njiɗaa tawee
on paamaay kabaaru maayɓe, min
njiɗaa cunoroɗon hono no yimɓe
ɓe ngalaa jikke ɓeen. 14 Sini en
ngoondinii Iisaa maayii de iirtii
fu, ndelle en ngoondinii Laamɗo
wartiran maayɓe goondinnooɓe
ɓeen e makko. 15 Miɗen kaalana on
ko Joomiraaɗo wi'i: enen wuurɓe
tawaaɓe e gartol Joomiraaɗo
ɓeen, en artataako maayɓe ɓeen
yaareede to makko. 16 Sabo Joomi-
raaɗo e hoore muuɗum yuuran
dow kammu, jippoo. Wakkati oon
yamiroore yeewnete, hooreejo ma-
leyka'en yeewnoto, buututal Joomi-
raaɗo fuufete. Ndeen maayɓe
goondinnooɓe Almasiihu ɓeen
artoto fuu ummitaade. 17 Caggal
ɗuum, enen wuurɓe heddinooɓe
ɓeen, en fuu en yeentindinte e
maɓɓe, njaarideɗen ley duule, faa
kawren e Joomiraaɗo ley mbeeyu.†
Hono nii ngondirten e makko faa
abada. 18 Ndelle, mbaaltunduree
ɓerɗe mon e haalaaji ɗi.

* **4:4** Woɓɓe ina paamira aayaare nde hono nii: Imo muuyi mono e mooɗon fuu jannga no wondirta e deekum, jogoroo ɗum laaɓal e teddeengal. † **4:17** Mbeeyu wo ɓolum hakkunde kammu e leydi. Duule ina ngoni e mbeeyu.

5

1 Sakiraaɓe, walaa ko min
mbinndana on haala jamaanuuji e
wakkatiiji gartol Joomiraaɗo oon.
2 Sabo onon e ko'e mon, oɗon anndi
nyannde gartol Joomiraaɗo ndeen
wardan hono no gujjo wardata
ley jemma noon. 3 Wakkati
nde yimɓe miilata jam tan e
ndeenaagu woodi, ndeen halkere
ukkotoo e muɓɓen, hono no
ŋatawere juhirta debereedu noon.
Ɓe mbaawaa daɗude halkere
ndeen fey. 4 Ammaa sakiraaɓe,
onon on ngalaa ley nimre faa
nyalaande ndeen juha on hono
no gujjo juhirta ni. 5 On fuu wo
on ɓiɓɓe annoora, wo on yimɓe
nyalooma. En njeyaaka e jemma,
en njeyaaka e nimre. 6 Ndelle
taa ɗaanoɗen hono no woɓɓe ni.
Mbaalen hakkilde, nanngitoɗen.
7 Ɗaanotooɓe ɓeen, wo jemma
ɗaanotoo, sulotooɓe ɓeen du,
wo jemma culotoo. 8 Ammaa
enen, wo en yimɓe nyalooma.
Ndelle nanngitoɗen. Ɓornoɗen
goonɗinal e njinngu, laatanoo en
saaya ndeenaagu. Jikke heɓude
kisindam du laatanoo en kufune
ndeenaagu.

9 Sabo Laamɗo fodanaaki en
jukkungo muuɗum. Ko o fo-
danii en dey, keɓiren kisindam e
Joomiraaɗo men Iisaa Almasiihu.
10 O maayanii en faa mbuurden
e makko, nde wo en wuurɓe, e
nde wo en maayɓe. 11 Ndelle
mbaaltunduree ɓerɗe mon. Mono
fuu walla banndum e yaade yeeso,
hono no ngaɗirton ni.

No kawrital goonɗinɓe haani worrude

12 Sakiraaɓe, miɗen nyaagoo
on, anndanon gollooɓe hakkunde
mooɗon ɓeen. Iɓe ɗowa on e ley
innde Joomiraaɗo, iɓe mbaajoo on.
13 Teddinon ɓe faa sanne, njiɗiron
ɓe saabe golle maɓɓe. Ngondon e
jam hakkunde mooɗon.
14 Miɗen nyaagoo on, sakiraaɓe,
cappanon jaayɓe, mbaaltinon
ɓerɗe hulɓe, mballon lokkaaɓe*,
tawdeɗon e munyal hakkunde
yimɓe fuu. 15 Tinnoɗon taa fay
gooto yomnitoo ko boni dow
ko boni. Wakkati fuu piloɗon
waɗundurde ko woodi, ngaɗanon
yimɓe fuu hono noon.
16 Ceyoɗon wakkati fuu. 17 Taa
celon waɗude du'aare. 18 Njetton
Laamɗo no tawraɗon fuu. Ɗum
woni ko Laamɗo muuyani on e
kawtal mooɗon e Iisaa Almasiihu.
19 Taa kaɗon Ruuhu Ceniiɗo
gollude hakkunde mooɗon,
20 taa koynon waaju annabaaɓe.
21 Ammaa taykoɗon huunde fuu,
nanngon ko woodi e muuɗum.
22 Mboɗɗoɗon ko boni fuu.

Baynundural

23 Wo Laamɗo jom jam oon e
hoore muuɗum senu on senaare
hiɓɓunde. O reena ɓerɗe mon
e yonkiiji mon e ɓalli mon fuu,
faa laatoɗon yimɓe ɓe ngalaa
feloore nyannde nde Joomiraaɗo
meeɗen Iisaa Almasiihu wartowi.
24 Nodduɗo on oon wo koolniiɗo, o
tabintinan ɗum du.
25 Sakiraaɓe, miɗen ŋaaroo on
du'aare.
26 Njottinon sakiraaɓe ɓeen fuu
jowtaali amin ceniiɗi.
27 Miɗo yamira on saabe Joomi-
raaɗo, njannganon sakiraaɓe ɓeen
fuu ɓataaki ki.
28 Hinney Joomiraaɗo meeɗen
Iisaa Almasiihu wondu e mooɗon.

* **5:14** Lokkaaɓe ɗo ina waawi hooyude tampuɓe ɓe ngalaa semmbe e ɓalli muɓɓen maa du ɓe ngalaa semmbe e goonɗinal.

Ɓataaki Pool ɗiɗaɓi yaade to Tesaloniyankooɓe

1 Ɓataaki ki to am yuuri, miin Pool,
e Silas e Timote. Miɗen njowta
kawrital goondinɓe gonngal Tesa-
loniiki, kaɓɓiingal e Laamɗo Baaba
meeɗen e Joomiraaɗo men Iisaa Al-
masiihu. 2 Wo on keɓu moyyere
e jam to Laamɗo Baaba meeɗen e
Joomiraaɗo men Iisaa Almasiihu.

No Laamɗo sarortoo yimɓe wakkati gartol Iisaa

3 Sakiraaɓe, tilay min njetta
Laamɗo wakkati fuu saabe
mooɗon. Iɗum haani, sabo
goondinal mooɗon ina ɓeyda
yahude yeeso. Katin du njinngu
hakkunde mooɗon on fuu na
ɓeydoroo yeeso. 4 Ɗum waɗi de
miɗen mantoroo on to kawrite
goondinɓe Laamɗo ɗeen. Miɗen
mantoroo on saabe munyal
mooɗon e goondinal mooɗon e
ley torraaji e ɓillaaje jowiiɗe dow
mooɗon ɗeen fuu.
5 Ɗum fuu na holla sariya
Laamɗo na fonnditii. Laamɗo
na waɗa on faa laatoɗon fotuɓe
naatude laamu muuɗum. Wo
saabe maggu de oɗon torree.
6 Sabo si goonga, Laamɗo waɗan
ko fonnditii, yoɓiran torruɓe
on ɓeen torra. 7 Ammaa onon
torreteeɓe joonin ɓe, o hokkan
on powtiri, onon e amin fuu. O
waɗan ɗum si Joomiraaɗo men
Iisaa gonɗo dow kammu oon
wartii, ina wondi e maleyka'en
jogiiɓe baawɗe muuɗum ɓeen.
8 O ɓangan ley yiite nyanngunge
faa o jukkoo ɓe anndaa Laamɗo,
ɓe njaɓaay jokkude Kabaaru
Lobbo Joomiraaɗo men Iisaa ɓeen.
9 Jukkungo waroowo e maɓɓe
ngoon wo halkere duumiinde. Ɓe
mboɗɗinee Joomiraaɗo e baawɗe
muuɗum mawɗe. 10 Ɗum warowan
nyannde Joomiraaɗo wartowi
faa teddinee hakkunde seniiɓe
muuɗum. O laatoo kaayniiɗo
hakkunde goondinɓe mo fuu.
Onon du, oɗon njeyaa e maɓɓe,
sabo on ngoondinii waaju mo min
mbaajii on oon.
11 Saabe ɗuum, miɗen ndu'anoo
on wakkati fuu. Miɗen ŋaaroo
Laamɗo mo njokkuɗen waɗa
on fotuɓe heɓude nguurndam
ɗam noddiri on ɗaam. Miɗen
ŋaaroo Laamɗo wallira on baawɗe
muuɗum faa tabintina anniya
mooɗon lobbo fuu e gollal
yuurungal e goondinal mon fuu.
12 Hono nii, innde Joomiraaɗo men
Iisaa teddinirtee e ley mooɗon,
onon du teddinireɗon saabe
makko. Ɗum fuu laatoto saabe
moyyere makko, kanko Laamɗo
meeɗen e Joomiraaɗo meeɗen
Iisaa Almasiihu.

2

Haala neɗɗo bonɗo e gartol Joomiraaɗo

1 Sakiraaɓe, miɗen njiɗi haa-
lande on haala gartol Joomiraaɗo
meeɗen Iisaa Almasiihu e hawrun-
dureede meeɗen to muuɗum.
Miɗen nyaagoo on: 2 taa accee
hakkillooji mon njiiɓoo law saabe
goɗɗo wi'ii nyannde gartol Joomi-
raaɗo ndeen yottake. Taa kulon fay
si goɗɗo wi'i wo annabaaku haaldi
ɗum, maa si goɗɗo waajake ɗum,
maa wi'ii minen mbinndi ɗum e
ɓataaki. 3 Taa fay gooto hiilda
on fay huunde. Sabo nyannde
ndeen waratаa sanaa wakkati mo
yimɓe heewɓe muurtanta Laamɗo
oon yottoo tafon. Wakkati oon
Neɗɗo Bonɗo podanaaɗo halkere
oon ɓangan. 4 Wo o ganyo Laamɗo.
O mawninan hoore makko e dow
huunde fuu ko rewetee hono wo
Laamɗo naa ko sujidantee, faa
o jooɗowoo ley suudu Laamɗo.
Noon o wiirata kanko e hoore
makko wo o Laamɗo.
5 Nde ngondunoomi e mooɗon
ndeen, miɗo haalanannoo on

ɗum. Yalla on miccitaaki ɗum naa? 6 Oɗon anndi ko faddii Neɗɗo Bonɗo oon joonin, faa taa ɓanga illa wakkati muuɗum waraay. 7 Sabo gilla joonin baawɗe Bonɗo cuuɗaaɗe ɗeen ina ngolla e adunaaru ndu. Ammaa paddiiɗo ɗe oon ina ɗo tafon. Si oon yuwii ɗo fu, 8 Neɗɗo Bonɗo oon ɓangan. Ndeen Joomiraaɗo men Iisaa wardan mo henndu hunnduko muuɗum, halkira mo garol muuɗum ɗelkoowol. 9 Neɗɗo Bonɗo oon wardan e baawɗe Seyɗaani, warda e semmbe mawɗo e maandeeji e kaayeefiiji fewreeji. 10 O golliran siyiiji bonanda fuu faa o hiila halkooɓe ɓeen, sabo ɓe njaɓaay yiɗude goonga de ɓe kisinee. 11 Saabe ɗuum, Laamɗo nuldan ɓe majjere mawnde, faa ɓe ngoonɗina fewre. 12 Noon waɗata de yimɓe ɓe ngoonɗinaay goonga de ceyorii oonyaare ɓeen fuu njukkee.

No goonɗinɓe teeŋuɓe njeyi worrude

13 Sakiraaɓe ɓe Laamɗo horsini, minen kaa, tilay min njetta Laamɗo wakkati fuu saabe mooɗon, sabo Laamɗo suɓake on gilla fuɗɗoode faa hisina on. Ko o hisini on ɗuum, Ruuhu Ceniiɗo waɗi on seniiɓe, on ngoonɗini goonga oon. 14 Wo ley majjum Laamɗo noddi on nde min mbaajinoo on Kabaaru Lobbo oon. O noddii on faa keɓon ngeɗu e darja Joomiraaɗo meeɗen Iisaa Almasiihu. 15 Ndelle sakiraaɓe, tinnee, tabitee e ko min anndini on ɗuum, nde wo e haala amin nde wo e ɓataaki amin.

16 Joomiraaɗo meeɗen Iisaa Almasiihu, kam e Laamɗo Baaba meeɗen njiɗi en, de cellini ɓerɗe men faa abada, kokki en jikke lobbo saabe moyyere muɓɓen. 17 Ɓe cellina ɓerɗe mooɗon, ɓe kokka on semmbe faa ngollon golleeji lobbi, kaalon haalaaji lobbi fuu.

3

No Pool muuyri waɗaneede du'aare

1 Sakiraaɓe, ko keddiimi wi'ude, ndu'anoɗon min, yalla konngol Joomiraaɗo ngool ina yaawa sankitaade, katin du ngol teddinee hono no ngol teddiniraa to mooɗon ni. 2 Ndu'anoɗon min du min kisa e yimɓe oonyiiɓe, bonɓe. Sabo wanaa yimɓe fuu ngoni goonɗinɓe. 3 Ammaa Joomiraaɗo wo koolniiɗo, o hokkan on semmbe, o reena on e Bonɗo oon. 4 Joomiraaɗo hokkii min hoolaade on, oɗon njokki jamirooje ɗe min kokki on ɗeen, woodi du on keddoto jokkude ɗe. 5 Joomiraaɗo meeɗen waɗa ɓerɗe mon keewa njinngu Laamɗo, ɗe keewa munyal hono no Almasiihu heewiri munyal ni!

No tilsiri mono fuu golla

6 Sakiraaɓe, miɗen njamira on e innde Joomiraaɗo meeɗen Iisaa Almasiihu, mboɗɗoɗon sakiraaɓe jaayɓe ɓe njokkaay waaju mo narrunoɗon min oon. 7 Onon e ko'e mon, oɗon anndi no njeyɗon nyemmbitirde min. Nde min ngondunoo e mooɗon ndeen, min nganaa jaayɓe. 8 Walaa fuu mo min nyaami nyaamdu muuɗum ɓolum. Jemma e nyalooma fuu min ngollii faa min tampi taa min laatanoo fay gooto mon donngal. 9 Miɗen mbaawnoo nyaagaade on nyaamdu. Ammaa min ngaɗaay noon, faa min kolla on misaalu* de nyemmbiton min. 10 Si goonga, fay nde min ngonnoo to mooɗon ndeen, miɗen mbi'annoo on ɗum ɗo: mo jaɓataa gollude, taa nyaama. 11 Miɗen mbi'a noon sabo min nanii woɓɓe mooɗon na njaasi, ngollataa fay huunde si wanaa naatude e ko walanaa ɗum'en. 12 Miɗen njamira yimɓe

* **3:9** Misaalu wo yeru maa nanndingol.

ɓeen, miɗen mbaajoo ɗum'en e innde Joomiraaɗo meeɗen Iisaa Almasiihu, ɓe ngollira deyyinaare, ɓe mbuura e semmbe ɓalli maɓɓe.
13 De onon kaa sakiraaɓe, taa tampee waɗude ko wooɗi. 14 Si won caliiɗo jokkude ko min kaali e ɓataaki ki ɗuum fu, ngattanee joomum hakkillo, mboɗɗoɗon ɗum, yalla na semta. 15 Ammaa, taa ndaardee joomum wo ganyo. De cappanee ɗum hono wo sakiike.

Baynundural

16 Joomiraaɗo jom jam oon hokka on jam wakkati fuu e ley huunde fuu. Joomiraaɗo wondu e mooɗon, on fuu.

17 Inan jowtaango am ngo mbinndirammi e junngo am: MIIN POOL. Ɗum woni maande ɓataaki am fuu. Wo nii mbinndirammi.
18 Hinney Joomiraaɗo meeɗen Iisaa Almasiihu wondu e mooɗon, on fuu.

Ɓataaki Pool arandeehi yaade to Timote

1 Ɓataaki ki to am yuuri, miin Pool.
Mi laatake nulaaɗo Iisaa Almasi-
ihu saabe yamiroore Laamɗo kisi-
noowo en e saabe Iisaa Almasiihu
mo njowuɗen jikke dow muuɗum
oon. 2 Miɗo winndane aan Timote,
ɓiyam goongaajo e ley goonɗinal.
Laamɗo Baabiiwo e Joomiraaɗo
meeɗen Iisaa Almasiihu njurme,
kokke moyyere e jam.

Haala jannginooɓe fewre

3 Timote, sey keddoɗaa wuro
Efeesu hono no njamirmaami nde
njahannoomi Makedoniya ndeen,
faa kaɗaa woɓɓe jannginde ko
hawtaay e waaju men. 4 Sanaa
ɓe cela fillitaade taali e limtude
inɗe maamiraaɓe ɗe kantataako.
Kulle ɗeen na ngadda jeddi tan,
wanaa anniyaaji Laamɗo. Wo
ley goonɗinal anndirɗen anniyaaji
ɗiin. 5 Ko waɗi mbi'umi njamiraa
ɗum dey, wo faa njinngu laatoo
- njinngu yuuroowu e ɓernde
laaɓunde, nde feloore fuu walaa
e muuɗum, kam e goonɗinal ngal
waldaa e naafikaaku. 6 Woɓɓe
njoppii ɗum fuu, mbosii, de
njokki haalaaji ɓoli. 7 Iɓe njiɗi
ndaardeede hono jannginooɓe
Tawreeta Laamɗo, de ɓe paamataa
ko ɓe kaalata, ɓe paamataa ko ɓe
tilsinta.
8 Eɗen anndi jamirooje Tawreeta
ɗeen na mboodi si ngolliraama
no njeyi gollireede. 9 Paamen:
jamirooje Laamɗo wanaa saabe
fonnditiiɓe ngaɗiraa. Ɓe ɗe
ngadiraa saabe muɓɓen dey, wo
bonɓe e saliiɓe, yeddooɓe e luttuɓe.
Ɗe ngaɗiraama saabe yawuɓe ko
senii e yimɓe ɓe kulataa Laamɗo,
saabe warooɓe saaraaɓe muɓɓen,
e warooɓe woɓɓe 10 e jeenooɓe e
luuɗunkooɓe e soodooɓe yimɓe
de cootta ɗum'en e fenooɓe e
hunotooɓe fewre. Jamirooje ɗeen
ngaɗiraama saabe huunde fuu ko
luttunduri e tindinooje celluɗe.
11 Tindinooje ɗeen ina kawra e
Kabaaru Lobbo mo kalfinaami,
ɓangindo teddeengal Laamɗo jom
barkeeji oon.

No Pool yettiri Joomiraaɗo

12 Miɗo yetta Joomiraaɗo
meeɗen Iisaa Almasiihu kokkuɗo
kam semmbe faa mi gollana ɗum.
Miɗo yetta ɗum ko hiisorii kam
mi koolniiɗo, de watti kam e
golle muuɗum. 13 Arande miɗo
mbonkotonoo ɗum, miɗo torra
yimɓe muuɗum, miɗo huyfina
ɗum. Ammaa mi heɓii yurmeende,
sabo wo majjere e rafi goonɗinal
ngaɗirmi ɗum. 14 Moyyere
Joomiraaɗo heewii kam sanne,
hokki kam goonɗinal e njinngu
taweteengu e Iisaa Almasiihu.
15 Inan haala koolniika ka yimɓe
kaani yardaade e ɓerɗe muɓɓen
fuu: Iisaa Almasiihu warii ley
adunaaru ndu faa hisina luttuɓe,
de miin woni ɓurɗo fuu bonde e ley
maɓɓe. 16 Ammaa inan ko waɗi de
Laamɗo yurmii kam, miin ɓurɗo
bonde o: wo faa Iisaa Almasi-
ihu holla kam munyal muuɗum
kiɓɓungal, de ɗum laatoo maande
faaminoore goonɗinooɓe mo de
keɓa nguurndam nduumiiɗam.
17 Laamɗo duumiiɗo jamaanuuji
fuu,
mo waylitataako, mo yi'ataake
- Laamɗo gonɗo kam tan -
teddeengal e darja woodan mo
faa abada abadin! Aamiina.
18 Ɓiyam Timote, inan tindinoore
nde kalfinammaami, fotunde e
haalaaji annabaaku cappiiɗi ma
arande ɗiin: tuugoɗaa ɗi faa kaɓaa
hono no sordaasi cuusuɗo haɓirta
ni. 19 Tiigoɗaa goonɗinal e ɓernde
nde walaa feloore. Woɓɓe njoppii
ɗum, de goonɗinal muɓɓen boni
faa halki. 20 Himene e Alesandere
ina njeyaa e maɓɓe. Mi wattii ɓe e

junngo Seyɗaani faa ɓe paama ɓe kaanaa mbonkaade Laamɗo.

2

Haala du'aare

1 Ndelle, inan ko artotoomi waajaade goondinɓe: ɓe ŋaaroo Laamɗo, ɓe ngaɗana yimɓe fuu du'aawuuji e nyaagundeeji e jettooje. 2 Ndu'anoɗon kaanankooɓe e dawrooɓe du, faa mbuurden jam e hakkillo fukkiingo, tawee e ley kulol Laamɗo e needi ley huunde fuu. 3 Ɗum na woodi, ina weli Laamɗo kisinoowo en, 4 jiɗɗo yimɓe fuu kisa, keɓa anndude goonga. 5 Sabo Laamɗo wo gooto. Curoowo hakkunde yimɓe e Laamɗo du wo gooto, oon woni Iisaa Almasiihu neɗɗo oon. 6 Kam hokkiti hoore muuɗum faa rimɗina yimɓe fuu. Ley wakkati mo Laamɗo darnunoo, ɗum laatake seedaaku kolloowu Laamɗo na yiɗi yimɓe fuu kisa. 7 Wo saabe kabaaru o Laamɗo waɗiri kam baajotoodo e nulaaɗo faa mi faamina yimɓe ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe ɓeen goondinal e goonga. Goonga kaalammi, mi fenaay.

8 Ndelle, miɗo muuyi ɗo worɓe kawriti faa ngaɗa du'aare fuu, ɓantira juuɗe muɓɓen ɓerɗe laaɓuɗe, tawee tikkere e kalala fuu walaa.

No rewɓe kaaniri jokkirde Laamɗo

9 Miɗo muuyi du, rewɓe nyaayira kaddule dagiiɗe, tawee e needi e yaage. Taa ɓe coɗoroo moorli e kaŋŋe naa kaaye dime, taa ɓe nyaayira kaddule tiiɗuɗe coggu. 10 Ammaa ɓe nyaayira golleeji lobbi. Sabo ɗum woni ko hawrata e rewɓe wi'ooɓe ina kula Laamɗo. 11 Debbo fuu nanngita hunnduko muuɗum, tawree ɗowtaare hiɓɓunde wakkati nde janngintee ndeen. 12 Mi jaɓanaay debbo janngina naa ardoo gorko. Ko tilsi e muuɗum dey, heddoo e deyyinaare. 13 Sabo Aadama artii Hawwaa tageede. 14 Katin du wanaa Aadama Ibiliisa hiili, wo debbo oon hiilaa de lutti yamiroore Laamɗo. 15 De e ɗum fuu, debbo ina hisinee e ɓeyngu, si ina heddii e goondinal e njinngu e senaare e yaage.

3

No hooreeɓe kawrital goondinɓe kaani worrude

1 Haala kaan ina hoolnii: jiɗuɗo laataade ardiiɗo kawrital goondinɓe fuu, joomum na muuyii gollal lobbal jaati. 2 Ndelle, ina tilsi ardiiɗo oon laatoo neɗɗo mo walaa feloore, jom deekiiwo gooto, nanngitiiɗo, hakkilante, jom needi, jippinoowo weerɓe, baawɗo janngindе. 3 Taa o laatoo jaroowo doro, naa kaɓeteeɗo. De o laatoo newiiɗo, jom heese. O wanaa pilotoodo ceede. 4 O laatoo kawjiiɗo koreeji makko faa woodi, ne'uɗo ɓiɓɓe makko faa ɓe ɗowtanii mo e ley teddeengal. 5 Sabo si neɗɗo waawaay hawjaade koreeji muuɗum, noy hinnortoo kawrital goondinɓe Laamɗo ngaal? 6 Haanaa du tuubuɗo keso laatoo ardiiɗo, faa taa joomum mawnina hoore mum, de jukkoree no Ibiliisa jukkortee ni.* 7 Ina tilsi katin wonɓe yaasin ɓeen ceedanoo mo ko woodi, taa innde makko gaccee, de o saama ley tuugol† Ibiliisa.

No gollanooɓe kawrital goondinɓe kaani worrude

8 Gollanooɓe kawrital du, ina kaani taweede wo teddinteeɓe, ngalaa ɓerɗe ɗiɗi, nganaa haajaaɓe doro, nyaamataa riba. 9 Ina haani ɓe kaybira goonga teddudo gondo e goondinal oon e ɓerɗe ɗe

* **3:6** Woɓɓe ina paamira timmoode aayaare nde hono nii: faa taa joomum mawnina hoore mum, de Ibiliisa liɓa ɗum faa jukkee. † **3:7** Tuugolwo ko woɓɓe mbi'ata huuseeru maa bedorgal.

ngalaa pelooje. 10 Aranel fuu, ɓe
taykee yalla ɓe ngalaa feloore. Si
tawii ɓe ngalaa feloore fu, ndeen
iɓe mbaawi naatude e gollande
kawrital.
11 Hono noon rewɓe du tawree
teddeengal. Taa ɓe laatoo mbonko-
tooɓe yimɓe, de ɓe laatoo nanngi-
tiiɓe, hoolniiɓe e ley huunde fuu.
12 Gollanoowo kawrital taa
dewla ko ɓuri debbo gooto.
Ina haani tawee wo kawjiiɗo
ɓiɓɓe muuɗum e wuro mum faa
woodi. 13 Sabo si goonga, gollanɓe
kawrital goondinɓe faa woodi ɓeen
keɓan teddeengal, katin du keɓan
hoolaare mawnde ley goondinal
muɓɓen Iisaa Almasiihu.

Haala sirri diina meeɗen

14 Miɗo winndane haalaaji ɗi
joonin, fay si miɗo yiɗi warude
to maa ko ɓooyataa. 15 Ndeen
si mi heɓaay warude law fu, a
faaman no kaanɗen worrude
e ley suudu Laamɗo, laatiindu
kawrital goondinɓe Laamɗo
buurɗo. Kawrital ngaal woni
bimmbeere tiigiinde goonga, wo
ngal joyyinirde goonga. 16 Sikke fuu
walaa, sirri diina meeɗen oon ina
luggi:
O ɓangii ley ɓanndu ɓii-Aadama,
o laamniraama ponnditiiɗo e
baawɗe Ruuhu,
maleyka'en nji'ii mo,
o gooynaama ley lenyi,
o goondinaama ley adunaaru,
o yeentinaama, o naatowii teddeen-
gal.

4

Haala jannde majjinoore

1 Ruuhu Ceniiɗo haalii faa laaɓi,
wi'i ley cakitte jamaanuuji woɓɓe
njoppan goondinal de ɗowtanoo
ginnaaji majjinooji, e ko ginnaaji
njannginta. 2 Wo fenooɓe canki-
tirta jannde nde e naafikaaku
muɓɓen. Ɓerɗe muɓɓen njoor-
naama, ɗe mbaylitataako, ɗe
maatataa pelooje. 3 Iɓe karmina
dewle. Iɓe kaɗa yimɓe nyaamude
kulle goɗɗe, tawee le, Laamɗo tagii
kulle ɗeen faa goondinɓe anndu ɓe
goonga ɓeen nyaama ɗe, de njetta
Laamɗo saabe majje. 4 Si goonga,
ko Laamɗo tagi fuu na woodi.
Walaa fuu ko haani yoppeede,
si jaɓiraama e jettooje. 5 Sabo
konngol Laamɗo e du'aare ina
cena ɗum.

Haala laataade gollanoowo Iisaa lobbo

6 Si a tindinii sakiraaɓe men
kulle ɗeen, wo a gollanoowo
Iisaa Almasiihu lobbo, sabo a
wallirii yonki maa e haalaaji
goondinal e tindinooje lobbe
ɗe njokkuɗaa faa woodi ɗeen.
7 Ammaa mboɗɗoɗaa haalaaji ɗi
njaadaay e kulol Laamɗo, hono ɗi
rewɓe nayeeɓe woɓɓe pillitotoo.
Eltiraa hoore maa kulol Laamɗo.
8 Eltude ɓanndu muuɗum ina
nafa e kulle goɗɗe, ammaa kulol
Laamɗo ina nafa e huunde fuu,
sabo ina wondi e aadi nguurndam
joonin e ngaroojam ɗaam fuu.
9 Ɗum wo haala koolniika ka
yimɓe kaani yardaade e ɓerɗe
muɓɓen fuu. 10 Saabe majjum eɗen
ngolla, eɗen ndurwa, sabo eɗen
njowi jikke meeɗen dow Laamɗo
buurɗo, kisinoowo yimɓe fuu
sakko goondinɓe ɗum. 11 Njamiraa
yimɓe haalaaji ɗi, njannginaa ɗi.
12 Taa fay gooto yawe saabe
njokollaaku maa. Ammaa
laatanoɗaa goondinɓe alhaali
lobbo e ley haala maa e ngu-
urndam maa, ley njinngu maa e
goondinal maa, e ley laaɓal maa.
13 Fadde am warude, tinnoɗaa e
janngande yimɓe Binndi ceniiɗi,
mbaajoɗaa ɓe, paaminaa ɓe. 14 Taa
yeeba dokkal yuurungal e Ruuhu
Ceniiɗo ngal keɓirɗaa haalaaji
annabaaku, nde mawɓe njownoo
juuɗe muɓɓen dow maaɗa ndeen.
15 Tinnoɗaa e kulle ɗeen. Kokkaa
hoore maa fuu e majje, faa yimɓe
fuu nji'a no ɓeydortoɗaa yahude

yeeso. 16 Kakkilanaa hoore maa,
kakkilanaa jannde maa ndeen.
Keddododaa e majjum fuu. Sabo
si a wadii noon fu, a hisinan hoore
maa, a hisinan hettindantooɓe ma
ɓeen du.

5

Waajuuji Pool yaade to goondinɓe Iisaa

1 Taa pelaa gorko mawdo e
semmbe, ammaa mbaajorodaa
dum yaage hono wo bammaa
ni. Jokolɓe du, mbaajorodaa
dum'en hono wo sakiraaɓe maa.
2 Mbaajorodaa rewɓe mawɓe hono
wo inniraaɓe maa. Surbaaɓe du,
mbaajorodaa dum'en hono wo
sakiraaɓe maa rewɓe, tawee e
ɓernde laaɓunde tal.
3 Teddinaa rewɓe ɓe goriraaɓe
muɓɓen maayi, ɓe ngalaa tiig-
otooɓe. 4 De si debbo mo go-
rum maayi ina jogii ɓiɓɓe naa
taaniraaɓe, ko ɓuri fuu tilsude
e ɓiɓɓe ɓeen, ɓe paaminee no
Laamdo huldetee faa ɓe mbarjitoo
saaraaɓe maɓɓe mbarjaari lobbiri
ndi mbarjinoo ɓe. Sabo dum
woni ko welata Laamdo. 5 Debbo
mo gorum maayi mo walaa
tiigotoodo dum mo waldaa e fay
gooto, halfinii hoore muudum
Laamdo. Imo heddoo e du'aare
jemma e nyalooma, imo ŋaaroo
Laamdo. 6 Ammaa debbo mo
gorum maayi, pilotoodo mbelirka
adunaaru tan, wo maaydo fay si
wuuri. 7 Njamiraa ɓe, ɓe njokka
tindinooje de taa ɓe keɓa feloore.
8 Mo hinnaaki jeydaaɓe muudum,
sakko koreeji muudum, yeddii
ko goondini. Imo ɓuri fay mo
goondinaay oon bonde.
9 Mo kaandaa winndude innde
muudum e ley rewɓe ɓe goriraaɓe
muɓɓen maayi haanuɓe walleede,
sanaa tawa joomum ina ɓuri duuɓi
capande jeegom, tawee du gorko
gooto dewlunoo dum. 10 O an-
ndiree golleeji lobbi hono ne'ude
sukaaɓe, jippinde weerɓe, lootude
koyde seniiɓe, wallude ɓilliiɓe,
woodi du tinnaade e golleeji lobbi
fuu. 11 Ammaa haabuuɓe ɓe
goriraaɓe muɓɓen maayi ɓeen,
taa winndu inde muɓɓen. Sabo si
muuyooji maɓɓe ngartii e ɓaŋeede
fu, ndeen kaa ɓe accan haɓɓagol
maɓɓe e Almasiihu. 12 Sariya
Laamdo doggan dow maɓɓe, sabo
ɓe mbonnii aadi maɓɓe arandeeri
ndiin.* 13 Katin du, iɓe mboowtina
ko'e maɓɓe jaayre. Iɓe naata
suudu ndu do, ɓe mburtoo ɓe naata
ndu to. De wanaa duum tan,
ammaa ɓe laatoto heewɓe haala
du, haaltooɓe ko iidinta noppi.
Iɓe kaala haalaaji di ngalanaa ɓe.
14 Dum wadi de mido yidi haabuuɓe
rewɓe ɓe goriraaɓe muɓɓen maayi
ɓeen ɓaŋee, ndima, kayba cuudi
muɓɓen, taa ganyo oon heɓa
laawol no bonnira inde meeden.
15 Sabo fay joonin woɓɓe maɓɓe
mbosake, ina njokki Seydaani.
16 Debbo goondindo mo rewɓe ɓe
goriraaɓe muɓɓen maayi ngoni ley
yimɓe muudum fu, sanaa walla
dum'en, taa donngal ngaal tamp-
ina kawrital goondinɓe. Ndeen
kawrital ngaal ina waawi wallude
rewɓe ɓe goriraaɓe muɓɓen maayi
ɓe ngalaa tiigotooɓe ɓeen.

17 Mawɓe kawrital goondinɓe
dawrooɓe faa woodi ɓeen ina kaani
teddineede teddeengal manngal,
sakko tinniiɓe e waajaade e
jannginde ɓeen. 18 Sabo Binndi
diin mbi'ii: «Taa haɓɓu hunnduko
ngaari wakkati ndi yaaɓata gawri
faa sokkoo.»† Di mbi'i katin:
«Golloowo ina haandi e njobdi
muudum.»‡

19 Taa njaɓaa mawdo kawrital
goondinɓe felee si wanaa dow
seedaaku yimɓe dido naa tato.
20 Pelaa wadooɓe hakke yeeso

* **5:12** Si debbo mo gorum maayi winndaama ley rewɓe ɓe goriraaɓe muɓɓen maayi fuu, hooyii aadi jokkan Iisaa tan, ɓaŋataake katin. † **5:18** Fillitagol Tawreeta 25.4. ‡ **5:18** Lukka 10.7.

yimɓe fuu, faa laatanoo heddiiɓe
ɓeen kulol.
21 Miɗo gongine yeeso Laamɗo
e yeeso Iisaa Almasiihu e ma-
leyka'en ɓe o suɓii ɓeen, kaybaa
jamirooje ɗe, tawee a heedantaa
fay gooto, a ɓurdintaa yimɓe. 22 Taa
karoɗaa yowude juuɗe maa dow
hoore fay gooto faa kalfinaa ɗum
golle kawrital, taa kawtiraa hono
nii e hakkeeji woɓɓe. Njogoroɗaa
hoore maa laaɓal.
23 Taa yaru ndiyam ɓolam tan,
ammaa njaraa cabijam seeɗa
saabe reedu maa e nyawuuji
ummotoodi e maaɗa wakkati fuu
ɗiin.
24 Hakkeeji woɓɓe ina nji'ee faa
laaɓi gilla caraaka. De hakkeeji
woɓɓe kaa, nji'ataake si wanaa faa
neeɓa. 25 Hono noon du, golleeji
lobbi njiirete faa laaɓa tal. Fay
ɗi nji'ataake law ɗiin du mbaawaa
heddaade e suuraare.

6

1 Goondinɓe wonɓe e maccun-
gaaku fuu, ndaara joomiraaɓe
muɓɓen wo fotuɓe e teddeengal
kiɓɓungal, taa innde Laamɗo e
tindinooje diina fuu mbonkee.
2 Jogiiɓe joomiiwo goondinɗo fuu,
taa njawa mo saabe wo o sakiike.
Ammaa ɓe ɓeyda ngollande mo
e tinnaare, sabo keɓoowo nafaa
oon wo goondinɗo, wo korsuɗo.
Paaminaa kulle ɗeen, mbaajoɗaa
ɗe.

*Haala jannde fewreere e muuyu-
gol jawdi*

3 Si goddo ina waajoo ko hawraay
e jannde men ndeen, de salii
haala Joomiraaɗo meeɗen Iisaa
Almasiihu celluka kawrooha
e kulol Laamɗo fu, 4 oon wo
mawninkiniiɗo mo anndaa fay
huunde. Wo o cuunaaɗo kalala
dow jannde diina, jiddo jeddi tan.
Ɗuum fuu ina wadda haasidaaku*
e kalala e mbonka e sikkitaare
bonnde. 5 Iɗum wadda dukooji
ɗi ngalaa keerol hakkunde yimɓe
ɓe hakkillooji bondi. Yimɓe ɓeen
ngaldaa e goonga. Iɓe cikka
kulol Laamɗo ina hokka jawdi.
6 Goonga, kulol Laamɗo wo jawdi
mawndi, si neddo hennyitorake
ko jogii. 7 Goonga ni, fay huunde
en ngardaay e adunaaru ndu.
En mbaawaa dillidinde e fay
huunde du. 8 Ndelle, si en keɓii
nyaamdu e koltal tan, ɗum heyan
en. 9 Ammaa yiɗuɓe jawdi sanne
ɓeen jarribete. Ɓe caaman e
ley tuugol, e ley muuyɗe keewɗe
laaliiɗe majjinooje, joolooje yimɓe
e ley halkere mawnde. 10 Sabo
yidde jawdi woni ɗaɗol bonandaaji
fuu. Ko woɓɓe pooɗanii jawdi
ɗuum majjinii ɗum'en laawol
goondinal, ngaddanii ko'e muɓɓen
torraaji keewɗi.

Haala haybude ko yamiraa

11 Aan neddo Laamɗo kaa, doggu,
mboddoɗaa kulle ɗeen. Piloɗaa
fonnditaare e kulol Laamɗo e
goondinal e njinngu e munyal
e leeyinkinaare. 12 Ndurwaa ley
durwo nafoowo, ndaraniingo
goondinal ngoon. Tiigoɗaa ngu-
urndam nduumiiɗam ɗam nod-
diraɗaa. Wo saabe majjam du
ceedaniɗaa Almasiihu no woodiri
yeeso yimɓe heewɓe. 13 Yeeso
Laamɗo buurnoowo huunde fuu,
e yeeso Iisaa Almasiihu ceediiɗo
no woodiri yeeso Pontiyu Pilaatu
oon, miɗo yamire: 14 tinnoɗaa e
ko njamiraɗaa ɗuum tawa tuundi
e feloore fuu walaa, faa nyannde
nde Joomiraaɗo meeɗen Iisaa
Almasiihu ɓangata. 15 O ɓangowan
ley wakkati mo Laamɗo darni.

Oon woni Jom barke, kam tan
laamu woodani.
Wo kaananke kaanankooɓe,
Joomiraaɗo joomiraaɓe.

16 Kam tan woni keddotoodo,

* **6:4** Maanaa haasidaaku ɗo wo nganyaandi yuurundi e yiɗande hoorem tan. Joomum yiɗaa goddo heɓa.

gondo ley annoora mo fay gooto
waawaa ɓadaade.
Nedɗo fay gooto yi'aay ɗum,
waawaa yi'ude ɗum du.
Teddeengal e baawde duumiide
ngoodan mo. Aamiina.

Baynundural

17 Njamiraa joomiraaɓe jawdi e
adunaaru ndu taa mawninkinoo,
taa njowa jikke muɓɓen e jawdi ndi
hoolnaaki. Ammaa ɓe njowa jikke
maɓɓe e Laamɗo kokkoowo en hu-
unde fuu faa heewa faa ceyoroɗen
ɗum. 18 Sey ɓe ngolla ko woodi,
ɓe keewa golleeji lobbi no jawdi
maɓɓe heewiri noon. Ɓe laatoo
moyyuɓe, yardiiɓe wallirde woɓɓe
e jawdi maɓɓe. 19 Noon ɓe ndesir-
anta ko'e maɓɓe jawdi ko waroyta,
faa ɓe keɓa nguurndam goongala-
jam ɗaam.

20 Timote, tinnoɗaa e ko kal-
finaɗaa ɗuum. Mboɗɗoɗaa
haalaaji ɓoli luttudi kulol Laamɗo,
kam e miilooji bi'eteedi wo anndal
de nganaa. 21 Woɓɓe na mbiitoo
wo jom'en anndal ngaal, faa njoppi
goondinal.

Hinney Laamɗo wondu e
moodon.

Ƀataaki Pool ɗiɗaƀi yaade to Timote

1 Ƀataaki ki to am yuuri, miin
Pool. Mi laatake nulaaɗo Iisaa
Almasiihu saabe muuyɗe Laamɗo
faa mi faamina yimƀe amaana
nguurndam ngonɗam e Iisaa
Almasiihu. 2 Miɗo winndane
aan Timote, ƀiyam mo korsinmi.
Laamɗo Baabiiwo e Joomiraaɗo
meeɗen Iisaa Almasiihu njurme,
kokke moyyere e jam.

No Pool tindiniri Timote

3 Miɗo yetta Laamɗo mo ngol-
lanammi oon. Miɗo gollirana mo
ƀernde nde walaa feloore, hono
no maamiraaƀe am ngaɗirnoo ni.
Jemma e nyalooma fuu mi selataa
miccitaade ma e ley du'aawuuji
am, 4 sabo miɗo miccoo gondi
maaɗa. Miɗo yidi yi'ude ma sanne
faa seyo am heewa. 5 Miɗo miccoo
goondinal maa laaƀungal ngal
maammaa debbo Lowis e inna
maa Enis njoginoo ngaal. Miɗo
tannyori aan du aɗa jogii ngal.
6 Ɗum waɗi de miɗo miccintine:
heyɗintin dokkal ngal Laamɗo
hokki ma nde njowunoomi juuɗe
am dow maaɗa ndeen. 7 Sabo
Laamɗo hokkaay en Ruuhu faa
kulen. Ammaa hokkii en Ruuhu
faa keƀen semmbe e njinngu e
nanngitaare.

8 Ndelle, taa cemtaa seedanaade
Joomiraaɗo meeɗen, taa cemtiraa
ko uddiraami ley kasu saabe
muuɗum du. De kawtaa e am
torraaji saabe Kabaaru Lobbo,
fodde baawɗe ɗe Laamɗo hokkata.
9 Kam hisini en, noddi en faa
laatoɗen yimƀe muuɗum seniiƀe.
Wanaa saabe golle men o noddiri
en, ammaa wo saabe anniya
makko e hinney makko. O
hokkirii en hinney oon e kawtal
Iisaa Almasiihu gilla jamaanuuji
puɗɗaay. 10 De joonin moyyere
ndeen ƀanginiraama e garol
kisinoowo en, Iisaa Almasiihu. Wo
kam halki maayde, de yaynani en
laawol nguurndam e duumagol
ley Kabaaru Lobbo oon. 11 Wo
saabe Kabaaru Lobbo oon Laamɗo
waɗiri kam baajotoodo e nulaaɗo
e jannginoowo. 12 Ɗuum waɗi
de miɗo torree du. Ammaa mi
semtaay, sabo miɗo anndi mo
ngoondinmi oon. Miɗo tannyori
du imo waawi reenude kam, ko
kalfinmi mo hoore am ɗuum
faa nyannde gartol makko.*
13 Kooyaa sifa mo narruɗaa kam
oon, tiigoɗaa haalaaji celluɗi ɗiin.
Njokkaa ɗum e ley goondinal
e njinngu taweteengu e Iisaa
Almasiihu. 14 Kabaaru korsuɗo
mo kalfinaɗaa oon, ndeenaa ɗum e
ballal Ruuhu Ceniiɗo.

15 Aɗa anndi Aasiyankooƀe fuu
celii kam. Fijela e Hermoogena
ina njeyaa e maƀƀe. 16 Joomiraaɗo
hinnoo koreeji Onesifoora, sabo
o feewnii ƀernde am kile keewɗe.
O semtiraay kam du ko kaƀƀaami
ɗuum. 17 Woodi nde o won-
noo Roma ndeen du, o filorake
kam tinnaare faa o yiiti kam.
18 Joomiraaɗo yoƀu mo, yurmoo
mo nyannde darngal. Woodi, ko
o gollani kam ley ngalluure Efeesu
ɗuum fuu, aɗa anndi ɗum sanne.

2

*Haala gollanoowo Iisaa kool-
niiɗo*

1 Ndelle aan ƀiyam, ƀeydu
semmbe ley moyyere wonnde
e Iisaa Almasiihu ndeen. 2 Ko
kaalanmaami yeeso seedeeƀe
heewƀe ɗuum, kalfinaa ɗum yimƀe
hoolniiƀe waawƀe jannginde
woƀƀe. 3 Kawtaa e am torra no
sordaasi Iisaa Almasiihu lobbo
ni. 4 Sordaasi fay gooto haajuuji
wuro kaƀƀataa ɗum hoore, sabo

* **1:12** Woƀƀe ina paamira timmoode aayaare nde hono nii: Miɗo tannyori du imo waawi reenude ko kalfinaami ɗuum faa nyannde gartol makko.

ina filoo waɗude ko welata mawɗo
muuɗum. 5 Daɗundurteeɗo ley
doggudu du heƀataa kufune darja,
sanaa doggira no fotiri e ko
yamiraa ɗuum. 6 Woodi, demoowo
golluɗo faa tampi, kam haani
artaade heƀude ngeɗu artiingu e
tayri. 7 Miiloɗaa ko kaalanam-
maami ɗuum, sabo Joomiraaɗo
hokkete hakkillo faa paamaa
huunde fuu.
8 Miccita Iisaa Almasiihu um-
mintinaaɗo e maayde, yuuruɗo e
yuwdi Daawda. Ɗum woni Kabaaru
Lobbo mo mbaajotoomi. 9 Wo
saabe kabaaru oon torriraami faa
kaƀƀaami hono wo mi janoowo.
Ammaa konngol Laamɗo ngool
kaa haƀƀaaka. 10 Ɗum waɗi de miɗo
munya huunde fuu saabe suƀaaƀe
Laamɗo ƀeen, faa kamƀe du ƀe
keƀa kisindam ngonɗam e Iisaa
Almasiihu, ƀe kawta e muuɗum
teddeengal faa abada. 11 Inan
haala koolniika:
Si en maaydii e makko,
en mbuurdan e makko.
12 Si eɗen munya torraaji,
en laamodoto e makko.
Si en mbi'ii en anndaa mo,
kanko du, o wi'an o anndaa en.
13 Si en nganaa hoolniiƀe,
kanko kaa o heddoto wo o
koolniiɗo,
sabo o waawaa yeddude hoore
makko.

Haala golloowo mo Laamɗo yardii

14 Wo kujje ɗeen kaanɗaa
miccintinde goonɗinƀe. Cap-
panaa ƀe yeeso Laamɗo taa ƀe
pooɗundura e haalaaji ɗi nafataa
fay huunde si wanaa bonnande
nanooƀe. 15 Tinnoɗaa, faa laatoɗaa
yeeso Laamɗo wo a jarraaɗo mo
golle muuɗum semtinaay ɗum,
dartiiɗo e anndinde konngol
goonga. 16 Mboɗɗoɗaa haalaaji
ƀoli luttuɗi kulol Laamɗo, sabo iɗi
ƀeydana yimƀe woɗɗaade Laamɗo.
17 Haalaaji luttinooƀe yimƀe ƀeen
ina lanyira hono ƀuure lanyoore.
Himene e Filitus ina njeyaa e
maƀƀe. 18 Ɓe mbosake goonga.
Iƀe mbi'a ummital faltake. Noon
ƀe mbonnirta goonɗinal woƀƀe.
19 Ammaa e ɗum fuu, joyyinirde
Laamɗo sellunde tabitii. Ina
winndaa dow mayre: «Joomiraaɗo
ina anndi yimƀe muuɗum.» Ina
winndaa katin: «Noddoowo innde
Joomiraaɗo fuu woɗɗoo ko boni.»
20 Woodi, ley suudu teddundu,
wanaa ginereeji kaŋŋe e cardi tan
ngoodi, moyyiniraaɗi leɗɗe e loope
du ina ngoodi. Goɗɗi ina ngolliree
golleeji teddudi, goɗɗi du ina ngol-
liree golleeji keƀaaɗi fuu. 21 Ndelle,
si neɗɗo laaƀinii hoore muuɗum
e golleeji bondi ɗiin fuu, laatoto
hono kaakol keertaangol, ceniin-
gol nafoowol Joomum, cegilanaan-
gol faa golliree gollal lobbal fuu.
22 Doggu muuyɗe njokollaaku
bonɗe. Piloɗaa fonnditaare e
goonɗinal e njinngu e jam, aan
e noddirooƀe Joomiraaɗo ƀerɗe
laaƀuɗe ƀeen fuu. 23 Mboɗɗoɗaa
jeddi puuyɗi laaliiɗi. Aɗa anndi
wo luural tan ɗi ngaddata. 24 De
maccuɗo Joomiraaɗo haanaa
dukideede, ammaa ko haani tawee
wo newaniiɗo yimƀe fuu, baawɗo
jannginde, jom munyal. 25 Sanaa
o dartinira yeddooƀe mo jam-jam,
sabo hasii Laamɗo hokkan ƀe no
ƀe tuubira, de ƀe paama goonga.
26 Ndeen kaa ƀe keƀtan hakkillo, ƀe
kisa e tuugol Ibiliisa nanngudo ƀe,
ina gollina ƀe muuyɗe mum oon.

3

Haala cakitte jamaanu

1 Faamu ɗum ɗo: ley baldɗe
cakitotooɗe wakkatiiji tiiɗuɗi
ngaɗan. 2 Si goonga, yimƀe laatoto
yiɗuƀe ko'e muƀƀen, yiɗuƀe jawdi,
mantotooƀe, mawninkiniiƀe,
mbonkotooƀe Laamɗo. Ɓe calanto
saaraaƀe maƀƀe, ƀe mbonnan
moyyere, ƀe teddintaa ko senii.
3 Ɓe laatoto yoorƀe ƀerɗe. Ɓe
njaafataako, ƀe mbonkoto yimƀe,
ƀe nyakorete nanngitaare. Ɓe

laatoto ɓawluɓe yonki, wanyuɓe
ko woodi. 4 Ɓe laatoto jambotooɓe,
jom'en ɓerɗe, mawnitiiɓe, mbe-
lirka adunaaru ina ɓurani ɓe
Laamɗo. 5 Ɓe nanndinkinto e
huluɓe Laamɗo, ammaa iɓe njedda
baawɗe muuɗum. Mboɗɗoɗaa
ɓe. 6 Woɓɓe maɓɓe ina naata
cuudi faa keɓa hakkillooji rewɓe
hoyɓe oonyude, ɓe hakkeeji njaalii
ɗum'en. Muuyɗe terɗe muɓɓen na
pooɗa ɗum'en. 7 Wakkati fuu iɓe
njannga, de abada ɓe njottataako
anndude goonga. 8 Worɓe naa-
tooɓe cuudi ɓeen njeddii goonga
hono no Yanes e Yamberes njed-
dirnoo Muusaa ni. Hakkillooji
maɓɓe mbonii, goondinal maɓɓe
du wanaa goonga. 9 Ammaa ɓe
njahataa yeeso e golle maɓɓe, sabo
yimɓe fuu nji'an majjere maɓɓe
hono no Yanes e Yamberes ni.

Haala Binndi ceniidi

10 Aan kaa a ndaarii janngingol
am e alhaali am e anniyaaji am
e goondinal am e munyal am
e njinngu am e tinnitaare am.
11 A ndaarii torraaji e tampiriiji
kewtiidi kam Antiyoki e Ikoniya
e Listara. A yi'ii no munyirmi
torraaji ɗiin. De Joomiraaɗo biltii
kam e majji ɗi fuu. 12 Goonga
ni, jiɗuɗo wuurdude e kulol
Laamɗo ley kawtal Iisaa Almasiihu
fuu, torrete. 13 Ammaa bonɓe
e hiilooɓe yimɓe ɓeen ɓeydorto
ko boni. Iɓe majjina woɓɓe, iɓe
majjina ko'e maɓɓe du. 14 Aan
kaa, keddodoɗaa e ko njannguɗaa
de tannyorɗaa faa laaɓi ɗuum,
sabo aɗa anndi janngin ɓe ma ɓeen.
15 Woodi du, gilla a suka aɗa anndi
Binndi ceniidi. Kanji mbaawi
faaminde ma laawol kisindam
keɓirteeɗam goondinal Iisaa Al-
masiihu. 16 Binndi ceniidi fuu
yuurii e poofaali Laamɗo. Nafaa
majji wo janngin de, e ɓanginde
boofi, e dartinde e ekintinde neɗɗo
dow laawol fonnditaare 17 faa
neɗɗo Laamɗo fuu hiɓɓa, segilanee
gollal lobbal fuu.

4

Haala tinnaade e waaju

1 Miɗo gongine yeeso Laamɗo e
yeeso Iisaa Almasiihu carotooɗo
wuurɓe e maayɓe oon: saabe
gartol makko e laamu makko,
2 mbaajoɗaa konngol Laamɗo, nde
hoyani maa e nde tiiɗani maa
fuu. Kollitaa ɓe boofi maɓɓe, pelaa
ɓe. Celliniraa ɓerɗe maɓɓe haddi
munyal maa e waaju maa fuu.
3 Sabo wakkati waran nde yimɓe
munyataa janngineede jannde
dartiinde, ɓe njokkan muuyooji
maɓɓe faa ɓe kawrundurana ko'e
maɓɓe janngin ɓe ko welata
noppi maɓɓe. 4 Ɓe tottitoo taa
noppi maɓɓe nana goonga, de ɓe
kuccita e taali. 5 Aan kaa, nan-
ngitoɗaa e huunde fuu, munyaa
torra, mbaajoɗaa Kabaaru Lobbo,
njottinaa golle maa fuu faa laaɓa.

6 Miin le, yiiyam am ɓadake
laataade hono dokkal dufeteen-
gal. Wakkati warii faa mi dilla
adunaaru ndu. 7 Mi durwii
no mbaawrumi fuu ley durwo
nafoowo, woodi du, mi yottake ɗo
kaanumi haaɗude ley doggudu, mi
haybii goondinal. 8 Gilla joonin
miɗo resanaa mbarjaari fonndi-
taare ndi Joomiraaɗo carotooɗo
ponnditiiɗo oon hokkata kam
nyannde darngal. Wanaa miin tan
hokketee, de wo miin e heppuɓe
gartol makko ɓeen fuu.

Haala waajuuji cakitiidi

9 Tinnoɗaa ngaraa to am
law. 10 Sabo Demas yoppii kam
saabe yidde muuɗum adunaaru,
yehi Tesaloniiki. Keresna yehii
Galaatiya, Tiitu du yehi Dal-
maatiya. 11 Lukka tan wondi e
am. Fantu Marku de ngardaa
e muuɗum, sabo imo waawi
wallude kam sanne e ley gollal
ngaal. 12 Tikiku le, mi nulii ɗum
Efeesu. 13 Si aɗa wara, ngaddanaa
kam forgo am tekkuɗo mo njop-
punoomi Torowas ley galle Karpo

oon, kam e dewte ɗeen. De ko
ɓurumi yiɗude, ngaddanaa kam
dewte guri ɗeen. 14 Alesandere
baylo oon waɗii kam ko naawi kam
sanne. Joomiraaɗo yoɓan mo ko
fotata e golle makko. 15 Reenta
e makko, aan du, sabo o yeddii
waaju amin sanne.

16 Nyannde arandeere, nde
ndarinoomi yeeso carotooɗo faa
mi jaabanoo hoore am ndeen,
fay gooto wallaay kam. Ɓe fuu
ɓe njoppii kam. Taa Laamɗo
hiisoroo ɓe ɗum! 17 Ammaa
Joomiraaɗo darodake e am, hokki
kam semmbe faa mi gooyna
waaju muuɗum faa yottoo, de
lenyi fuu nana. Nii woni no
kisiniraami e hunnduko laddeeru.
18 Joomiraaɗo dannan kam e ko
boni fuu, hisina kam faa mi hewta
laamu muuɗum dow kammu. Wo
kam jeyi teddeengal faa abada
abadin! Aamiina.

Baynundural

19 Njowtanaa kam Pirisilla e Ak-
ila, e koreeji Onesifoor. 20 Erasta
ina heddii Korintu. Torofim le,
mi yoppii ɗum Miletus sabo wanaa
celluɗo. 21 Tinnoɗaa ngaraa gilla
dabbunde waraay. Ebulus e Pudes
e Lina e Kalawdiya e sakiraaɓe
ɓeen fuu ina njowte.

22 Joomiraaɗo wondu e maaɗa.
Hinney muuɗum wondu e
mooɗon.

Ɓataaki Pool yaade to Tiitu

1 Ɓataaki ki to am yuuri, miin Pool.
Mi maccuɗo Laamɗo, mi nulaaɗo
Iisaa Almasiihu faa mi waɗa
suɓaaɓe Laamɗo ɓeen ngoondiina
ɗum, ɓe annda du goonga potuɗo
e kulol Laamɗo. 2 Goondinal e
anndal ngaal na njowii dow jikke
meeɗen heɓude nguurndam ndu-
umiiɗam. Laamɗo, mo fenataa, mo
bonnataa amaana oon, aadinoo
hokkude nguurndam ɗaam gilla
jamaanuuji puɗɗaay. 3 Nde sardi*
makko oon yottinoo ndeen, kanko
Laamɗo kisinoowo en oon, o
ɓangini konngol makko, katin du
o yamirii mi halfinee waajaade
ngol. 4 Tiitu, miɗo jowte. A ɓiyam
jaati saabe goondinal Iisaa ngal
kawtuɗen e muuɗum ngaal. Wo
Laamɗo Baaba meeɗen e Iisaa
Almasiihu kisinoowo en kokke
moyyere e jam.

No Tiitu golliri ley Kereta

5 Mi wayrii ma e ruunde Kereta
faa ponnditaa golleeji keddiiɗi,
faa njoyyinaa du mawɓe kawrital
goondinɓe ley wuro fuu hono no
njamirmaami ni. 6 Tawee mawɗo
oon walaa feloore, wo jom deeki-
iwo gooto, tawee ɓiɓɓe muuɗum du
wo goondinɓe ɓe yimɓe mbaawaa
feldude ɗum'en e rafi nanngitaare
naa salaare. 7 Sabo hooreejo
kawrital goondinɓe, wo golle
Laamɗo o halfinaa. Ndelle ina
tilsi joomum tawee walaa feloore,
wanaa mawninkiniiɗo, wanaa
jaawɗo ɓernde, wanaa jaroowo
doro, wanaa kaɓeteeɗo, wanaa
nyaamoowo riba. 8 Joomum
ina haani laataade jippinoowo
weerɓe, jiɗɗo ko woodi, hakki-
lanteejo, ponnditiiɗo, kulɗo
Laamɗo, nanngitiiɗo. 9 Sanaa
tawee joomum ina haɓɓodii e
konngol koolniingol ngol sanne,
no ngol waajoraa ni. Hono noon
joomum waawirta semmbinirde
yimɓe e waaju celluɗo oon, katin
du waawa liɓude yeddooɓe ɗum
ɓeen.
10 Sabo heewɓe calake jokkude
goonga, laatake haalooɓe haalaaji
ɓoli, hiilooɓe yimɓe. Ko ɓuri
heewude wo hakkunde Alhu-
udiyankooɓe goondinɓe Iisaa.
11 Ina tilsi kunnduɗe maɓɓe
muɓɓee, sabo iɓe mbonnira
galleeji keewɗi waaju mo haanaa
waajeede, faa ɓe keɓira ɗum ceede
no harmiri.
12 E ley keretankooɓe, gooto
maɓɓe mo ɓe njogorii wo
annabaajo, wi'i: «Keretankooɓe
wo fenooɓe wakkati fuu, wo
ɓe daabaaji bondi, ɓe guugaaɓe
jaayɓe.» 13 Ko keretanke oon
wi'i ɗuum wo goonga. Ɗum le,
dartin ɓe e semmbe, faa ɓe keɓa
goondinal cellungal, 14 ɓe ŋootta
jokkude taali Alhuudiyankooɓe,
kam e jamirooje yimɓe yoppuɓe
goonga ɓeen. 15 Huunde fuu ina
laaɓani laaɓuɓe. Ammaa tuunɓe
ɓerɗe e ɓe nganaa goondinɓe ɓeen,
fay huunde laaɓanaay ɗum'en,
sabo hakkillooji maɓɓe e miilooji
ɓerɗe maɓɓe fuu ina tuuni. 16 Iɓe
mbi'a iɓe anndi Laamɗo, ammaa
golleeji maɓɓe ina kolla ɓe anndaa
mo. Wo ɓe nyiddiniiɓe, saliiɓe, fay
gollal lobbal gootal ɓe mbaawaa
gollude.

2

Haala waaju celluɗo

1 Aan kaa, mbaajoɗaa ko
hawrata e waaju celluɗo oon.
2 Worɓe nayeeɓe, mbi'aa ɓe laatoo
reentiiɓe, ne'iiɓe, nanngitiiɓe, ɓe
laatoo du selluɓe e ley goondinal
e njinngu e munyal. 3 Rewɓe
nayeeɓe du mbuurda e senaare,
taa ɓe laatoo mbonkotooɓe yimɓe,
taa ɓe acca doro jaaloo ɓe. Ɓe

* **1:3** sardi wo wakkati podanoodo.

laatoo faaminooɓe ko woodi,
4 faa ɓe mbaajoo sukaaɓe rewɓe
ɓeen yiɗude goriraaɓe muɓɓen e
sukaaɓe muɓɓen. 5 Ɓe mbaajoo
ɓeen laatoo nanngitiiɓe, laaɓuɓe,
hilniiɓe cuudi muɓɓen, lobbuɓe,
ɗowtantooɓe goriraaɓe muɓɓen,
faa taa konngol Laamɗo ngool
mbonkee. 6 Sukaaɓe worɓe du,
mbaajoroɗaa ɗum'en noon faa ɓe
laatoo hakkilɓe e 7 huunde fuu.
Aan e hoore maa, laatanoɗaa ɓe
alhaali e ley gollal lobbal fuu.
Mbaajoroɗaa ɓernde laaɓunde
e teddeengal 8 e haala celluka
ka yeddataake, yalla wayɓe en
ina cemta, kunngoo heɓude e
meeɗen feloore. 9 Maccuɓe du,
mbaajoɗaa ɗum'en ɗowtanoo
joomiraaɓe muɓɓen e huunde
fuu, ɓe mbelna ɓerɗe muɓɓen,
taa ɓe njedda ɗum'en. 10 Taa
ɓe mbujja ɗum'en, ammaa ɓe
laatoo hoolniiɓe hiɓɓuɓe, faa ɓe
ŋardina tindinoore haala Laamɗo
kisinoowo en e ley huunde fuu.
11 Sabo Laamɗo ɓanginii
moyyere muuɗum, laawol kisin-
dam saabe yimɓe fuu. 12 Inde
ekintina en no celirten huunde fuu
ko Laamɗo wanyi, kam e muuyɗe
adunaaru ndu. Inde ekintina en
katin no laatortoɗen nanngitiiɓe,
fonnditiiɓe, hulɓe Laamɗo ley
adunaaru ndu, 13 tawa eɗen
ndoomi jikke belnoowo en hoore
oon e wakkati mo Laamɗo mawɗo,
Iisaa Almasiihu kisinoowo en oon
ɓangidata e teddeengal muuɗum.
14 Kam hokkitiri yonki muuɗum
saabe meeɗen, faa rimɗina en e
ko boni fuu, laamna en, laatoɗen
lenyol muuɗum, tinniingol e
gollude golleeji lobbi.
15 Kulle limtanooɗe ɗeen, njan-
nginaa ɗe, mbaajoɗaa ɗe, peliraa
ɗe yimɓe haddi baawɗe maa fuu.
Taa fay gooto huyfine.

3

*No goondinɓe Iisaa kaani wor-
rude*

1 Miccintin goondinɓe ɗowtanoo
kaanankooɓe e dawrooɓe, ɓe
cegilanoo gollal lobbal fuu. 2 Taa
ɓe mbonkoo fay gooto. Sey ɓe
laatoo jom'en heese, newiiɓe,
ɓe kolla yimɓe fuu leeyinkinaare
hiɓɓunde. 3 Sabo arande enen
du en famɗunooɓe hakkillo, sali-
nooɓe, majjunooɓe. En laatakeno
maccuɓe muuyɗe yonki keewɗe e
ko weli terɗe fuu. Eɗen ngondunoo
e nganyaandiiji e haasidaaku*,
eɗen mbanyanoo, eɗen mbanyun-
durnoo. 4 Ammaa nde Laamɗo
kisinoowo en oon ɓanginnoo
moyyuki muuɗum e njinngu
muuɗum ndeen, 5 o hisinii en.
Wanaa saabe golleeji men lobbi o
hisiniri en, wo saabe yurmeende
makko. O hisinirii en lootagol
rimteede, keyɗintiniroowol en
saabe Ruuhu Ceniiɗo. 6 O yuppii
Ruuhu oon dow meeɗen saabe
Iisaa Almasiihu kisinoowo en
oon faa keewɗen. 7 O waɗirii
ɗum faa o ndaarda en fonnditiiɓe
saabe hinney makko, ndonen
nguurndam nduumiiɗam ɗam
keɗiɗen ɗaam. 8 Kaan woni haala
koolniika.
Miɗo yiɗi tilsinaa kulle ɗeen faa
goondinɓe Laamɗo ɓeen tinnoo
e golleeji lobbi. Ɗum woni ko
woodi, ko nafata yimɓe. 9 Ammaa
mboɗɗoɗaa kalalaaji ɓoli e man-
toragol lenyi e kalala e luural
dow Tawreeta. Ɗiin golleeji
ngalaa fayda, walaa ko ɗi nafata.
10 Cenndoowo yimɓe fuu, sappan
ɗum nde wootere naa nde ɗiɗi. Si
joomum jaɓanaay ma, mboɗɗoɗaa
ɗum. 11 Anndaa ga'uɗo hono noon
wo majjuɗo, wo luttoowo, joomum
waddanii hoore muuɗum sariya.

Baynundural

12 Tiitu, si mi nelii e maa
Artema naa Tikuku fuu, tinnoɗaa
ngaraa law tawaa kam Nikopolis,

* **3:3** Maanaa haasidaaku ɗo wo nganyaandi yuurundi e yiɗande hoorem tan. Joomum yiɗaa goɗɗo heɓa.

sabo toon anniyiimi dabbude.
13 Tinnoɗaa mballaa Jenas jan-
nguɗo sariya leydi oon, kam e
Apolos e dow dillol muɓɓen ngool,
taa fay huunde nyaka ɓe. 14 Yimɓe
meeɗen ɓeen du ekitoo gollude
golleeji lobbi, ɓe mballa haajaaɓe
walleede ɓeen taa nguurndam
maɓɓe laatoo ɓolum.
15 Wonduɓe e am ɓeen fuu ina
njowte. Aan du njowtaa yiɗuɓe
min goonɗinɓe Iisaa ɓeen fuu.
Hinney Laamɗo wondu e
mooɗon, on fuu.

Ɓataaki **Pool yaade to Filemon**

1 Ɓataaki ki to amin yuuri, miin
Pool, uddiraaɗo e kasu saabe gol-
lande Iisaa Almasiihu, e sakiike
meeɗen Timote. Miɗen njowte,
aan Filemon gollidoowo e amin ko-
rsuɗo. 2 Miɗen njowta kawrital
goonɗinɓe Iisaa gonngal galle maa
ngal, kam e Appiya sakiike amin
debbo oon e Arkippa balluɗo kam
haɓɓanaade Kabaaru Lobbo oon.
3 Wo Laamɗo Baaba meeɗen e
Joomiraaɗo men Iisaa Almasiihu
kokku on moyyere e jam.

Haala njinngu Filemon e goonɗinal muuɗum

4 Filemon, wakkati nde mic-
citiimi on ley du'aare fu, miɗo
yetta Laamɗo mo teddinammi.
5 Sabo mi nanii no njiɗirɗaa
seniiɓe ɓeen e no ngoonɗinirɗaa
Joomiraaɗo meeɗen Iisaa. 6 Miɗo
ŋaaroo Laamɗo faa gonal maaɗa
ley goonɗinal ɓeydana en faamude
moyyere fuu nde keɓeten saabe
Iisaa Almasiihu. 7 Sakiike, mi
seyake sanne, ɓernde am du sell-
inaama saabe njinngu ngonngu e
maaɗa nguun, sabo a feewnii ɓerɗe
seniiɓe ɓeen.

No Pool surirani Onesim

8 Ndelle, si goonga miɗo jogii
baawɗe saabe Iisaa Almasiihu
yamirde ma ko tilsi ngaɗaa.
9 Ammaa ko ɓurani kam ni, mi
nyaage ɗum saabe njinngu. Miin
Pool nayeejo oon, woodi du joonin
wo mi uddaaɗo e kasu saabe
Iisaa Almasiihu, 10 miɗo nyaage
e dow Onesim* laatiiɗo ɓiyam e
laawol Iisaa e ley ɗo kaɓɓaami
ɗoon. 11 Arande, walaano ko o
nafata, ammaa joonin, imo nafa en
sanne, miin e maaɗa fuu. 12 Miɗo
neltire mo, anndaa wo o feccere
yonki am. 13 Ko ɓurannoo kam, o
heddoo ɗakkol am, o walla kam
no kaannoɗaa wallirde kam ni
e wakkati mo ngonumi ley kasu
e geyyelle saabe Kabaaru Lobbo.
14 De mi yiɗaa waɗude fay huunde
tawa a yardaaki, sabo mi yiɗaa
tilsinande ma waɗude moyyere. Ko
njiɗumi dey, ngaɗiraa nde muuyɗe
maaɗa.
15 Hasii Onesim seedi e maaɗa
seeɗa faa keɓtaa ɗum faa abada,
16 tawa wanaa hono maccuɗo tan,
de faa ɓura maccuɗo, hono saki-
ike meeɗen korsuɗo ni. Miin,
miɗo horsini mo sanne, ammaa
aan ɓuri horsinde mo, wanaa hono
wo maccuɗo tan, de ko o laatii saki-
ike maa saabe Joomiraaɗo ɗuum.
17 Ndelle, sini aɗa ndaardi kam
kawto maa, jaɓɓora mo no kaanɗaa
jaɓɓoraade kam miin ni. 18 Si
tawii won ko o waɗi ma, naa won
ko ndewataa mo, yowu ɗum fuu
e dow am. 19 Miin Pool win-
ndiri junngo am mi yoɓete, miin
e hoore am. En kaalataa dow ko
njeyuɗaa yoɓude kam fay nguurn-
dam maaɗa. 20 Goonga sakiike,
miɗo ŋaare moyyere ndee ɗo saabe
Joomiraaɗo: peewniraa ɓernde am
kawtal men e Iisaa Almasiihu.
21 Miɗo winndane sabo miɗo tan-
nyori ɗowtaare maa, miɗo anndi
a waɗan ko ɓuri ko nyaagimaami
ɗuum du. 22 Katin du, moyyinanam
jipporde, sabo miɗo sikka njaa-
baneɗon du'aawuuji mooɗon mi
wara to mooɗon.

Baynundural

23 Epafara uddidaaɗo e am saabe
Iisaa Almasiihu oon ina jowte.
24 Gollidiiɓe am ɓeen ɗoon ina
njowte: Marku e Aristarka e
Demas e Lukka.
25 Wo hinney Joomiraaɗo
meeɗen Iisaa Almasiihu wondu e
mooɗon.

* **1:10** Maanaa Onesim wo «Nafaa».

Ɓataaki yaade to Ibraninkooɓe

No Laamɗo haaldiri adunaaru e Ɓiyum

1 Gilla arande Laamɗo haalaniino maamiraaɓe meeɗen wakkatiiji keewɗi e sifaaji keewɗi, haaldanii ɓe e kunnduɗe annabaaɓe.
2 Ammaa e ley nyalaaɗe cakitiiɗe ɗe
o haaldanii en e Ɓiyiiko mo o tagiri
adunaaru ndu fuu.* O waɗi ɗum
donoowo huunde fuu. 3 Ɓiyiiko oon
na yaynira teddeengal Laamɗo.
Alhaali makko ina foti e Laamɗo
jaati. Imo heɓindorii huunde fuu e
konngol makko jogiingol semmbe.
Caggal ko o tilii laaɓinde hakkeeji
yimɓe ɗuum, o jooɗii gere nyaamo
Laamɗo jom manngu to dow
kammu toon. 4 Ndelle ɓiɗɗo oon
laatake ɓurɗo maleyka'en man-
ngu, hono no innde nde Laamɗo
hokki mo ndeen ɓurdi inde maɓɓe
faa waawaa fonndideede.

Haala Ɓiɗɗo ɓurɗo maleyka'en

5 Si goonga, fay gooto e ma-
leyka'en ɓeen Laamɗo wi'aay:
«Wo a ɓiyam,
hannden mi laatake Baaba
maa.»†
Naa katin:
«Miin, mi laatanto o Baaba,
kanko du o laatanoo kam
Ɓiɗɗo.»‡
6 Katin du, nde o ɓadinoo nu-
lude afo ardiiɗo oon ley adunaaru
ndeen, o wi'i:
«Maleyka'en Laamɗo fuu cujidana
ɗum.»§
7 Laamɗo wi'ii dow maleyka'en
ɓeen:
«O waɗi maleyka'en makko keni,
o waɗi maccuɓe makko ɗemle yi-
ite.»*
8 Ammaa dow Ɓiɗɗo oon, o wi'i:
«Laamu maa, aan Laamɗo, heddoto
faa abada abadin!
Potal woni sawru ndu laamortoɗaa.
9 Aɗa yiɗi fonnditaare,
aɗa wanyi oonyaare.
Saabe ɗuum, Laamɗo Joomiraaɗo
maa suɓii ma joori nebbam
kaanankaaku dow maaɗa,
hokki ma seyo ɓurngo ngo
banndiraaɓe maa fuu.»†
10 O wi'i katin:
«Aan Joomiraaɗo, illa fuɗɗoode
a joyyinii adunaaru,
e juuɗe maa tagirɗaa kammuuli
ɗiin.
11 Kanji ɗi timman. Aan kaa, a
heddoto.
Ɓi fuu ɗi kiiɗɗiran hono kad-
dule ni.
12 A sowiran ɗi hono saaya,
ɗi mbattitorto no neɗɗo watti-
tirta saayaaji muuɗum ni.
Aan kaa, a waylitataako,
nguurndam maa du walaa
timmoode.»‡
13 Fay nde wootere, Laamɗo wi'aay
gooto e maleyka'en:
«Jooɗa gere nyaamo am,
faa mi waɗa njaaɓaa wayɓe
ma.»§
14 Ɓume woni maleyka'en? Ɓe fuu
wo ɓe ruuhuuji gollanooji Laamɗo
ɗi o nulata faa ngollana heɓooɓe
kisindam ɓeen.

2

Haala kisindam mawɗam

1 Ndelle, eɗen kaani wattude
hakkillooji meeɗen sanne e ko
nanɗen ɗuum, taa mbosoɗen
goonga. 2 Nulal Laamɗo ngal
maleyka'en njottini ngaal tabitii.
Luttuɓe ngal naa yedduɓe ngal fuu,
keɓii jukkungo ngo kaandi. 3 Si wo
hono nii, noy ndaɗirten enen si en
njeebake kisindam mawɗam hono
ɗam? Kisindam ɗam, Joomiraaɗo
artii haalude haala majjam, de
hettindantooɓe mo ɓeen laamni

* **1:2** Ndaaree du Yuhanna 1.3 to wi'i: E makko Laamɗo tagiri huunde fuu. Fay huunde tagaaka si wanaa e makko. † **1:5** Jabuura 2.7. ‡ **1:5** 2 Samuwiila 7.14. § **1:6** Fillitagol Tawreeta 32.43. * **1:7** Jabuura 104.4. † **1:9** Jabuura 45.7-8. ‡ **1:12** Jabuura 102.26-28. § **1:13** Jabuura 110.1.

haala makko. 4 Laamɗo ɓeydi e
dow seedaaku maɓɓe oon katin
maandeeji e kaayeefiiji e golleeji
mawɗi. O yeɗiri dokke Ruuhu
Ceniiɗo du no o muuyiri.

Haala ɗowiroowo yimɓe to kisin-
dam

5 E ley ɗuum, wanaa maleyka'en
ɓeen Laamɗo hokki laamaade
adunaaru warooru ndu kaaleten
haala muuɗum nduun. 6 Won ɗo
Binndi ɗi ceedii dow mo o hokki
laamaade oon. Ɗi mbi'i:

«Neɗɗo wo ɗume faa ngattanaa
ɗum hakkillo?
Ɗume ɓii-Aadama laatii faa kaybaa
ɗum?
7 A leeyinii mo wakkatiyel seeɗa e
ley maleyka'en.
A fiilii mo lefol darja e teddeengal,
8 a wattii huunde fuu e ley hawju
makko.»*

Ko Laamɗo watti huunde fuu e ley
hawju makko ɗuum, ina holla imo
laamii huunde fuu. Fay huunde
heddaaki nde ɗowtanaaki mo. Kaa
si goonga, en nji'aay kulle ɗeen
fuu na ɗowtanii mo tafon. 9 E
wakkatiyel seeɗa Iisaa leeyinaama
ley maleyka'en. Ammaa joonin en
nji'ii imo fiilaa darja e teddeen-
gal saabe ko o yari torra maayde.
Goonga ni, o maayanii yimɓe fuu
saabe hinney Laamɗo.

10 Sabo Laamɗo taguɗo huunde
fuu mo huunde fuu woodani oon
anniyake wattude yimɓe heewɓe e
darja muuɗum. Ndelle o tawi na
haani o yaara Iisaa ley torra faa o
waɗa ɗum ardiiɗo kiɓɓuɗo, potuɗo
omtande yimɓe ɓeen laawol kisin-
dam. 11 Sabo dey, Iisaa cenoowo
yimɓe oon e seniiɓe ɓeen wo yuwdi
ngootiri. Ɗum saabii de Iisaa
semtirtaa noddirde ɓe sakiraaɓe
muuɗum. 12 Imo wi'a Laamɗo:

«Mi anndinan sakiraaɓe am ɓeen
innde maa,
mi manete hakkunde kawrital
maɓɓe.»†

13 O wi'i katin:

«Mi yowan hoolaare am dow
Laamɗo.»

Katin du o wi'i:

«Inani kam, miin e sukaaɓe ɓe
Laamɗo hokki kam ɓeen.»‡

14 Ndelle, ko tawaa sukaaɓe
ɓeen wo teewu e yiiyam, Iisaa du
hawti e maɓɓe tagaadi ndiin. O
waɗii noon faa maayde makko
jaaloo jogiiɗo baawɗe maayde oon,
ɗum woni Ibiliisa, 15 de o rimɗina
yimɓe ɓe kulol maayde haɓɓunoo
ɓeen haddi nguurndam muɓɓen
fuu. 16 Ina laaɓi wanaa wallude
maleyka'en waddi mo, ammaa
wallude yuwdi Ibrahiima waddi
mo. 17 Ndelle ina tilsi o laatoo hono
sakiraaɓe makko ɓeen e huunde
fuu, faa o laatanoo ɓe Almaami
Mawɗo jom yurmeende koolniiɗo
e ley golle Laamɗo. Ɗum o waɗi faa
o itta ɓe e jukkungo ngo ɓe kaandi
saabe hakkeeji maɓɓe. 18 Kanko e
hoore makko, o ndaartindoraama
torraaji. Saabe ɗuum, imo waawi
wallude ndaartindeteeɓe ɓeen.

3

No Iisaa ɓurdi annabi Muusaa
teddude

1 Sakiraaɓe seniiɓe, Laamɗo
noddii on faa kawton e muuɗum
dow kammu. Ngatton hakkil-
looji mooɗon e Iisaa Almasiihu.
Wo o nulaaɗo, wo o Almaami
Mawɗo mo ceedantoɗen. 2 O
hoolnake e Laamɗo cuɓiiɗo mo
oon, hono no Muusaa hoolnorii ley
suudu Laamɗo fuu noon. 3 De si
goonga, nyiɓoowo na ɓuri nyim-
ngo muuɗum manngu. Hono noon
du, Iisaa ɓurdi Muusaa manngu.
4 Suudu fuu na woodi nyiɓoowo
ɗum, de nyiɓoowo huunde fuu oon
wo Laamɗo. 5 Muusaa wonnoo
koolniiɗo e suudu Laamɗo nduun
fuu. Wo o gollanoowo Laamɗo
faa o sappoo ko Laamɗo wi'ata
caggal makko. 6 Ammaa Almasiihu
wo ɓiɗɗo koolniiɗo. Kam woni
hooreejo dow suudu Laamɗo
nduun. Enen ngoni suudu makko

* **2:8** Jabuura 8.5-7. † **2:12** Jabuura 22.23. ‡ **2:13** Esaaya 8.17-18.

nduun, si tawii en tinnake e
hoolaare, en keddake e jikke ko
mantortoɗen ɗuum.

Haala naatude e ley fowtere Laamɗo

7 Saabe ɗuum, no Ruuhu Ceniiɗo
wi'iri ni:
«Hannden, si on nanii daande
makko,
8 taa njoornee ɓerɗe mooɗon
hono no maamiraaɓe mon
ngaɗirnoo de muurti ni,*
nyannde ɓe ndaartindinoo
Laamɗo ley ladde ndeen.
9 Ɓe ndaartindake kam toon faa ɓe
ndaara munyal am,
fay ko ɓe nji'i golleeji am haddi
duuɓi capanɗe nay.
10 Saabe ɗuum tikkiranmi yimɓe
jamaanu oon,
mbiimi: wakkati fuu ɓerɗe maɓɓe
ina ndunya ɓe e majjere,
ɓe anndaa laabi am fey!
11 Faa kuniimi ley tikkere am, mbi-
imi:
Ɓe naatataa ley fowtere am
abada.»†
12 Ndelle sakiraaɓe, kaybee taa
fay gooto mooɗon tawree ɓernde
bonnde nde walaa goonɗinal, de
sela Laamɗo buurɗo. 13 Ammaa
cemmbunduron ɓerɗe mon nyan-
nde fuu haddi na wi'ee «hannden»
taa luttal hiila on, de yoorna ɓerɗe
mon. 14 Sabo dey, si eɗen tin-
noo e hoolaare nde keɓuɗen gilla
fuɗɗoode faa yaha timmoode fu,
ndeen kaa en kawtii e Almasiihu.
15 Wo hono no Binndi ɗiin mbiiri:
«Hannden, si on nanii daande
makko,
taa njoornee ɓerɗe mon hono
no maamiraaɓe mooɗon
ngaɗirnoo de muurti ni.»
16 Ɓeye ngoni muurtuɓe fay si
tawaa nanii daande Laamɗo?
Ɓe fuu wo ɓe yimɓe ɓe Muusaa
wurtinnoo leydi Misira. 17 Ɓeye
ngoni ɓe Laamɗo tikkani ko foti
duuɓi capanɗe nay? Wo luttuɓe
de maayi kantii ley ladde ɓeen.
18 Ɓeye ngoni ɓe o hunanii naatataa
e leydi ndi o hokkata fowtere
makko ɓeen? Wo saliiɓe mo ɓeen
ni. 19 Wooɗi, en nji'ii du, ɓe keɓaay
naatude e fowtere makko sabo ɓe
ngoonɗinaay.

4

1 Laamɗo na heddii na hokka
en amaana naatude fowtere
muuɗum. Ndelle sanaa kulen
taa fay gooto e meeɗen hunngoo
naatude. 2 Sabo enen du, en nanii
kabaaru lobbo hono no yimɓe ley
ladde ɓeen naniri ni. De kamɓe
kaa, ko ɓe nannoo ɗuum nafaay
ɓe sabo ɓe kettindoraaki ɗum
goonɗinal. 3 Kaa enen goonɗinɓe
ɓeen, en naatan e fowtere Laamɗo
ndeen. Kayre woni nde o wi'i:
«Ley tikkere am kuniimi, mbiimi:
Ɓe naatataa ley fowtere am
abada!»*
Ɗum e taweede fuu, o yot-
tinii fowtere ndeen gilla nde o
joyyinnoo adunaaru ndeen. 4 Sabo
nokku gooto e ley Binndi ɗiin
haalii haala nyalaande jeɗɗaɓerde
ndeen, wi'i:
«Laamɗo fowtii e golle muuɗum fuu
e ley nyannde jeɗɗaɓerde
ndeen.»†
5 O wi'i katin:
«Ɓe naatataa ley fowtere am
abada.»
6 Woɓɓe kaa keɓan naatude ley
fowtere ndeen. Artiiɓe nanude
kabaaru lobbo oon ɓeen naataay
e ley fowtere ndeen sabo ɓe calake
ko Laamɗo wi'i. 7 Ndelle Laamɗo
waɗi sarɗi‡ goɗɗo bi'eteeɗo «han-
nden». O haaliri ɗum e hunnduko
Daawda caggal duuɓi keewɗi
katin. Ɗum woni aayaare nde
njanngugɗen naanen ndeen:
«Hannden, si on nanii daande
makko,
taa njoornee ɓerɗe mon.»§

* **3:8** Ɗum woni yimɓe Israa'iila muurtirnooɓe annabi Muusaa de mbi'i pornyitoo leydi Misira.
† **3:11** Jabuura 95.7-11. * **4:3** Jabuura 95.11. † **4:4** Fuɗɗoode 2.2. ‡ **4:7** sarɗi wo wakkati podanooɗo. § **4:7** Jabuura 95.7-8.

8 Sabo si goonga, si Yoosuwa yaari-
no yimɓe to fowtere fu, Laamɗo
haalataano caggal ɗuum haala
sarɗi goɗɗo. 9 Ɓum na holla yimɓe
Laamɗo ina ndesanaa fowtere
hono nde Laamɗo fowti nyan-
nde jeɗɗaɓerde ndeen. 10 Sabo
naatuɗo e fowtere Laamɗo, kam
du fowtiran no Laamɗo fowtiri e
golle muuɗum ni. 11 Ndelle, tilay
tinnitoɗen no mbaawruɗen fuu faa
naaten e fowtere Laamɗo ndeen
taa fay gooto saamira no salaniiɓe
Laamɗo ɓeen caamiri noon.
12 Konngol Laamɗo ina wuuri,
ina gollira baawɗe. Ingol ɓuri
kaafaahi mbelnaaki kunnduɗe ɗiɗi
fuu welude. Ingol yuwa faa ngol
sennda ɓernde e yonki, faa ngol
sennda yi'e e mbusam. Ingol saroo
miilooji e anniyaaji gondi e ɓernde.
13 Tageefo fuu suuɗanaaki Laamɗo.
Huunde fuu na ɓangi yeeso makko,
na yi'ee. Wo yeeso makko njaa-
bantoɗen ko'e meeɗen.

No Iisaa Almaami Mawɗo oon worri

14 Ndelle kaɓɓoɗen e ko
ngoondinɗen ɗuum faa wooɗa.
Sabo en keɓii Almaami Mawɗo
jaaɗo dow kammu to yeeso
Laamɗo, ɗum woni Iisaa Ɓii
Laamɗo oon. 15 Almaami Mawɗo
meeɗen oon, wanaa neɗɗo mo
waawaa yurmaade en e lokkaaku
meeɗen. O jarribaama no heɓiraa
fuu no njarriboraɗen ni, ammaa o
waɗaay hakke. 16 Ndelle, en kooloo
ɓattaade jooɗorgal Jom moyyere,
faa keɓen yurmeende e moyyere,
ɗum walla en nde kaajaɗen fuu.

5

No Iisaa laatorii almaami kiɓɓuɗo

1 Kala Almaami Mawɗo ina
suɓee hakkunde yimɓe de halfinee
gollande Laamɗo saabe maɓɓe.
Sanaa o yottina sadakaaji nyaamri
e kirsamaaji saabe hakkeeji.
2 Joomum ina waawi yurmaade
yimɓe ɓe anndaa laawol Laamɗo
de majji ɓeen, sabo kam e hoore
muuɗum wo lokkaajo hono no
maɓɓe ni. 3 De saabe kam e hoore
muuɗum wo lokkaajo, tilay yottina
sadakaaji saabe hakkeeji muuɗum
du, wanaa saabe hakkeeji yimɓe
tan. 4 Fay gooto waawaa hokkude
hoore mum darja laataade Al-
maami Mawɗo. Sanaa tawa
Laamɗo suɓii ɗum hono no suɓorii
Haaruuna ni.
5 Almasiihu du, wanaa kam
hokki hoore muuɗum darja
laataade Almaami Mawɗo. Wo
Laamɗo suɓanii mo ɗum. Kam wi'i
mo:
«Wo a ɓiyam,
hannden mi laatake Baaba
maa.»*
6 O wi'i e ley nokku goɗɗo:
«Wo a almaami faa abada
e sii almaamaaku Malkisedek.»†
7 Nde Iisaa wonnoo e leydi
ndiin ndeen, waɗirii du'aawuuji
e bullaali cattuɗi e gondi, nyaagake
Laamɗo baawɗo hisinde ɗum e
maayde oon. Laamɗo jaɓanii mo
saabe ko o ɗowtanii ɗum. 8 Fay si
taweede kanko woni Ɓiɗɗo oon,
o ekitake ɗowtanaade Laamɗo e
ley torraaji ɗi o yari. 9 Saabe ko
o hiɓɓiniraa hono nii ɗuum, imo
waawi hokkude ɗowtaniiɓe mo
ɓeen fuu kisindam nduumiiɗam.
10 Laamɗo waɗii mo Almaami
Mawɗo hono no Malkisedek.

Haala dow ko yaarata goondinal yeeso

11 Miɗen njogii haalaaji keewɗi
e kabaaru o, de fiirtande on
ɗum ina tiiɗi sabo on paamataa
law. 12 Oɗon kaannoo laataade
janngin oooɓe gilla ko ɓooyi, am-
maa faa hannden sanaa goɗɗo
janngina on jannde arandeere
hono abajadda ley Haala Laamɗo.
Oɗon kaannoo taweede nyaamdu
tekkundu nyaamoton, ammaa
faa joonin e muynam ngonɗon.
13 Muynoowo fuu wo kecco tafon,
faamataa kabaaru fonnditaare.

* **5:5** Jabuura 2.7. † **5:6** Jabuura 110.4. Malkisedek Ndaaree 7.1-10

14 Ammaa nyaamdu tekkundu
wo mawɓe njeyi. Ɓeen kaa marii
hakkillooji muɓɓen, ɓe mboownii
ko'e maɓɓe senndude ko woodi e
ko boni.

6

1 Ndelle, njaaren yeeso dow
anndude Almasiihu faa njottoɗen
kiɓɓal. Taa keddoɗen e jannde
arandeere ndeen. Walaa ko
ngarten e haala tuubude e golleeji
jaarooji en to maayde, e haala
goondinde Laamɗo. 2 Walaa ko
ngarten e haala lootagal batisima,
e hono yowugol juuɗe dow neɗɗo,
e ummital maayɓe, e jukkungo
duumiingo. 3 Njaaren yeeso. Noon
ngaɗeten du si Laamɗo jaɓii.
4 Si goonga, wurtiiɓe e laawol
Laamɗo ɓeen mbaawaa soyyaade
de tuuba katin. Ɓe keɓiino an-
noora Laamɗo, ɓe meeɗii moyyere
Laamɗo, ɓe keɓii ngeɗu e Ruuhu
Ceniiɗo. 5 Ɓe meeɗii haala Laamɗo
moyyuka kaan. Ɓe meeɗii du
baawɗe wakkati garoowo oon.
6 Caggal ɗuum fu, ɓe njoppii.
Ɓe mbaawaa tuubineede katin.
Ina nanndi hono kamɓe e ko'e
maɓɓe iɓe tonta Ɓii Laamɗo oon
dow leggal palaangal katin, iɓe
cemtina ɗum. 7 Taykoɗen leydi:
si ndi haarii yuwoole, si ndi
funnii aawitirdi nafoori remooɓe
ɓeen, ndi heɓan barke yuuruɗo to
Laamɗo. 8 Ammaa si ndi funnii
kebbe e tuppe fu, ndi walaa nafaa,
ɓooyataa ndi huɗee, de sakitoo ndi
duppee.
9 De onon kaa, sakiraaɓe am
horsuɓe, fay si min kaaldi nii,
miɗen tannyori wo e laawol
lobbol ngonɗon, ɗum woni laawol
kisindam ngool. 10 Sabo Laamɗo
wanaa oonyiiɗo sakko yeggita
golle mooɗon naa njinngu ngu
kolluɗon ɗum nde ngollanɗon
seniiɓe ɓeen ndeen e no ngaɗoton
faa joonin du. 11 De miɗen muuya
mono e mooɗon fuu siina jokkude
faa yaha timmoode, faa jikke
mooɗon hiɓɓa, tabita. 12 Min
njiɗaa laatoɗon jaayɓe. Ko min
njiɗi dey, nyemmbiton ronooɓe
ko Laamɗo aadii hokkude ɗum'en
saabe goondinal muɓɓen e munyal
muɓɓen.

Haala amaanaaji Laamɗo celluɗi

13 Ko Laamɗo waɗanannoo
Ibrahiima amaana ɗuum, wo
hoore muuɗum hunorii, sabo
walaa fuu potuɗo e muuɗum
manngu faa hunoroo ɗum. 14 O
wi'i: «Mi hunake, mi waɗan e maa
barke, mi hebbinan yuwdi maa
faa heewa!»* 15 Woodi, Ibrahiima
munyi faa heɓi ko Laamɗo aadinoo
hokkude ɗum ɗuum. 16 Yimɓe ina
kunoroo ɓurɗo ɗum'en manngu,
de hunayeere ndeen ina tabintina
haala muɓɓen, ina itta jeddi gondi
hakkunde muɓɓen ɗiin fuu. 17 Nde
Laamɗo aadinoo ɗum ndeen,
na yiɗi heɓooɓe amaana oon
paama faa laaɓa anniya muuɗum
waylitataako fey. Ɗum waɗi de o
ɓeydi hunayeere e dow amaana
makko oon. 18 Kulle ɗiɗi ɗe, ɗum
woni hunayeere ndeen e amaana
oon, mbaylitataako abada, sabo
Laamɗo fenataa. Ndelle, ɗum fuu
na semmbinɗina ɓerɗe meeɗen,
enen doggirɓe to Laamɗo faa
njogoɗen jikke mo kokkaɗen
oon. 19 Jikke oon wo tonteere
sellunde hoolniinde, tiigiinde
yonkiiji meeɗen. Imo ɗowa en faa
paltoɗen lefol paliingol† e nokku
ɓurɗo fuu senaade to dow kammu
toon. 20 Iisaa artii en, naati toon
saabe meeɗen. O laatanake en
Almaami Mawɗo faa abada hono
Malkisedek.

7

Kabaaru almaami bi'eteeɗo Malkisedek

* **6:14** Fuɗɗoode 22.16-17. † **6:19** lefol paliingol ngool ina holla ko senndata hakkunde to yimɓe ngoni e to Laamɗo heedi ley nokkuure ɓurnde fuu senaade.

1 Malkisedek oon laatakeno
kaananke ngalluure wi'eteende
Salaam. Wo o almaami mo
Laamɗo Toowɗo suɓii. Kanko
hawroynoo e Ibrahiima wakkati
wartannoo wolde nde jaalinoo
kaanankooɓe, o barkini ɗum.*
2 Ibrahiima hokki mo sappoɓerde
e huunde fuu ko heɓoynoo e wolde
ndeen. Maanaa innde Malkisedek
woni: «kaananke ponnditiiɗo».
Katin du wo o kaananke Salaam.
Ɗum na fiirta «kaananke jam».
3 Binndi ɗiin cifaaki baabiiko naa
inniiko naa maamiraaɓe makko
fey. Ɗi kaalaay haala rimeede
makko naa maayde makko. Imo
wa'i hono Ɓii Laamɗo oon: o
heddoto wo o almaami faa abada.
4 Ndaaree no teddeengal
Malkisedek foti mawnude, sabo
fay Ibrahiima maami en oon
hokkii mo sappoɓerde ko heɓunoo
e wolde ndeen fuu. 5 Katin du,
almaami'en yuuruɓe e Lewi† ɓeen
njamiraa e ley sariya nanngude
sappoɓerde e Israa'iila'en fuu,
fay si taweede kam'en du wo
yuuruɓe e Ibrahiima. 6 Ammaa
fay ko Malkisedek jeyaaka e yuwdi
Lewi, jaɓii sappoɓerde jawdi
Ibrahiima, de barkini ɗum, kam
keɓuɗo amaanaaji Laamɗo oon.
7 Sikke fuu walaa, barkinoowo
ina ɓuri barkinteeɗo teddude.
8 Katin du, yuuruɓe e Lewi, jaɓooɓe
sappoɓerde ɓeen, na maaya.
Ammaa Malkisedek wo buurɗo
hono no Binndi ɗiin ceedorii
noon. 9 Eɗen mbaawi fay wi'ude:
ko Ibrahiima hokki sappoɓerde
ɗuum, Lewi mo yuwdi muuɗum
jaɓata sappoɓerde oon, kam du
hokkii nde. 10 Sabo fay si taweede
Lewi oon rimaaka tafon, e ɓanndu
maammum Ibrahiima wonnoo
nde Malkisedek jakkitinoo Ibrahi-
ima ndeen.
11 Laamɗo hokkii Israa'iila'en
Tawreeta, joyyinii ɗum dow al-
maamaaku Lewinkooɓe. Joonin
le, si tawiino almaamaaku nguun
hiɓɓiino fu, ndeen garol almaami
goɗɗo hono Malkisedek mo yuuraay
e Haaruuna, walaa nafaa. 12 Woodi
du, si almaamaaku waylitake
fu, tilay jamirooje du mbaylitoo.
13 Kulle ɗeen ina kaala haala
Joomiraaɗo meeɗen. O jeyaaka e
yuwdi Lewi. Wo e lenyol gonngol
o jeyaa, ngol fay gooto muɓɓen
gollaay golle almaami hirsirde
abada. 14 Sabo en fuu en anndii,
Joomiraaɗo men oon e lenyol
Yahuuda yuuri, de Muusaa kaa
haalaay e dow lenyol ngool nde
haalnoo haala almaamaaku.

No Iisaa laatorii almaami nanndu ɗo e Malkisedek

15 Kabaaru o ɓeydan laaɓude
du si almaami goɗɗo ɓanguɗo
oon nanndii e Malkisedek. 16 O
laataaki almaami saabe yamiroore
dow lenyol makko. Ko o laa-
torii almaami dey, wo saabe
baawɗe gonɗe e nguurndam ɗam
halkataake. 17 Sabo Binndi ɗiin
mbi'ii:
«Wo a almaami faa abada
e sii almaamaaku Malkisedek.»
18 Ndelle yamiroore arandeere
ndeen ittaama sabo walaa
semmbe, nafaay. 19 Si goonga,
ley Tawreeta Muusaa oon fay
gooto laataaki kiɓɓuɗo. Joonin
kaa en njowii jikke men e ko ɓuri
Tawreeta Muusaa oon. E jikke oon
keɓirten ɓattaade Laamɗo.
20 Katin du, Laamɗo waɗii
hunayeere muuɗum. Lewinkooɓe
ɓeen le, Laamɗo hunanaaki
ɗum'en. 21 Ammaa Iisaa laa-
torake almaami e dow hunayeere.
Laamɗo wi'i mo:
«Miin Joomiraaɗo hunii,
waylitataa ko anniyii du, wi'i:
Wo a almaami faa abada.»‡
22 Hono nii Iisaa laatorii tolma§
kokkoowo en hoolaare wondunde
e amaana ɓurɗo woodde oon.
23 Ko jokkiti katin, almaami'en
ɓeen ina keewnoo sabo maayde na

* **7:1** Ndaaree Fuɗɗoode 14.17-20. † **7:5** Lewi woni maama Muusaa e Haaruuna. ‡ **7:21** Jabuura 110.4. § **7:22** Tolma wo maande holloore hoolaare.

haɗa ɓe heddodaade e golle maɓɓe.
24 Ammaa Iisaa woni duumiiɗo faa
abada, almaamaaku muuɗum du
walaa kaaddi. 25 Saabe ɗuum, imo
waawi hisinde ɓattoriiɓe Laamɗo
saabe makko ɓeen kisindam
kiɓɓuɗam. Imo waawi hisinde ɓe
sabo imo wuuri faa abada, imo
surana ɓe to Laamɗo.
26 Ndelle, Iisaa woni Almaami
Mawɗo mo kaajaɗen: wo o ceniiɗo,
o walaa feloore, laru* fuu walaa e
makko. O senndaama e waɗuɓe
hakke. Katin du, o toownaama
dow huunde fuu to dow kammu.
27 O nanndaay e almaami'en
mawɓe woɓɓe. Ɓeen kaa, nyannde
fuu sanaa ɓe artoo ɓe ngaɗana ko'e
maɓɓe kirsamaari saabe hakkeeji
maɓɓe. Caggal ɗuum, ɓe ngaɗa
saabe hakkeeji yimɓe. Ammaa
Iisaa hokkitirii hoore muuɗum
laatoo kirsamaari, de nii ittiri hak-
keeji yimɓe nde wootere heyoore
yimɓe jamaanuuji fuu. 28 Tawreeta
Muusaa oon ina darna yimɓe
lokkaaɓe faa laatoo Almaami'en
Mawɓe. Ammaa hunayeere nde
Laamɗo hunii caggal Tawreeta
ndeen darnii Ɓiɗɗo kiɓɓinaaɗo faa
abada oon.

8

No Iisaa laatorii curoowo ley amaana ɓurɗo woodde oon

1 E ley ko kaaleten ɗuum,
inan haala ɓurka manngu: eɗen
ngoodi Almaami Mawɗo, oon woni
jooɗiiɗo gere nyaamo jooɗorgal
Jom manngu dow kammu. 2 Imo
golla golle makko e ley nokkuure
seniinde. Ɓum woni hukum
goongaajo mo Joomiraaɗo darni,
wanaa mo neɗɗo darni.
3 Almaami fuu ina suɓoraa
faa yottina to Laamɗo sadakaaji
nyaamri e kirsamaaji. Ɓum le,
tilay Iisaa laatantooɗo en Almaami
Mawɗo oon du heɓa huunde faa
yottina. 4 Sini to leydi ga o wonnoo
fu, o laatataako almaami, sabo
dey, ina woodi almaami'en wad-
dooɓe dokke kawrooje e Tawreeta
Muusaa. 5 To almaami'en ɓeen
ngollata toon na holla en ko woni
dow kammu. Nokku maɓɓe oon
wo sifa tan. Nde Muusaa ɓadinoo
darnude hukum seedaaku oon
ndeen, Laamɗo sappani mo, wi'i:
«Tinnoɗaa, ngaɗiraa huunde fuu
dow sifa mo kollumaami dow
waamnde oon.»* 6 Ammaa joonin,
Almasiihu halfinaama gollal de-
wal ɓurngal ngal maɓɓe ngaal
woodde, sabo wo curanoowo
yimɓe ley amaana ɓurɗo woodde
oon. Amaana oon waldaa e
arandeejo oon, o yowaama dow
haalaaji gondi e amaana ɓurɗi
woodde. 7 Sini amaana arandeejo
oon laatakeno kiɓɓuɗo fu, walaa
fuu ko ɗiɗaɓo nafata. 8 Ammaa
Laamɗo wo felu yimɓe muuɗum,
wi'i:

«Miin Joomiraaɗo miɗo wi'a
nyalaaɗe ina ngara
ɗe ngaɗammi amaana keso
e yimɓe Israa'iila e yimɓe
Yahuudiya.
9 O nanndataa e amaana mo
ngaɗidinnoomi e maami-
raaɓe maɓɓe
nde ɗowunoomi ɗum'en faa mi
wurtina ɗum'en leydi Misira
ndeen.
Ko kamɓe e ko'e maɓɓe ɓe mbonni
amaana am ɗuum,
miin du mi tottitake ɓe.
Noon mbiimi, miin Joomiraaɗo.»
10 Joomiraaɗo wi'i:
«Inan amaana mo ngaɗidammi e Is-
raa'iilankooɓe caggal balɗe
ɗeen:
Mi wattan jamirooje am e hakkil-
looji maɓɓe,
mi winnda ɗe e ɓerɗe maɓɓe,
mi laatoo Laamɗo maɓɓe,
ɓe laatoo yimɓe am.
11 Katin walaa fuu ko neɗɗo tindina
gondo muuɗum,
maa sakiike mum faa wi'a
ɗum: ‹Hey, anndu Joomi-
raaɗo›,

* **7:26** Laru e sokottu fuu wo gootum. Wo nyakugol ley ko yi'etee e ko yi'ataake.
* **8:5** Wurtagol 25.40.

sabo yimɓe fuu anndan kam,
gilla lo'uɓe faa e tedduɓe.
12 Sabo mi yaafoto lutti maɓɓe,
mi ittan hakkeeji maɓɓe e
hakkillo am fey.»†
13 Ko o haali kabaaru amaana
keso oon ɗuum, o hiiɗɗini amaana
arandeejo oon. Joonin kaa, ko
naywi faa nyoofii ɗuum ɓadake
lallineede.

9

Haala dewal ley amaana kiiɗɗo oon

1 Amaana arandeejo oon ina
joginoo jamirooje kawjiiɗe dewal
Laamɗo, kam e nokkuure dewal
seniinde wonnde to leydi ga.
2 Nokku oon wo hukum mo
cuudi ɗiɗi: arandeeru nduun
wo suudu seniindu inndirtee.
Ɗoon joyyinirɗe fitilla e taabawal
gondungal e buuru cakkaaɗo
ngonnoo. 3 Yeesooru nduun woni
caggal lefol paliingol ngool. Innde
mayru wo nokkuure ɓurnde fuu
senaade. 4 Ley mayru urirde
waɗiraande kaŋŋe e keesuwal
amaana mooytiraangal kaŋŋe
ngonnoo. Ley keesuwal ngaal ina
woodi loongel kaŋŋe goodungel
nyaamdu wi'eteendu «manna»,
kam e sawru Haaruuna wil-
itinnoondu nduun e alluuje ɗe
amaana oon winndaa e muɓɓen
ɗeen. 5 To dow keesuwal toon
na woodi nate maleyka'en ɗiɗo
wi'eteeɓe keruba'en, wo ɓe
maande teddeengal Laamɗo.
Bippeele maɓɓe ina kuuri nokku
ɗo yiiyam ɗaam rufetee faa hak-
keeji njaafee ɗoon. Ammaa en
mbaawaa sifaade kulle ɗeen faa
laaɓa e wakkati o.
6 Noon kulle ɗeen fuu
moyyiniraa. Nyannde fuu al-
maami'en ɓeen ina naata, ina
mburtoo to suudu arandeeru
toon faa ngolla golle muɓɓen.
7 Ammaa ley suudu yeesooru
nduun, Almaami Mawɗo oon tan
naatata e mayru hitaande fuu
nde wootere. Katin du tilay o
naadda e yiiyam kirsamaaji faa o
itta hakkeeji makko, e hakkeeji
yimɓe ɗi anndaano ɗiin. 8 Inan
ko Ruuhu Ceniiɗo sappii e kulle
ɗeen: si suudu arandeeru na
heddii fu, nokku ɓurɗo fuu senaare
oon naatataake. 9 Ɗum fuu wo
ɗum maande ko woni hannden:
sadakaaji nyaamri e kirsamaaji
fuu mbaawaa laaɓinde gaɗoowo
ɗum'en faa tawa ɓernde mum
felataa ɗum. 10 Dewal ngaal ina
haɓɓaa e jamirooje haala nyaamdu
e njaram e lootaade lootaali feere
feere. Jamirooje ɗeen fuu na
kaɓɓaa e ɓanndu tan wanaa e
ɓernde, iɗe njokkee faa nyannde
Laamɗo tabintini huunde heyre.

Haala sadaka ley amaana keso oon

11 Ammaa joonin, Almasiihu
ɓangii, wo Almaami Mawɗo
gaɗanɗo en moyyereeji. O naatii
e hukum ɓurɗo teddude ɓurɗo
hiɓɓude, mo junngo ɓii-Aadama
darnaay, mo jeyaaka e adunaaru
tagaandu ndu. 12 O naatii ley
nokkuure ɓurnde fuu senaade
ndeen. O naaddaay e yiiyam
ndamkoy e nga'oy, wo e yiiyam
makko jaati o naaddi. Hono nii
o rimɗiniri en nde wootere faa
abada. 13 E ley Tawreeta Muusaa,
si yiiyam damɗi e ga'i e ndoondi
nyale duppaange wiccaama e
neɗɗo tuunɗo fu, laaɓinan joomum
ley diina. 14 Ndelle walaa ko haali
haala yiiyam Almasiihu ɗaam! E
baawɗe Ruuhu duumiiɗo oon,
Almasiihu hokkii hoore muuɗum
Laamɗo no kirsamaari ndi walaa
laru. Ɗum waɗi de yiiyam makko
laaɓinan miilooji ɓerɗe meeɗen e
golleeji jaarooji en to maayde, faa
ndewen Laamɗo buurɗo oon.
15 Saabe ɗuum, o laatii curoowo
hakkunde yimɓe e Laamɗo ley
amaana keso oon, faa yimɓe ɓe
Laamɗo noddi ɓeen keɓa ndongu
nduumiingu ngu Laamɗo aadii

† **8:12** Yeremiya 31.31-34.

hokkude nguun. Ɗum fuu ɗum
waɗii sabo goɗɗo maayii, faa
rimɗina woofuɓe e ley amaana
arandeejo oon.
16 Kabaaru ndongu, na tilsi
laamnee joomum maayii. 17 Tilay
ndongu tabita caggal maayde,
sabo ngu tabitataa sanaa tawa
joomum maayii. 18 Ɗum waɗi
de fay amaana arandeejo oon
tabitaay si wanaa yiiyam rufaa.
19 Nde Muusaa hollitinnoo yimɓe
ɓeen jamirooje gonɗe e Tawreeta
ɗeen fuu ndeen, hooyi yiiyam
nga'oy e ndamkoy, jillunduri ɗam
e ndiyam, de suuwiri toon leeɓi
baali boɗeeji e licce hisop, de wicci
dewtere Tawreeta ndeen e yimɓe
ɓeen fuu. 20 O wi'i: «Ɗum woni
yiiyam tabintinoojam amaana mo
Laamɗo yamiri on njokkon oon.»*
21 Hono noon katin, o wicciri
yiiyam e dow hukum ceniiɗo oon,
kam e gineeji dewruɗi Laamɗo ɗiin
fuu. 22 Si goonga, ko ɓuri heewude
ley Tawreeta fu, wo yiiyam laaɓinta
ɗum. Si wanaa yiiyam rufaa fu,
hakke yaafataake.

Haala kirsamaari kiɓɓundi

23 Kulle ɗeen ngoni nate kol-
litooje kulle gonɗe dow kammu
ɗeen, iɗe kaajaa laaɓinireede
yiiyam daabaaji. Ammaa kulle
kammunkooje ɗeen, kam'en kaa
ina kaajaa sadakaaji ɓurɗi noon
woodde. 24 Sabo Almasiihu
naataay e nokkuure dewal seni-
inde nde ɓiɓɓe-Aadama nyiɓi,
nanndunde e goongaare wonnde
dow kammu ndeen. Ammaa,
to kammu toon pay o naati
faa o heedana en joonin yeeso
Laamɗo. 25 Almaami Mawɗo na
naata hitaande faa hitaande e ley
nokkuure ɓurnde fuu senaade
ndeen, na yaada e yiiyam daaba.
Ammaa Almasiihu naatiraay hono
noon faa o ittana hoore makko
sadaka kile keewɗe. 26 Si tawiino
noon fu, Almasiihu torreteno kile
keewɗe gilla e fuɗɗoode adunaaru
faa joonin, ammaa ɗum laatoraaki
noon. O ɓangii nde wootere
tan faa abada faro timmoode
wakkatiiji, faa o itta hakkeeji
yimɓe saabe ko o hokkitiri hoore
makko hono no kirsamaari ni.
27 Cakitte ɓii-Aadama wo maayde
nde wootere, caggal ɗuum, saree.
28 Hono noon, Almasiihu du
hokkitiri hoore muuɗum hono no
kirsamaari ni nde wootere faa
ronndoo hakkeeji yimɓe heewɓe.
O ɓangan ɗiɗaɓerde, de wanaa faa
o ronndoo hakkeeji, ammaa wo faa
o waddana yimɓe doomuɓe garol
makko ɓeen kisindam.

10

1 Tawreeta Muusaa oon wo sifa
moyyereeji garooji ɗiin, wanaa
tagaadi majji pay. Jokkuɓe
Tawreeta ɓeen na ndewra Laamɗo
kirsamaaji wakkatiiji fuu ley
hitaande fuu. Ammaa Tawreeta
oon waawaa hiɓɓinde ɓattoriiɓe
Laamɗo kirsamaaji ɓeen. 2 Si imo
waawnoo hiɓɓinde ɓe, yottingol
sadakaaji yoppeteno. Sabo dey,
si rewooɓe ɓeen laaɓinaama nde
wootere fu, ɓerɗe maɓɓe pelataa ɓe
saabe hakkeeji katin. 3 De wanaa
noon laatorii. Kirsamaaji hitaande
faa hitaande ɗiin miccintinan
yimɓe hakkeeji muɓɓen. 4 Sabo
yiiyam ga'i e damɗi ɗaam waawaa
ittude hakkeeji fey.

5 Ɗum waɗi, wakkati mo Al-
masiihu naati adunaaru oon, wi'i
Laamɗo:

«Wanaa kirsamaaji muuyuɗaa,
wanaa sadakaaji nyaamri
muuyuɗaa,
ammaa a waɗanii kam
ɓanndu.
6 Sadakaaji duppamaaji e
sadakaaji saabe hakke du,
mbelataa ma.»

7 Ndeen, o wi'i:

«Inani kam, mi warii faa mi
waɗa muuyɗe maaɗa, aan
Laamɗo,

* **9:20** Wurtagol 24.8. * **10:7** Jabuura 40.7-9.

no winndiraa ley dewtere
Tawreeta dow am ni.»*
8 O wi'i tafon: «A yiɗaa sadakaaji
kirsaadi, a yiɗaa sadakaaji
nyaamri kam e sadakaaji duppa-
maaji e sadakaaji saabe hakkeeji.
Ɗi mbelataa ma.» O wi'ii ɗum fay
si sadakaaji ɗiin ina kokkiree hono
no Tawreeta yamiri ni. 9 Caggal
ɗuum, o wi'i: «Inani kam, mi
warii faa mi waɗa muuyɗe maa.»
Noon Laamɗo ittiri sadakaaji
arandeeji ɗiin de tabintini sadaka
keso oon. 10 Ko Iisaa Almasiihu
waɗi muuyɗe Laamɗo ɗuum,
laaɓinii en e hakkeeji. Sabo dey, o
hokkii ɓanndu makko laatanoo en
sadaka, o hokkii ndu nde wootere
faa abada.
11 No gollal sadaka aranal ngaal
worri, almaami fuu wo daraniiɗo
golle muuɗum nyannde fuu, ina
yottina sadakaaji ɗiin wakkati
fuu, ammaa ɗi mbaawaa ittude
hakkeeji. 12 Ammaa Almasiihu
hokkirii hoore muuɗum wo
sadaka ittoowo hakkeeji nde
wootere faa abada. Caggal ɗuum,
o jooɗii gere nyaamo Laamɗo.
13 Ɗoon o doomata faa Laamɗo
waɗa o yaaɓa wayɓe mo. 14 Ndelle,
ko o laatii kirsamaari ɗuum, o
hiɓɓinii yimɓe ɓe hakkeeji muɓɓen
laaɓintee ɓeen faa abada.
15 Ruuhu Ceniiɗo du na seedanoo
en ɗum. Sabo o wi'ii tafon:
16 «Joomiraaɗo wi'i:
Inan amaana mo ngaɗidammi e
maɓɓe
e ley balɗe garooje:
Mi wattan jamirooje am e ɓerɗe
maɓɓe,
mi winnda ɗe e hakkillooji
maɓɓe.»
17 O jokkintini katin, o wi'i:
«Mi ittan hakkillo am e hakkeeji
maɓɓe e bonandaaji maɓɓe
fey.»†
18 Wooɗi ndelle, ɗo hakkeeji
njaafaa fu, sadaka ittoowo hak-
keeji walaa katin.

No Laamɗo ɓadortee
19 Saabe ɗuum sakiraaɓe, yiiyam
Iisaa ndufaaɗam ɗaam hokkii
en laawol naatude e nokkuure
ɓurnde fuu senaade ndeen e ɓerɗe
baaltiiɗe. 20 O udditanii en laawol
kesol buurngol, naatirteengol
lefol paliingol ngool, kangol
woni ɓanndu makko nduun.
21 Eɗen njogii Almaami mawɗo
ardinaaɗo suudu Laamɗo nduun.
22 Ndelle, ɓattitoroɗen Laamɗo
ɓerɗe goongaaje e goonɗinal
ngal sikkitiraaka. Sabo ɓerɗe
meeɗen laamnaama, pelataa en
dow ko boni, ɓalli meeɗen du
lootiraama ndiyam laaɓuɗam.
23 Tiigoɗen jikke mo kaaleten haala
muuɗum faa wooɗa, sabo Laamɗo
wo koolniiɗo, waɗan ko aadii.
24 Ndaaren hakkunde meeɗen no
pooɗundurten njinngu e golleeji
lobbi. 25 Taa celen hawritinde no
woɓɓe ngaɗata ni. Ammaa sanaa
cemmbunduren ɓerɗe, sakko ko
nji'oton nyalaande Joomiraaɗo
ndeen ina ɓadoo warude.
26 Sabo si goonga, si eɗen kensoo
eɗen ngaɗa hakkeeji caggal ko
annduɗen goonga faa laaɓi fu,
sadaka ittoowo hakkeeji heddaaki
katin. 27 Ko heddii dey, doomu-
gol kulɓiniingol nyannde kiite,
kam e yiite mannge nyaamoowe
yedduɓe Laamɗo ngeen. 28 Si
neɗɗo salake Tawreeta Muusaa
oon fu, waraama e dow seedaaku
yimɓe ɗiɗo naa tato, yurmataake.
29 Ndelle miilee, sabo ina haani
neɗɗo jukkee jukkungo ɓurngo
noon manngu si yaaɓirii Ɓii
Laamɗo yawaara, huyfinii yiiyam
amaana cenuɗam ɗum ɗaam,
mbonkake Ruuhu gaddoowo
moyyere oon. 30 Sabo eɗen anndi
Laamɗo wi'ii:
«Wo miin jeyi njomnitaari, wo miin
yoɓoyta.»
O wi'i katin:
«Joomiraaɗo saroto yimɓe muuɗum.»‡
31 Hey, saamude e juuɗe Laamɗo
buurɗo oon ina hulɓinii!

† **10:17** Yeremiya 31.33-34. ‡ **10:30** Fillitagol Tawreeta 32.35-36.

32 Miccitee nyalaaɗe mooɗon
arane ɗeen, caggal nde Laamɗo
yaynunoo hakkillooji mooɗon. On
ndurwii ley torraaji keewɗi e mun-
yal. 33 Wakkatiiji oɗon kuyfiniree
jennooje e toonya yeeso yimɓe,
wakkatiiji oɗon njaɓa wondude e
woɓɓe waɗaaɓe noon. 34 Si goonga
du, on cunodake e uddaaɓe ley
kasu, wooɗi on njaɓii teeteede ko
njogiɗon ɗuum fuu. On njaɓirii
ɗum seyo, sabo on anndii oɗon
njogii ko ɓuri ɗuum fuu wooɗude,
ko tabitata faa abada. 35 Ndelle, taa
njoppee hoolaare mon, sabo inde
jogii mbarjaari mawndi. 36 Wo
munyal kaanduɗon. Ndeen si
on ngaɗii muuyɗe Laamɗo fu, on
keɓan ko aadanii on. 37 Sabo ina
winndaa:

«Si waɗii seeɗa fu,
kaanɗo warude oon waran, o
hanndataako.»

Laamɗo wi'ii:

38 «Ponnditaniiɗo kam wuurdan
goondinal,§
ammaa si yeccitake,
ɓernde am yardataako ɗum.»

39 Enen kaa, en njeyaaka e yecco-
tooɓe de kalkee ɓeen. Ɓe njeyaɗen
e muɓɓen dey, goondinɓe faa
yonkiiji muɓɓen ndannee ɓeen.

11

Haala goondinal

1 Goondinal wo tannyorde heɓan
ko yowi jikke e muuɗum, wo
tannyorde ko yi'aay ɗuum ina
woodi. 2 Saabe maggal, Laamɗo
jaɓiri maamiraaɓe meeɗen.

3 Saabe goondinal, paamirɗen
Laamɗo tagirii adunaaru ndu e
ko woni e kammu fuu e konngol
muuɗum. Ko yi'etee, fuu tagi-
raama e ko yi'ataake.

4 Saabe goondinal, Haabiila
ittiranii Laamɗo sadaka ɓurɗo
mo Kayiinu oon. Goondinal
waɗi de Laamɗo hiisorii mo o
ponnditiiɗo nde jaɓannoo mo
sadakaaji makko. Katin, fay ko o
maayi ɗuum, imo heddii waajaade
en faa joonin saabe goondinal
makko.

5 Saabe goondinal, Henok
yeentiniraa dow kammu, meeɗaay
maayde fey. Fay gooto yi'aay mo
katin sabo Laamɗo yeentinii mo.
Si goonga du, Binndi ceedanake
mo, mbi'i illa o yeentinaaka,
imo weli Laamɗo. 6 Si neɗɗo
walaa goondinal, waawaa welude
Laamɗo. Sabo garɗo to Laamɗo
fuu, tilay goondina imo woodi,
goondina o barjoto filotooɓe mo
ɓeen.

7 Saabe goondinal, Nuuhu sehiri
laana faa danna koreeji muuɗum.
O ɗowtanii Laamɗo cappanɗo mo
ko warata, ko yi'aaka tafon ɗuum.
Noon o sarorii adunaaru ndu fuu.
Laamɗo du hiisorii mo o ponndi-
tiiɗo saabe goondinal makko ngaal.

8 Saabe goondinal, Ibrahiima
nootorii noddaango Laamɗo, yehi
to leydi ndi Laamɗo aadanii ɗum
heɓan. De o dilli tawi le o anndaa
fuu to o fonndii. 9 Saabe goondinal,
o jooɗii hono janano e leydi ndi
o aadanaa ndiin. Isiyaaka e
Yaakuuba du njooɗodake e makko
e ley hukumuuji. Kam'en du ngoni
heɓidooɓe e makko amaana gooto
oon. 10 Ibrahiima waɗii ɗum sabo
na heɗinoo ngalluure yowiinde
dow joyyinirde duumiinde nde
Laamɗo diidi de nyiɓi ndeen.

11 Saabe goondinal, Ibrahiima
hokkiraa heɓude yuwdi, fay si
taweede o naywiino, jom suudu
makko Saaratu du wo dimaro-
no. O heɓii yuwdi ndiin sabo o
hoolake Laamɗo yottinan aadi
muuɗum. 12 Ndelle neɗɗo gooto
nayeejo faa ɓaɗii maayde heɓi
yuwdi potundi e koode kammu
heewude. Hono njaareendi maayo
du, ndi limataako.

13 Yimɓe ɓeen fuu maaydii e
goondinal muɓɓen tawi ko Laamɗo

§ **10:38** Habakuk 2.3-4.

aadanii ɗum'en ɗuum tabitaay tafon. Ammaa ɓe kaynake ɗum to woɗɗi, de ɓe kuyani ɗum. Ɓe cemtaay wi'ude wo ɓe hoɓɓe du, wo ɓe weerɓe e adunaaru ndu. 14 Ko ɓe kaaldi noon ɗuum, hollii faa laaɓi iɓe pilanoo ko'e maɓɓe leydi ndi ɓe njeyi. 15 Katin du si hakkillooji maɓɓe ina ngonnoo e leydi ndi ɓe njaltunoo ndiin, iɓe mbaawnoo yeccaade toon. 16 Kaa si goonga, iɓe pooɗanoo leydi ɓurndi woodde, ɗum woni ngonndi dow kammu ndiin. Saabe ɗuum, Laamɗo semtiraay noddireede Laamɗo maɓɓe, moyyinanii ɓe ngalluure.

17 Saabe goonɗinal, nde Laamɗo ndaartindinoo Ibrahiima ndeen, jaɓiri hokkude Isiyaaka faa laatoo kirsamaari. Si goonga, o segilanake hokkude ɓiyiiko korsuɗo oon hono sadaka, fay si Laamɗo na aadanii mo lenyol keewngol. 18 O waɗii ɗum fay ko Laamɗo wi'i mo: «Wo faro Isiyaaka yuwdi maa hiisortee.»* 19 Ibrahiima ina jogorii Laamɗo ina waawi ummintinde ɓiyum Isiyaaka e maayde. Saabe hoolaare ndeen, o wartiranaa ɓiyiiko hono wo ummitiiɗo e maayde.

20 Saabe goonɗinal, Isiyaaka barkiniri Yaakuuba e Isuwa. O faami ko o barkini ɓe ɗuum tabitan jaango.

21 Saabe goonɗinal, nde Yaakuuba ɓadinoo maayde ndeen, barkiniri ɓiɓɓe Yuusufi ɗiɗo ɓeen gooto gooto. O tuugii sawru makko, imo teddina Laamɗo.

22 Saabe goonɗinal, nde Yuusufi ɓadinoo maayde du, sapporii wurtagol ɓiɓɓe Israa'iila leydi Misira. E ley majjum, o tindinii ɓe ɓe kooya yi'e makko.

23 Saabe goonɗinal, saaraaɓe Muusaa cuuɗiri ɗum lebbi tati caggal rimeede muuɗum. Ɓe nji'ii o cukalel lobbel, de ɓe cuusii salaade yamiroore kaananke ndeen.

24 Saabe goonɗinal, nde Muusaa mawnunoo ndeen, salii inndireede taan Fira'awna ɓii ɓiyum debbo. 25 O suɓake wondude e yimɓe Laamɗo ɓeen e ley torraaji muɓɓen diina weltoraade wakkatiyel seeɗa ley hakke. 26 Imo hiisorii huyfineede saabe Almasiihu ɓuri woodde diina jawdi Misira ndiin, sabo hakkillo makko na woni dow mbarjaari ngaroori ndiin.

27 Saabe goonɗinal, o yaltiri leydi Misira tawi o hulaay tikkere kaananke oon. O siini yahude hono imo yi'a Laamɗo mo yi'ataake oon ni. 28 Saabe goonɗinal, o waɗi iidi Faltagol. O yamiri yiiyam wujee e dammbuɗe cuuɗi taa maleyka baroowo oon meema ɓiɓɓe Israa'iilankooɓe artiiɓe rimeede ɓeen.

29 Saabe goonɗinal, Israa'iilankooɓe peyyitiri Maayo Maaliya ngoon dow leydi njoorndi. Ammaa Misirankooɓe tefunooɓe feyyitirde noon ɓeen fuu njoolake.

30 Saabe goonɗinal, lalgaaje mawɗe deenuɗe Yeriko ɗeen caamiri ko Israa'iilankooɓe ngaɗi balɗe jeɗɗi ina piiltoo ɗe ɗuum.

31 Saabe goonɗinal, Rahabu debbo woykuuru oon† daɗiri halkideede e luttuɓe Laamɗo ɓeen, sabo o jaɓɓake Israa'iilankooɓe horooɓe leydi makko ɓeen e dow jam.

32 Ɗume mbi'ammi katin? Wakkati o heyataa kam faa mi haala kabaaru Gideyon e Barak e Samson e Yefta e Daawda e Samuwiila, kam e annabaaɓe heddiiɓe. 33 Yimɓe ɓeen fuu, wo goonɗinal waɗi ɓe njaalii kaanankooɓe, ɓe laamorii fonnditaare, ɓe keɓi ko Laamɗo aadii ɗuum. Kangal waɗi de ɓe muɓɓi kunnduɗe dawaaɗi ladde, 34 ɓe

* **11:18** Fuɗɗoode 21.12. † **11:31** Maanaa woykuuru wo pijoowo joɓeteeɗo ceede.

nyifi giiteeli ul'ultooji, ɓe ndaɗi e mbelndi kaafaahi. Ɓe tampii de ɓe keɓi semmbe. Ɓe laatii suusuɓe ley wolde, ɓe ndiiwi konuuji garɗi to maɓɓe ɗiin. 35 Saabe goondinal, rewɓe woɓɓe keɓiri maayɓe muɓɓen ummintinaa. De yimɓe woɓɓe le, torraama faa maayi saabe goondinal ngaal. Ɓe njaɓaay heefordinde faa ɓe ndannee, sabo iɓe pooɗanoo iirtagol ɓurngol woodde. 36 Woɓɓe katin njalnoraa, piyaa dorri. Woɓɓe ngeyyaa, ngattaa ley kasu. 37 Woɓɓe maɓɓe paɗɗaa kaaye faa maayi. Woɓɓe tayiraa garjaaje. Woɓɓe mbardaa kaafaaje. Iɓe njiiloo iɓe ɓornii guri be'i e baali, ɓe talkaaɓe, ɓe torraaɓe, ɓe waɗaaɓe ko boni. 38 Wo ɓe yiilotooɓe ley laddeeji e ley baamle, ley lohi e ley gayɗe. Yimɓe ɓeen le, adunaaru ndu haandaano e muɓɓen.

39 Yimɓe ɓeen fuu, Laamɗo jaɓii ɗum'en saabe goondinal muɓɓen. Ɗum fuu e taweede, ɓe keɓaay ko Laamɗo aadinoo ɗuum. 40 Ɓe keɓaay ɗum sabo Laamɗo anniyake hokkude en ko ɓuri ɗum. O muuyaay ɓe laatoo hiɓɓuɓe si wanaa ɓe tawdee e meeɗen.

12

No dartaare Joomiraaɗo hollirta njinngu muuɗum

1 Ndelle enen, sini seedeeɓe dow goondinal fotuɓe nii heewude ina piilii en, en njoppa doŋle tedduɗe en fuu e hakke jiiɓuɗo en oon fuu no hoyiri. Njaaren yeeso dow munyal hono no daɗundurteeɗo ni. 2 Ngatten hakkillooji meeɗen dow Iisaa. Kam omtani en laawol goondinal, kam tabintinta goondinal ngaal du. Kanko, saabe ko o yi'i seyo ina heɗii mo ɗuum, o munyii maayde dow leggal palaangal ngaal, o yawi semteende maggal. Joonin, imo jooɗowii gere nyaamo jooɗorgal laamu Laamɗo.

3 Ɗum le, miiloɗon mo, kanko munyanɗo nganyaandi luttuɓe. Miiloɗon mo faa taa on tampu, taa ɓerɗe mooɗon njoppa hoolaare muɓɓen. 4 Oɗon caloo hakke oɗon kaɓa e muuɗum, ammaa on kaɓaaka faa yiiyam doggi tafon. 5 Yalla on njeggitii haala cemmbinooha ka Laamɗo haaldi e mooɗon kaan, onon ɓiɓɓe muuɗum naa? O wi'ii:

«Ɓiyam, nde Joomiraaɗo dartini ma fuu, taa yaw ɗum.
Taa ɓernde maa metta si o felii ma.
6 Sabo Joomiraaɗo dartinan mo horsini,
fiyan mo nanngiri ɓiyum fuu.»*

7 Munyee dartaare ndeen. Inde holla Laamɗo nanngirii on ɓiɓɓe muuɗum. Ɓiɗɗo moy woni mo bammum dartintaa ɗum? 8 Si on ngalaa ley dartaare nde ɓiɓɓe ɓeen fuu ndartintee ndeen fu, on nganaa ɓiɓɓe goongalaaɓe, on nganaa ɓiɓɓe halal. 9 Wooɗi du, ko Baabiraaɓe meeɗen adunaaru ɓeen ndartinannoo en ɗuum, en teddinii ɓe. Sakko Baaba meeɗen jom yonkiiji oon! Wanaa eɗen kaani jaɓande ɗum faa ɓura noon de mbuuren naa? 10 Baabiraaɓe meeɗen ina ndartinannoo en no miilorii ina wooɗi faa ɓooyti seeɗa tan. Ammaa Laamɗo na dartina en faa kawten e muuɗum ley senaare muuɗum. Wo ɓeydaari meeɗen dartinirta en. 11 Wakkati dartingol fuu, ndakam walaa. Naawalla tan woodi. Ammaa caggal ɗuum, ingol waddana jaɓuɓe dartineede ɓeen fonnditaare e jam.

12 Ndelle tinnee, cemmbinɗinon juuɗe mooɗon tampuɗe ɗeen e koppi mon ɗi ngalaa semmbe ɗiin. 13 Moyyinanee koyɗe mon laabi dartiiɗi, faa taa koyngal layoowal seelta, ammaa ngal daɗa.

Sappagol taa neɗɗo waasu moyyere Laamɗo

* **12:6** Banndi 3.11-12.

14 Tinnee, piloɗon wondude
e yimɓe fuu dow jam. Piloɗon
senaare, sabo si on ngalaa nde,
on nji'ataa Joomiraaɗo. 15 Kilnee
taa fay gooto yeccoo gaɗa de
hunngoo moyyere Laamɗo ndeen.
Kilnee taa neɗɗo mooɗon laatoo
hono ɗaɗol kaaɗungol. Sabo si
yaltii fu, na raaɓira yimɓe heewɓe
tooke muuɗum. 16 Kilnee taa fay
gooto mooɗon laatoo jaahili naa
mo walaa kulol Laamɗo hono
Isuwa ni. Kam sonni mawniraagu
muuɗum faa heɓa ko nyaama
nde wootere tan. 17 Oɗon anndi
caggal ɗuum, nde o yiɗunoo
baabiiko barkina mo ndeen, o
jaɓaaka. O waawaay waylitinde
ko o waɗunoo ɗuum fay si o filorii
ɗum e bojji.

18 Onon, on ngaraay to huunde
waawnde meemeede hono no
yimɓe Israa'iila ngardunoo to
waamnde Sinayi. Ɓeen kaa
ngarii to yiite nyanngunge e to
cuddi tekkundi e nimre e henndu
mawndu. 19 Ɓe nanii fuufaango
buututal e daande yuurunde dow
kammu. Nanuɓe daande ndeen
ɓeen nyaagii taa ɓeydanee fay kon-
ngol gootol no poti hulude. 20 Sabo
dey, ɓe kunngake waawtude ko
Laamɗo yamiri toon ɗuum nde
wi'unoo: «Ko meemi waamnde
ndeen fuu, fay si wo daaba, wardee
kaaye.» 21 Goonga du, ko ɓe nji'ata
ɗuum ina hulɓinii faa Muusaa
e hoore muuɗum wi'i: «Mi hulii
sanne faa miɗo diwna.»

22 Ammaa onon, on ngarii
waamnde Siyona. On ngarii
ngalluure Laamɗo buurɗo oon,
ɗum woni Urusaliima gonɗo dow
kammu, to maleyka'en ujunaaje
ujunaaje kawriti ina mbeltodoo.
23 On ngarii e kawrital ɓiɓɓe
arandeeɓe ɓe inde muɓɓen mbin-
ndaa dow kammu ɓeen. On ngarii
to Laamɗo carotoodo yimɓe fuu
oon, on ngarii e yonkiiji fonnditiiɓe
laatiiɓe hiɓɓuɓe ɓeen. 24 On
ngarii to Iisaa curoowo hakkunde
yimɓe e Laamɗo ley amaana keso
oon. On ngarii to yiiyam makko
mbiccaaɗam, ngadduɗam kabaaru
ɓurɗo kabaaru yiiyam Haabiila
njuppiiɗam ɗaam woodde.

25 Ndelle tinnee taa calanoɗon
Kaaldoowo e mooɗon oon. Sabo
salinooɓe cappanɗo ɗum'en dow
leydi ga ɓeen ndaɗaay, sakko enen
si en calanake cappanoowo en
gonɗo dow kammu oon. 26 Arande,
daande makko dimmbii leydi
ndiin. Joonin kaa, o fodake ɗum
ɗo, o wi'i: «Mi dimmban ndi
katin. De wanaa leydi tan, ammaa
kammu e leydi fuu.»† 27 Ko o
wi'i «kilol gonngol katin» ɗuum
ina holla ko tagaa fuu dimmbete
ittee, faa ko dimmbataako ɗuum
heddoo kam tan. 28 Ndelle wo
laamu ngu dimmbataako keɓeten.
Saabe ɗuum, njetten Laamɗo,
ndewren mo no weldata mo tawee
e leeyinkinaare e kulol. 29 Sabo
Laamɗo meeɗen na wa'i hono yiite
halkoowe.

13

Haala waajuuji cakitiiɗi

1 Keddoɗon e yiɗundurde, sabo
on sakiraaɓe. 2 Taa njeebee jip-
pinde weerɓe, sabo woɓɓe ngaɗii
noon mbeerni maleyka'en tawi an-
ndaa yalla wo kam'en. 3 Miccitee
uddaaɓe hono wo on uddida e
muɓɓen. Miccitee torraaɓe du
hono wo on torrida e muɓɓen.

4 Yimɓe fuu teddina dewgal.
Tilay aadi dewgal jogoree laaɓal.
Sabo Laamɗo saroto fijooɓe wonɓe
e dewgal e ɓe ngalaa e dewgal fuu.
5 Cenndon ko'e mon e yidde buuɗi.
Kennyitoroɗon ko njogiɗon, sabo
Laamɗo wi'ii:
«Abada mi yoppataa ma, abada mi
yeebataako ma!»*
6 Saabe majjum, eɗen mbaawi
haalude ɗum ɗo dow hoolaare:
«Joomiraaɗo woni balloowo kam,

† **12:26** Agay 2.6. * **13:5** Fillitagol Tawreeta 31.6, Yoosuwa 1.5

mi hulataa.
Ɗume neɗɗo waawata waɗude kam?»†
7 Miccitee ardiiɓe on, haalanɓe
on konngol Laamɗo ɓeen. Mi-
iloɗon dow no ɓe njooɗorii e
nguurndam maɓɓe faa ɓe ngaɗi
nafaa, nyemmbiton goonɗinal
maɓɓe ngaal.
8 Iisaa Almasiihu waylitataako:
no worrunoo keeŋan ni, worri
hannden, noon du worrata faa
abada. 9 Taa njaɓee waajuuji
feere ɗi on mboowaa nanude
mbosina hakkillooji mon. Ko
ɓuri woodde, semmbe ɓerɗe
mon yuura e moyyere Laamɗo,
wanaa e jamirooje dow nyaamdu.
Jamirooje ɗeen nafaay jokkuɓe
ɗum'en.
10 Eɗen njogii hirsirde teddinir-
teende Laamɗo. Almaami'en
gollooɓe ley hukum ceniiɗo ɓeen
ngalaa laawol nyaamude ko woni
dow mayre. 11 Sabo ley Tawreeta
Muusaa, Almaami Mawɗo na
wadda yiiyam kirsamaaji ley
nokkuure ɓurnde fuu senaade
faa ɗam laatoo sadaka saabe
hakkeeji. Ammaa teewuuji majji
ɗiin, wo yaasin hoɗorde toon
mbuletee. 12 Ɗum waɗi de Iisaa du
maayowi yaasin wuro faa senira
yimɓe yiiyam muuɗum. 13 Ndelle,
njalten tawowen mo yaasin wuro
toon, ndonndoɗen semteende
nde yimɓe ndonndi mo ndeen!
14 Sabo to adunaaru ga en ngalaa
ngalluure duumotoonde, ammaa
eɗen piloo ngalluure waroore
ndeen.
15 Ndelle, ko Iisaa rewrintini en
e Laamɗo ɗuum, manen Laamɗo
wakkati fuu. Manoore ndeen
wo sadaka jettooje, wo toni ɗi
cemtirtaa innude innde muuɗum.
16 Ammaa taa njeebee waɗude ko
woodi. Peccon ko njogiɗon. Sabo
sadakaaji ɗiin ina mbela Laamɗo.
17 Ɗowtanoɗon ardiiɓe on,
njaɓanon ɗum'en, sabo iɓe kaybi
yonkiiji mon. Ɓe kaaltanowan
Laamɗo golle maɓɓe fuu. Accee ɓe
ngollira golleeji ɗiin e seyo, wanaa
e mettorgal. Sabo si ɓe ngaɗirii
ɗum mettorgal fu, nafataa on.
18 Miɗen ŋaaroo on du'aare.
Miɗen tannyori ɓerɗe amin pelaay
min. Si goonga, muuyɗe amin
woni yaarude no woodiri e huunde
fuu. 19 Miɗo ŋaaroo on sanne
ndu'anoɗon kam, yalla Laamɗo
ina hokka kam laawol mi warta e
mooɗon law.

Baynundural

20 Laamɗo jom jam, kam iir-
tini Joomiraaɗo meeɗen Iisaa,
duroowo baali mawɗo oon, iirtinii
mo saabe yiiyam makko tabinti-
noojam amaana duumiiɗo oon.
21 Laamɗo baawɗo ɗum oon, hokku
on ko woodi fuu, faa ngaɗon
muuyɗe muuɗum. O waɗa e
meeɗen ko welata mo saabe Iisaa
Almasiihu. Teddeengal woodan
mo faa abada abadin! Aamiina.

22 Sakiraaɓe, miɗo nyaagoo on
kettindoree waajuuji ɗiin munyal,
sabo ko mbinndanmi on ɗo ɗuum
juutaa sanne.
23 Miɗo anndina on sakiike
meeɗen Timote yoppaama. Si o
yaawii yottaade ga, mi wardan e
makko to mooɗon, min nji'a on.
24 Njowtee ardiiɓe on e seniiɓe
ɓeen fuu. Sakiraaɓe yuuruɓe Itali
ɓeen du ina njowta on.
25 Hinney Laamɗo wondu e
mooɗon, on fuu.

† **13:6** Jabuura 118.6.

Ɓataaki Yaakuuba

Jowtaango

1 Ɓataaki ki to am ƴuuri, miin
Yaakuuba maccuɗo Laamɗo,
maccuɗo Joomiraaɗo meeɗen Iisaa
Almasiihu. Miɗo jowta on, onon
laatiiɓe lenyi sappo e ɗiɗi cankitiiɗi
ley adunaaru.

Haala goondinal e hakkilantaaku

2 Sakiraaɓe am, nde tiiɗallaaji ɗi
kawtaa sii ngari ndaartindaade on
fu, tiigoree ɗum fuu seyo manngo.
3 Sabo oɗon anndi si goondinal
mooɗon ndaartindaama fu, ɗum
riman munyal. 4 Ammaa, sanaa
munyal mon yottoo faa laatoɗon
hiɓɓuɓe, selluɓe e goondinal ɓe hu-
unde fuu nyakaay.
5 Ndelle, si gooto mooɗon
hakkillo muuɗum nyakii fu, ŋaaro
Laamɗo, heɓan. Sabo Laamɗo
wo kokkoowo yimɓe fuu faa
wooɗa, tawa feldaay joomum
ko ŋaarii ɗuum. 6 Ammaa sey
joomum ŋaaroroo goondinal tawee
sikkitiraay, sabo cikkitiiɗo ina
nanndi e bempeyye ɗe henndu
hooyata, ina soggi yaade. 7 Taa
neɗɗo ga'uɗo hono nii miiloo heɓan
fay huunde to Joomiraaɗo. 8 Wo o
neɗɗo jom ɓerɗe ɗiɗi. O anndaa ko
o jokkata: hannden to, jaango ga.

Haala talkaaku e danyal

9 Sakiike goondinɗo si tawii wo
talkaajo fu, mantoroo ko Laamɗo
toowni ɗum. 10 Jom jawdi du, man-
toroo ko Laamɗo leeyini ɗum. Sabo
jom'en jawdi paltorto hono pinndi
ley ngesa. 11 Si naange fuɗii, wulii
fu, yoornan funngo ngoon. Pin-
ndi ndiin saaman, ŋari mayri fuu
ƴuwa. Hono noon du jom jawdi
oon ɗaylirta, golleeji ɗi jokki fuu
mbona.

Haala torraaji e jarribooje

12 Barke woodanii neɗɗo fuu
munyuɗo ley tiiɗallaaji ndaartin-
dotoodi ɗum. Sabo nde o ndaardaa
o jarraaɗo ndeen, o teddinirte
kufune mo Laamɗo aadii hokkude
yiɗuɓe ɗum, ɗum woni nguurndam
nduumiiɗam. 13 Si neɗɗo jarrib-
aama, taa wi'a: «Laamɗo jarribii
kam.» Sabo fay gooto waawaa
jarribaade Laamɗo, woodi kam
du, jarribataako fay gooto. 14 De
ko woni dey, neɗɗo ina jarribee
si muuyɗe muuɗum bonɗe poodii
ɗum, eytii ɗum. 15 Caggal ɗuum,
si muuyɗe bonɗe aawaama fu,
ndiman hakke. De si hakke
mawnii fu, riman maayde.
16 Sakiraaɓe am horsuɓe, taa
accee mbosineɗon. 17 Moyyere
lobbere e dokkal kiɓɓungal fuu, to
dow kammu ƴuurata, to Baabiiwo
taguɗo annooraaji kammu, mo
waylitataako. O nanndaa e
ɗowkiiji baylitotoodi. 18 Saabe
muuyɗe makko o waɗiri en ɓiɓɓe
makko, o rimtiniri en konngol
makko goongawol faa laatoɗen
artiiɓe e ko o tagi.

Haala nanude konngol Laamɗo de jokka

19 Sakiraaɓe am horsuɓe, paa-
mon: neɗɗo fuu yaawa hettin-
daade, de taa yaawa haalude, taa
yaawa tikkude. 20 Sabo tikkere
ɓii-Aadama gollataa ko fonnditii
yeeso Laamɗo. 21 Ndelle, njoppee
huunde fuu ko tuuni e ko boni,
njaɓɓoroɗon konngol ngol Laamɗo
aawi e ɓerɗe mooɗon ngool e
leeyinkinaare. Ingol waawi hisinde
yonkiiji mooɗon.
22 Woodi, taa kaaɗee e het-
tindanaade konngol ngool tan,
ammaa ngaɗon ko ngol wi'i. Si
wanaa noon, on kiilii ko'e mooɗon.
23 Sabo kettintooɗo konngol de
jokkaay ko ngol wi'i, ina wa'i
hono ƴeewoowo hoore muuɗum e
daandorgal de yi'a no yeeso mum
worri. 24 Imo ƴeewa hoore makko,
de si o dillii fu, wakkati gooto o

yeggitan no o wa'i. 25 Ammaa
neɗɗo fuu taykotooɗo yamiroore
hiɓɓunde rimɗinoore ndeen, si
heddake e mayre fu, laatoto hono
golliroowo konngol ngool, wanaa
hono nanoowo tan de yeggita.
Wo oon neɗɗo barkintee e golle
muuɗum.
26 Neɗɗo fuu jogoriiɗo hoore
muuɗum wo diinanke lobbo,
si tawii dawrantaa ɗemngal
muuɗum fu, hiilii hoore mum.
Neɗɗo oon le, walaa fuu ko
nafata e diina muuɗum. 27 Diina
laaɓuka ceniika yeeso Laamɗo
Baaba meeɗen kam woni: wal-
lude rewɓe talkaaɓe ɓe goriraaɓe
muɓɓen maayi e atiime'en ley
ɓillaare muɓɓen, e haybude hoore
muuɗum e tuundi adunaaru.

2

No jom jawdi e talkaajo fuu potiri e meeɗen

1 Sakiraaɓe am, onon goonɗinɓe
Joomiraaɗo meeɗen Iisaa Almasi-
ihu Jom teddeengal, taa ɓurdinee
ɓiɓɓe-Aadama. 2 Si jom jawdi
gattuɗo hootonnde kaŋŋe e kad-
dule lobbe naatii kawrital mon, de
talkaajo ɓorniiɗo kaddule tuunɗe
kam du naatii, noy ngaɗoton? 3 Si
on teddinii ɓorniiɗo kaddule lobbe
oon, on mbi'ii ɗum «Jooɗa, inan
joonnde lobbere», de mbi'uɗon
talkaajo oon «Dara toon» naa «Jooɗa
e leydi ɗakkol koyɗe am», 4 si
on ngaɗirii noon fu, wanaa on
cenndii hakkunde mooɗon naa?
On laatake sarotooɓe ɓe miilooji
bonɗi. 5 Sakiraaɓe am horsuɓe,
kettindee! Talkaaɓe adunaaru ndu
ɓeen, wanaa Laamɗo suɓake ɓe
faa ɓe laatoo danyuɓe goonɗinal,
ɓe naata e laamu Laamɗo mo
Laamɗo aadii hokkude yiɗuɓe ɗum
naa? 6 De onon kaa, on kuyfinii
talkaaɓe ɓeen. Wanaa joomiraaɓe
jawdi ɓeen torrata on naa? Wanaa
kam'en njaarata on yeeso sariya
naa? 7 Wanaa kam'en mbonkotoo
Iisaa mo njogiɗon innde muuɗum
lobbere oon naa?
8 Goonga, on ngaɗii ko wooɗi
si tawii on njokkii yamiroore
laamu Laamɗo mawnde no Binndi
mbiiri nde mbi'unoo: «Njiɗiraa
gondo maa no njiɗirɗaa hoore
maa ni.»* 9 Ammaa si on ɓurdinii
ɓiɓɓe-Aadama, on ngaɗii hakke.
Yamiroore ndeen du na fela on ko
mboofuɗon. 10 Goonga ni, si neɗɗo
jokkii jamirooje fuu, de woofi
gootel majje tan, luttii jamirooje
ɗeen fuu. 11 Sabo Laamɗo biiɗo
«Taa jeenu», kam wi'i katin «Taa
waɗu war-hoore.» Si a waɗaay
jeenu, de a waɗii war-hoore, a
laatake boofuɗo jamirooje ɗeen.
12 Ndelle, kaaldon, ngolliron hono
no yimɓe sardeteeɓe yamiroore
rimɗinoore kaani waɗude ni.
13 Sabo si goonga, nde Laamɗo
sarotoo fu, yurmataako neɗɗo mo
hollaay woɓɓe yurmeende. De
jom yurmeende kaa, walaa fuu ko
huldata sariya.
14 Sakiraaɓe am, si goɗɗo wi'ii
ina jogii goonɗinal de golle makko
hollaay o goonɗinii fu, ɗume ɗum
nafata? Goonɗinal ngaal waawaa
hisinde mo. 15 Si tawii aɗa jogii
sakiike gorko naa debbo de wo
koldo naa wo jolbuɗo, 16 si gooto
mooɗon wi'ii ɗum: «Yahu e jam!
Laamɗo holtine, nyaamne faa
kaaraa,» tawee o hokkaay ɗum ko
haajaa ɗuum, ɗume ɗum nafata?
17 Goonɗinal e hoore muuɗum
du wo noon worri: si ngal walaa
golleeji kollooji ngal fu, ngal
waatii.
18 De si goɗɗo wi'ii ma: «Aan,
wo a jom goonɗinal, miin, mi jom
golle», ndeen, mi jaaboto joomum,
mi wi'a: «Hollam goonɗinal maa
tawee waldaa e golleeji lobbi si
aɗa waawi. Miin du mi hollirte
golle am wo mi goonɗinɗo.»
19 Aɗa goonɗini Laamɗo wo gooto
naa? Gasii! De fay ginnaaji ina
ngoonɗini ɗum de na ndiwna

* **2:8** Lewinkooɓe 19.18.

kulol! 20 Aan pamɗuɗo hakkillo!
Aɗa haajaa holleede no goondinal
ngal waldaa e golle fuu nafataa
faa'e. 21 A miccitaaki no maami
en Ibrahiima ndaardiraa wo
ponnditiiɗo saabe golle muuɗum,
nde yowunoo ɓiyum Isiyaaka
e hirsirde ndeen naa? 22 A
yi'ii goondinal Ibrahiima e golle
muuɗum fuu ina hawri. Woodi
du, golle makko hiɓɓini goondinal
makko. 23 Hono noon Binndi ɗiin
tabitiri nde mbi'unoo: «Ibrahiima
goondinii Laamɗo, de Laamɗo
hiisorii mo saabe majjum wo
o ponnditiiɗo»,† faa o noddiraa
giɗo Laamɗo. 24 Ndelle on nji'ii,
wo e golle neɗɗo ndaardetee wo
ponnditiiɗo, wanaa e goondinal
muuɗum tan. 25 Hono noon
Rahabu, debbo woykuuru oon‡
du. O ndaardaa wo o ponnditiiɗo
saabe golleeji ɗi o gollunoo, nde o
jakkitinoo nulaaɓe ɓeen, de o walli
ɗum'en njaltiri laawol gonngol
de ndaɗi. 26 Goonga ni, hono no
ɓanndu ndu walaa yonki maayiri
noon, goondinal ngal walaa golle
du waatiri.

3

Haala dawrande ɗemngal muuɗum

1 Sakiraaɓe am, taa heewɓe
e mooɗon piloo laataade jan-
nginooɓe. Sabo oɗon anndi
minen jannginooɓe, sariya boofi
amin ɓuran sariya heddiiɓe fuu
naawude. 2 En fuu eɗen mboofa
e laabi keewɗi. Si tawii ina woodi
mo woofataa e ley haala muuɗum,
oon laatii neɗɗo kiɓɓuɗo, baawɗo
dawrande ɓanndu muuɗum fuu.
3 Si en ngaɗii labaale e kunnduɗe
pucci faa ɗi ɗowtanoo en fu,
en ndawranan ɓalli majji fuu.
4 Ndaaree kabaaru laanaaji maayo
du. Fay si iɗi mawni sanne, woodi
keni nyanngudi ina kooya ɗi fu,
wo ooncirgel pamarel tan oonyata
ɗi, dorbotooɗo oon ina waawi
yaarude ɗi ɗo muuyi fuu. 5 Noon
ɗemngal du worri. Wo tergal
pamaral e ɓanndu neɗɗo, de ingal
mantoroo kulle mawɗe. Ndaaree!
Doccel yiite, no foti famɗude ni, ina
waawi wulude ladde mawnde fuu.
6 Ɗemngal du wo yiite. Ingal
tummbii hakkunde ɓanndu, ingal
heewi bonanda, ingal tuunina
ɓanndu fuu. Ingal huɓɓiree yiite
jahannama, ingal wula nguurn-
dam meeɗen fuu. 7 Ɓiɓɓe-Aadama
ina mbaawi dawrande sii daabaaji
fuu. Ɓe ndawranii kulle ladde e
pooli, faa e kulle ladooje e ko woni
ley ndiyam fuu. 8 Ammaa ɗemngal,
fay gooto waawaa dawrande
ɗum. Ɗemngal dawrantaako, wo
ngal baasi bonɗo. Ingal heewi
tooke barooje. 9 Kangal njettirten
Joomiraaɗo Baaba meeɗen, kangal
du kuɗirten yimɓe tagaaɓe dow
alhaali Laamɗo. 10 Hunnduko
wooto yaltinta jettooje e kuddi
fuu. Sakiraaɓe am, ɗum haanaa
worrude noon. 11 Yalla ildude
wootere ina waawi wurtinde
ndiyam mbelɗam e kaaɗuɗam fuu
naa? 12 Sakiraaɓe: yalla yibbi ina
waawi rimude ɓiɓɓe jaytun naa?
Yalla cabiihi ina waawi rimude
yibbi naa? Waawaa. Noon du
ildude haaɗunde waawaa yaltinde
ndiyam mbelɗam.

Haala hakkillo yuurungo to Laamɗo

13 Si jom hakkillo e paamal ina
woni hakkunde mooɗon fu, hollira
ɗum joonnde saahiinde e golleeji
gaɗiraaɗi heese e hakkilantaaku.
14 Kaa si tawii kiram kaaɗɗam
naa yidde hoorem tan woni e
ɓerɗe mooɗon, taa mantoroɗon
on jom'en hakkillo. Ɗum woni
yeddude goonga. 15 Hakkillo
ngo yuuraay to Laamɗo. Wo ley
adunaaru ɗo e muuyɗe yonki e
to Seyɗaani ngo yuuri. 16 Sabo ɗo
kiram mbonɗam e yidde hoorem
tan ngoni fu, ɗoon jiiɓaare e siyiiji

† **2:23** Fuɗɗoode 15.6. ‡ **2:25** Maanaa woykuuru wo pijoowo joɓeteeɗo ceede.

bonanda fuu tawetee. 17 Ammaa
hakkillo ƴuurungo to Laamdo,
arande fuu, wo ngo laaɓungo.
Woodi du, ingo wadda jam. Ingo
heewi heese, ingo heewi newaare,
ingo heewi yurmeende, ingo
rima ko woodi. Ngo ɓurdintaa
yimɓe. Naafikaaku walaa e maggo.
18 Wadooɓe jam ina aawa jam, de
wo fonnditaare laatantoo ɓe tayri.

4

No yiɗugol adunaaru laatorii wanyugol Laamdo

1 Toy bolwole e kalalaaji gondi
ley moodon diin ƴuuri? Wanaa e
muuyde moodon bonde kaɓooje e
ley ɓerde moodon di ƴuuri naa? 2 Si
on muuyii huunde de on keɓaay,
dum saabii odon ngada war-hoore.
Odon kaasidoo de on keɓataa
muuyde moodon, dum saabii odon
ndukida odon kaɓa. On keɓaay,
sabo on nyaagaaki Laamdo. 3 Odon
ŋaaroo de mbaason heɓude, sabo
anniyaaji moodon wo bondi.
Odon piloo heɓude muuyde yonki
moodon tan. 4 Onon jeenooɓe!
Yalla on anndaa yiɗude adunaaru
wo wanyude Laamdo naa? Ndelle,
anniyiido laataade giɗo adunaaru
fuu, wadii hoore muudum ganyo
Laamdo. 5 Taa miilee Binndi diin
wo ɓolum kaalata nde mbi'unoo:
«Laamdo ina hirana ruuhu mo wadi
e meeden oon sanne.» 6 Ammaa,
Laamdo ina ɓeydana en moyyere
ɓurnde mawnude katin. Ɗuum
wadi de Binndi diin ina mbi'a:
«Laamdo na salanoo mawnink-
iniiɓe,
de na hokka leeyinkiniiɓe
moyyere.»*

7 Ndelle, njaɓanee Laamdo.
Calanodon Ibiliisa, ndeen dillan
to moodon law. 8 Ɓattee Laamdo,
ndeen kam du ɓadoto on. Onon
luttuɓe, laaɓinee juude mon. Onon
waduɓe ɓerde didi, laaɓinee ɓerde
mon! 9 Mettinee ɓerde mon,
cunee, mboyee. Ngadon jaleede
moodon bojji, weltaare moodon du
laatoo cunu. 10 Leeyinkinee yeeso
Joomiraado, ndeen toownan on.

11 Sakiraaɓe, taa fay gooto
moodon mbuyka banndum. Nedido
fuu mbuykudo banndum naa
sarii dum, mbuykii jamirooje
Laamdo deen, sarake jamirooje
deen. Si a sarake jamirooje du,
a dowtantaako de, a wadii hoore
maa carotoodo. 12 Gooto tan woni
kokkoowo jamirooje, gooto woni
Carotoodo: kam tan waawi hisinde
e halkude. Aan, wo a moy faa
carodaa gondo maa?

No nedido haaniri wakkilde Laamdo

13 Joonin kettindee, onon
wi'ooɓe: «Hannden naa jaango,
min njahan ngalluure maaniire
e maaniire, min ngada toon
hitaande miden luumoo, min keɓa
tino.» 14 Si goonga, on anndaa
ko laatotoo jaango. Ɗume woni
nguurndam moodon? Wo dum
cuurki ɓanguki wakkatiyel gootel
tan de majji. 15 Inan ko kaannodon
wi'ude: «Si Joomiraado muuyii,
min mbuuran, min ngolla huunde
maani e huunde maani.» 16 De
joonin, odon mawninkinoo, odon
mantoo. Mantoraade hono nii fuu
ina boni. 17 Ndelle, si nedido faamii
ko woodi ko haani wadeede, de
wadaay dum fu, wadii hakke.

5

Haala joomiraaɓe jawdi bonɓe golle

1 Joonin kettindee onon joomi-
raaɓe jawdi, mboyee, ngadon
wullaango saabe mettallaaji
kewtotoodi on. 2 Jawdi moodon
nyolii, kaddule moodon mooyii.
3 Kaŋŋe moodon e cardi moodon
fuunii. Puundi ndiin laatantoo
on seedaaku bonanda moodon,
nyaama terde moodon hono no
yiite ni. On ndesanii ko'e moodon
jawdi ley balde cakitotoode. 4 On

* **4:6** Banndi 3.34.

calake yoɓude gollooɓe gese
moodon njobdi muɓɓen. Inan,
kettindee bullaali maɓɓe! Joomi-
raado jom baawde fuu oon nanii
bullaali tayooɓe gese mon ɓeen.
5 On mbuurdii e muuyooji moodon,
on mbeltake ley adunaaru ndu. On
paynii ɓalli moodon hono kulle,
faa nyannde kirsetee. 6 On carake
fonnditiiɓe de mbardon dum'en.
Fay si kamɓe kaa, ɓe nganaa
yeddooɓe on.

No munyal nafirta

7 Woodi, sakiraaɓe, munyee
faa Joomiraado wara. Miilee
dow demoowo, no hedortoo faa
leydi hokka dum tayri korsundi.
Imo munya faa o heɓa yuwoonde
arandeere e sakitotoonde. 8 Onon
du munyee. Cemmbindinee
ɓerde mon, sabo gartol Joomi-
raado ɓadake. 9 Sakiraaɓe, taa
pelunduree, faa ndadon sariya.
Miccitee, Carotoodo oon ina ɓadii
sanne, imo darii e dammbugal!
10 Sakiraaɓe, miccitee annabaaɓe
haaldunooɓe e innde Joomiraado
ɓeen. Munyal maɓɓe ley torra ina
laatanii on alhaali, faa onon du
munyiron noon. 11 Eden mbi'a
barke woodanii tinniiɓe ɓeen.
On nanii haala tinnaare Ayuuba,
woodi du on nji'ii e ley dum fuu no
Joomiraado fodoranii mo cakitte
lobbe, sabo Joomiraado wo keewdo
yurmeende, jom hinney.

12 Ammaa aranel fuu, sakiraaɓe
am, taa kunee: wanaa hunoraade
kammu,* wanaa hunoraade leydi,
wanaa huunde wonnde. Ammaa
wi'ude «Ayyo» naa «A'aa» tan
ina heya, taa caamon ley sariya
Laamdo.

Haala ŋaaraade Laamdo dow goondinal

13 Yalla won torriido e moodon
naa? O wada du'aare. Yalla
won ceyiido e moodon naa? O
yettira Laamdo jimi. 14 Yalla
won nyawdo e moodon naa? O
nodda mawɓe kawrital goondinɓe,
de ɓe ndu'anoo mo, ɓe ngatta
nebbam dow hoore makko e innde
Joomiraado. 15 Du'aare du'oraande
e goondinal dannan nyawdo
oon, Joomiraado umminan dum.
Si joomum wadiino hakke du,
yaafete. 16 Ndelle, kaalton hak-
keeji moodon hakkunde moodon,
ngadunduron du'aare, yalla odon
cellinee. Du'aare nedido ponndi-
tiido ina jogii baawde wadude kulle
mawde. 17 Annabi Iliyaasa wo
nedido hono meeden. O wadirii
du'aare e tinnaare taa kammu
toɓa. De yuwoonde toɓaay e leydi
faa wadi duuɓi tati e lebbi jeegom.
18 Caggal duum, o wadi du'aare
katin yuwoonde toɓa. De Laamdo
jippini yuwoonde, leydi du fudini ko
tayetee.

19 Sakiraaɓe am, si gooto moodon
wosake laawol goonga, de gododo
wartirii dum fu, 20 paamon gar-
tirdo mo e laawol oon hisinan
yonki makko e maayde, mooytan
hakkeeji makko keewdi.

* **5:12** Hunoraade kammu woni hunoraade Laamdo.

Ɓataaki **Piyeer arandeehi**

1 Miin Piyeer nulaaɗo Iisaa
Almasiihu winndi ɓataaki ki
ɗo yaade to mooɗon, onon ɓe
Laamɗo suɓii, laatiiɓe jananɓe e ley
adunaaru ndu, sankitiiɓe e leyɗe
Ponta e Galaatiya e Kapadokiya
e Aasiya e Bitiniya. 2 Laamɗo
Baaba meeɗen suɓake on, an-
niyake laatoɗon yimɓe muuɗum
toon. Ruuhu muuɗum ina golla
e mooɗon faa laatoɗon seniiɓe,
faa ɗowtanoɗon Iisaa Almasiihu,
laamnireɗon yiiyam muuɗum
mbiccaaɗam e mooɗon.
Laamɗo ɓeydan on moyyere e
jam.

Haala jikke nguurndam ndu-umiiɗam

3 Jettooje ngoodanii Laamɗo
Baaba Joomiraaɗo meeɗen Iisaa
Almasiihu. Dow yurmeende
makko mawnde o hokki en rim-
teede kesum saabe ummitagol
Iisaa Almasiihu e hakkunde
maayɓe, faa keɓen jikke celluɗo.
4 Saabe jikke oon eɗen keɗii
ndongu ngu Laamɗo resani en
dow kammu. Ndongu nguun
mbonataa, tuunataa, ɓuytataako.
5 Baawɗe Laamɗo na reeniri
on saabe goonɗinal mooɗon faa
hisina on. O segilake ɓanginde
kisindam ɗaam e wakkati cakitte
adunaaru ndu.
6 Ley majjum oɗon keewi seyo,
fay si tilsi ɓerɗe mon metta joonin
ley wakkati seeɗa saabe torraaji
feere feere. 7 Torraaji ɗiin kollata
goonɗinal mooɗon na selli. Hono
no kaŋŋe taaynirtee e yiite faa
ndaaree yalla wo dimo, onon
du hono noon ndaartinorteɗon.
Goonɗinal mooɗon du ina ɓuri
kaŋŋe sabo kaŋŋe heddataako.
Caggal oɗon munyi torra, on njet-
tete, on keɓan darja e teddeengal
nyannde Iisaa Almasiihu ɓangi.
8 On nji'aay ɗum de oɗon njiɗi
ɗum. On nji'ataa mo joonin,
ammaa oɗon ngoonɗini mo. Ɗum
hebbini on seyo manngo faltiingo
haaleede. 9 Oɗon ceyorii noon
sabo on keɓan ko keɗiɗon ley
goonɗinal, ɗum woni kisindam
yonkiiji mooɗon.
10 Annabaaɓe pilake faamude
kabaaru kisindam ɗam, ɓe
yamtindii dow majjam faa wooɗi.
Ɓe cappake moyyere nde Laamɗo
fodii hokkude on ndeen. 11 Ruuhu
Almasiihu gonɗo e maɓɓe oon
anndinii ɓe torraaji kewtotooɗi
Almasiihu e teddeengal jokki-
toowal ngaal gilla wakkati majjum
waraay. Annabaaɓe ɓeen pilake
faamude moy warata e ndey ɗum
waɗata. 12 Ammaa Ruuhu oon hol-
lii ɓe ko ɓe mbaajotoo ɗuum wanaa
ko'e maɓɓe ɓe mbaajantonoo,
wo onon ɓe mbaajantoo. Joonin
du, waajotooɓe Kabaaru Lobbo
njottinii on kabaaru oon dow
baawɗe Ruuhu Ceniiɗo yuuruɗo
dow kammu. Fay maleyka'en ina
njiɗi faamude kabaaru oon sanne.

Haala joonnde seniinde

13 Saabe majjum, pindinon
hakkillooji mon faa cegilanoɗon
golle, nanngitoɗon! Njowon jikke
mooɗon fuu dow moyyere nde
Laamɗo hokkoyta on nyannde
Iisaa Almasiihu ɓangowi ndeen.
14 Laatoɗon ɓiɓɓe ɗowtaniiɓe
Laamɗo, taa njeccee e muuyɗe
yonki ɗe ngonnoɗon e muuɗum
arande ɗeen. Ndeen, on anndaano
goonga. 15 Joonin kaa, laatee
seniiɓe e huunde fuu ko ngaɗoton,
hono no Laamɗo nodduɗo on oon
senorii ni. 16 Sabo Binndi ɗiin
mbi'ii:

«Laatee seniiɓe, sabo miin du wo mi
ceniiɗo.»*

17 Oɗon noddira Laamɗo Baaba
mooɗon. Kanko woni carortooɗo
mono fuu e golle muuɗum, o

* **1:16** Lewinkooɓe 11.44-45, 19.2.

ɓurdintaa yimɓe. Ndelle kulee
mo ley ko ngaɗoton fuu, faa
ɗo mbeerka mooɗon haaɗi e
adunaaru. 18 Oɗon anndi on
kaɓɓitaama e nguurndam mon
ɓolam ɗam tawruɗon baabiraaɓe
mooɗon. Coottitaari ndimɗindi
on ndiin wanaa huunde tim-
moore hono cardi naa kaŋŋe.
19 Almasiihu wo laatiiɗo jawgel
kiɓɓungel, ngel walaa malal.
Oon soottitiri on yiiyam muuɗum
tedduɗam. 20 Laamɗo suɓake Al-
masiihu gilla joyyinaay adunaaru,
ammaa e cakitte jamaanuuji
ɗiin Laamɗo ɓanginii mo saabe
mooɗon. 21 Wo saabe makko
ngoonɗinirɗon Laamɗo. Laamɗo
ummintinii mo e maayde de hokki
mo teddeengal. Ndelle goonɗinal
mon e jikke mon fuu ina njowii e
Laamɗo.
22 Ɗowtaare mooɗon goonga
laamnii ɓerɗe mooɗon heɓa njiɗon
sakiraaɓe mon goonɗinɓe, tawee
naafikaaku fuu walaa. Ndelle
njiɗunduree njinngu manngu dow
ɓerɗe laaɓuɗe. 23 Laamɗo waɗi
aawdi e mooɗon de ndimtaɗon
kesum. Aawdi ndiin wanaa tim-
moori, ndi timmataa abada. Kayri
woni konngol Laamɗo buurngol,
duumiingol ngool. 24 Sabo,
«Ɓii-Aadama wo huɗo,
dawla muuɗum du wo pinndi.
Huɗo yooran, pinndi du solan,
25 ammaa konngol Joomiraaɗo
ngool
duumoto faa abada.»†
Konngol ngool woni Kabaaru
Lobbo mo mbaajaɗon oon.

2

1 Saabe majjum, njoppon ko
boni fuu: jamba e naafikaaku e
haasidaaku* e nyoore fuu. 2 No
cukaloy keccoy muuyirta kosam
enɗi inniraaɓe muɓɓen ni, hono
noon onon du haani muuyiron
konngol Laamɗo laaɓungol ngool,
faa mawnon ley kisindam mon
saabe maggol. 3 Sabo Binndi
ɗiin mbi'ii: «on meeɗii hinney
Joomiraaɗo.»†

Haala hayre wuurnde e haala yimɓe seniiɓe

4 Ngaree to Joomiraaɗo. Kanko
woni hayre wuurnde nde yimɓe
calii. Ammaa Laamɗo suɓake
hayre nde, ina horsini nde. 5 Onon
du oɗon nga'i hono no kaaye
buurɗe nyiɓirteeɗe suudu seni-
indu ni. Wo on almaami'en seniiɓe,
waddanooɓe Laamɗo sadakaaji
teddinooji ɗum. Laamɗo na jaɓira
ɗi saabe Iisaa Almasiihu. 6 Sabo
Binndi ɗiin mbi'ii:
«Mi yowan hayre joyyinirde ley Siy-
ona,
hayre suɓaande, horsunde.
Katin du goonɗinɗo nde fuu
semtintaake abada.»‡
7 Onon goonɗinɓe, hayre ndeen
ina horsi e mooɗon. Ammaa ɓe
ngoonɗinaay ɓeen, Binndi ɗiin
mbi'ii ɓe:
«Hayre nde nyiɓooɓe ɓeen calii
ndeen,
wo kayre laatii hoore nyimngo
ngoon.§
8 Hayre ndeen na ferga yimɓe,
na saabanoo ɗum'en boɓɓaade.»*
Iɓe pergoo e mayre sabo ɓe calake
rewude konngol ngool. Wo noon
ɓe podoranaa.
9 De onon kaa, wo on lenyol
cuɓaangol, wo on almaami'en
gollanooɓe Kaananke oon, wo on
lenyol ceniingol, wo on yimɓe ɓe
Laamɗo suɓanii hoore muuɗum.
O suɓake on faa kaalon kabaaru
moyyuki makko, kanko nodduɗo
on yuuwde e nimre warude
e annoora makko kaayniiɗo
oon! 10 Arande on nganaano
yimɓe Laamɗo, de joonin wo on
yimɓe muuɗum. On keɓaayno

† **1:25** Esaaya 40.6-8. * **2:1** Maanaa haasidaaku ɗo wo nganyaandi yuurundi e yiɗande hoorem tan. Joomum yiɗaa goɗɗo heɓa. † **2:3** Jabuura 34.9. ‡ **2:6** Esaaya 28.16. § **2:7** Jabuura 118.22. * **2:8** Esaaya 8.14.

yurmeende makko, joonin kaa on keɓii.

Haala ɗowtanaade hooreeɓe

11 Sakiraaɓe am horsuɓe, wo on hoɓɓe, yimɓe jananɓe ley adunaaru ndu. Saabe majjum, miɗo waajoo on, mboɗɗoɗon muuyɗe yonki, sabo wakkati fuu iɗe piloo halkude yonkiiji mooɗon. 12 Ngaɗee needi hakkunde yimɓe ɓe ngoondinaay ɓeen. Si on ngaɗii noon fu, fay si ɓe peldi on ko boni, ɓe nji'an golleeji mooɗon lobbi, de ɓe teddina Laamɗo nyannde ɓangani ɓe.

13 Njaɓanee kaanankooɓe ɓeen fuu saabe Joomiraaɗo, gilla e kaananke ɓurɗo toowde, 14 faa e hooreeɓe nelaaɓe muuɗum. Sabo kaananke nelii ɓe faa jukkoo waɗooɓe ko boni, de yetta waɗooɓe ko wooɗi. 15 Sabo ko woni muuyɗe Laamɗo dey, muɓɓiron kunnduɗe fuuyɓe majjuɓe e golleeji mooɗon lobbi. 16 On ndimɗinaama, ammaa kaybee taa ndimaaku mooɗon saabanoo on gollude ko boni. Ngorron no maccuɓe Laamɗo ni. 17 Teddinee yimɓe fuu, njiɗee sakiraaɓe goondinɓe ɓeen, kulee Laamɗo, teddinee kaananke mawɗo oon.

Haala jokkude Iisaa Almasiihu

18 Maccuɓe, ɗowtanee joomiraaɓe mooɗon, teddinon ɗum'en, wanaa joomiraaɓe mooɗon lobbuɓe newiiɓe ɓeen tan, ammaa fay oonyiiɓe ɓeen du. 19 Sabo neɗɗo mo toonyaaki, si torraama de munyiri saabe miilaade Laamɗo fu, waɗii ko wooɗi. 20 Si tawii a toonyiiɗo de munyuɗaa piiɗe fu, teddeengal fuu walaa e majjum. Ammaa si on ngollii ko wooɗi de munyuɗon torraaji saabe ɗuum fu, Laamɗo ina yiɗi ɗum. 21 Ɗum Laamɗo noddiri on, sabo Almasiihu torriraama saabe mooɗon. O hollii on laawol faa njokkon koyɗe makko. 22 Abada o luttaay, abada hunnduko makko du wurtinaay fewre. 23 Nde ɓe njennunoo mo ndeen, o yennitaaki ɓe. Nde ɓe torrunoo mo ndeen, o yomnitaaki ɓe e haala. O heɗorake ɓe Laamɗo carortooɗo laaɓal oon. 24 Almasiihu e hoore muuɗum ronndorake hakkeeji meeɗen e ɓanndu muuɗum dow leggal palaangal, faa maayanen hakkeeji, mbuuranen fonnditaare. On ndannaama saabe barme makko. 25 Arande, wo on baali majjuɗi, joonin kaa on ngartii to Duroowo kayboowo yonkiiji mooɗon.

3

Haala mbooɗirka hakkunde goriiyo e deekiiyo

1 Hono noon onon rewɓe du, ɗowtanee goriraaɓe mooɗon. Ndeen si woɓɓe maɓɓe nganaa jokkuɓe konngol Laamɗo fu, golle mon ina waawi waylitinde ɓe, tawee fay haala waɗaay. 2 Ɓe nji'an no ngorruɗon e laaɓal e yaage. 3 Taa nyaayo mooɗon laatoo nyaayo yi'eteengo: moorli, soɗaade e ɓornaade kaddule ŋarɗuɗe. 4 Tinnee e soɗagol cuuɗiingol faa ɓerɗe mon coɗoroo jam e heese, ɗum woni soɗagol ngol timmataa. Ngool woni soɗagol korsungol to Laamɗo. 5 Arande, wo noon rewɓe seniiɓe nyaayirannoo, yowuɓe jikke muɓɓen e Laamɗo ɓeen. Ɓe njaɓanii goriraaɓe maɓɓe, 6 hono no Saaratu ɗowtoranii gorum Ibrahiima faa ina noddira ɗum joomum ni. Si on ngollii ko wooɗi de on accaay fay huunde hulɓina on fu, on laatake ɓiɓɓe makko, kanko Saaratu.

7 Onon worɓe du, ko ngondoton e deekiraaɓe mon fu, paamon debbo fotaa e gorko semmbe. Teddinee ɓe sabo onon e maɓɓe fuu on kawtu moyyere, ɗum woni nguurndam ngoongalajam. Ngaɗiron noon, taa fay huunde haɗa du'aawuuji mon njaabeede.

Haala torreede saabe laawol lobbol

8 Ko jokkiti dey, on fuu laatee
hakkillo wooto, moyyunduron,
njiɗunduron njinngu sakiraagu,
njurmunduree, leeyinkinoɗon.
9 Taa njomnitoɗon ko boni, taa
njennitee jennuɗo on. Ammaa
mbarkinon joomum, sabo wo
ɗuum Laamɗo noddiri on, faa
hokka on barke. 10 Sabo Binndi
ɗiin mbi'ii:
«Jiɗuɗo heddoraade nguurndam lobbam
e nyalaaɗe belɗe fuu,
nanngita ɗemngal muuɗum e ko boni,
nannga hunnduko muuɗum e pene,
11 woɗɗoo ko boni, waɗa ko moyyi,
filoo jam de tinnoo e majjam.
12 Sabo Joomiraaɗo ina ndaara fonnditiiɓe,
ina hettindoo du'aawuuji muɓɓen,
de na salanoo waɗooɓe ko boni ɓeen.»*
13 Ɗum le, moy waɗata on ko
boni si on tinnake e ko woodi?
14 Ammaa si tawii on torraama
saabe fonnditaare fu, barke na
woodani on. Taa kulee yimɓe
ɓeen, taa hakkillooji mooɗon mbemmboo. 15 Teddinee Almasiihu e
ɓerɗe mooɗon: wo o ceniiɗo, wo
o Joomiraaɗo meeɗen. Wakkati
fuu, tawa oɗon cegilanii jaabaade
neɗɗo fuu yamuɗo on sabaabu
jikke mo ngonɗon e muuɗum
oon. 16 Njaaboroɗon ɓe heese e
yaage, tawee walaa fuu ko ɓerɗe
mooɗon peldata on. Ndeen yimɓe
buykooɓe golleeji mooɗon lobbi
saabe Almasiihu ɓeen cemtan dow
majjum.
17 Torreede e ley golleeji lobbi,
si tawii wo ɗum muuyɗe Laamɗo,
ɓuri torreede e ley golleeji bondi.
18 Sabo Iisaa Almasiihu e hoore
muuɗum maayii saabe hakkeeji yimɓe jamaanuuji fuu nde
wootere faa abada. Ponnditiiɗo
oon maayanii ɓe ponnditaaki
ɓeen, faa o yaara en to Laamɗo.
Fodde ɓanndu, wo o baraaɗo, de
o ummitiiɗo e Ruuhu. 19 Wo e
baawɗe Ruuhu oon du Iisaa yaari
waajowii yonkiiji uddaaɗi ley
kasu. 20 Yonkiiji ɗiin luttii Laamɗo
e jamaanu Nuuhu. Tawi Laamɗo
munyanii ɗi sanne, nde Nuuhu
sehannoo laana muuɗum mawka
kaan ndeen. Yimɓe seeɗa naati
de kisi e ndiyam ɗaam, njeetato
tan. 21 Ɗum fuu ɗum waɗii faa
ɗum holla lootagal batisima gilla
waraay. E ley maggal on kisii
saabe ummitagol Iisaa Almasiihu.
Lootagal batisima ngaal wanaa
ittude tuundi ɓanndu, ammaa
wo amaana mo neɗɗo nanngidi
e Laamɗo e ɓernde laaɓunde.
22 O yeentowii dow kammu, imo
jooɗii gere nyaamo Laamɗo. Imo
laamii maleyka'en e kaanankooɓe
e jogiiɓe baawɗe fuu.

4

Haala nguurndam kesam

1 Almasiihu yarii torra ley
ɓanndu muuɗum. Ndelle onon
du kooyon anniya hono no makko
ni, cegilanoɗon torra. Sabo si
neɗɗo torraama ley ɓanndu fu,
seedii e hakkeeji. 2 Ndeen selan
jokkude muuyɗe terɗe, de jokka
muuyɗe Laamɗo haddi nguurndam muuɗum fuu. 3 Nguurndam
mooɗon paltiiɗam ɗaam heyii
on, on ngaɗiino ko yimɓe ɓe
anndaa Laamɗo ɓeen njiɗi fuu.
On mbuurdii e rafi semto e
muuyɗe terɗe e sulagol e fijirde
bonnde e yarngo bonngo e dewal
tooruuji nyiddiniingal. 4 Ko
celuɗon tawdeede e maɓɓe e ley
golleeji cemtiniiɗi cattuɗi ɗuum
haaynake ɓe sanne, ɗuum waɗi
de iɓe mbonkoo on. 5 Ammaa
ɓe ndaroyto yeeso Laamɗo, cegilaniiɗo saraade wuurɓe e maayɓe
fuu oon. 6 Ɗum waɗi de fay
maayɓe ɓeen kaalanaa Kabaaru

* **3:12** Jabuura 34.13-17.

Lobbo oon. Ndeen, fay si ɓe caraa
sariya maayde hono no yimɓe fuu,
ɓe mbuuran ley ruuhu hono no
Laamɗo wuurdi ni.
7 Timmoode huunde fuu ɓadake.
Ndelle, kakkilon, nanngitoɗon, faa
keddoɗon e du'aare. 8 Ko artii
ɗum fuu, njiɗunduron sanne, sabo
njinngu na sudda hakkeeji keewɗi.
9 Mono fuu jaɓa weeraneede tawee
on ŋormaaki dow majjum.
10 Mono e mooɗon fuu heɓii
dokke feere feere. Ngolliron
dokke ɗeen faa nafon woɓɓe, hono
no kawjotooɗo lobbo, kalfinaaɗo
moyyere Laamɗo heewnde sifa.
11 Kaaloowo ley kawrital fuu, ina
haani haalude haalaaji Laamɗo.
Golloowo fuu, ina haani gollirde
semmbe mo Laamɗo hokki ɗum
oon. Ɗum fuu wo faa Laamɗo
teddinee e ley huunde fuu, ted-
diniree saabe Iisaa Almasiihu. Wo
teddeengal e baawɗe ngoodan
Iisaa Almasiihu faa abada abadin!
Aamiina.

Haala seyaade ley torraaji

12 Sakiraaɓe am horsuɓe, taa
torra ndaartindotooɗo on naawɗo
hono no yiite oon haaynoo on,
hono wo ɗum huunde nde haanaa
laataade. 13 Ammaa ceyee sabo
ko kawtuɗon e Iisaa Almasiihu tor-
raaji joonin ɗuum, faa ceyoɗon
sanne ley ilinaali nde teddeengal
makko ɓangi.
14 Si on kuyfinaama saabe innde
Almasiihu, barke na woodani
on. Sabo Ruuhu tedduɗo, ɗum
woni Ruuhu Laamɗo, ina woni
dow mooɗon. 15 Taa fay gooto
mooɗon torree saabe waɗii war-
hoore maa wujjii maa waɗii ko
boni maa naatii ko walanaa ɗum.
16 Ammaa si gooto mooɗon tor-
raama saabe wo Almasiyankeejo
fu,* taa semtira ɗum, njettee
Laamɗo saabe innde ndeen.
17 Joonin wakkati mo Laamɗo
fuɗɗata saraade yimɓe yottake. To
yimɓe rewooɓe mo ɓeen o fuɗɗirta.
Si sariya oon fuɗɗirii en enen,
noy timmirta e dow ɓe njokkaay
Kabaaru Laamɗo Lobbo ɓeen?
18 Binndi ɗiin mbi'ii:
«Si hisinde fonnditiiɓe tiiɗii,
ɗume hewtotoo yedduɓe
Laamɗo e luttuɓe?»†
19 Ndelle si wo nii ɗum worri,
neɗɗo fuu torraaɗo ley muuyɗe
Laamɗo halfina hoorem e Taguɗo
koolniiɗo oon, heddoo e waɗude ko
woodi.

5

Haala waaju yaade to mawɓe

1 Miɗo waajoo mawɓe wonduɓe e
mooɗon ɓeen ɗum ɗo, sabo miin du
mi mawɗo, mi seedakeno torraaji
Iisaa Almasiihu, mi tawdete e
teddeengal ɓanginoyteengal ngaal
du. 2 Nduron coggal ngal Laamɗo
halfini on ngaal. Kaybon ngal.
Taa ndurdon ngal tilay, ammaa
ndurdon ngal yardaamuye no
Laamɗo yiɗiri ni. Taa ndurdon
ngal faa keɓon kaalisi tan, ndurdon
ngal e semmbe ɓerɗe mon. 3 Taa
ndooldee coggal ngal Laamɗo
halfini on ngaal, ammaa ngaɗon
alhaali lobbo e maggal faa ngal
jokka. 4 Ndeen si Duroowo mawɗo
oon ɓangowii, on keɓan kufune
teddeengal mo bonataa abada.
5 Hono noon onon jokolɓe,
njaɓee yamiroore mawɓe. On fuu,
ngondon e leeyinkinaare hakkunde
mooɗon, sabo Binndi ɗiin mbi'ii:
«Laamɗo na salanoo mawnink-
iniiɓe,
de na hokka leeyinkiniiɓe
moyyere.»*
6 Ndelle, leeyinkinanee Laamɗo
jom semmbe oon, faa toowna on
si wakkati cuɓaaɗo oon yottake.
7 Paɗɗee kaɓɓu-ko'uuji mooɗon
ɗiin fuu yeeso Laamɗo, sabo imo
hakkilani on.
8 Ndeentee, kakkilon! Sabo
ganyo mooɗon Ibiliisa ina waɗa
yaha-warta hono no laddeeru

* **4:16** Almasiyankeejo ina fiirta jokkuɗo Almasiihu. † **4:18** Banndi 11.31. * **5:5** Banndi 3.34.

yolbundu ni, ina filoo mo nyaama.
9 Kabdon e mayru, tinnoɗon e
goonɗinal mooɗon, sabo oɗon
anndi sakiraaɓe mooɗon sankitiiɓe
e adunaaru ndu ɓeen, kam'en du
ina ngondi e torraaji ɗiin.
10 Nde torraɗon faa ɓooyti
seeɗa fu, Laamɗo jom hinney
fuu, nodduɗo en faa ngonden e
teddeengal muuɗum duumiingal
ley kawtal Iisaa Almasiihu, kam
hiɓɓinta on. Kam darnata on,
sellina ɓerɗe mon, tabintina on.
11 Wo baawɗe ngoodan mo faa
abada! Aamiina.

Baynundural

12 Silas mo tiigoriimi wo sakiike
koolniiɗo walli kam winndande on
ɓataaki ndaɓɓi ki, faa mi sellina
ɓerɗe mon, mi hokka on tannyoral:
kabaaru mo mbinndumi oon wo
hinney Laamɗo goongaajo. Keddo-
dee e majjum!
13 Kawrital goonɗinɓe gonngal
Baabiila, ngal Laamɗo suɓii no
suɓorii on ni, ingal jowta on.
Marku ɓiyam oon du ina jowta on.
14 Njowtunduron jowtaali gonduɗi
e njinngu.
Jam wondu e mooɗon, onon
hawtuɓe e Iisaa Almasiihu ɓeen
fuu.

Ɓataaki **Piyeer** ɗiɗaɓi

1 Ɓataaki ki to am yuuri, miin
Simon Piyeer. Mi maccuɗo Iisaa
Almasiihu, mi nulaaɗo muuɗum.
Miɗo jowta on, onon heɓuɓe
goonɗinal korsungal hono ngal
amin ngaal saabe fonnditaare
Iisaa Almasiihu, Laamɗo meeɗen
kisinoowo en oon. 2 Laamɗo
hebbin on moyyere e jam e ley
ko anndudon mo ɗuum, e ko
anndudon Joomiraaɗo meeɗen
Iisaa ɗuum.

No goonɗinɓe kaaniri wuurdude e kulol Laamɗo

3 E baawɗe Joomiraaɗo keɓirɗen
huunde fuu ko kaajaɗen, faa
mbuurden e kulol Laamɗo. En
keɓirii ɗum saabe ko anndudon
Laamɗo, noddirɗo en teddeengal
muuɗum e moyyuki muuɗum
oon. 4 E ley teddeengal makko
e moyyuki makko o hokkii en
amaanaaji korsuɗi, mawɗi sanne.
O waɗanii on ɗi faa ndaɗon
bonanda kalkoowo mo muuyɗe
bonɗe ndimi gonɗo e adunaaru
ndu, de kawton e Laamɗo alhaali.
5 Saabe ɗuum, tinnoɗon faa wooɗa,
ɓeydon e dow goonɗinal mooɗon
ngaal moyyuki, e dow moyyuki
kiin anndal, 6 e dow anndal ngaal
nanngitaare, e dow nanngitaare
ndeen munyal, e dow munyal
ngaal kulol Laamɗo, 7 e dow kulol
Laamɗo ngool yiɗugol sakiraaɓe,
e dow yiɗugol sakiraaɓe ngool,
njinngu kuuɓungu. 8 Si sifaaji
lobbi ɗi ina ngoni e mooɗon, wooɗi
na ɓeydoo, ɗi kaɗan on laataade
waatuɓe ɓerɗe ɓe nafataa e ley
anndugol mooɗon Joomiraaɗo
men Iisaa Almasiihu. 9 Sabo
neɗɗo fuu mo sifaaji ɗiin ngalaa e
muuɗum wo bumɗo naa pamɗuɗo
jiiɗe, sabo yeggitii Laamɗo laaɓinii
ɗum e hakkeeji muuɗum paltiiɗi
ɗiin.
10 Ndelle sakiraaɓe, onon kaa,
tinnoree no mbaawruɗon fuu
e tabintinde noddaango ngo
Laamɗo noddi on to muuɗum
ngoon, e ko o suɓii on ɗuum
du. Sabo si on ngaɗii ɗum on
pergataako abada! 11 Hono nii
Laamɗo jaɓɓortoo on e teddeen-
gal manngal de naaton laamu
Joomiraaɗo men Iisaa Almasiihu
kisinoowo en nduumiingu.
12 Ndelle, fay si tawi oɗon anndi
kulle ɗeen, oɗon keddii e goonga
mo keɓuɗon oon, mi miccintinan
on ɗe wakkati fuu. 13 Mi yi'ii ina
tilsi mi findina hakkillooji mooɗon
faa miccitoɗon ɗum si miɗo heddii
miɗo foofa. 14 Sabo miɗo anndi mi
ɓooyataa e adunaaru katin, dow no
Joomiraaɗo men Iisaa Almasiihu
holliri kam ni. 15 Ndelle mi waɗan
ko mbaawumi fuu, faa si mi dillii
adunaaru fu, oɗon mbaawa micc-
itaade kulle ɗeen wakkati fuu.

No haala annabaaɓe dow Almasiihu tabitiri

16 Nde min anndinnoo on garol
Joomiraaɗo men Iisaa Almasiihu
e baawɗe muuɗum ndeen, min
njokkaay fillaaji nyeenyuɗi. Gite
amin jaati min njiiri manngu
makko! 17 Laamɗo Baabiiwo
hokkii mo teddeengal e darja.
Wakkati oon daande Laamɗo jom
darja mawɗo oon hewtii mo, de
wi'i: «O wo Ɓiyam mo korsinmi,
mo ceyortoomi.» 18 Daande ndeen
yuurii dow kammu. Minen e ko'e
amin, min nanii nde, sabo wakkati
oon miɗen ngondi e makko dow
waamnde seniinde toon.
19 Ɓum fuu ɓeydanii min katin
tannyorde ko annabaaɓe ɓeen
kaalnoo ɗuum. Ndelle sanaa ngat-
ton hakkillooji mooɗon e dow ma-
jjum, sabo haalaaji maɓɓe ina nga'i
hono lampal jaynoowal ley nimre,
faa pooyngol yayna, de hoodere

* **1:19** Hoodere fajiri ndeen woni Almasiihu, jaynoowo ley ɓerɗe goonɗinɓe ɗum. Ndaaree Holleede Yuhanna 22.16.

fajiri jalba ley ɓerɗe mooɗon.* 20 Aranel fuu, paamon ko winndaa
ley dewte annabaaɓe ɗuum fuu
yuuraay e ko'e muɓɓen. 21 Sabo fay
nde wootere konngol annabaaɓe
yuuraay e muuyɗe ɓii-Aadama,
ammaa wo Ruuhu Ceniiɗo waɗi
de annabaaɓe ɓeen kaalti konngol
yuurungol to Laamɗo ngool.

2

Haala annabaaɓe fewreeɓe e halkere muɓɓen
(Yahuuda 4-13)

1 No annabaaɓe fewreeɓe
ngorrunoo e ley lenyol Israa'iila
ngool ni, hono noon waajotooɓe
fewreeɓe ngorroyta e ley mooɗon.
Ɓe cornan e ley mooɗon jannde
fewreere halkoore. Ɓe njeddan fay
Joomii ɓe cooduɗo ɓe oon. Hono
noon ɓe pooɗiranta ko'e maɓɓe
halkere yaawunde. 2 Heewɓe
njokkan e rafi semto maɓɓe ngoon.
Saabe maɓɓe laawol goonga
ngool mbonkete. 3 Eelgal* maɓɓe
waddanan ɓe haalde pene faa ɓe
luumtoroo on. Ammaa jukkungo
maɓɓe saraama ɓooyii, halkere
maɓɓe ina doomi ɓe.
4 Miccitoɗon, Laamɗo accaay
maleyka'en luttunooɓe ɓeen. Ko
o waɗi dey, o geyyirii ɓe callali,
o faɗɗi ɓe ley nimre jahannama
faa nyannde darngal. 5 Miccitoɗon
du, o accaay adunaaru arandeeru
nduun. Ko o waɗi dey, o reenii
Nuuhu baajotooɗo fonnditaare
oon e yimɓe njeɗɗo woɓɓe, de o
wayli ilam tuufaandu faa halki
adunaaru yeddundu mo nduun.
6 Laamɗo sarii gure ɗiɗi Sodoma e
Gomoora. O halkirii ɗum'en yiite
faa laatii ndoondi, faa ɗe laatanoo
yeddooɓe mo waroo ɓe fuu maande
ko hewtata ɗum'en. 7 E ley majjum,
o dannii Luudu ponnditiiɗo oon.
Ɓernde muuɗum metti saabe
golleeji bonɓe ɓeen cemtiniiɗi.
8 Wo o koɗuɗo hakkunde bonɓe
ɓeen, o ponnditiiɗo. Ɓernde
makko laaɓunde ndeen ina metta
nyalooma pinɗo fuu saabe golleeji
maɓɓe bonɗi ɗi o yi'ata e ɗi o
nanata.
9 Ɗum fuu ina holla Joomiraaɗo
ina waawi reenude ɗowtaniiɓe
ɗum ɓeen e ndaartindooje, ina
waawi katin resande oonyiiɓe
ɓeen jukkungo faa nyannde
darngal, 10 sakko doggooɓe caggal
muuyɗe terɗe tuunɗe, huyfinɓe
hoorewaaku Joomiraaɗo ɓeen.

Waajotooɓe fewreeɓe ɓeen cem-
tataa, ina mawnitoo, ɓe kulataa
mbonkaade tedduɓe wonɓe dow
kammu. 11 Ammaa maleyka'en
ina ɓuri ɓe semmbe e baawɗe, de
fay e noon mbonkataako tedduɓe
ɓeen faa kiitoo ɗum'en yeeso
Joomiraaɗo. 12 De yimɓe ɓeen kaa,
iɓe nanndi hono daabaaji ladde ɗi
ngalaa hakkillo, jokkooji taguuji
muɓɓen, dimiraaɗi faa nanngee,
mbaree. Iɓe mbonkoo ko ɓe
anndaa. Laamɗo halkiran ɓe hono
no daabaaji ladde ɗiin kalkirtee ni.
13 Ɓe torrii woɓɓe, wooɗi kamɓe du
ɓe keɓan torra faa laatoo njobdi
maɓɓe. Iɓe ceyoroo muuyɗe terɗe
maɓɓe bonɗe fay ley nyalooma.
Si ɓe njooddake e mooɗon e ley
kawrital nyaamdu, iɓe ceyoroo
jamba maɓɓe. Iɓe laatanii on gacce
e laru†. 14 Ɓe tampataa yeewude
rewɓe woɓɓe, ɓe celataa waɗude
junuuba. Mo goonɗinal muuɗum
walaa semmbe fuu, ɓe nanngiran
ɗum e eytooje. Ɓerɗe maɓɓe
wo boowɗe eelgal. Wo ɓe ɓiɓɓe
huɗaaɓe. 15 Ɓe celii laawol pon-
nditiingol ngool, ɓe majjii saabe
ko ɓe njokki laawol Balaama‡ ɓii
Bosora, jiɗuɗo yoɓeede faa waɗa
ko boni. 16 Ammaa annabaajo oon

* **2:3** Maanaa eelgal ɗo wanaa ŋaaraade, wo muuyude naa suunaade ko jeyaa. † **2:13** Laru e sokottu fuu wo gootum. Wo nyakugol ley ko yi'etee e ko yi'ataake. ‡ **2:15** Balaama janngini kaananke wuro wi'eteengo Mowap oon jarribaade Israa'iilankooɓe faa ɓe naata ley jeenu e dewal tooruuji.

felaama dow hakke muuɗum, sabo
araawa mum haaldii e muuɗum e
daande neɗɗo de haɗi ɗum waɗude
puuyndam.
17 Waajotooɓe fewreeɓe ɓeen
wo ɓulli ɗi ngalaa ndiyam, wo
ɓe duule ɗe henndu soggata,
nimre ɓurnde fuu niɓɓude ɓe
ndesanaa. 18 Iɓe piloo jarribaade
yimɓe e dow haalaaji mawɗi
ɓoli. Iɓe nawtoroo muuyɗe terɗe
cemtiniiɗe faa ɓe eyta yaltuɓe
ko ɓooyaay hakkunde majjuɓe.
19 Iɓe aadanoo ɗum'en ndimaaku,
tawee kamɓe e ko'e maɓɓe, wo ɓe
maccuɓe bonanda. Sabo mono
fuu wo maccuɗo ko jaalii ɗum.
20 Ina waawi taweede ɓe ndaɗirii
e tuundi adunaaru saabe anndude
Joomiraaɗo meeɗen Iisaa Almasi-
ihu kisinoowo en oon. Ammaa si
ɓe njeccake e mayri katin faa ndi
jaalii ɓe fu, cakitte maɓɓe ɓuran
arane maɓɓe bonde. 21 Si ɓe an-
ndaano laawol fonnditaare ngool
faa'e fu, ɗuum ɓuri ko ɓe anndi ngol
faa wooɗi de ɓe tottitii yamiroore
seniinde nde ɓe keɓunoo. 22 Ko
hewti ɓe ɗuum laamnii banndol
ngol: «Rawaandu nyaamtan tu-
ure muuɗum.» Wi'aama katin:
«Ngiroowu lootaangu talloto e
loope.»

3

Haala gartol Joomiraaɗo

1 Sakiraaɓe am horsuɓe, ɓataaki
ki woni ɗiɗaɓi ki mbinndanammi
on. E ley ɗiɗi ɗiin fuu, miɗo
filoo miccinde on kabaaru o,
faa hakkillooji mooɗon ɓeydoo
miilaade ko laaɓi. 2 Miɗo yiɗi
miccinde on haalaaji ɗi annabaaɓe
seniiɓe kaalnoo arande, kam e
yamiroore Joomiraaɗo meeɗen
kisinoowo en nde nulaaɓe mon
njanngini on. 3 Artee anndude
ɗum ɗo: e balɗe cakitotooɗe
ɗeen, jalnortooɓe yimɓe jokkuɓe
muuyɗe terɗe muɓɓen ngarowan.
Ɓe njalnorto on, 4 ɓe mbi'a: «Noy
amaana gartol makko oon laatorii?
Sabo gilla maamiraaɓe men maayi
faa joonin, huunde fuu ina worri
e alhaali muuɗum hono no wor-
runoo gilla e fuɗɗoode adunaaru
ni.» 5 Iɓe anniyii yeggitinde
Laamɗo tagirii kammu e leydi fuu
konngol muuɗum. Illa ko ɓooyi o
tagirii leydi ndi ndiyam, ndi yaltii
ley ndiyam. 6 Katin du, Laamɗo
halkirii adunaaru ndu ndiyam nde
waɗunoo ilam tuufaandu. 7 Wo e
konngol makko ngool du, kammu e
leydi ɗo ngonɗen e muuɗum joonin
ndesanaama yiite faa nyannde
darngal. Wakkati oon yedduɓe
Laamɗo ɓeen kalkete.
8 Sakiraaɓe am horsuɓe, taa
njeggiton goonga gooto o: to
Joomiraaɗo, nyalooma gooto ina
wa'i hono no duuɓi ujunere ni,
de duuɓi ujunere du ina nga'ani
mo hono no nyalooma gooto
ni.* 9 Joomiraaɗo hanndintaa
tabintinde amaana muuɗum no
yimɓe woɓɓe miilortoo ni. Wo
o munyanɗo on tan, sabo o
yiɗaa fay gooto halka. Ko o yiɗi
dey, yimɓe fuu ngarta to makko,
tuuba. 10 Ammaa nyannde gartol
Joomiraaɗo ndeen juhan en hono
no gujjo juhirta ni. Wakkati oon,
kammu o timmiran sawtu mawɗo.
Kulle kammunkooje fuu kalkan ley
yiite. Leydi ndi e golleeji gonɗi e
muuɗum fuu ɓanginte, caree.
11 Ndelle si tawii ɗum fuu
hono noon ɗum halkirta, ina
tilsi njokkon laawol ceniingol,
mbuurdon e kulol Laamɗo! 12 Ina
tilsi laatoɗon heɗiiɓe nyalaande
Laamɗo ndeen, laatoɗon filotooɓe
nde wara law! Nyannde ndeen,
kammu huɓɓan halka, kulle
kammunkooje fuu taayan ley yiite.
13 Ammaa eɗen keɗii ko Laamɗo
aadii: kammu keso e leydi keyri ɗo
fonnditaare tawetee.†
14 Ndelle, sakiraaɓe am horsuɓe,
e ley ko keɗiɗon kulle ɗeen ɗuum,
tinnee faa Joomiraaɗo tawa on e

* **3:8** Jabuura 90.4. † **3:13** Esaaya 65.17, 66.22, Holleede Yuhanna 21.1.

jam, tawa on ngalaa tuundi, on
ngalaa laru. 15 Paamon munyal
Joomiraaɗo meeɗen ngaal ina
hokka on laawol heɓude kisindam.
Noon sakiike meeɗen Pool korsuɗo
oon winndirani on, no Laamɗo
hokkiri mo hakkilantaaku ni.
16 Ley ɓataakiiji makko ɗiin fuu,
imo winndira hono nii dow haala
kaan. Ɓataakiiji makko ɗiin ina
njogii haalaaji ɗi maanaa muɓɓen
tiiɗi faamude, ɗi yimɓe famɗuɓe
jannde e ɓe ngalaa semmbe ley
goonɗinal mbaylitata maanaa
muuɗum. Wo hono noon du ɓe
ngaɗirta e nokkuuje goɗɗe ley
Binndi ɗiin. Ɓe ngaddanan ko'e
maɓɓe halkere.
17 Ammaa onon sakiraaɓe am
horsuɓe, sabo on kumpitaama
ɗum gilla joonin, ndeentee taa
bonɓe ɓeen njaara on e majjere
muɓɓen de ceedon e semmbe
mon ley goonɗinal. 18 Mawnon
e anndude Joomiraaɗo men Iisaa
Almasiihu kisinoowo en, mawnon
e moyyuki muuɗum. Teddeengal
woodan mo gilla joonin faa abada!
Aamiina.

Ɓataaki Yuhanna arandeehi

Haala Konngol kokkoowol yimɓe nguurndam

1 Miɗen mbinndana on e dow
gondo gilla fuddoode oon. Min
nanii haala makko, min njiirii
mo gite amin, min taykake mo,
min meemirii mo juuɗe amin.
Kanko woni Konngol kokkoowol
nguurndam.* 2 Nguurndam ɗaam
ɓanginaama, min nji'ii ɗam, miɗen
ceedoo haala majjam. Nguurndam
nduumiiɗam ngonɗam ɗo Baabi-
iwo ɗam min ɓanginanaa, wo ɗam
min kaalanta on haala muuɗum.
3 Ndelle, ko min nji'i e ko min nani
ɗuum min kaalanta on onon du,
faa kawton e amin e ley kawtal
Baabiiwo e Ɓiyum Iisaa Almasiihu.
4 Ɗum min mbinndanta on, faa
seyo meeɗen hiɓɓa.

Haala wuurude ley annoora

5 Inan kabaaru mo min narri
Almasiihu, mo min kaalanta on
haala muuɗum oon: Laamɗo
wo annoora, nimre fuu walaa
e muuɗum. 6 Si en mbi'ii en
kawtu e makko, de tawee e nimre
ngonɗen, en penii, goonga walaa
e golle meeɗen. 7 Ammaa si e
annoora mbuurɗen hono no o
worri e annoora kanko e hoore
makko ni fu, ndeen eɗen ngoodi
kawtal hakkunde meeɗen. Katin
du yiiyam Ɓiyiiko Iisaa na laaɓina
en e hakkeeji fuu.

8 Si en mbi'ii en ngalaa hak-
keeji, en kiilii ko'e meeɗen, en ngal-
daa e goonga. 9 Ammaa si en
kaaltanii Laamɗo hakkeeji men, o
yaafoto en, o laaɓina en e hak-
keeji fuu. Sabo kanko, wo o kool-
niiɗo, ponnditiiɗo. 10 Si en mbi'ii en
ngaɗaay hakke, en ngaɗii Laamɗo
wo penoowo, konngol makko du
naataay e meeɗen.

2

No Almasiihu laatorii ballo meeɗen

1 Ɓikkoy am, mi winndanii on
ɗum faa taa ngaɗon hakke. Am-
maa si goɗɗo waɗii hakke, eɗen
ngoodi curoowo to Baabiiwo, oon
woni Iisaa Almasiihu ponnditiiɗo
oon. 2 Kanko laatii kirsamaari it-
toori hakkeeji* meeɗen. Wanaa
hakkeeji meeɗen enen tan, de wo
hakkeeji yimɓe adunaaru fuu.

Haala yiɗundurde

3 Ko hollata en eɗen an-
ndi Laamɗo dey, wo haybude
jamirooje muuɗum. 4 Biiɗo
«miɗo anndi mo» tawa hay-
bataa jamirooje makko, joomum
wo penoowo, walaa e goonga.
5 Ammaa kaybuɗo konngol
Laamɗo ngool, njinngu Laamɗo
ina hiɓɓi e muuɗum jaati. Nii
anndititirten eɗen ngoni e makko.
6 Biiɗo ina woni e makko, ina haani
wuurda no Almasiihu wuurdunoo
ni.
7 Sakiraaɓe am horsuɓe, ko
ngonumi miɗo winndana on ɗuum
wanaa yamiroore heyre. Wo
yamiroore ɓooynde nde keɓɗon
gilla arande. Yamiroore ɓooynde
ndeen woni konngol ngol nanɗon
ngool.† 8 Ɗum e taweede fuu,
yamiroore ɓooynde nde mbinn-
danammi on ndeen, wo nde heyre
du. Goonga mayre ina ɓanga e
Almasiihu, ina ɓanga e mooɗon,
onon du. Sabo nimre ina timma,
annoora goongaajo oon du ina
yayna illa joonin. 9 Biiɗo e annoora
woni, tawi ina wanyi sakiike
muuɗum fu, e nimre woni faa
hannden. 10 Jiɗɗo sakiike muuɗum
e annoora woni, walaa ko fergata

* **1:1** Aayaare nde ina haala kabaaru Iisaa Almasiihu. Ndaaree Linjiila mo Yuhanna 1.1-18.

* **2:2** Haala kirsamaari kaan, e geresankoore ina waawi hollude kirsamaari ittoori hakke, ittoori nganyaandi hakkunde yimɓe e Laamɗo du. † **2:7** Yamiroore ndeen wo yiɗundurde.

ɗum. 11 Banyuɗo sakiike muuɗum
e nimre woni, ina yaada e nimre.
O anndaa to o yahata sabo nimre
wumnii mo.
12 Sukaaɓe, miɗo winndana on
sabo hakkeeji mooɗon
njaaforaama saabe Almasi-
ihu.
13 Baabiraaɓe, miɗo winndana on
sabo oɗon anndi Gonɗo gilla e
fuɗɗoode oon.
Jokolɓe, miɗo winndana on
sabo on njaalake Ibiliisa
bonɗo oon.
14 Sukaaɓe, ko mbinndanammi on
dey,
sabo oɗon anndi Baabiiwo.
Baabiraaɓe, ko mbinndanammi on
dey,
sabo oɗon anndi Gonɗo gilla e
fuɗɗoode oon.
Jokolɓe, ko mbinndanammi on
dey,
sabo oɗon njogii semmbe,
konngol Laamɗo ngool ina
woni e mooɗon,
katin du on njaalake Bonɗo
oon.

Haala reentaade e adunaaru

15 Taa njiɗee adunaaru ndu e
ko woni e mayru fuu. Sabo jiɗɗo
adunaaru fu, njinngu Baabiiwo
walaa e muuɗum. 16 Sabo ko woni
e adunaaru wo muuyɗe terɗe e
muuyɗe yitere e mantoraade dow
jawdi. Ɗum fuu jeyaaka e Baabi-
iwo. Wo e adunaaru ɗum jeyaa.
17 Adunaaru e muuyooji muuɗum
fuu na timma, ammaa gaɗoowo
muuyɗe Laamɗo duumoto faa
abada.

Tindingo dow wayɓe Almasiihu

18 Sukaaɓe am, timmoode
adunaaru ndu ɓadake. On
nanii ganyo-Almasiihu waran.
Haya, joonin wayɓe-Almasiihu
heewɓe ngari. Ɗum anndirɗen
timmoode ndeen. 19 Ɓe njaltii
hakkunde meeɗen, ammaa ɓe
njeyaakano e meeɗen. Sabo
kamɓe, sini e meeɗen ɓe njeyanoo,
ɓe keddodotono e meeɗen. De
ɗum na holla kamɓe ɓe fuu ɓe
njeyaakano e meeɗen. 20 Onon
kaa, Ceniiɗo hokkii on Ruuhu
Laamɗo paaminoowo on goonga,
ndelle on fuu oɗon anndi goonga.
21 Miɗo winndana on wanaa saabe
on anndaa goonga, ammaa wo
saabe oɗon anndi goonga. Katin
du oɗon anndi fewre fuu walaa
e goonga. 22 Ndelle, moy woni
penoowo? Jedduɗo Iisaa wo
Almasiihu, kam woni penoowo.‡
Jedduɗo Baabiiwo e Bajjo oon
fuu wo ganyo-Almasiihu. 23 Sabo
jedduɗo Bajjo oon jeydaaka e
Baabiiwo. De mo semtaay inndude
Bajjo oon fuu, ina jeyda e Baabi-
iwo. 24 Woodi onon le, tinnee e ko
nanɗon gilla arande ɗuum. Haala
ka nanɗon gilla arande kaan, si
ka woni e mooɗon fu, onon du on
ngonan e Bajjo oon, on ngonan
e Baabiiwo oon du. 25 Woodi du,
ko Almasiihu aadanii en ɗuum wo
nguurndam nduumiiɗam.

26 Mi winndanii on ɗum dow
yimɓe majjinooɓe on. 27 De
onon kaa, Ruuhu paaminoowo
on goonga mo o hokki on oon,
ina woni e mooɗon, hewtaay ko
njanngineɗon. Sabo Ruuhu oon
jannginta on huunde fuu. Wo
goonga o jannginta on, wanaa
fewre. Ndelle, ngonee e Almasiihu
hono no Ruuhu muuɗum oon
jannginiri on ni.

No laatoriɗen ɓiɓɓe Laamɗo

28 Joonin sukaaɓe am, keddee,
ngonee e Almasiihu, faa ndaroɗen
yeeso makko tawa eɗen ngoodi
hoolaare, taa cemten nyannde gar-
tol makko. 29 Si on anndii Al-
masiihu wo ponnditiiɗo, tanny-
oree du golloowo ko fonnditii fuu
wo ɓinngel Laamɗo.

3

1 Ndaaree no Laamɗo Baabiiwo
foti yiɗirde en, faa noddirii en

‡ **2:22** Si neɗɗo yeddii Iisaa wo Almasiihu, yeddii wo kaananke, yeddii wo kisinoowo du.

ɓiɓɓe muuɗum. Wo en ɓiɓɓe
muuɗum jaati. Ko haɗi adunaaru
ndu anndude en dey, ndu an-
ndaa Baabiiwo. 2 Sakiraaɓe am
horsuɓe, joonin wo en ɓiɓɓe
Laamɗo. Ko laatoytoɗen ɗuum,
ɓanginaaka tafon. De eɗen anndi
nde Almasiihu ɓangowi fu, en
nanndan e muuɗum, sabo en nji'an
mo kanko e hoore makko no o
worri. 3 Dekuɗo jikke muuɗum
dow makko fuu, laaɓiniran hoore
muuɗum no Almasiihu laaɓiri ni.
4 Golluɗo ko boni fuu, luttii
jamirooje Laamɗo. Sabo gollude
ko boni wo luttude jamirooje.
5 Oɗon anndi Almasiihu ɓangirii
faa itta hakkeeji. Kam kaa, hak-
keeji ngalaa e muuɗum. 6 Gonɗo
e makko fuu, heddataako ley
hakkeeji. Keddiiɗo ley hakke fuu,
yi'aay mo, anndaa mo.
7 Sukaaɓe am, taa fay gooto ma-
jjina on! Golloowo ko fonndi-
tii wo ponnditiiɗo, hono no Al-
masiihu worri wo ponnditiiɗo ni.
8 Kaa luttoowo wo neɗɗo Ibili-
isa, sabo Ibiliisa wo luttoowo gilla
e fuɗɗoode. Saabe majjum Ɓii
Laamɗo oon wardi faa halka golle
Ibiliisa. 9 Laatiiɗo ɓii Laamɗo fuu
heddataako e luttude, sabo aawdi
Laamɗo ina woni e muuɗum. Joo-
mum waawaa heddaade e luttude,
sabo wo ɓii Laamɗo. 10 Inan ko
hollata ɓiɓɓe Laamɗo e ɓiɓɓe Ibili-
isa: mo gollataa ko fonnditii fuu,
wanaa neɗɗo Laamɗo. Mo yiɗaa
sakiraaɓe muuɗum du, hono noon
worri.

Haala njinngu

11 Inan kabaaru mo nanɗon
gilla arande oon: njiɗunduren.
12 En kaanaa wa'ude hono Kayiinu
jokkuɗo Ibiliisa bonɗo, baruɗo
minyum oon. Ɗume waɗi de
o wari ɗum? O wardii ɗum
saabe golleeji makko wo bonɗi,
de golleeji minyiiko ɗiin kaa wo
lobbi. 13 Ndelle sakiraaɓe, ko
adunaaru ndu wanyi on ɗuum,
taa ɗum haaynoo on. 14 Ko
njiɗuɗen sakiraaɓe meeɗen ɗuum
hollii en en njaalake maayde, en
naatii e nguurndam. Mo yiɗaa
sakiike muuɗum fuu, heddake wo
maayɗo. 15 Neɗɗo fuu banyuɗo
sakiike muuɗum na waɗa war-
hoore. Oɗon anndi nguurndam
nduumiiɗam walanaa gaɗoowo
war-hoore.
16 Inan no anndirten ko woni
njinngu: Almasiihu hokkitirii
yonki muuɗum saabe meeɗen.
Ndelle enen du, eɗen njeyi hokki-
tirde yonkiiji meeɗen saabe saki-
raaɓe men. 17 Si jogiiɗo jawdi yi'ii
sakiike muuɗum na ɓillii de yur-
maaki ɗum, noy njinngu Laamɗo
waawri wonirde e muuɗum?
18 Sukaaɓe am, taa njinngu meeɗen
laatoo haala ɓola tan, ammaa
njiɗiren golle e goonga. 19-20 Nii
anndirten wo e goonga ngonɗen.
Nii du, si ɓerɗe men pelii en fu, en
mbaaltinan ɗe yeeso Laamɗo, sabo
Laamɗo ɓuri ɗe manngu, kanko
woni anndudo huunde fuu.
21 Ndelle sakiraaɓe am horsuɓe,
sini ɓerɗe meeɗen pelaay en,
en tawdete e hoolaare daraade
yeeso Laamɗo. 22 O hokkan en ko
nyaagiɗen mo fuu, sabo en kaybii
jamirooje makko, eɗen ngaɗa ko
weli mo. 23 Yamiroore makko
wo goonɗinde Iisaa Almasiihu
Ɓiyiiko oon, e yiɗundurde hono
no o yamiri en ni. 24 Kayboowo
jamirooje Laamɗo fuu, ina woni
e Laamɗo, Laamɗo du ina woni e
muuɗum. Ruuhu mo o hokki en
oon, kam anndinta en imo woni e
meeɗen.

4

Haala Ruuhu goonga e ruuhu majjere

1 Sakiraaɓe am horsuɓe, waajo-
tooɓe wi'ooɓe Ruuhu Laamɗo ina
woni e muɓɓen, taa ngoonɗinee
ɗum'en fuu, ammaa koron ɓe
yalla Ruuhu Laamɗo jaati woni
e maɓɓe naa wanaa. Sabo
annabaaɓe fewreeɓe heewɓe
caakake e adunaaru ndu. 2 Inan

no paamirton Ruuhu Laamɗo
ina woni e goɗɗo: jaƃuɗo Iisaa
Almasiihu warii laatake neɗɗo
fuu, Ruuhu Laamɗo ina woni
e muuɗum. 3 Ammaa jedduɗo
Iisaa fuu, Ruuhu Laamɗo walaa e
muuɗum. Wo e ganyo-Almasiihu
yuuri. Ganyo mo nanɗon ina wara
oon ina woni ley adunaaru gilla
joonin. 4 Sukaaƃe am, onon le,
wo on yimƃe Laamɗo, on njaalake
annabaaƃe fewreeƃe ƃeen. Sabo
Ruuhu Laamɗo gonɗo e moodon
oon ƃuri gonɗo e adunaaru oon
semmbe. 5 Annabaaƃe fewreeƃe
ƃeen wo adunankooƃe. Saabe
majjum wo haalaaji adunaaru
ƃe kaalata, adunaaru ndu ina
hettindanoo ƃe. 6 Enen le, wo en
yimƃe Laamɗo, anndudo Laamɗo
fuu hettinanto en. Mo wanaa
neɗɗo Laamɗo hettindantaako en.
Nii cenndirten Ruuhu goonga e
ruuhu majjere.

Haala njinngu Laamɗo

7 Sakiraaƃe am horsuƃe,
njiɗunduren, sabo njinngu e
Laamɗo yuuri. Mo njinngu woni
e muuɗum fuu wo ƃii Laamɗo,
ina anndi Laamɗo. 8 Mo njinngu
walaa e muuɗum oon anndaa
Laamɗo, sabo Laamɗo wo njinngu.
9 Inan no Laamɗo ƃangirani en
njinngu muuɗum: o nuli Ɓiyiiko
Bajjo ley adunaaru ndu faa keƃiren
nguurndam saabe muuɗum.
10 Wanaa ko njiɗuɗen Laamɗo
ɗuum anndinta en njinngu. Ko
anndinta en njinngu dey, wo ko
Laamɗo yiɗi en. O nulii Ɓiyiiko faa
hokkitira yonki muuɗum faa hak-
keeji meeɗen njaafee. 11 Sakiraaƃe
am horsuƃe, ko Laamɗo yiɗiri en
nii ɗuum, enen du, eɗen njeyi
yiɗundurde. 12 Fay gooto yi'aay
Laamɗo abada. Si en njiɗundurii
fu, Laamɗo ina woni e meeɗen,
katin du njinngu muuɗum hiƃƃii e
meeɗen.
13 Noy paamirten eɗen ngoni
e makko, kanko du imo woni e
meeɗen? Wo ko o hokki en Ruuhu
makko ɗuum paamirten. 14 Minen
e ko'e amin, min nji'ii Bajjo oon,
miɗen ceedoo Baabiiwo oon nuli
mo faa o hisina adunaaru ndu.
15 Jaƃuɗo Iisaa wo Ɓii Laamɗo fuu,
Laamɗo wonan e muuɗum, kam
du wonan e Laamɗo. 16 Enen du,
eɗen anndi njinngu ngu Laamɗo
yiɗi en, en koolake ngu. Laamɗo
wo njinngu. Gonɗo ley njinngu
fuu, e Laamɗo woni. Laamɗo du
wonan e muuɗum. 17 No Almasi-
ihu wa'i ni, hono noon enen du
laatoriɗen ley adunaaru ndu. Nii
woni no njinngu nguun hiƃƃiri e
meeɗen, faa ndaroroɗen hoolaare
nyannde darngal. 18 Kulol walaa
ley njinngu. Ko woni dey, njinngu
kiƃƃungu na itta kulol. Sabo
kulol wo jukkungo doomi, katin
du gonduɗo e kulol fuu, njinngu
Laamɗo hiƃƃaay e muuɗum.
19 Enen le, eɗen njiɗunduri sabo
kanko artii yiɗude en. 20 Si goɗɗo
wi'ii, «miɗo yiɗi Laamɗo» de tawi
ina wanyi sakiike muuɗum fu, wo
penoowo. Sabo mo yiɗaay sakiike
muuɗum mo yi'ata, waawaa
yiɗude Laamɗo mo yi'aay. 21 Jiɗɗo
Laamɗo fuu yiɗa sakiike muuɗum
du. Yamiroore ndee ɗo wo
Almasiihu hokki en ɗum.

5

Haala goondinde Ɓii Laamɗo

1 Goondinɗo Iisaa woni Al-
masiihu fuu laatake ƃii Laamɗo.
Jiɗɗo saaraa fuu, yiɗan ƃiyum du.
2 No anndirten eɗen njiɗi ƃiƃƃe
Laamɗo dey, ko njiɗuɗen Laamɗo
de njokkuɗen jamirooje muuɗum
ɗuum. 3 Sabo haybude jamirooje
makko woni yiɗude mo. Jamirooje
makko nganaa donngal, 4 sabo
laatiiɗo ƃii Laamɗo fuu jaaloto
muuyɗe adunaaru. Wo goondinal
meeɗen njaalortoɗen ɗe.
5 Moy jaalotoo adunaaru? Walaa
fuu jaalotoodo ndu si wanaa
goondinɗo Iisaa woni Ɓii Laamɗo.
6 Oon woni Iisaa Almasiihu
garduɗo e ndiyam e yiiyam. Wanaa

e ndiyam tan o wardi. O wardii e
ndiyam e yiiyam fuu. Wo Ruuhu
seedotoo ɗum, sabo Ruuhu oon
woni goonga. 7 Sabo kulle tati
ina kolla Iisaa woni Almasiihu,
8 ɗum woni Ruuhu e ndiyam e
yiiyam. Seedaaku majje oo du
wo gooto. 9 Eɗen njaɓa seedaaku
yimɓe, ammaa seedaaku Laamɗo
ɓuri semmbe. Sabo kangu woni
ngu Laamɗo seedanii Ɓiyum oon.
10 Goonɗinɗo Ɓii Laamɗo, heɓii
seedaaku nguun e ley ɓernde
muuɗum. Mo goonɗinaay Laamɗo
waɗii Laamɗo wo penoowo, sabo
jaɓaay seedaaku ngu Laamɗo haali
haala Ɓiyum. 11 Inan seedaaku
nguun: Laamɗo hokkii en nguurn-
dam nduumiiɗam, nguurndam
ɗam ina woni e Ɓiyiiko oon.
12 Jeydaaɗo e Ɓii Laamɗo fuu, heɓii
nguurndam ɗam. Mo jeydaaka e
muuɗum du, heɓaay ɗam.

Baynundural

13 Onon goonɗinɓe Ɓii Laamɗo
ɓeen, mi winndanii on ɗum,
faa tannyoron on keɓii ngu-
urndam nduumiiɗam. 14 Eɗen
njogii hoolaare to makko: si en
ndu'orake huunde haddi muuyɗe
makko, o jaabanto en. 15 Eɗen
anndi en keɓii ko ndu'iɗen ɗuum,
sabo eɗen anndi imo jaabanoo en
du'aawuuji meeɗen.

16 Ndelle, si won jiiɗo sakiike
muuɗum ina waɗa hakke mo wad-
dantaa ɗum maayde, o nyaaganoo
ɗum Laamɗo, Laamɗo du hokkan
ɗum nguurndam. De na woodi
hakke gaddoowo maayde. Mi
wi'aay nyaagoroɗon saabe hakke
oon. 17 Oonyaare fuu wo hakke,
de wanaa hakke fuu waddata
maayde.

18 Eɗen anndi laatiiɗo ɓii Laamɗo
fuu heddataako e hakkeeji, sabo
Almasiihu Ɓii Laamɗo oon ina
hayba neɗɗo oon, Bonɗo oon du
meemataa mo.

19 Eɗen anndi wo en yimɓe
Laamɗo, de adunaaru le fuu ina
woni e maral Bonɗo oon.

20 Eɗen anndi Ɓii Laamɗo warii,
hokkii en hakkillo ngo anndiren
Deweteeɗo goongaajo oon. Joonin
eɗen njeyaa e goongaajo oon, sabo
eɗen ngoni e Ɓiyum Iisaa Almasi-
ihu. Kanko woni Laamɗo goon-
gaajo oon, kanko woni nguurndam
nduumiiɗam.

21 Ɓikkoy am, ndeenee ko'e
mooɗon e ɗowtanteeɓe woɓɓe.

Ɓataaki Yuhanna ɗiɗaɓi

1 Miin mawɗo kawrital goonɗinɓe winndi ɓataaki ki yaade
to debbo mo Laamɗo suɓii.* Miɗo
jowte, aan e ɓiɓɓe maa fuu, onon ɓe
njiɗirmi goonga. Wanaa miin tan
yiɗi on, wo annduɓe goonga ɓeen
fuu ina njiɗi on 2 saabe goonga
gonɗo ley meeɗen, duumotooɗo e
meeɗen faa abada oon. 3 Laamɗo
Baaba men e Iisaa Almasiihu
Ɓiyum oon, njurmoto en, kokkan
en moyyere e jam faa mbuurden e
majjum ley goonga e njinngu.

Haala goonga e njinngu

4 Mi seyake sanne ko tawumi
ɓiɓɓe maa woɓɓe ina njokka
goonga, no Baabiiwo yamiri en
ni. 5 Joonin, debbo tedduɗo,
miɗo ŋaare, njiɗunduren. Mi
winndantaa ma ɗum hono wo
ɗum yamiroore heyre, wo ɗum
yamiroore nde keɓuɗen gilla
fuɗɗoode. 6 Ko woni njinngu
dey, jokkude jamirooje Laamɗo.
On nanii yamiroore nde gilla
fuɗɗoode. Oɗon kaani jokkude nde
no nanirɗon ni.
7 Sabo majjinooɓe heewɓe
caakake e adunaaru ndu. Ɓe
njaɓaay Iisaa Almasiihu warii
laatake ɓii-Aadama. Gaaɗo no
maɓɓe nii fuu wo majjinoowo, wo
ganyo-Almasiihu. 8 Kaybee ko'e
mooɗon, taa ko min ngollani on
ɗuum bona, faa keɓon mbarjaari
kiɓɓundi. 9 Sabo mo heddodaaki
e laawol Almasiihu de ɓeydi ko
jeyaaka e maggol fuu, jeydaaka
e Laamɗo. Keddodiiɗo e maggol
fuu ina jeyda e Baabiiwo e Bajjo.
10 Si won garɗo to mooɗon ina
waajoo ko waldaa e laawol ngol,
taa njakkitee ɗum e ley galleeji
mooɗon, taa fay njowton ɗum.
11 Sabo jowtuɗo mo fuu hawtu e
makko golleeji bonɗi.

Baynundural

12 Ko kaanumi haalande on
ɗuum ina heewi, de mi yiɗaa
winndande on ɗum fuu e ɗerewol.
Ammaa miɗo yeloo warde to
mooɗon, kaalden hunnduko e
hunnduko, faa seyo meeɗen hiɓɓa.
13 Ɓiɓɓe sakiike maa debbo mo
Laamɗo suɓii oon ina njowte.

* **1:1** Debbo tedduɗo oon e ɓiɓɓe muuɗum wo kawrital goonɗinɓe gootal.

Ɓataaki Yuhanna tataɓi

1 Miin mawɗo kawrital
goondiinɓe winndi ɓataaki ki yaade
to Gayus sakiike am korsuɗo mo
njiɗirmi goonga.

2 Sakiike am korsuɗo, miɗo yeloo
faa tawee huunde fuu na woodi e
maaɗa, aɗa wondi e cellal du hono
no hakkillo maa selliri ni. 3 Mi
seyake sanne nde sakiraaɓe woɓɓe
ngari kaalani kam no tinnoriɗaa
e goonga e no njokkirɗaa ɗum ni.
4 Seyo fuu ɓuranaa kam ko nanumi
ɓiɓɓe am ina njokki goonga.

Haala wallude sakiraaɓe

5 Sakiike am korsuɗo, ko mbal-
lataa sakiraaɓe men ɗuum, fay
si wo ɓe jananɓe to maaɗa,*
ina hollita wo a koolniiɗo. 6 Ɓe
kaalii haala njinngu maaɗa yeeso
kawrital goondiinɓe. A waɗan ko
woodi si a wallirii ɓe e ko haani
e jahaangal maɓɓe, no hawrirta
e muuyɗe Laamɗo ni. 7 Sabo
kamɓe, wo saabe Almasiihu ɓe
ummorii jahaangal ngaal. Ɓe
pilaaki yimɓe ɓe ngoondinaay ɓeen
mballa ɓe fay huunde. 8 Ndelle,
enen goondiinɓe Iisaa, eɗen njeyi
wallude hono yimɓe ɓeen, faa
laatoɗen gollidooɓe e maɓɓe e ley
yaajinde goonga.

No Diyotoref e Demetirus ngorri

9 Won ko mbinndanmi kawrital
goondiinɓe, ammaa Diyotoref,
jiɗuɗo ardinde hoore muuɗum
oon, ina heddii salanaade kam.
10 Saabe ɗuum, si mi warii fu,
mi hollan ko o waɗata ɗuum
e no o mbonkortoo min ni.
Wanaa ɗum tan: o jaɓɓataako
sakiraaɓe jananɓe ɓeen, katin du
yiɗuɓe jaɓɓaade ɓe ɓeen, o haɗan
ɗum'en, o riiwa ɗum'en e kawrital
goondiinɓe.

11 Sakiike am korsuɗo, taa
nyemmbitin ko boni, nyemm-
bitaa ko woodi. Gaɗoowo ko
woodi fuu wo neɗɗo Laamɗo.
Gaɗoowo ko boni anndaa Laamɗo.
12 Demetirus wo neɗɗo lobbo sabo
imo wondi e goonga. Yimɓe fuu ina
kaala haala makko lobba. Minen
du, miɗen njaɓi ɗum, de aɗa anndi
seedaaku amin wo goonga.

Baynundural

13 Ko kaanumi haalande ma
ɗuum ina heewi, de mi yiɗaa
winndude ɗum fuu e binndirgal.
14 Miɗo yeloo yiide ma ko ɓadii,
kaalden hunnduko e hunnduko.

15 Yigiraaɓe maa wonɓe ɗo ɓeen
ina njowte. Njowtanaa kam yigi-
raaɓe ɓeen fuu gooto gooto. Jam
wondu e maaɗa.

* **1:5** Sakiraaɓe ɓeen wo sankitooɓe Kabaaru Lobbo.

Ɓataaki **Yahuuda**

1 Ɓataaki ki to am yuuri, miin
Yahuuda maccuɗo Iisaa Almasi-
ihu. Mi minyoo Yaakuuba. Miɗo
jowta on, onon ɓe Laamɗo Baaba
meeɗen noddi, horsini, ɓe Iisaa Al-
masiihu reenata. 2 Laamɗo hebbin
on yurmeende e jam e njinngu.

Sappangol dow jannginooɓe fenooɓe
(2 Piyeer 2.1-17)

3 Sakiraaɓe am horsuɓe, miɗo
yiɗunoo faa sanne winndande
on dow kisindam ɗam kawtuɗen.
Ammaa joonin mi yi'ii ina tilsi
mi winnda faa mi suusina on
ndaranoɗon goonɗinal kalfinaan-
gal seniiɓe nde wootere faa
abada. 4 Sabo bonɓe woɓɓe ina
coorii e kawrite goonɗinɓe tawee
taykaaka. Jukkungo muɓɓen
winndaama gilla ko ɓooyi. Ɓe
kulataa Laamɗo. Iɓe oonya
moyyere Laamɗo faa ɓe keɓa
gollude muuyɗe ɓalli cemtiniiɗe.
Iɓe njedda Joomiraaɗo men Iisaa
Almasiihu Joomii en gooto oon.

5 Joonin, miɗo yiɗi miccintinde
on ko anndudon faa laaɓi: Joomi-
raaɗo dannii yimɓe muuɗum to
leydi Misira toon. De sakitii o
halki ɓe ngoonɗinaay e ley maɓɓe
ɓeen. 6 Miccitoɗon du no ma-
leyka'en woɓɓe muurtiri, keddaaki
ley keerol baawɗe ɗe Laamɗo dar-
nannoo ɗum'en, de njoppi joon-
nde muɓɓen. Saabe ɗum, Joomi-
raaɗo watti ɓe ley nimre faa ki-
ite nyannde darngal, geyyirii ɓe
geyyelle duumiiɗe. 7 Hono noon
du, Sodoma e Gomoora e gure pi-
iliiɗe ɗum'en ngaɗiri jeenu no ma-
leyka'en ɓeen ngaɗiri ni, ɗe mbu-
urdiino e muuyɗe terɗe ɗe kaanaa
waɗeede. De ɗum laatanii yimɓe
fuu sappangol jukkungo yiite du-
umiinge ngeen.

8 Wooɗi, wo hono noon sooriiɓe
e mooɗon ngaɗirta. Ko ɓe nji'ata
ley koyɗi maɓɓe na nanna ɓe ley
tuuninde terɗe maɓɓe. Iɓe kuy-
fina hoorewaaku*, iɓe mbonkoo
tedduɓe wonɓe dow kammu. 9 Fay
Miikaa'iilu, mawɗo maleyka'en
oon, jaɓaay mbonkaade Ibiliisa
hono noon. Nde kanko e Ibiliisa
ngaɗidinnoo jeddi dow mooɓeede
ɓanndu Muusaa ndeen, o jaɓaay
saraade ɗum, de ko o wi'i ɗum tan
wo: «Joomiraaɗo fele.» 10 De yimɓe
ɓeen kaa ina mbonkoo kulle ɗe
anndaa. Ɓe ummodake e muuyɗe
terɗe maɓɓe, nga'uɗe hono muuyɗe
daabaaji ladde ni, de ɗuum woni
ko halkata ɓe. 11 Halkere woodanii
ɓe koy! Ɓe njokkii laawol Kayiinu.†
Ɓe majjinii ko'e maɓɓe hono no
Balaama majjiri‡ faa ɓe keɓa jawdi.
Iɓe kalka e muurtugol maɓɓe no
Koora§ halkiri ni. 12 Iɓe laatii
masiiba wakkati kawroton faa
nyaamdon ley njinngu, sabo iɓe
nanndi hono tefaaje gonɗe ley
maayo kalkooje laanaaji. Ɓe
cemtataa ko ɓe njeyaaka ley ɗoon.
Wooɗi du, ko'e maɓɓe tan ɓe
killaa. Wo ɓe duule ɗe ngalaa
ndiyam ɗe keni coggata. Wo ɓe
leɗɗe yaamnde ɗe ngalaa ɓiɓɓe
ɓoreteeɓe, ɗoofaaɗe, baatuɗe fey.
13 Wo ɓe bempeyye maayo manngo
nyanngude, iɓe yuufinira noon
nguufo golleeji maɓɓe cemtiniiɗi.
Wo ɓe koode jiilotooɗe. Nimre
ɓurnde fuu niɓɓude ɓe ndesanaa
faa abada.

14 Henok, taaniiyo njeɗɗaɓo ley
yuwdi Aadama oon, sappakeno
kabaaru maɓɓe gilla ko ɓooyi, wi'i:
«Ndaaree, Joomiraaɗo ina warda
e maleyka'en muuɗum

* **1:8** hoorewaaku ɗo ina waawi taweede wo hoorewaaku Joomiraaɗo naa hoorewaaku tedduɓe dow kammu. Woɓɓe du paamii wo hoorewaaku leydi, ɗum wo laamu e jamirooje muuɗum.
† **1:11** Kayiinu wo barɗo minyum Haabiila. ‡ **1:11** Ndaaree 2 Piyeer 2.15. § **1:11** Gorko bi'eteeɗo Koora muurtini yimɓe Israa'iila nde Muusaa haybannoo ɓe ley ladde ndeen.

seniiɓe ujunaaje ujunaaje
15 faa saroo yimɓe fuu.
O hollitan bonɓe ɓeen golle
muɓɓen fuu no foti bonde,
o hollitan ɓe haalaaji nyaaɗudi ɗi
luttooɓe yeddooɓe Laamɗo
ɓeen kaali dow muuɗum
fuu.»
16 Yimɓe ɓeen wo ŋurŋurtooɓe. Iɓe
nji'a boofi woɓɓe e huunde fuu.
Iɓe njokka muuyɗe terɗe maɓɓe.
Daaɗe maɓɓe na mawnitoroo
yukkinaare. Iɓe mana woɓɓe faa ɓe
keɓa ko ɓe njiɗi.

Haala nyiɓude nguurndam dow goonɗinal

17 Ammaa onon sakiraaɓe
am horsuɓe, miccitee haalaaji
ɗi nulaaɓe Joomiraaɗo men
Iisaa Almasiihu ɓeen cappinoo
ɗiin. 18 Ɓe mbi'ii on: «E cakitte
jamaanu, jalnortooɓe yimɓe,
jokkuɓe muuyɗe terɗe muɓɓen
bonɗe ngarowan.» 19 Kamɓe ngoni
senndooɓe yimɓe. Wo adunaaru
tan ɓe miilotoo. Ruuhu Laamɗo
walaa e maɓɓe. 20 De onon kaa
sakiraaɓe am horsuɓe, nyiɓee ngu-
urndam mooɗon dow goonɗinal
mooɗon ceniingal faa sanne ngaal.
Ngonee e ŋaaraade Laamɗo dow
baawɗe Ruuhu Ceniiɗo. 21 Keddee
e njinngu Laamɗo tawa oɗon
ndoomi yurmeende Joomiraaɗo
meeɗen Iisaa Almasiihu yaa-
roore on to nguurndam ndu-
umiiɗam. 22 Njurmee yimɓe wonɓe
e ley sikki-sakka. 23 Ndippitee,
mburtinee woɓɓe e yiite, ndannon
ɗum'en. Woɓɓe du, njurmee
ɗum'en tawee oɗon kulana ko'e
mooɗon. Nyiddon fay saayaaji
ɗiin, taa muuyɗe ɓalli maɓɓe
tuunɗe ɗeen ndaaɓa on.

24 Laamɗo ina waawi reenude on
e fergaade, ina waawi waddude
on faa ndaroɗon yeeso teddeen-
gal muuɗum, tawee feloore fuu
walaa e mooɗon, wo on weltiiɓe.
25 Teddeengal e manngu e semmbe
e laamu ngoodan mo, kanko
Laamɗo gooto kisinirɗo en Iisaa
Almasiihu Joomiraaɗo meeɗen
oon, gilla fuɗɗoode, faa joonin, faa
abada abadin! Aamiina.

Holleede nde Iisaa Almasiihu ɓanginani Yuhanna

1 Dewtere nde ina hawrunduri
kulle ɗe Iisaa Almasiihu ɓangini.
Laamɗo ɓanginani mo kulle ɗe
faa o holla maccuɓe muuɗum ko
ɓadii laataade. Iisaa nuli maleyka
muuɗum to maccuɗo muuɗum
Yuhanna, de humpiti ɗum kulle
ɗe. 2 Yuhanna du seedake konngol
Laamɗo, kam e goonga mo Iisaa
Almasiihu waddi. O haali ko o
yi'i fuu. 3 Barke woodanii neɗɗo
fuu janngugo dewtere annabaaku
nde. Barke du woodanii neɗɗo
fuu kettindaniiɗo nde de jokki
ko winndaa e mayre ɗuum, sabo
wakkati mo kulle ɗeen ngaɗata oon
ɓadake.

Jowtaali e tindinooje Yuhanna to kawrite goondinɓe jeɗɗi

4 Miin Yuhanna, miɗo winndana
kawrite goondinɓe jeɗɗi gonɗe
e leydi Aasiya. Wo on keɓu
moyyere e jam yuuruɗe to Laamɗo
gonɗo, gonnooɗo, gonoowo oon,
e yuuruɗe to ruuhuuji jeɗɗi gondi
yeeso jooɗorgal laamu makko
ɗiin. 5 Wo on keɓu moyyere e
jam yuuruɗe to Iisaa Almasiihu,
seedee koolniiɗo, artiiɗo iirtineede
hakkunde maayɓe, dawranoowo
kaanankooɓe adunaaru ndu.
Kam yiɗi en de haɓɓiti en e
hakkeeji meeɗen saabe yiiyam
muuɗum ndufaaɗam. 6 O hokki en
laamu, o waɗi en almaami'en faa
ngollanen Laamɗo Baabiiko oon!
Teddeengal e baawɗe ngoodan
Iisaa faa abada! Aamiina.
7 Ndaaree, imo wara e duule.
Yitere fuu yi'an mo,
fay yuwnooɓe mo ɓeen.
Lenyi adunaaru fuu mboyran
mettorgal saabe makko.
Wo ɗum laatoro noon! Aamiina.

8 Laamɗo Joomiraaɗo, gonɗo,
gonnooɗo, gonoowo, Jom baawɗe
fuu oon, wi'i:
—Miin woni arandeejo, miin
woni cakitotooɗo.

No Yuhanna yiiri Almasiihu ina teddiniree

9 Miin Yuhanna, wo mi sakiike
mooɗon, kawtuɗo e mooɗon
torraaji, kawtuɗo e mooɗon laamu
Iisaa Almasiihu, munyidinɗo e
mooɗon munyal makko. Mi
riiwaama ruunde* wi'eteende
Patamos saabe ko mbaajiimi
konngol Laamɗo e seedaaku ngu
Iisaa waddi.
10 E ley Nyalaande Joomiraaɗo
ndeen,† Ruuhu heewi kam, de nan-
umi caggal am daande toowunde
hono daande buututal ni 11 ina
wi'a:
—Ko nji'ataa ɗuum, waɗu ɗum
dewtere, de nuldaa nde kawrite
goondinɓe jeɗɗi ɗeen: kawrite
gonɗe Efeesu e Simirna e Perga-
mon e Tiyatira e Sardis e Filadelfi
e Lawdikiya.
12 Njeeyiimi yalla miɗo yi'a kaal-
doowo e am oon. Nde njeeyinoomi
ndeen, mi yi'ii fitillaaji kaŋŋe
jeɗɗi. 13 Hakkunde fitillaaji ɗiin
ina woodi goɗɗo nanndugo e ɓii-
Aadama, ina ɓornii saaya njuu-
tuka, ina haɓɓi kaɓɓorgol kaŋŋe
e becce muuɗum. 14 Leeɓi hoore
makko ndawni far hono haabu,
naa hono jalbugol daandorgal ni.
Gite makko na njayna hono ɗemle
yiite. 15 Koyɗe makko ina ɗelkira
no njamndi mboɗeeri jalbirta si
waɗaama e yiite faa wojji coy ni.
Katin du daande makko ina wa'i
hono duko ndiyeele keewɗe. 16 Imo
jogorii junngo makko nyaamo
ngoon koode jeɗɗi. Kaafaahi ki
kunnduɗe muuɗum ɗiɗi fuu mbeli
ina wurtoo e hunnduko makko.
Yeeso makko ina ɗelkira hono
naange yayniroowe haddi baawɗe
muuɗum fuu.

* **1:9** Ruunde wo leydi tummbiindi hakkunde maayo manngo. † **1:10** Nyalaande Joomiraaɗo ndeen woni nyannde alan.

17 Nde nji'unoomi mo ndeen,
caamumi yeeso makko hono wo mi
maaydo. Ammaa o yowi junngo
makko nyaamo dow am, o wi'i:
—Taa hulu! Miin woni aran-
deejo, miin woni cakitotoodo,
18 miin woni buurdo oon. Mi
maayiino, ammaa inani kam mido
wuuri faa abada. Mido tiigii
baawde dow maayde e laakara
fuu. 19 Ndelle, winndu ko nji'udaa
duum, ko wadata joonin duum e
ko waroyta yeeso. 20 Inan maanaa
sirri koode jeddi de nji'udaa e jun-
ngo am nyaamo de, kam e fitillaaji
kaŋŋe jeddi: koode jeddi deen wo
maleyka'en kawrite goondinɓe
jeddi deen. Fitillaaji kaŋŋe jeddi
diin wo kawrite goondinɓe jeddi
deen.

2

Haala ɓataakiiji yaade to kawrite goondinɓe jeddi

Ɓataaki to Kawrital gonngal Efeesu

1 —Winndan maleyka kawrital
goondinɓe gonngal Efeesu, mbi'aa:
«Inan haalaaji jogiido koode jeddi
e junngo muudum nyaamo, ja-
hoowo hakkunde fitillaaji kaŋŋe
jeddi:
2 Mido anndi golle maa e no
tinnoridaa ley tampiri. Mido
anndi munyal maa. Mido
anndi a munyantaa bonɓe, a
ndaartindake wiitotooɓe wo
nulaaɓe ɓeen, de tawudaa ɓe
fenooɓe. 3 A jom munyal,
a ronndake tiidallaaji saabe
innde am, de dum fuu, a selaay
jokkude goonga. 4 Ammaa mido
felire dum do: a yoppii njinngu
maa ngu njoginodaa arande
nguun. 5 Ndelle miccita no
ngorrunodaa gilla a saamaay.
Tuubu, ngolliraa no ngollirtaano
arande ni! Si wanaa duum, si
a tuubaay, mi waran to maa mi
itta fitilla maa e nokku muudum.
6 Ammaa mido yardorii maa
dum do: ada wanyi golleeji
jokkuɓe Nikolay* hono no
mbanyirmi di, miin du. 7 Jom
nowru fuu, nana ko Ruuhu
haalanta kawrite goondinɓe
duum! Jaaliido fuu, mi hokkan
dum nyaamude ɓiɓɓe lekki
nguurndam ndariiki ley aljanna
Laamdo kiin.»

Ɓataaki to kawrital gonngal Simirna

8 —Winndan maleyka kawrital
goondinɓe gonngal Simirna,
mbi'aa:
«Inan haalaaji arandeejo e caki-
totoodo, maaynoodo de iirtii oon:
9 Mido anndi torra maada e
talkaaku maada, tawee le a jom
jawdi. Mido anndi no wiitotooɓe
wo Alhuudiya'en de nganaa
ɓeen mbonkortoo on. Wo ɓe
kawrital rewooɓe Seydaani.
10 Taa hulu torra ɓadiido hew-
tude ma. Ndaar, Ibiliisa ɓadake
faddude woɓɓe maada ley kasu
faa filoo jarribaade ma. A
torrete balde sappo. Laatodaa
koolniido faa e maayde, de mi
hokke nguurndam nduumiidam
laatane kufune jaalorgal. 11 Jom
nowru fuu, nana ko Ruuhu
haalanta kawrite goondinɓe
duum! Jaaliido fuu, maayde
didaɓerde ndeen meemataa
dum.»

Ɓataaki to Kawrital gonngal Pergame

12 —Winndan maleyka kawrital
goondinɓe gonngal Pergame,
mbi'aa:
«Inan haalaaji jogiido kaafaahi
ki kunndude muudum didi fuu
mbeli:
13 Mido anndi nokku do
kodudaa, do Seydaani laamii
doon. E noon fu, ada tinnii
e innde am. A yankiraay

* **2:6** Aayaaje 2, 20, e 24 ina tindina yimɓe faa ndeentoo e jannde Nikolay'en. Wo diina fewreejo kaalaado katin ley aaya 15 ammaa en anndanaa kabaaru diina oon.

goondinde kam fay wakkati nde
Antipas seedee am koolniido
oon waranoo ley maada ndeen.
Wo do Ibiliisa joodii. 14 Ammaa
ina woodi pelooje seeda de
njoganimaami: ada munyana
yimɓe wonɓe hakkunde maada
haɓɓiiɓe e jannde Balaama.
Kam janngini Balak ferginde
Israa'iilankooɓe, ɓe nyaama
teewuuji cakkanaadi tooruuji,
ɓe njeena du. 15 Woɓɓe maada
du na njokka yimɓe Nikolay.
Jannde maɓɓe fuu wo fotu
bonde. 16 Ndelle tuubu. Si
wanaa dum, mi waran to maa
joonin, mi haɓira e maɓɓe
kaafaahi ngonki e hunnduko
am ki. 17 Jom nowru fuu, nana
ko Ruuhu haalanta kawrite
goondinɓe duum! Jaaliido
fuu, mi hokkan dum nyaamdu
suudiindu wi'eteendu ‹manna›.
Mi hokkan dum kaayel danewel
du. Dow kaayel ngeel innde
heyre ina winndaa nde fay gooto
anndaa si wanaa kokkaado
dum.»

Ɓataaki to kawrital gonngal Tiyatira

18 —Winndan maleyka kawrital
goondinɓe gonngal Tiyatira,
mbi'aa:

«Inan haalaaji Ɓii Laamdo mo
gite muudum njalbirta hono
demle yiite, mo koyde muudum
delkirta hono njamndi mbodeeri
ciiwaandi ni:

19 Mido anndi golleeji maa
e njinngu maa e goondinal
maa e ballal ngal ngadandaa
woɓɓe, kam e munyal maa.
Mido anndi golleeji maa cakitiidi
ɓuri arandeeji diin heewude.
20 Ammaa mido felire dum do:
ada munyana Yesabel, debbo bi-
itotoodo wo annabaajo oon. Imo
wosina maccuɓe am, imo janng-
ina dum'en fijirde e nyaamude
teewuuji cakkanaadi tooruuji.
21 Mi hokkii mo wakkati no o
tuubira, ammaa o yidaa tuubude
e fijirde makko ndeen. 22 Saabe
majjum mi faddan mo dow
leeso naawalla. Fijidooɓe e
makko ɓeen du, si tuubaay e
golle makko, mi torran dum'en
torraaji mawdi. 23 Mi halkan
ɓiɓɓe makko du. Ndeen kawrite
goondinɓe deen fuu anndan miin
woni ndaartintoodo hakkillooji
e ɓerde. Katin du mi yoɓan
gooto moodon fuu haddi golle
muudum. 24 Ammaa onon yimɓe
Tiyatira heddiiɓe ɓe njokkaay
laawol ngol ɓeen, ɓe ngolli-
raay ko woɓɓe mbi'ata ‹sirriiji
Seydaani luggudi›, mido wi'a
on: mi yowataa dow moodon
donngal gonngal 25 si wanaa
tinnodon e ko njogidon duum faa
nde ngarumi. 26 Jaaliido – dum
woni gadoowo muuyde am faa
yehi timmoode oon – mi hokkan
dum baawde dow laamorde
adunaaru. 27 Jaaliiɓe ɓeen
ndurdan de e sawru njamndi,
pusiran de hono no loode pusirta
ni. 28 Mi hokkan dum'en baawde,
hono no Baaba am hokkiri kam
miin du. Mi hokkan ɓe hoodere
fajiri ndeen du. 29 Jom nowru
fuu, nana ko Ruuhu haalanta
kawrite goondinɓe duum!»

3

Ɓataaki to kawrital gonngal Sardis

1 —Winndan maleyka kawrital
goondinɓe gonngal Sardis, mbi'aa:

«Inan haalaaji jogiido ruuhuuji
Laamdo jeddi e koode jeddi:

Mido anndi golle maa. Ada
wi'ee a buurdo, tawee le a
maaydo. 2 Hakkil! Cemm-
bindinaa seeda mo njogidaa
oon gilla waataay, sabo mi
tawaay golle maa ina kiɓɓi yeeso
Laamdo am. 3 Ndelle, miccita no
keɓirdaa e no nanirdaa Kabaaru
Lobbo oon. Tuubu, de ngolliraa
dum. Si a hakkilaay, mi wardan
hono no gujjo ni, de a anndataa
wakkati mo ngarammi maɓɓude

ma. 4 Ammaa, aɗa woodi ɗo
Sardis ɗoon yimɓe ɓe tuuninaay
kaddule muɓɓen. Ɓe ɓornoto
kaddule daneeje ɓe njaada e am,
sabo iɓe poti e majjum. 5 Hono
noon jaaliiɗo fuu ɓornortoo
kaddule daneeje. Abada mi tosa-
taa innde muuɗum e dewtere
nguurndam ndeen. Mi seedoto
imo jeydaa e am yeeso Baaba am
e maleyka'en muuɗum. 6 Jom
nowru fuu, nana ko Ruuhu
haalanta kawrite goonɗinɓe
ɗuum!»

Ɓataaki to kawrital gonngal Filadelfi

7 —Winndan maleyka kawrital
goonɗinɓe gonngal Filadelfi,
mbi'aa:
«Inan haalaaji ceniiɗo goon-
gante, tiigiiɗo cokitirgal
Daawda. Si o omtii, fay gooto
ommbataa. Si o ommbii, fay
gooto omtataa.
8 Miɗo anndi golle maa. Ndaar,
mi omtii dammbugal yeeso
maa ngal fay gooto waawaa
ommbude. Aan e famɗude
semmbe fuu, a haybii konngol
am, a yankiraay innde am.
9 Haya, mi neldete jeyaaɓe
e kawrital rewooɓe Seyɗaani
wiitotooɓe wo Alhuudiyankooɓe
tawee ɓe fenooɓe, ɓe nganaa. Mi
dooldan ɓe ɓe ngara ɓe cujidowa
to koyɗe maa. Ndeen ɓe paaman
mi yiɗii ma. 10 A haybii ko
njamirmaami ɗuum, a munyii
sanne. Saabe ɗum, mi reenete
e wakkati nde ɓillaare warata
hora adunaaru faa ndaartindoo
yimɓe fuu. 11 Mi ɓadake warude.
Tinna e ko njogiɗaa ɗuum taa
fay gooto teeta kufune maa
jaalorgal. 12 Jaaliiɗo fuu, mi
waɗan ɗum bimmbeere ley
suudu Laamɗo am seniindu. O
wurtataako e mayru abada. Mi
winndan e dow makko innde
Laamɗo am e innde ngalluure
muuɗum. Ngalluure ndeen wo
Urusaliima keso yuuroowo dow
kammu to Laamɗo am de jippoo.
Mi winndan e dow makko innde
am heyre ndeen. 13 Jom nowru
fuu, nana ko Ruuhu haalanta
kawrite goonɗinɓe ɗuum!»

Ɓataaki to kawrital gonngal Lawdikiya

14 —Winndan maleyka kawrital
goonɗinɓe gonngal Lawdikiya,
mbi'aa:
«Inan haalaaji bi'eteeɗo Aamiina
oon, seedaaku koolniiɗo goon-
gante, mo tageefo oon fuu laa-
torii saabe muuɗum:
15 Miɗo anndi golle maa, a
feewaa a wulaa. Wo a laato
peewuɗo naa buldo! 16 Saabe
ko tawaa a feewaa a wulaa
ɗuum, hunnduko am tuutete.
17 Aɗa wi'a: ‹Mi jom jawdi,
mi hawrundurii jawdi, mi
haajaaka fay huunde.› Tawi le,
a anndaa wo a mettuɗo hoore, a
jurminiiɗo, a talkaajo, a bumɗo,
a koldo! 18 Miɗo tindine, coodaa
to am kaŋŋe laaɓiniraaɗo yiite,
faa keɓaa jawdi ngoongalaari.
Coodaa to am du kaddule
daneeje ɓornoɗaa, faa cuuraa
ɓanndu maa ɓoldu nduun e
semteende. Katin du, coodaa
to am nebbam faa mbujaa gite
maa de keɓaa nji'aa. 19 Miin,
miɗo fela yimɓe ɓe njiɗumi,
miɗo dartina ɗum'en. Ndelle,
tinnoɗaa, tuubaa! 20 Inani
miɗo darii e dammbugal, miɗo
salmina. Neddo fuu nanɗo
daande am de omti dammbugal,
mi naatan to muuɗum, mi
nyaamda e muuɗum, kam du
nyaamda e am. 21 Jaaliiɗo fuu,
mi hokkan ɗum jooɗodaade e
am dow jooɗorgal am laamu,
hono no miin du njaaloriimi de
njooɗodiimi e Baaba am dow
jooɗorgal muuɗum ni. 22 Jom
nowru fuu, nana ko Ruuhu
haalanta kawrite goonɗinɓe
ɗuum!»

4

Haala dammbugal omtiingal dow kammu

1 Caggal ɗuum, yeewumi, de
nji'umi dammbugal ina omtii dow
kammu. Daande nde nanunoomi
arande wa'unde hono buututal ina
haalda e am ndeen, ina wi'a:
—Yeeŋu ngaraa ɗo, faa mi holle
ko haani laataade caggal joonin.
2 Wakkati gooto Ruuhu heewi
kam, de nji'umi jooɗorgal laamu
dow kammu. Goɗɗo ina jooɗii dow
maggal. 3 Jooɗiiɗo oon, tagaadi
muuɗum ina jalbira hono no hayre
yaspa, ina wojjitira hono no hayre
sardis. Ciiɓociiɓongal ina fiilii
jooɗorgal ngaal, ina jalbira hono
no hayre emerooda ni. 4 Jooɗorgal
ngaal, jooɗorɗe laamu noogay e
nay ina piilii ngal. Mawɓe noogayo
e nayo ina njooɗii dow majje, ina
ɓornii kaddule daneeje, kufuneeje
gaɗiraaɗe kaŋŋe ina ngoni e ko'e
maɓɓe. 5 Mayye e sawtuuji e dig-
gaali ina njalta e jooɗorgal laamu
ngaal. Yeeso maggal ɗoon ina
woodi docce jeɗɗi kuɓɓooje. Ɗeen
ngoni ruuhuuji Laamɗo jeɗɗi ɗiin.
6 Ko wa'i hono maayo laaɓungo
tal nanndungo e daandorgal ina
weertii yeeso maggal.
Ɗakkol jooɗorgal laamu ngaal ina
woodi kulle nay buurɗe. Iɗe piilii
ngal, iɗe keewi gite yeeso e caggal
fuu. 7 Huunde wuurnde arandeere
ndeen ina wa'i hono laddeeru.
Ɗiɗaɓerde ndeen ina wa'i hono
ngaari. Tataɓerde ndeen, yeeso
muuɗum ina wa'i hono yeeso ɓii-
Aadama. Nayaɓerde ndeen ina
wa'i hono ciilal piiroowal. 8 Kulle
buurɗe nay ɗeen, gootel fuu ina
woodi bippeele jeegom. Bippeele
ɗeen ina keewi gite ley e dow fuu.
Jemma e nyalooma fuu ɗe celataa
yimude, iɗe mbi'a:
«Ceniiɗo, Ceniiɗo, Ceniiɗo,
wo Laamɗo Joomiraaɗo jom
baawɗe fuu,
gonnooɗo, gonɗo, gonoowo oon!»
9 Kulle buurɗe nay ɗeen ina ndar-
jina, ina teddina, ina njetta jooɗiiɗo
dow jooɗorgal laamu, buurɗo faa
abada oon. 10 Nde ɓe ngaɗata ɗum
fuu, mawɓe noogayo e nayo ɓeen
kippoto e leydi yeeso jooɗiiɗo e
jooɗorgal oon, cujidana buurɗo faa
abada oon. Iɓe njoyyina kufuneeje
maɓɓe yeeso jooɗorgal ngaal, iɓe
mbi'a:
11 «Joomiraaɗo amin, Laamɗo amin,
aɗa foti heɓude darja e ted-
deengal e baawɗe,
sabo aan tagi huunde fuu.
Wo saabe muuyɗe maa ɗum
laatorii,
wo saabe muuyɗe maa
tagirɗaa ɗum.»

5

Haala dewtere Laamɗo e kaanɗo omtude nde

1 Caggal ɗuum, nji'umi e junngo
nyaamo jooɗiiɗo dow jooɗorgal
laamu oon dewtere taggaande.
Gereeji mayre ɗiɗi fuu ina mbin-
ndaa. Inde ommbiraa takkanɗe
maandinaaɗe jeɗɗi. 2 Ndeen
nji'umi maleyka jom semmbe ina
yeewnoo daande toownde, ina wi'a:
—Moy foti e takkitinde takkanɗe
takkaaɗe ɗeen, de omta dewtere
taggaande nde?
3 Ammaa fay gooto walaa dow
kammu, walaa dow leydi, walaa
ley leydi baawɗo omtude dewtere
taggaande ndeen naa ndaarude
ley mayre. 4 Mboyumi bojji cattuɗi,
sabo heɓaaka potuɗo omtude
dewtere ndeen naa ndaarude ko
woni e mayre. 5 Ndeen gooto e
mawɓe ɓeen wi'i kam:
—Taa woy! Inan, laddeeru
jeyaandu e lenyol Yahuuda,
yuurndu e Daawda nduun, jaalake.
Kayru waawi omtude takkanɗe
takkaaɗe jeɗɗi ɗeen, de omta
dewtere ndeen.
6 Ndeen nji'umi Jawgel ina darii
hakkunde jooɗorgal ngaal. Kulle
nay buurɗe ɗeen e mawɓe ɓeen
ina piilii ngel. Ingel nanndi e

kirsanoongel. Ingel woodi luwe
jeɓɓi e gite jeɓɓi. Ɗeen ngoni
ruuhuuji Laamɓo jeɓɓi nuleteeɓi e
adunaaru ndu fuu. 7 Jawgel ngeel
yehi, jaɓowi dewtere taggaande
ndeen e junngo nyaamo jooɓiiɓo
dow jooɓorgal oon. 8 Ko ngel jaɓi
dewtere ndeen ɓuum, kulle nay
buurɓe ɓeen e mawɓe noogayo
e nayo ɓeen kippii e leydi yeeso
maggel. Mono fuu ina woodi
hoddu e urdude kaŋŋeere heewnde
uurdi, ɓum woni du'aawuuji
seniiɓe ɓeen. 9 Heddii iɓe njima
jimol kesol, iɓe mbi'a:

«Aɓa foti e jaɓude dewtere ndeen
de takkitaa takkanɓe uddi-
raaɓe nde,
sabo a hirsanooma.
E yiiyam maa coottirɓaa
yuuruɓe
e lenyi fuu e ɓemle fuu e siyiiji
yimɓe fuu e laamorɓe fuu
faa ɓe njeydaa e Laamɓo.
10 A waɓii ɓe jeyaaɓe e laamu
e almaami'en gollanooɓe
Laamɓo meeɓen.
Ɓe laamoto adunaaru.»

11 Caggal ɓuum nji'umi ley
holleede, de nanumi daaɓe ma-
leyka'en heewɓe. Iɓe ngaɓa uju-
naaje ujunaaje ɓuuɓɓe. Iɓe piilii
jooɓorgal ngaal e kulle buurɓe
ɓeen e mawɓe ɓeen, 12 iɓe njimira
daaɓe toowɓe, iɓe mbi'a:

«Jawgel kirsanoongel ngel
ina foti e heɓude baawɓe e
jawdi
e hakkilantaaku e semmbe
e teddeengal e darja e
manoore!»

13 Ndeen nanumi tageefo wonngo
dow kammu fuu e ko woni dow
leydi e ko woni ley leydi e ko woni
dow maayo e ko woni e muɓɓen
fuu, ina mbi'a:

«Manoore e teddeengal e darja e
baawɓe
ngoodanii jooɓiiɓo dow
jooɓorgal ngaal oon
e Jawgel ngeel faa abada!»

14 Kulle nay buurɓe ɓeen njaabii:
—Aamiina.
Mawɓe ɓeen du, kippii e leydi,
cujidi.

6

Takkanɓe takkaaɓe jeɓɓi

Haala takkitingol takkande arandeere: jaalagol

1 Ndeen nji'umi Jawgel ngeel
takkitii wootere e takkanɓe
takkaaɓe jeɓɓi ɓeen. Nanumi
wootere e kulle nay buurɓe ɓeen
ina iidina daande muuɓum hono
riggaango, ina wi'a:
—War!
2 Yeewumi, nji'umi puccu nda-
neewu. Baɓɓiiɓo ngu oon ina tiigii
kalawal laanyal. O hokkaa kufune
laamu. Wo o jaaliiɓo, de o wurtii
faa o ɓeyda jaalorgal.

Haala takkitingol takkande ɓiɓaɓerde: barundural

3 Nde Jawgel ngeel takkitinnoo
takkande ɓiɓaɓerde ndeen, nan-
umi huunde wuurnde ɓiɓaɓerde
ndeen ina wi'a:
—War!
4 Ndeen puccu gonngu,
mboɓeewu yalti. Baɓɓiiɓo ngu
oon hokkaa laawol faa itta jam e
adunaaru, faa yimɓe mbarundura.
O hokkaa kaafaahi mawki.

Haala takkitingol takkande taɓaɓerde: tiiɓalla

5 Nde Jawgel ngeel takkitinnoo
takkande taɓaɓerde ndeen, nan-
umi huunde wuurnde taɓaɓerde
ndeen ina wi'a:
—War!
Nji'umi puccu ɓaleewu. Baɓɓiiɓo
ngu oon ina tiigii etirgal e junngo
muuɓum. 6 Nanumi ko nanndi
e daande neɓɓo yuurii hakkunde
kulle nay buurɓe ɓeen, ina wi'a:
—Kiloo alkama wo ceede golle
nyalooma soodete. Kilooji tati
gawri du wo ceede golle nyalooma
coodete. De taa bonnu nebbam e
cabijam.

Haala takkitingol takkande nayaɓerde: maayde

7 Nde Jawgel ngeel takkitinnoo
takkande nayaɓerde ndeen, nan-
umi daande huunde wuurnde
nayaɓerde ndeen, ina wi'a:
—War!
8 Yeewumi, nji'umi puccu oolu.
Baɓɗiiɓo ngu oon ina wi'ee
Maayde, laakara ina jokki mo. Ɓe
kokkaa baawɓe dow nayaɓerde
adunaaru faa ɓe mbarda yimɓe
kaafaahi e rafo e baasiiji e kulle
ladde.

Haala takkitingol takkande joyaɓerde: wardaaɓe saabe seedaaku muɓɓen

9 Nde Jawgel ngeel takkitin-
noo takkande joyaɓerde ndeen,
nji'umi to ley hirsirde rewre-
teende Laamɓo toon yonkiiji
wardanooɓe saabe ɓowtanaade
konngol Laamɓo e seedaaku ngu
ɓe ceedii nguun. 10 Ɓe yeewnii faa
toowi, ɓe mbi'i:
—Joomiraaɓo ceniiɓo goon-
gante, faa ndey ndoomuɓaa faa
caroɓaa yimɓe wonɓe e adunaaru
ndu ɓeen? Ndeye njomnitotoɓaa
ɓe rufugol yiiyam amin?
11 Mono e maɓɓe fuu hokkaa
saaya ndaneeha. Ɓe mbi'aa ɓe
powta seeɓa tafon, faa limgal
gollidiiɓe maɓɓe, sakiraaɓe maɓɓe
fodanaaɓe wareede hono maɓɓe
ɓeen, kiɓɓa.

Haala takkitingol takkande jeegaɓerde: nyalooma mawɓo

12 Ndeen nji'umi Jawgel ngeel
takkitii takkande jeegaɓerde
ndeen. Wakkati oon leydi dimmbi
dimmbagol manngol. Naange
ɓawliri faa nanndi hono kaasa
ɓaleewa, lewru du fuu wojjiri hono
yiiyam. 13 Koode kammu ɓeen
caami e leydi hono no ɓiɓɓe yibbi
kecce caamirta si henndu mawndu
wifii. 14 Kammu oon du dilli,
taggiraa hono no daago taggirtee
ni. Baamle e duuɓe fuu ɓoofaa
e nokkuuje muɓɓen. 15 Ndeen
kaanankooɓe adunaaru e yimɓe
tedduɓe e hooreeɓe sordaasiiɓe
e joomiraaɓe jawdi e jom'en
semmbe e rimɓe e riimayɓe fuu
cuuɓii ley lohi baamle e hakkunde
tefaaje baamle. 16 Heddii iɓe mbi'a
baamle e tefaaje ɓeen:
—Caamee dow amin! Cuuɓon
min e yeeso jooɓiiɓo dow jooɓorgal
laamu oon! Cuuɓon min e tikkere
Jawgel ngeel! 17 Sabo nyannde
tikkere maɓɓe mawnde ndeen yot-
take. Moy waawi daɓude?

7

Haala yimɓe 144 000 waɓaaɓe maande

1 Caggal ɓuum, mi yi'ii ma-
leyka'en nayo ina ndarii e jihaaji
adunaaru nay. Iɓe paddii keni
adunaaru nay ɓiin, taa ɓi mbifa,
wanaa dow leydi, wanaa dow
maayo, wanaa dow lekki. 2 Nji'umi
katin maleyka goɓɓo yuuruɓo
funnaange ina tiigii gaɓirgal
maande Laamɓo buurɓo. O yeewnii
daande toownde to maleyka'en
nayo hokkaaɓe baawɓe torrude
leydi e maayo ɓeen. 3 O wi'i ɓe:
—Taa mbonnee leydi naa maayo
naa leɓɓe ɓe tafon, faa min ngaɓa
maande e tiiɓe maccuɓe Laamɓo
meeɓen ɓeen.
4 Ndeen nanumi limgal waɓaaɓe
maande e tiiɓe muɓɓen ɓeen: iɓe
ngaɓa ujunaaje hemre e capanɓe
nayo e nayo (144 000). Wo ɓe
maandinaaɓe yuuruɓe e lenyi Is-
raa'iilankooɓe ɓiin fuu:
5 yuuruɓe e Yahuuda ujunaaje
sappo e ɓiɓo (12 000),
yuuruɓe e Ruuben, ujunaaje
sappo e ɓiɓo,
yuuruɓe e Gada, ujunaaje sappo e
ɓiɓo,
6 yuuruɓe e Aser, ujunaaje sappo
e ɓiɓo,
yuuruɓe e Naftali, ujunaaje
sappo e ɓiɓo,
yuuruɓe e Manasa, ujunaaje
sappo e ɓiɓo,
7 yuuruɓe e Simeyon, ujunaaje
sappo e ɓiɓo,
yuuruɓe e Lewi, ujunaaje sappo e
ɓiɓo,

yuuruɓe e Isakar, ujunaaje sappo
e ɗiɗo,
8 yuuruɓe e Jabulon, ujunaaje
sappo e ɗiɗo,
yuuruɓe e Yuusufi, ujunaaje
sappo e ɗiɗo,
yuuruɓe e Benyamin, ujunaaje
sappo e ɗiɗo.
Lenyi ɗiin fuu ngaɗanaama
maande.

No yimɓe lenyi fuu njettirta Laamɗo

9 Caggal ɗuum, yeewumi, nji'umi
jamaa keewɗo mo limataako
yuuruɗo e laamorɗe fuu e lenyi fuu
e siyiiji yimɓe fuu e ɗemle fuu. Iɓe
ndarii yeeso jooɗorgal laamu ngaal
e Jawgel ngeel. Iɓe ɓornii saayaaji
daneeji, licce tamarooje ina ngoni
e juuɗe maɓɓe. 10 Iɓe ilina, iɓe
mbi'a:
—Kisindam to Laamɗo meeɗen
jooɗiiɗo dow jooɗorgal laamu
ngaal yuurata, kam e Jawgel ngeel.
11 Maleyka'en ɓeen fuu ina
ndarii, ina piilii jooɗorgal ngaal
e mawɓe ɓeen e kulle nay buurɗe
ɗeen. Ɓe fuu ɓe kippi geese maɓɓe
e leydi, iɓe cujidana Laamɗo. 12 Iɓe
mbi'a:
«Aamiina.
Manoore e darja e hakkilantaaku e
yettoore
e teddeengal e baawɗe e
semmbe,
fuu ngoodanii Laamɗo meeɗen faa
abada!
Aamiina.»
13 Ndeen gooto e mawɓe ɓeen
yami kam:
—Ɓeye ngoni yimɓe ɓorniiɓe
saayaaji daneeji ɓe? Faa toy ɓe
yuuri?
14 Mbi'umi mo:
—Joomam, aan woni anndudo.
O jaabii kam, o wi'i:
—Kamɓe ngoni yuuruɓe e torra
mawɗo. Ɓe lonnii saayaaji maɓɓe,
ɓe ndawninirii ɗi yiiyam Jawgel
ngeel.* 15 Ɓum saabii de ɓe keddoto
yeeso jooɗorgal laamu Laamɗo
ngaal, ɓe ndewa mo jemma
e nyalooma ley suudu makko
seniindu nduun. Jooɗiiɗo dow
jooɗorgal laamu oon huuran ɓe
hukum muuɗum. 16 Ɓe njolbataa
katin, ɓe ɗomɗataa katin. Ɓe naan-
gataake, nguleefi fuu tappataa
ɓe katin. 17 Sabo Jawgel gonngel
hakkunde jooɗorgal laamu ngeel
duran ɓe, yaara ɓe to ilduɗe
ndiyam kokkoojam nguurndam.
Laamɗo mooytan gondi gite maɓɓe
fuu.

8

Haala takkitingol takkande jeɗɗaɓerde: deyyere mawnde

1 Nde Jawgel ngeel takkitin-
noo takkande jeɗɗaɓerde ndeen,
kammu oon deyyinii siw faa wadi
hono feccere yamnde wootere.
2 Ndeen nji'umi maleyka'en njeɗɗo
dariiɓe yeeso Laamɗo. Ɓe kokkaa
buutute jeɗɗi.
3 Maleyka goɗɗo jogiiɗo urdude
kaŋŋeere darowii ɗakkol hirsirde
rewreteende Laamɗo. O hokkaa
uurdi keewndi faa o sakkida ɗum
e du'aawuuji seniiɓe, o yottina ɗi
dow hirsirde kaŋŋeere wonnde
yeeso jooɗorgal laamu ndeen.
4 Cuurki uurdi ndiin e du'aawuuji
seniiɓe ɗiin yuuri e junngo maleyka
oon de yeenti to Laamɗo. 5 Maleyka
oon hooyi urdude ndeen, hebbini
nde yiite e ley hirsirde ndeen, de
faɗɗi nde e leydi. Ndeen diggaali e
dukooji ngadi, mayye mayyi, leydi
du dimmbii.

Luwe jeɗɗi

6 Caggal ɗuum, maleyka'en
njeɗɗo jogiiɓe buutute jeɗɗi ɓeen
cegilanii fuufude ɗe.

Haala buututal arandeewal

7 Maleyka arandeejo oon fuufi
buututal muuɗum, de marmal-
luuje e yiite jillunduraange e
yiiyam paɗɗaa dow leydi. Feccere

* **7:14** Maanaa ɓe ndawninirii saayaaji maɓɓe yiiyam, woni hakkeeji maɓɓe fuu njaafaama.

tataɓerde leydi ndiin wulaama, feccere tataɓerde ledde ɗeen wulaama, huɗo hecco koon du fuu wulaama.

Haala buututal ɗiɗaɓal

8 Maleyka ɗiɗaɓo oon fuufi buututal muuɗum, de ko wa'i hono waamnde mawnde huɓɓoore faddaa e ley maayo. Tataɓerde maayo ngoon laatii yiiyam, 9 tataɓerde kulle buurde gonde e maayo ngoon mbaati, tataɓerde laanaaji ndiyam du kalkii.

Haala buututal tataɓal

10 Maleyka tataɓo oon fuufi buututal muuɗum, de hoodere mawnde huɓɓiroore hono no doccal ni yuuri dow kammu, saami e tataɓerde gooruuji e ilduɗe ndiyam. 11 Hoodere ndeen «Kaadeefi» wi'etee. Nde haadinii feccere tataɓerde diyeele ɗeen. Yimɓe heewɓe maayi saabe ndiyam ɗaam haadinaama rok.

Haala buututal nayaɓal

12 Maleyka nayaɓo oon fuufi buututal muuɗum. Ndeen feccere tataɓerde naange e feccere tataɓerde lewru e feccere tataɓerde koode piyaa, faa gootel fuu tataɓerde muuɗum niɓɓi. Jemma e nyalooma fuu mbaasa tataɓerde annoora muɓɓen.

13 Caggal ɗuum, nji'umi ciilal ina fiira dow, nanumi inde yeewnoo e daande toownde, inde wi'a:

—Yoo yoy! Yoo yoy! Bone woodanii yimɓe adunaaru nde maleyka'en tato heddiiɓe ɓeen puufii buutute muɓɓen!

9

Haala buututal joyaɓal

1 Maleyka njoyaɓo oon fuufi buututal muuɗum. Nji'umi hoodere yuuri dow kammu, saami e leydi. Nde hokkaa cokitirgal ɓunndu ndu luggeefi mum walaa ɗo haadi. 2 Nde sokiti ɓunndu nduun, de cuurki yalti e mayru hono no duppirde mawnde ni. Cuurki kiin niɓɓini naange e mbeeyu* fuu. 3 Baɓɓatti njalti e cuurki kiin, cankitii e leydi. Ɗi kokkaama baawde torrude hono jahe ni. 4 Ɗi njamiraa taa ɗi mbonna huɗo naa ledde naa huunde fuu ko fuɗata e leydi, ammaa ɗi torra yimɓe ɓe maande Laamɗo walaa e tiiɗe muɓɓen ɓeen tan. 5 Ɗi kokkaa torrude yimɓe ɓeen faa naawa haddi lebbi joy, ammaa ɗi kokkaaka warude ɓe. Torra majji ina nanndi e torra mo yaare fiɗi. 6 Ley lebbi ɗiin, yimɓe piloto maayde de keɓataa. Ɓe muuyan maayde, ammaa maayde doggan ɓe.

7 Baɓɓatti ɗiin ina nanndi e pucci cegilaniiɗi wolde. Dow ko'e majji ina ngoodi ko nanndi e kufuneeje gadiraade kaŋŋe. Geese majji ina nga'i hono geese yimɓe. 8 Iɗi njogii cukuli hono cukuli rewɓe. Nyiiye majji ina nga'i hono nyiiye dawaadi ladde. 9 Ko wa'i hono jamde ina ngoni e becce majji. Sawtu bippeele majji ina wa'i hono torkooji ɗi pucci keewɗi ndaasata ina ndoggana wolde. 10 Iɗi ngoodi lacce jogiiɗe kure hono jahe. Ley lacce ɗeen ina ngoodi baawde torrude yimɓe haddi lebbi joy. 11 Kaananke majji woni maleyka kawjotoodo ɓunndu ndu luggeefi muuɗum walaa ɗo haadi oon. Innde makko e ibraninkoore wo Abadon, e ley geresankoore wo Apoliyon (ɗum na fiirta «Kalkoowo»).

12 Bone arandeejo oon faltake. Ndaar, bonandaaji ɗiɗi ina ngara caggal majjum.

Haala buututal jeegaɓal

13 Maleyka njeegaɓo oon fuufi buututal muuɗum, de nanumi daande yuurunde to luwe nay gonde e coɓɓuli hirsirde kaŋŋeere wonnde yeeso Laamɗo ndeen.

* **9:2** Mbeeyu wo ɓolum hakkunde kammu e leydi.

14 Daande ndeen ina wi'a maleyka
njeegaɓo jogiiɗo buututal oon:
—Haɓɓitin maleyka'en nayo
haɓɓaaɓe to maayo manngo
wi'eteengo Efarata.
15 Ndeen maleyka'en nayo ɓeen
kaɓɓitaa faa mbara tataɓerde
yimɓe adunaaru. Laamɗo na
segilaninoo ɓe saabe wakkati o,
saabe hitaande nde e lewru ndu
e nyalooma o e yamnde nde. 16 Mi
nanii limgal konunkooɓe waɗɗiiɓe
pucci: wo ɓe ujunaaje noogay
kile ujunaaje sappo. 17 Inan no
njiirumi pucci ɗiin e waɗɗiiɓe
ɓeen e ley holleede am: iɓe ɓornii
kaddule jamɗe boɗeeje coy hono
yiite, kam e bulabulaaje hono
kammu e oole hono sitti. Ko'e
pucci ɗiin ina nga'i hono ko'e
dawaaɗi ladde. Yiite e cuurki e sitti
ina mburtoo e kunnduɗe majji.†
18 Masiibaaji tati ɗiin, ɗum woni
yiite ngeen e cuurki kiin e sitti oon,
njalti e kunnduɗe pucci ɗiin de
mbari tataɓerde yimɓe adunaaru.
19 Baawɗe pucci ɗiin ina ngoni e
kunnduɗe majji, fay e lacce majji
du. Lacce majji ɗeen ina nanndi e
bolle. Iɗe ngoodi ko'e, e ko'e ɗeen
ɗi mbarminirta yimɓe.
20 Yimɓe heddiiɓe ɓe masiibaaji
ɗiin mbaraay ɓeen tuubaay e golle
juuɗe muɓɓen. Ɓe njoppaay su-
jidande ginnaaji, kam e tooruuji
gaɗiraaɗi kaŋŋe e cardi e njam-
ndi mboɗeeri e kaaye e leɗɗe. Iɓe
cujidana tooruuji ɗi nji'ataa, ɗi
nanataa, ɗi njahataa. 21 Ɓe tu-
ubaay e waɗude bar-ko'e, ɓe tu-
ubaay e ndaggadaaku maɓɓe e fi-
jirde maɓɓe e nguyka maɓɓe.

10

Haala maleyka jogiiɗo dewtel taggitaangel

1 Caggal ɗuum, nji'umi maleyka
goɗɗo jom semmbe ina yuura dow
kammu ina jippoo. Ruulde ina
fiili ɗum, ciiɓociiɓongal ina tiimti
hoore muuɗum. Yeeso muuɗum
ina ɗelka hono naange, koyɗe mum
du ina nga'i hono bimmbeeje yi-
ite. 2 Imo tiigii dewtel taggitiingel
e junngo makko. O darni koyn-
gal makko nyaamal dow maayo, o
darni nanal dow leydi. 3 O yeewnii
daande toownde hono no laddeeru
ubbirta ni. Nde o yeewninoo ndeen,
diggaali jeɗɗi njaaborii mo e hoolo
muɓɓen, kam'en du. 4 Nde diggaali
jeɗɗi ɗiin tilinoo haalude ndeen,
nesumi winndude, ammaa nan-
umi daande yuuri dow kammu, ina
wi'a kam:
—Taa winndu ko diggaali jeɗɗi
ɗiin mbi'i ɗuum, accu ɗum laatoo
kumpa!
5 Ndeen maleyka mo nji'umi ina
darii dow maayo e dow leydi oon
hunci junngo muuɗum nyaamo
faa dow, 6 hunorii Buurɗo du-
umiiɗo faa abada, taguɗo kammu
e ko woni e muuɗum, e leydi e
ko woni e muuɗum, e maayo e ko
woni e muuɗum. Maleyka oon wi'i:
—Wakkati heddaaki katin!
7 Ammaa e ley baldɗe ɗe buututal
maleyka njeɗɗaɓo ngal fuufata
ɗeen, Laamɗo tabintinan anniya
muuɗum cuuɗinooɗo. Ɓum
laatorto hono no o wiirunoo
annabaaɓe maccuɓe makko ɓeen
ni.
8 Ndeen daande yuurannoonde
kam dow kammu ndeen haaldi e
am katin, wi'i:
—Yahu jaɓoy dewtel taggitiingel,
gonngel e junngo maleyka dariiɗo
dow maayo e leydi ngeel.
9 Njahumi to maleyka oon, mbi-
imi ɗum hokka kam dewtel ngeel.
O wi'i kam:
—Jaɓu ngel, moɗaa! Ngel haaɗan
ley reedu maa rok, ammaa ngel
welan e hunnduko maa hono no
njuumndi ni.
10 Njaɓumi dewtel ngeel e junngo
maleyka oon, moɗumi ngel. Ngel

† **9:17** Sittiwo huunde oolde wuleteende ina luuɓa.

weli e hunnduko am hono njuum-
ndi, ammaa nde moɗunoomi ngel
fu, ingel haaɗi e ley reedu am rok!
11 Caggal ɗuum, mbi'aami:
—Ina tilsi mbaajoɗaa annabaaku
katin e dow siyiiji yimɓe heewɓe
e laamorɗe e ɗemle keewɗe e
kaanankooɓe heewɓe.

11

Haala seedaaku annabaaɓe ɗiɗo

1 Ndeen kokkaami sawru fon-
ndirdu, mbi'aami:
—Umma, fonndoy suudu
Laamɗo seniindu e hirsirde ndeen,
kiisoɗaa rewooɓe wonɓe ɗoon
ɓeen. 2 Ammaa taa fonndu
taliyaare mayru. Accu nde,
sabo nde hokkaama laamorɗe
adunaaru. Ɗe njaaɓan ngallu-
ure seniinde ndeen faa waɗa
lebbi capanɗe nay e ɗiɗi. 3 Mi
hokkan seedeeɓe am ɗiɗo mbaajoo
annabaaku haddi balɗe ujunere e
keme ɗiɗi e capanɗe jeegom, iɓe
ɓornii tekke bootooji.*
4 Seedeeɓe ɗiɗo ɓeen ngoni leɗɗe
jaytun ɗiɗi e fitillaaji ɗiɗi dariiɗi
yeeso Joomiraaɗo jom adunaaru
ndu. 5 Neɗɗo fuu jiɗuɗo torrude
ɓe, yiite yaltan e kunnduɗe maɓɓe,
halka ɗum. Jiɗuɗo torrude ɓe fuu,
tilay halkiree noon. 6 Iɓe njogii
baawɗe haɗude kammu toɓude
haddi balɗe annabaaku maɓɓe
ɗeen. Iɓe njogii baawɗe waylitinde
diyeele laatoo yiiyam. Nde ɓe
muuyi fuu, iɓe mbaawi jippinde
e adunaaru sii masiiba fuu.
7 Nde ɗiɗo ɓeen tilinoo e
seedaaku muɓɓen nguun fuu,
ndaabaawa mbonnga njeyaanga
e ɓunndu ndu luggeefi muuɗum
walaa ɗo haaɗi ngaan yaltan de
yana e maɓɓe, jaaloo ɓe, wara ɓe.
8 Ɓalli maɓɓe mbaaloto e dow laa-
wol ngalluure mawnde, ɗo Joomi-
raaɗo maɓɓe tontanoo e leggal
palaangal ɗoon. Ngalluure ndeen
ina nanndi e Sodoma† naa Misira.
9 Siyiiji yimɓe fuu e lenyi fuu e
ɗemle fuu e laamorɗe fuu nji'an
ɓalli maɓɓe ko fotata e nyaloomaaji
tati e feccere nyalooma. Ɓe caloto
ɗi ngattee ley saabeere. 10 Yimɓe
adunaaru ceyorto saabe maayde
maɓɓe ndeen. Ɓe mbeltoto, ɓe
kokkundura dokke dow weltaare,
sabo annabaaɓe ɗiɗo ɓeen torriino
ɓe sanne. 11 Ammaa caggal
nyaloomaaji tati e feccere ɗiin,
foofaango nguurndam yuuri to
Laamɗo naati annabaaɓe ɗiɗo
ɓeen, de ummitii, ndarii. Kulol
manngol nanngi ndaarannooɓe
ɗum'en ɓeen fuu. 12 Daande
toownde yuuri dow kammu, ina
wi'a ɓe:
—Yeeŋee ga!
Ɓe yeeŋi dow kammu e ley
ruulde. Wayɓe ɓe fuu keddii
ina ndaara ɓe. 13 Wakkati
oon, leydi dimmbii semmbe, de
feccere sappoɓerde ngalluure
ndeen saami. Yimɓe ujunaaje
njeɗɗo kalkii. Heddiiɓe ɓeen kuli,
mawnini Laamɗo jom kammu oon.
14 Bone ɗiɗaɓo oon faltake.
Ndaar, bone tataɓo oon ina wara
law.

Haala buututal jeɗɗaɓal

15 Maleyka njeɗɗaɓo oon fuufi
buututal muuɗum. Ndeen daaɗe
toowɗe nanaa dow kammu, ina
mbi'a:
—Laamu adunaaru ndu fuu
laatake laamu Joomiraaɗo meeɗen
e Almasiihu muuɗum. O laamoto
faa abada abadin!
16 Mawɓe noogayo e nayo
jooɗiiɓe dow jooɗorɗe yeeso
Laamɗo ɓeen kippi geese muɓɓen
e leydi, cujidani Laamɗo. 17 Iɓe
mbi'a:
«Miɗen njette, Laamɗo Joomiraaɗo
jom baawɗe fuu,
gonɗo, gonnooɗo oon miɗen
njette,

* **11:3** Maanaa ɓe ɓornoo tekke bootooji woni hollude cunu, hono no rewɓe maayraaɓe cuddortoo ni. † **11:8** Sodoma wo wootere e galluuje ɗiɗi ɗe Laamɗo halki saabe heewgol majje hakkeeji. Ndaaree Fuɗɗoode 19.1-29.

sabo a gollirii baawɗe maa mawɗe ɗeen,
a tabintinii laamu maa.
18 Laamorɗe adunaaru ɗeen wo tikkuɗe,
ammaa tikkere maa warii.
Wakkati warii faa caroɗaa maayɓe.
Wakkati warii faa mbarjoɗaa annabaaɓe maccuɓe maa,
seniiɓe hulɓe innde maa ɓeen,
tedduɓe e lo'uɓe fuu.
Wakkati warii faa kalkaa halkooɓe adunaaru ɓeen du.»
19 Ndeen suudu Laamɗo seni-indu wonndu dow kammu nduun omtaa, keesuwal amaana ngaal ɓangi e ley mayru. Mayye mayyi, dukooji e diggaali ngaɗi, leydi dimmbii, marmalluuje ɓutte caami.

12

No kuungal waddi e debbo jom ŋatawere

1 Maande haayniinde ɓangi dow kammu. Debbo ina ɓornii naange. Lewru ina woni ley njaaɓirdi muuɗum. Hoore muuɗum na fiila taarde koode sappo e ɗiɗi. 2 Wo o debereedu, imo wulla saabe naawalla ŋatawere. Ndimu nguun ina tiiɗi mo. 3 Ndeen maande wonnde ɓangi dow kammu. Ina woodi kuungal boɗewal manngal nanndungal e mboddi. Ingal woodi ko'e jeɗɗi e luwe sappo, hoore fuu ina woodi kufune laamu. 4 Laasi maggal wuuwi feccere tataɓerde koode kammu, faɗɗi ɗe e leydi. Ngal darii yeeso debbo jom ŋatawere oon faa si rimii fu, ngal moɗa ɓiyum oon.

5 Ndeen o rimi ɓiɗɗo gorko, dur-doowo laamorɗe adunaaru fuu e sawru njamndi. Ɓiɗɗo oon dippi-taa, yaaraa to Laamɗo e jooɗorgal muuɗum laamu. 6 Debbo oon doggiri ley ladde, yehi nokku ɗo Laamɗo segilaninoo ɗum. O hay-bowaa toon balɗe ujunere e keme ɗiɗi e capanɗe jeegom (1 260).

7 Wolde waɗi dow kammu toon. Maleyka bi'eteeɗo Miikaa'iilu e maleyka'en muuɗum kawriti, kaɓi e kuungal ngaal. Kuungal ngaal e maleyka'en muuɗum du kaɓi e maɓɓe. 8 Ammaa Mi-ikaa'iilu'en njaalake ngal, kangal e maleyka'en maggal, de ɓe mursi nokku maɓɓe gonɗo dow kammu oon. 9 Kuungal manngal ngaal riiwaama. Kangal woni mboddi arandeeri mbi'eteendi Ibiliisa naa Seyɗaani, njarribotoondi adunaaru ndu fuu. Ndi faɗɗaama e leydi, kayri e maleyka'en mayri fuu.

10 Ndeen nanumi daande toownde yuurunde dow kammu, ina wi'a:
«Joonin kisindam Laamɗo meeɗen yottake!
Semmbe e laamu muuɗum njot-take!
Laamu ina woni e hawju Al-masiihu!
Sabo peloowo sakiraaɓe meeɗen,
peloowo ɓe to Laamɗo jemma e nyalooma oon,
riiwaama dow kammu.
11 Sakiraaɓe meeɗen ɓeen njaalo-rake mo yiiyam Jawgel ngeel,
e seedaaku ngu ɓe ngaɗi dow maggel.
Ɓe pilaaki reenude yonkiiji maɓɓe e maayde.
12 Ndelle, kammu e wonɓe dow muuɗum fuu mbeltee!
Ammaa bone woodanii leydi e maayo!
Sabo Ibiliisa jippake to mooɗon.
Ina tikki tikkere mawnde,
sabo ina anndi wakkati seeɗa tan heddanii ɗum.»
13 Nde kuungal nanndungal e mboddi ngaal faamunoo faɗɗaama e leydi ndeen, ngal tewni debbo dimɗo ɓiɗɗo gorko oon. 14 Debbo oon hokkaa bippeele ciilal man-ngal, faa fiirda yaha nokkuure nde segilanaa ley ladde ndeen. Toon o haybetee haddi wakkati e wakkatiiji ɗiɗi e feccere wakkati, faa o reenoo e mboddi ndiin.
15 Ndeen mboddi ndiin tuuti ndiyam, ɗam ili caggal debbo oon

hono maayo faa ɗam hooya mo.
16 Ammaa, leydi ndiin wallii debbo
oon, ndi aari hunnduko mayri,
ndi moɗi ndiyam ɗam kuungal
ngaal tuuti ɗaam. 17 Kuungal
manngal ngaal tikkani debbo oon
sanne, yehi haɓoyde e heddiiɓe
e yuwdi debbo oon. Ɓeen ngoni
ɗowtaniiɓe jamirooje Laamɗo de
tiigii seedaaku ngu Iisaa waddi
nguun. 18 Kuungal ngaal ina darii
dow njaareendi daande maayo.

13

Haala ndaabaawa yuurnga ley maayo

1 Caggal ɗuum, nji'umi
ndaabaawa njogiinga luwe sappo
e ko'e jeɗɗi ina wurtoo e maayo
ngoon. Luwal fuu ina woodi
kufune laamu. Inɗe mbonkorɗe
Laamɗo ina mbinndaa e dow
ko'e ɗeen fuu. 2 Ndaabaawa
nga nji'umi ngaan ina nanndi
e cirgu. Koyɗe magga ina nga'i
hono koyɗe huunde wi'eteende
ursu*. Hunnduko magga ina wa'i
hono no hunnduko laddeeru ni.
Kuungal nanndungal e mboddi
ngaal hokki nga semmbe muuɗum,
e jooɗorgal muuɗum laamu ngaal,
e baawɗe mawɗe. 3 Hoore wootere
e ko'e ndaabaawa ngaan ina wa'i
hono ko barminanoo barmere
waawnoonde warude ɗum, am-
maa barmere ndeen dannaama.
Ɗum haaynii yimɓe adunaaru fuu,
njokki ndaabaawa ngaan. 4 Ɓe
cujidani kuungal nanndunngal e
mboddi ngaal sabo ngal hokkii
ndaabaawa nanndunga e cirgu
ngaan baawɗe laamu maggal.
Katin du, ɓe cujidani ndaabaawa
nanndunga e cirgu ngaan, iɓe
mbi'a:

—Moy nanndi e ndaabaawa
nga? Moy waawi haɓude e magga?

5 Ndaabaawa nanndunga e
cirgu ngaan hokkaa haalude
haalaaji mantorɗi mbonkotooɗi
Laamɗo. Nga hokkaa baawɗe
gollude lebbi capanɗe nay e
ɗiɗi. 6 Ndaabaawa ngaan fuɗɗi
mbonkaade Laamɗo, ina mbonkoo
innde muuɗum e suudu muuɗum.
Nduun woni jooɗiiɓe dow kammu
toon ɓeen. 7 Nga hokkaama
baawɗe faa nga haɓa e seniiɓe
ɓeen, nga jaaloo ɗum'en. Nga
hokkaa baawɗe laamaade lenyi
fuu e siyiiji yimɓe fuu e ɗemle
fuu e laamorɗe fuu. 8 Yimɓe
wonɓe e adunaaru ndu ɓeen fuu
cujidanan ndaabaawa nanndunga
e cirgu ngaan. Ɓeen ngoni yimɓe
ɓe inɗe muɓɓen tawaaka ina
mbinndii gilla fuɗɗoode adunaaru
ley dewtere nguurndam ndeen,
dewtere Jawgel kirsanoongel
ngeel.

9 Jom nowru fuu, nana! 10 Neɗɗo
fuu podanaaɗo haɓɓeede yaaree
e maccungaaku, haɓɓete yaaree.
Neɗɗo fuu podanaaɗo wardeede
kaafaahi, wardete kaafaahi. Ɗum
le, tilay yimɓe Laamɗo ngonda e
munyal e hoolaare.

Haala ndaabaawa yuurnga e leydi

11 Caggal ɗuum, nji'umi
ndaabaawa ngonnga ina wurtoo
e ley leydi. Inga woodi luwe ɗiɗi
nanndude e luwe ɓii mbaalu, am-
maa inga haalda hono no kuungal
nanndungal e mboddi ngaal ni.
12 Nga golliri baawɗe ndaabaawa
arandeya, nga barmere muuɗum
nesunoo warude ɗum de dannaa
ngaan. Nga golli ɗum yeeso
arandeya ngaan. Nga doolɗi
yimɓe adunaaru ɓeen cujidana
arandeya ngaan. 13 Ndaabaawa
ɗiɗaɓa ngaan waɗii kaayeefiiji
mawɗi. Nga waɗii faa nga jippini
yiite yuurunge e kammu faa yottii
leydi yeeso yimɓe fuu. 14 Nga
hiiliri yimɓe adunaaru kaayeefiiji
ɗi nga hokkaa waɗude ley baawɗe
ndaabaawa arandeya ngaan. Inga

* **13:2** Ursu wo kuungal manngal. Teppeeje maggal ina mawni, ingal jogii leeɓi e peɗeeli juuɗɗi beldi.

tindina yimɓe adunaaru moyyina
tooru nanndundu e ndaabaawa
barminiranoonga kaafaahi faa
nesi waatude ammaa ina wuuri
ngaan. 15 Nga hokkaa baawɗe faa
nga waɗani tooru nduun yonki faa
indu haala. Nga waɗi faa neɗɗo
fuu mo sujidanaay nga waree.
16 Ndaabaawa ngaan dooldi yimɓe
fuu keɓa maande e juuɗe muɓɓen
nyaame naa e tiiɗe muɓɓen,
tedduɓe e lo'uɓe, joomiraaɓe jawdi
e talkaaɓe, rimɓe e riimayɓe fuu.
17 Fay gooto waawaa soodude
maa sonnude si tawraaka maande
ndeen. Maande ndeen wo innde
ndaabaawa ngaan naa limoore
innde magga. 18 Ɗo kaa, tilay neɗɗo
waɗa hakkillo e kabaaru o: neɗɗo
jogiiɗo paamal fuu hiisoo limoore
innde ndaabaawa ngaan, sabo
limoore ndeen wo innde neɗɗo.
Limoore magga wo keme jeegom
e capanɗe jeegom e jeegom (666).

14

Haala Jawgel e jimol soottitaaɓe

1 Yeewumi, de nji'umi Jawgel ina
darii dow waamnde Siyona, ina
wondi e yimɓe ujunaaje hemre e
capanɗe nayo e nayo (144 000).
Innde muuɗum e innde Baaba
muuɗum na mbinndaa e tiiɗe
maɓɓe. 2 Nanumi daande yuuri
dow kammu wa'unde hono sawtu
diyeele keewɗe, hono riggaango
manngo ni. Daande nde nanumi
ndeen ina wa'i hono sawtu fiyooɓe
kolli. 3 Yimɓe ɓeen fuu ina njima ji-
mol kesol yeeso jooɗorgal Laamɗo
ngaal e yeeso kulle nay buurɗe
ɗeen e yeeso mawɓe ɓeen. Fay
gooto waawaano ekitaade jimol
ngol si wanaa yimɓe ujunaaje
hemre e capanɗe nayo e nayo (144
000) soottitaaɓe e adunaaru ɓeen.
4 Ɓeen ngoni ɓe tuunniraay ko'e
muɓɓen rewɓe, sabo ɓe laaɓuɓe.
Iɓe njokki Jawgel ngeel ɗo ngel
yahata fuu. Wo ɓe soottitaaɓe e
ley yimɓe adunaaru, faa ɓe laatoo
artiiɓe fuu sakkeede Laamɗo e
Jawgel ngeel. 5 Fewre meeɗaay
yaltude e kunnduɗe maɓɓe, ɓe
ngalaa feloore.

Haala maleyka'en tato

6 Wakkati oon nji'umi maleyka
goɗɗo ina fiira dow, ina jogii
Kabaaru Lobbo duumiiɗo oon.
Imo waajoo ɗum yimɓe adunaaru,
yuuruɓe e laamorɗe fuu e lenyi fuu
e ɗemle fuu e siyiiji yimɓe fuu.
7 Imo yeewnoo e daande toownde,
imo wi'a:

—Kulee Laamɗo! Mawninon
ɗum! Sabo wakkati mo o saro-
too oon warii. Cujidanee taguɗo
kammu e leydi e maayo e ilduɗe
ndiyam oon!

8 Maleyka goɗɗo ɗiɗaɓo jokki mo,
ina wi'a:

—Baabiila halkii! Baabiila
ngalluure mawnde ndeen halkii!
Nde yarnii leyɗe fuu fijirde mayre
nyaaɗunde.

9 Maleyka goɗɗo, tataɓo, jokki ɓe
ina yeewnoo daande toownde, ina
wi'a:

—Neɗɗo fuu cujidanɗo ndaabaawa
arandeya ngaan e tooru nan-
ndundu e magga nduun, de heɓi
maande magga e tiinde naa e
junngo, 10 tilay joomum yara
cabijam tikkere Laamɗo ɗaam,
mbaylaaɗam e ley horde-loonde
tikkere makko tawi jillaaka fay
huunde. Joomum jukkete e ley
yiite e sitti yeeso maleyka'en
seniiɓe ɓeen e yeeso Jawgel ngeel.
11 Cuurki yuuruki e jukkungo
maɓɓe ina yeeŋa faa abada. Jemma
e nyalooma fuu fowtere walanaa
sujidanooɓe ndaabaawa ngaan e
tooru magga e heɓuɓe maande
innde magga.

12 Ɗum le, tilay yimɓe Laamɗo
ngonda e munyal.

Ɓeen ngoni haybuɓe jamirooje
Laamɗo de kaybi goondinal Iisaa
ɓeen.

13 Wakkati oon nanumi daande
yuurunde dow kammu, ina wi'a:

—Winndu ɗum ɗo: gilla joonin, barke woodanii maayooɓe hawtuɓe e Joomiraaɗo ɓeen.

Ruuhu oon wi'i:

—Goonga! Ɓe powtinoyte e tampiri maɓɓe, sabo barke golle maɓɓe jokkan ɓe.

Haala wakkati tayri adunaaru

14 Yeewumi, de nji'umi ruulde raneere. Dow ruulde ndeen nanndudo e ɓii neɗɗo ina jooɗii. Kufune gaɗiraaɗo kaŋŋe ina woni e dow hoore makko. Imo tiigii wawdu welndu e junngo makko. 15 Maleyka goɗɗo yalti e suudu Laamɗo seniindu, ina yeewnoo daande toownde, ina wi'a jooɗiiɗo dow ruulde oon:

—Jippin wawdu maa nduun de tayaa, sabo wakkati tayri yottake. Adunaaru ɓenndii, yonii tayeede!

16 Ndeen jooɗiiɗo e ruulde oon yiili wawdu muuɗum dow leydi, de adunaaru fuu tayaa.

17 Maleyka goɗɗo yalti e suudu Laamɗo seniindu wonndu dow kammu nduun. Kam du ina tiigii wawdu welndu. 18 Ndeen maleyka goɗɗo yalti e ley hirsirde rewreteende Laamɗo ndeen. Oon woni kawjotooɗo yiite. O yeewnii daande toownde, o wi'i maleyka tiigiiɗo wawdu welndu oon:

—Jippin wawdu maa nduun, kawrunduraa ɓiɓɓe cabiije dow leydi, sabo ɗe ɓenndii.

19 Maleyka oon yiili wawdu muuɗum dow leydi, hawrunduri ɓiɓɓe cabiije ɗeen, de faɗɗi ɗe ley ɓoosirde mawnde. Ɓoosirde ndeen woni tikkere Laamɗo mawnde. 20 Ɓiɓɓe cabiije ɗeen ɓoosaa caggal ngalluure toon. Yiiyam yalti e ɓoosirde ndeen faa hewti labaale pucci, ɗam ili ko fotata e kilooji keme tati njuuteefi.

15

Haala jimol Muusaa e jimol Jawgel

1 Caggal ɗuum, nji'umi dow kammu maande wonnde mawnde haayniinde. Nji'umi maleyka'en njeɗɗo ina njogii masiibaaji jeɗɗi. Wo ɗi masiibaaji cakitotooɗi. E majji tikkere Laamɗo timmata.

2 Nji'umi maayo nanndungo e daandorgal ina jillunduri e yiite. Jaalinooɓe ndaabaawa ngaan ɓeen ina keddii ɗakkol maggo. Ɓeen ngoni jaalinooɓe nga, kanga e tooru nanndundu e magga nduun e limoore innde magga ndeen. Iɓe njogii kolli ɗi Laamɗo hokki ɓe ɗiin. 3 Iɓe njima jimol Muusaa maccuɗo Laamɗo oon e jimol Jawgel ngeel, iɓe mbi'a:

«Laamɗo Joomiraaɗo jom baawɗe fuu,
golleeji maa wo mawɗi, wo kaayniiɗi!
Laabi maa wo ponnditiiɗi, goongaaji,
aan laamiiɗo laamorɗe fuu!
4 Moy woni hulataa ma, Joomiraaɗo,
mo mawnintaa innde maa?
Sabo aan tan woni gooto Ceniiɗo.
Leyɗe fuu ngaran cujida yeeso maa,
sabo ɓe nji'ii golleeji maa ponnditiiɗi.»

Haala kaake jeɗɗi keewɗe masiibaaji jeɗɗi

5 Caggal ɗuum, nji'umi suudu Laamɗo seniindu dow kammu ina omti. Ɓum woni hukum seedaaku oon.* 6 Maleyka'en njeɗɗo jogiiɓe masiibaaji jeɗɗi ɓeen njalti e mayru, ina ɓornii kaddule laaɓuɗe tal jalbooje, ina kaɓɓi kaɓɓordi kaŋŋe e becce muɓɓen. 7 E kulle nay buurɗe ɗeen, wootere hokki maleyka'en njeɗɗo ɓeen kaake kaŋŋeeje jeɗɗi keewɗe tikkere Laamɗo buurɗo faa abada

* **15:5** Aayaare ndeen ina waawi fiirtireede: Caggal ɗuum, nji'umi suudu Laamɗo seniindu ina omtii dow kammu. Hukum seedaaku ina woni ley mayru.

oon. 8 Suudu nduun heewi cuurki
saabe annoora Laamɗo e baawɗe
muuɗum. Fay gooto waawaa
naatude ley mayru, si wanaa nde
masiibaaji jeɗɗi ɗi maleyka'en
njeɗɗo ngaddi ɗiin timmi.

16

1 Ndeen nanumi daande
toownde yuuri to suudu seniindu
toon, ina wi'a maleyka'en njeɗɗo
ɓeen:

—Njehee, njuppowee dow
adunaaru kaake tikkere Laamɗo
jeɗɗi ɗeen!

2 Maleyka arandeejo oon yehi,
yuppi kaakol muuɗum dow
leydi. Ɓuuye bonɗe naawɗe ngaɗi
dow yimɓe tawraaɓe maande
ndaabaawa ngaan e sujidanooɓe
tooru nanndundu e magga ɓeen.

3 Maleyka ɗiɗaɓo oon yuppi
kaakol muuɗum e maayo. Maayo
ngoon waylitii, laatii hono yiiyam
maayɗo. Kulle buurɗe gonɗe ley
maggo fuu mbaati.

4 Maleyka tataɓo oon yuppi
kaakol muuɗum ley gooruuji
e ilduɗe, de diyeele ɗeen fuu
mbaylitii yiiyam. 5 Ndeen nanumi
maleyka kawjotooɗo diyeele oon,
ina wi'a:

—Aan Ceniiɗo, gonɗo, gonnooɗo,
wo a ponnditiiɗo, sabo a sarake
goonga. 6 Saabe ko ɓe ndufi yiiyam
seniiɓe e yiiyam annabaaɓe ɗuum,
aan du, kokkuɗaa ɓe yiiyam ɓe
njara! Iɓe kaandi e majjum.

7 Ndeen nanumi daande yuurii
to hirsirde rewreteende Laamɗo
toon, ina wi'a:

—Goonga! Laamɗo Joomiraaɗo
jom baawɗe fuu, sariyaaji maa wo
goongaaji, wo ponnditiiɗi!

8 Ndeen maleyka nayaɓo oon
yuppi kaakol muuɗum e dow
naange, de nge hokkaa sumirde
yimɓe nguleefi magge. 9 Yimɓe
ɓeen cumiraa nguleefi cattuki.
Ndeen ɓe mbonkii innde Laamɗo
mo baawɗe ngoodani dow masi-
ibaaji oon. Ɓe tuubaay, ɓe mawni-
naay ɗum.

10 Maleyka njoyaɓo oon yuppi
kaakol muuɗum dow jooɗorgal
ndaabaawa ngaan. Ɓo nga laamii
ɗoon niɓɓinaa tiki, de yimɓe
ina ŋata ɗemle muɓɓen saabe
naawalla. 11 Ɓe mbonkii Laamɗo
jom kammu oon saabe ɓuuye
maɓɓe e naawalla maɓɓe. Ammaa
ɗuum fuu, ɓe tuubaay e golleeji
maɓɓe bonɗi ɗiin.

12 Maleyka njeegaɓo oon yuppi
kaakol muuɗum dow maayo
manngo wi'eteengo Efarata.
Ndiyam maggo ɓeeɓi faa yoori,
faa kaanankooɓe yuurooɓe lettugal
ɓeen keɓa laawol ndewa toon.
13 Ndeen nji'umi ginnaaji tati
bonɗi nanndudi e paaɓi. Wooturu
ina wurtoo e hunnduko kuungal
nanndungal e mboddi ngaal,
wooturu ina wurtoo e hunnduko
ndaabaawa ngaan, wooturu du
ina wurtoo e hunnduko annabaajo
peneejo oon. 14 Ginnaaji bonɗi
ɗiin wo waɗooɓe kaayeefiiji. Iɓe
njaha to kaanankooɓe adunaaru
fuu faa ɓe kawrundura ɗum'en
saabe wolde nyannde darngal,
nyalaande Laamɗo jom baawɗe
fuu.

15 Joomiraaɗo wi'i:

—Kakkilee! Inani miɗo warda
hono no gujjo ni. Barke woodanii
doomuɗo kakkilɗo, ina tiigii kad-
dule muuɗum faa taa yaha ɓanndu
ɓoldu de semta yeeso yimɓe.

16 Ginnaaji ɗiin kawrunduri
kaanankooɓe ɓeen e nokku
bi'eteeɗo e ibraninkoore Harmage-
don.

17 Maleyka njeɗɗaɓo oon yuppi
kaakol muuɗum e mbeeyu. De
daande toownde yalti e suudu
seniindu to jooɗorgal laamu toon,
ina wi'a:

—Timmii!

18 Mayye mayyi, dukooji e
diggaali ngaɗi, dimmbagol leydi
manngol waɗi. Dimmbagol leydi
hono ngool waɗaay e adunaaru

ndu gilla yimɓe tagaa, no ngol
sattiri mawnude! 19 Ngalluure
mawnde ndeen feccaa pecce tati.
Galluuje laamorɗe adunaaru fuu
caami. Laamɗo miccitii bonanda
ngalluure mawnde wi'eteende
Baabiila, de yarni nde horde cabi-
jam heewnde tikkere muuɗum.
20 Duuɗe maayo fuu kalkii. Baamle
fuu majji. 21 Marmalluuje ɓutte
yuuri kammu, caami dow yimɓe,
wootere fuu teddeefi muuɗum ina
waɗa kilooji capanɗe nay. Yimɓe
ɓeen mbonkii Laamɗo saabe
masiiba marmalluuje oon, sabo
masiiba oon sattii bonde sanne.

17

Haala jukkungo Baabiila

1 Caggal ɗuum, gooto e ma-
leyka'en njeɗɗo jogiiɓe kaake jeɗɗi
ɓeen wari, haaldi e am, wi'i:
—War faa mi holle jukkungo
debbo woykuuru* anndaaɗo
sanne, jooɗiiɗo dow diyeele
keewɗe oon. 2 Kaanankooɓe
adunaaru ɓeen pijidii e muuɗum.
Yimɓe adunaaru ɓeen du culii e
fijirde muuɗum.
3 Ndeen Ruuhu heewi kam,
maleyka oon yaari kam faa ley
ladde. Nji'umi toon debbo ina
waɗɗii ndaabaawa mboɗeewa
keewnga inɗe mbonkorɗe Laamɗo.
Inga woodi ko'e jeɗɗi e luwe
sappo. 4 Debbo oon ina ɓornii
kaddule ciiɗe e boɗeeje, ina soɗii
kaŋŋe e kaaye dime e hayre luulu.
Imo jogorii junngo makko horde-
loonde kaŋŋe heewnde ko nyiddini
sanne, heewnde tuundi fijirde
makko. 5 Dow tiinde makko
innde ina winndaa nde maanaa
muuɗum suuɗii:

«Baabiila ngalluure mawnde, inna
woykuuji,
inna ko nyiddini fuu ley
adunaaru».

6 Nji'umi debbo oon sulake saabe
yiiyam seniiɓe e yiiyam seedan-
tooɓe Iisaa ɗam o yari.
Ko nji'umi mo ɗuum, ɗum
haaynii kam sanne. 7 Ammaa
maleyka oon wi'i kam:
—Ko waɗi de iɗum haaynii ma?
Mi fiirtante maanaa cuuɗiiɗo oon,
maanaa debbo oon e ndaabaawa
nga o waɗɗii njogiinga ko'e jeɗɗi e
luwe sappo ngaan. 8 Ndaabaawa
nga njiiɗaa ngaan, inga wonnoo,
ammaa nga heddaaki joonin.
Inga haani yaltude e ɓunndu ndu
luggeefi muuɗum walaa ɗo haaɗi
nduun, nga halkowaa. Yimɓe
adunaaru ɓe inɗe muɓɓen mbin-
ndaaka e dewtere nguurndam
gilla fuɗɗoode adunaaru ɓeen, si
nji'ii ndaabaawa ngaan na yalta
fu, kaayeefi nanngan ɗum'en.
Sabo inga wonnoo, nga heddaaki
joonin, de nga ɓangowan katin.
9 Ɗo kaa, tilay neɗɗo tawree
hakkilantaaku faa faama kabaaru
o: ko'e jeɗɗi ɗeen wo baamle
jeɗɗi ɗe debbo oon jooɗii dow
muɓɓen ɗeen. Iɗe cappoo katin
kaanankooɓe njeɗɗo: 10 njoyo
paltake, njeegaɓo oon ina woni
joonin, njeɗɗaɓo oon waraay tafon,
ammaa si o warii, wakkatiyel
seeɗa o laamotoo. 11 Ndaabaawa
ngonnoonga de heddaaki joonin
ngaan wo gooto e njeɗɗo ɓeen. Nga
wartan de nga laatoo kaananke
njeetataɓo, ammaa cakitte magga
wo halkere.
12 Luwe sappo ɗe njiiɗaa
ɗeen wo kaanankooɓe sappo ɓe
keɓaay laamu tafon, ammaa ɓe
keɓowan baawɗe laamaade no
kaanankooɓe ni haddi wakkatiyel
gootel, kamɓe e ndaabaawa ngaan.
13 Ɓe fuu ɓe anniya gooto, iɓe kokka
ndaabaawa ngaan semmbe maɓɓe
e baawɗe maɓɓe. 14 Ɓe kaɓan e
Jawgel ngeel, ammaa Jawgel ngeel
jaaloto ɓe sabo kangel woni Joomi-
raaɗo joomiraaɓe e Kaananke
kaanankooɓe. Wonduɓe e maggel
ɓeen wo noddaaɓe, suɓaaɓe,
hoolniiɓe.
15 Maleyka oon wi'i kam katin:

* **17:1** Maanaa woykuuru wo pijoowo joɓeteeɗo ceede.

—Diyeele ɗe njiiɗaa debbo woykuuru oon ina jooɗii dow muɓɓen ɗeen, kanje ngoni siyiiji yimɓe e jama'aaje e laamorɗe e ɗemle. 16 Luwe sappo ɗe njiiɗaa ɗeen, kam e ndaabaawa ngaan, mbanyan debbo woykuuru oon, ɓolɗina ɗum faa laaɓa de heddoo ɓanndu ɓoldu, nyaama teewu muuɗum, de nduppa ko heddii ɗuum e yiite. 17 Sabo Laamɗo wattii e ɓerɗe maɓɓe waɗude anniya muuɗum, ɓe laatoo daande wootere, ɓe kokka ndaabaawa ngaan laamu maɓɓe, faa nde haalaaji Laamɗo ɗiin fuu tabiti.

18 Debbo pijoowo mo njiiɗaa oon, kam woni ngalluure mawnde laamiinde kaanankooɓe adunaaru.

18

No Baabiila halkirtee

1 Caggal ɗuum, nji'umi maleyka goɗɗo keewɗo baawɗe ina yuura dow kammu ina jippoo. Darja makko jalbini adunaaru. 2 O yeewnii faa toowi, o wi'i:

«Baabiila halkii!
Baabiila ngalluure mawnde ndeen halkii!
Nde laatake joonnde ginnaaji,
suuɗorde ruuhuuji tuunuɗi fuu
e foondu tuunundu wanyaandu fuu!
3 Sabo leyɗe ɗeen fuu culirii cabijam, caamii
saabe fijirde mayre nyaaɗunde.
Kaanankooɓe adunaaru ɓeen njeenii e mayre.
Luumotooɓe e adunaaru ɓeen fuu keɓii jawdi
saabe danyal mayre keewngal faa wittii ngaal.»

4 Ndeen nanumi ɗaande wonnde yuuri dow kammu, ina wi'a:

—Onon yimɓe am, njaltee e mayre!
Faa taa on kawtu e mayre hakkeeji,
faa taa masiibaaji mayre kewta on!
5 Sabo hakkeeji mayre ɗuuɗi,
ɗi njowundurii faa ɗi njottake kammu,
Laamɗo du yeggitaay golleeji mayre bonɗi ɗiin.
6 Ngaɗee nde hono no nde waɗiri on ni!
Njoɓtoɗon nde kile ɗiɗi e ko nde waɗi on!
Ko nde siiwani on ley horde mayre ɗuum,
ciiwanee nde kile ɗiɗi!
7 Torron nde, kebbinon mettorgal mayre
faa haddi no nde teddiniri hoore mayre,
faa fota e no nde wuurdi mbelirka.
Sabo inde wi'a e ɓernde mayre:
«Inan miɗo jooɗii, wo mi kaananke debbo,
mi wanaa debbo mo gorum maayi,
abada mettorgal cuddu hewtataa kam.»
8 Saabe no nde worri noon,
masiibaaji mayre caaman dow mayre:
maayde e mettorgal e rafo.
Nde wuldete yiite,
sabo Laamɗo Joomiraaɗo carotooɗo nde wo Jom semmbe.

Haala woyeede Baabiila

9 Kaanankooɓe adunaaru wonduɓe e mayre jeenu de kawti e mayre danyal ɓeen nji'an cuurki ngulu mayre. Wakkati oon, ɓe mboyan, ɓe piiran ɓerɗe maɓɓe mettorgal.

10 Ɓe ndaroto to toowti, sabo iɓe kula jukkungo mayre. Iɓe mbi'a:

—Yoo yoy! Yoo yoy! Baabiila, ngalluure mawnde nde, ngalluure jogiinde semmbe nde! Nde jukkaama wakkati gooto tan!

11 Luumotooɓe e adunaaru ɓeen mboyan, cunanto nde, sabo fay gooto soodataa gineeji maɓɓe katin. 12 Gineeji maɓɓe wo kaŋŋe e cardi e kaaye dime e kaaye luulu e kaddule ɗaatuɗe e kaddule ciiɗe e kaddule hariiri tiiɗuɗe e kaddule boɗeeje e leɗɗe uurooje goɗɗe e gineeji moyyiniraaɗi nyiiye

nyiibi e gineeji moyyiniraadi leɗɗe
tiiɗuɗe coggu e jamɗe boɗeeje e
jamɗe ɓaleeje e hayre wi'eteende
marba. 13 Gineeji maɓɓe katin
wo funngooji belnirɗi e uurnirɗi
e gowe e nebbam uurɗam e uurdi
miira e uurdi cuurtinteendi e
cabijam e nebbam ɓiɓɓe jaytun e
conndi alkama e aawdi alkama
e na'i e baali e pucci e torkooji e
maccuɓe e yonkiiji yimɓe.

14 Luumotooɓe ɓeen mbi'i ngal-
luure ndeen:

—Ko njiɗunoɗaa heɓude fuu
woɗɗake ma: keewal mbelirka
maa e dawla maa fuu halkii, a
hewtataa ɗum abada katin.

15 Luumotooɓe heɓuɓe jawdi
e mayre ɓeen ndaroto to toowti,
sabo ina kula jukkungo mayre. Ɓe
mboyan, ɓe cunoto, 16 ɓe mbi'an:

—Yoo yoy! Yoo yoy! Ngallu-
ure mawnde nyaayiroore kaddule
ɗaatuɗe e kaddule ciiɗe e kad-
dule boɗeeje, soɗortoonde kaŋŋe e
kaaye dime e kaaye luulu! 17 E ley
wakkati gooto tan, jawdi ndiin fuu
halkaa!

Dawranooɓe laanaaji ndiyam e
yahooɓe ley majji e dogginooɓe
ɓeen, kam e heɓooɓe neema
muɓɓen e luumagol dow maayo
ɓeen, ɓe fuu ɓe toowtan ɓe ndaroo.
18 Wakkati mo ɓe nji'ata cuurki
ngulu mayre, ɓe mbullan, ɓe mbi'a:

—Ngalluure ndeye nanndunoo e
ngalluure mawnde nde?

19 Ɓe ndufan leydi dow ko'e
maɓɓe no ɓe poti metteede. Ɓe
mboyan, ɓe cunoo, ɓe mbulla, ɓe
mbi'a:

—Yoo yoy! Yoo yoy! Ngalluure
mawnde ndeen, nde keewal
danyal muuɗum hokki jogiiɓe
laanaaji e ley maayo fuu jawdi,
e ley wakkati gooto tan, nde
halkii! 20 Kammu, welta e halkeede
mayre! Seniiɓe e nulaaɓe e
annabaaɓe, onon du mbeltee!
Sabo Laamɗo sarake nde ko nde
waɗi on ɗuum!

21 Wakkati oon, maleyka jom
semmbe hooyi kaayal nanndungal
e niisirde mawnde, de faɗɗiri ɗum
semmbe ley maayo, wi'i:

—Nii Baabiila ngalluure
mawnde ndeen faɗɗirtee, nde
yi'ataake abada katin! 22 Katin
du, fay gooto nanataa ley mayre
kolli hoɗooɓe gaaci naa yimooɓe
naa fuufooɓe cereeli e barguuji.
Golloowo nyeenyuɗo fay gooto
yi'ataake katin e ley mayre.*
Duko unduɗe nanataake katin e
ley mayre. 23 Annoora lampal
yaynataa ley mayre katin. Sawtu
ɓaŋuɗo e ɓaŋaaɗo nanataake e
mayre katin.

Bone oon fuu hewtan Baabiila
sabo luumotooɓe mayre ɓurnoo
adunaaru fuu baawɗe. Wooɗi
du, nde hiildii leyɗe fuu e ndag-
gadaaku mayre. 24 Katin du, yiiyam
annabaaɓe e seniiɓe e waraaɓe
ley adunaaru ɓeen fuu tawaama e
mayre.

19

Jimi jettooje Laamɗo ley aljanna

1 Caggal ɗuum, nanumi sawtu
jamaa keewɗo dow kammu, ina
yeewnoroo daaɗe toowɗe, ina wi'a:
«Haleluuya!*
Kisindam e manngu e baawɗe
ngoodanii Laamɗo meeɗen!
2 Sabo sariyaaji makko wo goon-
gaaji,
wo ponnditiiɗi!
O sarake debbo woykuuru an-
ndaaɗo sanne,
bonnirɗo adunaaru fijirde
muuɗum oon.
O yomnake ɗum yiiyam maccuɓe
makko ɗam rufi.»
3 Ɓe toowni ɗaaɗe katin, ɓe mbi'i:
«Haleluuya!
Cuurki ngulu ina yuura to ngallu-
ure ndeen
ina yeeŋa faa abada!»

* **18:22** Golloowo nyeenyuɗo wo gaɗoowo golle juuɗe hono cehoowo naa tafoowo jamɗe.
* **19:1** Haleluuya wo haala ibraninkoore, ɗum woni Njetten Joomiraaɗo.

4 Mawɓe noogayo e nayo ɓeen e
kulle nay buurɗe ɗeen, kippii e
leydi cujidani Laamɗo jooɗiiɗo e
jooɗorgal laamu oon, ina mbi'a:
—Aamiina. Haleluuya!
5 Daande yuuri to jooɗorgal toon,
ina wi'a:
—Njettee Laamɗo meeɗen, onon
maccuɓe muuɗum fuu, onon hu-
looɓe ɗum, tedduɓe e lo'uɓe!

Haala ɓangal Jawgel

6 Ndeen nanumi daande nan-
ndunde e sawtu jamaa keewɗo,
hono sawtu diyeele keewɗe ni,
hono diggaali mawɗi ni, ina wi'a:
«Haleluuya! Sabo Laamɗo Joomi-
raaɗo meeɗen
Jom baawɗe fuu oon tabintinii
laamu muuɗum.
7 Mbeltoɗen, ceyoɗen, mawninen
mo,
sabo ɓangal Jawgel ngeel yot-
take,
ɓaŋeteeɗo oon du segilake.
8 O hokkaama kaddule o ɓornoo,
leppi ɗaatuɗi, jalbooji,
laaɓuɗi.»
Kaddule ɗeen ngoni golleeji
seniiɓe moyyuɗi ɗiin.
9 Maleyka oon wi'i kam:
—Winndu: Barke woodanii nod-
daaɓe e nyaamduuji ɓangal Jawgel
ɓeen!
O wi'i kam katin:
—Haalaaji ɗiin ngoni haalaaji
Laamɗo goongaaji.
10 Kippiimi e leydi to koyɗe
makko faa mi sujidana mo, ammaa
o wi'i kam:
—Taa waɗu! Miin du wo mi
maccuɗo hono maaɗa, aan e
sakiraaɓe maa tiigiiɓe seedaaku
ngu Iisaa waddi nguun. Sujidan
Laamɗo!
Sabo seedaaku ngu Iisaa
waddi nguun, ɗum pay laatii
annabaaku.†

Haala garol Almasiihu faa jukka kuungal ladde

11 Caggal ɗuum, nji'umi kammu
ina omtii, de puccu ndaneewu
ɓangi. Baɗɗiiɗo ngu oon ina
wi'ee Koolniiɗo, ina wi'ee Goon-
gante. Wo e fonnditaare o
sarortoo, e fonnditaare du o
honirta. 12 Gite makko ina nga'i
hono ɗemle yiite ni. Kufuneeje
laamu keewɗe ina ngoni e hoore
makko. Innde ina winndaa e
makko nde fay gooto anndaa
si wanaa kanko. 13 Imo ɓornii
saaya cuuwaaka e yiiyam. Innde
makko wo: «Konngol Laamɗo.»
14 Konuuji kammu ina njokki
mo ina ɓornii kaddule ɗaatuɗe,
daneeje, laaɓuɗe, ina mbaɗɗii
pucci daneeji. 15 Kaafaahi mbelki
ina wurtoo e hunnduko makko.
E kanki o soppirta laamorɗe
adunaaru, de o laamoroo ɗe sawru
njamndi. O dampan e ɓoosirde
cabiije yaltinoore tikkere Laamɗo
jom baawɗe mawnde. 16 Inan
innde winndaande e saaya makko
e busal makko:
«Kaananke kaanankooɓe e
Joomiraaɗo joomiraaɓe».
17 Ndeen nji'umi maleyka ina
darii dow naange. O yeewnii faa
toowi, o wi'i pooli piirooji dow fuu:
—Ngaree, kawritee to nyaamdu
weltaare mawndu ndu Laamɗo
waɗi nduun, 18 faa nyaamon
teewu kaanankooɓe e teewu
hooreeɓe sordaasiiɓe e teewu
jom'en semmbe e teewu pucci e
waɗɗiiɓe ɗum'en e teewuuji yimɓe
fuu – rimɓe e riimayɓe, tedduɓe e
lo'uɓe!
19 Ndeen nji'umi ndaabaawa
mannga ngaan e kaanankooɓe
adunaaru ɓeen e konunkooɓe
muɓɓen ina kawriti faa kaɓa e
baɗɗiiɗo puccu ndaneewu oon e
konu muuɗum. 20 Ndaabaawa
ngaan nanngaa, kanga e
annabaajo fewreejo gaɗannooɗo
kaayeefiiji yeeso magga oon. E
kaayeefiiji ɗiin o hiildunoo heɓuɓe
maande ndaabaawa ngaan ɓeen,

† **19:10** timmoode aayaare ndeen ina waawi fiirtireede: Sabo seedanaade Iisaa, ɗum pay laatii annabaaku.

sujidannooɓe tooru nanndundu
e magga ɓeen. Ɓe ɗiɗo fuu, ɓe
paɗɗaa iɓe mbuuri e weendu
yiite huɓɓirteendu sitti nduun.‡
21 Heddiiɓe ɓeen kalkiraa kaafaahi
mburtotooki e hunnduko baɗɗiiɗo
puccu ndaneewu oon. Pooli ɗiin
fuu ngari nyaami teewuuji maɓɓe
faa kaari.

20

Haala laamu duuɓi ujunere

1 Caggal ɗuum, nji'umi maleyka
ina yuura dow kammu ina jip-
poo, ina jogorii junngo muuɗum
cokitirgal ɓunndu ndu luggeefi
muuɗum walaa ɗo haaɗi nduun,
kam e callalol manngol. 2 O nanngi
kuungal manngal ngaal, ɗum woni
mboddi arandeeri mbi'eteendi
Ibiliisa naa Seyɗaani ndiin. O haɓɓi
ɗum duuɓi ujunere. 3 O faɗɗi ndi e
ley ɓunndu ndu luggeefi muuɗum
walaa ɗo haaɗi nduun, o ommbi
ndi ley mayru, o takki ndu, taa ndi
hiila lenyi faa nde duuɓi ujunere
ɗiin kiɓɓi. Caggal ɗuum, ina tilsi
ndi haɓɓitee wakkati seeɗa.
4 Ndeen nji'umi jooɗorɗe laamu.
Jooɗiiɓe e majje ɓeen kokkaama
baawɗe saraade. Nji'umi katin
yonkiiji ɓe ko'e muɓɓen tayanoo
saabe ko ɓe mbaajii seedaaku ngu
Iisaa waddunoo, kam e konngol
Laamɗo ngool. Ɓe cujidanaayno
ndaabaawa ngaan e tooru nan-
ndundu e muuɗum nduun, ɓe
keɓaay maande magga e tiiɗe naa
e juuɗe maɓɓe. Ɓeen iirtii, laamodii
e Almasiihu duuɓi ujunere. 5 Ɗum
woni ummital arandeyal ngaal.
Maayɓe heddiiɓe ɓeen iirtaaki
faa nde duuɓi ujunere ɗiin kiɓɓi.
6 Barke e senaare ngoodanii
jeyaaɓe e ummital arandeyal
ɓeen! Maayde ɗiɗaɓerde ndeen
walaa ko waawani ɓe. Ɓe laatanto
Laamɗo e Almasiihu almaami'en,
ɓe laamodoo e Almasiihu duuɓi
ujunere.

Haala jaaleede Ibiliisa

7 Si duuɓi ujunere ɗiin kiɓɓii,
Seyɗaani haɓɓitete e kasu
muuɗum, yoppee. 8 O wurtoto,
o hiilowa lenyi gondi e coɓɓuli
adunaaru nay ɗiin, ɗum woni
Yaajuuju e Maajuuju.* O hawrun-
duran yimɓe lenyi ɗiin faa naata
wolde. Iɗi keewi sanne hono
njaareendi maayo. 9 Ɗi yuuri e
gereeji fuu ley adunaaru, ɗi piilii
ngalluure horsunde ndeen, ɗo
seniiɓe ɓeen koɗi ɗoon. Ammaa
yiite yuuri dow kammu, halki
ɗi. 10 Ibiliisa kiilannooɗo ɓe oon
faɗɗaa e weendu yiite e sitti nduun,
ɗo ndaabaawa ngaan e annabaajo
peneejo oon ngoni ɗoon. Ɓe
njukketee ɗoon jemma e nyalooma
faa abada.

Haala nyannde darngal

11 Caggal ɗuum, nji'umi
jooɗorgal laamu manngal danewal
e jooɗiiɗo dow maggal. Kammu
e leydi fuu ndoggi ndilli yeeso
makko, ɗi nji'ataake katin.
12 Nji'umi maayɓe, tedduɓe e
lo'uɓe, ina ndarii yeeso jooɗorgal
laamu ngaal. Dewte ina peertee.
Dewtere wonnde du ina feertee,
kayre woni dewtere nguurndam.
Maayɓe ɓeen cariraa golleeji
muɓɓen binndaaɗi e dewte ɗeen,
mono fuu haddi golle muuɗum.
13 Maayo ngoon hokkiti maayɓe
muuɗum, maayde e laakara
kokkiti maayɓe muɓɓen, mono e
muɓɓen fuu saroraa haddi golle
muuɗum. 14 Maayde e laakara
fuu paɗɗaa e weendu yiite nduun.
Weendu nduun woni maayde
ɗiɗaɓerde ndeen. 15 Neɗɗo fuu
mo innde muuɗum tawaaka ina
winndaa e dewtere nguurndam
ndeen, faɗɗaama e weendu yiite
nduun.

21

No huunde fuu heyɗintinirtee

‡ **19:20** Sittiwo huunde oolde wuleteende ina luuɓa.

* **20:8** Yaajuuju e Maajuuju ina mbi'ee Gogu e Magogu e ibraninkoore.

1 Caggal ɗuum, nji'umi kammu
keso e leydi keyri, sabo kammu
arandeejo oon e leydi arandeeri
ndiin fuu ndillii, maayo du walaa.
2 Nji'umi Ngalluure Seniinde
ndeen – ɗum woni Urusaliima
keso oon – ina ɲuura dow kammu
to Laamɗo ina jippoo. Nde
nyaayinaama hono no ɓaŋeteeɗo
nyaayirta faa segiloo yaha to
gorum ni. 3 Nanumi daande
toownde ɲuurunde to jooɗorgal
laamu toon, ina wi'a:

—Inan, joonnde Laamɗo na
woni hakkunde yimɓe: o jooɗoto
hakkundee maɓɓe, ɓe laatoo lenyol
makko. Laamɗo e hoore muuɗum
wondan e maɓɓe, laatoo Laamɗo
maɓɓe. 4 O mooytan gondi gite
maɓɓe fuu. Maayde e mettorgal
e bullaali e naawalla keddataako,
sabo kulle kiiɗɗe ɗeen fuu paltake.

5 Jooɗiiɗo e jooɗorgal ngaal oon
wi'i:

—Inan, miɗo heyɗintina huunde
fuu!

O wi'i kam:

—Winndu haalaaji ɗiin. Wo ɗi
koolniiɗi, wo ɗi goongaaji.

6 O wi'i kam katin,

—Huunde fuu timmii! Miin
woni arandeejo, miin woni cak-
itotooɗo. Miin woni fuɗɗoode,
miin woni timmoode. Neɗɗo
fuu ɗomɗuɗo, mi hokkan ɗum
ndiyam nguurndam ɲuuruɗam e
ildude ndeen ɓolum tawa yoɓaay
faa'e. 7 Neɗɗo fuu jaaliiɗo heɓan
ɗum fuu, mi laatoto Laamɗo
muuɗum, kam du laatoo ɓiyam.
8 Ammaa waatuɓe ɓerɗe e ɓe
ngalaa goondinal e gollooɓe ko
nyiddini e warooɓe yimɓe e fijooɓe
e dabarankooɓe e rewooɓe tooru-
uji e fenooɓe ɓeen fuu, weendu
yiite e sitti huɓɓooru nduun woni
ngeɗu muɓɓen. Ɗum woni maayde
ɗiɗaɓerde ndeen.

Haala Urusaliima keso

9 Caggal ɗuum, gooto e ma-
leyka'en njeɗɗo tiigiiɓe kaake
jeɗɗi keewɗe masiibaaji jeɗɗi
cakitotooɗi ɗiin wari, haaldi e am,
wi'i:

—War faa mi holle ɓaŋaaɗo, jom
suudu Jawgel ngeel.

10 Ndeen keewumi Ruuhu,
maleyka oon yaari kam faa dow
waamnde mawnde toownde. O
holli kam Urusaliima ngalluure
seniinde ndeen ina ɲuura dow
kammu to Laamɗo ina jippoo.
11 Inde wondi e darja Laamɗo
faa inde jalbira hono no hayre
rimre ni, hono no hayre yaspa
laaɓunde hono daandorgal ni.
12 Kokuwol tekkungol toown-
gol ina fiilii nde. Ingol woodi
dammbuɗe sappo e ɗiɗi, damm-
bugal fuu ina woodi maleyka.
Lenyi ɓiɓɓe Israa'iila sappo e ɗiɗi
ɗiin, inɗe muɓɓen ina mbinndaa
e dammbuɗe ɗeen: 13 dammbuɗe
lettugaaje ɗeen wo tati, gorgaaje
ɗeen wo tati, soɓɓiireeje ɗeen
wo tati, horɗooreeje ɗeen du
wo tati. 14 Kokuwol ngalluure
ngool ina woodi kaaye joyyinirɗe
sappo e ɗiɗi. Dow majje inɗe
nulaaɓe Jawgel sappo e ɗiɗo ɓeen
mbinndaa.

15 Maleyka kaaldoowo e am oon
ina tiigii sawru kaŋŋe fonndirdu
faa fonnda ngalluure ndeen e
dammbuɗe mayre e kokuwol
mayre. 16 Tatteeji mayre nay
ɗiin fuu potu, njuuteefi mayre
e njaajeefi mayre wo potu. O
fonndiri nde sawru nduun, nde
laatii estadiiji ujunaaje sappo e
ɗiɗi (12 000),* njuuteefi mayre e
njaajeefi mayre e tooweefi mayre
fuu wo potu. 17 O fonndi kokuwol
ngool, ngol hawri e piye hemre
e capanɗe nay e nay (144), piye
ɗe yimɓe piyata ɗeen maleyka
oon fiyirta. 18 Kokuwol ngool
nyiɓiraama hayre yaspa. Ngallu-
ure ndeen du nyiɓiraama kaŋŋe
dimo, ga'uɗo hono no daandorgal
laaɓungal ni. 19 Rotere kokuwol

* **21:16** Ɗum fuu na hawra e kilooji 2 200.

ngalluure ngool ina nyaayiniraa sii
kaaye dime fuu: arandeere ndeen
yaspa, ɗiɗaɓerde ndeen safiir,
tataɓerde ndeen agate, nayaɓerde
ndeen emerooda, 20 joyaɓerde
ndeen onikis, jeegaɓerde ndeen
sarduwaan, jeɗɗaɓerde ndeen
kirisoliita, jeetataɓerde ndeen
beril, jeenaɓerde ndeen topaas,
sappoɓerde ndeen kirisoparaas,
sappo e go'aɓerde ndeen yasente,
sappo e ɗiɗaɓerde ndeen ameetis.
21 Dammbuɗe sappo e ɗiɗi ɗeen
wo kaaye luulu daneeje sappo e
ɗiɗi. Dammbugal fuu wo hayre
luulu wootere. Balangol ngalluure
ndeen wo kaŋŋe dimo, jalbiroowo
hono no daandorgal ni.

22 Mi yi'aay suudu dewal e ley
ngalluure ndeen, sabo Laamɗo
Joomiraaɗo jom baawɗe fuu
oon e Jawgel ngeel ngoni suudu
dewal mayre. 23 Ngalluure ndeen
haajaaka naange naa lewru yay-
nana ɗum, sabo darja Laamɗo
yaynata nde. Jawgel ngeel woni
lampal mayre. 24 Lenyi adunaaru
njahan ley annoora mayre.
Kaanankooɓe adunaaru ɓeen
ngaddanan nde darja muɓɓen.
25 Dammbuɗe mayre ɗeen omm-
bataako nyalooma. Ɓe ommbat-
aako fey, sabo jemma walaa e
mayre. 26 Darja e teddeengal lenyi
adunaaru waddete ley mayre.
27 Ko tuuni fuu naatataa e mayre,
naa gollooɓe ko nyiddini, naa
fenooɓe. Ammaa naatooɓe e
mayre ɓeen ngoni ɓe inɗe muɓɓen
mbinndaa e dewtere nguurndam
nde Jawgel ndeen.

22

1 Caggal ɗuum, maleyka oon
holli kam maayo ngo ndiyam
muuɗum hokkata nguurndam,
njalbiroojam hono daandorgal.
Iɗam yuura to jooɗorgal laamu
Laamɗo e Jawgel ngeel toon. 2 Iɗam
ila hakkunde laawol dewoowol
ley ngalluure ndeen. Gereeji
maayo ngoon ɗiɗi fuu, lekki
kokkoohi nguurndam ina woni
e muuɗum, ndimoohi kile sappo
e ɗiɗi, lewru fuu nde wootere.
Haakorooji makki wo safaare
dannoore lenyi adunaaru. 3 Ko
Laamɗo huɗi fuu tawataake ley
ngalluure ndeen katin. Jooɗorgal
laamu Laamɗo e Jawgel ngeel
ina ngoni ley mayre. Maccuɓe
Laamɗo ndewan ɗum. 4 Ɓe nji'an
yeeso muuɗum. Innde muuɗum
du wonan e tiiɗe maɓɓe. 5 Jemma
walaa katin. Ɓe ngalaa haaju
e annoora lampal naa annoora
naange, sabo Laamɗo Joomiraaɗo
yayniranan ɓe annoora muuɗum.
Ɓe laamoto faa abada abadin.

Haala gartol Iisaa

6 Maleyka oon wi'i kam:

—Haalaaji ɗiin wo koolniiɗi, wo
goongaaji. Laamɗo Joomiraaɗo,
gattuɗo konngol muuɗum ley
annabaaɓe oon, nuli maleyka
muuɗum faa holla maccuɓe
muuɗum ko ɓadii warude.

7 Iisaa wi'i:

—Ndaaree, mi waran ko
ɓooyataa!

Barke woodanii neɗɗo fuu
kaybuɗo ko dewtere annabaaku
nde wi'i.

8 Wo miin, Yuhanna, woni
nanuɗo, ji'uɗo kulle ɗeen fuu.
Caggal ko nanumi e ko nji'umi
ɗuum, kippiimi e leydi to koyɗe
maleyka kollannooɗo kam oon faa
mi sujidana ɗum. 9 Ammaa o wi'i
kam:

—Taa waɗu! Miin du wo mi
maccuɗo Laamɗo hono maaɗa,
aan e sakiraaɓe maa annabaaɓe
ɓeen, kam'en e haybooɓe haalaaji
dewtere nde. Sujidan Laamɗo!

10 O wi'i kam katin:

—Taa suuɗu haalaaji annabaaku
gonɗi e dewtere nde ɗiin, sabo
wakkati mo ɗum laatotoo oon
ɓadake. 11 Gaɗoowo ko boni hed-
doo e bonanda muuɗum, tuunɗo
golle heddoo e golleeji muuɗum
tuunɗi ɗiin, moyyo heddoo e

moyyuki muuɗum, ceniiɗo heddoo
e senaare muuɗum!

12 Iisaa wi'i:
—Ndaaree, mi waran ko
ɓooyataa. Miɗo wadda mbarjaari
faa mi barjoo mono fuu haddi golle
muuɗum. 13 Miin woni arandeejo
e cakitotooɗo, miin woni fuɗɗoode
e timmoode.
14 Barke woodanii lonnooɓe
saayaaji muɓɓen faa mbaawa
nyaamude ɓiɓɓe lekki nguurndam
kiin, ɓe ndewa dammbuɗe, ɓe
naata ngalluure ndeen. 15 Ammaa
wonɓe caggal mayre ɓeen wo
dawaaɗi e dabarankooɓe e fijooɓe
e warooɓe yimɓe e rewooɓe
tooruuji e yiɗuɓe fewre e waɗooɓe
hiila.
16 Miin Iisaa, mi nulii maleyka
am faa seedoo kulle ɗe e ley
kawrite goondinɓe ɗeen. Miin
woni ɗaɗol Daawda, wo mi yuwdi
Daawda du. Miin woni hoodere
fajiri jalboore ndeen!
17 Ruuhu e ɓaŋeteeɗo oon ina
mbi'a:
—War!
Neɗɗo fuu nanɗo ɗum wi'a:
«War!»
Neɗɗo fuu ɗomɗuɗo wara, jiɗuɗo
yarude ndiyam kokkoojam ngu-
urndam fuu jaɓa yara ɗam ɓolum
tawa yoɓaay faa'e.

Timmoode

18 Miin Yuhanna, miɗo sap-
pana neɗɗo fuu nanɗo haalaaji
annabaaku gondi e dewtere nde
ɗiin: si neɗɗo ɓeydii e majji
huunde, Laamɗo ɓeydanan ɗum
masiibaaji cifaaɗi e ley dewtere
nde. 19 Si neɗɗo ittii goɗɗum e
haalaaji dewtere annabaaku nde,
Laamɗo ittan ngeɗu muuɗum e
lekki nguurndam cifaaki e mayre
kiin, kam e ngalluure seniinde
sifaande e mayre ndeen.
20 Ceedantooɗo kulle ɗeen oon
wi'i:
—Tannyoral, mi waran ko
ɓooyataa!
Aamiina. War Iisaa Joomiraaɗo!
21 Hinney Joomiraaɗo meeɗen
Iisaa wondu e mooɗon on fuu.